INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI TEORIE LITERARĂ
G. CĂLINESCU

CRONOLOGIA VIEȚII LITERARE ROMÂNEȘTI
PERIOADA POSTBELICĂ

I
1944-1945

INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI TEORIE LITERARĂ
G. CĂLINESCU

CRONOLOGIA VIEŢII LITERARE ROMÂNEŞTI PERIOADA POSTBELICĂ

I
1944-1945

Prefaţă de
EUGEN SIMION

Ediţie coordonată de
Andrei Grigor

Documentare şi redactare
Andrei Grigor şi Mariana Ionescu (1944)
Mihai Iovănel şi Andrei Terian (1945)

FUNDAŢIA NAŢIONALĂ PENTRU ŞTIINŢĂ ŞI ARTĂ
EDITURA MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE
Bucureşti • 2010

Tehnoredactare computerizată: EUGEN CIUCĂ
Coperta: MIRCIA DUMITRESCU

PREFAȚĂ

Publicăm primele trei volume dintr-o cronologie a vieții literare românești din perioada 1944-1964. Este un proiect vast, ambițios și, după mine, necesar, un proiect la care participă cu precădere cercetătorii tineri din cadrul Institutului „G. Călinescu" al Academiei Române. Ideea mea, propunându-le această temă, a avut și are în continuare două rațiuni. O rațiune, întâi, pedagogică: să-i determin pe tinerii care n-au trăit sub comunism (sau au trăit doar în anii copilăriei și adolescenței) să cunoască mai bine viața literară din această perioadă. Și cum ar putea s-o cunoască dacă nu citind publicațiile vremii și, în măsura în care este posibil, cercetând arhivele publice?... A doua rațiune (rațiunea principală!) a fost aceea de a reconstitui printr-o acțiune comună (citește: printr-o cercetare atentă, migăloasă, cu maximă obiectivitate!) evenimentele care, în succesiunea lor, adesea confuză și contradictorie, au marcat cea mai sumbră epocă din istoria literaturii române și în genere, din istoria modernă a României. Ne-am propus, deocamdată, ca punct de reper *aprilie 1964*, dar, în mod sigur, nu vom rămâne aici. Deja un grup de cercetători, sărind peste perioada 1964-1990, pregătește o mică istorie a vieții literare de după căderea comunismului. O epocă, tot așa, tensionată, confuză, contradictorie. Totul este pus în discuție, ca și în primii ani postbelici, și multe mituri cad. Sperăm să putem oferi cititorilor noștri, după ce proiectul va ajunge la capăt, o fotografie fidelă a lumii literare românești din ultima jumătate de secol. Numai așa, cu toate documentele în față, vom putea scrie adevărata istorie a literaturii române din această perioadă în care se prăbușește un întreg sistem cultural și se pregătește să-i ia locul altul, de export (sovietic). Nu-i prima dată când se încearcă asemenea studii, dar cercetarea noastră își propune să facă mai mult: să despoaie toate publicațiile cât de cât importante ale vremii și să înregistreze evenimentele mari și mici care, într-un chip sau altul, au marcat viața culturală în această fază în care, să mai spun o dată, politica intră brutal în literatură și toate conceptele literaturii sunt răsturnate, iar ideologia (o ideologie unică!) vine la putere. Am reușit? Am încercat, oricum...

Au încercat, vreau să spun, acești tineri cercetători care, prin natura lucrurilor, n-au de protejat decât adevărul istoric și n-au de plătit nicio poliță morală. Ei fac, în fond, un exercițiu de arheologie literară. Un exercițiu erudit, ca să folosesc o construcție puțin oximoronică. Scopul este de a dovedi că lucrurile sunt totdeauna complexe, când este vorba de literatură, și că în domeniul creației nu vom găsi niciodată îngeri și demoni în stare pură. În epocile de tranziție, ei trăiesc împreună și, deseori, în interiorul aceluiași spirit. Iată, dar, de ce este necesar să cunoaștem, pentru a da o judecată dreaptă asupra unui scriitor, opera lui în totalitate, inclusiv manifestările sale publice care, de multe ori, ne pun în dificultate. Iau

exemplul lui G. Călinescu care, în timp ce publică articole politice regretabile în „Națiunea”, în *Sensul clasicismului* (1946) recomandă romancierului român să părăsească „mistica evenimentului” și să facă roman de caractere, în tradiția balzacianismului. Și tot acum sau mai târziu, întrebat ce este realismul socialist, răspunde printr-o eschivă: „noi știm ce este realismul socialist” și schimbă numaidecât vorba, începând să peroreze despre caligrafie și grădinile decorative... Sau cazul Sadoveanu, Ralea, Philippide... Istorie complicată, vreau să zic, circumstanțe care influențează negreșit comportamentul scriitorului român care, cu adevărat, stă sub vremi. Și vremurile nu sunt, în mod cert, bune...

Mai răsfoiesc o dată aceste pagini înțesate de date și de nume, pagini deseori însângerate sau înnegrite – cum vrem să-i spunem – de propoziții scandaloase, absurde, pline de o ură irațională, și ce observ? Că între 1944-1948 cel dintâi nume care vine în discuție după un război nimicitor (murise în el aproximativ un milion de români!) este Rebreanu. Tocmai murise și publiciștii români, cu mici excepții (excepție se cheamă, de pildă, Dimitrie Gusti – președintele Academiei Române – dar Gusti este un om de știință, nu publicist), consideră că Rebreanu a fost un agent al Gestapou-lui și, astfel, a trădat pe țăranii săi năsăudeni. Cel puțin așa scrie N. Carandino, îndemnându-și cititorii să meargă la mormântul prozatorului, nu pentru a-l plânge, ci „pentru a extrage dintr-o penibilă viață de om, un simbol și o învățătură”. Simbolul este, desigur, lamentabil – în viziunea publicistului. Nici poetul Miron Radu Paraschivescu nu are gânduri mai bune. Crede și el că Rebreanu nu are alt drept decât acela de a putrezi în pământul „prea mult răscolit și prea mult supt de lăcustele naziste”. Mai dur decât toți, mai inclement, tânărul poet Ion Caraion anunță (în „Fapta” 13 sept. 1944) că n-a murit, în fapt, Rebreanu, ci „a murit un strigoiu, un spectru, a murit un vânzător” și că un popă tânăr „îi va blestema mormântul și amintirea: omagiul de pe urmă al fostului agent la Gestapo, Liviu Rebreanu”...

Este stilul în care se discută, în genere, atitudinea morală a scriitorilor zișiși colaboraționiști. Un stil al violenței motivat, doar, de faptul că românii trecuseră printr-o istorie grea și, acum, își reglau conturile. Ce-i curios este faptul că unii dintre aceștiși publiciști agresivi (Carandino, Caraion) vor fi tratați mai târziu în același fel: vor înfunda pușcăriile (Ion Caraion pentru 14 ani!) și opera lor va fi scoasă din bibliotecile publice timp de câteva decenii.

După Rebreanu, vine la rând Arghezi apoi Blaga, G. Călinescu și, după el, toată critica estetică... Nu mai vorbim de „criminalii de război” sau cei socotiți ca atare, de la Nichifor Crainic și Ion Petrovici, la Eliade și Caraion. Semnalul îl dă, în cazul lui Arghezi, cum se știe, Miron Radu Paraschivescu care denunță în 1945 pe acest *nerușinat impostor* (termenii există) și operația de eliminarea lui din literatură se încheie în 1948 odată cu apariția în „Scânteia” a celebrului articol *Poezia putrefacției și putrefacția poeziei* de Sorin Toma, fiul poetului A. Toma. Acesta luase locul lui Arghezi la Academia Română. Eliminarea lui Arghezi înseamnă, în fapt, eliminarea din istorie a poeziei moderne românești. Din fericire, nu s-a întâmplat această nenorocire pentru că, după aproape un deceniu, Arghezi a revenit în spațiul public și, odată cu el, încet, încet, au revenit și alți poeți ai modernității... Atât cât s-a putut și așa cum s-a putut...

Dar acesta este un proces lung și anevoios. Deocamdată critica literară, dominată de noii ideologi, are alte priorități: ea discută, de pildă, despre *criza*

culturii sau despre *realismul socialist*, *cele două culturi,* denunță *critica estetică* (pseudoștiințifică, se înțelege), *suprarealismul* (combătut de un fost suprarealist, Ion Vitner) sau *decadentismul culturii occidentale* etc... E limpede, supusă acestui tratament de șoc (șoc ideologic), cultura română începe să se destrame. Își pierde, rând pe rând, valorile tradiționale și, când un scriitor mare, ca Eminescu, este acceptat, el este acceptat doar cu partea lui „bună”, „progresistă” (minoră, de altfel) și nu cu totalitatea operei sale...

Se întâmplă, în această fază de revizuiri radicale, și lucruri curioase: G. Călinescu (revin la el pentru că este, cu adevărat, un personaj important în epocă), G. Călinescu, zic, scrie, cum s-a văzut, articole „pe linie”, este deputat în Marea Adunare Națională, și în același timp, este dat afară din Universitate, iar ideologia operei sale critice este denunțată ca fiind antiraționalistă și antiscientistă. Ion Vitner, care este ideologul principal, ideologul de serviciu cel mai de temut în această perioadă, publică un studiu amplu despre critica *subiectivă* în care dovedește că autorul *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* „nu a făcut decât să se lase furat de farmecul funerar al unei ideologii în descompunere” și că *Istoria ...* în cauză nu-i o veritabilă istorie a literaturii pentru că, între altele, „nu pune în lumină elementul de continuu progres al literaturii noastre, ceea ce crește și se dezvoltă, în opoziție cu ceea ce este învechit și pe cale de dispariție, nu pune în lumină lupta continuă dintre aceste elemente, astfel că lucrarea d-sale are un aspect liniar, de suprafață, este lipsită de profunzime”...

Concluzia este că, având atâtea cusururi, *Istoria* lui G. Călinescu „nu dechide nicio perspectivă asupra viitorului”. Ca și când rostul unei istorii a literaturii este acela de a face preziceri, ca o vrăjitoare. Când același G. Călinescu scrie, undeva, că „un mare scriitor, chiar vinovat sub raport civic, rămâne mereu mare scriitor, Rebreanu este Rebreanu oricum și oricând”, Ion Vitner îl sancționează pe loc: „generalizarea aceasta este tipic idealistă și este primejdioasă”. Acestea și altele duc pe severul ideolog să decreteze că ideile lui G. Călinescu reprezintă, în genere, „manifestarea uneia din cele mai înapoiate gândiri, că sunt manifestarea decăderii totale a gândirii burgheze, a descompunerii acestei gândiri, manifestată în ceea ce reprezintă mai acut ideologia imperialismului”...

Nu-i nimic de comentat în marginea acestor propoziții decât, poate, faptul că sunt totalmente false – chiar din punctul de vedere marxist – și că prin violența și absurdul lor indică un stil cu totul primitiv de a discuta problemele esteticii și ale criticii literare. Este, dealtminteri, stilul epocii. În același mod, judecă, de exemplu, un alt ideolog (Nestor Ignat) pe Blaga, numindu-l „diletant” și, „mistificator”, iar filosofia lui n-ar fi decât „un adevărat târg al deșertăciunilor”, „un bâlci al tuturor mistificărilor” („Viața Românească” ian. 1946). Pentru a-l discredita total pe filosof, autorul articolului îi pune în seamă un întreg „arsenal fascist” în lumea conceptelor sale...

Criticii din vechea generație (Ralea, Călinescu, Vianu, Streinu, Cioculescu) vorbesc, în acest scurt răstimp, de un *nou umanism* sau de un *nou clasicism* în literatura română, fără să-și dea seama că realismul socialist care se pregătea să fie impus ca unică metodă de creație are alt program. G. Călinescu visa, în consens cu oamenii din generația lui, la o fază a monumentalului în cultura română, în timp ce un student de-al său îl denunța, în „Flacăra”, ca învechit și rău profesor și prin

aceasta ar fi primejdios să fie lăsat să vorbească în amfiteatru. Va fi, în curând, eliberat şi aşa va rămâne până la moarte sa... iar teoriile lui despre monumentalitate şi despre roman vor fi ignorate, dacă nu direct combătute de noii ideologi ai literaturii. Aceştia recomandă romanul politic care să vorbească, direct, despre lupta de clasă, despre transformările din industrie şi agricultură şi despre „omul nou" şi nu (cum gândea G. Călinescu) despre romanul care să construiască o tipologie memorabilă şi să facă analiza caracterelor, eliminând jurnalismul şi, încă odată, „mistica evenimentelor" din narațiune.

G. Călinescu nu-i singurul care imaginează în 1945 utopia unei culturi majore în noua istorie care se profilează. Este suficient să parcurgem interviurile luate de Ion Biberi în primele luni după război unor personalități ale lumii româneşti pentru a vedea că intelectualii vor să se implice în acțiunea politică şi, în genere, nutresc visul – cum spune acelaşi G. Călinescu – „de-a pieri îndărătul faptei"... Altfel zis, visează la o creație grandioasă şi impersonală, expresie a lumii din afară. „Gândim, clădim şi scriem pitic" – clamează el în dialogul din *Lumea de mâine* (1945) – ne e frică de «columna uriaşă», de gândirea absolută şi de literatura caracterologică, de tip milenar; ne obsedează cronicul, efemerul, lucrul cu „personalitate", critica prin moment"... Propoziții juste, în esență, viziune bună de critic care are perspectiva artei milenare, în fine, ambiția unui critic de a ridica arta românească la nivelul capodoperelor... Numai că acest vis se spulberă repede şi toată lupta lui G. Călinescu cu evenimentul, efemerul, jurnalismul din interiorul literaturii se încheie, cum am precizat deja, cu îndepărtarea lui din amfiteatrul Universității bucureştene unde, în fapt, de-abia fusese acceptat... Ideea sa despre o lume românească bazată pe „un cosmopolitism de tip grec" şi dorința lui de a se plimba într-o țară plină de statui şi de catedrale devine, repet, o pură utopie. Dar cât de frumoasă şi, se va dovedi în anii ce urmează, cât de inactuală pentru că, în timp ce criticul face elogiul libertății creatorului şi propune modelul unei arte care nu are de-a face cu normative şi constrângeri de orice fel (modelul Renaşterii sau modelul Goethe!), ideologii proletcultului vor cere, dimpotrivă, o artă supusă draconic normelor de partid...

Citit din perspectiva timpului, *Sensul clasicismului* pare azi o ultimă încercare pe care o face vechea (şi temeinica) critică estetică românească de a salva principiile autonomiei esteticului într-o literatură amenințată de dictatura proletariatului. „Arta, zic eu, să stea strâns legată de viața absolută, dar artistul să se bucure de deplina libertate de a se sublima de evenimente. Arta nu se face cu normative, ci cu liberă consimțire. Eminescu a fost un jurnalist eminent, fiindcă credea în ce scria. Omul politic să câştige prin mijloace libere pe artist, convins; din constrângere nu reiese decât maculatură. Să nu uităm că Maiorescu, seninul în artă, a fost un om politic foarte legat de secolul lui. Lumea de mâine o văd întemeiată pe interesul acut de umanități, pe un cosmopolitism de tipul grec, aşa cum a existat printre oamenii Renaşterii şi ai perioadei Voltaire-Goethe, pe un dispreț total de particular. Acum toată străduința noastră tinde de a face dreptate mulțimii, de a îndeplini condițiile materiale juste, fără de care termenii înaintați ai progresului nu sunt posibili. Unui țăran înfometat şi bolnav nu-i arde de catedrale. Însă în cele din urmă ținta e tot spiritul. Decât să mănânc şuncă într-o țară fără statui, prefer să mă hrănesc cu măsline pe Acropole". Câteva propoziții sunt suspecte aici pentru ideologii epocii: „artistul să se bucure de deplina libertate de a se sublima de

evenimente", „din constrângere nu reiese decât maculatură", o lume de mâine ridicată pe „un cosmopolitism de tip grec" etc., altele sunt „progresiste", conformiste.

Ion Biberi (medic psihiatru, prozator joycian şi eseist) care provoacă aceste dialoguri cu oamenii de cultură din două generații (de la Sadoveanu şi Enescu la Petre Pandrea şi Geo Dumitrescu) este de părere că lumea de mâine va fi o lume a tradițiilor culturale şi educative şi că ştiința va avea un rol esențial în acest proces de devenire socială. Este convins, dealtfel, că a sosit momentul de a recomanda, „o concepție eroică şi activistă a viitorului civilizației"... Despre *eroism* şi *activism* vorbesc, încă de pe acum (1945), şi ideologii noului sistem şi se va vorbi, asurzitor, în deceniile următoare. Dar ce semnificație au aceste vorbe terorizante nu se spune... Nu spun nici cei care pornesc, ca Ion Biberi, de la principiile ştiințelor pozitive... Orice sens am da acestor termeni, un fapt este cert: abia ieşiți dintr-o istorie decimantă, intelectualii români se pregătesc, plini de speranțe, să intre în altă istorie care, se va dovedi ulterior, nu este deloc mai puțin traumatizantă. Dar, deocamdată, ei fabrică, în 1945, utopii personale. George Enescu vrea să se sustragă „vicisitudinilor şi evenimentelor vieții" pentru a putea să se dedice muzicii. Este ofensat de brutalitățile lumii şi crede, în genere, că „omenirea a degenerat, moralmente vorbind, în beneficiul afirmării fizice"... „Nu mai sunt de acord cu omul" – declară el. Nu-i de acord nici cu violențele care au invadat arta. „Unde este adevărata adâncime a artei, lirismul?" întreabă el, evident dezaprobator... Mai calm, Sadoveanu crede în evoluția pozitivă a lumii, o evoluție globală. „Ca urcând pe o spirală infinită în veşnic progres sufletesc, intelectual" , fără să ia în calcul „blăstămățiile" istoriei, cum le zice el în alt timp. Scrie o carte pe an (în 20 de zile de lucru) şi, în restul timpului, este stupar, şahist, pescar, vânător. Face, cu alte cuvinte, ce-i place. „Am nevoie de lene, de reculegeri" – mai precizează el în plină agitație a istoriei. Nu face nicio deosebire între Natură şi Dumnezeu, socotind că „ceea ce este inteligență în lucruri este Dumnezeire". Nu se duce în chip obişnuit la biserică, dar se consideră un spirit profund religios în sensul lui Ioan Evanghelistul – „la început a fost Cuvântul"... Justificare ambiguă. Un mistic al cuvântului care fundamentează literatura sau un mistic în sensul Evangheliei?. Oricare ar fi înțelesul acestei fraze, fapt sigur este că autorul *Baltagului* nu-i înfricoşat de istoria ce se pregăteşte să acapareze scena lumii româneşti.

Arghezi, mai prevăzător pentru că a pățit mai multe în istorie, Arghezi nu ştie, în 1945, care poate să fie forma ideală a lumii, ştie doar că esențială e, în orice formă de viață, fericirea individului. „Chezăşia unei societăți fericite este putința de perfecționare indefinită a individului" – spune el. În privința literaturii e mai sceptic decât alții: „*Lumea de mâine*? Ce-o fi însemnând acest vocabular de iluzii, pe care îl aud în câteva limbi de zeci de ani de zile, când sincer, şi când ipocrit? Cine vorbeşte în toate epocile de lumea de mâine? Lumea de azi. În literatură, cel puțin, lumea de ieri a fost calitativ întotdeauna mai bună decât cea de azi. Pomeneai de Pascal. Când a scris Pascal? Acum peste 300 de ani. La ce fel de lumânare de ceară a scris pana lui inegalată de confortabilul ev al becului electric? Să nu uităm manuscrisele, ca Biblia, care sunt opera celui mai întunecat trecut, al opaițului de seu şi ulei." Modelele lui Arghezi sunt, după cât se observă, îndepărtate şi de lumea de mâine şi de lumea prezentă. Răspuns tipic arghezian, răspuns în dodii, în răspăr cu

vizionarismul colectivist al ideologilor: poetul se gândeşte la fericirea individului, nu a maselor, iar în ce priveşte modelele literaturii, el propune scrierile sacre (*Biblia)* şi opera unui filosof mistic (Pascal).

Sociologul Dimitrie Gusti vrea să constituie o ştiinţă a naţiunii române care ar putea avea consecinţe pozitive asupra organizării statului român. „Pentru a nu degenera în oligarhie şi birocraţie, democraţia trebuie să construiască Statul de jos în sus şi nu invers" – precizează acest om învăţat şi prob cu gândul la o *democraţie socială* care, după el, ar fi „idealul şi, desigur, realitatea înjghebării sociale de mâine"... Criticul Mihai Ralea propune „un umanism socialist" în sensul dat acestui concept de Malraux şi de doctrinarii ruşi mai noi. Concept vast, concept abstract, concept care, s-a dovedit mai târziu, justifică toate injustiţiile. Spre deosebire de Arghezi, Ralea combate viziunea romantică, individualistă şi recomandă „adeziunea spirituală a omului la colectivitate"... Vianu este atras de problemele devenirii, istoriei, creaţiei şi are, în chip hotărât, o concepţie „activistă a lumii". „Înţeleg cultura ca o transformare a Naturii în sensul vederilor şi exigenţelor omului"... Esteticianul detestă pe „omul de vorbe, de formule, de avânturi nereflectate" şi imaginează că, în ţara lui Mitică, se poate instala o civilizaţie a muncii şi a lucrului bine făcut: „Poate că pentru prima oară în Istorie, entuziasmul pentru muncă, convingerea adâncă a omului în valoarea etică a muncii şi dezvoltarea forţei de muncă ajung acum la treapta lor cea mai înaltă. De abia acum, cultura umană a îngăduit o libertate totală, să nădăjduim definitivă, a muncii. Istoria a ajuns la stadiul în care munca reprezintă conştiinţa unei înălţări a omului deasupra lui însuşi. Căci omul nu trebuie să fie robul, ci domnul muncii. Muncitorul trebuie să aibă faţă de muncă fervoarea pe care o are un artist faţă de opera pe care o înfăptuieşte. Va trebui să aibă aceiaşi libertate faţă de muncă." Alice Voinescu, spirit creştin cu profunde studii filosofice, crede într-o „ordine inteligentă a lumii" şi este convinsă că în prezenţa unei realităţi divine lumea va evolua de la inconştient la conştient... Peste câţiva ani va fi exclusă din viaţa intelectuală şi va cunoaşte ororile detenţiei...

Idealul tânărului iacobin Petre Pandrea este, în 1945, să trăiască „în contemplaţie, ca ţăran, într-un colhoz pe Bărăgan" şi, sceptic, crede că lumea ce va veni va fi propice pentru oamenii politici, pentru sociologi şi jurnalişti şi deloc pentru artişti: „Pentru noi, artiştii, iubite domnule doctor Biberi, va fi o epocă neinteresantă. Vom renunţa la artă, vom asista în continuare la auto-mutilarea noastră, şi vom fi mereu jurnalişti, sociologi, economişti, avocaţi sau medici de prim ajutor... Nicio plăcere: Arta e suprema bucurie..."

Vorbele sale s-au adeverit în ceea ce priveşte condiţia artiştilor. Nu s-a înfăptuit însă visul lui de a trăi, în contemplaţie, ca un ţăran într-un colhoz. Om de stânga înainte de război, Petre Pandrea a înfundat puşcăriile comuniste atunci când comuniştii pe care îi apărase, ca avocat, au venit la putere. Destin tragic. Avea dreptate să-şi manifeste, în 1945, ura lui absolută împotriva guvernanţilor: „Să-ţi mărturisesc oroarea mea împotriva unei societăţi canibalice, dezgustul permanent pentru acaparatori, ura incendiară pentru insensibilitatea bovină a tuturor guvernanţilor (fără excepţie), faţă de intelectualitatea română? Marea mizerie şi umilinţă a intelectualilor n-o cunosc nici zarzavagii speculanţi, nici pescarul, nici tutungiul şi nici măcelarul meu de la sabotaj, cu atât mai puţin politicianul, îngrăşaţi din pânda tuturor loviturilor şi a învârtelilor rapide". Geo Dumitrescu – reprezentant

de marcă al generaţiei tinere – este sentimental, urăşte pe proşti, vrea să scrie o monografie critică şi pioasă a lui Caragiale şi promite să lupte neabătut împotriva cărţilor de istorie şi a formalismului burghez. Discursul lui este revoluţionar şi optimist: „aştept momentul să mă integrez convingător şi deplin în frontul lumii de mâine, pentru realizarea căreia admit orice metodă şi orice preţ şi scuz orice fărădelege trecătoare". Momentul a venit, dar nu aşa cum îl aştepta autorul *Libertăţii de a trage cu puşca*: timp de un deceniu şi mai bine poezia lui va fi pusă la index, iar el, ca individ, va fi oprimat de sistemul pe care îl elogiază cu ardoare în 1945 şi căruia îi scuză, dinainte, orice metodă şi orice fărădelege trecătoare (teribilă imprudenţă, rea premoniţie!). Fărădelegea l-a lovit şi pe poet şi aproape pe toţi scriitorii din generaţia sa.

Cum se vede, intelectualii români, tineri şi bătrâni, imaginează la începutul epocii postbelice o lume a valorilor umaniste, o lume dreaptă şi armonioasă, în fine, o lume a creaţiei majore şi a fericirii individului. O utopie aproape generală. Cu mici excepţii (Sadoveanu, Ralea), aproape toţi aceşti intelectuali visători vor plăti greu fantasmele lor. Unii cu închisoarea, alţii cu marginalizarea socială şi literară...

*

Trecând peste alte subiecte şi alte campanii care domină presa din aceşti ani tulburi, cum ar fi, de pildă, problema epurării din universitate şi din viaţa publică în genere (liste de colaboraţionişti, denunţuri, incriminări grave etc.), două nume şi două teme trebuie menţionate în acest tablou de epocă: Ermilov şi Kemenov, doi teoreticieni sovietici, traduşi şi prezentaţi ca nişte veritabili legislatori literari în presa românească. Unul (Ermilov) defineşte realismul socialist cu o sinteză superioară de realism şi romantism plus ideologia revoluţionară a clasei muncitoare, celălalt (Kemenov) înfăţişează cultura occidentală ca o „revoltă în genunchi" într-un proces, fundamental, de decadenţă. Aceste idei şi aceste sintagme au făcut carieră şi au circulat în viaţa literară românească aproape două decenii şi, în funcţie de ele, a fost judecată literatura... Judecată şi *îndrumată* (un termen care se repetă). „Îndrumarea" literaturii devine o problemă de stat. Ideea „literaturii angajate", care în termenii lui Sartre are o conotaţie umanistă, în estul Europei este însoţită de *îndrumare* şi *cenzură ideologică.* Faptul se vede şi din fragmentele ce urmează şi o să se vadă mai bine în textele apărute în „obsedantul deceniu" (anii '50) atunci când literatura devine – cum se spune în documentele oficiale – „o problemă de partid", iar criticii literari (nu toţi, dar o bună parte) devin îndrumătorii ei obstinaţi, adică cenzorii intoleranţi...

Ar fi cu toate acestea o eroare să socotim că literatura română, chiar în aceste circumstanţe, este un deşert irecuperabil şi că nicio scriere valoroasă şi nicio judecată corectă n-a fost dată, de nimeni. Volumele de faţă dovedesc că între 1944-1948 vocea lui G. Călinescu este încă ascultată şi că Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu şi tinerii critici (Al. Piru, Adrian Marino, Ov. S. Crohmălniceanu şi alţii) pot încă să dea judecăţi drepte despre poeţii din ceea ce mai târziu s-a numit „generaţia pierdută" (Geo Dumitrescu, Caraion, Tonegaru, Doinaş) sau despre debutul lui Petru Dumitriu şi Marin Preda...

Aşa dar: oferim celor interesaţi o *cronologie a vieţii literare* care nu trebuie confundată, în niciun chip, cu o *istorie a vieţii literare* din primii ani de după război, dar care, în intenţiile noastre, poate pregăti apariţia unei asemenea istorii, cu

dramele, obsesiile, violenţele şi mistificările ei... Întocmită cu lungi şi de multe ori complicate ezitări şi stângăcii, *cronologia* ce urmează a fost revăzută şi ordonată, în ultimă instanţă, de profesorul Andrei Grigor care, alături de Lucian Chişu şi de alţi cercetători menţionaţi în *Notă asupra ediţiei*, conduce el însuşi un grup de cercetare angajat în acest proiect desfăşurat pe mai mulţi ani. Ţin să le mulţumesc tuturor celor care au contribuit, cu priceperea, devotamentul şi probitatea lor ştiinţifică şi morală, la realizarea acestui proiect.

13 iunie 2010 EUGEN SIMION

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Cronologia vieţii literare româneşti. Perioada postbelică reprezintă concretizarea unui proiect mai larg de cercetare a fenomenelor culturale în epoca totalitarismului, iniţiat de academicianul Eugen Simion în cadrul *Institutului de Istorie şi Teorie literară „G. Călinescu”*.

Lucrarea îşi propune să reconstituie imaginea primilor douăzeci de ani postbelici (1944 – 1964), sub aspectul reconfigurării reliefului literar asupra căruia au acţionat, direct sau indirect, mişcările politice desfăşurate în acest interval de timp.

Metodologia acestei lucrări decurge din constatarea că, în general, demersurile similare dedicate aceluiaşi scop – studii, comentarii, interpretări construite în regim de istorie literară – se caracterizează prin tendinţa de a emoţionaliza discursul, de a-l transforma într-un rechizitoriu politic, justificat, dar nu totdeauna substanţializat prin apelul la document. Reflectată într-o retorică preponderent politică, realitatea culturală a timpului postbelic nu îşi dezvăluie toate nuanţele, contribuţiile indirecte la ideologizarea literaturii rămân, în bună parte, neştiute, iar sensurile majore ale transformărilor petrecute atunci scapă cunoaşterii şi înţelegerii. De aceea, scopul prim al lucrării este acela de a oferi o „fotografie” a evenimentelor, mentalităţilor şi opţiunilor manifestate în epocă şi nu un discurs justiţiar sau moralizator.

Particularitatea esenţială a acestei cercetări, constă în inventarierea şi prezentarea exhaustivă a bazei documentare care reflectă acţiuni şi tendinţe cu efect direct sau indirect în derularea procesului de ideologizare a domeniului estetic şi de instaurare a controlului politic asupra creaţiei literare.

Primele trei volume ale *Cronologiei* circumscriu perioada cuprinsă între 23 august 1944 şi 31 decembrie 1948, pentru prezentarea căreia au fost investigate 145 de publicaţii care apăreau în acest interval şi care se află în colecţiile Bibliotecii Academiei Române. Din cele 164 de titluri consemnate în *Indexul* de la sfârşitul Volumului III, 19 reprezintă numărul publicaţiilor la care fac trimitere diferite articole prezentate în lucrare (de exemplu: „Bluze albastre”, „Bolşevicul”, „Gândirea”, Lwningrad”, „Literaturnaia gazeta”, „Zvezda”).

Textele selectate şi prezentate în *Cronologie* aparţin, practic, tuturor genurilor publicistice: note, ştiri, articole, anchete, interviuri, cronici literare, polemici, pamflete, scrisori deschise, apeluri, relatări etc. Cele mai numeroase vizează în mod direct fenomenele literare, altele reflectă elemente contextuale cu valoare fie doar favorizantă, fie decisivă pentru configurarea raportului dintre domeniul politico-ideologic şi cel literar (hotărâri, conferinţe, cuvântări, directive etc).

În funcție de importanța lor intrinsecă sau de prestigiul și autoritatea semnatarului, fiecare text face obiectul fie al unei simple consemnări, fie al unei prezentări detaliate care încorporează extrase de diferite extensii. Cele mai importante sunt reproduse integral, sau prin ample fragmente semnificative, în anexele situate la sfârșitul fiecărui an.

Documentarea și redactarea materialelor cuprinse în această *Cronologie* au fost realizate de cercetători ai *Institutului de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu”*, după cum urmează:

Anul 1944: Andrei Grigor Și Mariana Ionescu

Anul 1945: Mihai Iovănel și Andei Terian

Anul 1946: Oana Soare

Anul 1947: Cristina Balinte (coordonator), Petruș Costea și Alexandru Farcaș

Anul 1948: Lucian Chișu (coordonator), Cristina Deutsch, Magdalena Dragu, Andrei Milca și Cristina Scarlat

Sinteza materialelor, revizuirea lor și coordonarea lucrării au fost realizate de semnatarul acestei Note.

Andrei GRIGOR

1944

AUGUST

23 august

● România iese din războiul contra Puterilor Aliate, iar mareşalul Ion Antonescu este destituit din funcția de Conducător al Statului şi arestat. Țara intră în sfera de influență a U.R.S.S., conform înțelegerilor dintre Aliați. În proclamația regelui Mihai, transmisă la radio în seara zilei de 23 august 1944, se anunță noua orientare a țării prin „ieşirea noastră din alianța cu Puterile Axei şi imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite": „România a acceptat armistițiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii. Din acest moment, încetează lupta şi orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice precum şi starea de război cu Marea Britanie şi Statele Unite. [...] Națiunile Unite ne-au garantat independența Țării şi neamestecul în treburile noastre interne. Ele au recunoscut nedreptatea dictatului de la Viena prin care Transilvania ne-a fost răpită. [...] Alături de armatele aliate şi cu ajutorul lor, mobilizând toate forțele Națiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a libera pământul Transilvaniei noastre de sub ocupația străină."

● Se constituie un nou guvern, condus de generalul Constantin Sănătescu, în care reprezentanții P.N.Ț., P.N.L., P.S.D. şi P.C.R. sunt miniştri de stat; între aceştia se află şi Lucrețiu Pătrăşcanu.

24 august

● Apare oficial cotidianul „România liberă" (clandestin din ianuarie 1943). Sub aspect social-politic, publicația va reflecta procesul comunizării României în perioada postbelică. Orientarea publicației este evidentă încă din articolul ***Lupta noastră***, cu care se deschide acest prim număr apărut legal: „«România liberă», sprijinul prețios al «Uniunii Patrioților», singura organizație care alături de Partidul Comunist a dus lupta grea pe linia justă a intereselor poporului român, îşi va continua acțiunea strângând pe toți patrioții cinstiți, indiferent de credința politică, religioasă, fără deosebire de stare socială, pentru înfăptuirea marelui Front Patriotic care va duce poporul român la lupta pentru eliberarea sa definitivă. Uniunea Patrioților, cu toate publicațiile ei, va sprijini guvernul Blocului Național Democratic, care desigur duce poporul român la lupta sa de reabilitare şi de recâştigare a libertății şi independenței țării".

● Reapare, la Bucureşti, cotidianul de politică guvernamentală „Informația zilei **”** (26 noiembrie 1941 – 6 august 1944; 24 – 29 august 1944), în care îşi publicase Tudor Arghezi pamfletul *Baroane* (nr. 625/1943). Pentru acest pamflet, poetul fusese sancționat cu trei luni de detenție în lagărul de la Târgu Jiu.

25 august

● Cotidianul „Libertatea”, subintitulat „Ziar de informație şi luptă socialistă”, organ de presă al Partidului Social-Democrat, îşi reia apariția. Articolul program, ***Trăiască libertatea!***, semnat de Ion Pas, evidențiază orientarea socialistă a publicației: „Astăzi opresiunea a luat sfârşit şi putem spune, în sfârşit, adevărului pe adevăratul lui nume. Masele în serviciul cărora am stat fără clintire, ele al căror ataşament pentru democrație şi socialism ne-a întărit în lupta pe care am dus-o şi în încercările prin care am trecut, pot să ia contact din nou cu pagina de ziar scrisă exclusiv după normativul conştiinței noastre de slujitori ai dreptății sociale şi-ai omeniei”.
□ Manifestul ***Cuvântul Partidului Social-Democrat*** face apel la angajarea politică a intelectualității, de partea forțelor socialiste: „Cărturarii, care, în vremurile trecute, s-au ținut departe de socialism, au datoria să ni se ralieze acum. Muncitori sunt şi ei şi împreună să luptăm pentru înfăptuirea idealului socialist.”

27 august

● În „Vremea”, Dan Petraşincu publică articolul ***Artă pentru oameni***, încercând să anuleze opoziția dintre „arta pentru artă” şi „arta cu tendință” şi să răspundă, totodată, stringențelor ideologice ale noii societăți: „Unii au acuzat turnul de fildeş, alții s-au grăbit să-l apere tot atât de furibund. Un condei de mare autoritate, ascuns sub pseudonimul lui Aristarc, a restabilit datele problemei, într-un articol din «Vremea» cu titlul ***Scriitorul şi viața***. […] Într-o epocă de revizuire a tuturor valorilor, scriitorul trebuie să fie mândru că se află în centrul atenției publice, lumea cerând de la el o participare directă, într-un moment când busola morală a omenirii s-a deranjat. Nu este scriitorul ultimul profet al unei umanități care nu mai crede în apariții învestite cu forțe «de dincolo»? Într-o civilizație materială [...] lui îi revine rolul de preot al valorilor umane, de oficiant pe altarul idealului... Dar mi se pare că se greşeşte când se porneşte de la veşnica opoziție, artă pentru artă, artă cu tendință sau artist – turn de fildeş. [...] Aşadar, să nu mai spunem «artă pentru artă» sau «artă cu tendință» – ci artă pentru... om! Uităm mereu că nu suntem decât oameni şi ne speriem de abstracțiuni. Am creat o mulțime de noțiuni abstracte ca: intelectual, turn de fildeş, estet, artă pură etc. Şi ne certăm în jurul lor înveninându-ne şi pierzând vremea. Dacă însă revii la *omul* ca realitate primordială şi nu uiți

perspectiva vieții – care e vie în natură ca şi în operele spiritului – viața de la care pornesc *toate* noțiunile – atunci se produce un firesc proces de reintegrare a tuturor valorilor în matca lor originară, care este totodată externă şi actuală, trecătoare şi permanentă. [...] Dacă porneşti mereu de la om – ca realitate naturală şi spirituală – n-ai să aluneci niciodată în abstracțiuni goale, care formează false probleme indisolubile.”
● Îşi reia apariția, la Bucureşti, cotidianul „Dreptatea”**,** subintitulat **Ziar al Partidului Național Țărănesc. Z**iarul îşi va înceta existența ca urmare a dispariției de pe scena vieții politice româneşti a P. N. Ț., în urma alegerilor din 1946. Într-o nouă serie va reapărea în anul 1990.

28 august

● Cotidianul liberal „Viitorul”, subintitulat **Ziar de dimineață**, apare într-o nouă serie, până la 18 februarie 1946. În 1944–1945 semnează aici Eugen Schileru, Radu Stanca, Ion Zamfirescu, Gh. I. Brătianu etc.
● Reapare „Fapta”, „ziar de luptă, informație şi documentare românească”, în ediție specială, şi continuă până în 4 martie 1948. Director: Mircea Damian. Suprimată de cenzură după numărul din 30 aprilie 1944, la reapariție revista îşi schimbă subtitlul (în **Ziar de luptă şi dreptate**) şi orientarea politică: sunt condamnate acțiunile militare anterioare şi este elogiată colaborarea româno-sovietică împotriva nazismului. Revista are diverse rubrici literare.

29 august

● T. Arghezi publică în „Informația zilei” articolul ***Schimbarea la față***, care determinase confiscarea nr. 626 din 1943 al publicației.

30–31 august

● Trupe sovietice şi ale Diviziei „Tudor Vladimirescu” intră în Bucureşti.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

● Moare Liviu Rebreanu (n. 1885) la conacul său din Valea Mare, lângă Piteşti. ***Liviu Rebreanu a plecat la timp*** – va scrie, după numai o săptămână (vezi 7 septembrie) ziarul „Dreptatea”, acuzând opțiunile politice ale scriitorului din perioada regimului antonescian. Nu este singurul articol de acest fel. I se adaugă cele semnate de Miron Radu Paraschivescu şi altele.

2 septembrie

● Reapare, la Bucureşti, „Semnalul”, subintitulat **Cotidian democratic independent al democrației româneşti** (1 februarie 1938 – 5 iulie 1940; 2

septembrie 1944 – 31 august 1948), având pe prima pagină precizarea: „reapare după 4 ani de suspendare samavolnică”. Director: Sebastian Şerbescu. Publicaţia demască ideologia Gărzii de fier şi este preocupată de problema democraţiei în presă.

● În „Timpul” apare articolul ***Realism critic – Un aspect al poeziei contemporane,*** semnat de Ovidiu Râureau, care ignoră specificul genului încadrându-l într-o formulă inadecvată.

● ***Inaugurând o rubrică: Perna cu ace,*** O. L. (Oscar Lemnaru) începe, în ziarul „Dreptatea”, seria „demascărilor în cultură”: „Prin faţa acestui reflector vor trece, ca la poliţie, răufăcătorii, toţi acei care, sprijiniţi pe confuzia de odinioară, au răspândit, prin fluviul negru al cernelii, ura, minciuna, impostura. Vor veni să dea socoteală unei opinii publice dezmeticite, la toate câte le-au spus, câte le-au insinuat şi câte le-au făcut [...]. Vom scotoci toate ascunzişurile presei şi tiparului, vom cotrobăi prin toate hrubele întunecate în care zac uneltele de lucru ale unei generaţii de imbecili şi le vom aşeza la locul de onoare în muzeul acuzator al momentului de astăzi.” Sunt „demascaţi” Constantin Noica (care relaţiona geniul creator în muzică al popoarelor şi victoriile lor istorice, exemplificând cu „pilda poporului german”) şi Emil Cioran („care «de pe culmile disperării» nu vedea decât triumful Gărzii de Fier şi al hitlerismului”). □ Tot în „Dreptatea”, sub titlul ***Epitaf,*** N. Carandino denunţă legionarismul, făcând referiri şi la personalităţile literare care l-au inspirat sau slujit. Alături de articolele lui Oscar Lemnaru, textele semnate de Nicolae Carandino indică ziarul „Dreptatea” drept publicaţia cea mai grabnic şi mai vehement angajată în campania de purificare a vieţii culturale româneşti: „Nu este locul să refacem pentru uzul cititorului prea tânăr istoricul mişcării legionare. A rămas acest capitol al vieţii noastre publice de pomină, iar reacţia pe care «gardiştii» au stârnit-o în opinie dăinuieşte încă dincolo de motivele reale care în largă măsură au încetat. Pentru noi care am luptat încă de la începutul acestei mişcări cu valul de obscurantism pe care reuşise să-l menţie la suprafaţa actualităţii, tristele rezidii care încearcă să împace îndatoririle de fidelitate cu necesităţile de viaţă nu reprezintă decât ecoul întârziat al unei sângeroase furtuni. Erau vremuri în care mare parte din intelectualitatea noastră sedusă de atmosfera romantică a legiunii, de inteligenţa diabolică a lui Nae Ionescu, de clericalismul trădător de patrie al lui Nichifor Crainic şi în general de mistica unor minţi mai crude dar nu mai puţin periculoase, pierduse simţul veritabil al interesului naţional, judecata clară a realităţilor sociale şi politice. Desigur, cei câţiva oameni de ispravă care s-au rătăcit în mişcare nu cunoşteau resorturile ascunse, nu ştiau drumul arginţilor nemţeşti, nici nu-şi dădeau seama la ce criminale ambiţii îşi înhămau elanurile, puterea de jertfă, puterea de muncă”.

3 septembrie

● Al. Ciorănescu semnează în „Universul” articolul ***Liviu Rebreanu,*** în care, prezentând viaţa şi opera marelui dispărut, îi aduce un frumos omagiu: „Pe faţada cernită de incendiu şi de rănile exploziilor a Teatrului Naţional din Bucureşti, flutură de ieri steagul negru. Liviu Rebreanu a încetat din viaţă. Cu el, literatura noastră pierde unul din talentele ei cele mai viguroase şi mai fecunde şi de bună seamă pe scriitorul care a contribuit şi mai mult la obiectivarea romanului şi la definirea românească a acestui gen literar.” (**vezi Anexa**)

● Programul de demascări început de Oscar Lemnaru la rubrica „Perna cu ace”, în „Dreptatea”, continuă cu un scurt „pomelnic al sancţionabililor”: „Aşa cum am făgăduit, vom face să defileze eroii presei de odinioară, cei care s-au folosit de pistolul german pus în ceafa poporului român, toţi cei ce şi-au făcut o meserie din instigarea la crimă, din pactizarea cu forţele obscure ale misticismului. Publicul, desigur, îşi mai aminteşte de ei iar noi nu-i vom uita niciodată. Deocamdată, iată pomelnicul: Mircea Eliade, cel care nu demult cerea sânge şi moarte. Emil Cioran hitlerist propagandist. Paul Sterian, care până mai ieri a deţinut o mare funcţie în organizarea nazistă a României, Horia Stamati, revoluţionar legionar, Arşavir Acterian, antisemit notoriu, bocitor pe mormântul căpitanului Codreanu […]. Există în «Vremea» (13 sept. 1940) o listă imensă a legionarilor care au făcut legământ la moartea căpitanului ca să aducă ţara la pieire. Să se instituie un tribunal care să judece cu toată severitatea pe care o impune legea momentului, faptele, vorbele, într-un cuvânt, acţiunea lor devastatoare. […] În acelaşi număr din «Vremea», A. Acterian, într-o ridicolă bâlbâire de analfabet, ne vorbeşte despre «Biruinţa în Dumnezeu», adică despre biruinţa Căpitanului. Dumnezeu pe vremea aceea avea gradul de căpitan. Am văzut, ce e drept, convingeri şi mai idioate: Dumnezeu purtând gradul de sergent major. Hitler va avea în curând soarta căpitanului cu eroica sa legiune. Cum rămâne însă cu A. Acterian, care se plimbă liniştit pe străzile Capitalei. Poate ar fi cazul să i se dea şi domniei sale un grad în lumea falnicelor umbre!” □ În spaţiul aceleiaşi, sub titlul ***Libertate dar cu socoteală***, Oscar Lemnaru îndeamnă hotărât la purificarea presei de „cei ce au mâinile pătate cu cerneala urii şi a infamiei”: „S-au schimbat vremurile, se primenesc moravurile, se schimbă oamenii, se clatină instituţiile, se prăbuşeşte cea mai teribilă armată a vremurilor moderne numai din pricină că idealul ei ultim era forţa, o forţă oarbă şi criminală. După dramatica experienţă pentru care unitatea a sângerat se cuvine să schimbăm rosturile chiar în cele mai mici detalii ale vieţii sociale. Şi cine poate crede că presa este un amănunt? Mai ales acum ea va fi chemată să desluşească pe oameni, să le dezvăluiască secretul dezastrului acestei lumi încă fulgerânde, să lămurească toate conştiinţele rătăcite. În acest caz, în presă să nu mai intre nici unul dintre cei

ce au mâinile pătate cu cerneala urii şi a infamiei. Să nu mai pătrundă în lumea nobilă a tiparului, să nu mai scrie, să nu mai cugete cu glas tare, adică în public, dascălii crimelor, profesorii atrocităţilor, învăţătorii nelegiuirilor. Se impune, cu cea mai mare urgenţă, exterminarea măcar din presă a acelora care au necinstit-o cu josnica lor pană."

● „În locul şantajistului Şeicaru, criminalul profitor al fascismelor europene, s-a instalat [la „Curentul" – n.n.] I. Vinea, autorul mârşavei serii de articole antisovietice *Râsul lui Lenin*, *Fătălăii*". Fraza este extrasă din articolul ***Purificarea presei***, semnat de I. Petre în „România liberă".

4 septembrie

● Angajat, ca şi „Dreptatea", în campania de demascare şi de purificare politică a societăţii româneşti, ziarul „România liberă" publică, fără semnătură, în articolul ***Cotropitorul trebuie gonit şi din cultură,*** care anticipează epurările: „Niciun sector de viaţă nu poate fi neglijat, lăsat la voia întâmplării. Vigilenţa este necesară pentru adâncirea şi consolidarea libertăţii. Nici un amănunt nu trebuie să ne scape! Regimurile fasciste şi hitleriste au avut grijă să monopolizeze o dată cu viaţa economică şi politică mijloacele de răspândire ale culturii. Aceste regimuri au ştiut să utilizeze cinematograful şi literatura şi toate manifestările de cultură ca arme de luptă pentru ţelurile lor de aservire. În anii de pregătire a războiului de jaf şi cotropire, ministerul propagandei din Italia – aflat atunci sub conducerea lui Dino Alfieri – şi-a schimbat numele în minister al culturii populare. Era în această schimbare de titulatură o întorsătură hotărâtoare în sistemul aplicat de fascism în domeniul cultural. Era momentul războiului civil din Spania: semnalul de alarmă al marelui război care vine. Nu mai era timp de pierdut. Decenii întregi fascismul încurajase estetismul formalist. Teatrul, filmul, literatura, radiofonia se menţineau într-o atmosferă de artă pentru artă, pentru consumul restrâns al «elitei» fasciste. Devenise de prisos ipocrizia. Era nevoie să treacă la ofensivă: necruţătoare pentru stârpirea în germene a gândirii şi pentru impunerea lozincilor de robire internă şi externă. Europa a fost inundată de cărţi, filme, piese de teatru în care s-a făcut apologia fascismului şi hitlerismului. Întreaga maculatură, filmele cu defilări de bandiţi cu svastică sau în cămăşi negre au fost prezentate drept momente de cultură populară. După cotropirea fascisto-hitleristă, viaţa culturală a fost cu desăvârşire monopolizată. Nimic n-a mai putut vedea lumina zilei din ce nu era pe placul fascismului şi nu slujea interesele lui imediate. Cotropitorul a fost gonit cu arma în mână din ţară. Dar umbra lui se profilează încă peste cinematografele româneşti, peste vitrinele librăriei, peste sufletele oamenilor. Trebuie gonit şi din cultură. La cinematografele noastre mai ţin afişul filme cu titlul atât de simbolic pentru mentalitatea fascistă: Curtezana din Veneţia. În vitrinele librăriilor şi prin librării mai sunt expuse cărţi ca cele tipărite de

agentura hitleristă română «Cugetarea». Cititorul este încă invitat să cumpere: *De la Petru cel Mare la Stalin* de legionarul Ştefan Ionescu, *Mussolini* de Beltranis sau *Ce am văzut în ţările baltice* de Paul Gentizon, fostul corespondent al lui «Le Temps» la Roma şi sluga plătită a lui Mussolini. Aceste cărţi trebuie să dispară."

● ***Misticismul generaţiei trecute*** este obiectul acuzaţiilor formulate de Oscar Lemnaru în „Dreptatea", la rubrica **„**Perna cu ace": „Nu e mult de când, la noi în ţară, cultura mergea mână-n mână cu un misticism care făcea să cadă accentul pe forţele misterioase ale stărilor necontrolate. Tot ceea ce prin natura sa scăpase cercetării ştiinţifice, sau chiar investigaţiilor psihologice, intra de-a dreptul în ţinuturile nemărginite ale vieţii instinctive, ca să apară deghizat în hainele de paradă ale scrisului, cu vaste pretenţii de intelectualitate. Acesta era falsul misticism al culturii noastre, care tindea să promoveze, prin condeiele câtorva zeci de oameni de rea-credinţă şi nepregătiţi, întunecatele valori ale spiritului. Astfel ura căpăta eticheta vitalităţii, răzbunarea lua înfăţişarea temperamentului eroic şi însăşi crima căpăta augusta prezentare a unui curaj care ştie să înfrunte durerea morţii. Cărţile acelei generaţii de exaltaţi cuprindeau declaraţii «tari», păreri în stil apodictic şi cugetări formidabile, smulse din lumea fantastică a unei închipuiri înflăcărate. Frazele erau bizare dar agramate, cuvintele pluteau în imperiul bănuielilor diafane şi slovele, ele însele, furate din alfabetul imbecilităţii omeneşti, urmăreau să alcătuiască trepte, pe care bietul lector să se caţăre, ca un somnambul, pentru a surprinde, ca într-un decor din altă lume, atmosfera sumbră a sufletelor în agonie. Căci a fost o lume agonizantă care în ultimele ei pâlpâiri a provocat distrugeri incalculabile, înlănţuind libertatea conştiinţei, suprimând demnitatea, ridicând infamia şi crima până la nivelul năzuinţelor supreme. În mod direct, toate acestea ar fi clintit spiritul critic al omului de pe stradă chiar, dar, ascunse şi preparate în bulionul misticismului, ele şi-au făcut drum, până în arterele cele mai periferice ale mentalităţii celor neavertizaţi. Revine vremurilor noi sarcina de a reintroduce formele clare ale obiectivităţii, fără de care între cultură şi înşelătorie nu există nici o deosebire". Tot Oscar Lemnaru anunţă volumul *Zile de lagăr*, al lui Z. Stancu, fără să precizeze editura la care urmează să fie publicat: „Scriitorul şi gazetarul Zaharia Stancu, pe care vechiul regim l-a trimis în lagăr, pentru vina de a fi manifestat alte convingeri politice decât cele la modă, a însemnat unele dintre impresiile căpătate şi întâmplările văzute în acele închisori moderne. Filele, una câte una strânse într-un volum, vor fi tipărite pentru a ilustra caracteristicile unui moment politic, curmat pentru totdeauna. Volumul va purta probabil titlul *Zile de lagăr*. Aşteptăm încredinţaţi că va fi o carte cu adevărat revelatoare a moravurilor defuncte. □

În acelaşi număr din „Dreptatea", în articolul ***La mormântul lui Liviu Rebreanu***, N. Carandino acuză virulent colaboraţionismul romancierului:

„Mormintele cetățenilor banali se acoperă cu flori şi cu panglici. La groapa lui Liviu Rebreanu vom împlini o altă sarcină, aceea de a extrage dintr-o penibilă viață de om, un simbol şi o învățătură.” (**vezi Anexa**)

● Miron R. Paraschivescu semnează în „Ecoul” articolul programatic ***Organizarea libertății,*** formulând o parte importantă a problemelor „arzătoare” ale schimbării – solidarizarea intelectualilor cu masele, respingerea „turnului de fildeş”, adoptarea materialismului dialectic, modelul sovietic în literatură şi artă. Sunt doar începuturile activismului energic pe care Miron Radu Paraschivescu îl va dovedi pe tot parcursul acestei perioade: „Vom putea avea câmpul lărgit prin prezentarea şi examinarea atentă a operelor de literatură şi artă sovietică, tărâm ce până astăzi era complet interzis. Vom vedea cu acest prilej că noua critică, noua poezie şi ştiință sovietică aduc o perspectivă lărgită şi adâncită asupra fenomenului artistic.” (**vezi Anexa**)

5 septembrie

● În „Democratul” (an. I, nr. 1), apare nota ***Înmormântarea lui Liviu Rebreanu.*** În presa din acesată zi nu sunt prea multe relatări ale evenimentului funerar, iar cea din „Democratul” indică mai degrabă o ceremonie modestă: „Ieri după amiază a avut loc în comuna Valea Mare, din județul Argeş, înmormântarea scriitorului şi fostului director general al teatrelor Liviu Rebreanu. La ceremonie au luat parte, pe lângă membrii familiei, un cerc restrâns de prieteni, un reprezentant al societății scriitorilor, precum şi unul al Academiei Române. Din partea ministerului Culturii Naționale a fost delegat d. Petru Comarnescu, subinspector general al teatrelor.”

6 septembrie

● „Libertatea” publică o notă nesemnată, cu titlul ***Să se confişte literatura nazisto-fascistă***. Fără să caute responsabili în rândul autorităților, textul acuză întârzierea înregistrată în scoaterea din circuit a cărților purtătoare ale ideologiei fasciste: „Desigur că preocupările guvernului sunt în acest moment îndreptate în direcțiunea apărării naționale, în primul rând. Dar nu e mai puțin adevărat că există probleme care, aparent numai, sunt de ordin secundar, deşi – numai puțin aprofundate – se constată că ele se leagă intim de însăşi consolidarea noului regim. Printre aceste probleme, aceea a propagandei inamice se cuvine să rețină atenția forurilor conducătoare. Încă nu s-a pus capăt acestei propagande, oricât ar părea de curios acest lucru. O vizită prin librării poate arăta oricui temeinicia afirmațiunilor noastre. *Mein Kampf* se etalează pe rafturi alături de întreaga literatură scoasă din teascurile oficinelor lui Goebbels, după cum sunt expuse spre vânzare volumele lui Mussollini şi broşurile fasciste împrăştiate de fosta legație

italiană. Albume cu fotografiile lui Hitler şi ale bandei sale, hărți cu frontierele trasate de nazism şi fascism mai dăinuie şi ele, continuându-se în modul acesta propaganda pentru acei care au terorizat şi au subjugat – fie şi vremelnic numai – bietul continent european. Direcția Presei şi Propagandei, în competența căreia cade controlul tipăriturilor de orice fel, trebuie să studieze chestiunea şi, fără întârziere, să ia măsurile dictate de împrejurări. Toată maculatura hitleristă şi fascistă să fie confiscată şi să ia drumul fabricilor de hârtie pentru ca, prelucrată, să pregătească sulurile de hârtie albe pe care să nu se mai imprime decât scrisul acelora care au combătut totdeauna otrava propagandei nazisto-fasciste.”

● ***Reclădirea literaturii*** în contextul schimbărilor survenite în plan social-politic îl preocupă pe Dan Petraşicu în articolul cu acest titlu publicat în „Vremea”: „[...] totul trebuie reînceput de la capăt şi reclădit pe temelii mai solide decât cele ale trecutului. Şi fiindcă ne mărginim la literatură [...] să spunem că nu ne aşteaptă numai zile de creație personală, ci şi de luare de contact cu toate realitățile înconjurătoare, pentru lărgirea perspectivei şi pentru a da expresie unei epoci de mari contraste sufleteşti, epocă ce îşi cere cântăreții, poeții, prozatorii şi gânditorii ei. Drumul literaturii [...] merge înainte şi nicio teorie n-ar fi putut-o întoarce înapoi, decât doar dacă într-adevăr această viață şi această civilizație ar fi fost sortite pierii. N-ar fi fost aşa, pentru că pe lângă splendidele puteri materiale care s-au opus procesului de întunecare a lumii – America, Rusia, Anglia, Franța, țări scumpe inimii noastre. [...] există o putere internă, o lege a spiritului uman, paralelă cu aceea a procesului istoric, în care am crezut întotdeauna şi în care credem cu tărie, după pilda purtătorilor de torțe înaintați ai umanității, un Renan, un Zola, un Romain Rolland, un Thomas Mann, un Benedetto Croce, un Ilya Ehrenburg [...].Vom vedea şi ce trebuie să facem, concret, în acțiunea de restabilire a adevărului în materie de bunuri literare pentru viitor. Cei ce iubesc într-adevăr bruma de cultură românească şi se îngrijesc de soarta ei, în concernul întregii culturi omeneşti, cei care nu se refuză, egoist, de la pulsațiile veacului nou – care va crea un alt şi uriaş romantism, pe baze materiale şi centrat pe om – trebuie să strângă rândurile şi să-şi împartă satisfacțiile personale de creație şi de ştiință cu masele largi ale poporului, care aspiră la lumină cu aceleaşi drepturi şi cu aceeaşi sete. [...] Scriitorul trebuie să fie de azi încolo un creator dar şi un educator; să învețe pentru a învăța şi să creeze pentru a crea în alții frumosul. Să fie un generos, cu sufletul şi mintea deschise spre lume, oferind din bogăția lui lăuntrică tuturor însetaților de adevăr şi frumos. Literatura română nu s-a oprit, din fericire, la strâmbele teorii ale fanatismelor sanguinare [...]”. □ În acelaşi număr apare articolul ***Liviu Rebreanu***, semnat „v”, în care prozatorul este criticat (postmortem) din noua perspectivă ideologică: „[…] Ce păcat însă că Liviu Rebreanu, după ce a dat *Ion* şi *Răscoala,* n-a respectat mai mult pe

creatorul lor, pe *eroii* creaţi şi pe *cititorii* care au sorbit, cutremuraţi, viaţa clocotindă a fometarilor pământului! Ca *scriitor,* Liviu Rebreanu a dat apoi opere ca *Jar* sau *Amândoi,* fără a mai pomeni şi altele, opere care nu afirmau altceva decât o rătăcire a autorului şi care nu puteau avea ca rezultat decât şi o rătăcire a cititorilor. Liviu Rebreanu şi-a părăsit, am spune şi-a trădat, eroii lui de pe ogoare, propria şi cea mai semnificativă creaţie a lui. I-a trădat, din nefericire, şi ca om, în activitatea publică. A fost directorul unei gazete care numai interesele ţărănimii şi ale poporului român în genere nu se putea susţine că le apăra. Moarte, nu viaţă însemna această gazetă pentru colectivitatea românească. E adevărat că Liviu Rebreanu n-a scris multe articole în această gazetă, dar numele lui pe frontispiciul directorial a constituit o cumplită durere pentru cititorii lui *Ion* şi ai *Răscoalei.* Păcat!"

● „Dreptatea", ziar al Partidului Naţional-Ţărănesc, contribuie, ca şi în alte momente ale acestei epoci, la impunerea politicii de inspiraţie sovietică după data de 23 August. Oscar Lemnaru publică la rubrica „Perna cu ace" din acest număr articolul ***Participarea maselor,*** un text de atitudine în spiritul noii direcţii care luptă să se impună în cultură: „Trecem, prin momentul celei mai profunde transformări spirituale, pe care a suferit-o umanitatea de la Revoluţia franceză încoace. Este vorba nu numai despre un reviriment în concepţia noastră despre societate cât mai ales despre o schimbare extraordinară în relaţiile dintre colectivitate şi ceea ce totdeauna ar fi trebuit să fie expresia ei culturală. Între realitatea spiritului şi marile mulţimi s-a căscat o prăpastie pe care orice privilegii ale orânduirii sociale nu o pot umple. Arta, ştiinţa, filosofia să caute şi să găsească formula pentru a cuceri masele şi coborând în mulţime să prăbuşească izolatul lor turn de fildeş, căci virtuţile spiritului cresc prin confruntare şi dispar dacă nu se sprijină decât pe prerogativele singulare ale individului excepţional." □ La aceeaşi rubrică, O. Lemnaru salută reapariţia revistelor străine, cenzurate în perioada anterioară: „În sfârşit, putem citi gazetele străine, cele elveţiene mai ales fără să ne înnegrim degetele din pricina petelor ruşinoase provocate de înfrângerile germane. Acele foi smulse, tăiate sau acoperite de tuş constituiau un spectacol umilitor pentru ştiinţa unui om liber şi în afară de aceasta nu-şi atingeau niciodată scopul, pentru că ştirile ascunse de cerneală ne biciuiau curiozitatea. Bănuiala este poate singurul paradis din care nimeni nu ne poate izgoni." (***Gazetele străine***)

● În „Ecoul", Miron R. Paraschivescu publică articolul: ***La moartea lui Liviu Rebreanu,*** în care îi face un portret negativ marelui dispărut: „În numele ţăranilor şi al realităţilor crâncene de viaţă ale ţăranilor noştri, el a urcat cu merit treptele unei demnităţi cu adevărat înalte, aceea de scriitor popular. El a scris despre şi pentru popor. Până când a venit trădarea". (**vezi Anexa**)

7 septembrie

● Raportul cu intelectualitatea al puterii politice pe cale de a se constitui şi a se înstăpâni în societatea românească se alcătuieşte, simplu, din două atitudini: pe de o parte, eliminarea din viaţa publică a intelectualilor care până la 23 august 1944 simpatizaseră, inspiraseră ori activaseră în mişcările de tip fascist; pe de altă parte încercarea de atragere a cât mai multor aparţinenţi la această categorie alături de ideologia comunistă. Pentru această perioadă, această a doua direcţie constă mai degrabă în tatonări şi chemări la solidaritate. În „Libertatea" din această zi apar două astfel de texte. Articolul ***Câteva cuvinte către intelectuali,*** semnat de Eugen Relgis, face un apel la solidaritate, în jurul ideilor umanismului „internaţionalist şi revoluţionar", propovăduind ideea egalitarismului social şi economic: „Ideologia internaţionalistă sau revoluţionară pare lesnicioasă: – câteva expresii şi formule, câteva declaraţii solemne, câteva gesturi care vor să cuprindă infinitul – şi «intelectualul» nostru crede că şi-a făcut datoria faţă de întreg neamul omenesc. Idealistul de ocazie ne repugnă mai mult decât un potrivnic declarat. Umanitarismul nu poate fi o «modă»: el are un substrat prea real şi permanent ca să fie primejduit de oportunişti de toate culorile. El cere în primul rând: concordanţă între idee şi faptă. Acesta e singurul mod de confirmare a «bunelor intenţii». Frazeologia umanitară e făţărnicie odioasă, fără actul ce confirmă gândul. Punctul de plecare e clar, imperativ: – e solidaritatea activă, indiferent de «păreri politice» sau de ierarhie socială. Acordul deplin în ce priveşte aspiraţiile spirituale şi interesele materiale, trebuie să se precizeze prin acele organizaţii care – în cadrul larg al principiilor fundamentale, general umane – cuprind toate celelalte chestiuni practice: de la interese profesionale până la coordonarea activităţilor ce depăşesc simplele emulaţii individuale. Credem că nu e un «salt de evoluţie» internaţionalismul, cum insinuează prudenţii beneficiari ai unor situaţii oficiale. Putinţa de a te depăşi există: lipseşte curajul de a trece şi dincolo de gardul colorat al ţarinei tale; lipseşte curajul de a recunoaşte cu simplitate frăţia cu semenul din preajma ta şi cu acel de peste munţi şi mări. Şi mai credem: practica supranaţională va adânci sentimentul marilor comuniuni umane; va solidariza şi mai mult pe individ cu realităţile vaste şi tragice din juru-i. Începutul întârzie pentru că «nu există tradiţie» în acest sens: ne adunăm în jurul unei idei-fantomă zece, douăzeci de profesori, literaţi sau artişti. Dar ce ne ţine uniţi? Cultura? Arta? Interesele de breaslă? Adevărata uniune cere, înainte de toate, acea simplă şi totală împărtăşire a unui crez vital, a unui destin comun. Ca oameni liberi, lucizi şi creatori, să ne strângem rândurile în vremea acesta furtunatecă. Să ne întărim fiecare cu siguranţa adevărului uman, – cu imperativul menirei noastre de luminători şi de slujitori ai mulţimilor, – cu năzuinţa dârză ce trebuie să smulgă omenirea din mlaştina roşie a nebuniei războinice. În faţa crimei cinice, a minciunii aurite,

a silniciei celor puțini, luptătorii Spiritului să se adune – şi protestarea lor să răsune într-un ferm şi definiv: NU!... În fața ignoranței, a răutății oarbe, a boalei, a foamei celor mulți, intelectualul trebuie să părăsească, cel puțin câteva ore pe zi, refugiul său de muncitor solitar. Acei care şi-au închinat viața Adevărului, Frumosului şi Binelui nu-şi pot găsi temple mai fireşti decât acolo unde cei fără număr şi fără nume se istovesc în truda pentru pâinea de toate zilele... Pe temelia economică egală, statornicită în destinul omenirii, să se înalțe palatul feeric al visului şi al gândirii. Să călcăm în realitatea socială, privind însă spre cerul idealurilor eterne... Acum, când omul abia se ridică din turmele stăpânite, intelectualul – individualist prin fire – trebuie să individualizeze turma, ajutând-o să se dezrobească. Credincios menirii sale personale, independent în creațiunea sa originală, el să fie un premergător, spre zările unei lumi mai drepte, mai frumoase şi mai bune. Să se unească fiecare cu fratele său într-un spirit de aproape şi de pretutindeni! Unire: conştiință socială – dar şi conştiință de specie! Unire: – voință creatoare! Unire: – lupta împotriva celor care dezumanizează Omul!" □ Un articol cu aceeaşi temă se intitulează ***Datoria intelectualilor*** şi este semnat de George Constant, care relevă situația intelectualilor în regimul anterior şi îi îndeamnă la angajare politică. Ca şi articolul lui Eugen Relgis, textul se înscrie în campania declanşată împotriva „turnului de fildeş": „Intelectualul obişnuit să interpreteze faptele şi să le dea coloratura originalității sale de gândire este primul agent care poate lucra efectiv pentru destrămarea regimurilor de opresiune. De aceea aceste regimuri, printr-o politică perfidă de tentațiuni materiale sau de prigoană fără limită au căutat totdeauna să intimideze pe cărturar sau să şi-l apropie, cumpărându-l. Iar într-o țară ca a noastră, în care intelectualul a fost sistematic ținut într-o stare de perpetuu proletariat, tentația întinsă de regimurile interesate n-a întârziat să-şi facă efectul. Mai ales că diversele categorii de intelectuali, în loc să se fi organizat din vreme pentru o rezistență eficace la încercările de dominare întreprinse de dictatură, au rămas laolaltă, complăcându-se într-o atitudine comodă de chiriaşi permanenți ai turnului de fildeş. […] Această izolare a intelectualului trebuie să înceteze. Spiritul nou al vremii noastre pretinde ieşirea cărturarului în arenă, adeziunea sa la ideile în marş şi intrarea lui în frontul unic de luptă împotriva întunericului social şi moral în care se zbat masele largi ale poporului. Intelectualii trebuie să fie avangarda marilor reforme ce se anunță. Ei, care țin facla civilizației în mână, nu trebuie să trădeze clasele sociale din care au purces, ci aşezându-se în fruntea lor, să le conducă la victoria pentru care de veacuri sângeră pe ogoare, în fabrici sau în mine. Aceasta e datoria cărturarului de azi şi de mâine şi cine nu o înțelege se situează voluntar în afara organismului social viu, făuritor de istorie nouă."

● Articolul ***Ofensiva lichelelor*****,** publicat în „Dreptatea", sub semnătura lui N. Carandino, denunță cameleonismul presei „oportuniste" şi îndeamnă la o atitudine echilibrată şi dreaptă față de „vinovații trecutelor regimuri": „Da, domnilor! Lichelele au trecut la ofensivă. În fel de fel de fițuici apărute la întâmplarea intereselor de tarabă, delatori fără nici un fel de calificare acuză pentru a-şi masca propria lor vinovăție. Nimeni n-a auzit despre ei înainte. Funcționau în vreun caşcaval similiministerial, încasau chenzine pe la oficinele hitleriste, preamăreau războiul sfânt sau serveau drept cozi de topor stăpânilor de ocazie. Astăzi, îi vedem în postura lui Fouquier-Tinville: acuzatori publici fără prihană. Pentru noi care ani de-a rândul i-am urmărit, evenimentul nu constituie o prea mare surpriză. Îi aşteptam în ceasul confuziei şi nu ne-am mirat deloc identificându-le glasul printre cele mai stridente. Apaşul de presă care odinioară strecura o notiță care să încaseze o mie de lei, operează de astă dată în stil direct şi la tarif urcat. Sub amenințarea denunțului, o seamă de oameni de ispravă tremură şi destui dintre ei plătesc. În aşteptarea unor măsuri cât mai urgente pentru a pune frâu dezmățului, escrocii călimării încheie ultimele lor afaceri. Este vorba să-şi facă rost de ceva gologani pentru timpurile grele care se apropie. Se merge într-adevăr spre o presă liberă, dar spre o presă demnă. Curajul se va manifesta sub garanția virtuții, iar talentul nu va fi pus în slujba instinctelor de rapt... Aceasta nu înseamnă însă că vinovații trecutelor regimuri să nu fie țintuiți la stâlpul infamiei, să nu fie pedepsiți. Presa într-adevăr democratică îşi va face, suntem convinşi, datoria. Condeie tinere şi viguroase se vor alătura celor verificate de ani, pentru a modifica atmosfera de trafic şi de trădare în care atâtea mişelii au fost posibile. Dar se săvârşeşte în acest moment o treabă foarte puțin recomandabilă, în dauna cauzei care ne este tuturora scumpă. Se aruncă vini în mare parte imaginare, asupra unor oameni care n-au ocupat nici un post de răspundere în stat, care n-au putut influența în mod valabil opinia, pentru a se distrage în mod voit atenția de la autorii morali ai dezastrului. Cine citeşte cu atenție gazetele poate descoperi la ore felurite numele vreunui proaspăt trădător de țară care a avut ghinionul să discute cu domnul ziarist în contradictoriu la cafenea". □ Oscar Lemnaru cere suprimarea revistelor *Vremea* şi *Gândirea*: „Au mai rămas prea multe publicații din trecutul regim. «Vremea» şi «Gândirea» nu mai au ce căuta astăzi când spiritul lor nu poate constitui decât o sfidare pentru tot ceea ce este conştiința dreptății şi a demnității omeneşti. Tipografia Vremea ar putea folosi revistelor sau ziarelor democratice. Nu vrem din partea acelora care mai acum câtăva vreme şi-au bătut joc de opinia publică decât o fărâmă de bun-simț!" □ La aceeai rubrică, „perna cu ace", Oscar Lemnaru acuza prețurile speculative practicate de anticarii care profită de puținătatea cărților venite din străinătate şi propune înființarea unor mari biblioteci publice pentru remedierea parțială a acestui neajuns. □ O notă nesemnată din acelaşi

număr, intitulată ***Liviu Rebreanu a plecat la timp***, acuză devierile morale şi politice ale romancierului: „De când autorul *Pădurii Spânzuraţilor* a încasat milioane de la casele de editură germane, iar în ţară dispunea de destinul tuturor teatrelor şi tuturor actorilor şi actriţelor, a luat alurile unui adevărat dictator ţâfnos şi arogant cu cei mici sau neagreaţi de dânsul. Prea încrezător în forţele sale, nu admitea critici, acceptând numai elogii. De aceea avea un dispreţ suveran pentru revistele de teatru, pentru directorii şi pentru cronicarii lor dramatici. Preţuia numai pe acei cronicari dramatici care îl adulau şi îi cântau în strună. În privinţa aceasta d-nii Ioan Marin Sadoveanu şi Dem. Teodorescu ar putea să dea... preţioase amănunte. Moartea lui Liviu Rebreanu coincide cu schimbarea regimului. A plecat la vreme şi pentru totdeauna. Dacă ar fi trăit, ar fi avut neplăceri şi dezagremente: demiteri, demisii, înfierări şi demascări." Mai puţin demiterile şi demisiile, Liviu Rebreanu nu a scăpat de celelate două „dezagremente".

8 septembrie

● „România liberă" publică denunţul ***Legionarii din presă,*** semnat „Un patriot". Fie că este autentică, fie că este o producţie redacţională, scrisoarea exemplifică o strategie care va fi deseori folosită în anii următori: denunţul anonim, sesizarea venită din partea vreunui reprezentant al maselor populare. Reproducem, din aceste motive, textul integral al acestei „scrisori": „*Am primit la redacţie următoarea scrisoare şi deoarece corespunde cu cele verificate şi de noi, o publicăm:* Considerând ca o datorie elementară a oricărui bun patriot denunţarea tuturor agenţilor provocatori şi a tuturor oportuniştilor care altădată formau elementele avansate ale coloanei a 5-a hitleriste, vă aduc la cunoştinţă următoarele, rugând a cerceta exactitatea lor şi a le aduce la cunoştinţă în coloanele ziarului dvs. 1. În ziarul «SEARA» au apărut două zile consecutiv, articole de demascare a unor teatralişti care au colaborat cu trecutele regimuri. Foarte bine s-a făcut deşi lista este cât se poate de incompletă. Trebuie însă menţionat că denunţătorul C. CRISTOBALD este una şi aceeaşi persoană cu gazetarul stipendiat de nemţi C. CRISTOBALD, autorul reportajelor ORORILE N.K.V.D.-ului şi IADUL ROŞU DE LA SEVASTOPOL etc., acelaşi care şi-a publicat în ziarele şi revistele de acum doi ani fotografia sa cu piciorul peste sfărâmăturile statuii lui Lenin din Sevastopol. De asemenea, numitul Cristobald, astăzi mare democrat şi denunţător în coloanele ziarului SEARA, este una şi aceeaşi persoană cu C. Cristobald, primul redactor al ziarului „Spectator", proprietatea omului de încredere al lui Mişu Antonescu, fostul subdirector al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri Titi Simionescu. În unire cu evreii S. Masler şi M. Ereza, Cristobald şi Titi Simionescu au făcut afaceri de milioane exploatând evreii cărora le pretindeau sume fabuloase pentru obţinerea cărţilor de scutire de muncă. 2. Al. Cerna Rădulescu, directorul

ziarului SEARA este una şi aceeaşi persoană cu legionarul Al. Cerna Rădulescu, fost redactor la VIAŢA legionară. Pedeapsa suferită pentru că ROMÂNIA VIITOARE a publicat o poezie împotriva lui Antonescu a avut-o nu în calitate de democrat, ci de legionar trădat de Antonescu. Să nu se confunde nuanţele şi să se amintească de timpul în care numitul Al. Cerna Rădulescu făcea parte din garda legionară a lui Victor Medrea. De altfel, poezia pentru care Cerna Rădulescu se intitulează martir a fost tradusă de legionarul ERNEST VERZEA, astăzi redactor al ziarului VIAŢA, altă ruşine tolerată de regimul actual. De altfel, administratorul delegat al ziarului VIAŢA şi director al ziarului INFORMAŢIA nu este altul decât cunoscutul agitator antisemit MIHAI PANAITE, omul de încredere al legaţiei germane, care prin agenţii ei Gebauer, directorul agenţiei Europa Serviciu Special, şi Welkish, opera în toată presa românească. Zincografia pe care numitul Mihai Panaite o posedă nefiind decât o faţadă – construită cu bani nemţeşti – pentru înlesnirea unor operaţiuni propagandistice. Ca o dovadă în plus de legăturile pe care Mihai Panaite le are cu Legaţia Germană adaug că în redacţia ziarului VIAŢA funcţionează şi azi agentul hitlerist ŞTEFAN MARINESCU despre care toată presa românească ştie că primea de la legaţia germană 200.000 lei lunar. Rog cercetaţi toate cele de mai sus şi dezvăluiţi-le opiniei publice."

● La rubrica „Perna cu ace", deja consacrată de cotidianul „Dreptatea", Oscar Lemnaru evocă figurile scriitorilor din ***Cafeneaua de odinioară*** (**vezi Anexa**), recomandă editurilor un volum al Luciei Demetrius (*Album de familie*), anunţă apariţia unui studiu despre Dostoievski (H. Yvonne Stahl) şi cere ***Epurația presei***. □ În acelaşi număr al „Dreptăţii" apare şi nota demascatoare, nesemnată, ***Agenţii culturii naziste. Sub auspiciile lui Killinger, o serie de intelectuali români s-au oferit să cloroformeze naţiunea*** – cu trimitere la constituirea Asociaţiei româno-germane, care avusese loc în 1942. Sunt citaţi, printre alţii, Ion Pillat, Al. Tzigara Samurcaş, D. Caracostea, Liviu Rebreanu, Nichifor Crainic, Ion Petrovici, Ion Marin Sadoveanu, G. Murnu: „„Reamintim cititorilor cu memorie scurtă numele domnilor profesori universitari, înalţi funcţionari de Stat, miniştri, scriitori şi ziarişti, care după ocuparea germană s-au simţit în mod subit atraşi de farmecul culturii prusace. La adăpostul acestei adeziuni, «intelectualii» au încercat modificarea opiniei publice în sens nazist. A fost nevoie de concursul «deştepţilor» pentru ca Ion al Marghioalei să-şi lase oasele în Caucaz, iar Anghelache Piţigoi să moară pentru civilizaţie. Le citãm numele membrilor fondatori pentru ca ţara să nu-i uite, când va fi vorba să se stabilească răspunderi: generalul Ion Antonescu (preşedinte de onoare), Manfred von Killinger, vice-preşedinte de onoare, Mihai A. Antonescu, zis Icã, zis Mişu (preşedinte activ), prof. V. Vâlcovici, prof. Alexandru Marcu, g-ral Gh. Dabija, prof. Ion I. Nistor, Titu Dragoş, Ovidiu

Vlădescu (aceştia doi erau ciracii lui Ică, zis Mişu Antonescu), dr. Alex. Vaida Voevod, prof. I. N. Finţescu, Ion Pillat, Alexandru Ottulescu, prof. Al. Tzigara Samurcaş, prof. D. Caracostea, Liviu Rebreanu, Nichifor Crainic, dr. Ion Stoia, Mihai Isbăşescu, Al. Gregorian, Gh. Cornăţeanu, comandor aviator Al. Demetrescu, Eugen Cristea, Vasile Ionescu-Lulu, Aurel Păcuraru, prof. Ion Petrovici, Ion Marin Sadoveanu, Benhardt Capiciuc. La prima şedinţă festivă de constituire a acestei odioase cârdăşii antonesciană-nazistă, au luat parte pe lângă membrii fondatori şi membrii obicinuiţi. Deci, la acestă şedinţă, au fost prezenţi: Prof. Mihai Antonescu, Ion Petrovici, Dumitru I. Popescu, Ion Marinescu, Killinger, Al. Ottulescu, I. C. Petrescu, Titu Dragoş, Al. Marcu, Al. Vaida-Voevod, Alexandru Constant, Nichifor Crainic, V. Vâlcovici, Sebastian Bornemisa, Al. Bădăuţă, Napoleon Creţu, Pompiliu Voiculeţ, Paul Sterian, Rădulescu-Motru, D. Caracostea, G. Murnu, Al. Tzigara-Samurcaş, V. Ciocâlteu, Liviu Rebreanu, Ion Marin Sadoveanu, N. Cornăţeanu, Sergiu Băcescu, Pan M. Vizirescu, Em. Bucuţa, dr. D. Vasiliu, M. Eliescu, c-dor av. Al. Demetrescu, Vasile-Lulu Ionescu, N. Economu, P. Anca, S. Brădeanu, gen. Dabija, I. Nistor, D. Simonescu, Gh. Darie, M. Isbăşescu. Primul festival al asociaţiei româno-germane a avut loc în sala Teatrului Naţional (azi distrus de bombele nemţilor) cu ocazia zilei de 28 iulie 1942 în prezenţa d-nei Maria Mareşal Antonescu şi a lui Mihai Antonescu, Killinger cu d-na şi domnişoara, Renato Bova Scopa, Kijoschi Tsutsui, dr. Neubacher, Alfred Gerstenberg, dr. Spaeche, Waldermar Miller etc. Programul serii a fost compus: Orchestra filarmonică, condusă de George Georgescu, a executat Imnul Regal Român şi Imnul Naţional German, uvertura «Leonora» de Beethoven şi «Rapsodia Română» n-rul 1 de George Enescu. Actorii Teatrului Naţional au interpretat apoi «Faust» de Goethe (tabloul din actul III), iar încheierea festivalului s-a făcut cu «Maeştrii cântăreţi din Nürenberg» în interpretarea artiştilor de la Opera Română sub conducerea muzicală a lui Ionel Perlea. […]". Ziarul promite că va reveni într-unul dintre numerele următoare „cu amănunte senzaţionale demascând şi pe ceilalţi membri care s-au înscris în «asociaţie» mai târziu, reproducându-le chiar şi discursurile."

9 septembrie

● „Libertatea" publică două articole pe teme similare (implicarea scriitorilor, „turnul de fildeş" etc.). Primul, nesemnat, are titlul ***Literatura de mâine*** şi sugerează direcţionarea creaţiei în perioada următoare: „Un subiect pentru care se va vărsa multă cerneală şi se vor aprinde multe discuţii. E de aşteptat, asta, după o perioadă de câţiva ani, în care literatura românească a vegetat, scriitorii au stat cu braţele încrucişate – şi mai stau – nemanifestându-şi opinia lor, care trebuia să fie aceea a poporului, pentru libertate şi democraţie şi împotriva opresorilor. Aceştia, prin pasivitatea lor, au renunţat la misiunea

lor de a fi – şi nu de la ei vom aştepta literatura, care să fie expresia zbuciumului colectivităţii româneşti de 15 ani încoace. […] Aşteptăm, cu încredere, pe romancierii de mâine, a căror viaţă s-a legat în zbucium cu a noastră, şi în a căror operă să întrezărim nu numai suferinţele şi durerile celor asupra cărora a apăsat mai mult pumnul destinului, ci şi lumina unor zori de înfrăţire, de omenie şi de justiţie."; cel de al doilea, sub semnătura lui Ştefan Tita, se referă la ***Sinistraţii „Turnului de fildeş"***: „[…] «Turnul de fildeş» a rămas refugiul anacronic al esteţilor intransigenţi. Dumnealor chiar dacă au deschis din când în când o fereastră să vadă ce se mai petrece în lume, au închis-o cu grabă înapoi temându-se ca nu cumva freamătul furtunii sau biruinţa luminii să tulbure estetica interioară a «turnului». Dumnealor se preocupă de formule savante, de realizări superioare zăvorîte înţelesului mulţimii. Ei nu coboară pe stradă, pe uliţe, pe bulevarde sau drumuri desfundate de ţară să prindă cu antenele deosebite ale artistului clocotul înnoitor al sufletului colectiv. Dumnealor, atunci când au tunat bombe şi explozii s-au ţinut deoparte spre a fi în imediata vecinătate a adăpostului sau şi-au «dispersat», cum se spune, pielea în «promiscuitatea» unui cătun care oferea garanţii de securitate antiaeriană. Câte n-au avut de îndurat sărmanii acolo, între ţărani noduroşi, muncitori transpiraţi şi mahalagii iscoditori. Acum s-au grăbit să se înapoize în «Turnul de fildeş». Dar vai, «imobilul» este grav avariat, e nelocuibil, e supus dărâmării... Pilda esteţilor din turnul de fildeş este concludentă. Mai pot încăpea în sufletul unui artist care a fost sugrumat atâta vreme şovăieli? Ce rost mai au rezervele, aşteptările, ezitările? Mai poate cineva să cumpănească acum când pornirile naturale ale fiecăruia sunt descătuşate? Nu trebuie dezlegată ideea, atitudinea sufletească de faptă. «Simpatizanţii» trebuie să purceadă la acţiune. Să vină acolo unde pot fi autentici profeţi şi idoli. Artistul, oricine ar fi şi orice ar fi, trebuie să fie prezent în această neîntâlnită încă actualitate şi să se înnobileze din aspiraţiile ei."

● Articolul ***Fratele Nichifor***, publicat fără semnătură în „Dreptatea", se înscrie în seria „demascărilor-portret" violente, numeroase în presa perioadei următoare: „[…] Directorul «Gândirii» are cinstea de a figura printre principalii autori morali ai dezastrului în care ne zbatem. De la războiul celălalt şi până la acesta pe care-l trăim, d-sa n-a pregetat să ne lumineze în ale duhului. Democraţia n-a avut duşman mai neîmpăcat şi teoria ierarhiilor naturale susţinător mai aprig decât pe fiul lui Dobre Căldăraru, din comuna Bulbucata, satul Găunosul, judeţul Vlaşca, fiu care după cum vedeţi şi-a trădat neamul şi pământul ca să slujească pe boieri la Bucureşti. […] Revista pe care o patrona a trăit din subvenţii şi din subsidii, adăpostind, alături de o literatură uneori onorabilă, teorii sociale şi atitudini politice dintre cele mai subversive. A reuşit astfel falsul teolog să arunce un discredit asupra a tot ceea ce nu purta marca teoriilor rasiste şi tracomane, asupra oricăror

preocupări menite să deschidă ochii cititorului la probleme ale vieții sociale. […] N-a fost moment delicat în viața politică şi militară a Reichului din ultimii ani în care d. Nichifor Crainic să nu iasă pe primul plan pentru a-şi spune cuvântul şi pentru a contribui la «victoria finală». […]". □ La rubrica „Perna cu ace", Oscar Lemnaru face considerații „lirice" despre stil, cere epurarea presei, acuză inactivitatea scriitorilor şi a editurilor şi îl elogiază pe Al. Rosetti, acuzând persecuțiile la care este supus şi pledând pentru revenirea acestuia în funcția de director al „Fundațiilor Regale". Interesant este subtitlul ***Ce au făcut?***, formulă care, într-o alcătuire similară, a făcut carieră şi după 1990 şi prin care Oscar Lemnaru crede că „Organizațiile de presă ar trebui să revizuiască situația membrilor lor, cărora să le ceară un «curriculum vitae» pentru a se vedea desluşit ce au făcut, unde şi cum au activat, ce au gândit şi cum s-au manifestat purtătorii condeiului în anii de întuneric, pe care l-am trăit cu toții". □ În acelaşi număr, N. Carandino semnează articolul ***Problemele presei de astăzi***, în care critică încetineala procesului de epurare a instituțiilor mediatice, cerând, totodată, suprimarea publicațiilor colaboraționiste şi stoparea apariției altora noi.

10 septembrie

● Apare „Voința Transilvaniei", subintitulat „Săptămânal de atitudine națională", la Bucureşti. La rubrica intitulată „Cultura", devenită de la nr. 10/1944 „Literatură, artă, cultură", vor colabora M. Beniuc, Tudor Arghezi şi alții.

● În „România liberă", articolul ***Bombele cu explozie întârziată: cărțile***, semnat C. Ispir, pune problema eliminării cărților „dăunătoare": „[…] Dar sunt alți librari, care, din cine ştie ce nepăsare, păstrează în rafturi cărți fasciste: otravă fabricată în laboratoarele de propagandă nazi-fasciste. Ele sunt bombe cu explozie întârziată, cum le-am denumit. Şi nu sunt inofensive. Trebuie să dispară ca să nu mai reprezinte pericol. […] *Revoluția* de (Dinu) Nicodin este un pamflet împotriva revoluției franceze. Cele mai nobile figuri ale revoluției franceze sunt cu ştiință micşorate, împroşcate cu noroi. Cum fragmente din carte s-au tipărit în ziarul legionar «Cuvântul», îşi poate închipui oricine că literatura lui Dinu Nicodin care vrea să persifleze marea revoluție franceză, ce reprezintă o etapă în lupta de emancipare a umanității, era şi un atac împotriva forțelor comprimate de dictatura antonesciană. Căci, trebuie să se ştie că cele două volume groase *Revoluția* au apărut în Editura «Socec» în 1942, anul deportărilor în Transnistria şi al jertfirii tineretului țărănesc român pentru războiul de jaf şi cotropire al lui Hitler. Nu uităm că, în anul când teroarea – nazi-antonesciană – atinsese un punct culminant, un estet scriitor român, din turnul său de fildeş, a scuipat peste oameni şi o epocă scumpă tuturor popoarelor iubitoare de libertate. Această carte trebuie deci să dispară. […] Poporul român are nevoie de cărți scrise pentru

adâncirea şi consolidarea libertății sale, nu de cărțile ce au pregătit atmosfera de furtună, cotropire şi subjugare nazisto-legionaro-antonesciană."

● Mircea Damian semnează, în „Fapta", pamfletul „demascator" ***Despre slugi,*** referindu-se la Nichifor Crainic în perspectiva epurărilor: „[...] Dar vreau să spun vreo două vorbe despre Nichifor Crainic, nu în calitatea lui de om, căci nu este om: ci în calitatea lui de trădător şi de slugă a nemților şi a oricui putea să-i făgăduiască un profit de orice fel. [...] Nici român, nici țigan, nici bulgar, ci cu altoi din toate, Nichifor Crainic nu are nici patrie pentru care să se jertfească şi să moară, nici caracter, nici pe cineva în care să creadă, fie drac sau Dumnezeu. [...] Este sigur că Nichifor Crainic îşi va primi pedeapsa [...] pentru slugărnicia pe care a arătat-o față de nemți şi pentru actul de înaltă trădare ce l-a săvârşit față de țara lui."

11 septembrie

● Continuând campania pamfletară inițiată în numărul anterior, Mircea Damian publică în „Fapta" articolul ***Văduva abuzivă***, la adresa Veturiei Goga □ În aceeaşi ediție a ziarului, Dimitrie Stelaru evocă, în articolul ***Eu şi strada***, diferitele sale peripeții publicistice din anii regimului Antonescu.

12 septembrie

● Este semnată, la Moscova, Convenția de armistițiu care declară România o țară înfrântă în război.

● Apare la Timişoara (până la 31 decembrie 1945) „Luptătorul bănățean", subintitulat „Organul Regionalei Banat a Partidului Comunist din România". Printre colaboratori: Victor Kernbach (traduce din Ilya Ehrenburg), Emil Manu (din Balázs Bela), E. Jebeleanu (din Louis Aragon).

13 septembrie

● În „Dreptatea", Sergiu Dan semnează articolul ***La ordinea zilei. Despre libertate***, care dezbate situația presei în democrație, făcând deosebirea între opinia publică şi opinia reprezentând interesele unei categorii sociale sau economice: „Democrația care a plătit scump toate experiențele ei, va trebui să revizuiască din rădăcini şi această libertate a exprimării gândului. Presa trebuie să fie slobodă să-şi exprime opiniile, se-nțelege. Dar: ale cui opinii? Ziarul este o întreprindere comercială. Gazeta scoasă cu banii unui trust de conserve va exprima deci, nemijlocit, opiniile politice ale fabricanților de conserve. O altă gazetă va ieşi, din inițiativa unui comerciant de coloniale şi delicatese. Nimeni nu va pretinde ca în paginile ei să se oglindească frământările mulțimii laborioase. Aceste gazete scoase de trusturi, monopoluri, Bănci etc. reprezintă aşa-zisa opinie publică, deşi, în realitate, rolul lor e să apere interesele patronilor adevărați, ceea ce dealtminteri au făcut şi continuă să facă. O bancă deci, concentrând mari puteri financiare,

poate, cu ajutorul Presei, să concentreze şi o putere politică, folosind-o pentru scopuri potrivnice naţiunei, deţinătoare de drept a puterilor politice".

● Ion Caraion este semnatarul pamfletului ***Gorila***, apărut în „Fapta", referitor la colaboraţionismul lui Liviu Rebreanu. În scurtă vreme, însuşi autorul acestui pamflet va fi ţinta unor denunţuri de presă similare: „[…] Liviu Rebreanu avea în memorie miile de revoluţionari transilvăneni, peste mormintele cărora călcau acum cizmele hitleriste şi trosneau bicele grofilor unguri. Şi cu toate astea a trădat. În loc să moară lângă Apostol Bologa, a murit lângă Killinger." (**vezi Anexa**) □ În acelaşi număr al „Faptei", la rubrica „Marginalii" (nesemnat) este supus unei critici severe „caietul lunar de literatură" *Meridian* (apărut la Craiova), sugerându-se îndepărtarea colaboratorilor Emil Botta, Horia Lovinescu, Petre Pandrea ş.a.

14 septembrie

● Despre evenimentele în derulare din breasla scriitorilor, „Democratul" publică materialul ***Adunare generală extraordinară la Societatea Scriitorilor Români*****,** semnat *bn. c.*:

„La biroul Societăţii Scriitorilor Români s-a depus următoarea întâmpinare, semnată de 30 membri, prin care se cere convocarea unei adunări generale extraordinare, în vederea alegerii unui nou comitet.

«*Domnule secretar general,*

Întrucât comitetul Societăţii Scriitorilor Români a fost descompletat prin plecarea în străinătate a preşedintelui ei, precum şi din alte cauze care, făcând imposibilă rămânerea în comitet a unora din membrii ei, impun alegerea unui alt comitet; întrucât, pe de altă parte, comitetul rămas nu s-a sesizat el însuşi de situaţia sa morală şi juridică, spre a convoca o adunare generală extraordinară; – în conformitate cu prevederile statutare, subsemnaţii membri cerem convocarea urgentă, în prima şi a doua duminică curentă, a unei adunări generale extraordinare, chemată să ia în considerare măsurile cerute de împrejurări şi să-şi aleagă un nou comitet. E de la sine înţeles ca la această adunare să fie convocaţi şi membrii S.S.R.-ului îndepărtaţi în trecut prin aplicarea măsurilor rasiale şi reintraţi de drept în societate ca urmare a abrogării acestor măsuri.

Ordinea de zi ar comporta aşadar:

chestiuni de ordin principial asupra structurii societăţii,

chestiuni diverse,

alegerea unui nou comitet

Cu colegiale sentimente,

(ss) C. Ardeleanu, Vlaicu Bârna, Demostene Botez, Radu Boureanu, Emanoil Bucuţa, Gh. Cardaş, Al. Cazaban, Şerban Cioculescu, P. Comarnescu, M. Cruceanu, Mircea Damian, L. Dauş, Victor Eftimiu, C. Fântâneru, Al. Iacobescu, E. Jebeleanu, B. Jordan, A. Mândru, Camil

Petrescu, Cezar Petrescu, Maura Prigor, Neagu Rădulescu, M. Ralea, Vintilă Russu Şirianu, M. Samarineanu, Zaharia Stancu, Vladimir Streinu, G. Talaz, T. Vianu, G. M. Vlădescu.»

Adunarea generală extraordinară va avea loc duminică 17 septembrie, iar dacă nu se va întruni majoritatea absolută a membrilor, se va ţine duminica următoare, 24 septembrie, cu orice număr de membri.

Declaraţiile d-lui Prof. Şerban Cioculescu

În legătură cu această convocare, d. profesor Şerban Cioculescu, animatorul curentului de epurație a Societăţii Scriitorilor Români, ne-a făcut următoarele declaraţii:

– «Preşedintele acestei asociaţii a săvârşit exces de zel.

Actualmente este plecat din ţară, probabil în Portugalia. Dar chiar în împrejurarea că nu s-ar fi refugiat, situaţia sa morală n-ar mai fi fost inutilă; activase în asociaţia româno-germană.

Vizitase în numele scriitorilor români – fără autorizaţia prealabilă a acestora – pe Poglawnic şi pe Tisso.

În Germania – ca şi în alte părţi – angajase Ţara şi pe toţi scriitorii.

Alţi membrii din comitet au avut de asemenea atitudine pro-nazistă şi fascistă.

Ulterior, se va proceda la o epurare şi la organizarea pe alte baze a Societăţii Scriitorilor Români, poate pe teme sindicaliste.»"

● Articolul ***Cultura***, publicat de Ion Pas în „Libertatea", incriminează atitudinea fascisto-hitleristă faţă de cultură: „«Când aud de cultură, îmi vine să trag cu revolverul» exclamase cândva, cu sinceritate-i brutală, vice-preşedintele Reichului nazist, excelenţa sa d. asasin Goering. Prilej pentru a-şi traduce gândul în faptă n-a avut însă, fiindcă în Germania − altădată a lui Goethe, Schiller, Lessing şi a unei legiuni de gânditori − cultura a încetat în ultimii zece ani să mai fie o expresie şi o realitate. Revine dictaturilor fascisto-hitleriste tristul merit de-a fi izbutit să tragă o cortină de fier peste tot ce însemna o aspiraţie spre diferenţierea omului de gorilă şi de a fi căsăpit cu securea sau transformat în scrum opere care constituiau tezaurul cel mai de preţ al bibliotecilor alcătuite cu trudă în decurs de veacuri. Când, în urmă cu zece ani, nazismul cucerea, prin mijloace banditeşti, puterea, bolta albastră a cerului a fost învăpăiată zile şi nopţi în şir de flăcările care mistuiau milioane de opere smulse din universităţi şi din locuinţele particulare, fiindcă aceste opere serveau ideea de frumos, adevăr şi dreptate. Spectacolul a fost formidabil prin monstruozitatea lui: cărţi aruncate cu grămada în foc, iar în jurul focului dansând, cântând, răcnind frenetic partizanii lui Hitler, în majoritatea lor tineri intoxicaţi de ură, instruiţi la perfecţie în mânuirea pistolului şi a bastonului cu care, în prealabil, spărseseră capetele profesorilor lor. […] Puteri ale întunericului, regimurile fascisto-hitleriste nu puteau suferi − asemeni liliecilor − razele de lumină

care puteau să răzbată din biblioteca grea a savantului şi aceea modestă a omului mărunt. […] Grav şi foarte grav e că, în acest scop, ele au trunchiat şi falsificat texte vechi, consacrate, şi că au corupt, prin ameninţări sau ademeniri, caractere. Gânditori şi artişti care altfel se impuseseră conştiinţei ţării sau universului au trecut în slujba inamicilor, renegându-şi credinţele vechi, afişând altele, dând girul lor unor guvernări care au zvârlit progresul cu un veac înapoi şi au însemnat cea mai cruntă calamitate, culminată prin războiul cel mai ruşinos şi mai greu, cunoscut de istorie."

● Liviu Bratoloveanu publică în „Fapta" articolul ***Împotriva livrescului***, în care echivalează termenul cu o serie „de noţiuni «tehnice», destinate numai unei categorii restrânse de iniţiaţi, cum ar fi de pildă «trăirismul» sau «misticismul» sau «spaţiul mioritic»", opunându-i „o concepţie nouă despre artă, aceea a omului liber, însetat de dreptate, de adevăr, de cunoaştere". □ În acelaşi număr, Dimitrie Stelaru publică poezia ***Omul nou***.

● În „Dreptatea" apare ***Imn pentru sfârşit de veac,*** de Virgil Gheorghiu, poem despre mase, şi pentru mase, anunţând ziua „poporului umilit şi flămând", când „Lacătele bogăţiei vor sări în aer", iar „biciul ca o năpârcă va muşca din stăpâni". □ În textul nesemnat ***La stâlpul infamiei,*** se vorbeşte din nou despre epurarea presei şi a editurilor, idee obsedantă a momentului. □ Alt text fără semnătură, ***Cazul „Ecoului"***, cere suspendarea ziarului pentru că „a pactizat cu duşmanul". □ În acelaşi număr, Oscar Lemnaru jubilează la dispariţia „generaţiei în pulbere", „generaţia extremiştilor care au crezut, în urmă cu un deceniu, că îşi vor impune părerile, judecata lor politică, preferinţele lor în domeniul vieţii intelectuale? Nume cu faimă odinioară sunt acoperite de molozul pustiirilor de acum. Opiniile lor, foarte la modă în urmă cu câţiva ani, sunt în sfârşit depăşite de câteva fapte răsunătoare prin care realitatea şi-a luat sarcina să le dezmintă la momentul oportun. Acum, mai bine decât totdeauna, se poate vorbi despre aceea «generaţie în pulbere». Altădată însăşi agresiva lor existenţă fizică era protestatară iar astăzi toate gândurile lor, risipite chiar, au dispărut. Este singurul cortegiu funebru, cortegiul acestor idei defuncte care lasă în urmă veselie şi uşurare".

15 septembrie

● Liviu Rebreanu este omagiat la Academia Română, al cărei preşedinte, prof. D. Gusti, rosteşte discursul ***Romancierul genial al ţărănimii române***, care va fi publicat în „Voinţa Transilvaniei" din 8 octombrie. Indiferentă la curentul de opinie potrivnic scriitorului, instituţia înţelege să aibă o atitudine neinfluenţată politic. (vezi fragmente în **Anexă**).

● Apare cotidianul „Tribuna poporului", publicaţie de atitudine democratică, cu pagină de cultură şi artă. Director: G. Călinescu. Într-o notă din pagina întâi se menţionează că: „«Tribuna poporului» şi-a ales drept dată a apariţiei clipa simbolică a semnării armistiţiului între România şi Naţiunile Unite, act

care schimbă o veche prietenie, manifestată liber şi spontan la 23 August 1944, într-o colaborare care aşează România în rândul ţărilor iubitoare de libertate şi progres. În clipa aceasta, România porneşte alături de popoarele care luptă pentru câştigarea păcii şi îşi consacră toate forţele pentru zdrobirea ultimelor rămăşiţe hitleriste." În pagina intitulată „Cultura şi arta poporului" publică: Magda Isanos, Eusebiu Camilar, Şerban Cioculescu (cronica literară), Silvian Iosifescu (cronica teatrală), M. R. Paraschivescu (cronica plastică), Al. Piru, Perpessicius, Al. Ciorănescu, Mihnea Gheorghiu etc. □ Articolul ***Blocul Naţional Democratic***, semnat G. Ivaşcu şi situat pe prima pagină, reflectă orientarea de stânga a autorului.

● Un anunţ despre adunarea generală extraordinară de la Societatea Scriitorilor Români, convocată pentru data de 17 septembrie, apare în „Timpul", care reproduce şi întâmpinarea referitoare la această convocare, semnată de treizeci de scriitori: „Adunarea generală extraordinară va avea loc duminică 17 septembrie, iar dacă nu se va întocmi majoritatea absolută a membrilor se va ţine duminica viitoare, 24 septembrie, cu orice număr de membri".(vezi şi „Democratul" din 14 septembrie).

● În „Fapta", Ion Caraion semnează articolul ***Se-ngroapă o lume... sau Panegiric la moartea lui Ionel Teodoreanu,*** în care critică lirismul edulcorat al prozei acestuia, acuzând ignorarea elementului social. „De la un capăt la altul al operei sale, Ionel Teodoreanu a risipit c-un dispreţ de campion pagini, capitole, kilograme şi kilometri de metafore, de tot felul de metafore, cu zarzări, cu păpuşi, cu bomboane, cu stele, cu brotăcei, cu viori, cu instrumente acustice, cu dulceaţă de zmeură, cu miros de fân, cu veverițe, cu trenuri, cu mingi [...] În cărţile lui Ionel Teodoreanu oamenii nu rabdă de foame, nu-şi adună cârpele în jurul trupului zgâlţâit de ger, nu se bat, nu fac revoluţii, nu se omoară pentru a-şi creşte copii. În cărţile lui Ionel Teodoreanu nu sunt ţărani care să se îmbolnăvească de pelagră, de sifilis şi de tuberculoză, nici muncitori plini de păcură, nici femei disperate de mizerie. [...] şi întorcându-ne la Liviu Rebreanu, la romancierul de pian şi ciocolată al şcolăriţelor din pension, să nu ignorăm faptul că de la Tudor Ceaur Alcaz la *Gorila* lui Rebreanu nu-i decât un pas. Parcă scriitorii naziști, purtaţi prin ţară de domnii gazetari ai regimului lichidat, nu primeau felicitări şi de la romancierul ieşean? Şi parcă nu vizita acelaşi romancier Slovacia de sub «protectoratul» hitlerist?"

● La rubrica „Perna cu ace", din „Dreptatea", Oscar Lemnaru face consideraţii despre arta polemicii („Morală şi talent"), cere „Controlul publicaţiilor", „chiar în numele libertăţii" şi deplânge absenţa cărţilor străine din librării. Notaţia despre morală şi talent, vizează atât strategiile polemicii cât şi probitatea morală şi responsabilitatea polemistului, mai ales în chestiunea epurărilor: „Un polemist adevărat trebuie să nu rămână descoperit niciodată, pentru că altfel în chiar conţinutul atacului său rezidă posibilitatea

de a fi înfrânt. Aşadar, combatantul înarmat cu o pană va trebui să unească talentul cu o onestitate ireproşabilă. Condiția, se vede foarte lămurit, este extrem de dificilă şi de aceea cazurile în care e satisfăcută sunt rarisime. Temperamentul, iscusința, spontaneitatea, spiritul, inteligența, toate sunt pulverizate, în clipa în care cel ce le foloseşte apare într-o cenuşie lumină morală şi, dimpotrivă, omul de atitudine, de curaj şi de consecvență izbuteşte să se facă ascultat chiar dacă nu cunoaşte şi deci nu aplică regulile complicate ale jocului polemic. Într-o cetate condusă de înțelepți pamfletarul cel mai viguros ar fi acela care, prin pilda vieții sale, ar avea autoritatea morală de a învedera lucrurile şi întâmplările criticabile. Spiritul talentat dar lipsit de acest etic centru de greutate ar dispărea aşa cum se şterg umbrele la ivirea zorilor. Din toate acestea se vede foarte desluşit că meseria de gazetar este legată de grele obstacole, pe care nu oricine se poate încumeta a le trece. Aşadar, când vorbim despre epurația presei nu putem avea în vedere numai virtuțile proprii scrisului artistic sau ale aceluia care are putere de penetrație ci, mai mult, trebuie să ne gândim necontenit la buna credința a aceluia pe care opinia publică l-a învestit cu titlul de învățător al mulțimilor".

16 septembrie

● Apare „Desrobirea", care continuă până în 13 noiembrie 1944. Articolul program din primul număr al publicației, intitulat ***Chemarea către țară a Partidului Socialist Țărănesc***, este semnat de „Prof. M. Ralea" şi indică plierea pe o politică a dreptății sociale: „Am militat cultural şi politic în rândurile tineretului universitar, spre a forma în mijlocul studențimii o altă atmosferă şi o altă orientare ideologică. Astăzi, izbăvirea mult aşteptată a sosit. Misiunea noastră imediată, însă, ne incumbă alte griji şi alte sarcini. Țara trebuie curățită de molima hitleristă, trebuie încheiate alianțe cu națiunile unite, Ardealul trebuie recucerit, libertatea şi dreptatea socială realizate. Iată țelul de înfăptuire într-un viitor ce-l credem apropiat. Strâns uniți în mănunchiul promițător de generoase nădejdi al «Grupului Patriotic Antihitlerist» împreună cu Partidul Comunist, cu «Uniunea Patriotică», cu «Frontul Plugarilor» şi Partidul Social-Democrat, vom lupta până la izbânda finală".

● „Libertatea" publică, sub semnătura lui Ion Gruia, articolul ***„Omul nou"***, în care este vorba de etică dar şi de o tematică şi o tipologie care se vor impune în literatura realismului socialist: „Toate încercările şi toate întâmplările prin care am trecut au plămădit în colectivul uman pasta acestui OM care, în orice caz, este *omul de mâine.* Şi nu unul, doar *un singur om,* ci o serie întreagă a societății noastre – aşa cum se va cristaliza aceasta după marile răsturnări economice şi sociale ale anului 1944 într-o nouă şi originală expresie de viață."

● Oscar Lemnaru scrie, în „Dreptatea", la rubrica „Perna cu ace", despre literatură şi „marea revoluție socială", despre alegerile de la S.S.R. şi necesitatea epurării acesteia: „Este foarte important să se ştie dacă un purtător de condei, de la cel mai modest şi până la cel mai de talent, este sau nu un om ale cărui convingeri sunt drepte sau nedrepte. Opera de artă poate şi ea să colaboreze la marile idealuri sau la cele mai teribile dezastre. […] Ar fi foarte bine să se facă şi cu această instituție o epurație, care să fie garanția securității noastre spirituale." □ Tot la rubrica „Perna cu ace", O. Lemnaru salută intenția lui Victor Eftimiu de a candida la conducerea Societății Scriitorilor: „Aflăm cu mare satisfacție că maestrul V. Eftimiu, actualul director General al Teatrelor, va candida la preşedinția Societății Scriitorilor Români. Socotim că este singurul om pe care mai ales împrejurările de azi îl cer la conducerea acestui for suprem al culturii şi intelectualității româneşti. Omul acesta cunoaşte mai bine decât oricine condițiile vitrege ale scrisului la noi, misiunea scriitorului în lume şi puterea unei cărți. V. Eftimiu poate îndeplini lozinca vremurilor noi şi poate desfăşura o extraordinară energie pentru soarta scrisului românesc, tratat cu toată nepăsarea până astăzi. Însemnăm aceste rânduri, fiind încredințați că d. V. Eftimiu este mai presus de interesul oricărui fel de propagandă". □ Cât despre literatură, în articolul **După război**, titularul rubricii „Perna cu ace" îi prevede un viitor nou, determinat de „marea revoluție socială" care se produce: „Nici literatura, oricât ar fi de preocupată de ficțiuni, nu constituie un domeniu pe care marea revoluție socială să nu-l atingă. Sfârşitul acestui conflict uriaş, conflict care s-a născut nu din interese teritoriale ci pentru pricini fundamentale în destinul umanității, va schimba în aşa fel toată orientarea spirituală a lumii, încât însăşi periferia preocupărilor omeneşti se va clinti din loc. Nimic din ceea ce a fost nu va mai rămânea intact. Ştiința va fi chemată nu atât să răspundă unor curiozități gratuite, ci să sprijine pe muritor în lupta sa cu condițiile vieții; arta părăsind ținuturile ei înghețate va coborî pe scoarța pământului în interiorul căruia mai clocoteşte încă lava; literatura îşi va desăvârşi plăsmuirile la lumina acestei flăcări uriaşe, care se numeşte al doilea război mondial iar filosofia, ea însăşi abandonând regiunile încremenite ale abstracțiunii, va căpăta misiunea de a învăța mulțimile cunoaşterea realității, a unei realități de care cea mai încântătoare reverie metafizică nu te poate scăpa".□ În acelaşi număr al ziarului, apare o notă nesemnată care, sub titlul ***La stâlpul infamiei***, invocă exemplul Franței pentru a susține necesitatea epurărilor la noi, preocupare constantă a publiciştilot de la „Dreptatea": „În ce ne priveşte, credem cu hotărâre că pilda franceză va fi urmată de toate acele țări care au avut de suferit de pe urma trădătorilor. Găseşti adeseori la rubrica «micii publicități» femei care se oferă «la toate». Nu e nou nici cazul ziariştilor buni la orice. La ordinea zilei fiind camuflarea în grabă a întreprinderilor care au actul de naştere

semnat de Goebbels şi de d-rul Schmidt, gazetarii care n-au gândit exclusiv nemţeşte, sunt foarte căutaţi.
Numai că mulţimile cetitoare se arată nedumerite de aceste avataruri destinate să rătăcească şi să creeze confuzii păgubitoare".
● Articolul ***Prietenia cu U. R. S. S. Pe marginea declaraţiilor d-lui ministru Pătrăşcanu***, publicat de Ion Caraion în „Fapta", este pentru poet un prilej de a-şi exprima adeziunea la noua orientare politică: „interesele cele mai vii ale statului nostru şi realizarea lor se leagă de prietenia cu U. R. S. S."

17 septembrie
● ***Adunarea generală extraordinară a S.S.R.*** în vederea alegerii unui nou preşedinte în locul lui N. I. Herescu eşuează din lipsă de cvorum.
● În „Libertatea", Av. Cristian Sârbu publică articolul ***Intelectuali! Strigaţi prezent,*** în care susţine ideea ieşirii intelectualului din espectativă, implicării lui în prefacerile social-politice şi necesitatea epurărilor. Pentru a fi mai convingător, articlierul evocă mişcarea paşoptisă, înfăptuită de cărturari: „Nu cred că «rezerva» intelectualilor de a se alipi în jurul celor ce azi revendică principii democratice, se datoreşte lipsei lor de adaptare la «revoluţie». Şi nu cred pentru că tocmai la noi, toate revoluţiile au fost pregătite, duse şi întreţinute numai de intelectuali. Paşoptismul – această splendidă sforţare de a rupe cu mentalitatea unui trecut şi a însămânţa marile idei de libertate din Apus – se datoreşte numai lor, şi tot numai lor, marile acte de unitate naţională, care ne-au pus în rândul unor naţiuni apreciate".
● Oscar Lemnaru consemnează în „Dreptatea" ***Declaraţiile d-lui Victor Eftimiu*** privind reformele din teatru, drepturile scriitorilor şi traducătorilor. Această acţiune publicistică face parte din campania ziarului de susţinere a lui Victor Eftimiu la funcţia de preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români. (**vezi Anexa**)
● ***Despre arta modernă*** este titlul unui articol apărut în „Tribuna poporului", sub semnătura lui M[ac]. Constantinescu, care, pornind de la refuzul „turnului de fildeş" şi al artei pentru artă, susţine apropierea creaţiei de viaţa cotidiană. Curios, modelul invocat este cel american: „Când spre sfârşitul secolului 19 şi mai ales la începutul celui de al 20-lea, societatea europeană începe să dea semne de îmbătrânire atât prin crizele din ce în ce mai dese ale economiei sale, cât şi prin neputinţa de a face faţă noilor condiţii social-politice […] arta, corolar al clasei dominante, după ce exprimase efluviile burgheziei revoluţionare şi adolescente, şi apoi sentimentul robust al împlinirii, în epoca de înflorire a capitalismului industrial, începe să reflecte oboseala şi îmbătrânirea prin înălţarea turnului de fildeş cu câteva etaje. [...] Arta americană este mai aproape de viaţă prin însăşi natura societăţii şi economiei yankee, unde nu există definitivări de valori, unde maşina ocupă un loc de frunte în viaţa omului, unde în conştiinţa fiecărui individ se

reflectă încă asprimea vieţii de pionierat, a unui «struggle for life» al liberei concurenţe capitaliste. Ne va fi iertat un scurt popas în arta Americii contemporane care, după toate probabilităţile, e cea mai aproape de ceea ce trebuie să fie arta în ziua de azi. Acolo unde oamenii nu au timp de dulcegării şi de meditaţii filosofico-metafizice, pentru că realităţile se fac mai dur simţite, arta modernă apare pentru prima oară ca o înţelegere gravă a problemelor vieţii, aşa cum este ea, simplă, fără accidente artificiale: versul lui Langston Hugues sau drama lui Thornton Wilder. Şi mai ales muzica de jazz care ilustrează starea omului asurzit de clacsoane şi sirene, ameţit de vârtejul vitezelor suprapuse." □ În acelaşi număr al „Tribunei poporului", în textul intitulat ***În loc de corespondenţă***, Miron R. Paraschivescu vorbeşte de libertate, despre angajarea şi răspunderea pe care le solicită vremurile noi: „Dar fiindcă suntem la începutul unui drum nou, care e determinat de o nouă epocă ce se deschide în istoria României noastre şi a lumii întregi, socotim necesar să reamintim colaboratorilor şi corespondenţilor noştri, ceea ce am mai spus şi altădată, după 23 August 1944: că drumurile care ni se deschid sunt acelea ale unei libertăţi totale şi tocmai de aceea ele ne angajează pe toţi la o răspundere totală". □ G. Călinescu publică în aceeaşi ediţie articolul ***Factorul simpatetic***, în care pledează pentru aprecierea marilor scriitori şi compozitori ruşi, justificând-o prin „factorul simpatetic" pe care s-ar întemeia relaţia românilor cu poporul sovietic.

18 septembrie
● În „Dreptatea", la rubrica „Perna cu ace", Oscar Lemnaru ironizează „şomajul" criticii literare: „Criticii literari şomează. Ei sunt ca o plantă parazitară care-şi încolăceşte diafanele braţe în jurul unei flori adevărate. Războiul însă, acest grădinar nemilos, a tăiat din rădăcină toate florile, ba a spart şi ferestrele caselor unde se ridicau artificial specii neobişnuite de flori. Romancierii, poeţii, artiştii, dramaturgii au hibernat, aşa încât criticii mor de foame. Vedeţi prin urmare că dacă natura sau accidentul îşi ia sarcina să desfiinţeze pe scriitor, criticul tot neîmpăcat rămâne. Criticul spune: «Să moară scriitorul dar ucis de mâna mea».''; În cadrul aceleiaşi rubrici, sunt îndemnaţi la un serios examen de conştiinţă „oamenii trecutului regim" şi se cere numirea unor „oameni de merit" la misiunile culturale din străinătate. □ În acelaşi număr al ziarului Sergiu Dan publică *La ordinea zilei – Vigilenţă,* în care demască tipologia nazistului, ca exponent al unei mentalităţi nocive: „În afară de naziştii declaraţi şi recunoscuţi ca atare, dincolo de partenerul propriu-zis al trădării, există oameni care, fără a purta stigmatul hitlerist, dovedesc în toate manifestările lor o mentalitate fascistă. Uneori, aceşti contaminaţi nu prezintă încă toate simptomele boalei, dar virusul hitlerist îşi desăvârşeşte incubaţia în vreme ce pacientul pare teafăr, ba chiar democrat. Nu e vorba de cazuri izolate, ci de-o stare de spirit primejdioasă care se cere

combătută fără şovăire, aplicându-se indicaţiile cele mai severe ale terapeuticii politice, aşa cum le vrea medicina populară". □ Tot în „Dreptatea" apare fără semnătură articolul ***Să nu întârziem sancţiunile!***, care somează la grăbirea epurărilor invocând îndemnul ultimativ al Americii şi exemplul Franţei: „Aliata de dincolo de Ocean insistă în aceeaşi măsură la îndepărtarea din trebile publice a tuturor acelora care au servit regimurile de dictatură sau care, în oricare fel, au fost propagandişti, interesaţi sau nu, ai ideilor hitleriste. În emisiunea de ieri noapte New-Yorkul a adăugat: *«În Franţa eliberată, guvernul generalului De Gaulle a procedat de îndată la arestarea vinovaţilor de război, precum şi a complicilor lor. Însuşi Charles Maurras, fostul co-director al lui „Action Française", a fost aruncat în închisoare. În acelaşi timp, în întreaga adminstraţie publică a Franţei, elementele fasciste au fost îndepărtate, iar cele compromise în timpul stăpânirei vremelnice germane au fost trimise în faţa judecăţii. România are obligaţiunea să imite exemplul Franţei. Ea trebuie să aibe faţă de vinovaţi aceeaşi atitudine. Până acum, guvernul român a întârziat opera de epuraţiune necesară.»* Acesta este mesajul pe care, pentru a treia oară în răstimp de o săptămână, ni-l transmite radio-ul american".

● Două texte identice nesemnate, apărute în „Dreptatea" şi „Tribuna poporului", relatează cum ***Academia Română omagiază actul de la 23 August***. Este reprodus discursul prin care D. Gusti elogiază contribuţia Regelui la acest act şi în care propune să i se trimită următoarea telegramă: „*Academia Română, cu prilejul reînceperii activităţii ei, simte o înaltă datorie sufletească a trimite Înaltului Protector şi Preşedintele ei de onoare cele mai calde şi devotate omagii de iubire şi de credinţă recunoscătoare pentru actul istoric de la 23 August 1944, închinat salvării ţării şi reîntregirii hotarelor ei.*"

● Apare „Curierul" (director: Augustin Popa), cu articolul program nesemnat ***Asta vrem!***: „*Curierul* – se înscrie de la început, neînduplecată santinelă a intereselor celor mulţi, în serviciul libertăţii, dreptăţii şi propăşirii sociale".

● Se publică Legea nr. 486 privitoare la epurarea instituţiilor publice, care va intra în vigoare de la 8 octombrie 1944.

19 septembrie

● În „Libertatea", apare ***Cuvânt la o anchetă. Scriitorii despre societatea lor,*** semnat „st. b.": „În decursul anilor care n-au ţinut seama că trec, «Societatea Scriitorilor Români» a rămas întotdeauna pe marginea unui drum, pe care ar fi trebuit să calce cu hotărâre şi certitudine. A fost această societate mai mult una de sprijin mutual, o bisericuţă, un fel de «Cruce Roşie», care acorda bieţilor scriitori ajutoare microscopice şi care la un an o dată convoca, cu chiu cu vai, o adunare generală, în cadrul căreia se votau

noi membri şi se mai alegea un comitet. […] Dar scriitorul are un destin, o misiune, o chemare, pe care trebuia să le împlinească frumos, în mijlocul lumii în care trăia. El nu era un paria, aşa cum se obişnuise osânza burgheză să-l judece, el era lampadoforul menit să deschidă căi noi. Şi la noi, NU PUTEA S-O FACĂ! «Societatea» era pasivă, şi nu luase în cursul anilor nici o iniţiativă. […] Dar iată că o dată cu noua lume care începe să se închege, un grup de scriitori, membri ai «Societăţii», care însă văd un alt rost al ei, au lansat apelul, apărut nu de mult în presă, prin care convoacă o adunare pentru duminica viitoare, adunare în cadrul căreia se vor lua hotărâri cu adevărat noi. […] Scriitorul luptător, scriitorul-om, iată misiunea ce-o va avea condeierul clipei care a început. […] Cu aceste gânduri, ne-am adresat câtorva fruntaşi ai scrisului nostru, cu următoarea întrebare: «CARE VA TREBUI SĂ FIE ÎN VIITOR ROLUL, MISIUNEA ŞI STRUCTURA S.S.R.-ULUI?»". În câteva dintre numerele ulterioare, ziarul va publica răspunsurile, mai laconice sau mai dezvoltate, ale lui Tudor Vianu, N.D. Cocea, Eugen Jebeleanu.

● La rubrica intitulată „Caiet artistic", Ion Caraion semnează în „Fapta" articolul ***Români, miniştri ai Germaniei***, în care demască diverse cazuri de „colaboraţionism", insistând asupra lui Nichifor Crainic, „acest Goebbels nenorocit dar nenorocos al României". (**vezi Anexa**)

● Apare, la Bucureşti, „Ultima oră", subintitulat, „Ziar ilustrat de informaţiuni", care va supravieţui până la 22 februarie 1948. Directorul publicaţiei este Nicolae Deleanu. Un ***Cuvânt înainte*** semnat „Redacţia" declară interesul pentru popor şi viitorul lui.

20 septembrie

● În „Curierul", Dan Petraşincu publică articolul ***Mentalitatea de la „Societatea Scriitorilor Români"***, în care critică dezinteresul şi oportunismul unora dintre membri, docilitatea faţă de dictatură, fără să omită necesitatea epurării. Pledoaria lui Dan Petraşincu vizează o schimbare fundamentală a Societăţii scriitorilor. (**vezi Anexa**)

● Liviu Bratoloveanu semnează, în „Fapta", articolul ***Arta în exil***. Textul acuză receptarea greşită sau ignorarea unor autori importanţi dinainte de 1944 (între care scriitorii apuseni progresişti dar şi Maiakovski) şi persecuţiile suportate în perioada anterioară de creatorii care nu împărtăşeau doctrina şi acţiunea politică a unor indivizi care nu aveau nicio legătură cu arta: „Din punct de vedere cultural, epoca anilor tulburi ne-a izolat aproape complet de manifestările artistice de peste hotare. Cărţi apărute în ultimii patru ani în Anglia, în Franţa, la Moscova, peste Ocean, n-au putut deloc să ne parvină, din pricină că cenzura instaurată la noi, era prea vigilentă ca să îngăduie vreo abatere de la normativele stabilite. […] Aşa se explica de ce autori ca de pildă Wassermann, Zweig, Gladkov, Remarque, Maiakovski,

André Malraux, Elsa Triolet, Ivan Bunin etc. au dispărut de pe piață. […] Nici la noi acasă, din nefericire, cartea autohtonă n-a avut o soartă mai bună. Se căuta o formulă de desființare a valorilor, una foarte eficace, categorică, şi ea a fost repede găsită. […] Autori ca Stere, Gherea, Teodorescu-Branişte, Sadoveanu, G. Călinescu, Ibrăileanu, Ilarie Voronca, B. Fundoianu, Sergiu Dan, Geo Bogza, Saşa Pană, Victor Eftimiu, A. de Herz, ca să-i pomenesc numai pe aceştia, erau trecuți la index, scuipați şi legați demonstrativ de stâlpul infamiei, iar cărțile lor date pradă flăcărilor, în mari şi nesfârşite ruguri ridicate cât un turn în piețele publice. A fost atunci epoca cea mai sumbră, cea mai tristă, cea mai cumplită, cea mai ruşinoasă pentru cultura noastră, – epoca anilor tulburi când huliganismul, şi cu el laolaltă dezmățul, demența şi incultura, dăduseră mâna cu instinctul forței elementare dezlănțuite. Pe străzi, în şcoli, în universități, în tramvaie ca şi în localurile publice, pretutindeni şi fără nici o deosebire, scriitorii erau huiduiți, dascălii pălmuiți, oamenii de altă convingere politică decât cea a huliganilor, bruscați, loviți sau asasinați cavalereşte pe la spate, de tinere brute cu chip de om înarmate şi organizate în bande de exaltați. Îngrozită şi desconsiderată, lovită drept în inimă de indivizi care n-aveau nimic a face cu ea, Arta plecase în exil, cutreierase ca o somnambulă prin noaptea cât o veşnicie a celor patru ani de groază. În locul ei îşi făcuse apariția pe străzi, în cărți, la radio, în vitrina librăriilor, pe scena teatrelor oficiale ca şi pe pânza cinematografelor, o altfel de artă, – una debilă, clorotică, obscură, superficială, arogantă, având ca scop îndemnul la crimă şi trezirea simțurilor adormite ale practicelor medievale. [...]"

● Ben Corlaciu publică în „Fapta" un articol-interviu cu Victor Eftimiu, intitulat ***Înfăptuirile d-lui Victor Eftimiu în viața teatrului românesc şi a celor dedicați artei teatrale***. Mediatizarea dramaturgului va avea o partea însemnată de contribuție la alegerea acestuia, peste numai câteva zile, la conducerea Societății Scriitorilor Români.

● O „trecere în revistă a faptelor câte s-au succedat de la asasinarea lui I.G. Duca şi până la lovitura de stat a lui Carol al II-lea" realizează Nicolae Carandino în „Dreptatea" sub forma unor ***Cuvinte preliminarii***. Analiza evidențiază şi rolul pe care l-a avut „inteligența" românească în răspândirea ideologiei de tip fascist: „La noi, sprijinită de o clasă conducătoare care îşi cunoştea dintr-o anume perspectivă cu precizie interesele şi care înțelegea să şi le apere la rigoare cu sălbăticie, «inteligența» exagera în moda timpului. Toți feciorii de bani gata, toți ciocoii mondeni şi chiar fiii de țărani seduşi de magia unei îmbogățiri rapide se întreceau în a se proclama naționalişti, mistici, ortodocşi, fascişti etc., etc., întrecându-se în a ponegri doctrinele liberale, ideea unei înțelegeri între state şi până la urmă tratatele de la Versailles, de la Trianon, de la Saint-Germain, pe baza cărora țara ființa. Toate acestea nu erau expuse logic, precis. Tinerii

pluteau într-un haos sentimental, pe nelămurirea căruia îşi întemeiau prestigiul de falsă intelectualitate şi influența indirectă în viața culturală şi deci în viața publică".

21 septembrie

● Reapare, la Bucureşti, cotidianul „Scânteia" (la aproape o lună de la 23 august, întârziere ciudată având în vedere evenimentele). Ziarul se subintitulează „Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român" şi va apărea neîntrerupt de la această dată până la căderea regimului comunist. Până la 21 decembrie 1989, ziarul a propagat ideologia comunistă contribuind la îndoctrinarea politică, la susținerea dictaturii partidului unic. □ În primul număr al „Scânteii" apare textul nesemnat ***Erorile d-lui profesor Vianu asupra materialismului istoric***, reprezentând un prim atac la cultură venit din partea unei doctrine pe cale de a se oficializa: „D. Tudor Vianu, cunoscut profesor şi autor a numeroase cărți de filosofia artei şi a culturii, a tipărit recent (august 1944) o nouă lucrare, intitulată: *Filosofia culturii*. Lucrarea aceasta − ne-o spune chiar autorul – reproduce un curs ținut la Facultatea de Filosofie din Bucureşti, deci un curs care a fost audiat de sute de studenți, în câțiva ani de zile, şi care cum se presupune, trebuia să fie cât de cât memorat de aceşti studenți. Tocmai de aceea ne-am şi sesizat. În cursul d-lui Vianu, cele ce se afirmă despre materialismul dialectic constituie o deformare şi o mutilare a acestei doctrine, iar punctul acesta de vedere urma să fie sădit în conştiința marelui public şi în mintea fragedă a studentului din anul I de la Filosofie şi Litere [...]. D. Vianu n-a înțeles (sau n-a vrut să înțeleagă) materialismul dialectic. Afirmând cu bunăvoință: «Obiectivitatea cere să afirmăm că materialismul a însemnat la vremea lui un progres ştiințific» (p.133), d. Vianu consideră această doctrină un obiect de muzeu. D-sa, în cursul ultimilor 25 ani, n-a observat probabil ce confirmări a căpătat materialismul dialectic, atât pe plan istoric şi social, cât şi pe plan etic şi spiritual. Aceasta înseamnă că filosofii nu pot înțelege realitatea, citind numai cărți de specialitate ci trebuie să vadă, să simtă şi să înțeleagă direct fenomenele vii ale istoriei. De altfel, d. Vianu va avea prilejul ca în anii şi deceniile care vin, să se convingă şi mai bine dacă materialismul dialectic este «depăşit» sau nu. Aceasta-i o problemă personală a d-sale. Faptul, însă, că într-un curs de «Filosofia culturii» se află erori atât de grave asupra materialismului istoric, ne face să ne îndoim de valoarea criteriilor, de temeinicia cunoştințelor d-lui Vianu şi de eficacitatea influenței d-sale asupra unei «culturi noi» româneşti. Pentru d. Vianu «Cultura este creația de valori şi resubiectivare a acestora» (p.136) Numai atât, – ne temem să nu fie prea puțin şi anacronic. Se poate întâmpla ca, de data aceasta, materialismul istoric (recte «istoria») să-l fi «depăşit» pe d. Vianu."

● „Tribuna poporului“ publică un eseu despre ***Romanul sovietic***, semnat de Eva Céline, care pune problema realismului socialist, în termeni elogioşi faţă de realizările literaturii sovietice. Pledoaria pentru acest model este implicită: „[…] Marele merit al romanelor sovietice – ca şi al teatrului şi al filmului de altfel – şi ceea ce aduce el nou este creaţia realismului socialist. Opera artistică reflectă lumea prin viziunea artistului. Romanul realist, de la Balzac până la Roger Martin du Gard sau Huxley, e static. Acţiunea romanului începe şi sfârşeşte cu povestea eroului. Există un cerc magic tras în jurul soartei acestuia, viaţa se opreşte odată cu împlinirea destinului său. Viziunea realismului socialist e dinamică, la fel ca viaţa însăşi. Acţiunea romanului este un val în marea evenimentelor. Ea se află în mişcare datorită zdruncinării pe care a suferit-o şi la rândul său el o comunică, această mişcare, unui alt val. Astfel, destinul eroului nu începe şi sfârşeşte cu povestirea din roman, ci face parte din mişcarea continuă a vieţii. Vechiul romancier realist nu vedea decât un aspect al vieţii, în general pe cel rău. El nu vedea şi forţele care lucrau în acelaşi timp, activau, aduceau schimbare, o altă formă de viaţă. Iată de ce vechiul roman realist era aproape totdeauna pesimist. Realismul socialist reflectă ambele forţe din care se compun evenimentele, ambele feţe ale medaliei. În noul roman rus, nu există tragedie, mai bine zis nu există tragedie definitivă. Soarta individului poate fi tragică pentru moment, dar povestea nu se termină acolo. Sau această tragedie este subordonată unei raţiuni de interes general care o transformă într-o victorie, sau paralel cu evenimentele tragice apar forţele care fac să se întrevadă o schimbare fericită în viitor. Spiritul noului roman rus este esenţialmente optimist. Peste tot se constată un elan sublim, o încredere absolută în luptă, în deznodământul fericit al acestei lupte, în muncă, în puterea omenească, o încredere deplină în prezent şi viitor. Toate problemele sociale sunt privite prin perspectiva schimbării, a mişcării, a viitorului. Oamenii din lumea romanelor par să se avânte spre infinit, pe un drum care poate mai ales la început – e greu de urcat, dar pe care omul în marş nu cunoaşte piedici. Omul luptă, merge înainte, construieşte, îşi construieşte propria lui viaţă. La fiecare pas, omul schimbă faţa lumii şi îşi impune voinţa faţă de realitate. Nu mai există mister, nici constrângere, şi nu mai există forţe superioare, nici opresări: un popor liber urcă şi îşi construieşte propria lui viaţă.”
● Dimitrie Stelaru publică în „Fapta”, poezia ***Liberi***.

22 septembrie
● Un articol despre ***Tragedia intelectualului român***, apare în „Libertatea”, sub semnătura lui Alexandru Claudian, care priveşte situaţia intelectualilor (scriitorii inclusiv) în perspectivă sociologică şi cheamă la unitate pentru înfăptuirea socialismului. Discursul, cu adresare directă, la persoana a II-a,

în multe locuri, are o notă evidentă de patetism. Tipologia căreia i se adresează autorul articolului este aceea a intelectualului victimă, cu o anume ingenuitate, căzut din credulitate sau de nevoie în capcana ideologiilor şi a mişcărilor de tip fascist: „Ce pană meşteră va scrie, intelectual român al epocii 1920−1940, povestea tristă a rătăcirilor tale politice? Venit de la ţară la Universitate, te-a primit, în oraşele studenţiei tale, nu, ca pe vremuri, grădina cu muşcate a micului propietar patriarhal, ci «căminul» studenţesc, tristul «cămin» omorâtor de visuri, stricător de suflete. Acolo, în «căminurile» aservite intereselor politicianiste, ai ascultat, biet copil dezrădăcinat al ţarinei, cuvintele grele şi vulgare ale huliganismului antisemit. Speculând, cu perfidie, inima ta caldă şi neştiutoare, agenţii partidelor noastre «istorice» te-au trimis să spargi vitrinele negustorilor bogaţi. Cu nădejdea că nebuloasa ta năzuinţă către dreptatea socială va lua drumul care duce la febra antisemită, la agitaţia violentă reprimată cu brutalitate, – apoi, fireşte, la înscrierea celui cuminţit în clubul partidului «istoric» şi la recompensa supremă: bursa pentru străinătate. În toţi aceşti ani cenuşii ai obsesiei huliganice şi ai politicianismului ipocrit, ai părăsit, intelectual român naiv, pe Spinoza (care te-ar fi învăţat că «numai iubirea omoară ura») şi l-ai înlocuit cu literatura infamă ieşită din subsolurile poliţiei de pe vremea ţarilor. Basmul copilăresc şi perfid al omorului ritual (stupida calomnie care trimitea odinioară la supliciu pe martirul creştin) l-ai crezut pe de-a-ntregul. Hrana substanţială oferită de un Anatole France, de un Romain Rolland sau de un Rabindranath Tagore, ai disprețuit-o, căci nu de aceşti apostoli ai omeniei şi ai bunătăţii ţi-au vorbit Naeioneştii, propagatorii subtili ai urii sistematizate. Ai urei sterile, ai urei care a înnebunit o întreagă generaţie de intelectuali, ai urei care a făcut din studentul fiu de ţăran sau de mic funcţionar duşmanul democraţiei adică duşmanul intereselor sale de clasă, duşmanul muncitorimii româneşti. Nu ţi-a spus nimeni, sau aproape nimeni, că tu, vlăstar de funcţionar, de ţăran, de muncitor, trebuie să lupţi toată viaţa pentru ieşirea din robia intelectuală şi sufletească a fraţilor tăi, rămaşi în bezna iobăgiei morale. De unde era să ştii tu că profesorii care propagau ura de rasă erau agenţii hitlerismului german? De unde era să ştii tu că antisemitismul şi antidemocratismul din România erau steagurile de luptă ale celor care puneau la cale, în Germania, asaltul împotriva democraţiei, înscăunarea lui Hitler şi al doilea război mondial? […] Lăsat în neurastenia întunecată a perspectivei de a rămâne şomer, întrebuinţat ca agent electoral, dar nu ca profesor suficient remunerat, ca medic al satelor sau ca avocat al intereselor cotidiene şi cinstite, − tânărul titrat universitar al anilor de după 1930 a trecut de la huliganismul nărod al spargerilor de geamuri la «doctrina» haotică a «naţional-socialismului», amestec confuz de idei confuze, combinaţie semidoctă de frământări ideologice. Produs intelectual al anilor trişti, în care nu s-a cugetat, nu s-a învăţat carte şi în care

deznădejdea şomajului intelectual sau a sărăciei intelectualilor a devenit, în lumea întreagă, − printr-o stranie confuzie a bietului intelectual orbit de incultura lui socială şi politică! − armă de luptă împotriva democraţiei şi împotriva socialismului. Toată această odisee tragică, care va trebui odată studiată cu obiectivitate spinozistă, aparţine istoriei. Astăzi, coşmarul a încetat. Pânza iluziilor şi a erorilor cumplite care împiedica vederea clară – a căzut. Intelectualul a văzut cu groază cum a ieşit războiul catastrofal din naivitatea lui politică şi din dezerţiunea lui socială. Ce minuni de operă socialistă şi democratică, înţeleaptă şi constructivă, nu s-ar fi făcut, dacă intelectualul european al anilor 1920−1940 n-ar fi trăit tragica lui dezorientare socială şi politică! Intelectuali români, intelectuali din lumea întreagă, strângeţi rândurile voastre risipite şi, bogaţi sufleteşte prin experienţa atâtor greşeli, atâtor iluzii şi atâtor dezamăgiri crunte − aduceţi contribuţia voastră entuziastă mişcării sociale care înfrăţeşte libertatea gândului cinstit cu adânca reformă socială, aduceţi contribuţia voastră hotărâtoare socialismului democratic!” □ În acelaşi număr din „Libertatea” se publică, în cadrul anchetei ***Scriitorii despre societatea lor*** răspunsul lui N. D. Cocea. Rândurile introductive, semnate „st. b.”, îl prezintă elogios pe respondent: „Prezentând ancheta aceasta, scriam mai ieri că nici unul dintre scriitorii întrebaţi nu mai are nevoie de vorbele noastre. Şi totuşi, suntem siliţi să ne contrazicem... Căci, iată, avem în faţă răspunsul domnului N. D. Cocea, un răspuns cu totul excepţional, atât prin viziune, cât şi prin curajul cu care sunt numite dureroasele stări existente. Pamfletarul şi luptătorul de ieri reînvie în cel de azi, mai proaspăt, mai autentic. Ar trebui să subliniem cu creionul roşu aproape fiece rând, pentru că în orice cuvânt e o durere, un ţipăt reţinut, pe care mai bine şi mai precis decât oricine, îl rosteşte acest mare luptător al ideii libere. «Societatea Scriitorilor Români» e o organizaţie moartă, căreia scriitorul Cocea îi aplică fierul roşu – şi nu atât ei, cât celor ce-au îngăduit să se ajungă aici. Tocmai de aceea, curajul acesta superb, impetuozitatea aceasta profund umană, ne-au făcut să ne dezicem, însoţind lapidarele cuvinte ale meşterului cu o glossă. Răspunsului nu i se poate adăuga nimic: rotunjit, el conţine şi azurul zilei de mâine, şi veninul unor realităţi triste. Actual până şi între cei mai tineri, d. N. D. Cocea ne-a dat un răspuns plin de lumină, de adevăr. Şi terminând cu constatarea că în cei patruzeci de ani, Nicoară al lumii a întinerit cam tot cu atâţia, îi dăm cuvântul. Vorbeşte, din zbaterea luptei, un scriitor mereu actual. Şi mai actual mâine!” (**vezi Anexa**)

● Intervenind în disputele generate de apropiatele alegeri de la S. S. R., Oscar Lemnaru îşi dedică rubrica „Perna cu ace” din „Dreptatea” analizei critice a oscilaţiei lui Şerban Cioculescu între cei doi candidaţi la preşedinţia acestei instituţii – M. Sadoveanu şi Victor Eftimiu – şi îşi exprimă, ca şi în materialele publicate în zilele precedente, preferinţa şi susţinerea pentru cel

de al doilea: „În «Curierul» care poartă data de 20 septembrie citim în legătură cu alegerile S.S.R.-ului următoarele: *«D. Cioculescu după ce a venit zile de-a rândul la d. Victor Eftimiu propunându-i (în ce calitate? în numele cui?) prezidenţia Societăţii Scriitorilor Români, pe o listă pe care inelegant dinainte o fixase, d. Şerban Cioculescu a trecut, probabil cu listă cu tot, la d. Mihail Sadoveanu. Ziarele au înregistrat convocări şi consfătuiri şi puneri la cale, care nu sunt de talia scriitorului Şerban Cioculescu. Socotim că ar fi util pentru d. Şerban Cioculescu, pentru stima pe care prietenii i-o poartă şi pentru prestigiul S.S.R-ului, ca omul pe care dictatura l-a respins, preferând pe d. N. I. Herescu, actualmente dispărut, să vie în fruntea scriitorilor români, – loc pentru care îl îndrituiesc deopotrivă incontestabile calităţi literare, deosebite merite de organizator şi îndelungi suferinţe pentru cauza democratică.»* Ce putem adăuga noi la aceste rânduri poate excesiv de delicate pentru gravitatea cazului. Ne-am fi aşteptat din partea eminentului critic literar pe care l-am socotit un prieten al democraţiei ca în aceste vremuri să-l fi secondat în tăcere pe Victor Eftimiu, ale cărui merite, pentru a fi preşedintele S.S.R.-ului, sunt incontestabile. Poziţia pe care o ocupă d. Şerban Cioculescu este – exprimându-ne în termeni eleganţi – nepotrivită iar acţiunea pe care o desfăşoară de câteva zile nu este vrednică de prestigiul domniei sale care ne făcuse să credem că poate fi omul unei singure atitudini.” □ În acelaşi număr, articolul nesemnat ***Libertate şi scandal***, revine la problema nevoii de a se exercita un control asupra instituţiilor de presă, care proliferează, conform ziarului „Dreptatea”, nepermis de mult, o dată cu diletantismul şi interesul material al noilor antreprenori de presă: „Libertatea presei nu trebuie să ofere printr-un spectacol degradant un argument adversarilor ei. Până se va stabili o regulă clară în această materie, până se va trage o linie precisă care să evite scandalul şi licenţa, până se va legifera, în sfârşit, şi se vor despărţi negurile de lumină, se impune ca Cenzura şi Comisia de ziarişti să vegheze cu severitate la porţile templului: aventurierii tiparului, zarafii şi speculanţii cuvântului tipărit nu au ce căuta în el.” □ Despre Legea sancţiunilor vorbeşte în aceeaşi ediţie a ziarului Alexandru Liciu, care caracterizează şi clasifică diferitele ipostaze ale culpabilităţii colaboraţioniste: „Sunt vinovaţi, de asemenea toţi acei, care prin grai sau prin scris, prin presă, prin conferinţe, prin asociaţii culturale sau economice, au difuzat prietenie pentru Germania şi au contribuit astfel la menţinerea încătuşării”. □ Articolul ***D. Ralea fascist şi democrat*** exprimă, ironic, nedumerirea în privinţa felului cum Mihai Ralea a reuşit să se afle în permanenţă în apropierea puterii în perioada dictaturilor. □ Un text despre ***Legea sancţiunilor*** (aşteptată şi solicitată de multe publicaţii ale momentului) semnează, în aceeaşi ediţie, Alexandru Liciu, care stabileşte gradele de vinovăţie şi priorităţile aplicării acestor sancţiuni. O categorie distinctă este aceea a scriitorilor şi a gazetarilor: „Sunt vinovaţi, de

asemenea, toți acei, care prin grai sau prin scris, prin presă, prin conferințe, prin asociații culturale sau economice, au difuzat prietenie pentru Germania şi au contribuit astfel la menținerea încătuşării".

● Sub pseudonimul *X. Y. Z.*, în **„**Curierul**"** apare articolul ***În jurul alegerilor de la S.S.R. O scrisoare şi câteva precizări complimentare***. Articolul reproduce şi textul unei scrisori adresate redacției de Şerban Cioculescu (personaj dinamic şi influent în agitația creată de apropierea alegerilor), în replică la nota apărută în această publicație la 20 septembrie (vezi mai sus textul reprodus în „Dreptatea"). Precizările, formulate de gazetarul de la „curierul", vizează ambiguitatea de atitudine a criticului: „D. Şerban Cioculescu, sesizat de o notă redacțională apărută în rubrica «La perete», ne trimite spre publicare o scrisoare-răspuns, pe care, în virtutea dreptului de apărare, o publicăm cu toate riscurile pe care le comportă pentru autor. Iată textul d-lui Şerban Cioculescu: *Pseudonimul redacțional X. Y. Z. mă pune «la perete» pentru că «în loc de a uşura drumul victorios al democrației», sprijin, la preşedința Societății Scriitorilor Români, alegerea d-lui Mihail Sadoveanu. Nota, prin felurite insinuări (numesc insinuare orice acuzație neprecizată, susținută oblic şi în afară de chestiune), încearcă să mă intimideze. Metoda derivă direct din procedeele candidatului amenințat în dorința sa de a fi preşedintele S.S.R., d. Victor Eftimiu. De la biroul d-sale directorial, în cursul celei de a doua şi ultime vizite prin care-l anunțam că-i retrag concursul, d-sa m-a sfredelit cu degetul, strigându-mi: «Te voi cula şi la S.S.R. şi peste tot!» – pentru ca, după o clipă, să stăruie cordial ca să figurez pe listă, alături de d-sa. Deşi inspirat din procedeele directoriale, d. X.Y.Z. e mult mai blând: îi mulțumesc că nu vrea şi d-sa să mă* culeze*. Îl rog să-mi îngăduie a prefera persoana d-lui Mihail Sadoveanu aceleia a d-lui Victor Eftimiu pe temeiuri literare, democratice şi de tot felul, bine chibzuite. Îi dau o asigurare: «amatorii de intrigi şi de combinațiuni» nu vor fi alături de d. Mihail Sadoveanu. Va reuşi cel mai bun sau cel mai popular, într-un caz sau în altul nu va fi nici bine nici rău. Va fi numai un început. Lupta cea mare se va da ulterior, în aplicarea programului, din care nu poate lipsi înlăturarea elementelor fasciste şi naziste din S.S.R. şi examinarea titlurilor profesionale ale fiecărui membru, deoarece sub preşedința d-lui N. I. Herescu s-au strecurat elemente necalificate în confreria noastră. De ce se sperie însă d. X.Y.Z de candidatura cealaltă? Consensul unanim în jurul unei singure liste nu s-ar putea obține astăzi decât prin concesiuni culpabile, care ar asigura permanentizarea vechilor stări de la S.S.R. Respingând orice spirit tranzacțional, înfruntăm cu încredere lupta şi nu ne înspăimântăm de eventualitatea nereuşitei, pentru că, încă o dată, ea n-ar fi decât o primă etapă a campaniei de purificare şi de redresare a S.S.R. Mijloace salutare ne rămân la îndemână, sub orice comitet, de a-i controla activitatea şi de a-l obliga să procedeze în felul cel*

mai sincer şi hotărât la împlinirea programului de însănătoşire a societății. Nu mi se pare deloc democratică impunerea unui candidat, cu caracter obligator. Dacă s-a schimbat ceva fundamental în moravurile noastre, valorile urmează a se selecta altminteri decât prin intimidare. Primiți domnule director, asigurarea considerației mele.

Şerban Cioculescu

P.S. Pentru că insinuările în privința «îndeletnicirilor» ce mi se atribuie ar putea să mai alimenteze verva d-lui X.Y.Z., vă țin la dispoziție revista «Teatrul Național» din aprilie 1942, în care veți găsi esența «causeriei» rostite înainte de premiera piesei O sărutare *de d. I. Petrovici. Ea privea în primul rând recomandarea făcută de I. L. Caragiale, piesei unui debutant care nu împlinise încă 18 ani. Veți vedea că termenii elogiilor mele, suspecte de interesare, sunt mai moderați decât acei ai marelui sceptic şi ironist, care la rândul lui nu putea sconta nici un folos din partea unui adolescent.»*

La afirmațiile d-lui Şerban Cioculescu avem de răspuns următoarele:

1. N-am încercat să-l intimidăm, ştiind că acest lucru este foarte greu, de pe vremea când, în timpul directoratului Liviu Rebreanu şi a ministeriatului Ion Petrovici, ne privea regulat la premiere din lojele oficiale, în timp ce noi ocupam modeşti fotoliul nostru critic de la banca II.

2. Ne-a surprins atitudinea de agent electoral fie şi în S.S.R. a d-lui Şerban Cioculescu, scriitor distins pe care ne-am obişnuit să-l apreciem în condiții pur literare.

3. Socotim, şi de aceea am pus mâna pe condei, că supărarea personală a d-lui Şerban Cioculescu împotriva d-lui Victor Eftimiu nu justifică atitudinea de «manager» pe care cel dintâi şi-a luat-o, atitudine pe care de altfel nu o justifică nici reamintirea faptului că în timp ce actualul director general al teatrelor îşi făcea pentru convingerile sale democratice de două ori stagiul la Tg. Jiu, d. Şerban Cioculescu era numit inspector în ministerul educației naționale, tocmai după întâmplarea «causeriei» relativ la *Sărutarea*.

4. Avem o nețărmurită admirație pentru calitățile literare ale d-lui Mihail Sadoveanu şi în general pentru personalitatea d-sale morală. Iată motivul care ne îndeamnă să protestăm când d. Şerban Cioculescu, în scopuri personale şi din resentimente mărunte, încearcă să-l propună contracandidat la S.S.R, pentru a divide voturile democratice.

5. Campania de purificare dusă de scriitori la S.S.R. a început cu vehemență încă în trecutele alegeri. Astăzi orice om de carte, orice scriitor îşi dă retrospectiv seama că eşecul d-lui Victor Eftimiu în fața d-lui N. I. Herescu a însemnat pentru cultura noastră o pată şi o ruşine.

6. Există un simț al măsurii care ar trebui să călăuzească până şi faptele scriitorilor talentați. N-ar strica dacă d. Şerban Cioculescu, inspirat de acest simț, s-ar mărgini să voteze pe cine-i convine, pe d. Mihail Sadoveanu, pe d.

Victor Eftimiu sau pe d. I. Petrovici, fără să alimenteze diversiunile şi fără să aprecieze titlurile democratice ale acelora care n-au primit slujbe de la fostul regim, ci închisori." □ Articole ca ***Epurația***, semnat de Augustin Popa, în același număr al „Curierului", întreține tensiunea momentului şi dezvăluie în parte modul în care se produce procesul epurării, în literatură inclusiv: „Rubricile permanente din gazete, în care se pun «la zid» instituții şi oameni, pot fi supărătoare nu numai pentru cei vizați, ci şi pentru sufletele delicate care nu se simt bine în sala de operație şi le repugnă bisturiul. Ele sunt însă un rău necesar, care furnizează material util legiuitorului. Aici însă se impune o severă discriminare. Fiindcă nu tot ce se scrie porneşte din dragoste de neam şi de adevăr. Ci sub blana mielului nevinovat se pot ascunde uneori lăcomia de pradă a lupului, dorul de răzbunare şi meschine interese particulare. Fenomenul trebuie condamnat şi înfierat cu asprime. Purificatorii trebuie să fie ei înşişi puri. Altfel, se vor găsi tot aşa de vinovați în fața istoriei ca şi păcătoşii puşi la stâlpul infamiei. Aceştia din urmă ne-au dus trecutul la catastrofa de azi, cei dintâi ne otrăvesc, chiar la izvoare, râurile viitorului."

● Cuvânt de ordine pentru numeroase publicații din această perioadă, ***Epurația*** dă şi titlul unui articol semnat de Ion Mihăileanu în „Tribuna poporului" (Un titlu identic apare în această zi şi în „Curierul", sub semnătura lui Augustin Popa). Autorul cere imperativ arestarea şi condamnarea tuturor vinovaților de colaboraționism, după exemplul Jugoslaviei şi al Franței: „Poporul român, prin organizațiile sale de luptă patriotică, a cerut în permanență de la 23 August încoace această epurație, care trebuie să însemne o reală biruință a maselor şi o primă realizare a controlului democratic exercitat de către ele". □ În aceeaşi ediție a publicației, Silvian Iosifescu publică ***Anii de întuneric,*** în care deplânge izolarea culturală din anii războiului şi elogiază literatura sovietică: „Sunt lucruri care, abia acum, după cinci ani, îşi redobândesc înțelesul lor. O cronică despre cartea străină ca şi orice rubrică în legătură cu manifestări critice, sau măcar cinstit informative, a constituit în tot acest timp o formulă goală, o titulatură-vestigiu, umplută cu groaznice surogate culturale, tot atât de proastă calitate ca şi surogatele de stofă sau de cafea. Am trăit, în aceşti ani de război într-un lagăr de concentrare cultural la fel de aspru, la fel de nesuferit ca şi cel în care dictatura lui Ubu-Antonescu trimitea, mecanic şi de-a valma, pe «malagambişti» pe biciclistele cu fustă scurtă sau pe cei care îşi îngăduiau să gândească. Şi teroarea culturală se poate pune alături de cea materială. Am cunoscut aspectul şters şi gol al ziarelor scrise după normativ, deosebindu-se între ele doar prin titlu şi caracterele tipografice. Am asistat la răzbunarea obraznică şi cinică a valorilor la încercarea sistematică de a imbeciliza şi îndopa creierii, la ceea ce francezii numesc «bourrage des crânes». Am urmărit pe apologeții plătiți ai hitlerismului, hămăind, în cor,

elogiul «culturii» fasciste. Şi mai ales, am fost aproape compleți izolați de cultura străină de tot ceea ce se lucra, gândea, crea în statele unde aceasta se putea face. Sub clopotul de sticlă al izolării fasciste, cu cenzurarea sau oprirea publicațiilor şi cărților străine, a trebuit să înlocuim contactul cultural, indispensabil şi vivifiant cu Franța adevărată, cu Sovietele, Anglia şi Statele Unite, prin cultura lui Killinger sau a Poglavnicului. Ce ne-a putut parveni în tot acest timp din viața spirituală din jurul nostru? Ce a putut străbate cercul izolator, folosindu-se de neatenția momentană, sau de imbecilitatea vreunui cenzor? Spiritualitatea franceză, care a constituit axa de evoluție a culturii noastre incipiente, a suferit ca şi celelalte domenii, efectele dezastrului din 1940. Şi cei legați de tot ce cuprinde în sine noțiunea de Franța au asistat îndurerați şi scârbiți la un şir nenumărat de trădări, ce adoptau cu cinism tonul profetic şi de salvator al statului. Cărți franceze au venit atunci destule, dar erau, în majoritate, doar maculatura veninoasă şi agresivă a feluritelor categorii de trădători, de la un spion nedeghizat ca Ferdonnet la Drieu la Rochelle, Fabre Luce şi Louis Ferdinand Céline. În ziare şi reviste, aceeaşi dezolantă schimbare. În locul vechii «Nouvelle Revue Française» care treizeci de ani a strâns în jurul ei ce a avut mai subtil şi mai desăvârşit cultura franceză, în locul revistei lui Jacques Rivière şi lui Alain Fournier, lui Gide, Malraux, Alain şi Thibaudet, o altă N. R. F. a devenit un simplu organ de propagandă nazistă. Şi totuşi, am avut satisfacția să constatăm, cei cu adevărat mari nu au trădat. Nici Malraux, nici Rolland, nici Jean-Paul Sartre – ca să citățm numai pe câțiva – nu au colaborat. Unii au tăcut, alții au publicat în Elveția. De la ei a avut grijă cenzura să ne ajungă puține mesagii după cum nu ne-a sosit nimic de la nenumărații scriitori emigrați în America sau Anglia, de la Romains, Maurois, Maritain, Mauriac, Bernanos şi atâția alții. Doar câteva cărți de valoare au putut străbate, printre care acel superb *Pilote de guerre* a lui Antoine de Saint-Exupéry şi ultimul roman al lui André Malraux: *La Lutte avec l'ange* – Lupta cu îngerul. […] Astăzi, când cercul de izolare a fost sfărâmat, vom putea restabili contactul indispensabil unei respirații libere spirituale – cu marile culturi străine. Şi acest lucru nu numai în măsura în care am avut acest contact, acum câțiva ani. Ar fi insuficient. Căci să nu uităm cât de puțin a fost cunoscută la noi o cultură de amploarea celei sovietice. Stabilirea unor relații prietenești ne va îngădui să cunoaştem adâncit şi toate imensele valori de cultură create în Uniunea Sovietică, iar în cazul special al literaturii, să aflăm ce s-a realizat în ultimii ani în statul care l-a dat pe un Şolohov, pe un Olieşa sau pe un Pasternak. Îndată ce vom putea cunoaşte realizările principale din străinătate, de care fascismul ne-a lipsit, precum şi ceea ce se va ivi nou vom încerca să desluşim din ele scrisul şi liniile de orientare ale culturii pe care efortul uman o pregăteşte."

● În „Timpul”, articolul nesemnat ***Planificarea culturală*** îndeamnă la adoptarea modelului sovietic, pentru lichidarea analfabetismului şi culturalizarea maselor, şi recomandă ca premisă obligatorie epurarea: „Lumea necunoscătoare, observând doar succesul economic şi militar al Uniunii Sovietice, nu observă o altă probă experimentală a viabilității metodei socialiste, şi anume culturalizarea marilor mase extrem de înapoiate ale fostei Rusii țariste, pe baza unui program general, întocmit în conformitate cu celelalte cerințe ale socialismului. Într-adevăr, obiectivul socialismului, crearea unei societăți fără clase, fondată pe solidaritatea şi satisfacerea armonioasă a tuturor nevoilor omeneşti, a însemnat pentru Uniunea Sovietică o încercare de trecere, efectuată cu succes, de la barbarie la cultură. Concentrând proprietatea mijloacelor de producție în mâinile statului şi ale colectivității, Uniunea Sovietică a aplicat o serie de noi metode de eficacitate infinită. […] Metoda planificării culturale, care nu exclude libertatea de producție dezinteresată, artistică, literară şi ştiințifică, ocupându-se mai mult de problemele marilor mase, decât de ale indivizilor singuratici, este singura, care poate rezolva şi problemele noastre culturale. Fără un plan rațional, în prealabil stabilit, nu vor dispărea nici cei 60 la sută analfabeți din țara noastră şi nu vom putea porni pe calea unui progres, cerut de toate legile istoriei. Planificarea culturală presupune însă: 1. Purificarea aparatului de stat în domeniul cultural, de rămăşițele hitleriste şi profasciste, în conformitate cu punctele 14, 15 şi 18 ale acordului de armistițiu, pe care trebuie să-l respectăm şi 2. Instituirea unei comisii, formată din reprezentanții Blocului Național-Democratic, pe lângă Ministerul Educației Naționale şi al Cultelor, pentru întocmirea unui plan general de reorganizare culturală şi pentru verificarea şi începerea imediată a operei de purificare. […]”.

● La rubrica intitulată „Caiet artistic”, Liviu Bratoloveanu semnalează, în ziarul „Fapta”, volumul *Panopticum* de Ion Caraion, în care surprinde „două tendințe: una de folosire a unui limbaj propriu, cu ancorare certă în suprarealism, şi alta de distilare a unor emoțiuni lirice străbătute de dinamismul veacului”.

● Permanentizarea unor cărți „fasciste” pe standurile librăriilor face obiectul mai multor atitudini critice, cum este aceea exprimată de Tudor A. Stoianovici, în „România liberă”. Sub titlul ***Cărți noi***, autorul articolului deplânge deopotrivă faptul că aparițiile editoriale conforme cu noua realitate politică întârzie: „Vitrinele sunt pline încă de publicații fasciste sau semifasciste; cărți acceptabile nu prea există, pentru că scriitorii români au dezertat de la datoria lor i-au confecționat o artă pentru o anumită categorie socială”.

23 septembrie

● Oscar Lemnaru se arată în continuare preocupat de evenimentele de la Societatea Scriitorilor şi revine cu un nou text despre apropiatele alegeri.

Şerban Cioculescu, acuzat pentru „diversiunile” provocate cu această ocazie, este, şi în acest text, ținta preferată a gazetarului de la „Dreptatea”.

„***Alegerile de la S. S. R.***

Insistăm asupra acestei probleme, pentru că de soluționarea ei depinde nu numai soarta scrisului românesc dar şi noua noastră orientare spirituală.

A trecut vremea când purtătorii condeiului însemnau pe o biată filă propria lor izolare: asistăm la o aşa profundă transformare a mentalității omeneşti încât participarea tuturora este obligatorie.

Am asistat ieri dimineață, la sediul S. S. R.-ului, la o punere la punct pe care nu o putem trece cu vederea, deşi ni s-a atras atenția că privirea este indiscretă. Socotind că gazetarul este prin definiție un indiscret, destăiniurile care vor urma vor constitui fără îndoială supremul omagiu adus acestei meserii.

Între cei doi maeştri

Am asistat la o consfătuire înaintea alegerilor generale fixate pentru duminica viitoare. A fost o dispută vie, vehementă, cu care prilej s-au limpezit apele. Este cunoscut faptul că d. Şerban Cioculescu, eminentul critic literar, îi propusese, în urmă cu două săptămâni, d-lui Victor Eftimiu preşedinția Societății Scriitorilor Români, dar pentru că a voit să impună acestuia din urmă un comitet şi un anumit punct de vedere, discuțiunile au fost întrerupte. Domnul Şerban Cioculescu a voit să împingă prea departe modesta d-sale autoritate şi neînțelegându-se cu maestrul Eftimiu a plecat în lume (în lumea scriitorilor) în căutarea unui nou preşedinte, pe care a crezut că l-a găsit în persoana ilustrului Mihail Sadoveanu, căruia însă nu a avut grijă să-i spună nimic din cele întâmplate.

Domnul Victor Eftimiu, în prezența membrilor S. S. R.-ului, l-a întrebat de câteva ori pe d. Cioculescu dacă d. Sadoveanu a fost sau nu încunoştințat că mai candidează cineva la preşedinție.

După câteva ocoluri, – am îndrăzni să spunem, inabile – criticul a mărturisit că maestrul Sadoveanu nu ştia nimic. Ceva mai mult, acesta s-a ridicat şi în câteva cuvinte, a căror înțelepciune va fi jignit poate pripirea susținătorului său, a lămurit pe toată lumea spunând că a primit să candideze pentru că nu ştia despre existența contra-candidatului său.

O diversiune

D. Şerban Cioculescu a încercat în fel şi chip să abată discuția de la rostul ei fundamental insinuând, cu multă jonglerie verbală de altfel, că d. Victor Eftimiu «a jignit pe scriitorul Cruceanu, că este antisemit şi că de aceea nu a primit pe lista propusă pe scriitorul evreu F. Aderca. Ne cuprinde mirarea, domnule Cioculescu. Maestrul Eftimiu, anticomunist şi antisemit? Iertați-ne, dar în privința aceasta Mareşalul Antonescu a eliberat un certificat, al cărui prestigiu, de astă dată, nu poate fi pus în discuție. A pus de

două ori un referat care l-a trimis pe autorul *Cocoşului negru* direct în lagăr, fără nici o escală. Este urâtă treabă să acuzi pe un om prigonit că a fost prieten cu prigonitorul său, mai ales când dumneata însuți în toată această vreme urcai treaptă cu treaptă pe scara ierarhiilor într-o societate condusă cu pistolul şi căluşul! Am fi preferat să dăm uitării acest capitol care ar putea arunca o lumină îndoielnică cel puțin asupra prieteniei pe care trecutul regim a avut-o pentru Şerban Cioculescu, dar față de faptul că ne-a acuzat în public că suntem «acoliții» d-lui Eftimiu (citându-mă personal în fața tribunalului Scriitorilor Români) datori suntem să răspundem.

Personal, acuzarea mă onorează, pentru că aceasta înlătură învinuirea că aş fi fost acolitul d. Ion Petrovici, care cu buzele apăsate pe buzele d-lui Cioculescu i-a dăruit «Sărutarea», care, vai, nu a fost a lui Iuda, ci foarte sinceră, pasionată, înflăcărată. Amanții intelectuali au fost de-abia despărțiți de tăvălugul evenimentelor. Domnule inspector Cioculescu, în vreme ce dumneavoastră țineați cuvântări despre piesa d-lui Petrovici, destăinuindu-vă în fața spectatorilor vrăjiți de talentul grație căruia ați reuşit poate să prefaceți tabla vulgară în aur sclipitor, d. Victor Eftimiu pătimea împreună cu o mână de oameni curajoşi, plătind cu suferința lor poate tocmai arta dvs. de acomodare.

Epilogul

Maestrul Eftimiu a izbutit să înlăture diversiunea cu scriitorul, pe care noi îl stimăm foarte mult, Cruceanu şi care de altminteri nu se socotea deloc insultat sau jignit. A înlăturat şi diversiunea cu Aderca, pe care nici noi nu îl socotim reprezentativ printre scriitorii evrei.

Maestrul Sadoveanu, pe care-l admirăm fără rezerve, a spus în concluzie că lucrurile stând aşa d-sa nu va candida.

Câteva considerații marginale

Domnul Cioculescu a fost grăbit, nedrept, răzbunător şi foarte subiectiv, adică aşa cum nu trebuie să fie un critic literar. În judecățile critice ale domniei sale, ne obişnuiserăm să-i admirăm măsura şi obiectivitatea. De astăzi înainte, vom fi mai atenți, mai circumspecți, ca să nu cădem victima acestui om de spirit căruia întâmplarea de acum i-ar putea întuneca prestigiul dacă talentul domniei sale nu va da o bătălie – pe alt tărâm firește – pentru a recâştiga dincolo ceea ce a pierdut dincoace. („Dreptatea”, rubrica „Perna cu ace”)

● Ancheta ***Scriitorii şi societatea lor***, inițiată de „Libertatea“, continuă cu răspunsul lui Eugen Jebeleanu, însoțit de următoarea prezentare: „Publicăm astăzi răspunsul poetului Eugen Jebeleanu. După cuvântul d-lui profesor Tudor Vianu şi al d-lui N. D. Cocea, sugestiile vii ale unui poet luptător, sunt şi interesante şi bine venite.” Poetul afirmă că, pe lângă purificare, Societatea Scriitorilor trebuie să „intre în ritmul vremurilor noi”.(**vezi Anexa**)

● Ieronim Şerbu este autorul articolului ***Scriitorul şi societatea***, publicat în „Curierul”. Textul reia unul dintre cele mai discutate subiecte ale momentului, generat de apropiatele alegeri de la S.S.R. Scriitorul român, crede Ieronim Şerbu, trebuie să dea dovadă în aceste vremuri mai mult decât oricând de „conştiință civică”: „Vremurile de mari frământări politice şi sociale prin care trecem, aduc din nou la suprafață raporturile dintre scriitor şi societatea în care trăieşte, sau, mai precis, funcția sa socială. I se cere artistului o participare activă, o luare de poziție netă pentru dobândirea libertății de gândire, pentru dreptate, pentru o egalizare socială, considerându-se pe drept cuvânt, că orice reticență, orice izolare, constituie o dezertare de la acest comandament, care garantează însăşi libertatea personalității sale. Lucrul e de la sine înțeles pentru scriitorii din Occident, ca să nu pomenim de cei din Rusia Sovietică, pentru care arta nu poate fi despărțită de rolul ei social, dar el a continuat să fie la noi pretextul nenumăratelor dezbateri despre «turnul de fildeş» şi necesitatea scriitorului de a-şi păstra individualitatea, deci a neamestecului în convulsiunile sociale. El îşi rezerva dar rolul de spectator obiectiv, înregistrând indiferent, ca o placă de fotograf, abaterile şi dramele oamenilor. […] În fond, însă, totul se reduce la o problemă de conştiință civică, iar uneori, prefacerile adânci ale societății, îi cer să fie activă, militantă. La o cotitură hotărâtoare a istoriei, absența ei îi elimină însuşi pe scriitori. E ceea ce se înțelege atât de greu la noi. În ceea ce priveşte mentalitatea scriitorilor noştri, când nu e prejudecată provenită din incultură, este o formă sub care se ascunde laşitatea, compromisul, teama de-a nu-şi pierde temporar starea materială. Se complac în situația de-a fi beneficiari umili ai tuturor regimurilor, şi când, în sfârşit, iau o atitudine politică sau socială, ea este profund reacționară, împotriva năzuințelor reale ale poporului, pactizând cu inamicii lui direcți, trădându-i interesele permanente. Din fericire pentru destinul culturii româneşti, acei dintre ei care au militat sunt majoritatea mediocri pe care, oricum, i-ar fi înlăturat viitorul apropiat, dacă nu acest val al istoriei care se face. Nichifor Crainic, I. N. Herescu, N. Davidescu, Radu Gyr, Horia Stamatu etc. sunt nume peste care pulberea a şi început să se aştearnă. Mai sunt şi alți scriitori, cei mai valoroşi, care s-au păstrat în rezervă, neconsimțind să adopte ideologia veche, dar fără ca, totuşi, să protesteze, printr-un simplu memoriu, împotriva nedreptăților şi ororilor comise sub regimul antonescian. Nici unul n-a îndrăznit să ridice glasul, chiar cu riscul internării în lagăr, care, în orice caz, era mult mai mic decât primejdia ce pândea pe luptătorii politici pentru dreptate şi libertățile adevărate, de care în primul rând, au fost frustrați înşişi scriitorii. Vina lor constă în slăbiciunea de caracter şi în lipsa acestei conştiințe civice, care s-a manifestat atât de nobil, în Franța, în Belgia, în Olanda şi chiar în Germania. Înainte de-a fi o datorie față de noțiunile sfinte de umanitate şi libertate, această conştiință civică şi universală e apanajul

marelui scriitor, al aceluia pentru care arta nu e doar virtuozitate, ci expresia unei lupte, unei credințe în progresul uman şi social. Şi în acest sens e desigur o întrebare dacă noi avem un *mare scriitor!*”

● ***Tribunalul poporului***, a cărui înființare urmează să fie hotărâtă de guvern, este un titlu de articol şi un motiv de satisfacție pentru Em. Socor: „Intrăm pe făgaşul normal al noii stări de lucruri. Pentru judecarea celor vinovați de politica nefastă care ne-a dus la declararea unui război absurd, precum şi pentru judecarea profitorilor regimului de dictatură, Guvernul a decis instituirea unui Tribunal al poporului. În sfârşit, opinia publică va putea avea satisfacția de a vedea că se face dreptate şi că cei care, din ambiție, din interes sau dintr-o vinovată concepție politică, au târât țara spre prăpastie, sunt traşi la răspundere”. („Curierul”)

● În „Fapta”, Stere Popescu semnează articolul ***Literatura sovietică. F. Panferov***, în care, deşi relevă prioritatea talentului în realizarea operei literare, evidențiază rolul „literaturii proletare”: „S-a vorbit mult şi încă de multă vreme despre arta cu tendință şi arta pentru artă. Fiecare atitudine şi-a găsit apărătorii şi cruciații ei. Singura măsură a acestor lucruri rămâne însă talentul care le creează. [...] Scriitorul în lumea sovietică are o altă configurație sufletească decât aceea cu care suntem poate noi obişnuiți, şi alte puncte cardinale în care se situează pentru a-şi crea opera. În Rusia toată lumea este chemată la muncă pentru a putea satisface nevoile statului. Scriitorul acolo trebuie să-şi subordoneze creația artistică în vederea realizărilor acestor nevoi. Nu se scrie nici despre dulci «flirturi» la malul mării şi nici despre după amiezi cu ceai şi muzică, ci «noi, spune Panférov, nu ne interesăm decât despre arta care poate izvorî din complexul maselor populare. La noi literatura proletară este o şcoală, bineînțeles, însă de asemeni şi o armă formidabilă a clasei muncitoreşti, conştientă de forțele ei». În Rusia scriitorul sovietic este: «un spirit speculativ care înainte de a-şi angrena opera, studiază îndelung şi tenace infrastructura economică şi marxistă, pilon indispensabil al tuturor creațiilor de artă proletară»”.

● O notă nesemnată din „Dreptatea” anunță ***Adunarea generală a Soc. Scriitorilor Români***, pentru ziua de duminică, 24 septembrie, avertizând asupra unor diversiuni apărute în presă asupra acestei date: „Duminică 24 sept., la orele 10 a.m., va avea loc adunarea generală a Societății Scriitorilor Români, la sediul societății din str. Berthelot nr. 8. Această dată este irevocabilă, iar adunarea se va ține cu orice număr de membri. Totodată se aduce la cunoştința d-lor membri ai S. S. R.-ului că în presă au fost inserate, în ultimele zile, unele notițe care anunțau adunarea generală a societății pentru o dată ulterioară. Aceste anunțuri emană de la persoane interesate şi de la cei ce caută să saboteze interesele de breaslă ale scriitorilor şi opera de epurație a scrisului românesc. Data la care se va ține adunarea – aşa cum au hotărât înşişi membrii societății întruniți la prima adunare şi între care se

numără d-nii: Corneliu Moldovanu, Victor Eftimiu, G. Tutoveanu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Tudor Vianu, Victor Ion Popa etc. – rămâne prin urmare definitiv stabilită mâine, 24 septembrie.”

24 septembrie

● Are loc ***Adunarea generală a Societății Scriitorilor Români***. Este ales preşedinte al S.S.R. ***Victor Eftimiu***. Primul Comitet de conducere pe care scriitorii şi-l aleg după 23 august 1944 se compune din: N. D. Cocea (vicepreşedinte), Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Al. Cazaban, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Lucia Demetrius, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu. În afara Hortensiei Papadat-Bengescu, aceştia erau membri P.C.R. sau aveau orientare de stânga. Se votează în unanimitate *Moțiunea* şi se discută *Declarația program* a Comitetului de conducere a S.S.R.

● La ancheta ***Scriitorii şi societatea lor***, deschisă de „Libertatea”, răspunde Radu Boureanu, subliniind importanța problemelor spirituale în comparație cu cele materiale: „Când preocupările S. S. R.-ului nu se vor mai învârti în jurul propriilor preocupări de folosire a demnității pentru foloase proprii, vor avea răgazul şi tăria să cerceteze, să realizeze un drum net pentru membrii societății sau sindicatului mai bine zis. Vor ridica dincolo de amintirea banilor aruncați peste gardul aventurii, un sediu, vor face editură, sau vor reglementa probleme editoriale ca acelea ale clasicilor, traducerilor. Pensionarii nu vor vota orbeşte de teama spectrului sărăciei, a ajutoarelor mult şi ploconit cerute. Scriitorul va fi de le începutul realizărilor până la intrarea în marele concediu, un slujitor demn al gândului şi al himerelor.” (**vezi Anexa**)

● În „Curierul”, Dan Petraşincu publică articolul ***Scriitorii libertății***, schițând profilul şi îndatoririle scriitorului contemporan: „A fi scriitor astăzi şi a lua poziție împotriva libertăților democratice echivalează cu o sinucidere; mai mult, cred a nu greşi afirmând că toți marii scriitori europeni, cu adevărat mari, au fost, au rămas şi sunt democrați. Există aproape o legătură organică între demnitatea spirituală a unui scriitor şi «talentul» său. Scriitorul devine retrograd numai în măsura în care se îndepărtează de viață, de realitățile ei, adică în măsura în care e furat de *teorii*, de *abstracțiuni*, în dauna palpitului viu din sângele său – palpitat din care se naşte talentul. […] Din viziunea de bază, care-l determină pe scriitor în calitatea sa, derivă aceea acționistă, ca să zicem aşa: Scriitorul, în afara travaliului său creator, obiectiv, este – şi trebuie să fie – o *conştiință*.”

● Oscar Lemnaru vorbeşte din nou despre epurări şi apreciază romanul lui Ion Vinea *Lunatecii* (cu „eroii ciudați şi aproape ireali ai unei epoci defuncte”) din care apăruseră fragmente în „Revista Română”, condusă de

Zaharia Stancu, şi în „Curentul Familiei”. („Dreptatea”, rubrica „Perna cu ace”)

● G. Călinescu publică în „Tribuna poporului” articolul ***Evreii***; atitudinea autorului în chestiunea evreiască, mult discutată în lumea literară, constă într-o cordialitate stimulată de deducţii şi susţinută de exemple: „[...] Acum vreo şapte ani, când regimul nu era oficial antisemit, s-a prezentat să candideze la o conferinţă de l. elină, la Facultatea de Litere din Iaşi, Al. Graur, care este un savant unanim recunoscut în lumea ştiinţifică. Toţi profesorii serioşi preocupaţi numai de interesul didactic al Facultăţii îl voiau, dar concursul nu s-a putut ţine căci a dispărut conferinţa din buget, nu prin hotărârea parlamentului cum era legal ci printr-o eroare de... zeţărie, la «Monitorul Oficial». [...] Românii au fost totdeauna toleranţi şi nu pot fi făcuţi responsabili pentru faptele câtorva descreieraţi, ameţiţi de propaganda nazistă. Întrucât ne priveşte, trebuie să reexaminăm vechi prejudecăţi ce ar putea să stea în calea unei totale împăciuiri. Sentimentul că evreii nu luau parte la aspiraţiile naţiei era fals, întreţinut, e drept, de rezervele câtorva intelectuali evrei, care, simţindu-se stingheri îşi căutau în afară o bază sufletească. Azi vedem acest lucru izbitor că evreii apără nu «naţionalismul» ci ideea naţională, că însufleţiţi de un elan patriotic cer Ardealul nostru, al tuturor. Ei gustă, acum, eliberaţi consolarea patriotismului care li se nega. [...] Am disprețuit marea valoare a evreilor în materie de propagandă, am trecut cu vederea serviciul strălucit pe care ei ni l-au făcut în străinătate prin filologi ca Gaster, Tiktin, Şăineanu. […] Români creştini şi români mozaici, să ne purtăm astfel încât să ne meritărm unii pe alţii.”

● Mihai Ralea, căruia nişte note din ziarul „Dreptatea” (vezi 22 septembrie) îi aduseseră învinuirea că ar fi avut orientări pro-fasciste, publică în „Desrobirea” articolul-replică ***Cine e fascist?***, în care relevă faptul că asemenea nedreptăţi urmăresc diversiunea şi reaua-credinţă. Tonul este echilibrat, umorul nu lipseşte, iar trimiterile la duplicitatea naţional-ţărăniştilor sunt transparente: „Cum însă partidul naţional-ţărănesc a absolvit pe legionari declarându-i patrioţi şi cum păstrează o indulgentă tăcere în privinţa regimului Antonescu, urmează că singurul fascist din această ţară am rămas eu”. (**vezi Anexa**)

● În „Fapta” apare articolul ***Ce s-a întâmplat la S. S. R.?***, semnat *Argus*, în care se aduc acuzaţii fostei S. S. R., sprijinitoare tacită a „trădărilor” fostului ei preşedinte, în notă dură care anticipează articolul pe aceeaşi temă din „Scânteia”: „Adunarea generală de duminică de la Societatea Scriitorilor Români, a fost deosebit de instructivă. Motivele sunt numeroase şi le vom discuta pe rând. În primul moment, domnii scriitori n-au căzut de acord asupra unor prevederi statutare foarte încâlcite, care au reclamat discuţii înverşunate şi mai încâlcite decât statutul însuşi. Momentul despre care vorbim s-a prelungit până după ora 11 şi ne-a relevat o mulţime de realităţi

până acum numai în parte cunoscute. Astfel, am aflat că d. N. I. Herescu, nobilul şi scrobitul fante de la conducerea S. S. R.-ului a avut grijă s-o şteargă la Lisabona, imediat ce a simţit că preşedinţia i se strecoară printre degete. Fostul prieten al onorabililor trădători de ţară Tiso, Hacha şi Ante Pavelici – acesta din urmă, cunoscut asasin terorist – slugoiul lui Hitler şi Mussolini, a preferat să denunţe obligaţiile ce decurgeau din demnitatea atât de mult râvnită de preşedinte al S. S. R.-ului şi să renunţe la întâlnirea pe care evenimentele o pregătiseră între el şi propria sa conştiinţă. Impegaţii fascismului de la noi – asemeni celor de aiurea – respectând regula jocului au fugit ca potârnichile, care încotro, pentru a nu mai da loc la interpretări şi răstălmăciri asupra activităţii lor din trecut. Dacă s-ar fi găst cineva care să aibă vreo ezitare în ce priveşte vinovăţia sa, d. N. I. Herescu a avut grijă ca prin fuga sa precipitată şi eroică să înlăture aceste ezitări, convingându-i chiar pe cei mai neîncrezători. S-a stabilit, aşadar, că fasciştii noştri nu suportă decât consecinţele fericite ale trădărilor pe care le săvârşesc, celelalte înţelegând să le întâmpine... fugind. Nu s-ar putea spune că ar fi demn dar deocamdată pare să fie sănătos. DEOCAMDATĂ. Spunem însă că ilustrul autor a două poezii şi trei sferturi, cocoţat în fruntea S. S. R.-ului de interese cu totul străine de ţelurile înaltei instituţii de cultură, a izbutit să joace cu multă vervă rolul de preşedinte încredinţat lui de dictatorii antonescieni. După cum a afirmat însă d. Şerban Cioculescu, plimbările lui Herescu prin străinătăţile hitleriste s-au făcut în numele Societăţii Scriitorilor Români. Herescu a angajat deci S. S. R.-ul, ancorând de barca lui Hitler, fără ca Societatea să fi fost obligată prin statute la aceasta. El a antrenat-o într-o acţiune personală, dând acestei acţiuni un caracter colectiv. Când spunem aceasta însă, nu ne gândim o singură clipă că S. S. R.-ul ar fi o victimă nefericită a prezidentului său. Dimpotrivă, subliniem că membrii Societăţii Scriitorilor n-au schiţat cea mai slabă reacţiune împotriva trădărilor preşedintelui lor. […] S-a mai stabilit, deci, că Societatea Scriitorilor s-a transformat – pe vremea dictaturii lui Antonescu – într-o tribună a hitlerismului, majoritatea membrilor ei sprijinind efectiv prin scris războiul criminal al fasciştilor puşi în slujba lui Hitler. La un moment dat, cineva a contestat acest lucru, pentru ca nu mult după aceea, când d. Cruceanu a precizat că S. S. R.-ul trebuie să lupte pentru alte idealuri decât cele pe care le-a apărat până acum, acelaşi cineva să proclame că «fiecare scriitor trebuie să aibă libertatea de a face politica la care aderă el». La care D. Cruceanu a replicat cu justeţe: «Chiar şi împotriva intereselor adevărate ale ţării?». Iată un capitol care ar reclama un spaţiu mai mare decât cel ce ne este îngăduit. Poate că vom reveni asupra lui. Până atunci, constatăm cu tristeţe că scriitorii s-au prostituat punându-se cu zel în slujba unor interese străine şi trădând însăşi misiunea lor sacră: aceea de a lumina poporul asupra realităţilor din jur şi de a-l conduce în luptă pe drumul demnităţii şi al

adevărului. Departe de a-l libera de minciună, ei l-au robit şi l-au orbit. De aceea, S. S. R.-ul nu poate fi considerat ca reprezentând cu demnitate scrisul şi conştiinţa naţiunii noastre. Oricărei noi conduceri i se impune o sarcină grea: aceea de a smulge din grădina până mai ieri curată şi înflorită, buruienile otrăvite care au năpădit-o. Numai atunci, Societatea Scriitorilor va fi cu adevărat ceea ce ar fi trebuit să fie în toate timpurile – şi n-a fost decât rareori." Tot în „Fapta", într-un articol nesemnat, este prezentat ***Noul comitet al „Societăţii Scriitorilor Români".*** □ În aceeaşi publicaţie, Ion Caraion formulează programul rubricii „Caiet artistic" (***Continuăm...***)**:** „arta pentru mase", contactul „permanent şi prietenesc între intelectual şi popor, între bibliotecă şi fabrică, între carte şi ogor", sunt ideile care structurează acest program.

● „Scânteia" publică, fără semnătură, articolul ***În ajutorul activistului de partid***, cu subtitlul explicativ *Comunist, – luptător pentru Patrie*. Este proiectat aici modelul multor personaje, inevitabil schematice, din proza primelor decenii postbelice: „Un comunist trebuie să fie un luptător neînfricat pentru cauza clasei muncitoare şi a poporului, pentru interesele lor imediate şi fundamentale. Un comunist este un organizator şi conducător de masă. El pune întotdeauna interesele generale ale clasei muncitoare, ale poporului deasupra intereselor personale. El se înarmează cu ştiinţa avansată marxistă-leninistă, cu cunoaşterea legilor care determină dezvoltarea procesului istoric şi a schimbărilor fundamentale ale diferitelor orânduiri sociale. Comunistul trebuie să aibă o înaltă ţinută morală. Ce poate fi mai moral decât lupta comuniştilor împotriva exploatării omului de către om, a asupririi unei naţiuni de către o altă naţiune, ce poate fi mai moral decât lupta pentru desfiinţarea celei mai mari moralităţi – subjugarea, asuprirea şi înjosirea femeii. [...] Un comunist îşi iubeşte ţara şi poporul, e fidel şi plin de abnegaţie pentru ţară şi popor. Membrul Partidului Comunist trebuie să fie vigilent şi mobilizator al vigilenţei maselor împotriva saboteurilor fascişti în întreprinderi şi instituţii publice şi particulare, la Căile Ferate, în porturi, mine şi industrii petrolifere, la ţară pentru paza recoltei, a vitelor, etc. Membrul Partidului Comunist trebuie să fie necruţător faţă de duşmanii poporului şi un mobilizator al maselor pentru exterminarea duşmanilor poporului, legionarilor hitlerişti şi a elementelor prohitleriste. [...]"

25 septembrie

● Ecouri ale adunării de alegeri de la Societatea Scriitorilor Români reverberează şi în „Dreptatea" unde apare, semnat cu iniţialele *I. P.,* materialul ***D. Victor Eftimiu – preşedinte al S. S. R.-ului. Noul preşedinte vorbeşte ziarului „Dreptatea"***, care reproduce şi „Moţiunea" votată „prin aclamaţii" de adunarea scriitorilor: „Societatea Scriitorilor Români, prin noii săi mandatari porneşte pe calea reînnoirii totale. «Fără să abdice de la crezul

artistic, scriitorul român înţelege să părăsească izolarea de până azi şi să devină un luptător social, un luminător, un călăuzitor al neamului, câştigând, astfel, locul ce i se cuvine în noua organizare a lumii. Această misiune el n-o poate exercita decât în cadrul ideilor de libertate ale marilor democraţii ruseşti, care a dat muncitorului intelectual toate posibilităţile de a trăi cu demnitate şi de a se manifesta ca fruntaş al poporului». Adunarea şi-a încheiat lucrările târziu după-amiază. La ieşire, Maestrul Victor Eftimiu a declarat următoarele, ziarului «Dreptatea»: «S-au pierdut trei ore inutil, în discuţii bizantine despre valabilitatea adunării, astfel că n-am avut timp să-mi expun programul de lucru. Scriitorii care m-au votat au crezut că s-au achitat de datoria lor, o dată cu acest vot şi au plecat, fără să asculte cele ce aveam de spus. Îmi comunic programul pe această cale, publicului. Voi organiza la Studio şezători literare cu mai multe echipe de scriitori, care îşi vor împărţi venitul spectacolelor între ei. Echipele vor colinda şi celelalte teatre de cartier, pentru ca scriitorii să fie cunoscuţi cât mai bine de popor. În felul acesta, sper că le voi asigura o sursă nouă de câştig, lucru care se face simţit cu necesitate. Paralel, voi organiza concerte populare, date de soliştii şi de corul operei Române, pentru a le asigura şi lor un venit suplimentar. Aceasta, cu toate că niciunul dintre cei puşi în discuţie aci, tânăr sau bătrân, n-a venit cu o propunere în sensul programului ce mi l-am conturat până acum. Tot pentru scriitori, voi înfiinţa *Casa Scriitorilor*, un fel de club unde aceşti mânuitori ai condeiului să se întâlnească, să discute, să mănânce. Până când clădirea necesară realizării acestui punct va fi gata, *Casa Scriitorilor* va fiinţa la actualul sediu al S. S. R.-ului. Voi repara şi mobila acestui sediu, care stă în permanenţă gol, astfel că în fiecare zi, de la ora 5 după-amiază în sus, scriitorii se vor putea aduna acolo.» […]".

● „Libertatea" se înscrie în atmosfera ulterioară alegerilor de la S.S.R. printr-un articol teoretic, cu caracter de directivă: ***Scriitorul şi misiunea lui***. Autorul textului, Mircea Florentin, dezbate, în termeni care încep să intre rapid în circulaţie, funcţia socială a artei. „Teoria «turnului de fildeş» nu a servit niciodată misiunii unui scriitor. Izolarea sa, dusă până la anti-social, până la negarea lumii din jur, nu a folosit nici operei sale, nici mai binelui obştesc. Da, scriitorul este un soldat al mulţimilor, servind cultura el serveşte în primul rând ţelului ei suprem: realizarea umanităţii prin desăvârşirea omului. Nu «artă pentru artă» ci artă pentru om, pentru risipirea neliniştilor lui, pentru înfrăţirea lui cu lumea, pe deasupra oricăror artificioase şi arbitrare bariere. Arta este muncă, este luptă. Iar biruitorii nu s-au recoltat niciodată din ceata celor care fug de luptă. […] Altfel, arta rămâne fără obiect, manifestare izolată şi stearpă, străină de orice rost omenesc."

● În spaţiul rubricii „Cronica literară", din „Tribuna poporului", Şerban Cioculescu publică, eseul ***Scriitorul în faţa societăţii***, în care, fără a respinge ideea scriitorului-cetăţean, pledează pentru specificitatea estetică a literaturii

şi libertatea creaţiei: „Firește, scriitorul nu trebuie înregimentat ca să gândească social şi uman […]. Numai într-un climat de libertate, prielnic problemelor de conştiinţă, se naşte creaţia sinceră, expresie adevărată a experienţei şi a înaltelor aspiraţii. Un mare artist poate fi câteodată închis exclusiv în cercul unor preocupări tehnice, atunci, el reprezintă o pură realitate estetică, în sine foarte interesantă: acţiunea lui nu poate fi desconsiderată, deoarece serveşte într-un fel cultura, o îmbogăţeşte şi o rafinează". (**vezi Anexa**)

● Sub pseudonimul *Ariel* (Horia Furtună?), „Curierul" publică la rubrica de pamflet „Cavalerii apocalipsului" un portret demascator al lui ***I. Al. Brătescu-Voineşti***: „Trebuie să-l cauți, în «Istoria literaturi române», prin veacul celălalt, undeva, printre «clasicii» de mult prăfuiți în muzeul culturii, deşi el există viu şi nevătămat printre noi, mumie miraculoasă, prelungindu-şi vârsta peste timp, numai din sucurile tainice ale urii. Să te ferească Dumnezeu de un spân la răscruce de drumuri şi de un bătrân care nu ştie să-şi poarte bătrânețea! Închipuiți-vă un cap voltairean, fără sclipirea de inteligență în ochi, în schimb cu mustață; pielea obrazului s-a bătătorit de vreme, dar totalitatea zbârciturilor n-ar fi suficientă să echivaleze numărul onorurilor naționale şi morale de care s-a bucurat posesorul lui. Fiindcă I. Al. Brătescu-Voineşti este un scriitor român fericit. Acum vreo două sute de ani a scris o nuvelă «genială», *Puiul,* pe care toate abecedarele au adoptat-o de atunci încoace ca piesă de rezistență pentru marea educație morală a tineretului român. Nu interesează ce a scris I. Al. Brătescu-Voineşti după această nuvelă; opera e destul de covârşitoare pentru a acoperi o carieră de un secol a unui cât de mare creator. În consecință, autorul ei s-a apucat de pescuit. Şi aşa s-a învățat să iubească peştii şi să urască oamenii. Dar I. Al. Brătescu-Voineşti, după ce şi-a scris capodopera, n-a devenit numai pescuitor de apă dulce – ci, mai spre bătrânețe – s-a făcut şi ideolog. Bineînțeles, ideolog reacționar, în toate domeniile. Că o fi existând o legătură între pescuit şi ideologie, n-o ştim; în orice caz, se pare că la scriitorul în chestiune, pasiunea a fost la fel de gratuită. Lupta omul, da! de dragul Adevărului şi al Dreptății. (E autorul unui volum intitulat, vai! *În lumea dreptății*). Confuzionist fervent, I. Al. Brătescu-Voineşti a început-o cu morala. Îi veți simți tapajul de acum câțiva ani, pe chestia moralei în artă, în numele căreia țipa pescuitorul de apă dulce – el care pierduse de mult gustul vieții? Doamne fereşte – iar să se apuce de morală o mumie, pe principii seci; ieşite din combinațiile chimice ale doctorilor de acum două-trei mii de ani! Academician, membru în nu ştiu câte societăți de frunte, fruntaş în toate consiliile de administrație din țară, cultural de mare clasă pe baza unei nuvele de revistă de copii, I. Al. Brătescu-Voineşti a devenit, mai apoi, cel mai vajnic cavaler al apocalipsului, în paginile «Poruncii Vremii» unde instiga la crimă cu înflăcărarea stearpă a neputincioşilor. Frate bun cu

A. C. Cuza, cu Ilie Rădulescu, cu Nichifor Crainic, îşi trăda sistematic micul talent din tinerețe, încercând în van să-şi compenseze insuficiențele printr-o prezență huliganică în actualitate. De câte ori am întâlnit numele acestui fenomen ciudat al culturii româneşti, în paginile vreunei reviste, m-am întrebat cu un fel de groază: cât de inferior şi cât de viciat trebuie să fie un mediu în care o astfel de lighioană să se poată dezvolta – cu dimensiuni inițiale minime – atât de impresionant! Cum a devenit I. Al. Brătescu-Voineşti «mare scriitor român» şi «trâmbiță a neamului» cu un talent mititel, pe care oricare dintre tinerii de 20 de ani de azi îl poate întrece şi cu un vid spiritual perfect...? Nemuritor numai la propriu, I. Al. Brătescu-Voineşti va zâmbi desigur pe undeva, în vreun colț al țării, citind aceste rânduri, satisfăcut că bătrânețea şi nulitatea îl pun la adăpost de consecințele propriului său pescuit..."

● La rubrica „Perna cu ace" din „Dreptatea", Oscar Lemnaru îşi reafirmă angajamentul în campania pentru epurare, exemplificând cu R.F.R.: „*Revista Fundațiilor Regale.* Ultimul număr al aceste publicații aduce colaborări cunoscute publicului cetitor, poate prea cunoscute... Editura Fundațiilor Regale a sucombat de când d. Rosetti a fost înlăturat de la conducerea instituției. Numai revista a supraviețuit. Remarcăm studiul foarte interesant al d-lui Mircea Manolescu despre *Procesul lui Shylock*. Ne pare rău că în fruntea ultimului număr figurează ostentativ numele lui Ion Marin Sadoveanu, germanofil notoriu şi membru, dacă nu chiar inițiator, al asociației româno-germane. *Libertate dar nu haos*. Apar, poate prea multe publicații, reviste, ziare, broşuri. Acesta nu este un semn de penetrație a culturii. Confuzia este teribilă, iar lectorul neavertizat rămâne mai departe victimă. Libertate fireşte, dar nu haos. *Jumătăți de măsură*. Jumătatea de măsură nu e bună la nimic. Ori facem epurație, ori nu o mai facem deloc. Şovăirile, intervențiile şi concesiunile sunt de natură să compromită totul, absolut totul. Este o linie tranşantă care desparte ceea ce a fost de ceea ce este, astfel încât se cere o reformă, tot atât de tranşantă în toate manifestările noastre individuale sau colective. [...]"

26 septembrie

● Un material nesemnat apărut în „Curierul" – ***Adunarea generală a S. S. R.-ului. D. Victor Eftimiu ales preşedinte al Societății Scriitorilor Români cu majoritate zdrobitoare*** – rezumă ideile cuvântării noului preşedinte („răsplata muncii scriitorilor", prestigiul scriitorilor şi angajarea lor după modelul sovietic), dă lista vorbitorilor (Mihail Cruceanu, Şerban Cioculescu, N. D. Cocea, Cicerone Theodorescu, C. Manolache, Gh. Talaz, Ion Ojog şi Marcel Bresliska) şi configurația comitetului ales; în final, este reprodusă „declarația programatică" rostită la încheierea lucrărilor:

● O relatare similară celei din „Curierul” apare în „Universul”, cu titlul ***Adunarea generală a Societății Scriitorilor Români. D. Victor Eftimiu ales preşedinte***, sub semnătura *V. mar.* Pe lângă elementele deja consemnate, „Universul” aduce şi o informație interesantă cu privire la primirea de noi membri: „Prima şedință a noului comitet ales a avut loc în aceeaşi zi şi a hotărât să suprime formula umilitoare a petiționării pentru a fi primit printre membrii societății. Comitetul va solicita el de acum înainte, tuturor scriitorilor calificați, intrarea în societate.”

● Interesul stârnit de alegerile de la S.S.R. este vădit de mai multe publicații, între care „Ultima oră”, care, la rubrica „Zig-zag”, publică un „proces-verbal” despre ***Adunarea generală a S. S. R. D-nii Victor Eftimiu şi N. D. Cocea în fruntea Societății Scriitorilor Români***, cu un comentariu despre legalitatea alegerilor: „Societatea Scriitorilor Români şi-a ținut ieri adunarea generală, pentru alegerea unui comitet de conducere şi pentru fixarea viitoarei organizări a societății. Au luat parte foarte mulți scriitori; s-au abținut câțiva, care erau numai membri ai S. S. R.-ului. Prezidate de d. Gh. Tutoveanu, suavul poet bârlădean, dezbaterile au fost violente, ca o dispută literară. Au vorbit d-nii Mihail Cruceanu, Şerban Cioculescu, Gh. Talaz, Ion Ojog şi scriitorii: N. D. Cocea, Cicerone Theodorescu şi C. Manolache.

Au fost, sau n-au fost alegeri?

D-nii Cruceanu, Şerban Cioculescu şi Talaz au susținut că adunarea nu e legal constituită. Că adică, legală e numai cealaltă adunare, hotărâtă de vechiul comitet, pentru ziua de 8 octombrie. D. Şerban Cioculescu, editorul lui Caragiale, a vorbit mult şi a combătut când pentru, când contra... D. Talaz şi Cruceanu au declarat că domniile lor au fost poeți şi că nu pot susține problema cu vigoarea d-lui critic; de aceea au arătat – în imagini şi metafore – că aşa nu e bine, că altfel e rău şi că cel mai bun lucru ar fi... aşa – şi aşa!. Încolo, discuția a fost foarte academică şi, uneori, parlamentară!...

Alegerile sunt legale şi valabile

Adunarea a hotărât, însă, că şedința de ieri este perfect legală şi că hotărârile ei sunt valabile. Şi astfel s-a trecut la probleme serioase dându-se cuvântul scriitorilor. Şi scriitorii au ales, prin voturi secrete, noul comitet de conducere al societății: preşedinte Victor Eftimiu, vice-preşedinte N. D. Cocea, membri: Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Al. Cazaban, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Lucia Demetrius, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu şi Eugen Jebeleanu. Scriitorii au aclamat pe noul lor preşedinte, manifestându-şi satisfacția venirii unui autentic scriitor la conducerea S. S. R.-ului.

Cuvântarea-program a d-lui Victor Eftimiu

Luând cuvântul, noul preşedinte al Societății Scriitorilor Români, a expus programul de activitate al noului comitet, pe care o rezumăm în următoarele puncte:

1. Purificarea societății de elementele fasciste, precum şi de acelea care compromit prestigiul şi noțiunea de scriitor;

2. Sindicalizarea Societății, pentru realizarea unei vieți libere şi demne tuturor scriitorilor. Exemplul Rusiei Sovietice, unde muncitorul intelectual este prețuit ca unul din factorii cei mai de seamă ai colectivității, va fi ideea directoare pentru noua organizare a scrisului în România.

3. Ridicarea standardului de viață al breslaşilor scrisului.

a) Traduceri (piese de teatru, romane etc.) făcute de scriitorii calificați;

b) Biblioteci populare, care să asigure o mai largă difuzare a cărții în mase;

c) Reglementarea raporturilor cu editorii, în sensul ca drepturile de autor să fie plătite integral chiar la predarea manuscrisului;

d) Schimburi culturale şi vizite între scriitorii Uniunii Sovietice şi ai celorlalte națiuni democratice – şi cei români;

e) Selectarea treptată dintre scriitori, a trimişilor culturali în străinătate;

f) Editură de Stat pentru poezie, eseu şi filosofie;

g) Obligația pentru alcătuitorii manualelor didactice de a utiliza îndeosebi opera scriitorilor în viață şi de a le plăti dreptul de autor pentru fragmentele citate;

h) Afectarea, către S. S. R., a unei părți din veniturile provenite din cărțile autorilor clasici.

● În „Fapta” apare o notă scurtă, cu titlul ***Noul comitet al „Societății Scriitorilor Români”***, în care se menționează că „scriitorii au ținut să ia parte în număr impunător şi că au fost prezenți şi membrii excluşi de vechea conducere dictatorială”.

27 septembrie

● Câteva amănunte interesante ale evenimentului de la Societatea Scriitorilor Români sunt furnizate de „Curierul”, care publică, sub semnătura P., materialul ***Pe marginea alegerilor de la S. S. R.***,:

„***«Societatea Scriitorilor Români»...***

şi-a ales nu numai un nou preşedinte, în persoana d-lui Victor Eftimiu, şi un comitet revoluționar (prin prezența, la vice-preşedințe a d-lui N. D. Cocea) ci şi-a ales o cale nouă, de reforme democratice progresiste, pe care nu ne îndoim că le va realiza, în consensul vremilor de înnoire. Dintre aspectele şi încrucişările de florete care ni s-au impus mai mult din această înfierbântată duminică de 24 septembrie, vom remarca unele nu numai pentru înțelesul lor local, ci în general, interesând adică şi publicul cel mare. S-a vorbit, de exemplu, foarte insistent despre «politică». Să nu se facă politică la S. S. R.! cereau unii, pe drept cuvânt, de teama confuziilor de planuri, care au bântuit până acum.

– Nici fascism... nici democrație! a spus cineva, la un moment dat, parafrazând, candid, pe Caragiale. Cum vine asta, mă rog? A face

democrație, într-o asociație de scriitori, înseamnă a face politică? Te-am simțit confuzionistule, printre rânduri şi am zâmbit de mila ta fiindcă încercai să scapi prin tangentă. Să afle confuzioniştii că «a face» democrație la S. S. R. nu înseamnă a face politică – ci înseamnă a reintegra societatea în legile ei firești, care o condiționează principial.

Astfel, tot ceea ce s-a întâmplat până acum la S. S. R. de vreo şase ani încoace – dacă nu mai mult – s-a întâmplat sub semnul nefast al confuzionismului dictatorial: starea de astăzi nu e o schimbare ca oricare alta, din cele multe, ale trecutului imediat, ci o revenire la normal, o ieşire din criză! A reinstaura democrația la S. S. R. nu înseamnă, aşadar, domnilor diversioniști, a face politică...

N. D. Cocea...

îşi face reintrarea în arena literară printr-un succes «electoral» în cadrele scriitoriceşti, – succes net, alături de maestrul Eftimiu, care nu mai dă loc la nici o interpretare ambiguă. Oamenii de valoare ai publicisticii noastre păşesc cu hotărâre la revendicarea locurilor lor de frunte – şi nu ne îndoim că prozatorul şi pamfletarul strălucit care e N. D. Cocea ne va arăta cât de curând ce-i poate ...condeiul!

D-na Hortensia-Papadat-Bengescu...

desigur că a aflat cu uimire alegerea d-sale de pe lista de membri a noului comitet, cu acea detaşare plină de noblețe care-i este caracteristică... Este mai ales un act de reparație morală, care dă satisfacție oamenilor de valoare, sistematic înlăturați de la conducerea S. S. R.-ului. Marea noastră prozatoare, care este şi o mare necunoscută, d-na H. P. Bengescu, îşi depăşeşte marele talent numai prin marea d-sale modestie.

D. Zaharia Stancu...

este un luptător, din rândul membrilor tineri, care întotdeauna în trecut a cerut reformele la care s-a ajuns astăzi, dar a fost înlăturat tot atât de sistematic, ca un element «periculos». Astăzi a fost ales fără măcar să fie de față!

Din cele câteva...

taine ale scriitorilor de la S. S. R. ne vom permite să divulgăm cititorilor unele de ordin statistic. Dacă maestrul Eftimiu a obținut 70 voturi din 72, d. N. D. Cocea a avut 62 iar d-na H. P. Bengescu 55. Dar ce să mai zicem de succesul tinerilor, reprezentați prin d-nii Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu şi d-ra Lucia Demetrius – fiecare respectiv, cu 66, 63, şi 46 de voturi? Lista d-lui Victor Eftimiu e cea mai tânără dintre toate listele ultimilor ani. (Să ne amintim că acum nu ştim câți ani, d. N. I. Herescu, matadorul antisemitismului şi preşedintele cu trei plachete, s-a ales cu 61 de voturi!)."

● „Scânteia" se limitează la consemnarea seacă a alegerilor de la S.S.R., în materialul nesemnat ***Organizarea scriitorilor***, un fel de proces verbal al evenimentului.

● În „Tribuna poporului", G. Călinescu publică articolul ***Lucrătorul***, unde încearcă reabilitarea „lucrătorului", reprezentant al maselor disprețuite, prin capacitatea lui de a se apropia de cultură (literatură, muzică). În atractiv stil călinescian, eseul pledează pentru ştergerea diferențelor – materiale şi spirituale – dintre clase. (**vezi Anexa**)

● Prin articolul ***Privire asupra literaturii sovietice***, semnat Ivan Vorotovschi, „Fapta" anticipează campania de prezentare a literaturii sovietice drept model de creație care ar trebui urmat. Printre scriitorii reprezentativi se află Gorki, Maiakovski, Alexei Tolstoi, Mihai Şolohov etc.

28 septembrie

● Apare, la Bucureşti, „Academia", cu subtitlul „Organ săptămânal de atitudine spirituală, socială şi politică". Îşi va înceta apariția la 17 februarie 1945.

● Oscar Lemnaru revine, la rubrica „Perna cu ace" din „Dreptatea", cu alte note critice despre Mircea Eliade şi Ion Sân Giorgiu: „*Mircea Eliade.* Un român care a plecat în India ca să se facă diplomat la Lisabona! Teribilă fantezie în ce-l priveşte şi dezarmantă naivitate pentru toți cei ce l-au crezut. A pescuit în apa turbure a unui misticism penibil, cât a putut, iar când undița îşi tocise vârful şi când i se terminase momeala a devenit deodată diplomat. Țara aceasta a fost în ultimii cinci, şase ani un coridor atât de întunecat, încât, oricine a putut deveni transformist. [...] *Atragem atențiunea.* S-a vânturat ideea nu de mult ca să-i revină d-lui Ion Sân Georgiu catedra de limbă germană pe care o deținea pe vremuri profesorul Mândrescu. Deşi ne pare rău că îi răpim de abia scăpatului din temniță plăcerea de a preda limba şi literatura germană la care ține atât de mult, trebuie totuşi să spunem că d-sa este hitlerist pur sânge (germanii au lansat ideea «sângelui pur»), că disprețuieşte democrația şi că dacă ar putea ne-ar ucide pe toți într-o singură zi sau într-o singură noapte. În afară de aceasta, cel ce semnează rândurile de față a avut satisfacția de fi audiat cursuri ale lui «Herr Professor» şi şi-a dat seama că d. Ion Sân Georgiu iubeşte limba germană pentru că trăieşte în concubinaj cu ea şi nu este căsătorit legitim, căci dacă ar fi fost căsătorit legitim ar fi cunoscut-o «à fond». Aşa îi este doar amant, pentru că încă ea îi mai rezervă surprize."

● Ion Caraion este, alături de Oscar Lemnaru, unul dintre cei mai prolifici şi mai vehemenți susținători ai campaniei de demascări declanşate după 23 August 1944. Articolul ***Un băiat de familie: Ion Petrovici***, publicat „Fapta" se înscrie în această campanie: „Rolul domnului «ministru» Ion Petrovici la Educația Națională? Unul murdar, însă nu obscur. De la el primeau normative şcolile şi universitățile din țară, ce să facă şi ce să nu facă; de la el rasismul a trecut la catedră, ura s-a propovăduit profesoral, busuiocul sfânt a urât mânile pătate de crimă, s-au elogiat «cruciații», a fost aunțată venirea apocalipsului, batjocorită Rusia. [...] Asistăm la o incontinență de decese. Se

moare la propriu (fizic), se moare la figurat (moral), cert e că dispare o lume care n-a grăit decât pentru ea şi pentru orgiile ei. Undeva, prin cutele sale, se află şi fostul «ministru-filosof» Ion Petrovici, inexpresiv şi simbolic."

29 septembrie

● „Scânteia" publică materialul nesemnat ***Despre sarcina actuală a scriitorilor. Câteva reflecţii după adunarea de la S. S. R.***, care este deopotrivă o analiză critică şi un text directivă. În opinia „Scânteii", scriitorii s-au arătat mai interesaţi de avantajele materiale decât de misiunea lor socială: „Am remarcat că nivelul discuţiilor dus, de adunare, a fost extrem de coborât. Acei care ar trebui să exprime aspiraţiile poporului, scriitorii, nu păreau deloc luminaţi asupra rolului pe care îl au în societatea românească de astăzi. Păreau preocupaţi de contracte de editură, de situaţia lor materială personală, dar nu şi de sarcina pe care o au de îndeplinit." (**vezi Anexa**) □

Tot în „Scânteia" apare nota ***Societatea Scriitorilor Români aderă la proiectul de platformă politică şi socială al partidului comunist***: „Primim din partea Societăţii Scriitorilor români acest comunicat: «Noul Comitet al S. S. R., luând cunoştinţă de proiectul de platformă politică şi socială al partidului comunist din România, propus tuturor forţelor democratice, din această ţară, s-a întrunit de urgenţă, în şedinţă extraordinară, astăzi 25 septembrie 1944 şi a hotărât cu unanimitate de voturi să adere la acest proiect, fiind convins că exprimă, astfel, sentimentele tuturor membrilor asociaţiei noastre. Îndeamnă toate forţele democratice ale României să participe la această mişcare de înnoire. În acelaşi timp, atrage atenţia iniţiatorilor programului supus opiniei publice că n-ar trebui uitate: 1. Separarea bisericii de stat. 2. Naţionalizarea subsolului. 3. Naţionalizarea societăţilor de asigurare»

● Evenimentele de la SSR prilejuiesc o analiză în „România liberă", unde, sub semnătura lui Tudor Alex. Stoianovici apare un articol despre ***Organizarea scriitorilor***. Textul este, în general, favorabil cursului pe care-l luaseră lucrurile în breasla scriitorilor prin alegerea noii conduceri a Societăţii şi, mai ales, prin adeziunea acesteia la Proiectul de Platformă Politică a PCR. Cu toate acestea, semnatarul articolului descurajează revendicările materiale ale scriitorilor, îndemnându-i să „coboare" mai des în realitate, pentru a cunoaşte viaţa şi munca oamenilor: „Scriitorii români nu trebuie să devină nişte pensionari ai statului român. Să aibă, natural, asigurată existenţa, dar ei trebuie să coboare şi în uzine, pe ogoare, în birouri, oriunde palpită acest suflet românesc nou şi să-l împărtăşească publicului cititor".

● Cu menţiunea „profesor universitar", alături de nume, Iorgu Iordan semnează în „Tribuna poporului" un pamflet elegant cu titlul ***Un ministru antonescian: Ion Petrovici***. Reproducem un fragment din acest text, pentru

echilibrul dar şi incisivitatea discursului: „Prin mijloace de felul celor amintite d-l P. a izbutit să-şi creeze o reputaţie care întrece cu mult adevărata sa valoare. Pentru adulatori, d-sa este cel mai mare filosof român şi unul din filosofii de seamă ai lumii întregi. Pentru quasi-unanimitatea opiniei noastre publice d-sa este o glorie pură şi incontestabilă a oratoriei naţionale. În ochii multor cititori, chiar dintre cei cu pretenţii, d-sa este un literat de frunte. (În acest domeniu a izbutit să păcălească numeroşi «nemuritori», care l-au ales membru al Academiei Române, secţia literară, şi l-au răsplătit cu premiul naţional de literatură)." (**vezi fragmente în Anexă**)

● Armata Roşie intră în Bucureşti, salutată entuziast de presa de stânga (cum se întâmplă în editorialul „Dreptăţii").

● „Fapta" publică articolul ***Poetul cizmar***, în care Liviu Bratoloveanu prezintă creaţia lui Cristian Sârbulescu. Articolul prevesteşte una dintre direcţiile accentuate ale politicii culturale din anii următori: evidenţierea virtuţilor creatoare ale scriitorului cu origini în spaţiul proletar.

30 septembrie

● În „Libertatea" (***Scriitorii români şi proiectul de platformă al Partidului comunist***), „Dreptatea" (***Scriitorii părăsesc izolarea***), şi „Ultima oră" (***Scriitorii în slujba poporului. Societatea Scriitorilor Români participă la viaţa politică a statului***, semnat *al. c. r.* – Al. Cerna-Rădulescu) se consemnează aderarea S. S. R. la Proiectul de Platformă a Frontului Naţional Democratic iniţiat de P. C. R. Exemplificatoare este prezentarea semnată de *al. c. r.* în „Ultima oră": „Societatea Scriitorilor Români a realizat primul punct din programul votat în adunarea generală de la 24 septembrie, părăsind izolarea de până acum şi participând la viaţa politică şi socială a ţării. Întrunit într-o şedinţă extraordinară, comitetul de conducere a hotărât să adere la Proiectul de Platformă pentru realizarea Frontului Naţional Democrat, exprimând, astfel, sentimentele tuturor adevăraţilor scriitori români. Este, desigur, simbolică această încadrare a scriitorului în noul ritm de viaţă al marii societăţi româneşti. Este cea dintâi coborâre a scriitorilor în stradă, în viaţă, în mijlocul semenilor, cărora datori sunt să le fie călăuze şi îndrumători. Dar Societatea Scriitorilor Români nu se mărgineşte numai să adere la o propunere, să-şi însuşească o soluţie sau un principiu pe care să-l susţină. Scriitorul trebuie să participe activ la opera de reconstrucţie a ţării; de aceea Societatea Scriitorilor atrage atenţia celor care au iniţiat şi supus opiniei publice Proiectul de Platformă, asupra unor probleme care se cer rezolvate în interesul naţiunii întregi. Propunând înfiinţarea unei edituri de stat şi a numeroase biblioteci publice menite să asigure răspândirea culturii în cele mai largi straturi populare, scriitorii dovedesc o deplină înţelegere a misiunii lor. Ei slujesc, astăzi, poporul şi marile lui aspiraţii; ei au deci datoria să-l lumineze, să-l lămurească prin operele lor, asupra uriaşelor

transformări în fața cărora se află, uneori nepregătit, alte ori şovăitor. Cultura nu va mai rămâne un bun exclusiv al claselor privilegiate; ea trebuie să coboare în sate, în colibe, pretutindeni, chemând mulțimile la viața nouă. Pe drumul acesta de pionieri ai ştiinței pornesc azi scriitorii țării. Dar propunerile Societății Scriitorilor Români îmbrățişează aspecte mult mai variate ale vieții româneşti. Eliberarea bisericii de sub tutela statului, purificarea şi reîntoarcerea ei la misiunea apostolică a primelor veacuri, este unul din punctele pe care S. S. R.-ul le înscrie pe programul imediatelor înfăptuiri. Desființarea principiului de „religie dominată" asigură o totală libertate religioasă şi spirituală a tuturor cetățenilor țării, precum şi o serioasă despovărare a bugetului. Şi celelalte propuneri sunt deopotrivă de judicioase: intensificarea şi gratuitatea asistenței medicale, naționalizarea marilor societăți de asigurare, pedepsirea agenților români ai coloanei a V-a naziste etc. Toate sunt destinate să ajute la realizarea grabnică a solidarizării naționale pentru continuarea luptei împotriva dictaturii şi pentru reconstrucția socială a statului, pe baze noi, sănătoase. Coborând în mijlocul poporului, scriitorii au aderat la această uriaşă luptă; ei au datoria de a rămâne mereu în fruntea mulțimii, sintetizându-i aspirațiile care trebuie să formeze preocupările lor de căpetenie. Adeziunea S. S. R.-ului reprezintă sfârşitul unor vremuri de totală izolare a scriitorului şi începutul unui climat nou, de regăsire a adevăratelor drumuri pe care scriitorul de azi păşeşte cu hotărâre."

● „Luceafărul" (nr. 7, din luna septembrie), publică articolul ***Presa, cărturarii şi principiile naționale,*** semnat de Gherghinescu Vania, care, fără să respingă „turnul de fildeş", subliniază datoria scriitorului față de „comunitatea de destin" şi de „întinsul spiritual al nației sale", îndemnând la implicare: „O personalitate culturală nu este găsită în întreaga ei ființă vie într-o operă literară. Fără îndoială că într-o operă de artă autorul trece în mare măsură şi că valoarea sa artistică o determină opera aceasta. Dar artistul îşi creează, cu timpul, o lume a sa, oricât ar culege elementele ei din lumea reală. Către această retragere în aşa zisul «turn de fildeş» îl îndeamnă însăşi societatea, care nu-l înțelege şi care nu vrea să fie identificată în toate păcatele şi judecată de el – poate dintr-un instinct al conservării. Aşa s-a ajuns la absurda teorie, că un scriitor nu trebuie să facă ziaristică, manifestarea lui în presa propriu-zisă îl omoară ca artist. Nimic mai fals. Din contră, avem convingerea că un scriitor îşi îndeplineşte în întregime datoria către comunitatea de destin în care şi din care e născut, numai atunci când plugul gândului său brăzdează, fără ocoluri, întinsul spiritual al nației sale. Împărțirea pe profesiuni şi mişcarea noastră între linii fixe, călătorind ca nişte gâze fără aripi pe urma de car lăsată în noroiul împietrit, ne creează o viață meschină – fiecăruia în parte şi comunității în totalitatea sa. Spiritualitatea unui neam îşi fixează treapta valorii prin conlucrarea tuturor

aleşilor, prin înfrățirea, ajutorul, controlul şi întrecerea lor. Specializare nu înseamnă unilateralizare. Ceea ce ar duce, într-un anume sens, la reeditarea poveştii cu racul, broasca şi ştiuca. Şi, ca să nu ne depărtăm; un mare scriitor nu trebuie să rămână la ocupația sa pur literară. El trebuie să ia în piept viața, pe toate drumurile şi concursul lui trebuie să se simtă oriunde poate fi util. Cred că numai atunci o personalitate culturală are şansa să rămână pururea vie, după moarte, şi aidoma cu cea din viață...". Pledoaria semnatarului, susținută cu principii de teorie şi sociologie literară, vizează îndeosebi implicarea scriitorului în gazetăria militantă, dar şi apărarea identității naționale în Transilvania.

● Sub titlul ***B. Fundoianu***, „Fapta" publică o analiză a volumului *Privelişti*, prin care Virgil Prodan încearcă să schițeze profilul liricii poetului pierit în lagărele de exterminare. □ În acelaşi număr, la rubrica „Marginalii" este anunțată intenția de a publica „prezentări de scriitori sovietici sau anglo-saxoni […]. De asemeni, vom rezerva în limita posibilităților un spațiu pentru traduceri din poezia sovietică, americană şi engleză", care vor fi gestionate de Ion Caraion.

OCTOMBRIE

1 octombrie

● În „Dreptatea" apar articolele ***O manoperă fascistă*** (fără semnătură), privind aderarea scriitorilor la proiectul de platformă P. C. R., şi ***La ordinea zilei. Noi şi Uniunea Sovietică*** (semnat de Sergiu Dan), care pledează pentru prietenia „sinceră cu URSS": „Puterea față de Uniunea Sovietelor, puterea care garantează liniştea şi libertatea tuturor națiunilor Răsăritului european, nu poate fi decât una: politică de apropiere şi de prietenie sinceră, impusă şi de necesități geografice şi de învățăminte istorice. Nu este însă suficient să dorim o asemenea politică, ci trebuie să o înfăptuim. Calea limpede a acestei realizări presupune îndeplinirea, în spiritul ei, a convenției de armistițiu, lupta împotriva puterii militare nazisto-maghiare alături de armatele invincibile ale Uniunei Republicilor Socialiste Sovietice până la nimicirea vrăjmaşului comun, precum şi lichidarea elementelor politice de ariergardă lăsate de inamic printre noi. [...]".

● Demostene Botez publică în „Desrobirea" articolul ***Vina indolenței***. Poetul se referă la fenomenul legionar şi consideră indiferența şi inacțiunea față această mişcare şi față de cei care au servit-o drept o complicitate pasivă.

● În „Libertatea" apare sub semnătura lui I. R. Şomuz articolul ***O formă tipică de „trădare a cărturarilor"***, un exemplu de confuzie, frecventă în epocă, între poporul german şi ideologia nazistă: „[...] Hitlerismul a cultivat toate infamiile şi cretinismele specifice micului butghez german lipsit de o

tradiție de libertate şi îngâmfat de propria lui mărginire, a exaltat şi transfigurat filistinismul tot specific nemțesc al intelectualilor care se credeau buricul pământului, a dezlănțuit toate instinctele primare, tot ce e mai rudimentar, mai obscur şi mai sălbatec în sub-conştientul lumpen-proletariatului, a refăcut milioane de proletari apatici şi dezorientați într-o masă de roboți care se credeau rasă superioară în drept să extermine restul omenirii pentru ca numai el să stăpânească lumea. A transformat întregul popor german în nişte Calibani îmbrăcați în uniformă S. S., animale de paradă la care nu se mai poate deosebi nimic din ceea ce făcea mândria unui neam care pretindea odată că deviza lui este: *„leben und leben lassen"* (a trăi şi a lăsa şi pe altul să trăiască). [...] Lecuirea poporului german, reîncadrarea lui în rândul popoarelor libere şi demne, sunt probleme prea grave şi prea complexe, atingând atâtea aspecte politice, economice, sociale şi pur educative, aşa că nu trebuiesc bagatelizate prin luarea de atitudini sentimentale care ar avea doar o eficiență negativă, contrară intențiilor bune dar prost rumegate, asemenea atitudini putând cel mult să constituie o formă tipică de *«trădare a cărturarilor»*."

2 octombrie

● În seria pamfletelor publicate de „Curierul", la rubrica intitulată „Cavalerii apocalipsului", apare, semnat Ariel, textul cu titlul ***Radu Gyr***: „În variata specie a lichelelor, Radu Gyr aparține celei mai nocive: sentimentalul. Poet mediocru, gongoric, se strecura afabil prin redacții, solicitând cu un zâmbet candid o notiță laudativă, la apariția câte unui volum de versuri. El era un poet blajin, dezarmat în fața realității, aşa încât îi ruga pe confrații mai tineri să-i facă acest oficiu prietenesc. De altfel, îți strângea mâna cu atâta efuziune, glasul lui avea un ton atât de muzical şi te privea atât de nevinovat prin lentilele ochelarilor, încât era imposibil să-l refuzi. Şi apoi avea un aer modest, discret, de giuvaergiu, bucuros să migălească bijuteria în chilia sa şi să nu se amestece în noroiul cotidian. Se înşela cu bună credință. Credea că şlefuieşte piatră prețioasă, în loc de sticlă colorată. I s-a descoperit adevărul. A devenit puțin mai reticent, surâdea amărui, dar tot sfios, blajin. În ochii lui albaştri, cu globulele prea mari şi albe, nu se aprinsese încă flacăra urii. Părintele iubitor, închina versuri lăcrimate pentru fetița sa, cu rimele sunând ca nişte castaniete. Umplea mereu vitrinele cu noi volume de poezii, cu capul plecat gânditor pe un umăr, nimic nu se schimba însă din destinul lui făuritor de vorbe goale... S-a privit în oglindă şi i s-a părut că-l prindea bine culoarea. A îmbrăcat şi cămaşa, s-a încins cu centiron şi revolver. A început să scrâşnească din dinți. Avea de plătit tot veninul strâns în punga inimii lui prefăcute. Îşi muia penița în otrava care-l sufoca, înjurând zilnic, imund, cu spume la gură, în abjectele foi de dreapta. Nu uita însă şi câte-o imagine «poetică», din vechiul lui bazar de tinichele. Şi iată-l ajuns sub regimul

legionar director al Teatrului Național!. Avea ținuta mai fermă, spinarea i se îndreptase şi vocea era tranşantă. Muzicuța sa lirică se transformase într-o trompetă. În larma alămurilor distingeai strigătul lui de asalt. Mirajul a fost de scurtă durată. Totuşi, înainte de-a dispare în gloată, când mai spera ca «revoluția» legionară să izbutească, ținea discursuri incendiare din balconul Teatrului, aţâţând instinctele sanguinare ale batalioanelor verzi şi îndemnând armata să-şi trădeze onoarea şi țara. «Revoluția» a fost înăbuşită. Radu Gyr a stat ascuns, tremurând de spaimă ca orice infractor de rând. A fost prins şi internat la Tg. Jiu. N-a stat mult, pentru că a făcut imediat jurământ de credință regimului antonescian. Amintindu-şi că-i versificator, s-a apucat de data asta să scrie balade eroice. Şi acum se plimbă liber pe străzi, revenit brusc la modestia sa trecută, privindu-te blajin, cu o expresie ireală şi nedumerită, ca şi când totul n-ar fi decât un vis... Înainte de-a avea un reflex de contractare, îți simți mâna prinsă în mâna lui moale şi umedă, picurându-ți în ureche cuvintele îngânate cald şi sentimental: – Ce mai faci , dragă? Ce timpuri trăim!"

● Conținutul rubricii „Perna cu ace", susținută de Oscar Lemnaru în „Dreptatea", merită reprodus pentru diversitatea informației şi manifestărilor literare ale epocii. În acest număr, titularul de rubrică anunță apariția revistei „Democrația", prezintă o piesă a Luciei Demetrius şi critică volumul *Pulbere de aur* al unui oarecare poet A. Ebion: ***„«Democrația»***: Probabil că joia viitoare, va părea primul număr al marelui hebdomadar „Democrația" de sub conducerea d-lui prof. Anton Dumitriu. Vor colabora la această publicație: Al. Mironescu, Dan Petraşincu, Ovidiu Constantinescu, Ieronim Şerbu etc. ***«Turneu în provincie»***: Nu e multă vreme de când la «Cercul Lovinescu» domnişoara Lucia Demetrius a citit o piesă în trei acte intitulată «Turneu în provincie». Pentru că am asistat la lectură, trebuie să mărturisesc că autoarea a izbutit să realizeze o piesă bine închegată, foarte frumos scrisă redând printr-o intrigă interesantă atmosfera ciudată şi turburătoare a vieții actorilor. Actualmente maestrul Eftimiu citeşte această piesă. Nu ne îndoim că verdictul pe care-l va pronunța va face ca «Turneul în provincie»"să fie reprezentat pe prima noastră scenă. ***Unde duce poezia!*** Poetul A. Ebion ne trimite un volum intitulat destul de tendențios *„«Pulbere de aur»*. Trebuie să spun că autorul, după părerea mea, nu deține secretul transmutației metalice, singurul în stare să prefacă pilitura de fier în «pulbere de aur». Ascultați o monstră.

«Serenada greierului»
Țir! Țir! Țir!
Țil!
Țir! Țir! Țir!
Țil!
Țir! Țir! Țir!

Țil!
Țir! Țir! Țir!
Nu înțelegem de ce s-a oprit poetul când putea să continue în felul acesta până la judecata de apoi!”.

3 octombrie
● „Fapta” publică în cadrul rubricii „Caiet artistic” articolul lui Virgil Prodan ***Alexandru Sahia***. La rubrica „Marginalii” este denunțat, fără semnătură, „colaboraționismul” lui Mihail Drumeș, ca editor: „Rolul editurii lui Mihail Drumeș a fost de a infecta spiritele, de a propaga ura, războiul, lipsa de gust, rasismul. Anunțase chiar o traducere din *Mein Kampf.”* □ Liviu Bratoloveanu publică articolul ***„Cuvântul liber”***, în care evidențiază rolul publicațiilor de stânga în peisajul presei interbelice. □ În același număr, Valeriu Popovici vorbește despre ***Upton Sinclair***, a cărui operă ar „conține vastități psihologice dezolante, sfaturi prietenești stângace, propoziții de stradă, revolte necontrolate în conținut și întindere, o oboseală sfâșietoare: căci dezastrul e acoperit de pasiunea de a afla mereu continuarea: vrei să știi necontenit atitudinea, sfatul, credința oricui: a autorului, a oamenilor ce mișună în cărțile sale, a oricui, a oricui... Și nu afli nimic.” □ Ion Caraion traduce poemul *Voi, criminalii*, de Walt Whitman.

4 octombrie
● Volumul „Continentul U.R.S.S.”, apărut de curând, beneficiază de o prezentare elogioasă în „Scânteia” care publică, fără semnătură, articolul ***O carte românească despre Uniunea Sovietică. „Continentul U. R. S. S.” de Mitiță Constantinescu***.
● „Tribuna poporului” publică un ***Medalion Geo Bogza***, semnat de Henri Wald, care relevă implicarea scriitorului în realitatea imediată, îndeosebi prin reportaj. Este unul dintre momentele importante ale receptării lui Geo Bogza în spiritul preceptelor politico-literare care vor jalona literatura anilor ulteriori lui 1944.
● Apare în „Dreptatea” pamfletul nesemnat ***Prietenii d-lui Ralea și „Dreptatea”!*** care continuă seria articolelor acuzatoare de hitlerism și trădare: „Era omul îmbrăcat în albastru, saluta verde dar avea inima roșie!”.
● În „Fapta” Virgil Prodan semnează articolul ***Misiunea scriitorului***, în care susține că rolul scriitorului este să facă „din masele flămânde de dreptate și de lumină oameni conștienți de rostul și de răspunderea lor în societate”. □ În același număr, la rubrica „Marginalii”, sunt prezentate în termeni critici revistele recent apărute „Academia” și „Drumul nostru”, celei dintâi imputându-i-se pledoaria în favoarea esteticului: „A continua suprarealismele de la «Meridian», într-o vreme de prefaceri continentale și definitive, este un refuz de a colabora cu țara democrată”.

5 octombrie
● Eugen Jebeleanu publică în „România liberă” ***Scriitorul român și năzuințele poporului***, articol despre exploatarea scriitorilor în regimurile trecute, despre „conștiința luptătoare” și platforma P. C. R.: „Pornit mai adeseori de jos, scriitorul român ajuns la oraș se îngrijea, în primul rând, să-și facă uitată cât mai repede cu putință obârșia. Îl obliga la aceasta atât dependența de forța atotstăpânitoare a reacțiunii, în mâinile cărora se aflau instituțiile de Stat, presa și editurile, adică întreg mecanismul în măsură a hotărî asupra posibilităților de trai al scriitorilor, cât și (de ce ne-am sfii să o spunem!) lipsa unei conștiințe luptătoare. Scriitorul nu cunoștea prețul demnității, pentru că talentul său, închiriat, era la dispoziția stăpânului: a stăpânului șef de partid, a stăpânului moșier și director de ziar”.
(**vezi Anexa**)
● Iorgu Iordan continuă în „Tribuna poporului” demascarea caracterului lui I. Petrovici, cu textul ***Procedee petroviciene. Cazul Vancea***.
● Rubrica intitulată „Caiet artistic”, din „Fapta”, este semnată în acest număr de Geo Dumitrescu, care, în articolul ***Viața la țară***, vorbește despre starea ruralității, sperând într-o realitate similară celei din URSS.

6 octombrie
● La rubrica „Perna cu ace” din „Dreptatea”, Oscar Lemnaru salută revirimentul „Revistei Fundațiilor Regale”: „«Revista Fundațiilor Regale» și-a schimbat substanțial sumarul publicând colaborările unor scriitori ca Principesa Marta Bibescu, Radu Tudoran, Miron Paraschivescu, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Mircea Manolescu, ignorați cu toată perfidia de conducerea defunctă a d-lui Caracostea. În numerele viitoare își vor relua colaborarea Hortensia Papadat Bengescu, Ticu Arhip, Zaharia Stancu, Camil Baltazar, Perpessicius, Anton Dumitriu, St. Popescu etc. O seamă de nume noi își vor da contribuțiile deoarece noua conducere a revistei va lucra în spiritul de odinioară care recunoștea valorile autentice. Domnul Octavian Neamțu, directorul «Fundațiilor Regale» de care depinde și «Revista Fundațiilor» a instaurat acest nou spirit de verificare a talentelor, cu o adevărată linie democratică, fapt pentru care îl felicităm.”
● O pledoarie pentru o „bibliotecă publică centrală” susține, în „Libertatea”, I. R. Șomuz în articolul ***Metropola fără de biblioteci publice***, care este capitala României. Își amintește de „tineretul studios, nepervertit de fascism” și cere biblioteci pentru masele de cititori: „[...] Credem că a sosit momentul acum când politica țării se va face de către mase și pentru mase, să se termine cu această stare dăunătoare eforturilor reale de culturalizare a mulțimii. Prin eforturile combinate ale Statului, Municipiului, Academiei Române, și cu concursul efectiv al organizațiilor profesionale de muncitori și intelectuali, să se pornească la înjghebarea unei biblioteci publice centrale,

demnă de capitala unei țări unde mulțimile să-şi poată sătura setea de carte într-o atmosferă propice şi un cadru civilizat, îndrumată fiind de oameni pricepuți şi cu tragere de inimă. Iar această bilbiotecă centrală să fie punctul de plecare al unei extensiuni, care pornind spre cartierele periferice, să radieze apoi lumina culturii în toate unghiurile țării."

7 octombrie

● În „Scânteia" apare articolul nesemnat ***Ce au făcut scriitorii români în timpul războiului***, în care, după condamnarea atitudinilor pro-fasciste sunt, „demascați" D. Caracostea, Liviu Rebreanu, Al. O. Teodoreanu, Gala Galaction, Ion Vinea, Brătescu-Voineşti, V. I. Popa etc.: „[…] Am mai scris şi va trebui să subliniem mereu că fascismul n-a întâmpinat rezistență serioasă în rândul unor scriitori din România. N-au apreciat destul de serios situația dramatică în care erau puşi, când aveau de ales între calea luptei pentru onoare, pentru omenie, pentru interesele maselor largi populare şi cea a unei foarte iluzorii şi provizorii vieți comode personale şi a unei situații materiale bune. Au ales calea cea mai uşoară, la capătul căreia erau dezonoarea, trădarea. Şi-au închipuit că se poate trişa cu viața. În schimbul posturilor bine plătite la Ministerul Propagandei, au primit să-şi pună la dispoziția regimului trădător, numele, inspirația. Când «mareşalul» trădător a trimis unitățile româneşti să lupte alături de cele germane, în războiul de agresiune împotriva Uniunii Sovietice, unii au aplaudat. Alții s-au retras în singurătate, şi-au astupat urechile ca să n-audă, au închis ochii ca să nu vadă realitatea. Sub cuvânt că nu fac politică, o altă categorie a primit cu slugărnicie politica impusă de clica fascistă. În primele zile ale războiului, gazetele au publicat o fotografie cu mai multe busturi răsturnate. Dedesubt, explicația: brava armată română a distrus într-un club din Cernăuți, «busturile conducătorilor sovietici». Cine privea cu atenție busturile, observa că nu erau ale unor conducători politici, ci ale lui Gorki, Taras Şevcenco, poetul național al Ucrainei, şi Gogol. […] Pe unii gravul moment de sălbăticie fascistă îi găsea colaborând la revista Fundațiilor Regale, de sub conducerea agentului hitlerist Caracostea; *Liviu Rebreanu* nu se mulțumea cu leafa de director general al Teatrelor, dată de Antonescu, ci scotea gazeta legionară «Viața»; *Al. O: Teodoreanu* făcea reportagii de război pentru Hitler; *Ion Marin Sadoveanu* se pune la dispoziția propagandei germane şi luptă pentru a deveni secretarul «Asociației româno-germane» a lui Killinger; *Gala Galaction*, traducătorul *Bibliei*, preotul umanitarist, participă ca membru al Asociației româno-germane ca să nu-şi pericliteze postul de profesor de teologie; *Ion Vinea* scrie la «Evenimentul» articole anti-sovietice; *Ion Al. Brătescu-Voineşti*, prin «Universul» şi «Curentul» susține războiul şi huliganismul cel mai bestial […]. Mica puşlama şi trădător de țară Const. Virgil Gheorghiu nu este unicul dintre tinerii scriitori care s-au pus în

slujba dușmanului de moarte al poporului român: hitlerismul, şi a Antoneştilor. Lista lor începe cu Rebreanu, cu Nichifor Crainic, cu Gregorian şi sfârşeşte cu micii trădători ajunşi speakeri la ora ostaşului. Asupra lor va trebui să revenim şi stăruim, până când societatea va fi lămurită şi epurată." □ În acelaşi număr din „Scânteia", apare articolul nesemnat ***Despre nişte personagii decorative şi mai puțin decorative***, în care este denunțat colaboraționismul „fascist" al unor scriitori de la „Revista Fundațiilor Regale": „A apărut numărul pe septembrie din «Revista Fundațiilor Regale». De la prima vedere ne întâmpină comitetul de direcție compus din înalte personagii academice sau culturale şi anume: d-nii I. Al. Brătescu-Voineşti, D. Gusti, E. Racoviță, C. Rădulescu-Motru, Al. Tzigara Samurcaş, Octavian Neamțu şi Camil Petrescu, redactor-şef. Acest comitet de direcție ființează cu mici remanieri determinate de împrejurări politice – de la apariția revistei. Au fost puse pe frontispiciu nume de personalități care prin situația lor culturală trebuiau să dea greutate revistei. Comitetul a rămas totuşi pur decorativ. «Directorii» îşi primeau doar regulat onorariile, lăsând în seama secretariatului de redacție toată grija şi răspunderea apariției revistei. Personagiile tocmite să facă figurația s-au demonetizat însă în anii aceştia hotărâtori de război şi dictatură fascistă. Ion Al. Brătescu-Voineşti, blândul povestitor al boierilor târgovişteni, fostul teoretician al pacifismului, s-a pus în slujba huliganismului celui mai josnic de la «Universul» şi «Porunca Vremii», devenind reporterul lui Antonescu, luându-i acestuia interviuri pentru «Porunca Vremii», cea mai infamă gazetă huliganică din România. C. Rădulescu-Motru, profesorul de filosofie democrat s-a pus în slujba legionarilor, şi prin «Timpul» a făcut elogiul național-socialismului german, închinându-şi autoritatea sa de profesor cotropitorilor şi dictaturii trădătoare, după ce mai înainte se înclinase în fața oricărui stăpân vremelnic. Al. Tzigara Samurcaş a rămas acelaşi filo-german din 1916–18. Atunci a slujit Komandaturei germane ca prefect de poliție al Capitalei, acum ca unealtă în propagandă. Killinger l-a prețuit mai puțin. Nu l-a folosit decât în redacția revistei «Prietenie şi luptă» – buletinul «Asociației româno-germane». Îşi închipuie oricine cu ce ochi priveşte astăzi poporul român pe aceşti savanți, pe aceşti profesori care s-au lăsat folosiți de fascismul german şi de cel românesc. *Autoritatea lor s-a prăbuşit*. Ei au susținut războiul de cotropire şi jaf. Inima lor n-a tresărit când hoardele hitleriste şi agenții lui Antonescu au ucis oameni, au jefuit şi distrus instituții de cultură, în războiul pornit în mod criminal împotriva U. R. S. S. sub pavăza «crucii». Ce autoritate culturală – fie ea şi simplă decorativă – mai pot avea nişte moaşte de care s-au slujit tâlharii fascişti, în opera lor de înşelare şi robire a poporului român? Dar în cuprinsul numărului pe septembrie tipărit după actul istoric de la 23 August – găsim şi alte ciudățenii (Redactorul-şef Camil Petrescu ar trebui să fie vigilent). Mircea Vulcănescu, fost subsecretar de stat

la finanțe sub dictatura lui Antonescu, teoreticianul filosofic al legionarismului, scrie despre profesorul Francisc Rainer, care a fost un om de știință cinstit, și nu merită injuria de a fi elogiat de un dușman al libertății de gândire. Semnează versuri Iulian Vesper, legionar și în slujba nemților de la «Asociația româno-germană». Radu Tudoran, trimis în iunie 1941 în Bulgaria ca să facă o anchetă despre Partidul Comunist Bulgar, și-a publicat o parte din raportul de agent, în «Curentul». În timpul războiului, el s-a apucat de literatură antisovietică încercând să acopere bestialitățile comise în Uniunea Sovietică de bandele cotropitoare hitleriste, cu romane sentimentale și ieftine. Radu Tudoran este unul din scriitorii propagandei criminale hitleriste. Ce caută această pleiadă de slugi culturale care s-au închinat hitlerismului, ce caută acești proslăvitori ai războiului hitlerist, la revista «Fundațiilor Regale»?!"

● La rubrica „Figuri de trădători!", din „România liberă", Marin Mihalcea semnează pamfletul ***Ion Al. Brătescu-Voinești***, acuzând anticomunismul și legionarismul scriitorului, care „pornea la vârsta psalmistului, ca un alt Don Quijotte, o luptă vajnică împotriva unor dușmani imaginari: Democrația, evreii, bolșevismul!!!". (**vezi Anexa**)

● În „Dreptatea", Oscar Lemnaru face o clasificare a criterioniștilor: „Este adevărat că asociația „Criterion" nu era unitară și că membrii săi nu împărtășeau aceleași opinii. Așa de pildă Petru Comarnescu, Mihail Sebastian, Belu Zilber (mai târziu Andrei Șerbulescu), H. H. Stahl repezentau stânga, iar ceilalți Mircea Eliade, Constantin Noica, Ion Cantacuzino și Mihail Polichroniade reprezentau dreapta devenită în urmă legionară. De aceea, de câte ori va fi vorba depre această asociație, pe care noi am socotit-o întunecată, ne vom gândi numai la aripa ei dreaptă, care din nefericire a covârșit-o pe cealaltă".

8 octombrie

● Apare, la București, publicația „Democrația", subintitulată „Săptămânal independent de orientare politică și culturală", care durează până la 15 iulie 1945. Director: Anton Dumitriu. Se alătură presei de stânga, acceptând noua realitate și noua cultură impusă de sovietici. Publică traduceri din Vl. Maiakovski, Leonid Leonov, Serghei Esenin, N. Tihonov etc. Rubrici: „Democrația în mers", „Profiluri", „Imagini în relief", „Sinteze", „Cronici" (de I. Biberi, F. Aderca, M. Lovinescu, N. Argintescu-Amza), „Lumea de mâine" (interviurile lui Ion Biberi cu Arghezi, Aderca, Călinescu, Rosetti, George Enescu, Gherea, Alice Voinescu, Petru Comarnescu). În primul număr al revistei, Valeriu Dinescu scrie despre ***Bestia mistică***, apare deja o rubrică intitulată „U.R.S. S. în fața lumii", sunt prezentați scriitori germani antihitleriști, traduceri din Ehrenburg și Whitman. Anton Dumitriu semnează

articolul ***Restaurarea Omului***, pledoarie pentru omul sovietic „eliberat de toate clișeele, de toate superstițiile".

● Sergiu Dan semnează în „Dreptatea", la rubrica „La ordinea zilei", articolul ***Scriitorii și timpul nostru***, în care opune „turnului de fildeș" implicarea în „peisajul viu al colectivității românești" și recomandă scriitorului „să se libereze de toate prejudecățile, inclusiv cele literare, legate de diverse școli curente și cenacluri care aparțin trecutului.": „Trăind parcă în afară de zbuciumul popular, luptând în vid cu mori de vânt, scriitorii români familiarizați cu întunericul trecutului și cu nostalgiile lui sterpe își freacă pleoapele rănite de lumină, neștiind încotro s-apuce. Nici nu gândim la scriitorii care s-au înhămat la carul de triumf al lui Hitler și al unterfuhrerilor de pe la noi, buciumând victoria beznelor, apropiată. Aceștia n-au nevoie să-și caute o poziție, fiindcă au una, poziția de vrăjmași ai poporului căruia nu-i pot ierta răzvrătirea de la 23 August. Ce mesaj ne-ar mai putea aduce poetul care versifica, pălmuind obrajii milioanelor de victime, oda închinată sugrumătorului popoarelor „Mărire Ție, Fuhrer" – poftindu-l pe Hitler să treacă peste trupurile noastre făcute preș sub picioarele sale? Dar chiar ceilalți, cei care n-au scris cu stiloul lui Goebbels, trebuie să facă un efort spre a coborî din așa-zisul turn de fildeș pentru a se amesteca în freamătul mulțimilor și a cristaliza în opere de artă aspirațiile oamenilor liberi. Veți răsfoi zadarnic oricare din cărțile scriitorilor care s-au încolonat la 23 August, după ora 22 seara, în cortegiul libertății, spre a găsi măcar o palidă zvâcnire din pulsația tumultuoasă a oamenilor în luptă sau măcar un ecou depărtat al muncii din uzine sau de pe ogoare. Cu excepția câtorva, un Bogza, de pildă, și alți puțini, nici un scriitor român n-a adus în cărțile sale nimic din peisajul viu al colectivității românești, niciuna din preocupările oamenilor timpului nostru, ci doar reminiscențe din lecturi sau, în cel mai fericit caz, excese de psihologie. O nouă perspectivă se deschide pentru munca scriitorilor români, liberată de toate asupririle, dar pentru ca ei să poată porni pe acest drum nou și fecund, trebuie mai întâi să se libereze de toate prejudecățile, inclusiv cele literare, legate de diverse școli curente și cenacluri care aparțin trecutului."

● G. Călinescu publică în „Tribuna poporului" articolul ***Cărturarii***. Criticul consideră că sărăcia în care a trăit Eminescu este emblematică pentru destinul omenilor de cutură români și situează intelectualul sub tutela muncitorului: „Muncitorul manual să ia sub ocrotirea sa pe cel intelectual și să-i suplinească infirmitățile structurale". Meritul cărturarului ar fi, în opinia criticului, preocuparea pentru fericirea maselor: „Problema fericirii maselor a fost studiată de la catedră, ea a fost o preocupare de filosofie". În același număr și în același spirit din care se revendică textul lui George Călinescu, Geo Dumitrescu scrie despre ***Șomajul intelectual***. Identificând notele comune ale intelectualului, muncitorului și lucrătorului rural: „Sunt cele trei

categorii sociale în care a fost posibil şomajul. Sunt cele trei categorii sociale în care au fost posibile şirurile de flămânzi, cu care s-au populat azilurile de noapte, sanatoriile şi puşcăriile. Muncitorii, plugarii, intelectualii, cele trei clase care comunică, în sânul cărora sunt posibile transferuri creatoare, active. Cele trei clase care au îndurat sub toate regimurile, sub toate dictaturile şi falsele democraţii, cele trei clase care au suferit îngenuncheri, umilinţe mortale, care au fost forţate să întindă mâna, să se prostitueze, să accepte compromisuri. Ne ocupăm şi astăzi de ei – oameni cu multă bunăvoinţă şi popularitate ce suntem –, ne întrebăm şi astăzi ce este un «intelectual» şi ce putem face pentru el. Şi totuşi, astăzi – ca şi ieri, ca şi alaltăieri – o, providenţială democraţie a oamenilor cu bănci şi pogoane!, astăzi sunt aceiaşi nenorociţi care mor de foame lângă blocurile dvs. de beton şi de partide. Aceleaşi victime ale oamenilor cu burtă, ale tuturor curbelor de sacrificiu, ale cantinelor mizerabile, ale spitalelor, aceiaşi cerşetori legiferaţi cu mărinimie... De la un timp însă, am învăţat să tresărim. Am învăţat să aşteptăm altceva decât expediente, decât «bonuri» umilitoare, decât sinecuri politice. […] Solidaritatea noastră cu ţăranii şi muncitorii, solidaritate a mizeriei, a foamei, a tuberculozei, a încetat de a mai fi un simplu simbol, un pretext de literatură politică, şi a devenit mi se pare o promisiune de care poate ar fi bine să vă înspăimântaţi puţin."

● În „Voinţa Transilvaniei" este reprodus ***Discursul rostit de d. prof. D. Gusti, Preşedintele Academiei Române, în şedinţa de la 15 septembrie 1944, când s-a omagiat memoria marelui dispărut, Liviu Rebreanu, fost membru activ al Academiei Române intitulat,*** **Romancierul genial al ţărănimii române**. (**vezi Anexa**)

9 octombrie

● „Libertatea" publică eseul ***Romancierul mahalalei***, semnat de I. Gruia – un punct de vedere asupra romanului citadin orientat spre mahala, în sensul pozitiv al personajelor inspirate de omul simplu, modest, din mulţimea citadină. Pentru exemplificare, autorul stăruie asupra operei lui George Mihail Zamfirescu.

11 octombrie

● O notă despre ***Adunarea generală a criticilor dramatici şi muzicali***, desfăşurată la 8 octombrie, apare în „Scânteia": „Duminică 8 octombrie la ora 11 dim. a avut loc adunarea generală a «Asociaţiei generale a criticilor teatrali şi muzicali» din România. Au luat parte d-nii: Victor Eftimiu, Mircea Ştefănescu, T. Teodorescu-Branişte, Radu Cioculescu, Scarlat Froda, Al. Kiriţescu, Tudor Şoimaru, E. Serghie, N. Carandino, Virgil Gheorghiu, Petru Comarnescu, Val. Mugur, Lucia Demetrius, Ovidiu Constantinescu, Al. Drăghici, H. Blazian etc. D. Victor Eftimiu a prezidat şedinţa în calitate de

cel mai vechi cronicar dramatic. D-sa a cerut asociaţiei să activeze pentru a contribui la programul mişcării culturale şi artistice. D. N. Carandino s-a ridicat împotriva confuziei dintre activitatea propriu-zisă şi amestecul publicităţii comerciale în cronica de artă. Au mai luat cuvântul d-nii: Em. Serghie, Scarlat Froda, Petru Comarnescu, Al. Kiriţescu etc. S-a ales următorul comitet cu unanimitate: d. N. Carandino, preşedinte, d. Mircea Ştefănescu, vice-preşedinte; d-nii T. Teodorescu-Branişte, Scarlat Froda, Tudor Şoimaru şi Radu Cioculescu, membri; d. H. Blazian, secretar general, iar d-nii: Ovidiu Constantinescu şi Al. Drăghici, cenzori".

● Presupunând că Mircea Eliade ar avea intenţia să se întoarcă în ţară, Oscar Lemnaru îi enumeră, încă o dată, „vinovăţiile în ziarul „Dreptatea": „Mircea Eliade vrea să se întoarcă în ţară. Fireşte că noi nu-l putem opri dar nici «binevenit» nu-i putem spune pentru o mie de binecuvântate motive: 1) A reprezentat în *Criterion* huliganismul orientând prin scris şi prin viu grai lumea spre obscurantism. 2) A reprezentat în străinătate hitlerismul românesc. 3) A cerut odată în «Vremea» «moarte şi sânge», toate bineînţeles amestecate în pasta cenuşie a misticismului. Poate ar fi mai bine să plece în India. Ne mirăm, de altfel, că obişnuit cu tehnica fachirică n-a intrat încă în pământ, de ruşine!" □ În acelaşi număr şi sub aceeaşi semnătură, ziarul semnalează intenţia „Fundaţiei Regele Mihai I" de a „scoate ediţii populare din scriitorii clasici români. Interesându-ne de aproape, am fost informaţi că aceste cărţi pentru popor vor fi tipărite cu o maximă îngrijire pe hârtie bună, deşi se vor vinde la un preţ foarte mic. Această iniţiativă arată că direcţia acestei instituţii face cele mai lăudabile sforţări să acomodeze şi editura ritmului şi orientării ţării de astăzi. Ediţiile populare şi complete ale clasicilor noştri vor umple un gol imens".

● Apariţia revistei „Democraţia" este salutată într-o notă nesemnată din „Fapta", care deplânge însă „foarte trista inspiraţie [...] de a se solicita colaborarea d-lui Sandu Tzigara Samurcaş, binecunoscut pentru sentimentele sale hitleriste".

12 octombrie

● „Scânteia" publică articolul nesemnat ***Editorii români şi războiul***, în care e acuzată politica editorială legionară, fascistă, ostilă faţă de U. R. S. S. şi se cere arestarea responsabililor. După ce enumeră edituri, scriitori şi titluri aflate sub incidenţa acuzei de legionarism şi fascism, autorul textului conchide: „Cam aceasta a fost activitatea unor editori: să sprijine pe legionari, să sprijine subjugarea ţării de hitlerişti şi războiul dus la răsărit împotriva popoarelor libere ale Uniunii Sovietice. Şi aceste întreprinderi cred, cu conducerea lor actuală şi în sprijinul lor nazist, că şi-ar putea continua activitatea în România de după 23 August? Dacă o cred, se înşeală. Unii din aceşti editori vor trebui arestaţi, alţii vor trebui să se retragă, lăsând

altora posibilitatea ca în alt spirit să conducă întreprinderile editoriale". (**vezi Anexa**)

● Într-un text publicat fără semnătură de „Fapta" este criticată orientarea estetică imprimată de Vladimir Streinu revistei „Kalende". Tonul frazelor este marcat adesea de accente amenințătoare: „Dacă d. Streinu ține totuși neapărat să spere că lumea iese din dictatură pentru a intra în turnul de fildeș, îl putem lăsa un moment să se legene în această confortabilă iluzie. *De mâine înainte* însă, îl asigurăm, pe dânsul și pe orice alt vânător de himere, pe dânsul și pe orice alt beneficiar al bugetelor muiate în sângele celor ce mureau la Stalingrad, că lucrurile se vor schimba. Nu vor mai apărea reviste anacronice, întârziate secular, nu va mai fi îngăduită «bucuria», «sentimentul de ușurare», «seninătatea» acelora care au slujit asupritorilor poporului. Nu se va mai putea îngădui o literatură, o cultură detașată de politic și social, plutind în sferele gratuității, promovând nimicul și amorul solitar și adresându-se burților rotunde, efebilor intoxicați de subtilitate și domnișoarelor melancolice și sentimentale. Vom cere o cultură a poporului mai întâi sau nu vom mai avea nimic."

13 octombrie

● În „Scânteia" apare articolul nesemnat ***Nevoile de cultură ale poporului. Despre temele de inspirație ale scriitorilor***, vehement mustrător și imperativ în cerința orientării către tematica „actualului moment istoric": „Avem în fața ochilor trei reviste apărute în cursul lunii septembrie: «Revista Fundațiilor Regale», «Democrația» și «Academia». Găsim în aceste reviste schițe și nuvele. Proza din «Revista Fundațiilor Regale» este semnată de fasciști cu reputația bine stabilită: nu ne mai oprim asupra ei. «Democrația» revistă proaspăt apărută, publică o nuvelă de marele scriitor sovietic Ilya Ehrenburg și o notă în care se spune: *«Literatura păşeşte spre destine imperiale. Pearl Buck domneşte peste 130 milioane de americani, Huxley peste restul de cititori în limba engleză, ceea ce însumează un sfert din omenire; de o pătrime de miliard de ruşi are grijă Ilia Ehrenburg. Proporție dreaptă între număr de populație și talent, între nemărginiri geografice și putere de creație. Deprimant pentru literatul de țară mică. Rapsod al patimilor mărunte, înghesuit în cadre strâmte, asistă, cu amărăciune, cum, peste capul lui, se încrucişează măreţele reflectoare cu care continentele îşi semnalează geniul».* Iar «Academia» publică o foarte lungă nuvelă *Ispăşire* din viața jucătorilor de cărți, în care se pot citi fraze întortocheate, neînțelese ca: «Ea se trezi din toropeală, zâmbi absentă și își bău paharul cu fasoane neobișnuite, numai din vârful buzelor, contemplându-și apoi unghiile strălucitoare, corectându-și cu cyclamen buzele. Ce o interesa pe ea că el pierduse în trei minute iar cinci mii? Bob împărți cărțile și Sergiu neavând nici cu ce deschide și nici cu ce merge, renunță dezolat și se capacita să urmărească atent jocul. Se uita la Sandu cum i se mișcau mâinile și acesta

roşii...». Ce observăm? Că o revistă a tinerilor care se intitulează «organ săptămânal de atitudine spirituală, socială şi politică» «Academia» nu găseşte altceva de răspândit decât o schiță slabă «cu Bob care împarte cărțile și cu Sergiu care n-are carte»; asta dovedeşte secătuirea sufletească a tineretului grupat în jurul «Academiei». Un tineret cu astfel de preocupări, care se opreşte asupra unei astfel de teme de inspirație este osândit de procesul inevitabil al istoriei. […]. Scriitorii români trebuie aduşi la realitate. Să li se reamintească de rolul pe care trebuie să-l joace în baza activității lor. Unii din ei au făcut războiul. Au fost martorii crimelor ce s-au comis de la Prut până la râul Terek din Caucaz. Au văzut şi trebuie să scrie ce au văzut. Au trăit momentele dramatice ale retragerii când nemții își croiau cale trăgând cu mitralierele în unitățile româneşti. Alții au trăit înlăuntrul țării ocupația hitleristă, anii de ruşine națională a dictaturii legionaro-antonesciene. Alții, în sfârşit, au văzut cum se făceau rechizițiile la țară, cum erau luați de pe la casele lor feciorii şi trimişi să moară pentru războiul lui Hitler, cum au trăit văduvele, orfanii, invalizii. Niciunul din aceste momente nu se reflectă în scrisul lor. […] Astăzi ei au libertatea să publice. Anii din urmă, cu tot ce au făptuit cotropitorii hitlerişti şi aliații lor trebuie să se oglindească, în literatură. Încordarea poporului român şi lupta lui – sub diferitele forme – împotriva cotropitorului hitlerist, e plină de teme admirabile care ar interesa în gradul cel mai înalt pe cititor. Lupta ilegală care s-a dus pentru eliberarea țării, duelul dintre patrioți şi agenții siguranței, pildele de eroism ale acelor care au rezistat mergând până la sacrificiul vieții lor sunt momente dramatice care ar putea sluji ca teme; ca şi ieşirea maselor la iveală, mitingurile de pe stadioane, viața de stradă, uzină şi ogor, tot ceea ce gândeşte, simte şi pentru care se încordează, în acest moment istoric poporul român. Poporul român luptă alături de fireştii săi aliați pentru lichidarea definitivă a hitlerismului cotropitor şi pentru nimicirea fasciştilor dinlăuntru. Scriitorii – dacă vor să facă parte din avangarda progresistă a poporului, aşa cum le este sarcina – trebuie să se inspire din actualul moment istoric şi să-l exprime în opera lor".

● La rubrica „Perna cu ace", din „Dreptatea", Oscar Lemnaru anunță „cu deosebită satisfacție că d. Brătescu-Voinești nu mai face parte din comitetul de conducere al «Revistei Fundațiilor Regale». Trebuie să mărturisim că nu numai noi dar toată presa democrată aşteaptă de multă vreme această debarcare, deoarece susnumitul personagiu este amantul notoriu al hitlerismului, care îi va provoca acum la bătrânețe o aşa teribilă deziluzie. D. Brătescu-Voinești se pregătea pentru cariera de şef spiritual al Nazismului în România, dar «omul propune şi Dumnezeu dispune!»".

14 octombrie

● Tendința asimilării creației spirituale cu cea materială şi a intelectualului cu muncitorul este prezentă în mai multe publicații ale epocii (vezi, mai sus,

textele lui Călinescu şi Geo Dumitrescu intitulate „Cărturarii”, respectiv „Şomaj intelectual”, în „Tribuna poporului din 8 octombrie). Urmând această tendinţă „Libertatea” publică articolul ***Muncitorul intelectual***, semnat de N. Bărbulescu care pledează pentru apropierea şi solidarizarea „muncitorului intelectual”, inclusiv scriitorul, cu „muncitorul manual”. Articolul conţine liniile directoare ale viitoarei politici culturale: „În lupta pentru cucerirea vieţii, impetuozităţii şi curajului muncitorului manual, i se adaugă gândul muncitorului intelectual. Uniţi de astă dată în faţa inamicului comun, muncitorii de toate categoriile dispun prin braţele şi gândurile lor de arme redutabile, capabile să asigure definitiv succesul. Şi astfel, alături de ciocan şi seceră se aşează cu demnitate condeiul, constituind trinitatea nouă a erei socialiste. Prezenţa intelectualilor, în frontul de luptă al claselor muncitoreşti, dezvăluie un capitol dureros al nedreptăţii sociale. Iată-l pe proletarul intelectual, bătând străzile pentru a-şi vinde puterea lui de muncă cerebrală. E în căutarea unei întreprinderi gazetăreşti, a unei edituri, a unui capitalist care să-i cumpere invenţia etc. Când l-a găsit, se petrece acelaşi proces al dramei descrise de Karl Marx pentru muncitorul manual. [...] Urmarea e cunoscută de toţi cei care trăiesc de pe urma condeiului: pentru strădania depusă zile şi nopţi de-a rândul în faţa foaiei de hârtie, pentru tot chinul de a pătrunde cu gândul tainele naturii, proletarul intelectual primeşte un salariu de mizerie. În schimb, patronul lui se îmbogăţeşte: din sudoarea şi din lacrimile ce picură printre rândurile aşternute pe hârtie, se realizează câştiguri, se acumulează capitaluri. Este o caracteristică a societăţii burgheze, de a spolia în aceeaşi măsură pe muncitorul manual ca şi pe cel intelectual. Şi unul şi celălalt sunt sacrificaţii organizaţiei capitaliste; şi unul şi celălalt servesc interesele unui patron a cărui «stare e cu atât mai prosperă cu cât e mai nemilos». [...] De aceea, tovarăşe intelectual, primeşte cu încredere mâna viguroasă ce ţi-o întinde astăzi muncitorul manual şi alătură-te celor care luptă pentru dreptate. Adună-ţi gândurile rătăcite de necazurile vieţii şi pune-le în slujba cauzei muncitoreşti! Fii încrezător în izbânda care nu mai poate să întârzie şi închină-i bruma de energie ce ţi-au mai lăsat-o spoliatorii tăi!”

● În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru consideră că revistele «Vremea», «Gândirea», «Sfarmă piatră», etc.”, sau „gazete ca «Porunca vremii» stau martore ca o formidabilă antologie a urii.”: „Răsfoind presa din ultimii cinci-şase ani, ai senzaţia pentru un ceas cât durează această preocupare că te găseşti într-o teribilă cuşcă cu fiare, încuiate de vrerea unui destin ineluctabil. Sute şi mii de pagini în care ura clocoteşte ca lava, în care vorbele sunt defăimare a adevărului şi slovele semne ale blestemului. Nu înţelegem cum a putut rezista această colectivă conştiinţă de păcură, cum au putut trăi aceşti oameni pe care numai simţământul răzbunării îi putea însufleţi şi cum o întreagă opinie publică a putut să cadă pradă imbecilităţii

organizate a scrisului hitlerist. Colecţia de reviste «Vremea», «Gândirea», «Sfarmă piatră», etc., sau de gazete ca «Porunca vremii» stau martore ca o formidabilă antologie a urii.

15 octombrie

● Se constituie Sindicatul Unic al Ziariştilor

● Anton Dumitriu semnează în „Democraţia” articolul ***Noi şi U. R. S. S.***, în care respinge denigrarea în plan internaţional a U. R. S. S. şi evidenţiază necesitatea modelului sovietic: „să învăţăm din experienţa sovietică, ce ni se oferă astăzi deschisă...” □ La rubrica „U. R. S. S. în faţa lumii”, Dinu Pillat semnează eseul ***Romanul românesc şi influenţa rusească***, analizând *Rusoaica* lui Gib Mihăescu prin opoziţie cu „sterilele” romane scrise după modelul „alambicatei literaturi retrospective a lui Proust”. □ Felix Aderca publică articolul ***Unde erau intelectualii?***, acuzând pasivitatea intelectualilor faţă de evenimenetele grave ale perioadei imediat anterioare.

● Ştefan Roll scrie în „România liberă” despre ***Alexandru Sahia***. Poetul avangardist vede în autorul evocat tipul de scriitor proletar corespunzând idealului vremii. De altfel, în scurtă vreme, textele lui Alexandru Sahia vor începe o lungă carieră în programele şi manualele şcolare.

● Reapare ziarul săptămânal „Naţiunea română”, „organ al Partidului Naţional Liberal din Ardeal”, (director Ioan Fruma, an. I, serie nouă, nr. 1; de la nr. 9, directorul publicaţiei va fi Alexandru Bărbat), a cărui apariţie fusese suprimată în anii dictaturii carliste. În editorialul său, *La reapariţia „Naţiunii române”* (p. 1), Alexandru Lepadatu stabileşte orientarea politică a publicaţiei: „Programul, în permanentă evoluţie şi adaptare la cerinţele vieţii naţionale, ale PNL – program de sinceră şi onestă democraţie, de armonizare a tuturor claselor sociale şi categoriilor profesionale şi de promovare a intereselor lor prin reformele reclamate de progresul general şi de spiritul lumii celei noi, mai bună şi mai dreaptă, desigur, pe care pacea de mâine o va aduce peste popoarele Europei însângerate şi ruinate de cel mai grozav război al omenirii. Ţinuta, de înţelegere şi concordie pe toate chestiunile mari, superioare, ale neamului cu celelalte forţe, democratice şi de ordine, ale ţării, de perfectă lealitate şi urbanitate în raporturile noastre cu ele, de demnitate şi moralitate în viaţa publică ca şi în cea privată a tuturor celor ce vor milita de la această tribună politică a noastră”. □ Publicaţia reţine atenţia îndeosebi prin colaborările membrilor Cercului Literar de la Sibiu. Astfel, în acest număr figurează Radu Stanca, cu un eseu despre ***Literatul paşoptist*** (rubrica „Literatură, cultură, artă”: „Paşoptistul e numai în al doilea rând literat. În mâna dreaptă ţine spada şi numai pe cea stângă o foloseşte pentru răsfoirea manuscrisului”), Ştefan Augustin – Doinaş, cu un poem cu unele accente blagiene, *Oră târzie,* Ioanichie Olteanu cu poezia *Sistem.* □ I. Negoiţescu, responsabil cu cronica literară, scrie despre ***Mihai Beniuc,***

„Poezii” *şi* ***„Oraşul pierdut”***. Poetul este înscris într-o linie a poeziei mesianice româneşti: „De la Octavian Goga porneşte poezia revendicării şi a regiunii (în sens patriotic), pe care dl. Beniuc o duce la nuanţe proaspete, fragede. Temperamentul urmaşului nu are vigoarea şi durabilitatea modelului şi aceasta e evident pentru oricine frunzăreşte plachetele dlui Mihai Beniuc. Şi totuşi, poziţia noului poet e mai fericită, îmbie criticul cu perspective, deşi reduse ca rezonanţă afectivă, superioare în patetismul estetic.”

16 octombrie

● În „Curierul” este reprodusă o telegramă a lui N. I. Herescu, aflat în Portugalia, în care acesta solicită salariul pe lunile iulie – octombrie, în calitate de profesor universitar la Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti. I se refuză banii, „pe care fostul agent hitlerist îi solicită pentru a trăi liniştit la adăpostul neutralităţii”, deşi N. I. Herescu menţionase faptul că ţine conferinţe în universităţile iberice „în interes românesc”.

● „Tribuna poporului” publică articolul ***Nu suspendare... ci suprimare***, în care N. D. Cocea cere suprimarea „imediată, totală, definitivă” a revistei „Universul”:

● Campania împotriva „Universului” este susţinută şi de „România liberă”. Petre Iosif semnează aici un articol pe aceeaşi temă: ***„Universul” trebuie suprimat!***. Textul e reprezentativ prin argumentaţie şi vehemenţă: „N-a existat, nu numai la noi, ci în toată Europa, ziar în care reacţiunea şi obscurantismul să găsească un sprijin mai preţios. În acei câţiva zeci de ani de existenţă, «Universul» a făcut şcoală de călăi şi trădători, pa care i-a asmuţit asupra poporului român. Pentru a terfeli şi desfiinţa orice figură şi iniţiativă luminoasă de luptă pentru libertate şi propăşire a ţării, «Universul» nu şi-a ales niciodată mijloacele, utilizând toată scara infamiilor, de la calomnia fără scrupul până la trucajul de fotografii. Toate încercările de stăvilire a fascismului, străduinţele de îndrumare a politicii externe pe o cale justă, au primit lovitura de pumnal otrăvit a «Universului». Asupra Uniunii Sovietice a vărsat potop de calomnii şi infamii. În schimb, toate atacurile asupra democraţiei, represiunile sângeroase împotriva muncitorimii de la Lupeni, Griviţa etc., care-şi revendica drepturile pentru o viaţă mai omenoasă, huliganismele studenţeşti, teroarea şi crimele cuzisto-legionare, şi la sfârşit războiul «pentru cruce şi civilizaţie» şi-au găsit în coloanele oficinei din Brezoianu, loc de cinste, au fost glorificate, date ca exemplu de «naţionalism». În timpul dictaturilor şi a războiului dezastrului naţional, «Universul» s-a transformat pur şi simplu în oficiosul propagandei hitleriste, pentru ca după 23 August să aibă neruşinarea de a vorbi despre democraţie şi să exalte prietenia cu «Marea vecină de la Răsărit». În Noua Românie, prezenţa «Universului» înseamnă un grav pericol pentru lupta de eliberare şi distrugere a hitlerismului, înseamnă insultă adusă Aliaţilor pe care i-a trădat,

insultă adusă Uniunii Sovietice pe care a batjocorit-o. «Universul» a fost suspendat. Nu este destul. «Universul» trebuie suprimat.”

● ***Huliganism de presă sau democraţia relei credinţe*** este titlul unei note nesemnate din „Dreptatea”, în care sunt criticate „ziarele de extremă stângă”, „Scânteia” şi „România liberă”, fiindcă au înşelat opinia publică prin neadevărurile relatate despre manifestaţia tineretului naţional-ţărănesc din 13 octombrie: „În asemenea condiţii, este foarte greu să se ducă o luptă politică. Se poate abuza în acest fel de buna credinţă a maselor muncitoreşti, insuficient pregătite pentru a judeca lipsa de patriotism şi de onestitate civică a unor conducători întâmplători şi abuzivi. Dar nu se poate pretinde la guvernarea ţării. Legionarii nu procedau altfel. Nici cuziştii, nici antonescienii. Ei ne acuzau, pur şi simplu, de bolşevism şi astfel încheiau discuţia. Astăzi, alţii ne calomniază denumindu-ne nazişti. Alţii, sau tot aceeaşi. Adică servitorii tuturor tiraniilor şi tuturor dictaturilor”. Faptul este semnificativ pentru libertatea presei, încă posibilă în acest moment.

● „Scânteia” relatează pe larg despre ***Înfiinţarea Sindicatului Unic al Ziariştilor*** (în 15 octombrie), eveniment la care participă, cu prerogative semnificative, şi câţiva scriitori ai momentului. Atmosfera şi discursurile rostite cu acest prilej vădesc deja tendinţa de subordonare politică a presei şi a altor structuri culturale (**vezi Anexa**). □ ● În acelaşi număr al ziarului apare materialul nesemnat ***Sub razele vremurilor noi – Editura Frontului Unic Muncitoresc***, cronică a unei antologii de poezie angajată, reflectând interesul noului regim pentru reorientarea vieţii editoriale: „Frontul Unic Muncitoresc temelia neclintită a clasei muncitoare din România şi chezăşie a victoriei în lupta pentru nimicirea fascismului, a publicat recent primul volum cu poeme de luptă. Cartea aceasta, chemare cutremurătoare a muncitorilor, ţăranilor şi cărturarilor care stau azi în linia de foc a luptei pentru libertate, pentru dreptate, pâine şi lumină nouă, este îndemn de ridicare a întregului popor român în lupta împotriva hitlerismului ucigaş de afară şi a năpârcilor fasciste dinăuntru”. □ Tot în „Scânteia”, apare materialul nesemnat ***Despre unele manuale de geografie***, în care consideraţiile despre epurare se intrepătrund cu cele care vizează instituirea controlului asupra domeniului educaţional: „[...] Aplicarea unei noi politici şi a unor metode de învăţământ corespunzătoare nevoilor de cultură ale maselor populare din România este condiţionată de această epuraţie – ce trebuie făcută cu hotărâre bărbătească. Alături de epuraţia oamenilor se impune şi epuraţia manualelor. Cum epuraţia trebuie făcută la lumina zilei, trebui să scoatem la iveală toate textele criminale prin care a fost îndemnat tineretul la ura şovinistă şi a fost educat în spiritul antisovietic, antimaghiar şi antisemit. Pe această cale, facem un călduros apel către profesori, părinţi şi elevi ca să demaşte pe toţi acei care s-au făcut complici la opera de rătăcire a tineretului pe căile reacţiunii impusă de trădătorii din fruntea ministerului instrucţiunii. [...]”

● La ARO, George Enescu susține un concert în onoarea Armatei Roșii.
● Un fel de proces-verbal al adunării de înființare a Sindicatului Unic al Ziariștilor este publicat în „România liberă”, cu titlul ***Ziariștii au creat cei dintâi comisia de epurare***: „Răsturnarea din 23 August a dat presei posibilitatea să devină liberă. Ziariștii, înțelegând imperativele momentului de față, au hotărât să se unească într-un singur sindicat. Dar ca orice categorie de salariați, ei au pornit la făurirea grelei răspunderi ce revine oricărui mânuitor al condeiului, oricărui îndrumător al maselor populare, și de aceea au hotărât ca înainte de orice să realizeze condiția esențială pentru a face din sindicat o realitate și nu o vorbă goală, și anume: *epurația în presă*. Ziariștii alcătuiesc, astfel, prima categorie de salariați care a ales pe loc o *comisie de epurație*, investind-o cu toate drepturile cuvenite. În felul acesta, scrisul cotidian va fi curățit de toate elementele legionare, naziste, trădătoare de neam”.

17 octombrie
● „Dreptatea” publică materialul informativ nesemnat ***Epurația în presă***, cu subtitlul ***Excluderea ziariștilor care au militat alături de regimurile dictatoriale***, în care se prezintă activitatea Comisiei de epurare a Presei alcătuită din N. Cocea, N. Moraru, Em. Serghie, Scarlat Calimachi, Ion Pas, N. Carandino, Cicerone Theoderescu. Comisia a hotărât „excluderea definitivă din Presă a primului lot de ziariști compus din următorii: 1. Stelian Popescu, 2. Pamfil Șeicaru, 3. Nichifor Crainic, 4. Ilie Rădulescu, 5. I. P. Prundeni, 6. Romulus Seișanu, 7. Dem. Teodorescu, 8. Al. Hodoș, 9. Romulus Dianu, 10. Mircea Grigorescu, 11. Toma Vlădescu, 12. Eugen Titeanu, 13. Emil Ciuceanu, 14. D. I. Cucu, 15. Niculae Roșu.”

18 octombrie
● Cicerone Theodorescu publică în „Tribuna poporului” articolul ***De la „turnul de fildeș” la atelierul scriitorului***, unde comentează „Moțiunea” și „Declarația program” ale S. S. R.-ului și respinge literatura „turnului de fildeș”. Alăturarea, profesională și atitudinală, de clasa muncitoare este o idee care străbate și acest text, iar prin evocarea „jocului secund” autorul își afirmă poziția antiestetizantă: „Anii dinaintea războiului actual au cunoscut o largă dezbatere în jurul problemei denunțată de un scriitor francez «trădarea cărturarilor». Era vorba de cărturarii, poeții și artiștii iubitori ai «Turnului de fildeș», simbol al izolării de lume și al disprețului magnific față de «măruntele» lupte zilnice. Cu timpul scurs de atunci și cu experința acumulată în anii aceștia – anii cei mai tragici cunoscuți până acum de omenire – au intervenit și în conștiința «cărturarilor trădători» unele schimbări esențiale de perspectivă. Ei au început să se simtă cu adevărat trădători, tocmai prin absența lor din mijlocul marilor frământări ale

semenilor. Participarea la durerile obștești n-a mai fost pentru nimeni facultativă. Cei care îmbrățișaseră formula «jocului secund» – al artei, – preferând-o jocului prim – al vieții – s-au dezmeticit ca după o noapte de beție frumoasă. Erezia era dulce, dar era erezie. Rătăcirea plăcea, – cui nu i-ar fi plăcut? – dar din încăpățânatul vagabondaj printre stele, căderea pe pământ, între reale ogrăzi prădate și oameni reali însângerați, a fost cu atât mai aspră. Scriitorii înțeleg astăzi, parcă mai bine decât oricând, că însăși partea lor de eternitate (fiindcă atât de mult țin la partea asta!) au cules-o și în trecut, toți din întregurile impure, nedesăvârșite, agitate, colcăitoare, ale vieții. Înțeleg astăzi mai bine și parcă și mai mult. Ei afirmă o prezență vie și activă, nu numai un «interes», o «curiozitate intelectuală», față de cele ce se petrec în preajmă. Au părăsit sclipitoarele trepte ale turnului de fildeș și se amestecă în mulțime; pentru bucuria de a se ști asemenea ei și de a o cunoaște; pentru a se hrăni de la sursă și pentru a-și fi lor înșiși «modele»; pentru a lupta și a se organiza alături de celelalte categorii muncitoare și învățând tot ceea ce este de învățat de la ele”. Turnului de fildeș, autorul articolului îi opune „atelierul”: „Iată cuvântul care – nu de azi, de ieri – li s-a părut multor scriitori a fi cel mai potrivit să înlocuiască țuguiul alb, searbăda trufie sonoră, a «turnului de fildeș».
● Ion Marin Sadoveanu, „care a fost un zelos agent al propagandei germane”, este destinatarul unei note acuzatoare apărute fără semnătura în „Dreptatea”, sub titlul rubricii „La stâlpul infamiei”: „Pretențiosul cu monoclu, conștiincios valet al regretatului general Condeescu care-l transbordase director al teatrelor și apoi susbsecretar de stat la Arte, – vorbim de Ion Marin Sadoveanu, care a fost un zelos agent al propagandei germane – avusese în urmă cu ani îndrăzneala de a șterge pe marele actor Alexandru Moissi de pe o listă de decorați. Motivul: era bolșevic. Alexandru Moissi, acest geniu al artei darmatice aclamat și la noi în diferite rânduri, n-a făcut niciodată politică. Nu știa ce este politica. Dar era un hotărât antinazist și un mare iubitor de oameni. E cel dintâi actor european care a jucat la Moscova în primii ani după revoluție și a dus apoi *Cadavrul viu* în toată lumea. A murit la Viena fără să mai fie nevoit să emigreze la venirea hitleriștilor. A murit liniștit – înainte de venirea lor. Moissi care nu avea decât o singură decorație: a geniului său, a fost șters de pe lista întocmită pe vremuri la ministerul artelor de către Ion Marin Sadoveanu care-l știa feroce antinazist. Mediocritatea din el se răzbunase fără să știe că aduce lui Moissi marele serviciu de a nu-l pune să refuze un lucru pe care nu l-ar fi dorit”. Unui rechizitoriu asemănător sunt supuși Pamfil Șeicaru și Dem. Theodorescu. □
În același număr al ziarului apare, fără semnătură, textul ***Cerem suprimarea ziarelor „Scânteia” și „România liberă”. Libertate, dar fără fascișt***. Cererea pare surprinzătoare, având în vedere că publicațiile cărora li se cere

suspendarea sunt oficioase ale puterii, dar faptul arată că în acest moment al postbelicului încă se mai poate vorbi de libertate de expresie în România.

19 octombrie

● În „România liberă" apare, la rubrica „Figuri de TRĂDĂTORI", articolul ***Ion Sân Giorgiu***, semnat *Th. D.* Textul se încadrează în campania de denunțare a cărturarilor cu vederi și acțiuni de dreapta și prefigurează epurările care vor urma în scurtă vreme: „Profesoraș fără nicio valoare științifică, Sân Giorgiu este totuși numit conferențiar de germană la Facultatea de Litere din București. Cu toată lipsa noastră de germaniști, incapacitatea lui notorie îl împiedică de a deveni profesor plin, ceea ce lui îi apare ca o culme a persecuției. De altfel, nici reputația lui morală nu este excelentă. Dar trădător, nu are ocazia să devină decât o dată cu venirea erei hitleriste. După ce s-a învârtit multă vreme în jurul lui N. Iorga, dintr-o dată eroul nostru, după un salt magistral, aterizează în partidul cuzist; apropierea lui Hitler îi adusese la nări mirosul fripturii, și el încearcă să devină purtătorul de cuvânt al propagandei naziste în România. Scoate și o revistă, «Chemarea vremii», scârnavă și antropofagă. Dar din mediocritate tot nu izbutește să iasă. Nu izbutește nici când scrie un portret, lingușitor peste marginile lichelismului, al lui Killinger, pe care cenzura, scârbită și ea, îl interzice. Cavaler, Sân Giogiu pune corectura într-un plic și o trimite ministrului german, ca să învețe minte guvernul. Dar nici din asta n-a ieșit nimic. La sfârșit, după începerea războiului, Sân Giorgiu izbutește să ocupe pentru o clipă un rol important pe scena actualității. După ce, prin revista lui, asmute la războiul antisovietic și face apologia masacrelor și a jafurilor, primește de la unitatea militară căreia îi aparține un ordin de concentrare. Socotind că această îndrăzneală este exagerată, căci pe front e natural să moară alții, iar el să tragă profiturile, se duce cu mare tărăboi la Marele Stat Major, dă buzna în camera unde un ofițer general avea o conferință cu un subaltern, și cere amenințător anularea ordinului. Fiind refuzat, Sân Giorgiu strigă: – Știu eu ce aveți cu mine, sunteți cu toții anglofili și vreți să mă trimeteți pe front ca să mă omorâți! Veți primi ordin de la un general german ca să mă desconcentrați! Sunt lucruri pe care nici oamenii lui Antonescu nu le puteau tolera. Și așa Sân Giorgiu al nostru este arestat, judecat și condamnat la șase ani de temniță. Cu toată protecția lui Killinger, el zace un an și mai bine la pușcărie. Dar dacă prietenii lui hitleriști l-au ținut inchis, cu regimul antifascist de astăzi el o duce mai bine, căci e lăsat să se plimbe în libertate. Numai de n-ar veni subit «democrat»!

● Radu Boureanu semnează în „Tribuna poporului" articolul ***Inginerii sufletelor***. Textul contribuie, alături de altele, similare, a căror frecvență va spori în perioada următoare, la punerea în circulație a sintagmei staliniste. În

principal, articolul se referă la existența precară a scriitorilor și evidențiază rolul important pe care aceștia îl au în viața societății.

● „Dreptatea" publică procesul verbal al Comisiei de epurare numite de Sindicatul Unic al Ziariștilor. Materialul are titlul ***Epurația în presă*** și subtitlul ***Excluderea ziariștilor care au militat alături de regimurile dictatoriale***:

PROCES VERBAL Nr. 1

Astăzi în 16 octombrie 1944, Comisia de Epurație a Presei aleasă în adunarea generală a tuturor ziariștilor din București, de la 15 octombrie a. c., după discuțiunile ce au avut loc a hotărât în unanimitate următoarele:

1. Fixarea criteriilor după care va fi judecată activitatea ziariștilor.
2. Fixarea sancțiunilor ce urmează a fi aplicate ziariștilor găsiți în culpă.

a) Criterii pentru sancțiuni: cei care au preconizat sau au pregătit intrarea în Axă și războiului nedrept împotriva U. R. S. S., Angliei și Statelor Unite, aventuri în care poporul român a fost târât de regimurile dictatoriale.

– Cei care au susținut și recomandat în Presă regimurile dictatoriale.

– Cei care au fost dovediți sau vor fi dovediți că au făcut afaceri cu nemții precum și cei care au făcut afaceri dăunătoare poporului și Statului Român.

– Cei care în susținerea punctelor de mai sus, au îndemnat la jaf, rebeliune și omor.

b) Sancțiuni:

– Excluderea din Sindicat,

– suspendarea din Sindicat de la 1 până la 5 ani, după gravitatea cazurilor,

– admonestarea.

Pentru care am încheiat prezentul proces verbal.

Președinte,

Em. Socor

Membri:

N. Cocea, N. Moraru, Em. Serghie, Scarlat Calimachi, Ion Pas, N. Carandino, Cicerone Teoderescu.

Ca urmare a normelor mai sus stabilite, Comisiunea și-a început lucrările, hotărând excluderea definitivă din Presă a primului lot de ziariști compus din următorii:

1. Stelian Popescu, 2. Pamfil Șeicaru, 3. Nichifor Crainic, 4. Ilie Rădulescu, 5. I. P. Prundeni, 6. Romulus Seișanu, 7. Dem. Teodorescu, 8. Al. Hodoș, 9. Romulus Dianu, 10. Mircea Grigorescu, 11. Toma Vlădescu, 12. Eugen Titeanu, 13. Emil Ciuceanu, 14. D. I. Cucu, 15. Niculae Roșu."

20 octombrie

● Apare la București cotidianul „Victoria", subintitulat „Ziar de informație și comentariu critic", care durează până în 28 martie 1946. Director: N. D. Cocea, redactor-șef: G. Ivașcu (de la 19 aprilie 1945), redactor: Geo

Dumitrescu. În toamna lui 1945, „Victoria” devine organ al Partidului Național Popular. De la apariție, publicația își propune atragerea scriitorilor din toate generațiile și angajarea lor socială, antifascistă, idee afirmată de M. Beniuc, în articolul ***Funcționarea socială a scriitorului*** (apărut în primul număr): „Perioada care urmează trebuie să fie una de limpezire a minților, pentru a vindeca poporul nostru de gesturile care erau cât pe aci să-i ducă la sinucidere. În această perioadă rolul scriitorului poate deveni covârșitor, dacă el își înțelege misiunea. Pentru aceasta, însă, trebuie dinamitat întâi și întâi turnul de fildeș. […] Optica răstălmăcitoare de sensuri a generațiilor de până ieri trebuie părăsită definitiv. Să nu se înțeleagă, însă, greșit ceea ce spunem. Nu vom arunca peste bord tot ceea ce a produs până azi scrisul românesc. Aceasta ar egala inconștiența. Dar vom combate fără cruțare toată acea parte a literaturii românești care a produs sau a contribuit la confuzionismul ultimelor două decenii îndeosebi. La umbra acestui confuzionism literar, practicat de altfel cu o conștientă rea credință, a putut crește ca o ciupercă veninoasă acea mentalitate reacționară, care ne-a dus la războiul abominabil împotriva Uniunii Sovietelor. Sub masca amețitoarelor cuvinte «metafizice» s-a servit zilnic cititorului român doza de stupefiant, care să-i omoare rațiunea și să-l împiedice de a vedea realitatea. […] Ca să corespundem, ca scriitori, momentului istoric în care ne aflăm, trebuie să ducem un război de nimicire împotriva «stilului» gândirist, existențialist, legionar și șarlatanesc, realizat într-o formă vulgară într-un chip așa de faimos ridicul de către Ică Antonescu. Toate cuvintele, toate expresiile, toată limba acelui timp, continuată și azi de mulți mânuitori ai condeiului, trebuie scoase la lumina criticii, trebuie judecate și condamnate, împreună cu autorii lor, pentru toate sensurile răstălmăcite și pentru toate intențiile și acțiunile dăunătoare pe care le-a avut asupra vieții acestui popor. […] Războiul antihitlerist trebuie pornit și pe plan literar. O limbă viguroasă, lapidară și limpede trebuie să iasă învingătoare din lupta cu execrabila bolboroseală a regimurilor fasciste dinainte de 23 august 1944”. □ În același număr, Geo Dumitrescu semnează articolul ***Altă Academie Română***, în care acuză, pamfletar și tendențios, lipsa de implicare a instituției în viața culturală românească. În textul lui Geo Dumitrescu, Academia este „un organ mort, vetust, neputincios, care n-a încurajat niciodată inițiativele tinere, înfăptuirile de curaj, care n-a avut niciodată dezinvoltură și popularitate, care a trăit într-o ariergardă fricoasă și comodă”. □ ● Prof. dr. C. I. Parhon semnează în acest prim număr articolul ***Vina intelectualilor și datoria lor***, în care susține ideea necesității implicării intelectualior în viața socială și politică în vederea asigurării progresului societății.

● Iorgu Iordan rămâne consecvent în acțiunea publicistică de denunțare a lui I. Petrovici și publică în „Tribuna poporului” textul ***Procedee petroviciene. Cazul Șerban***.

21 octombrie

● În „Scânteia” apare materialul nesemnat ***Nu „crima de a fi editor” ci aceea de a fi otrăvitor***, aducând în prim-plan istoria recentă a vieții editoriale: „Încă de la începutul lunii septembrie editura „Cugetarea” a retras din librării o seamă de cărți semnate de George Axinteanu, Nichifor Crainic, Ovid Densușianu-fiul, N. I. Herescu, Alexandru Marcu și Georgescu-Delafras, legionari și pro-naziști. Le-a retras, după ce s-a semnalat în presă acțiunea de otrăvire metodică a sufletului poporului român dusă de această editură. Patronul ei, Georgescu Delafras, își închipuia poate că va șterge urmele cârdășiei sale cu legionarii și sculele propagandei antonesciene, urmele felului cum a exploatat cele mai mârșave pasiuni. Sunt urme care nu se șterg; ele au rămas ca niște cuie bătute în scândură […]”. După ce enumeră vinovățiile editorului, autorul articolului cere sancționarea acestuia: „Spitritul democratic de astăzi cere arestarea otrăvitorului Georgescu-Delafras pentru a răspunde de crima făptuită, de a fi promovat literatura antisemită, legionară și pronazistă și de a fi răspândit milioane și milioane de exemplare de cărți otrăvitoare.”

● Ion Caraion publică în „Tribuna poporului” articolul ***Scriitorul tânăr***, în care îi acuză pe vârstnici de trădare și recomandă lectura materialismului dialectic.

● La rubrica „Figuri de TRĂDĂTORI”, Marin Mihalcea semnează, în „România liberă”, articolul ***Nichifor Crainic***, acuzând anacronismul doctrinei ortodoxiste, simpatia declarată pentru Hitler și pentru Corneliu Zelea Codreanu pe care poetul gândirist îl proclama „cel mai mare erou și martir al neamului nostru”: „Propovăduia Nichifor Crainic – în ordinea politică ideală – un stat rezemat pe Biserică. Pe Biserică, dar nu pe credință: vroia adică un stat guvernat de clerici – patriarh, mitropoliți, episcopi, preoți și la temelie, țârcovnici – într-o rânduială neîntâlnită în timpurile moderne decât doar în încercarea utopică a Iezuiților din Paraguay sau în imaginația primitivă a vreunui Procuror al Sf. Sinod rusesc, pe vremea Țarilor. […] Conducătorul unei reviste care – în derâdere, poate – se numea «Gândirea», – combătea principiile victorioase ale Marii Revoluții franceze de acum 160 de ani, ataca vehement lozinca mântuitoare a drepturilor omului, batjocorea democrația – aspirație magnifică a atâtor generații de martiri și eroi. […] Însă marea lui dragoste, directorul «Calendarului» o rezerva lui Hitler și milcării sale. Și nu e dragoste care să răsplătească un conducător victorios, care să se înalțe cu o închinare către cel ce răpusese atâtea popoare: admirația lui Nichifor Crainic pentru «Marele Führer» data dintr-o vreme când acesta încă nic nu ajunsese la putere. Și era tât de covârșitoare, încât acest profesor la Facultatea de Teologie putea să scrie, cu evlavie și entuziasm, în iulie 1933, «Pentru noi, creștinii, fără deosebire de confesiune, el (Hitler) e noul atlet al lui Hristos împotriva barbariei ateiste». […] Era dar

firesc ca, pe planul oliticii interne, Crainic să sprijine pe legionari, unelte ale hitlerismului; să intre ministru al propagandei, în guvernul Gigurtu, în iulie 1940; să consimţim la răpirea ardelului prin diktatul de la Viena şi să rămână, totuşi, şi mai departe în slujba politicii antiromâneşti a Nemţilor. Nichifor Crainic a trădat, incontestabil poporul român şi fără îndoială, a primit bani pentru aceasta. El însă nu şi-a trădat nici o clipă ideile şi idealurile."

● În „Victoria" apare articolul ***S. S. R.-ul şi traducerile***, semnat de Ion Caraion, care comentează favorabil programul de măsuri propus de Victor Eftimiu în vederea îmbunătăţirii situaţiei scriitorilor, insistă asupra modului deficitar al realizării traducerilor şi oferă sugestii, vizând îndeosebi scriitorii ruşi. □ În acelaşi număr mai apar ***Bordelul presei***, de N. D. Cocea (la reapariţia „Universului", critică necruţătoare prin grila politică a momentului), ***Epurația în Universitate – Cazul profesorului Radu Vulpe***, de C. Balmuş (o demascare după reţeta timpului), ***Literatură pentru C. F. R.*** de Geo Dumitrescu (care critică „Săptămâna C. F. R.", apărută în serie nouă la 1 octombrie 1944, pentru că nu răspunde dorinţei de cultură a maselor muncitoare) şi ***Bacovia, cântăreț proletar***, de Eugen Jebeleanu (care reia un articol mai vechi, de apreciere a lui Bacovia pentru poemele de revoltă socială şi adaugă ideea unui Bacovia combatant, meritând un loc în Academie).

22 octombrie

● Entuziasmul provocat de ieşirea ţării de sub dictatura antonesciană se manifestă încă într-o bună parte dintre publicaţiile momentului. Un exemplu este articolul publicat în „Gândul nostru" de Teodor Cazaban a cărui convingere că libertatea a devenit o realitate îi exprimă speranţa de mai bine în articolul ***Dictatura și arta***.

● Din nr. 2 al „Naţiunii române" se reţine articolul lui Ştefan Aug. Doinaş, ***Epurație în artă,*** („Literatură, cultură, artă"). Contrar tendinţelor existente în presa oficială, viitorul poet contestă fenomenul „epuraţiei", socotindu-l orchestrat politic de persoane fără mari tangenţe cu actul literar sau cultural: „acei care îndeamnă, vociferând, la epuraţie sunt tocmai elementele cele mai labile ale scrisului românesc, elementele ocazionale şi spălăcite, care încearcă în felul acesta a-şi face o trambulină pentru salturi politice". Publicistul atrage atenţia asupra consecinţelor fenomenului, care ar duce, pe de o parte, la discreditarea vechilor instituţii, iar pe de alta la legiferarea elementului politic ca factor diferenţiator: „Un scriitor este înainte de toate un factor care îmbogăţeşte patrimoniul spiritual al unei naţiuni, o valoare, care promovată în veşnicie rămâne intangibilă de jos. Lovind la un moment dat în instituţiile de cultură care l-au răsplătit la modul relativ şi adiacent – dacă au binevoit să o facă!- şi cerând înlăturarea lui de la un foarte înalt

scaun, nu se realizează altceva decât denigrarea autorităţii spirituale a unei instituţii, ca de pildă Academia. În această lume a valorilor, epuraţia nu se poate face în fiecare clipă de către oricine, pe baza unei simple etichete politice. Pentru toate faptele culpabile ale vieţii sale de toate zilele, scriitorul poate şi trebuie să fie tras la răspundere în faţa instanţelor; însă el nu poate avea judecător, pentru faptele sale literare, în persoana obscură şi agramată a ultimului consumator de literatură". □ În acelaşi număr, I. Negoiţescu scrie despre ***G. Călinescu, „Şun sau Calea neturburată"***(„Cronica literară"). În opinia criticului, ar fi vorba despre o „dramă morală", în care „condiţia estetică atinge zeniturile cele mai pure, deşi cu săgeţi etice". Este publicat şi poemul lui Radu Stanca, *Domnița blestemată,* cu precizarea „din vol. în manuscris *Baladele regelui*".

24 octombrie

● Silvian Iosifescu îşi afirmă atitudinea politică prin articolul ***„Elitele intelectuale"***, publicat în „Victoria". Textul acuză o serie de cărturari care se temeau de „barbaria bolşevică" (Alexandru Marcu, Nichifor Crainic, Nae Ionescu, P. P. Panaitescu etc.) şi asociază opţiunea ideologică a acestora cu „nulitatea" lor ştiinţifică: „Nuli ca valoare ştiinţifică, ajunşi la catedră prin concursuri măsluite, prin protecţii şi învârteli, au fost, fără demnitate şi fără scrupule, instrumentele iar de multe ori conducătorii şi iniţiatorii regimurilor fasciste de la noi".

● G. Călinescu publică în „Desrobirea" articolul ***Am visat pe Virgil Madgearu,*** împotriva legionarilor şi uzând de o imagine dantescă.

25 octombrie

● În „Scânteia" apare ***Catalogul literaturii de război***, conţinând lista cărţilor interzise fiindcă autorii lor fuseseră simpatizanţi ai Germaniei: „Ministerul propagandei a avut grijă să publice un catalog al literaturii de război. Desigur că acest catalog este incomplet, fiindcă se opreşte în pragul anului 1944 şi fiindcă nu cuprinde îmbelşugata şi otrăvita literatură a corespondenţilor de război care nu şi-au tipărit în volum literatura. Dar aşa cum este, prezintă un deosebit interes. Aceştia sunt agenţii care au făcut apologia războiului de jaf şi cotropire dus de clica trădătoare împotriva popoarelor paşnice ale Uniunii Sovietice şi acestea sunt „operele" pe care le-au scris. La epuraţia elementelor corupte din sânul poporului român, nu trebuie să-i uităm". Între autorii citaţi se numără Dumitru Almaş („Cinstea de a fi ostaş"), Nicolae Batzaria („Pentru răniţii noştri"), Virgil Carianopol („Poeme de pe front"), Constantin Virgil Gheorghiu („Ard malurile Nistrului" şi „Am luptat în Crimeea"), Radu Gyr („Poeme de război") etc.

● La rubrica „Figuri de TRĂDĂTORI" a cotidianului „România liberă", D. Vidraşcu îl „demască" pe ***Ion Marin Sadoveanu*** într-un pamflet: „Ion Marin

Sadoveanu, căci despre el este vorba, trecea ca o figură de prestanță culturală. Cu o morgă de cavaler al Renașterii, cu deosebirea că prin activitatea sa, făcea operă de asasinare națională și intelectuală. Conferențiar mieros și exeget teatral, vice-președintele Asociației de cultură româno-germană, era agentul nazist în frac, pomădat și cu inele bătute cu balzane în degetele pe care le rotea prin aer, când perora."

● ***23 august – 23 octombrie*** este titlul unui articol publicat de N. D. Cocea în „Victoria". Textul este un fel de bilanț al celor două luni trecute de la trecerea României de partea puterilor aliate. Autorul articolului face elogiul „armatei roșii eliberatoare" și, nemulțumit de viața plină de lipsuri din prezent, face responsabile pentru această stare de lucruri „vechile partide în care există duhoarea fascistă și egoismul reacționar". □ În același număr apare și articolul semnat de Ion Sofia Manolescu ***Poezie și umilință***, despre „soarta și încadrarea scriitorului în societate". Articolul insistă asupra răspunderii societății românești față de situația materială precară a scriitorilor. Totodată, autorul constată că Liviu Rebreanu avea condiții de trai și totuși „trădase", fapt care determină includerea lui între lichele.

26 octombrie

● Paul Georgescu publică în „România liberă" articolul ***Dreptul la cultură***, pledoarie pentru noua direcție ideologico-culturală.

● Sub semnătura *Remember,* la rubrica „Semne" din „Libertatea", apare nota ***Munca în literatură.*** Tema i se pare autorului sau insuficient sau rău reflectată în creația prozastică anterioară, dar finalul articolului întrevede o modificare prin creșterea importanței muncitorimii: „Rămâne ca întărirea conștiinței și demnității de clasă a muncitorimii să aducă în lumină valoarea morală și *metafizică* a muncii, muncitorul să fie văzut așa cum e demn și cum realitatea îl arată. Înălțarea lui materială și politică va avea efect și în mentalitatea contemporană, după cum și literatura se va resimți de-un nou climat sufletesc. Atunci, nu vom mai întâlni în cărțile românești eroi gen Scatiu sau Păturică, amintind de vremuri tulburi și racile fanariote."

● Campania de promovare a modelului sovietic în literatură începe încă din această perioadă, chiar dacă, deocamdată, nu are caracter oficial și imperativ. Articolul ***Maiakovski, poetul maselor***, publicat de S. Herișan în „Tribuna poporului", se înscrie în această direcție.

● În „Dreptatea", la rubrica „Perna cu ace", Oscar Lemnaru scrie, între altele, despre traduceri, acuzând precaritatea acestora: „S. S. R.-ul și Penklubul ar trebui să intervină în teribila problemă a traducerilor, care au inundat cu o uriașă cantitate de tomuri piața noastră literară. Aceste traduceri sunt făcute la întâmplare iar cuvintele frazelor sunt zvârlite ca zerurile în cutia de table. Cititorul este făcut narți. Așa cum piesele străine nu pot fi tălmăcite decât de scriitori – romanel, nuvelele și orice carte să nu poată fi

redactată în limba noastră decât după ce va fi trecut măcar printr-un control. Altminteri rămânem pradă diletantismului care este formula cea mai pustiitoare în cultură".

27 octombrie

● Ion Călugăru semnează în „Scânteia" articolul ultimativ ***Intelectualii cer guvernului să plece***. Viața politică se afla între a doua și a treia remaniere a guvernului Sănătescu.

● „România liberă" publică, la rubrica „Figuri de TRĂDĂTORI", pamfletul ***C. Rădulescu-Motru***, semnat de M. Mihalcea. „[…] Nu vom însemna aici povestea falnicelor schimbări la față ale unui om care a adoptat – și apoi lepădat – toate crezurile și toate atitudinile ce au fost cândva – măcar în treacăt – la modă, la noi. Cariera culturală și politică a d-lui Rădulescu-Motru a luat sfârșit, în toamna anului de la Dumnezeu una mie nouă sute patru zeci și patru. Ea va forma însă un capitol pitoresc în istoria lichelismului nostru național, dacă aceasta se va scrie vreodată". (**vezi Anexa**)

● În „Scânteia" se publică pentru prima dată poezie, sub semnătura lui Mihnea Gheorghiu: (***Toamna asaltului***): „Să nu uiți, tovarășe, timpul tăcerii / când toate porțile erau închise" etc.

● La rubrica „Probleme culturale", din „Moldova liberă" (nr. 31), Vasile Ștefănescu-Iași scrie despre ***Artiștii sovietici în slujba poporului***, elogiind sistemul cultural al vecinilor de la Rasărit și sugerând transferarea modelului în cultura română.

28 octombrie

● Sub titlul ***O clarificare***, Oscar Lemnaru furnizează în „Dreptatea", la obișnuita sa rubrică „Perna cu ace", un interesant amănunt de istorie literară: „În vremea prigonirilor de tot felul un autor dramatic evreu a fost camuflat de un creștin. Piesa «Steaua fără nume» a fost atribuită domnului Ștefan Enescu deși ea aparține lui Mihail Sebastian. Și-i cunosc pe amândoi de douăzeci de ani fiind concetățenii mei. Este bine să se știe că d. Șerban Enescu a primit să semneze ca autor al piesei, pentru a nu compromite un spectacol pentru care se cheltuiseră mulți bani. Domnia sa este un om de absolută onestitate intelectuală și nu a intenționat niciodată să devină beneficiarul meritelor altuia. De altminteri d. Mihail Sebastian este de aceeași părere și știe că presupusul autor nu a vrut decât să-i facă un serviciu cu totul dezinteresat și prietenesc. D. Ștefan Enescu mi-a dat dezlegarea cuvenită, drept care am scris aceste rânduri."

● În „Victoria", Sergiu Filerot semnează articolul ***Literatură pentru popor***, pledoarie pentru literatura maselor și pentru realismul socialist: „Acum turnul de fildeș a căzut în desuetudine. Noua generație înțelege să ocolească

culmea echivocă a lirismului uscat, lipsit de sevă şi să purceadă la adâncirea realităţii înconjurătoare. Acţiunea este fără greş. Scriitorul îşi regăseşte adevărata substanţă; nu acceptă înstrăinarea de tovarăşii de societate (prin morbida şi asociala izolare de până acum) care denotă spirit de snobism sau reacţiune. El îşi dă seama că pentru a servi interesele colectivităţii, opera lui trebuie să aibă rădăcinile adânc înfipte în realitate, realitate ce constituie o bază de inspiraţie şi atitudine. Pentru că opera poetică trebuie să aparţină în primul rând masei, străzii, fabricii, se impune o reînnoire a literaturii în ceea ce priveşte conţinutul ei şi atitudinea scriitorului. Poetul […] trebuie să coboare în arenă, să ia contact strâns cu viaţa. Să se întovărăşească sincer cu colectivitatea, să-i simtă pulsaţia care să fie comună cu a sa. Să adere la lupta ei. Toată această realitate să fie folosită în laboratorul poetic. Numai atunci va putea să se socotească poet al acelei colectivităţi iar arta va fi o artă majoră. Şuierul sirenei fabricii sau duduitul tractorului să nu-l sperie; fumul furnalelor să nu-l înăbuşe. Realitatea nudă, aşa cum se prezintă muncitorului, omului de rând, în viaţa de toate zilele, scriitorul va căuta s-o descifreze. Să ia o atitudine faţă de ea, considerând şi exprimând artistic cerinţele masei populare cum şi găsirea unor soluţii valabile în viitor, într-un viitor care va trebui să fie mai bun. Este un semn de deficienţă poetică acţiunea de izolare de complexul economico-social. Dimpotrivă se impune asociere, participare deplină la rezolvarea problemelor de acest fel. Ca reprezentant al masei de care nu trebuie să se socotească un element lăturalnic omul de litere al vremii noi trebuie să aibă o atitudine de realism socialist. Cei care au trasat drumurile poeziei realiste peste hotare sunt Verhaeren, Walt Whitman, Rilke, poeţii sovietici. Sentimentalismele ieftine, fade, trebuie să dispară. În faţa poetului trebuie să conteze mai mult 100.000 tovarăşi de viaţă decât el însuşi. Trebuie să aibă mai mare importanţă cerinţele şi grija de viitor a acestei sute de mii de tovarăşi de viaţă decât cele ale lui însuşi, care nu este decât unul. Conştiinţa lui de om socialist şi bun tovarăş îl obligă să se facă «hautparleur»-ul mulţimii, încorporând şi reprezentând în operă stările ei de spirit într-o formă artistică potrivită. Dacă cineva va căuta să reproşeze că nu prea exaltă, probabil, mirosul unei pure «arte pentru artă», trebuie să răspundem împreună cu Tennyson că nu putem cunoaşte altă artă decât «arta pentru om». Iar scriitorului proletar al timpurilor noi îi incumbă rolul de constructivist, pe plan poetic sau economico-social, al timpurilor de viitor apropiat.” □ C. Balmuş, profesor la Universitatea din Iaşi, publică în acelaşi număr articolul ***Să învăţăm limba rusă!***, „cea mai frumoasă şi mai armonioasă dintre limbile slave”.

● Silvian Iosifescu scrie în „Tribuna poporului” despre ***Traduceri şi traducători***.

29 octombrie

● „Scânteia” publică materialul nesemnat ***Epuraţia scriitorilor***, în care, după ce este lăudată acţiunea de epurare declanşată de sindicatul ziariştilor, este

somată şi S.S.R. să facă neîntârziat acelaşi lucru. Între scriitorii propuşi pentru epurare, cu „capetele de acuzare” corespunzătoare, se numără: ”*Barbu Ion,* poet care a purtat cămaşa verde; *Şerban Bascovici,* care n-are altă calitate decât aceea de a fi un întârziat simbolist şi a fi purtat cămaşa verde; *Batzaria N.* care, în 1936, când se judeca procesul Anei Pauker, a trecut de partea duşmanilor poporului adunaţi sub pulpana lui Stelian Popescu la «Universul» – aţâţând la ură de rasă; *Blaga Lucian,* fost subsecretar de stat la externe în cabinetul Goga Cuza; *Botta Dan,* pro-nazist cunoscut, care şi ca poet este un imitator al lui Ion Barbu; *I. Al. Brătescu-Voineşti* a cărui activitate huliganică, filo-germană şi anti-sovietică sunt prea cunoscute ca să mai stăruim asupra ei; *Cardaş Gh.,* care sub legionari a „ocupat” o prăvălie a unui anticar evreu. Negustorul evreu poate l-a iertat. Nu-l iertăm însă noi; *Virgil Carianopol,* în slujba cenzurii, a legionarilor, a C. N. R.-ului, a antoneştilor; *Aron Cotruş,* poet legionar, care a fost trimis sub guvernarea lor la Madrid şi menţinut acolo de Antonescu; *Nichifor Crainic,* vechi duşman al oricărei mişcări progresiste, otrăvitor public de prim rang, în slujba hitlerismului. Activitatea lui e prea cunoscută ca să mai fie subliniată; *N. Crevedia,* fost colaborator al «Poruncii Vremii»; *Mircea Eliade,* ideolog al mişcării legionare, duşman al clasei muncitoare, apologet al dictaturii lui Salazar; *George Gregorian,* colaborator al «Poruncii Vremii» cu versuri antisemite, în slujba antonescienilor; *D. Murăraşu,* autorul unei istorii a literaturii antisemite; *Victor Ion Popa,* fost în slujba legionarilor şi a lui Antonescu; *Ion Marin Sadoveanu,* voiajor în Germania pe socoteala nemţilor, în slujba cărora a fost; *Al. O. Teodoreanu,* a scris pentru susţinerea războiului anti-sovietic; *Dem. Teodorescu,* trădător de profesie, însufleţitor al războiului anti-sovietic, mentor al legionarilor.” Încheierea este ameninţătoare: „Epuraţia trebuie să înceapă. Ca să nu se creadă că întârzierea este intenţionată.”

● G. Mărgărit scrie în „Victoria” despre ***Poezia citadinului*** în care critică arta/poezia „pură” a creatorului solitar şi respinge tradiţionalismul (natura, mioriticul).

● În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru semnalează că „d. Miron Paraschivescu a depus la comitetul de lectură al Teatrului Naţional o comedie cu subiect din lumea borfaşilor” cu titlul „Asta-i ciudat!” şi că „revista «Democraţia» are o nouă cronicaăr dramatică” (Cella Serghi).

● ***Armata Roşie, Armata Adevărului*** este titlul unui articol prin care Anton Dumitriu înţelege să glorifice forţa militară sovietică în „Democraţia”.

● Ştefan Aug. Doinaş se pronunţă în favoarea „artei pentru artă” în articolul ***Ieşirea din turnul de fildeş,*** publicat în nr. 3 al „Naţiunii române” („Literatură, cultură, artă”). În opinia poetului, „invitaţia de a ieşi din «turnul de fildeş» este o invitaţie la moartea artistică, iar literatul o va asculta în

calitate de cetățean, dar nu în calitate de scriitor": „Desigur scriitorul are de îndeplinit o funcțiune socială. Însă, privind just, chestiunea aceasta rămâne pe planul al doilea. Singurul lucru care interesează este de fapt produsul, opera. Această operă poate fi un «joc secund» sau un «joc prim», după cum vizează respectiv o lume ideală sau realitatea de fiecare zi contemporană. Însă nimic nu ne îndreptățește să condamnăm arta ca un «joc secund». Din contră. Literatura ne arată că scriitorii prinși în realitatea brută a vieții au rămas simple figuri de interes istoric; iar adevărații creatori au fost în afara timpului lor, întârziind sau anticipând. Primejdia de care e amenințat scriitorul «*la zi*» e superficialitatea. Cu o acuitate extrem de accentuată, la care-l obligă complexul cotidian, încă nelimpezit în conștiința creatoare, scriitorul e sortit a realiza numai un gen spontan, cromatic, entuziast, dar superficial: *reportajul*. Pentru că opera literară adevărată cere o îndelungă elaborare şi nu permite stringențe exterioare, de natură extraartistică. În cel mai fericit caz, literatura *programelor* şi a *momentelor* poate constitui, când iese de sub o pană extraordinară, o simplă experiență interesantă, însă aceasta rămâne fără a promova nimic şi fără a permite – cum permite o operă clasică – veşnica înnoire a temelor ei fundamentale". □ Interesează şi datele furnizate la rubrica „Agendă" (p. 2, nesemnat), despre apariția „în cel mai scurt timp" a unei „reviste periodice lunare", intitulată ***Revista Cercului literar***. Este schițată şi politică editorială a viitoarei publicații: „Ea va fi o publicație menită să aducă în presa noastră aerul proaspăt al unei noi intelectualități, dezrobită de toate prejudecățile ce împiedecă libera manifestare a spiritului. După ce a dat dovadă de atât curaj, în timpul dictaturii, când prin Manifestul din mai 1943 a stârnit în presa de dreapta un scandal de proporții însemnate, Cercul literar va porni, prin revista care urmează să ia în curând ființă, acțiunea constructivă, de reafirmare a demnității intelectuale şi libertății spiritului". Într-o notiță intitulată ***Cenaclurile,*** se dau şi alte informații despre activitatea viitorului Cerc. Întâlnirile periodice, ținute „în timpul opresiunii cu uşile zăvorâte" la I. Negoițescu sau Radu Stanca, „au reînceput odată cu toamna", gazdă fiind de astă dată Jaquier*. Cu acest prilej, „au citit versuri Ioanichie Olteanu, Ştefan Aug. Doinaş şi Radu Stanca, iar I. Negoițescu a citit fragmentul despre Bacovia dintr-un studiu despre poezia română". O altă direcție de manifestare a Cercului ar fi fost dramaturgic-regizorală. Astfel, dintr-o notiță intitulată *Teatrul,* reiese că reprezentanții grupării Cercului Literar ar urmări „același ideal de artă reînnoită şi purificată de toată zgura unor experiențe devenite azi desuete". Este programată şi montarea unor piese: „înscenarea lui Alfred de Musset *(Les caprices de Marianne*), a lui Lucian Blaga (*Arca lui Noe*) şi a lui G. Călinescu (*Şun*)". □ Este publicat un poem al Hortensiei Papadat-Bengescu, *Şarpele verde,* „traducere de I. Negoițescu".

* Henri Jacquier: Profesor la Facultatea de Litere din Cluj, activează în Cercul literar în anii 1940-1944, când Universitatea clujeană se refugiază la Sibiu

30 octombrie

● Miron Radu Paraschivescu scrie în „Tribuna poporului" despre ***Spiritul culturii sovietice***, pledând pentru asumarea acestui model.

● ***Un mare trădător: profesorul P.P. Panaitescu*** este titlul articolului demascator publicat de Constantin Balmuş în „Victoria". Profesorul şi fostul director al ziarului „Cuvântul" este acuzat de intoleranță, obscurantism şi instigare la pogrom: „Profesorul P. P. Panaitescu de la Universitaea din Bucureşti, prin influența sa nefastă asupra studenților ca profesor şi ca rector devotat cu totul hitlerismului şi în același timp ca publicist (a fost directorul *Cuvântului,* cel mai important ziar din timpul guvernării legionare), trebuie considerat drept unul din marii răufăcători şi trădători ai țarii. (…)Meritele lui ca om sunt inexistente, iar ca om de ştiință sunt grav atinse de neomenia lui. «Ştiința fără conştiință nu-i decât ruina sufletului», spunea un înțelept umanist francez. Cea dintâi şi cea mai înaltă virtute a unui istoric este obiectivitatea. Fără obiectivitate istoricul se anulează singur, afară numai de cazul, când e un extraordinar artist, cum a fost Tacit. Dar d. P. P. Panaitescu nu are nicio legătură cu arta. Încolo, d-sa a dovedit cu prisosință că are un spirit rectar, că e sălbatic de intolerat şi obscurantist vrednic de cele mai întunecoase vremuri medievale. Cum ar putea d. P. P. P. să scrie Istoria în chip drept şi obiectiv cînd aşează pe A. C. Cuza, şeful huliganilor din România, alături de genialul poet liric Eminescu (vezi „Cuvântul" din 4 noiembrie 1940), cînd afirmă că «democrația a murit şi odată cu ea şi libertatea presei» („Cuvântul"din 29 decembrie 1940), şi când, vorbind de misiunea militară germană („Cuvântul" din 25 oct. 1940) declară radios: «Ne bucurăm de prezența ei şi ne mândrim de dânsa» – da, se mândrea cu trupele germane care ne ocupaseră țara şi se impuseseră cele mai îngrozitoare jertfe! Ce fel de român şi ce fel de profesor este d. P. P. P., când, după uciderea lui N. Iorga de către legionari, fiind în timpul acela de teroare rector al Universității din Capitală, el nu a permis să fluture pe zidul mohorât al celei mai înalte şcoli, steagul durerii tuturor? El, fostul elev al lui N. Iorga, prin atitudinea lui din presă şi față de tineretul din organizațiile legionare, trebuie arătat drept unul din marii autori morali ai celui mai îngrozitor asasinat care a mânjit vreodată pământul românesc. A rânjit desigur ca o hienă, când a aflat că N. Iorga fusese găsit ciopârțit la o margine de pădure, şi în ochii lui răi cu care, întocmai ca un scelerat, nu te poate privi drept în față, au scăpărat atunci luciri bestiale de sadică bucurie. Un astfel de om nu poate scrie Istoria cum se cuvine, iar ca profesor creşte pui de lup, nu oameni […]". Denunțarea colegilor filologi pare o preocupare stringentă a universitarului ieşean, din moment ce cu numai zece zile înainte (21

octombrie) publicase, tot în „Victoria” articolul ultimativ ***Epurație la universitate***.

31 octombrie

● La rubrica de „Cronici”, din „Luceafărul”, D. D. Roşca prezintă elogios cartea lui M. Constantinescu *Continentul U. R. S. S.* Titlul cronicii este ***O faptă bună***.

● „Scânteia” publică un material despre ***Adunarea generală a Sindicatului Ziariştilor Profesionişti. Hotărârile luate. Alegerea noului comitet***. Evenimentul este prezentat detaliat, din perspectiva oficială: „Ieri dimineață a avut loc, în Palatul Camerei de comerț, adunarea generală a Sindicatului ziariştilor profesionişti. Este a doua adunare generală a Sindicatului în curs de două săptămâni, la aceasta urmând să se refere asupra lucrărilor celor două comisiuni însărcinate respectiv cu excluderea ziariştilor pro-naziști şi cu întocmirea statutului de organizare a profesioniştilor scrisului. Ședința a început prin citirea listei ziariştilor epurați până acum, lectură care a fost turburată de individul Grigore Malciu, fostul director al ziarului antonescian «Informația». Cu acest prilej, ziariştii au manifestat un înalt spirit democratic, evacuându-l din sală pe omul de clasă al lui Mişu Antonescu şi redactorul Buletinului de Informație al Ministerului de Interne, cunoscut ca un înverşunat advesar al Națiunilor Unite. Incidentul Malciu a dat prilej ziariştilor să afirme în unanimitate ura lor neîmpăcată împotriva celor care nu numai că au compromis presa dar ceea ce este mai grav – au înşelat opinia publică şi au militat pentru susținerea războiului criminal al lui Hitler şi al slugilor lui de la noi. În continuarea şedinței, s-a început discuția asupra proiectului de statut întocmit de comisia însărcinată cu redactarea lui, dar problemele ridicate cu acest prilej fiind numeroase şi importante, s-a amânat discuția pentru adunarea următoare, care va avea loc duminica viitoare. Totuşi, în cursul discuțiilor care au avut loc cu acest prilej, ziariştii au precizat că se consideră şi ei o categorie de muncitori asemeni celorlalte, exprimându-şi solidaritatea cu sindicatele de profesionoşti de toate categoriile. O propunere a tov. G. Macovescu, de a se stabili că profesiunea de ziarist implică obligațiunea de a nu manifesta atitudini rasiste, reacționare şi şovine, este primită în unanimitate de adunare, urmând ca ea să fie menționată în statut. […] Până la discutarea liniilor mari de organizare a Sindicatului, adunarea a fost de acord cu propunerea de a se alege un comitet care să-l reprezinte. Trecându-se la vot, a fost ales următorul comitet: Ion Pas, N. D. Cocea, Tudor Teodorescu-Branişte, Scarlat Calimachi, G. Macovesu, Gh. Millian, Eugen Jebeleanu, N. Carandino, Miron Constantinescu, N. Moraru, Petrescu-C.F.R., Grigore Preoteasa, Octav Livezeanu. Trebuie remarcată compoziția cu adevărat democartică a noului comitet şi cu deosebire aproape unanimitatea voturilor obținute de tov. Ion

Pas, a cărui străduință pentru organizarea Sindicatului merită să fie relevată. În viitoarea adunare se vor alege un comitet de onoare al Sindicatului şi cenzorii. Este de dorit ca până atunci să fie cunoscută întreaga listă a celor epurați, pentru ca şedința să nu mai fie turburată de elementele pro-naziste, iar presa să aibă în sfârşit prestigiul care atâta vreme a fost ştirbit de huligani şi aventurieri.”

● Despre ***Poezia revoluției roşii***, vorbeşte Valeriu Popovici în „Fapta”, numărul din 31 decembrie – 2 noiembrie. Una dintre tezele articolului este superioritatea literaturii sovietice față de cea aoccidentală. Cel care citeşte „poezia revoluției roşii”, spune Valeriu Popovici, „devine un cetățean conştient, adevărat, necesar”.

● Apărut cu întârziere, numărul triplu 6-8, iunie-august, al revistei „Kalende”, conține un omagiu adus de Vladimir Streinu lui Liviu Rebreanu, căruia, fără a-i trece cu vederea opțiunea politică, îi evidențiază meritele literare: „N-a murit numai Liviu Rebreanu, omul care a greşit atât de regretabil politiceşte, ci şi întemeietorul romanului românesc verist, precum i al romanului psihologic. De acest mare autor român va avea să vorbească pe larg posteritatea, lumea de azi fiind prea plină de o justă indignare în contra omului”. □ Întârzierea cu care apare revista se datorează „trecutei cenzuri”, după cum se afirmă în articolul ***Clarificări*** din acest număr: „Întârzierea apariției revistei noastre s-a datorat şi se datorește trecutei cenzuri care nu înțelegea ca publicația aceasta să se ocupe exclusiv de literatură şi în nicio măsură de politica vremii. Bucuroşi că nu ni se va mai impune niciodată ceva similar, politica nemaicomandând de azi înainte literatura, apărem cu un sentimet de uşurare”. Bucuria nu este justificată, la scurtă vreme după acest moment revista fiind suspendată, la dispariția ei contribuind în bună măsură acuzațiile de estetism, cum sunt cele formulate de Sergiu Filerot în „Victoria” (vezi Sergiu Filerot, ***Kalende***, 2 noiembrie 1944).

NOIEMBRIE

1 noiembrie

● Apare, la Bucureşti, revista „Orizont”, având subtitlul „Literatură, artă, cultură, gândire socială” şi fiind bilunar până în septembrie 1946, apoi lunar din octombrie 1946 până în martie 1947. Redactor şef: Saşa Pană. Rubrici: „Cronica literară” (M. R. Paraschivescu), „Semne la orizont” (Ov. S. Crohmălniceanu), „Calendar” (Aurel Baranga), „Cronica ideilor”, „Cronica socială”, „Probleme de literatură contemporană”. Colaboratori diverşi: Nina Cassian, Eugen Jebeleanu, Eusebiu Camilar, Veronica Porumbacu, Geo Dumitrescu, Mihu Dragomir, Camil Baltazar, M. H. Maxy, Ion Vitner, Eugen Frunză, Magda Isanos, Ilarie Voronca, N. D. Cocea, Petre Solomon etc. Manifestul publicat în primul număr (***Manifest către cititori şi colaboratori***)

evidențiază activismul scriitorului: „[…] Poet, romancier sau eseist, scriitorul trebuie să fie luptătorul în mâna căruia, stă condeiul, armă temerară, menită să lumineze şi să încânte mințile. Scriitorii trebuie să fie, susține Mareşalul Stalin, inginerii sufletului omenesc. Creația lor, arta, naşte din constrângere şi trăieşte din libertate. Sunt cuvintele unui romancier care a luptat şi cu arma când libertatea unor popoare era amenințată: André Malraux. Să luptăm pentru libertatea şi demnitatea vieții, evocând în scrisul nostru lanțul pe constrângeri şi nelegiuiri la care am fost supuşi în anii de teroare fascistă. […] Începem o viață nouă. Muncitorimea manuală şi intelectuală se organizează, masele se întrunesc şi demonstrează, lozincile izbucnesc din zeci de mii de piepturi. Țăranii îşi spun păsul răspicat. Presa controlează actele guvernului. Au început, încă timid, arestările simandicoşilor criminali şi afacerişti de război, iar judecata cruntă şi dreaptă este în mers. Ardealul de nord este în întregime dezrobit. Eroica divizie Tudor Vladimirescu este oglinda armatei noastre democrate de mâine. Prietenia cu U. R. S. S. trebuie adâncită. Prietenia de arme de azi se va întregi şi cu una de carte. Avem foarte multe de aflat, de citit şi de învățat din experiența, eforturile şi triumful pe toate coordonatele – sociale, tehnice, culturale – de la popoarele Uniunii Sovietice.” □ Articolul ***Teze pentru o artă nouă*** schițează un program cultural: „Nu cred că e prematur a se vorbi despre o nouă artă. Momentul creează perspective, indică, şi dă tonul unei culturi care să orienteze drumul de parcurs unei generații, ce se trezeşte la viață. [...] O nouă cultură, va fi ca mireasma unui aer nou; o nouă artă, emanația unei alte pregătiri, unei alte conjuncturi, unor alte perspective, va fi ca o transfuzie de sânge nou, de încredere şi voință de a lucra pentru o lume nouă. [...] Problema poziției artistului, față de vremi, lămurirea atitudinii în ce priveşte mersul evenimentelor la care trebuie să ia parte; realismul unei concepții față de viață. Toate aceste probleme, vor trebui să fie tezele, piatra de încercare, temelia ce va susține edficiul noii arte. […] O cultură nouă, care să ridice potențialul moral al poporului, nu-şi poate face drum decât cu ajutorul unei noi arte, în măsură să imprime o nouă concepție despre viață. Arta nouă trebuie să întruchipeze, în primul rând, o morală nouă, aspirații sănătoase regeneratoare de energii, de încredere şi de speranță într-o lume mai bună, în care, masele să-şi găsească adevăratul drum spre libertate şi progres. Când oamenii de cultură în mâinile cărora se află ridicarea poporului vor înțelege imperativul unor vremi în care cugetul curat să-şi exercite rolul adevărat ce-i incumbă, desigur că altele vor fi rezultatele. Ei sunt acei care vor crea posibilități artei să devină prin toate manifestările ei tot ce întruchipează ideea unui ideal, pentru toți cei care au suferit, au luptat şi au crezut, într-o lume în care – speranța de mai bine şi frumos, să fie o realitate adevărată, pentru totdeauna.” □ În cadrul rubricii „Morți la 23 August 1944”, este publicată o listă a celor care se compromiseseră prin

activitatea lor înaintea datei de 23 august: Al.O. Teodoreanu, Radu Gyr, Ion Vinea, Brătescu-Voineşti, Radu Tudoran, Rădulescu-Motru, Mircea Vulcănescu, Nichifor Crainic, Constantin Virgil Gheorghiu, Constantin Noica, Aron Cotruș etc. În afara incriminărilor sugerate în titlul rubricii, lista nu este însoțită de comentarii explicative.

● „România liberă” publică, la rubrica „Figuri de TRĂDĂTORI”, pamfletul „demascator” ***P. P. Panaitescu***, semnat Th. D., în care sunt enumerate vinovățiile profesorului şi se cere condamnarea lui: „[…] Ajuns profesor universitar se pune în solda Poloniei, care sub conducerea «coloneilor» naviga în apele reacționare. Dar în ziua în care, sub loviturile hitleriste, Polonia se prăbuşeşte, Panaitescu o părăseşte şi trece de la G. Brătianu la Garda de fier, unde este primit cu toate onorurile. E adevărat că la 6 septembrie 1940 e gata să trădeze legiunea, când Antonescu îi oferă un loc în minister fără să consulte pe şefii legionari. Dar încercarea eşuează şi Panaitescu se întoarce umilit în gardă, care-i oferă «numai» postul de rector al universității din Bucureşti şi cel de director al «Cuvântului». De aici înainte nu există huligan mai fioros decât el. În paginile «Cuvântului», îndeamnă zilnic la alianță cât mai strânsă cu Hitler, la pogromuri, la sugrumarea libertăților; atacă nu numai pe advesarii politici, ci, cu extremă violență, pe indiferenți, pe care vrea să-i forțeze să se alipească mişcării legionare. Asasinarea fostului său maestru, Iorga, nu-l face nici măcar să clipească. Numit de comisia de eliminare a universitarilor democrați, el nu ezită să pună pe listă pe toți fostii lui prieteni şi protectori, şi chiar pe «democrați» atât de vagi ca C. C. Giurescu. Când vine rebeliunea gazeta lui îndeamnă limpede la război civil, la masacrarea soldaților români prinşi izolați, iar Panaitescu devine purtătorul de cuvânt al legiunii în tratativele cu Antonescu. Faptul acesta îl împiedică de a beneficia de clemența «mareşalului»: este condamnat la şase luni închisoare, apoi eliberat şi iertat, servindu-i-se salariul din fonduri speciale. Până acum câteva zile se plimba liber pe stradă. Se pare că acuma în sfârşit, ar fi fost arestat. Între criminalii care vor fi judecați pentru trădare, Panaitescu tebuie să ocupe un loc de frunte.”

● George Călinescu este numit profesor titular la Catedra de istoria literaturii române moderne a Facultății de Litere şi Filosofie din Iai, începând cu luna noiembrie a acestui an. În aprilie 1945 (cf. DGLR, vol. C/D, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004) se titularizează cu acelaşi grad la catedra omonimă a Literelor bucureştene, unde îşi începe activitatea la 1 octombrie (cf. Al. Piru, *Eliminarea lui Călinescu de la Universitate*, „Caiete critice”, 3-4/1992).

2 noiembrie

● În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru deplânge starea bibliotecilor publice, cu un fond de carte inactual, şi anunță „***Un record***:

Volumul III «Eminescu», tipărit de «Fundația Regele Mihai I» şi apărut sub îngrijirea criticului Perpessicius, se va pune în vânzare zilele acestea. Cu acest prilej editura fundației a realizat o mare performanță tehnică."

● O analiză vehement critică a revistei ***Kalende*** face Sergiu Filerot în „Victoria". Poetul acuză reacționarismul şi estetismul pe linia căruia încearcă să mențină publicația Vladimir Streinu: „[…] Direcția revistei «„Kalende" îşi păstrează încă atitudinea de acum două luni când în calea unei literaturi demne sănătoase, realiste, sincere, era interpusă bariera reacționară a unor directive propagandistice naziste. […] Astăzi însă suntem liberi. Nu să dormim mai departe sau să închidem ochii, ci să privim adânc în prezent şi dacă se poate să pregătim viitorul, să reliefăm noul sens de viață literară. Să ne ocupăm de prietenul nefericit de pe stradă care n-a cunoscut altceva decât literatura spiritualizată a poeților «naționaliști», rasişti, totalitarişti, poezia întemnițării sufletului şi a manifestărilor lui în țesutul retrograd al tradiționalismului. Să oferim poporului un antidot împotriva otrăvurilor «Gândirii», «Universului literar» et comp. […] Omul-proletar aşteaptă să fie privit şi el de poet. Să fie menționat şi să i se vorbească. Să fie învățat să vorbească. Mulțimea a deschis ochii mai devreme decât poetul... S-a săturat de viața de cârtiță şi întunecime groasă. Numai poetul este greu de deşteptat. Somnul în care continuă să doarmă este reacționar. Poziția estetizantă a direcției «Kalendelor» este o poziție depăşită azi. D. Vladimir Streinu, credem, trebuie să mențină revista în pas cu vremea şi necesitățile ei."

3 noiembrie

● Articolul ***Criza artistică***, apărut fără semnătură în „România liberă", militează pentru reorientarea artei, în spirit popular, către cititor. Fapt semnificativ, importanța unui alt tip de critică literară, conformă noii ideologii şi generată de mase, este evidențiată cu insistență în acest articol: „[…] Motivul crizei artistice de azi este reorientarea ideologică care se produce. Am părăsit o ideologie impusă. Acei care s-au lăsat cumpărați, sunt astăzi aruncați acolo unde merită: la gunoi. Acei care au avut şi până acum o orientare justă n-au putut scrie. Prin lagăre sau închisori, veşnic supravegheați, perchiziționați, n-au putut crea. Sau ceea ce au reuşit să facă a fost ars, ridicat de poliție, distrus. Iar marea masă, cei fără orientare precisă stau încă nedumeriți. Deci, pentru a ieşi din această criză artistică, trebuie să ne reorientăm. Pentru toate începuturile, au fost necesare critici, care să aleagă, să trieze, şi să arate drumul de urmat. Arta nu poate fi creată brambura. Ea răspunde unor necesități ale masei. Astăzi, când structura economică, socială şi politică e schimbată, să nu credem că ne putem întoarce la situația din 1938. Istoria nu cunoaşte reveniri. Nu putem trece cu buretele peste atâtea experiențe, peste atâta suferință şi revoltă acumulată de mase. La această reorientare ideologică – artistică, trebuie să participăm cu

toții: Criticii de meserie, care vor fi în stare să-şi lase apucăturile de chițibuşari. Artiştii creatori cu experiența lor. Cei tineri cu ideile noi, cu cuvântul. Trebuie introdus un factor nou: cititorul. Are şi el dreptul să spună ce vrea, ce crede. Numai aşa se va ivi o artă cu adevărat nouă, proaspătă, populară. Între artist şi public, trebuie să existe un necontenit schimb de valori. Pentru a clădi o artă nouă, ne trebuie mai întâi o critică nouă, la care să ia parte toți acei pentru care cultura constituie o problemă."

● În „Tribuna poporului", Henri Wald scrie despre ***Soarta cărturarilor***.

4 noiembrie

● Raportul dintre creație şi morală, în spiritul doctrinei pe cale de a se impune, este dezbătut de Vasile N. Buia, în articolul **Sensul culturii** publicat, în „Timpul": „Cultura nu poate înainta deci, în orice direcție, în mod independent de morală sau de disprețul ei, fără cele mai grave urmări pentru omenire.Niciodată uitarea moralei nu a fost făcută mai evidentă ca în timpurile noastre, iar preocupările noastre, de orice natură, nu pot fi dezvoltate cu ignorarea comandamentelor ei."

● Oscar Lemnaru vorbeşte, în spațiul rubricii sale din „Dreptatea", despre starea canaclurilor literare şi elogiază acțiunea cenaclieră a lui Eugen Lovinescu, dispărut cu un an înainte, fără să lase urmaşi în această direcție: „Nu mai există cenacluri literare ca în urmă cu zece, cincisprezece ani. Ultimul s-a închis odată cu moartea criticului E. Lovinescu, iar fiica acestuia nu a putut să-l reînjghebeze. Dealtminteri singurul om de prestigiu, în această ramură a culturii, fusese E. Lovinescu prin cultura sa şi mai ales prin dragostea pentru literatură. Urmaşii săi, vreo şapte bucăți, n-au nici seriozitatea, nici sinceritatea şi nici cunoştințele maestrului lor."

5 noiembrie

● Apare, la Bucureşti, cotidianul „Scânteia tineretului", care durează până în 21 decembrie 1989. Prim redactor responsabil al ziarului este Mihnea Gheorghiu (1944–1947). Articolul-program ***Cuvânt înainte*** sintetizează într-un limbaj lozincard, funcția şi direcțiile de acțiune al ziarului: «Scânteiea Tineretului» este ziarul de luptă al tineretului, pentru democratizarea țării; ea va milita pentru îndeplinirea sinceră a armistițiului cu Uniunea Sovietică şi aliații săi, pentru întărirea şi alimentarea prieteniei cu tineretul Uniunii Sovietice, chezăşie a păcii, independenței naționale, prefacerii şi prosperității țării noastre. «Scânteiea Tineretului» este ziarul luptei tuturor forțelor tineretului alături de întregul popor, pentru o Românie liberă, independentă şi democratică." □ Ion Caraion scrie în acest prim număr despre ***Maiakovski, poetul revoluționar***, un model literar care va face carieră în anii următori.

● Din nr. 4 al „Națiunii române", semnalăm articolul destul de general şi de vag al lui Ion D. Sârbu, ***Oameni şi mentalități***, în care analizând noțiunea de

„culpă", accentul este deplasat de la oameni la circumstanțe, la mentalitățile existente: „A căuta vina trecutului numai în oameni, înseamnă a utiliza în scopul progresului numai elemente negative: ură, răzbunare, dispreț sau cinism. Dacă s-ar îndrepta însă atenția promotorilor noii orientări democrate mai mult asupra vechilor mentalități preexistente încă, s-ar obține un dublu rezultat: întâi s-ar opera în mod pozitiv asupra omului, ajutându-l şi ridicându-l spre actul de eliberare prin cunoştință, şi în al doilea rând ar fi o continuă ocazie de auto-control şi subiectivă prudență".

6 noiembrie

● Paul Georgescu publică în „România liberă" articolul ***Geografia şi cultura***, în care scrie despre existența unei crize artistice şi despre necesitatea redimensionării ideologice a literaturii. Soluția ieşirii din criză ar consta în cunoaşterea literaturii vecine şi crearea unei literaturi româneşti autentice, dincolo de „neaoşism" şi „modernism".

● Promovarea creației sovietice, ca model de urmat, este obiectivul principal al articolului publicat în „Tribuna poporului" de Silvian Iosifescu, cu titlul ***Literatura***.

7 noiembrie

● Comitetul de conducere al Societății Scriitorilor Români, întrunit sub preşedinția lui Victor Eftimiu, hotărăşte excluderea unui prim lot de membri, considerați vinovați de colaborationism, de acțiuni favorabile dictaturii şi de atitudine antisovietică. Cei zece scriitori supuşi acestei prime acțiuni de epurare a S.S.R. sunt: I. Al. Brătescu-Voineşti, Nichifor Crainic, Sextil Puşcariu, Radu Gyr, Ion Sân-Giorgiu, N. I. Herescu, I. Dem Teodorescu, Alexandru Hodoş, Al. Bădăuță, Romulus Seişanu. Poate nu întâmplător, ziua în care au loc aceste excluderi este data aniversară a Revoluției bolşevice.

8 noiembrie

● ***Viața şi munca scriitorului sovietic*** este tema articolului semnat de Geo Dumitrescu în „Victoria", unul dintre numeroasele materiale care elogiază U. R. S. S. cu ocazia aniversării Marii Revoluții din Octombrie. Autorul observă admirativ implicarea scriitorului sovietic în viața socială, ca un model nu numai demn, dar şi necesar de urmat.

9 noiembrie

● „Scânteia" publică articolul ***Izvoarele de creațiune şi Revoluția din Octombrie***, semnat de Ion Călugăru, care insistă asupra eroului tipic al literaturii sovietice şi asupra apropierii scriitorilor de viața maselor largi.

● „Curierul" anunță, într-o notă laconică, o manifestare culturală vizând ***Comemorarea lui Eminescu***: „Comitetul pentru ridicarea unui monument

lui Eminescu, fondat de profesorul Iorga în 1939, va sărbători pe genialul poet, miercuri 8 noiembrie, în sala «Ligii Culturale», la ora 11. Se vor recita de artiştii Teatrului Municipal, din capodoperele eminesciene. O conferință asupra poetului va fi ținută de poetul Horia Furtună." □ O altă notă, tot nesemnată, cu titlul ***Purificare la Societatea Scriitorilor români***, prezintă motivele excluderilor din S. S. R. şi se citează numele scriitorilor dintr-un prim lot de excluşi: „Comitetul «Societății Scriitorilor Români», întrunindu-se în ziua de 7 noiembrie, sub preşedinția d-lui Victor Eftimiu, a luat în discuție situația acelor membri care – prin scris sau prin faptele lor – au militat pentru abaterea țării de pe linia democratică cu o tradiție de 100 de ani, scoțând-o din făgaşul prieteniilor tradiționale şi contribuind, astfel, la dezastrul României. În urma discuțiilor avute, s-a hotărât ca îndepărtarea sau suspendarea să se aplice: 1. Celor care, prin scrisul lor, au preconizat dictatura; 2. Celor care, prin scrisul sau faptele lor, au preconizat intrarea în război a României alături de puterile Axei, împotriva Națiunilor democratice; 3. Celor care, în urma cercetărilor S. S. R.-ului sau altor foruri, au fost dovediți vinovați de îndemn la crimă împotriva poporului român şi a celui rus; 4. Celor care au făcut parte ca membri din Asociația Germano-Română sau din alte asociații pro-hitleriste, deci anti-democratice; 5. Celor care, fără a avea calitatea de scriitor, au fost, în ultimii ani, introduşi în societate numai pentru a activa şi pe această cale, împotriva intereselor țării şi pentru a mări numărul agitatorilor anti-democratici. După o atentă cercetare a fiecărui caz în parte, comitetul a hotărât eliminarea unui prim lot de 10 scriitori, cuprinzând pe: I. Al. Brătescu-Voineşti, Nichifor Crainic, Sextil Puşcariu, Radu Gyr, Ion Sân-Giorgiu, N. I. Herescu, I. Dem Teodorescu, Alexandru Hodoş, Al. Bădăuță, Romulus Seişanu. În viitoarea şedință, discuțiile vor continua pentru ca eliminările celor vinovați de a fi pătat prestigiul scriitoricesc să aducă o justă reparație culturii româneşti ultragiate".

10 noiembrie

● Literatura şi manifestările teatrale pentru copii nu sunt excluse din programul acomodării cu modelul sovietic al genului Un articol pe această temă publică Alexe Preda în „Tribuna poporului", sub titlul ***Teatrul de copii în U. R. S. S.***

11 noiembrie

● „Victoria" publică articolul nesemnat despre poezia lui ***Gellu Naum***, în care este acuzată „enormitatea" imaginilor poetice.

12 noiembrie

● Ion Caraion semnează în „Scânteia tineretului" profilul ***Maxim Gorki***. Relaționarea dintre viață şi operă, în spiritul determinismului biografic şi

social, este linia principală de desfășurare a întregului eseul. Caraion subliniază că Gorki „iubea proletariatul conştient, muncitor, demn, acel proletariat care ştie că are de îndeplinit un rol în stat”. □ În acelaşi număr se publică poezie angajată în viața socială, unul dintre textele care reține atenția fiind poemul ***Reşița*** de Victor Torinopol.

● În „Curierul”, Em. C. Grigoraş semnează ***Eminescu pamfletar***, evidențiind publicistica politică a poetului, într-un mod convenabil noii ideologii. Textul este incoerent, inconsistent şi fără contribuții notabile în planul cercetării publicisticii eminesciene.

● Viitoarea poetică a baladesculuи este formulată în avanpremieră, probabil de Radu Stanca, în nr. 5 al „Națiunii române”. Redăm integral notațiile existente în acest sens la rubrica „Agendă” (nesemnat): *„**Balada*** cunoaşte o intensă resurecție la noi. Căzută pe urma prea langurosului idilism coşbucian în desuetudine, fie datorită timpurilor, fie datorită maturizării liricii noastre, balada începe să se infiltreze tot mai precis în concertul poeziei noi româneşti. Dacă nu întotdeauna conştient, elementul epic apare câteodată chiar cu evidență în scrisul unuia sau altuia din poeții tinerei generații. În orice caz s-ar putea spune că genul baladei, un gen pe care Goethe îl prețuia ca suma formelor poetice, întrucât le cuprinde şi le sintetizează pe toate, îşi pregăteşte o revanşă în literatura noastră în care în afară de *Mihnea şi baba* a lui Bolintineanu, de unele din baladele (prea idilice) ale lui Coşbuc şi de magistrala *Riga Crypto şi lapona Enigel* a lui Barbu, nu a dat mai nimic. Cercul Literar îşi face un titlu de glorie din aceea că presimțind noul parfum poetic a atras atenția tinerilor poeți din mijlocul său cu privire la virtuțile şi frumusețile latente ale baladei”. □ O altă notiță consemnează despărțirea polemică de ***Literatura de avangardă***. Aceasta „nu mai poate ambiționa astăzi la o redempțiune literară”; este posibil ca autorul scurtei note să se refere mai ales la (sau şi la) caracterul politizat în exces pe care îl căpătase aceasta după 1944. Astfel, acest tip de poezie „poate fi cel mult un surogat pentru anii agitați pe care îi parcurgem”. □ Deosebit de importantă pentru istoria literară este o listă cu viitoarele lucrări ale membrilor Cercului, despre care se sugerează că ar fi urmat să fie editate. Este vorba despre Radu Stanca, *Baladele regelui,* Ştefan Aug. Doinaş, *Manual de dragoste,* Ioanichie Olteanu, *Ora de franceză,* Cornel Regman, *Arta portretului la Eminescu,* I. Negoițescu, *Introducere la poezia română* etc. (lista apare în notița *Membrii Cercului Literar,* nesemnat, p. 2).

13 noiembrie

● Victor Ilin publică în „Scânteia” articolul ***Trădarea cărturarilor***, în care faimoasa sintagmă este învestită cu sensul opus aceluia pe care i-l acordă Julien Benda în *La trahison des cleres*. Pentru Victor Ilin, „trădători” sunt scriitorii care refuză să se implice în politică, iar pretextul demonstrației sale

critice îl constituie un articol din „Democrația”, în care adevărul este vazut ca o noțiune relativă. De remarcat tonul amenințător al frazelor, acuzele grave care planează asupra celor ce s-ar putea abate de la linia ideologiei care începe să fie trasată: „[…] Neutralitatea, îngăduința, jocul neserios de-a ideile, prin confuzia pe care-o creează, nu fac decât să slăbească spiritul critic şi vigilența. A te plimba neştiutor şi paşnic prin seninele grădini ale «filosofiei», a întoarce pe toate fețele un «adevăr» sau o mie de «adevăruri», a te închina cu grație la toate chipurile şi la toți zeii, nu însemnează decât A TRĂDA. Şi această trădare a cărturarilor, astăzi, are alt înțeles decât cel pe care l-a dat odinioară un intelectual francez. Astăzi, a trăda, însemnează a nu lupta cu mijloacele pe care le-a dat cultura, pentru triumful revendicărilor de viață ale poporului tău. Şi pentru că la această luptă se cere uneori jertfă şi o răspundere totală, a fi cărturar nu însemnează un lux şi un privilegiu. Cărturarul trebuie să contribuie cu luminile lui la triumful ideilor care călăuzesc dreapta luptă a poporului său. Iar aceste idei nu sunt şi nu pot fi şi ale adversarilor. Din această perspectivă nu putem înțelege rostul celor scrise într-o revistă care poartă numele scump, DEMOCRAȚIA: «Adevărul are multe fețe, poate chiar o infinitate. Pentru a-l sesiza, trebuie să te aşezi mereu din alt punct de vedere, să-l priveşti din altă perspectivă, şi la urmă să uneşti într-o sinteză arhitectonică, fațadele acestei citiri complicate, căreia îi dăm numele de adevăr». Iată prin urmare că adevărul nu-i un lucru simplu, evident, ci o «construcție arhitectonică» foarte complicată. Adevărul-idol, adevărul-statuie. Fetişismul adevărului. Rândurile articolului din care extragem continuă: «Iată însă, că sunt nevoit să constat că în jurul meu roiesc oameni, care cred – cu o forță invincibilă – că sunt liberi, şi nu sunt, şi alții care nu se cred liberi, şi în fond sunt». Şi mai departe: «individul s-a fixat în mod particular, pe ideologii străine, a devenit un credincios, un prizonier al unor idei. Dacă în bună parte, revoluțiile sociale moderne au înlăturat stăpânii, nu au eliberat sclavii. Căci există astăzi un sclavaj şi mai odios decât cel al trecutului: robia ideilor». Iată urmarea jocului gratuit cu IDEILE, a intelectualismului, a trădării cărturăreşti. Autorul articolului uită că intelectualul e un membru al societății, din care face parte la fel cu muncitorul şi țăranul, că şi el are, la fel cu ei, obligațiile sale față de comunitatea în care s-a născut, față de idealurile şi tendințele ei progresiste. În acest sens, cărturarul trebuie să se fixeze pe «ideologia» care exprimă la un moment dat lupta poporului său, să devină credincios şi părtaş al acestei lupte şi al ideilor care o călăuzesc. Numai cine iubeşte anarhia ideilor, numai cine are de apărat o ordine economică, socială şi culturală pe cale de dispariție, o ordine care poartă răspunderea tuturor relelor de care suferă încă omenirea, poate rosti cuvinte ca acestea: «...există astăzi un sclavaj şi mai odios decât cel al trecutului: robia ideilor». Poporul care «crede cu o forță invincibilă că este liber», vă şti să înfăptuiască, să dea formă pozitivă acestei

credințe, acestui elan nestăvilit! «Câinii de pază» ai trecutului socotesc că toate acestea sunt urmarea unei noi sclavii, aceea a ideilor. Dar aceste idei, care călăuzesc ca niște faruri lupta grea a oamenilor, care au credința neînfrântă că au pornit pe drumul celei mai greu câștigate libertăți, sunt iubite până la sacrificiu. Şi vor fi apărate cu aceeaşi dârză hotărâre. Cărturarii noştri trebuie să înțeleagă că nu sunt niște personagii de lux sau niște acrobați ai ideilor. Ei nu pot fi decât niște muncitori intelectuali, încadrați în marea colectivitate creatoare a muncii. Pe şantierul uriaş al istoriei care se face nu pe hârtie şi în saloane, ci în uzine, pe ogoare şi pe câmpiile însângerate ale războiului antifascist, alături de soldați, de muncitori de țărani, cot la cot cu cei ce se jertfesc în lupta pentru strivirea fiarei hitleriste şi pentru zorii lumii noi, intelectualii au locul lor de frunte. Pe şantierul muncii constructive, în lupta pentru salvarea Patriei, cu armele şi cu uneltele lor, cărturarii noştri vor trebui să fie ceea ce cărturarii şi artiştii Uniunii Sovietice au fost şi sunt pentru glorioasa lor Patrie: «INGINERII SUFLETULUI».” □ O notă nesemnată, apărută în acelaşi număr al ziarului, informează despre ***Scriitorii democrați integrați în S. S. R.*** şi despre procesul de epurare declanşat în organizație: „Comitetul «Societății Scriitorilor Români», întrunindu-se în a doua şedință în această săptămână, a hotărât ca paralel cu eliminarea elementeler anti-democratice şi a exponenților hitlerismului în România, să invite a face parte din rândurile membrilor săi o seamă de scriitori care, printr-un nedrept procedeu al fostelor conduceri, nu aparțineau «S. S. R.»-lui. Primii zece scriitori, a căror prezență în rândurile confraților de breaslă va înlocui cu prisosință locul rămas gol prin eliminarea vinovaților, sunt, în ordine alfabetică: Maria Banuş, Ury Benador, Geo Bogza, G. Călinescu, Ion Călugăru, Al. Mironescu, Miron Paraschivescu, Ion Pas, Al. Rosetti şi Tudor Teodorescu-Branişte. În acelaşi timp, Comitetul «Societății Scriitorilor Români» a hotărât să renunțe la lista membrilor de onoare, întrucât printre aceştia se aflau nume dezonorante pentru prestigiul Societății. În viitoarea şedință, operația de purificare a Societății va fi continuată”.

● O analiză-pamflet a creației lui I. Al. Brătescu-Voineşti publică Şerban Cioculescu în „Tribuna poporului”, la rubrica întitulată „Cronica literară”. Sub titlul ***Un criteriu perimat: duioşia***, criticul acuză celebritatea disproporționată dobândită de I. Al. Brătescu-Voineşti datorită cultului instituit în procesul educațional de „oficialitățile didactice”: „Într-adevăr, povestitorul s-a bucurat timp de cinci decenii de o nemărginită răspândire, la care a contribuit, măcar în ultimii treizeci de ani, cu deosebire, oficialitatea didactică. Şcolărimea de treaptă primară şi secundară a fost educată artistic cu searbedele schițe şi nuvele, în care autorul întorcea pe toate fețele unul şi acelaşi subiect, învestit în concepția educatorilor cu o deosebită frumusețe morală”. (**vezi textul integral înAnexă**)

● Camil Baltazar publică în „Curierul” o cronică pozitivă la volumul de poeme *Ani de fum* de Zaharia Stancu, apărut la Editura Prometeu. Cocluzia cronicii: „Zaharia Stancu e un poet social născut, nu făcut”.

14 noiembrie

● Reapare la București, până în 1945, cotidianul „Jurnalul de dimineață” Are rubrică de interviuri „Post-restante” (Tudor Muşatescu), cronică teatrală (Vasile Timuş), cronică plastică (Tache Soroceanu), Cronica concertelor (Virgil Gheorghiu). Alți colaboratori T. Arghezi, Sorana Gurian, G. Galaction. M. Sebastian şi Mihail Sadoveanu, care aici îşi începe campania ziaristică în favoarea noii puteri. Articolul ***Ce vrem***…, din acest prim număr enunță ca program consecvența cu precedenta serie.

● ***Despre o revistă şi un personagiu de cultură*** scrie Ion Călugăru în „Scânteia”, referindu-se la „Revista Fundațiilor Regale” şi criticând pe Tzigara-Samurcaş şi Rădulescu Motru, cel de al doilea, pe care îl vizează titlul articolului, fiind acuzat că nu a luat atitudine fermă față de ideologiile fasciste.

● Dan Petraşincu scrie, în „Victoria”, despre ***Participarea directă a scriitorilor***, în primul rând la Platforma Frontului Național Democratic din România şi apoi, prin renunțarea la „artă pură”, „la lupta pentru luminarea poporului”.

● „România liberă” publică articolul lui Paul Georgescu ***Țăranii şi cultura***.

15 noiembrie

● Radu Boureanu publică în „Victoria” articolul ***Libertatea presei şi „funcționarismul”***, în care adună majoritatea temelor privind cultura vehiculate în presa de stânga: condiția scriitorului şi a gazetarului, epurările, participarea scriitorilor şi gazetarilor la lupta pentru asanarea vieții sociale etc. □ În aceeaşi ediție, Horia Liman semnează articolul ***De ce se face epurația presei*** şi îl „demască” pe Horia Stamatu, care, prin anii 1937–1938, scrisese în oficiosul legionar „Buna vestire” că Thomas Mann este „cel mai scârbos jidan din Europa”.

● În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru anunță că Emil Isaac a scris o comedie sentimentală (*Povestea unui om bogat*), care aşteaptă să treacă prin comitetul de lectură al Teatrului Național, îl admiră pe Argintescu-Amza pentru traducerile din mari poeți străini şi face un joc de cuvinte ironic la adresa fostului preşedinte al S. S. R.-ului N. I. Herescu, privind rămânerea lui în străinătate: „«Pinguinul» vorbind despre Herescu şi despre salariul acestuia îl numeşte «Herescudos». A ieşit Heres-cu-dosul căci cu fața curată nu mai putea ieşi”. (escudo – moneda națională a Portugaliei, țară în care N. Herescu se afla în acel moment - n. n.)

● Un ciudat comentariu despre raportul dintre artă şi libertate publică Valeriu Popovici în „Fapta” (13-15 noiembrie), sub titlul ***Cubism?***: „Arta e un fel de dictatură asupra sufletelor şi e singura dictatură care trebuie să existe… Azi, libertatea are nevoie de artă. Arta n-are nevoie de libertate. Arta e dictatură care se exercită asupra unei forme esențiale: libertatea”. O astfel de sofistică nu e departe de argumentele cu care curând libertățile artistice vor fi suprimate.

16 noiembrie

● Conducerea S.S.R. hotărăşte excluderea unui alt lot de scriitori: Ion Petrovici, Al. Marcu, Ion Marin Sadoveanu, Romulus Dianu, Nicolae Roşu, George Gregorian, Virgil Carianopol, Ladmis Andreescu, Al. Acsinteanu, Pan M. Vizirescu, D. Murăraşu, Ion Fotti, Vasile Militaru, precum şi N. Batzaria, Gh. D. Mugur, I. Al. Bran Lemeny, Menny Toneghin, Const. Râuleț. Alți 46 de membri ai Societății sunt suspendați până la lămurirea situației lor politice.

● Eugen Jebeleanu publică în „Tribuna poporului” un interviu ***Cu d. prof. Al. Rosetti despre orientarea culturii româneşti***. Intervievatul apreciază că „scriitorii trebuie să rupă cu trecutul” şi cultura să fie pusă „în slujba maselor”. □ În aceeaşi publicație, Geo Dumitrescu semnează articolul ***Epurație la S. S. R.***, justificând excluderile care avuseseră loc de curând, cu argumente de ordin politic care funcționau, la acel moment în toate țările europene: „După multe ezitări nejustificate, după multe tergiversări care trebuiau să dezamăgească pe toți acei ce salutaseră cu bucurie noul comitet şi proiectele sale, iată că „Societatea scriitorilor români” a început să lucreze. În sfârşit această societate care a compromis întotdeauna noțiunea de scriitor român, care a fost o simplă afacere comercială începe să devină ceea ce desigur trebuia să fie mai de mult. Prima măsură luată era firesc să fie îndepărtarea celor ce înjoseau, prin activitatea lor necurată şi rătăcită, demnitatea unei tagme în care mulțimile îşi află din ce în ce mai mult resortul unor bucurii alese, indispensabile. S. S. R.-ul a procedat aşadar la excluderea din sânul său – comunicată acum câteva zile – a unei prime serii de netrebnici trădători şi afacerişti: Brătescu-Voineşti, autorul acelei literaturi lăcrimoase de cumplite cruzimi refulate, de sfâşieri sadice conținute (amintiți-vă *Puiul, Privighetoarea,* etc.), cunoscutul susținător al Nemților şi al «mareşalului» funest, N. I. Herescu, odiosul «nene» al scriitorilor de dreapta, această nulitate enormă care şi-a câştigat şi calenda universitară şi preşedinția la S. S. R. prin intrigă, nedreptate şi sărut-mâna, Nichifor Crainic, Bădăuță, Seişanu, Hodoş, Dem. Teodorescu, Sextil Puşcariu, trădători şi uzurpatori de rând, oameni ai Nemților şi ai tuturor năpastelor din țară, oportunişti, vânători de situații şi onoruri, cea mai mare parte dintre ei lipsiți de orice valoare literară, Radu Gyr, comandant legionar care şi-a

întrebuințat bruma de talent – în stihuri mieroase, în cântece exaltate – pentru îndemnuri la ucidere şi duşmănie, pentru deformarea şi aprinderea minților tinere. Ion Sân Giorgiu, trădător în slujba lui Killinger, care a insultat armata română, armata propriei sale patrii – toți aceştia au fost excluşi pe bună dreptate din rândurile scriitorilor români, asupra cărora au svârlit nemeritata umbră a fărădelegilor lor. În schimb, au fost invitați ca membri noi o seamă de oameni de valoare, care au găsit nedemn să ceară până acum înscrierea într-o societate atât de putredă şi strâmbă, atât de necinstită şi îndepărtată de problemele culturii, ale scriitorului, ale neamului. D. Ion Pas, d. prof. Al. Rosetti, d. Ion Călugăru, d. Teodorescu- Branişte, d-na Maria Banuş, d. Geo Bogza, d. Miron Radu Paraschivescu, d. Al. Mironescu şi alții au fost chemați în primul lot la S. S. R. Sunt încă foarte mulți membri care necinstesc prestigiul societății şi mai cu seamă bunele şi noile ei intenții. Se mai găseşte acolo Nicolae Roşu, acest „ideolog” fascist, se mai găseşte Romulus Dianu, dictatorul de la cenzură care tresărea de mânie în fața fiecărui vers tânăr cu nostalgii de libertate şi insinuări pacifiste, care a denunțat Siguranței şi a trimis în puşcării mulți nevinovați. Mai sunt la S. S. R. şi trâmbițaşul de la «Porunca vremii», Vasile Militaru, nazist feroce şi D. Murăraşu şi Ion Marin Sadoveanu şi Gregorian şi până chiar şi onor miniştrii Petrovici şi Marcu. E de aşteptat ca toți aceştia şi alții încă (Carianopol, Ladmiss Andreescu etc., etc.) să fie dați afară, pentru a se primeni atmosfera. Cultura românească aşteptă să fie reabilitată. Societatea scriitorilor să ştie că încrederea mulțimilor cititoare, dar şi reproşul mut al celor rămase în ignoranță şi analfabetism, i se adresează aproape exclusiv. Să lucreze aşadar pe linia începută, cu însuflețire şi hotărâre.”

● „Jurnalul de dimineață” prezintă, sub titlul „Culturale, artistice şi literare”, reapariția revistei „Viața românească”: „A reapărut «Viața românească». Mai bine de patru ani, cât a durat dictatura, ea a fost absentă din mişcarea de idei şi literară a țării. O absență voită, căci, publicație de mare prestigiu şi de liniară ținută, n-a acceptat să se supună injoncțiunilor hitleristo-fasciste. «Viața românească», în cei mai bine de treizeci de ani de apariție, a fost o tribună de la care s-au dezbătut toate marile probeme ale neamului. Idealurile democratice de libertate, de dreptate socială şi progres tehnic, de umanitarism au alcătuit tema şi programul revistei”.

● În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace” a lui Oscar Lemnaru, este de reținut o notă ironică la adresa atitudinii scriitorilor în anii „de întuneric:„ ***Unde erau?*** Tânărul scriitor D. V. se întreabă înr-o gazetă de după amiază unde erau scriitorii şi ce făceau în anii de întuneric abătuți asupra țării. Întrebarea este sau nedelicată sau foarte delicată întrucât răspunsul sună cam aşa: Parte dintre ei scriau la «Viața» luată cu chirie de baronul sinucigaş Manfred, parte amenajau expozițiile antimasonice iar alții zăceau pe la Târgu-Jiu aşteptând, cu nerăbdare ziua cea mare, în care e drept nu s-ar

fi aşteptat să-i întrebe cineva ce au făcut”.□ În cadrul aceleiași rubrici este semnalată cea mai recentă apariție a revistei teatrale „Bis”: „A apărut ultimul număr al revistei teatrale «Bis» în care colaborează în afară de personalul redacțional şi poetul Virgil Gheorghiu. Cu toată criza de hârtie săptămânalul «Bis» a reuşit să se mențină aproape de același nivel în ceea ce priveşte cantitatea materialului. Felicităm pe secretarul de redacție care a ştiut să învingă atâtea dificultăți tehnice şi să prezinte patru pagini bine puse la punct.”

17 noiembrie

● F. Aderca semnează în „Jurnalul de dimineață” ***Întâia scrisoare d-lui Victor Eftimiu***, acuzând excesul traducerilor în dauna literaturii originale şi propune ca editorii să fie obligați să le publice în proporții egale. □ În același număr apare informația despre ***Alți scriitori colaboraționişti de la S. S. R.***: „În şedința de ieri a Comitetului SSR ținută sub preşedința d-lui Victor Eftimiu, cercetându-se activitatea politică şi culturală a acelora dintre membrii societății care au activat în favoarea Axei, manifestându-se – în mod public – ca partizani ai acțiunilor ce au dus la dezastrul țării, s-a hotărât excluderea vinovaților din rândurile SSR-ului. Iată lista lor: Ion Petrovici, Al. Marcu, Ion Marin Sadoveanu, Romulus Dianu, Nicolae Roşu, George Gregorian, Virgil Carianopol, Ladmis Andreescu, Al. Acsinteanu, Pan M. Vizirescu, D. Murăraşu, Ion Foti, Vasile Militaru, precum şi N. Batzaria, Gh. D. Mugur, I. Al. Bran Lemeny, Menny Toneghin, Const. Râuleț. S-a hotărât şi suspendarea a 46 de membri cărora li s-a acordat dreptul să-şi justifice acțiunea lor trecută sau să-şi precizeze atitudinea față de noua îndrumare a țării.”

18 noiembrie

● Academia Română sărbătoreşte în şedință publică patru decenii de activitate a lui Mihail Sadoveanu. Tudor Vianu, membru corespondent al Academiei, face o comunicare privind activitatea marelui prozator.

● În „Dreptatea”, pamfletul ***Impresii despre Nae Ionescu*** ocupă tot spațiul rubricii „Perna cu ace”, caricaturizând personalitatea profesorului: „Nici abil, nici învățat, nici inteligent”, „ros de invidie, măcinat de neputință şi izbit cu toată furia de talazurile blestemate ale unui orgoliu ce-i devenise cu atât mai împovărător cu cât îşi contempla mai lămurit câmpia netedă şi întinsă, talerul strălucitor al mediocrității sale”, „acesta era Nae Ionescu mitul unei generații de imbecili.” (**vezi Anexa**)

19 noiembrie

● Camil Baltazar semnează, în „Democrația”, articolul ***Scriitorul în fața poporului***, cu o atitudine moderată în privința „turnului de fildeş”.

● În „Jurnalul de dimineață”, Tudor Theodorescu-Branişte publică articolul ***Un om***, în care îl omagiază pe Mihail Sadoveanu, a doua zi după sărbătorirea la Academia Română, situându-l în opoziție cu Liviu Rebreanu, care „a girat, cu prestigiul lui, propaganda lui Killinger în România”.

20 noiembrie

● La rubrica „Note”, din „Scânteia tineretului”, se anunță un ***Concurs de poezie***, cu implicație social-politică atât sub aspect tematic, cât şi al situației autorilor: „Începând cu acest număr, «SCÂNTEIA TINERETULUI», organizează un concurs pentru cea mai bună poezie – de preferință pentru cel mai bun Marş al Tineretului Democrat – care se va trimite la redacție pe cale organizatorică sau prin poştă, până la 1 decembrie crt. […] La premiere vor fi preferați tinerii muncitori, studenți şi elevi care debutează în literatură.[…]”. □ În paginile aceluiaşi număr este prezentată critic reapariția „Vieții Româneşti”: „Căci primul număr din noua serie a VIEȚII ROMÂNEŞTI e supraîncărcat de considerații, de articole sau de poeme scrise după toate regulile unui estetism decadent şi iscălite de d-nii Demostene Botez, Florian Nicolau, Ion Biberi, Paul Zotta, Sanda Movilă, etc. E drept excepție face d. director D. I. Suchianu, care publică nici mai mult nici mai puțin decât o «Introducere la studiul morții». Colaborarea d-lui Suchianu – departe de a mai servi estetica sau de a mai dovedi că VIAȚA ROMÂNESCĂ, după cum se exprimă d. Ralea, „a fost refugiul publiciştilor de stânga” – aminteşte alte studii despre moarte. Cu o singură deosebire: acelea erau scrise de membrii unei doctrine care ducea la moartea poporului român. VIAȚA ROMÂNEASCĂ are obligația să fie mai omogenă, mai atentă şi mai sinceră. De vreme ce Nr. 2 încă n-a apărut, redactorii revistei mai au încă timp să supravegheze materialul şi să coordoneze atitudinile.” □ Tot la „Note”, revista „Academia” este prezentată cu ironie: „«*Academia*» este un săptămânal intim de atitudine spirituală. Apare numai pentru colaboratorii şi prieteni revistei. Număr închinat «Revoluției ruse». Articole despre Marx, Lenin, etc. în care se vădeşte cea mai perfectă necunoaştere a subiectului. Aflăm că «stalinismul» este părăsirea marxismului, – depăşit în linii largi, – şi adaptarea la «realitatea rusă». Stalin devine un genial organizator care a părăsit «micul proletar» şi «formulele rigide ale lui Lenin», făcând o politică internă şi externă «abilă» şi «subtilă». În aceste condiții, acest număr festiv este un act de inconştiență. □ În același număr al „Scânteii tineretului”, implicându-se în realitatea imediată, Ion Caraion scrie despre ***Exodul țăranilor către oraşe***, propunând „exproprierea moşiilor” fiindcă moşierii „nu înțeleg necesitățile momentului”, Paul Georgescu analizează ***Diversiunea rasistă***, din perspectivă politică, iar Sergiu Filerot publică poezia ***Tipografie***.

● În „Universul”, Dan Bălteanu semnează articolul ***Mihail Sadoveanu***, elogiindu-l pe prozator la aniversarea a 40 de ani de activitate literară.
● „Jurnalul de dimineață” publică articolul nesemnat ***Activitatea culturală în Uniunea Sovietică***, în care este elogiat modelul uriaşei activități culturale care nu a încetat să se deruleze nici chiar în timpul războiului.

21 noiembrie
● Al. Piru intervine în chestiunea excluderilor care avuseseră loc la Societatea Scriitorilor şi publică în „Victoria” articolul ***S. S. R. se purifică***. Criticul demonstrează, în unele cazuri nu fără îndreptățire, că unii dintre cei excluși din S. S. R. nu sunt scriitori autentici, nu au dat opere de valoare, iar scrierile lor nu justifică statutul de scriitor şi locul lor în S. S. R.: „Ziarele au anunțat că după eliminarea a zece «scriitori» din S. S. R., comitetul a mai micşorat numărul membrilor societății cu încă optsprezece, pentru ştiuta lor activitate politică şi «culturală». Nu avem decât să aprobăm măsura luată. Un lucru însă. Publicul aflând numele celor îndepărtați poate să-şi facă cine ştie ce idee despre activitatea lor. Bieții scriitori! – vor zice unii – li s-a împlinit şi lor termenul. De aceea e bine să se ştie în primul rând (şi acesta era un motiv tot atât de puternic de epurație) că inşii în chestiune nu sunt scriitori. Faptul de a fi scris unul, două volume, faptul de a fi fost înscrişi în societate, nu e suficient pentru a fi trecuți printre scriitori. D-nii Ion Petrovici şi Alexandru Marcu au profitat de faptul de a fi miniştri şi au intrat în S. S. R. Tot fiindcă era ministru (şi profesor universitar), d. Ion Petrovici şi-a publicat în edituri de stat (Casa Şcoalelor, Editura Fundației) diverse lucrări. La Teatrul Național s-a interpretat o ridiculă fantezie a sa, scrisă în adolescență, *O sărutare*. Lumea a fost indusă în eroare, nişte copilării fiind prezentate cu emblemă. Mulți credeau că Petrovici este un filosof pentru că era profesor. El însuşi a pus la cale o istorie a filosofiei moderne pentru a i se face un capitol. Ba socotindu-se şi literat a comandat, în acelaşi scop, o istorie a literaturii române. Omul se punea sub prestigiul lui Maiorescu căruia-i fusese elev, dar lipsit de cel mai elementar bun simț literar îşi descoperea o ascendență în poetul Th. Şerbănescu, povestind cu o secretă îngâmfare norocul de a fi învins pe tuberculosul Cerna într-o afacere de amor, întrucât era «băiat de familie». Nu e scriitor de asemeni Alexandru Marcu, autor de compilații italo-române pe hârtie de lux cu fotografii în culori. Traducerea *Divinei Commedia*, în proză, e o simplă juxtă pentru studenți, cu care desigur profesorul a făcut parale. Dar Nicolae Roşu? Un emul al lui Cuza, Crainic, Şeicaru şi al altor «patrioți», furibund antisemit în stare a scrie o *Dialectică a naționalismului*. De aceeaşi teapă era şi Romulus Dianu, care într-un roman ne povestea – dovadă de seriozitate! – ce fac turcii cu caprele, noaptea, la Ada-Kaleh. Cu ani în urmă, Virgil Carianopol avusese onoarea să-şi anunțe singur, într-un vers, ieşirea definitivă din minți. El fu

totuşi încorporat în S. S. R. La fel s-a întâmplat cu George Bruciu supranumit şi Gregorian, zis şi «boxeurul», ce s-a autodefinit bine prin versul: «Sunt un animal, un sinistru animal», etc. Din S. S. R. a mai făcut parte şi Ladmiss Andreescu, pretins reporter aviator, autor de volume propagandistice contra U. R. S. S.; Dumitru Murăraşu, publicist fără nici un talent, care a martirizat pe Eminescu declarându-l rasist într-un studiu imund; Vasile Militaru, fabulist trivial, legionar şi vânător de afişe cu «Eroii de la Stalingrad»; Meny Toneghin, pornograf punând fecioarele bucureştene la licitație; venerabilul N. Batzaria (Moş Nae), bătrânul «june turc», părintele spiritual al lui Haplea, insipidul romancier Gh. Acsinteanu, precum şi Ion Foti, Gh. D. Mugur, I. Al. Bran Lemeny, a căror prezență în societate nu ne-o putem explica în nici un fel. Alți patruzeci şi şase de «scriitori», au primit dreptul de a-şi justifica «activitatea lor trecută». Activitatea politică, desigur, căci de cea literară nu poate fi vorba la un număr atât de mare de membri. Nu?”
● La rubrica „Perna cu ace”, din „Dreptatea”, Oscar Lemnaru anunță că la „Fundația Regele Mihai I” s-a discutat şi aprobat proiectul de reînființare a premiilor pentru operele tinerilor scriitori needitați încă.

23 noiembrie
● Articolul ***Despre un bazar de cultură***, semnat de Ion Călugăru în „Scânteia”, prezintă „Revista Fundațiilor Regale” din octombrie şi critică nota pozitivă a lui Dim. Gusti despre Liviu Rebreanu.
● Sub titlul generic „Epurație la S. S. R.”, Ion Caraion publică în „Victoria” pamfletul ***I. Al. Brătescu-Voineşti***, în care încearcă să motiveze excluderea scriitorului din societate, acuzând simpatiile hitleriste, antisemitismul şi antisovietismul scriitorului: „[…] Societatea scriitorilor români însă l-a exclus din rândul membrilor ei, înfăptuind astfel un act de profundă onestitate. E cazul ca I. Al. Brătescu-Voineşti să fie exclus însă şi din Academia Română, iar o dată cu el să fie excluşi Nichifor Crainic şi Ion Petrovici. Totodată, Ministerului Educației Naționale îi revine sarcina deosebită de-a interzice să mai figureze în programa analitică scriitori-trădători eliminați din casa S. S. R.-ului. Pentru că în rândurile tineretului secundar şi universitar nu mai au voie să circule cărțile unor oameni morți la 23 august. În locul lor să fie studiate operele adevăraților scriitori democrați şi operele scriitorilor tineri, pe care elevii şi studenții noştri, – chiar atunci când au terminat şcoala – n-ajung să-i cunoască.” (**vezi Anexa**)
● „Jurnalul de dimineață” publică interviul ***O oră cu d. Mihail Sadoveanu,*** ale cărui subtitluri indică adeziunea scriitorului la direcția politică a epocii: „Marele prozator despre problema țărănească şi exproprierile. – Examenul măreț al Uniunii Republicilor Sovietice. – Relațiile cu marea vecină de la Răsărit.”

● În „Dreptatea”, la rubrica „Perna cu ace”, Oscar Lemnaru abordează tema „turnului de fildeş”, a artei pentru artă şi a poeziei pure, fără o atitudine explicită, dar observă oportunismul celor care trec cu uşurinţă de la o formulă la alta pentru a urma schimbarea politică.

24 noiembrie

● „Universul” publică ***Noua lege a epurației***, privind „fascismul, hitlerismul, legionarismul, pe cei care au propagat idei împotriva principiilor democratice şi pe cei care au comis presiuni, acte de teroare, schingiuiri şi moarte”.

● Excluderile care avuseseră loc la Societatea Scriitorilor fac obiectul multor comentarii în publicaţiile vremii. În afara celor semnalate până acum, ziarul „Victoria” abordează cu insistenţă acest subiect într-o rubrică special destinată: „Epurație la S. S. R.”. În acest număr, D. Medreanu semnează articolul în notă pamfletar-demascatoare ***Nichifor Crainic***, acuzând atât reacţionarismul ideologului ortodoxist, ca „prieten al hitlerismului şi fascismului”, cât şi „gândirismul, citadelă reacţionară, publicaţie şovinistă şi fascistă, cu simpatii declarate pentru Garda de Fier şi ţelurile ei.”: „«Eu n-am fost niciodată francofil şi cu atât mai puţin anglofil, iar democraţia nimeni n-a demascat-o cu înverşunare mai dezinteresată în toată monstruozitatea ei, de douăzeci de ani încoace, ca mine», iată crezul lui Nichifor Crainic care s-a dovedit un consecvent duşman al democraţiei. E singura dată când Nichifor Crainic a spus adevărul şi ar fi spus şi mai mult adevărul dacă ar fi adăugat că este un prieten al hitlerismului şi fascismului. În toamna lui 1940 şi-a văzut idealul împlinit, o Românie legionară şi aliată cu Germania şi Italia, dar bucuria i-a fost scurtă pentru că a izbucnit rebeliunea. Atunci, prudent, cum e, s-a declarat pentru dictatura antonesciană, mai ales că schimbarea nu-l stânjenea. În definitiv, Ion Antonescu nu era prietenul fidel al Marelui Reich şi al Imperiului Ducelui, în definitiv nu rămânea Nichifor Crainic mai departe în postul său la Radiodifuziune? De ce totuşi un articol despre Nichifor Crainic, când au mai fost şi alţi duşmani ai democraţiei? Pentru că Nichifor Crainic este reprezentantul unei întregi echipe, care s-a pus, cu deplină conştiinţă, în slujba nazismului şi care a militat reacţionar şi antidemocratic de-a lungul întregii ei cariere. Nichifor Crainic înseamnă gândirismul, citadelă reacţionară, publicaţie şovinistă şi fascistă, cu simpatii declarate pentru Garda de Fier şi ţelurile ei. Din rândurile colaboratorilor acestei reviste s-au recrutat legionari şi colaboraţionişti notorii ca: Radu Gyr, Nicolae Roşu, D. Caracostea, Aron Cotruş, Petru P. Ionescu, Alex. Marcu etc. Toţi aceştia au visat glorie alături de Marele Reich, au batjocorit în fel şi chip democraţia şi ne-au promis «puntea de aur către un împărătesc viitor» (P. P. Ionescu). În timp ce războiul criminal împotriva Rusiei, era purtat de un tineret neştiutor şi dezbrăcat, condeierii «Gândirii» scriau despre «căile

destinului românesc, care şi-au deschis aspre şi nebănuite chemări spre larguri, ieri încă nevisate», despre «Zodia destinului nostru împărătesc». Nichifor Crainic ne lămureşte cu privire la luptele purtate de Români. Pentru ce luptăm? se întreabă comic şi caragialesc, liderul gândirist. «Luptăm să doborâm Rusia, dar luptăm să doborâm în acelaşi timp calamitatea iudaică ce vine deopotrivă de la Moscova, de la Londra şi de la New York». Aşa a otrăvit minţile neprevenite ani de-a rândul echipa de trădători de la«Gândirea».”

25 noiembrie

● Personaj controversat încă din primii ani de după război, Ion Caraion devine obiectul unei demascări, după ce el însuşi îşi asumase misiunea demascatorului (vezi referinţele de mai sus). Sub titlul ***Ion Caraion, jos masca. Un „arhanghel” anacronic***, N. Rondell publică, în „Democraţia”, un articol de denunţare a oportunismului lui Caraion, care făcuse mai înainte, în câteva poezii, apologia legionarilor: „[…] Şi cum spuneam, în acel an de glorie a «sfintei tinereţe», a apărut în oraşul amintit (Buzău – n.n.) placheta a II-a din *Zarathustra.* După talent şi după importanţă, primul semnează Ion Caraion, poezia, epitaf de slavă: *Drumul robilor* din care desprindem ca mostră de carte de vizită, ultimele două strofe plângăreţe: *Străvezie linişte de-aramă /* Nicadorii *calcă peste vreme / Nu mai este nimeni să ne cheme / Răstignirea-n braţele de mamă. // Au rămas tăcerile piroane / Inima-i bolnavă de dreptăţi / C-au murit ast-noapte în cetăţi / patruzeci de-arhangheli, Căpitane...*” (**vezi textul integral în Anexă**)

● În „Victoria”, Paul Scorţeanu semnează ***Aspecte din viaţa trecută şi prezentă a S. S. R.***, cu subtitlul ***De la Ion Petrovici la Vasile Militaru şi de la G. Călinescu la Geo Bogza***.

26 noiembrie

● Sergiu Filerot semnează în „Victoria” ***Declinul artei „savante”***. Termeni cheie: *marea masă a poporului, misiunea educatoare, realitatea imediată*, *arta pe înţelesul poporului* etc. Estetismul este considerat dăunător: „Întâlnim deseori manifestări artistice superintelectualizate, interiorizate, ermetice etc., pentru a căror interpretare trebuie să ne procurăm mai întâi cheia masivă şi rară a iniţierii şi să avem, în plus, abnegaţia şi curajul de a ne hazarda printre sinuozităţile întunecoase ale acelor gândiri. (**vezi textul integral în Anexă**)

● ***N. I. Herescu***, fostul preşedinte al S. S. R., este personajul de care se ocupă în acest număr ziarul „Victoria”, la rubrica „Epurație la S. S. R.”. Semnatarul textului, G. Mărgărit, alcătuieşte un portret caricatural al recent exclusului preşedinte: „Sclifositul, efeminatul preşedinte intrase în S. S. R. după ce publicase o compunere în versuri oprită la jumătate, după ce

stimulându-şi gustul pentru clasici, dăduse o antologie în care maltrata cu mintea-i feciorelnică pe marii poeți ai antichității. Creația d-lui Herescu mai numără un opuscul de 50 de foi cu 25 de articole adunate de prin revistele timpului. Onorat cu această fertilă activitate, S. S. R. l-a chemat în rândurile lui alături de Crainic, Alex. Marcu şi Ion Petrovici, l-a uns preşedinte şi l-a trimis în turneu la Iaşi, la Vaslui, la Fălticeni. Ba mai mult, N. I. Herescu care-şi confecționase compunerea perfidă *Nu te putem uita Transilvanie*, deşi se pomădase (să-i şadă părul lins!) cu cremele înăclăitului regim antonescian, fusese şi profesor universitar de umanități, fusese şi decan al Facultății de litere din Bucureşti pe care, bineînțeles, o reprezenta la ceaiuri, la praznice, în turneu. Acolo (la Facultate!) intrase împins de la spate de agenții petroviciului, ca să saboteze atmosfera în care respirau ideile generoase, libere, […] ca să arate (el, marele umanist) «umanismul legionar», ca să-şi recite unica-i compunere poetică la Iaşi, Vaslui, Fălticeni, în turneu".

● „Jurnalul de dimineață" informează că a avut loc ***Inspectarea librăriilor şi anticăriilor*** din Capitală de către Ştefan Voitec, ministrul Educației Naționale, însoțit de P. P. Stănescu, secretar general, pentru „a verifica pe teren dacă mai sunt în vânzare cărți antidemocratice şi fasciste". □ Altă notă anunță organizarea unor ***Cursuri gratuite de limba rusă***, inițiate în scopul strângerii relațiilor cu U. R. S. S.

27 noiembrie

● Un grupaj cu titlul ***Omagiu lui Nicolae Iorga*** apare în „Jurnalul de dimineață", la patru ani de la asasinarea cărturarului (27 noiembrie 1940). Printre semnatarii textelor se află Mihail Sadoveanu, Const. Titel Petrescu, Eugen Crăciun, dr. N. Lupu, etc.

● În cadrul rubricii „Epurația la S. S. R.", deja permanentizată în ziarul „Victoria", G. Mărgărit semnează pamfletul ***Ion Petrovici***, aplaudând excluderea lui din S. S. R. şi cerând excluderea din Academie: „Născut poet prin tată descendent din familii de artişti, Ion Petrovici a crezut în măgulirile celor ce-i vedeau în scrierile «specialității» un nemaipomenit talent literar, comparabil cu al lui Bergson! Orgoliosul s-a încrezut în aceste linguşiri şi-a insistat prin diverse mijloace să devină scriitor. Ambiția era imposibilă fiindcă în afară de câteva fraze zornăitoare de fanfară, întinse de metafore rău confecționate, îngreuiate de «speculații», literatul Ion Petrovici nu mai putea da nimic. Când era la agapele ce i le organizau amicii care-i țineau adevăratele preferințe, Ion Petrovici vorbea el singur de marele-i talent literar şi, ridicând a jale un pahar de vin, îi părea rău că nu-şi cultivase harul. Fiindcă prin propriile puteri de scriitor nu a izbutit să intre la S. S. R., prin cele de minstru antonescian, s-a instalat ca membru şi preşedinte de onoare. Supărat că o istorie literară nepărtinitoare îl alungase pe bună dreptate din

paginile sale, Ion Petrovici şi-a comandat alta în care spera să pătrundă adânc, ca un creator epocal. Tot în acest sens, din acelaşi bovarism, Ion Petrovici şi-a alcătuit două antologii în care, măcar în una, nădăjduia să treacă drept un mare orator, drept unic demiurgic vrăjitor al cuvântului. Omul care-şi punea chipul ca ultimul debutant de versuri proaste, pe fiecare cărțulie, a ajuns la Academie şi la S. S. R. Ba mai mult, semn de infirmitate critică, spre a i se spori faima de scriitor, în timpul faimoasei sale activități ministeriale, a aranjat să i se joace propria-i creație pe scena prestigioasă a unor teatre naționale. […] Cazul scriitorului Petrovici este epocal. El va rămâne unic pentru acel care va lua temperatura nobilei sale existențe. Cu inocența cea mai neîntinată, Ion Petrovici a crezut în greutatea talentului său literar. Cu o minte feciorelnică i-a plăcut să-şi compare talentul său cu acel al lui Bergson spre a intra la S. S. R. să şadă în fotoliul său lângă Nichifor Crainic, Brătescu-Voineşti şi Nicolae Roşu. Acestă frivolitate spirituală l-a mistuit pentru totodeauna. Generațiile viitoare vor vorbi despre filosoful literat Ion Petrovici ca de cel mai nereuşit cabotin, însă, până la acel apropiat verdict, corpul mătăhălos al filosofului continuă numai prin acest fel de greutate să ocupe un fotoliu la Academie. Fața flască, masca-i rătăcită şi încrețită de ultimele deziluzii, continuă să-şi arate ochii vicleni în aula celui mai înalt aşezământ de cultură. Până când?" □ În acelaşi număr se publică poezie cu mesaj social-politic şi pe înțelesul maselor largi. Astfel este ***Noi învârtim creionul, securea***, de Ben Corlaciu: „Du-te dracului, ciocoi afurisit / cu rânjetul tău de aur şi de platină; / astăzi, țâşnite din pământul mustos, rădăcinile noastre se clatină / unduios, ca o holdă cu miros de secară –/ palmele noastre modelează omul neîntâlnit / în cuvintele cu care ne promiteai pâine / şi ne făceai de ocară. // Îngroapă-ți obrajii în pulberea tuturor banilor / şi lasă-ne nouă pământul aromat a sudoare, / să-l frământăm în pumnii iluminați şi-n picioare, / pentru bucatele calde ca prânzul muncit / al sărmanilor mângâiați cu crengi, / culcați sub cer şi hrăniți cu borş împuțit. // Munca e numai a noastră şi putem / să ne facem plugari, / pădurari, / învățători sau lucrători în uzină – / şi, tot pe atâta de bine, să scriem un poem, / despre iubirea de oameni şi despre lumină / (lumina şi omul, pe care ni le-ai furat, / ca stăpân ce erai, / deşi niciodată nimeni nu te-a chemat). // Noi învârtim creionul, securea, / aşa cum pământul uscat suge, după secetă, ploile; / ni s-a acrit de nesomn şi de toate nevoile, / în frig am stat destul, ca nişte câini rebegiți şi de-aiurea – / am vrea să pricepi, că şi nouă ne-a ieşit soarele / şi că, de astăzi, ne-mpreunăm sub el, cu ogoarele."

● Oscar Lemnaru salută inițiativa „Fundației Regale Mihai I" de a organiza un concurs de debut şi cere includerea romanului între genurile acceptate de acest concurs. („Dreptatea", „Perna cu ace")

● Rubrica „Poeți luptători în literatura română", din „Scânteia tineretului", îl prezintă, fără semnătură, pe ***Cezar Bolliac***, care „ocupă un loc de mare

cinste, fiind şi unul din primii deschizători de drumuri. Tineretul democrat al generației actuale şi al generațiilor viitoare îl vor judeca din acest punct de vedere, înainte de a face apeluri la estetică." □ Tot aici semnează versuri în spiritul epocii Mihnea Gheorghiu (*„Politicii"...*) şi A. Gheorghiu-Pogoneşti (*Pe schelă*).

30 noiembrie

● În „Scena" apare materialul ***Epurația printre fasciştii Operei se va face după începerea stagiunii***, cu subtitlul explicativ ***Declarațiile d-lui Victor Eftimiu în legătură cu această chestiune***: „[…] Pentru ca deschiderea stagiunii să nu sufere nici un fel de obstacole, pentru o perfectă desfăşurare a tuturor posibilităților artistice, d. Victor Eftimiu a hotărât ca nici o măsură de epurație în personalul Operei Române să nu fie făcută deocamdată. Directorul general al teatrelor e de părere că izgonirea legionarilor şi pronaziştilor va fi făcută în primul rând în compartimentele politice, de către guvern, şi apoi va veni rândul elementelor, de mai mică importanță, din teatru. […] Aşa stând lucrurile nici unul din actorii-legionari ai Operei nu a fost încă demis. Repetițiile decurg febril, întrucât stagiunea se deschide la 8 octombrie cu *Papură Împărat.* Dar, nu este vorba decât de un scurt răgaz, de o mică amânare. Epurația trebuie să se facă şi se va face. Vor fi scoase toate elementele reacționare, şi se va instaura la Opera Română un regim în care să domnească primatul artistic."

[NOIEMBRIE]

● Reapare revista „Viața Românească". Suspendată în octombrie 1940, datorită atitudinii defavorabile dreptei fasciste, publicația are, la reapariție, un directorat format din sub direcția lui M. Ralea şi a lui D. I. Suchianu. În afara anului (XXXVI) socotit de la apariția revistei, în 1906 (mai puțin anii de suspendare), publicația nu prezintă alte date de identificare (serie, număr etc). Printre ideile programatice ale acestui număr se află intenția revistei de a lupta pentru omenie, dreptate, libertate şi aceea că „estetismul pur în timpuri apocaliptice ni s-a părut o impietate şi o trădare". Articolul de fond semnat de M. Ralea declară adeziunea revistei la direcția politică inițiată la 23 august: „Tot ce triumfă acum face parte din crezurile noastre. Ca şi altădată ne alăturăm luptei duse de toți acei care voiesc omenie, dreptate, libertate. Perspectivele deschise la 23 august trebuiesc consolidate. Ele se cer cucerite definitiv, mai ales, în domeniul spiritual. Le vom cere mereu în literatură, în artă, în filosofie, în modul de a gândi al fiecăruia. Trebuie să creăm, în locul stupidelor dogme obscurantiste, iluminare umanitară. Va trebui să schimbăm până în adâncuri structura concepțiilor noastre îmbuibate de superstiții primitive şi prejudecăți retrograde". D. I. Suchianu semnează, în acest număr, eseul ***Introducere la studiul morții***. Printre colaboratorii

publicației se numără Mihail Sadoveanu, Mihai Beniuc, Stanciu Stoian, Al. Graur, Demostene Botez, Florian Nicolau, Ion Biberi, Paul Zotta, Sanda Movilă etc. □ În ciuda declarațiilor programatice conformiste ale lui M. Ralea, revista este aspru criticată de oficioasele comuniste, „Scânteia" şi „Scânteia tineretului" pentru estetism şi inadecvarea ideologică a materialelor.

DECEMBRIE

1 decembrie

● Apare, la Bucureşti, revista **„Răspântia"**, care durează până în februarie 1947, sub direcția lui I. Duda. Publicația se ocupă de problemele comunității evreieşti din România, de trecutul ei cultural, politic, social, religios, în articole semnate de Z. Leon, Barbu Lăzăreanu, Arnold Dagoni, I. Sachter, K. Hahn, Marius Mircu etc. Redacția susține regimul instaurat în august 1944 şi incriminează vechile partide politice. Se publică literatură, comentarii, traduceri cele mai multe din scriitori evrei (Şalom Alehem, Isaia Horowitz, Rache Koru etc.) în transpunerea lui Emil Dorian. În articolul-program, ***De ce suntem nerăbdători***, Leopold Filderman are în vedere suferințele îndurate de evrei. □ În articolul ***Suferințele scriitorului român*** (titlu ironic), I. Ludo acuză toleranța scriitorilor români față de antisemitism, prin comparație cu atitudinea curajoasă manifestată în aceeaşi chestiune de scriitorii germani sau francezi: „Există o asociație căreia i se spune Societatea Scriitorilor Români. O societate compusă din oameni care scriu cărți – deci, din oameni cu carte. Îmi închipui, prin urmare, cam prin ce au trecut aceşti cetățeni ai spiritului – în anii din urmă. Ce suferințe morale, intelectuale şi uneori fizice chiar, au trebuit să îndure! Ajunge să ne gândim la tot ce au pătimit pentru convingerile lor universal omeneşti colegii lor din străinătate – ca să-i înțelegem pe cei de la Societatea Scriitorilor Români. Cine nu-şi aminteşte de tragedia scriitorilor germani – a celor mai de seamă scriitori germani – când s-a urcat Hitler pe tron. Unii, cei mai fericiți, au izbutit să fugă. Alții, s-au sinucis. Iar ceilalți au fost închişi în lagăre, celebrele lagăre nemțeşti. De ce? Fiincă toți luaseră din primul ceas atitudine împotriva unei ideologii pe cât de sălbatice, pe atât de groteşti. Şi – cu toate că li se oferise şansa de a se pune în ordine cu asasinii – n-au înțeles să renunțe nici după instaurarea regimului, la convingerile lor. Şi ca scriitorii germani au procedat şi scriitorii italieni şi cehi şi austrieci şi norvegieni şi belgieni şi francezi – în sfârşit, toți cei care nu găseau compatibilă calitatea lor de indivizi care gândesc şi se spală, cu profesia de predicator al ideologiei crimei şi jafului. Aşa că nici nu mai încape îndoială că la fel s-au purtat şi scriitorii români. Dacă nu toți – mulți din ei – dacă nu mulți – câțiva – dacă nu câțiva – cel puțin unul! Unul care, prin protestul lui, prin afirmarea conştiinței lui libere, cu sacrificiul

dacă nu al vieții, cel puțin al libertății sale – să justifice prezența sa ca membru al unei instituții ce-şi zice Societate a Scriitorilor. Prin urmare, astăzi, când ni se dă răgazul să ne mai putem uita puțin îndărăt – am vrea să consemnăm pentru istorie suferințele scriitorului român în aceşti 4 ani din urmă. Suferințele scriitorului român, *pentru atitudinea lui antirasistă.* De aceea întrebăm: Cum se numesc scriitorii aceeia care au ridicat glasul lor împotriva regimului de opresiune rasistă – şi în primul rând, împotriva izgonirii colegilor evrei din breaslă? Cum se numesc scriitorii care, din această pricină – să fim clari: *din această pricină* – şi nu din pricini politice cu totul altele decât cele în legătură cu legiferările antisemite – care din această pricină, zic, ar fi fugit în străinătate, sau ar fi fost internați în lagăre? Cum se numesc scriitorii care au respins cu indignare cecul de cincizeci de milioane dăruite S. S. R. de către Centrala Evreilor – cincizeci de milioane luate cu japca de la evrei? Asta-i tot ce am vrea să ştim, ca să-i cunoaştem pe scriitori – pe cei care au dreptul să-şi zică astfel – ca să le popularizăm numele – şi o dată cu el opera lor. Opera lor antirasistă. A propos: Cum se numesc autorii care, pe vremea când se putea scrie, au dat la iveală vreun roman oarecare, o nuvelă, schiță, eseu, articol, poezie, epigramă, exclamație – din care să rezulte clar că nu se împacă nici în ruptul capului cu un regim în care s-ar putea petrece cu evreii de aici – ceea ce s-a petrecut cu evreii din Germania? Bineînțeles, vrem numele acelui autor care să fi scris cândva o asemenea lucrare – şi să fi rămas consecvent până în ultima clipă! Aşteptăm cu nerăbdare răspunsul."

● În „Victoria", Dan Faur semnează pamfletul ***N. Batzaria – Moş Nae***, în scop declarat „demascator". Capete de acuzare: şi-a însuşit „moşioara «Universului Copiilor» şi a transformat-o în „monitor al reacțiunii celei mai înverşunate", „a proslăvit «războiul sfânt»" etc.: „Dar cea mai păcătoasă activitate a acestui transfug odios, care a traficat cu democrația cum au traficat alții cu valutele, a fost «activitatea» la «Universul Copiilor», pe care l-a luat de data aceasta, cu adevărat într-o totală şi perfidă exploatare. Şi, ca să-l demascăm, îi vom spune aci că am înțeles de ce a trecut, mai cu seamă, la «Universul», şi nu la «Curentul» sau «Porunca Vremii», unde îl aşteptau aceleaşi brațe entuziaste şi deschise. El a acostat la țărmurile «Universului», pentru că, de departe, îi surâdea moşioara «Universului Copiilor». Ce a făcut din acestă revistă, monitor al lipsei de talent, al reacțiunii celei mai înverşunate; cum i-a mințit pe copii, toată vremea, strecurându-se sub masca falsă a «moralei» şi «patriotismului» cele mai abjecte baliverne despre Rusia Sovietică, cum a proslăvit «războiul sfânt», întinând şi învenininând sufletele fragede cu plăcerea de a urî pe «duşmanul nostru de moarte, rusul, sângeros ca Diavolul» etc. ne vom gasi timpul cât mai curând, pentru a o arăta, scoțând de pe fața lui Moş Nae masca de bonomie şi de prieten al copiilor, pentru a-i rămâne fața balcanică, de țap ogârjit, ochii miopi şi perfizi, care au

privit pe toate cărările de unde puteau să-i vină arginții în buzunarele insațiabile. Dar N. Batzaria-Moş Nae merită mai mult decât un simplu medalion, el trebuie demascat aşa cum se cuvine, pentru ca mâine să nu mai îndrăznească altul ca el să mintă şi mai zăpăcească mințile fragede ale copiilor noştri."

2 decembrie

● Articolul ***Suprarealist în 1944!***, semnat cu pseudonimul Ulysse, în „Victoria", analizează volumul lui Gellu Naum *Culoarul somnului*, apărut în urmă cu puțin timp. Reproşându-i autorului apolitismul, detaşarea de mizeria maselor şi de istorie, „Ulysse" (Arşavir Acterian?) pune în paralel imaginile realității social-istorice cu acelea din poezia lui Gellu Naum şi îi recomandă modelul poeților sovietici: „[…] Pe câmpuri de luptă putrezesc – neştiute – cadavre ale unor foşti oameni; în beciuri de închisori, în ghetouri, în lagăre au zăcut frați şi părinți de-ai noştri, au murit copii şi mame ucise; există case unde nu mai intră pâinea; există trupuri din care a fugit sănătatea; ies din uzine obraji îmbrăcați în oftică, se chinuie, jupuindu-şi pielea, oamenii satelor noastre atinşi de pelagră. Cum mai poți fi suprarealist, d-le Naum? Şi cum mai poți fi atât de calm încât – continuând arta dumitale, moştenită de la André Breton, Paul Eluard Aragon şi ceilalți – să scrii despre femeile elastice (despre femeile de sticlă, de cristal de ceară sau de orice alt material vrea imaginația dumitale), în loc să scrii despre picioarele crăpate, despre pieptul stors de lapte, despre mâinile roase la spălatul rufelor sau negre de păcura motorului sau bătăturile de coada slinoasă, tăcută, inestetică a sapei? D-ta cânți nici mai mult nici mai puțin decât «melancoliile orificiilor» unei femei care, chiar dacă îți e iubită, merită mai puțin decât atâta. Alte subiecte nu mai existau? […] Dacă totuşi mai nutreşti dragostea unei poezii noi, atunci scrie poezia tuturor, aşa cum au scris-o poeții sovietici. Dacă totuşi mai vrei să mai tipăreşti o carte, tipăreşte una care s-o reabiliteze pe aceasta. Talentul dumitale cheltuie-l pentru toți. Vei avea o dublă bucurie: de poet şi de cetățean."

● „Jurnalul de dimineață" anunță constituirea secțiunii de „ştiința aplicate" în cadrul „Asociației române pentru strângerea legăturilor cu U. R. S. S." (ARLUS) şi reproduce comunicatul ministerului educației naționale (ministru Ştefan Voitec) cu lista de „autori socotiți dăunători educației şcolarilor", opera lor având „caracter fascist şi antidemocratic". Printre aceştia se află Ion Sângeorgiu, I. Petrovici, Traian Brăileanu, Eugen Chirnoagă, D. Caracostea, C. Rădulescu-Motru, S. Mehedinți, P. P. Panaitescu, N. I. Herescu.

● În „Academia", la rubrica „De la dreapta la stânga", N. Rondell revine asupra cameleonismului lui Ion Caraion, prin pamfletul ***Ion Caraion sau Despre tupeu***, cu subtitlul explicativ ***De la „Falanga" la „Victoria",***

„Tribuna Poporului" şi „Orizont": „[…] Vi-l portretizăm pe Stelică, desprins cu toată gelozia lui C. Pârlea, din placheta a II Zarathustra unde bocise, după datina în legiune pe Nicadori şi pe Arhangheli, pe Căpitan şi celelate titluri şi podoabe sfinte ale tinereții. Ce-i drept mai are o poezie şi despre Decemviri, dar nu despre asta ne propusesem să scriem ci despre Ion Caraion. Îşi vor aminti desigur de publicația Falanga, *săptămânal scris în duhul omului nou*, al cărei redactor responsabil era Horia Filip. Se impune vreo prezentare? Scriu acolo, – cred că subiectele rămân cunoscute prin stereotip – Radu Gyr, Alexandru Constant, Titus Tențiu, Ladmiss Andreescu, Mircea Mateescu etc., şi Ion Caraion între verdele chenarelor şi citatele din «Către legionari», proptite de gardul de fier. Sunt puțini amanții ideologiilor, dar Caraion se poate mândri că face parte dintre aceştia. Prizonier al mulțumirilor imediate, refuzând încăpățânat orice faliment, «arhanghelul» nostru cel de-al patruzeci şi unulea în «cetate», cuprins delirant în slava actualului, trânteşte arțăgos, după măsuri cântărite perspicace, în clape deşurubate. Circumstant, dar mai ales circumspect, Caraion e un exemplu din cele multe circumscrise de Caragiale prin: «Combate bine». Insurgent întrepid, isonar la orice oră, profesant în orice materie, filotim şi cupid atâta vreme – azi damnat. Scriitorul piruetic, mentoraş prozelit, pilotând din mocirlă în lumină, oricând gata la reîntoarceri, după cum arată busola. Diletant mereu «în formă», dar se pronunță după dirijori, în spatele dezgustătoarelor etichete regizate."

3 decembrie

● Un articol scris într-o limbă română greoaie şi şchiopă apare în „Democrația", sub semnătura Mioarei Gorea. Sub titlul ***Poeții lirici în slujba societății***, autoarea textului pledează pentru „poezia socială", după model sovietic, şi pentru excluderea (!) „acelor talente care se inspiră din alt domeniu" : „Se vorbeşte astăzi mult despre poezia socială. Poetul a fost întotdeauna cel care, datorită sensibilității lui sociale, a vibrat la cerințele ascuțite ale momentului, şi a marcat prin atitudinea lui, tendințe şi aspirații oarecum generale. […] E firesc deci ca azi, când tendința generală nu mai este să simtă ci să acționeze şi anume când eforturile tuturor se îndreaptă încordat spre realizarea unei noi, durabile şi echitabile organizații sociale, ca lumea să-şi dorească aportul dintotdeuna al poetului, sub forma unor versuri iluminate, de imbold şi de acțiune, sub înfățişarea, adică, a poeziei sociale. Şi e explicabil deasemeni de ce, o mare parte din scriitorii şi citicii noştri literari, entuziasmați de exemplul unor Maiacovschi, Bloch sau Esenin şi făcuți nerăbdători de prelungul «inter armas» al muzelor româneşti, cer cu insistență o poezie exclusivă a momentului social, mergând chiar până la excluderea acelor talente care se inspiră din alt domeniu şi la negarea anumitor valori cu importanță şi trecut pe scara realizărilor culturale". Drept

argument al demonstrației sale, autoarea evocă un dialog al lui Lenin, „geniul revoluției socialiste", cu câțiva „tineri comunişti". □ În acelaşi număr apare articolul „demascator" ***Nichifor Crainic***, semnat de Radu Petre

● Tot în direcția justificării excluderilor din S.S.R., G. Mărgărit semnează, în „Victoria", pamfletul ***Nicolae Roşu***, acuzandu-i orientarea fascistă şi mediocritatea literară: „A putut să intre la S. S. R. şi Nicolae Roşu, găligan cu înjurătura între dinți, gata oricând de-a scoate o dialectică a suduielii, unică prin grobianismul expresiei. Medic de meserie, N. Roşu şi-a refuzat meseria şi, probabil sfătuit de maestrul N. Crainic, căprarul gândirist, s-a încăpățânat să strice tone de hârtie. Pentru a-şi satisface sinistrele ambiții, acest Nicolae Roşu (încă o dată: epocal!) l-a studiat pe Alfred Rosenberg şi ne-a dat gata printr-o aşa chemată *Dialectică a Naționalismului.* Hodoronc-tronc, peste noapte, după o agapă între tapete verzi, Nicolae Roşu neputând suporta decât cântecul urlător al cohortelor misticizate, s-a trezit scriind versuri. Parodiind în chinurile celei mai cumplite indecențe, în ton de aritmetică miticistă, pe confratele său întru culoare şi hermetism, Nicolae Roşu (proaspăt înverzit) a bătut în versuri ecuațiile doctrinei legionare".

● Mihnea Gheorghiu semnează, în „Scânteia tineretului", articolul ***Voltaire***, scris cu prilejul unui sfert de mileniu de la naşterea acestuia, căutând – aşa cum se întâmpla frecvent în presa vremii – modelul anticipativ: Voltaire ar fi presimțit democrația şi revoluția, dar nu a izbutit să se identifice cu poporul; el este însă considerat un precursor fiindcă filosofia lui are „laturi profund materialiste: morale, politice, economia sa politică exprimă nevoia progresului social, întemeiat pe reforma vieții prezente".

● În „Tribuna poporului", Dan Petraşincu semnează articolul ***Prezența lui Tolstoi***, text de prețuire a prozatorului şi, în general, a literaturii ruse.

● Rubrica „Perna cu ace", deținută de Oscar Lemnaru în „Dreptatea", este înlocuită cu rubrica „De la Apus la Răsărit", semnată la început „A. B. C.", apoi „Styx" şi având formula şi stilul lui Oscar Lemnaru din rubrica anterioară. Urmând linia incriminărilor consacrată de vechea rubrică, „De la Apus la Răsărit" va păstra această tradiție şi în perioada următoare.

5 decembrie

● Un pamflet despre ***Radu Gyr*** apare în „Victoria", în seria textelor dedicate epurației de la Societatea Scriitorilor Români. L. Alfandari, semnatarul pamfletului, acuză legionarismul poetului, justificând astfel excluderea sa din S. S. R.: „[…] Radu Demetrescu Gyr se lăfăise pe cheiurile Dâmboviței în cămaşă verde, cu pistolul în brâu, pornit pe huiduieli, să spargă capete şi geamuri. A înlocuit condeiul cu pistolul, a preferat ispitei cărții, bolovanul. Căci bolovanul era mai concret ca volum şi oferea mai multe satisfacții. În acel timp se jefuia, se asasina, se ruina şi se compromitea țara. Radu Gyr, poetul sfintei tinereți legionare, încasa

dividendele, participa la comisioanele ministerelor vândute hitlerismului, la cruciadele «antibolşevice», la loviturile istețe pentru realizarea unui «imperiu românesc». Colabora la «Porunca Vremii», «Sfarmă Piatră», «Prepoem», «Luceafărul», «Gândirea», «Universul Literar», alături de altă simpatică asociație onorată de cămăşile verzi: Ernest Bernea, Ladmiss Andreescu, Toma Vlădescu, Mircea Eliade, Mircea Mateescu, Constantin Noica etc... etc... Poetul imnului legionar, poetul *Cununiilor uscate*, al *Poemelor de război* (desigur războiul «sfânt», patronat de svastica Mareşalului), director al Teatrelor, trăgea cu nădejde din pistoale, cocoțat pe acoperişul Naționalului; trăgea în armată, în zilele rămase moaşte ale rebeliunii. Şi mai era Director la Radio-Difuziune, profesor universitar, gândirist, membru al cuibului de intelectuali, poeți, deştepți etc., ai «Cronicar»-ului din Bucovina. Radu Gyr, asigura cu gir-ul lui un cabinet, o carte, o mişcare. Cât de spurcat trebuie să fi fost la fire, cât de infectat de mistica putreziciunii fasciste, cât de grav l-o fi pocnit bâta Căpitanului peste coadă şi peste bot, ca să facă sluj. Am aflat, după 23 august, că a recurs la o tentativă de sinucidere. Se grăbea. În Oltenia, la Râmnicu-Vâlcea, pe meleagurile de pe care pornise Tudor Vladimirescu, acolo Radu Gyr, bardul fascismului românesc (vă amintiți de putch-ul poeziei naziste, Horst Wessel?!), a încercat să moară. Legile actuale interzic pedeapsa cu moartea. Dar, dacă slugile şi vânduții fascismului, dacă trădătorii poporului, încearcă să-şi administreze singuri moartea, legea nu îi opreşte."

6 decembrie

● Ion Barbu este prima victimă a proaspetei rubrici „De la Apus la Răsărit", din „Dreptatea" (fosta rubrică „Perna cu ace") semnată *A. B. C.* (alteori Styx). Deşi textul ***Despre demnitate***, apărut în numărul din această zi al ziarului nu-l numeşte, poetul este uşor de recunoscut după detaliile biografice! „[…] Există la Bucureşti un om, se spune, foarte original. Poet misterios şi ştiutor nevoie mare în ştiințe abstracte, care permit omului să calculeze cu destulă precizie depărtarea dintre constelații cu toate că nu-l ajută să măsoare şi să determine consecințele vorbelor şi ale propriilor sale gesturi. Hărăzitul muzelor este, aşadar, omul cifrelor. Ca înfățişare nu prezintă nimic excepțional, cu toate că uneori, privirea-i fascinantă te pune pe gânduri. Ei! dar toate acestea n-au însemnătate. Important este că în urmă cu câțiva ani, germanofil convins, antisemit declarat şi fascist notoriu se agita printre oameni, prin cafenele şi poate chiar prin universitate, încercând în fel şi chip să defaime democrația, națiunile unite şi orice idee de libertate, strigând cât îl ținea gura că irezistibila forță a armatelor germane va zdrobi iudeo-masoneria anglo-saxonă. Ba chiar, la un moment dat, cu prilejul unei tragedii jucată în piața Teatrului Național, poetul matematician (cu limbaj cifrat adică...) patrula înarmat cu unul, două sau chiar mai multe pistoale. Nu

l-am văzut în acele zile întunecate, dar am aflat despre ciudata-i ispravă. Dar nici aceasta nu constituie marea noastră uimire întrucât totdeauna l-am considerat capabil de multe şi minunate lucruri. Iată însă că evenimentele de la 23 august punând capăt teroarei teutone, se iveşte foarte delicata problemă a epurației, în presă, în universitate, în S. S. R. etc. Poetul cu pricina, autorul unui admirabil poem adresat providențialului Adolf Hitler, a «compus» o scrisoare pe care a adresat-o comitetului de conducere a S. S. R.-ului. Epistola are scopul să arate că poetul ermetic îşi recunoaşte greşeala, că face *mea culpa*, că admiră infinit armatele U. R. S. S.-ului şi că de acum înainte va fi om de treabă. Scrisoarea urma să fie dată publicității şi cu această formalitate dificultatea era rezolvată. Cum nu s-a gândit nimeni că omul minte, că joacă o farsă, că este un escroc sentimental şi că la urma urmelor simpla apropiere de acest om lipsit de cea mai elementară demnitate compromite şi degradează? În acest caz toți fasciştii şi germanofilii să iscălească în bloc o scrisoare de scuze că au ațâțat la jaf şi la omor şi să fie iertați."

● Constantin C. Giurescu este ținta unui articol demascator cu titlul ***Despre un fals tratat de istorie***, semnat în „Scânteia" de Ion Călugăru care îl acuză de şovinism şi naționalism.

7 decembrie

● În „Scânteia", Alexandru Lăzăreanu semnează articolul ***Intelectualul timpurilor noi***. despre locul şi rolul intelectualului în societatea românească prin comparație cu situația din U. R. S. S. Autorul susține ideea că scriitorii sunt purtătorii de cuvânt ai proletariatului şi țărănimii; „turnul de fildeş" a fost „dărâmat de marile evenimente istorice: Revoluția din octombrie 1917 şi al doilea război mondial", iar „intelectualul timpurilor noi e în curs de formare. Şi contribuția lui la lupta poporului român se face mereu mai simțită". Modelul invocat este cel al intelectualului sovietic.

● „Noi ştim că numai o prietenie sinceră cu U. R. S. S. poate şi va asigura țării noastre independența ei națională, libertatea şi înflorirea culturii" se afirmă în ***Telegrama A. R. L. U. S. către mareşalul Stalin*** cu ocazia *Adunării festive organizate în vederea aniversării Constituției staliniste,* în finalul căreia este menționată şi situația culturii. Textul telegramei este reprodus în „Jurnalul de dimineață".

● Rubrica „Epurație la S. S. R.", rezervată de ziarul „Victoria" unor analize de multe ori caricaturale ale cazurilor de excluderi din Societatea Scriitorilor, este semnată în acest număr de Sergiu Filerot, care se ocupă de italienistul şi traducătorul ***Alexandru Marcu***: „„„Dacă Alexandru Marcu n-ar fi fost decât un sincer şi pasiv – mai ales pasiv – italofil, lingvist şi universitar, desigur că n-ar fi fost tras la răspundere. S. S. R.-ul nu s-ar fi lipsit de eventualele sale contribuții literare mai mult sau mai puțin obiective. Dar Alexandru Marcu a

fost un militant. Ca ministru al presei şi propagandei a înţeles să fie cu adevărat un propagandist. Salariul şi fondurile veneau cu regularitate, marfa se cerea livrată – deci – cu conştiinciozitate. Şi – din păcate – conştiinciozitatea s-a numit în cazul acestui «ilustru ministru», pasiune, entuziasm, crez politic. Iată doar un singur pasaj dintr-un discurs rostit la congresul Uniunii ziariştilor de la Veneţia, în 1942: *Dar tot atât de călit şi de aprig s-a dovedit spiritul de luptă al ziariştilor români în combaterea unui alt duşman comun şi anume în lupta împotriva judaismului şi plutocraţiei. Presa română a luptat şi luptă încă din clipa în care acest popor in Sud-Estul Europei şi-a impus în vara trecută misiunea: Războiul sfânt, pe care îl face astăzi şi pe care îl va face până la victorie... Presa română se declară identificată cu idealurile noii Europe, sub înaltele auspicii ale Ducelui Mussolini, ale Führerului şi ale Conducătorului său Mareşalul Antonescu, respectatul cap al armatei şi al Statului român."*

● „Tudor Vianu a fost numit director al editurii „Fundaţiilor Regele Mihai I": „Fireşte că pentru prestigiul instituţiei alegerea a fost bine făcută, deoarece d. profesor Vianu este un om cu autoritate, foarte serios şi foarte echilibrat. Acestă numire este desigur de bun augur". („Dreptatea", rubrica „De la Apus la Răsărit" semnată *A. B. C.*)

8 decembrie

● Articolele care îndeamnă la implicarea intelectualilor în transformările politico-sociale aflate în derulare sunt tot mai frecvente în presa din această epocă. În „România liberă" Gheorghe Dinu semnează ***Cărturarii şi reforma agrară***, în care după ce constată sărăcia şi nivelul cultural scăzut al ţărănimii, subliniază în finalul articolului datoria intelectualilor de a se implica în susţinerea reformei agrare pentru ca „pătura ţărănească" să aibă posibilitatea materială în vederea ridicării nivelului ei de cultură: „[...] Aceleaşi lucruri le-au cerut şi marii noştri cărturari Nicolae Bălcescu şi Kogălniceanu în limpedea lor viziune politică, cerând reforma agrară. Cărturarii români de astăzi nu se pot integra decât pe această linie politică, singura justă şi în măsură să rezolve analfabetismul care apasă asupra neamului nostru ca o ruşine. Cerând reforma agrară cărturarii îndeplinesc un comandament naţional şi o poruncă a conştiinţei de oameni luminaţi şi care îşi dau seama de misiunea lor. Cărturarii unui neam cu nivelul de cultură ridicat, sunt cu atât mai mulţi şi cu atât mai mari".

9 decembrie

● Al. Rosetti semnează în „România liberă" articolul ***Jocul de-a militantul***, persiflând cu finețe activismul ipocrit.

● *A. B. C.*, la rubrica „De la Apus la Răsărit", din „Dreptatea", semnează textul ***Câteva figuri dispărute***, care surprinde întrucâtva atmosfera boemei culturale.

10 decembrie

● Apare la Bucureşti, ziarul „Veac nou", cu subtitlul „Organ săptămânal al Asociaţiei Române pentru strângerea legăturilor cu U. R**.** S. S." De la numărul 2 din 1946 are subtitlul „Revistă de cultură", iar din 1980 – „Revistă editată de centrul Naţional pentru Promovarea Prieteniei şi colaborării cu alte popoare". Din comitetul de redacţie al primei serii fac parte M. Sadoveanu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Ion Pas şi Octav Livezeanu. Din 1974 apare lunar.

● ***Lumea de mâine*** este titlul generic sub care Ion Biberi începe o serie de convorbiri cu personalităţi culturale importante ale momentului, în „Democraţia". Textele apărute aici, inclusiv pe parcursul câtorva luni din anul următor, constituie materia volumului *Lumea de mâine*, publicat în 1945. În numărul din această zi, intervievatul este Tudor Vianu. Despre formaţia sa intelectuală, esteticianul mărturiseşte: „Mi-am cunoscut încă de la început o mare afinitate pentru clasicismul elen şi mai cu seamă latin. Formaţia mea sufletească şi literară este esenţial clasică. M-a preocupat îndeosebi problema expresiei, a stilului, pe care mai târziu am regăsit-o cu bucurie în orientările unui Gustave Flaubert. Visam o artă fără subiect, fără nici un alt sprijin decât al perfecţiei formale. […] Am fost sensibil la perfecţia formală a scriitorilor, la concizia expresiei, la mânuirea şi elaborarea cuvântului, la înlănţuirea şi construcţia frazelor; voiam să intru în laboratorul intim al creaţiei, al expresiei, în munca de atelier a artistului. […] După o primă fază, în care mergeam către concizie, sinteză şi chiar obscuritate, şi care, în paranteză fie spus, nu a fost fără legături cu mişcarea simbolistă, am avut o a doua perioadă, de explicitare a expresiei, de analiză şi de adâncire a conţinutului. Clasicismul mi-a servit ca punct de plecare pentru elaborarea unei concepţii estetice mai largi. Am considerat pe scriitor ca pe un muncitor al cuvântului şi de aici am trecut, către 1924-1925 (poate şi sub unele influenţe absorbite din Valéry şi a concepţiei lui de artizanat artistic, de poeta faber) la o concepţie estetică bine conturată". (**vezi Anexa**)

● O conferinţă a lui G. Călinescu, ***„Rasă, rasism şi literatură",*** este comentată într-un articol cu acest titlu semnat de Gr. Silvian în „Ultima oră". Conferinţa dezbate problema de actualitate a situaţiei evreilor, cu trimitere, în ultimă instanţă, la literatură: „[…] Şi trecând în domeniul pur literar al problemei rasiale d. profesor Călinescu, se întreabă: «care e situaţia unui neamestecat, a unui Evreu, de pildă, care scrie româneşte. Rămâne el în sfera specificului românesc? Eu cred că nu. Există o contopire cu naţia prin aer, prin alimente, cum ar zice d. Sanielevici, prin geografie. Un Evreu din Moldova ca Fundoianu, cântând târguri moldovene populate cu Evrei, este de fapt un tradiţionalist bucolic în spiritul celorlalţi poeţi români. El evocă vitele, căruţele, ploile, butoaiele, harbuzii locului, însă cu entuziasmul de natură al unei rase care n-a trăit în ea»".

● A.B.C. semnalează criza cărții străine pe piața anticariatelor și a librăriilor, anunță iminenta apariție a studiului *Paradoxele logicii*, de Anton Dumitriu, la „Fundația Regele Mihai I" și, considerându-l pe Petre Comarnescu „un democrat verificat", laudă seria de conferințe pe care acesta urmează să le susțină la Radio. („Dreptatea" , rubrica „De la Apus la Răsărit")

● În articolul său ***Lauda literaturii române*** *(*„Națiunea română", nr. 9, rubrica „Literatură, cultură, artă"), Ştefan Aug. Doinaş se raportează polemic la noțiunea de „criză", care începe să fie vehiculată în paginile diferitelor publicații. „Criza" culturii ar fi discutată mai ales de spiritele minore, de scriitorii insignifianți: „Toți acei care, în lipsa ochiului sănătos, scriu despre criza literaturii noastre și se tânguiesc, își deplâng exclusiv propria lor carență spirituală, cămările nepregătite, cu pragurile prea scunde, în care nu pot primi literele. Agitația lor e sterilă, iar mobilul, străin de artă, care-i îndeamnă la gălăgie, se dovedeşte primejdios". Din acest articol a cărui linie polemică sau conceptuală rămâne nearticulată, se reține tabloul literaturii interbelice, și în special referirile la poezie (în opinia publicistului, existența unei literaturi puternice în perioada interbelică ar fi fost contra-argumentul la ideea de „criză a culturii"); îl reproducem în continuare: „Tudor Arghezi, domesticind cuvintele pentru împreunări noi, miraculoase, iată a dat poezia frazei noastre de revoltă, a scârbei noastre și suavității noastre. Lucian Blaga, al cărui timp descifrat încă n-a sosit, într-un vers scurt, reținut, convertit la un rit păgân, oferă poezia gravă, cețoasă, a misterului, a momentului premergător miracolului, a liniştii. Bacovia, dincolo de decoratismul străin, de artificiul în două culori, se risipeşte în versul greu, simplu, care cântă lucrurile de fiecare zi, greutatea clipei banale. Ion Barbu, cu o nouă alchimie a cuvântului, dând extraordinare frumuseți în cadrul versului parnasian sau hermetic, umplându-l cu miezuri balcanice". □ În același număr, Ioanichie Olteanu publică poemul *Balada sinucigaşului* □ La rubrica „Agenda", se oferă unele detalii despre cenaclul care avusese loc pe 4 decembrie: se citise piesa lui Radu Stanca, *Drumul magilor;* dintre participanți, îi amintim pe Lucian Blaga, N. Balotă, Ştefan Aug. Doinaş, I. Negoițescu, Ion D. Sârbu etc.

11 decembrie

● „Scânteia tineretului" publică articolul nesemnat ***O „generație" care a trădat***, în care plecând de la evenimentele de la 10 decembrie 1922, când „un grup de studenți pornesc atacul direct asupra colegilor evrei" pune sub acuzație legionarismul și fascismul, cu deosebire în privința orientării tineretului: „Falşi pedagogi universitari, ca Paulescu și Nae Ionescu, se înhamă la trista muncă a întunecării minții tineretului și orientează acest tineret spre o formă de misticism neegalată în stupiditate de nici o altă mişcare fascistă de aiurea". □ La rubrica „Note", din același ziar, se dau

informații despre editura și librăria *„Cartea rusă"*, factor important în mişcarea culturală a epocii, menită să impună modelul literar sovietic: „Una din secțiunile „Asociației Române pentru strângerea relațiilor cu Rusia Sovietică este și «Cartea Rusă». «Cartea Rusă» este o editură și o librărie care-și propune să editeze și să răspândească autorii sovietici, atât de puțin cunoscuți la noi, precum și orice operă cu caracter progresist de autori români și străini. Deasemeni «Cartea Rusă» va importa din Rusia Sovietică cărți literare, științifice și de artă, precum și ziare și reviste în toate limbile. «Cartea Rusă» își propune ca după exemplul marilor edituri sovietice, să editeze cât mai multă lectură bună pentru tineret și copii. «Cartea Rusă» va acorda o deosebită grijă calității traducerilor având în acest sens concursul celor mai de seamă scriitori români. «Cartea Rusă», care înțelege să pună cartea bună în mâna tuturora, va pune în vânzare cărțile editate de ea, deși în cele mai bune condițiuni tehnice, la un preț cu mult inferior cărților altor edituri".

● Preocupat constant de chestiunea epurației, în „Curierul", Em. Socor semnează încă un articol pe această temă (***Epurație***), cu exemple din domeniul Radiodifuziunii, ilustrând tensiunea în care funcționau cultura și instituțiile ei în această epocă. □ În aceeași publicație, apare nota nesemnată despre ***Epurație la Universitatea din Bucureşti***. Printre cei îndepărtați din învățământ, conform „art. 2 din decretul-lege privitor la purificarea administrațiilor publice", se numără: P. P. Panaitescu, Nichifor Crainic, I. Petrovici, Alexandru Marcu.

12, 13 decembrie

● ***Unde n-au dreptate idealiştii noştri*** încearcă să demonstreze Dan Petrașincu în „Victoria", în articolul cu acest titlu care are caracter programatic pentru orientarea ideologică și politică a intelectualității. Autorul respinge „turnul de fildeş" și denunță tendința de conservare a valorilor permanente, în fraze care anticipează discursul centrat pe ideea luptei de clasă. (**vezi Anexa**)

13 decembrie

● Între materialele publicate de „Scânteia" despre evenimentele din viața culturală a momentului (***Fasciştii din Ministerul Cultelor şi Artelor*** sau ***Epurație la Societatea artiştilor dramatici şi lirici***) se află și nota nesemnată ***Societatea Scriitorilor Români şi epurația***, care, considerând că „operațiile de curățire au rămas în mijlocul drumului", îndeamnă la continuarea fermă a epurărilor și la împrospătarea Societății cu mai mulți „scriitori democrați": „Societatea Scriitorilor Români a publicat o listă de membri excluși pentru că s-au pus în slujba dictaturilor fasciste care au dus țara la dezastru. Operațiile de curățire au rămas însă în mijlocul drumului. Există încă – în

afară de foarte cunoscuții condeieri antisovietici – o seamă de așa zişi scriitori care au fost introduşi în societate, ca să servească conducerii fasciste drept masă de susținere; comitetul încă nu s-a atins de ei. Aceştia n-au nimic comun nu numai cu talentul şi cultura, dar nici măcar cu scrisul pur şi simplu. Dacă profitând de o conjunctură nenorocită ei s-au putut strecura, astăzi trebuie scoşi din societate pentru însuşi bunul renume al S. S. R.-ului. În locul lor trebuie introduse tinerele elemente democrate sau scriitorii cinstiți care s-au ținut departe de societate. Au fost introduşi – e drept – zece scriitori democrați care să înlocuiască pe cei epurați. Numărul scriitorilor democrați din afară de societate e însă mult mai mare. Şi nu trebuie lăsați la o parte. Ca să existe cu adevărat, Societatea Scriitorilor Români trebuie să îmbrățişeze cât mai larg interesele de viață ale tuturor scriitorilor legate de aspirațiile întregului popor. Societatea Scriitorilor Români trebuie democratizată în fond, nu numai în formă."

● Dan Petraşincu începe, în „Tribuna poporului", ancheta ***Unde merge literatura?*** (cu subtitlul explicativ-publicitar ***Mare anchetă printre personalitățile noastre literare***), care durează până la 11 februarie 1945. Obiectul anchetei este, cum afirmă într-un preambul inițiatorul ei, ***criza literaturii***. Interesant este că în acest moment ideile lovinesciene (preluate sub aspectul „luptei pentru democrație" şi „împotriva obscurantismului") sunt încă prețuite, iar criticul este citat ca o autoritate: „Iar în încheiere mă gândesc la un om care mi-ar fi oferit un răspuns copios şi elegant, la unul din marii critici ai acestei epoci tranzitorii – E. Lovinescu – care n-a apucat să vadă biruind democrația, aceea pentru care a fost mult hulit şi mult a suferit. Astăzi, când obscurantiştii, împotriva cărora a luptat patru decenii, nu mai există virtual pe piața literară, E. Lovinescu mi-ar fi spus că niciodată n-a încetat să creadă în adevăratele valori democratice, înlăuntrul cărora literatura şi scriitorul respiră ca în elementul lor." Cele patru puncte ale anchetei sunt: 1. „Credeți că există o criză a literaturii? Şi dacă da, cum ar putea fi remediată?"; 2. „Credeți că romanul sau poezia ar putea fi înlocuite în conştiința masselor de către alte arte – cum e de exemplu cinematograful?"; 3. „Care credeți că este – sau ar trebui să fie – poziția scriitorului român față de schimbările care se petrec astăzi în omenire?"; 4. „V-ați propus Dvs. personal vreo problemă de tehnică nouă sau vreuna de orientare generală asupra felului cum ați dori să scrieți de azi înainte?". □ Primii care răspund la întrebările acestei anchete sunt Tudor Vianu şi Perpessicius. Cât priveşte întrebarea care dă titlul generic al anchetei (***Unde merge literatura?***), răspunsul dat de Dan Petraşincu este inechivoc: „O întrebare temerară şi poate... inutilă. Fiindcă unde poate merge literatura, decât acolo unde merge toată epoca noastră: spre social. Ne aflăm însă, după cum recunoaşte toată lumea, îmtr-o fază de tranziție. Şi faza de tranziție implică nuanțe, niveluri, avansuri şi retractări, pe care scriitorii le manifestă

fie conştient, fie inconştient. Întrebările pe care le-am pus scriitorilor noştri au în acelaşi timp un caracter circumstanțial şi unul permanent. «Depinde din ce punct de vedere priveşti problema», după cum răspunde unul dintre intervievații noştri. Noi vom delimita, însă, precis: există o criză a literaturii, în înțelesul ei de circulație, de atmosferă, de preocupare generală. Şi nu doar războiul o accentuează, ci întreaga noastră mentalitate tranzitorie. Pe de altă parte, au dreptate marii scriitori ai unei epoci, când refuză s-o recunoască – această criză; fiindcă se poate vorbi de o criză, când avem printre noi un Sadoveanu, o Hortensia-Papadat-Bengescu şi alții? Se poate vorbi de o criză a... muzicii, când veacul nostru românesc se cinsteşte cu o prezență mondială ca aceea a maestrului Enescu?! Aşadar, criza există şi nu există în acelaşi timp. Obiectul anchetei noastre este, totuşi, şi rămâne criza – care există, indiferent de «permanențe». Astfel, ea nici nu ne-ar fi venit în minte. Şi din răspunsurile scriitorilor şi oamenilor noştri de cultură cititorul îşi poate desena singur configurația spirituală a acestor zile. I-o oferim ca pe un document, care poate servi şi în viitor. (**vezi Anexa**)

● „Victoria" publică articolul ***Pentru tânăra noastră literatură***, semnat Claudius Terange, care consideră că „este normal şi logic ca în scurt timp singurul curent literar să fie realismul" şi îndeamnă la urmarea modelului sovietic: „[...] Noi trăim o epocă în care romantismul, idealismul nu mai răspund necesităților lumii actuale. Singurul curent literar care domină sau care ar trebui să domine literatura epocii noastre este realismul (spunem că ar trebui să domine pentru că astăzi încă nu există o unitate perfectă în acest punct de vedere, dar este normal şi logic ca în scurt timp singurul curent literar să fie realismul). Or, realismul nu caută să creeze tipuri în parte sau cu totul imaginare, ci se străduieşte să înfățişeze tipuri întâlnite în viață. În această ordine de idei, trebuie să amintim că, prin epoca pe care o trăim avem nevoie de o literatură adresată mulțimii şi nu câtorva indivizi. [...] Noi nu avem nevoie de artişti maladivi, individualişti ca Nietzsche care s-a străduit să predice pe supra-omul. Noi avem nevoie de artişti sănătoşi, plini de viață, cum sunt autorii sovietici care să ne dea modelul unui om sănătos, puternic; să ne arate adevăratul om."

14 decembrie

● În „Scânteia", Victor Ilin semnează articolul ***În loc de cronică dramatică***, în care condamnă întoarcerea creatorilor spre trecut şi cere înțelegerea şi susținerea noilor orientări ale vieții sociale şi culturale în teatru, cinematograf, roman, poezie şi ştiințe; prin urmare cere un teatru care să răspundă intereselor maselor, „un fel de voluntariat politic al teatrului, un fel de cruzime şi pasiune înnoitoare şi revoluționară.": „Ceea ce lipseşte, se pare, e înțelegerea rolului istoric al artei teatrului, ca participantă la construcția unei lumi care se naşte cu adevătrat din cenuşa unor aşezări

trecute, un fel de voluntariat politic al teatrului, un fel de cruzime şi pasiune înnoitoare şi revoluționară."

● Despre ***Locul scriitorului*** scrie Emil Giurgiuca în „Ardealul", vorbind despre sorginea divină a artei şi trăgând de aici concluzii asupra considerației pe care societatea o datorează creatorului de literatură.

15 decembrie

● „Scânteia" anunță proiectul ***O antologie a poeziei sovietice***, la care lucrează Radu Boureanu, Emil Dorian, Eugen Jebeleanu şi Cicerone Theodorescu, sub coordonarea lui Mihai Beniuc.

● Despre ***Exemplul scriitorilor sovietici*** scrie, în „Jurnalul de dimineață", Alexandru Talex. În fraze şi cu ilustrări pe cale de a se tipiza în epocă, articolul se înscrie în campania de impunere a modelului cultural sovietic.

● „Moldova liberă" publică articolul ***Epurația condiționează democratizarea țării***, semnat de Mihai Novicov, care începe să-şi afirme rolul diriguitor nefast pentru literatura creată după 1948.

16 decembrie

● În numărul 2 al revistei **Bilete de papagal** (reapărută, în ultimă serie la 15 decembrie), Tudor Arghezi semnează tableta ***Principii***, în care îşi afirmă independența spirituală față de doctrine, partide şi mode: „Din ce partid mai puteam să fac parte? Doctrina mea nu putea să fie decât una, dacă am apucat-o într-acolo cu pasiune şi îndărătnicie: limba românească. […] Sunt osândit să trăiesc în toate vremurile afară din epoca mea, dincoace ori dincolo de ea, nu ştiu, dar împăcat cu iluzia că mă găsesc în rânduiala nerostită a împrejurărilor, datinilor şi lucrurilor, bune şi rele, de unde s-a ridicat limba pe care o scriu şi pe care o iubesc, aş cuteza să spun până la crimă, peste orice altă disciplină, convenție şi lege." (**vezi Anexa**) □ În acelaşi număr, în cadrul rubricii „Calendarul lui Coco" apare, nesemnat, articolul ***Cum se face presa***, care acuză injustițiile făcute lui Tudor Arghezi atât de vechiul cât şi de noul regim, atacurile la care a fost şi continuă să fie supus: „În primele zile după 23 august, miraculoasa dată, care a pricinuit în presă metamorfoza violentă a slugoilor de toate calibrele ale vechiului regim în democrați totalitari, d-l Tudor Arghezi s-a văzut atacat de aceste rămăşițe de drojdii, insinuate pe furiş sau cu anume ocrotiri de foste solidarități şi afinități, în noua rânduială. Erau prelungirile păienjenişului opac cu agenții escamontați ai serviciului de Poliție al presei, țesut de gazetari, mai mult sau mai puțin gazetari şi mult mai puțin decât mai mult, care au dus la arestările de către fosta Direcție a presei, la internări şi la decapitări profesionale. D-l Tudor Arghezi, interzis să publice, spionat, urmărit şi redus să trăiască din ofrandele unor oameni sau necunoscuți, sau nelegați de el prin alte sentimente decât literare, pe când mişelia prietenilor de aproape s-a ferit de

el un an, ca de un ciumat, a fost şi furat cu neruşinare de singura proprietate intangibilă şi sacră, intelectuală şi murdar calomniat. El nu-şi găsea locul să se apere, nu numai în presa veche dar nici în cea nouă, atât de exagerat discretă încât, nici nu a pomenit […] de actul de revoltă românească manifestat prin articolul *Baroane*. Şi n-a fost nici apărat cel puțin de alții care în materie de scris îi datoresc toți câte ceva, cel puțin o tulburare de sensibilitate sau un accent plagiat. Foştii camarazi de tinerețe sau de analogie aşteaptă să li se cerşească sfertul de ziar, în care să răspundă, condiționat, evident, de interesele speciale ale oamenilor, partidelor politice respective şi ale administrației gazetei. Sunt situații, care nu pot fi uitate. Ele determină şi la individualitățile concret organizate pentru epocile de primenire, o reacțiune de izolare. Sub vechiul regim, profitorii Transnistriei şi ai Dictaturii, siguri de impunitate, l-au furat şi pe Tudor Arghezi. Ei se bizuiau pe o domnie de câțiva ani a tâlhăriei prin înnăbuşire şi ştrangulare. La trecerea dintr-un regim într-altul au scos şi au camuflat gazete şi cârpe, care au cutezat să încerce discreditarea actului din septembrie 1943 şi a conştiinței autorului. Asta se potrivea cu dorința secretă a multora de minimalizare. D. Arghezi a fost învinuit că a luat bani, o „sumă mare", de la cel mai abject produs prin masturbare politică, Ică Antonescu, pe care nici nu-l ştia la față şi în acelaşi timp, că a trimis Baronului Manfred von Killinger, Ambasadorul Reichului, o scrisoare de sărut mâna, ca să fie pus în libertate. Ori, personal, cu ambasadorul Reichului articolul nu avusese de răfuit nimic. Articolul pornise indirect din altă temă. Pentru că şi-a pierdut elasticitățile pumnului, ale ciubotelor şi ale bastonului care încheie bine unele socoteli iar condeiul ajunsese să nu mai poată fi nici el o armă, d-l Arghezi s-a adresat în noul regim Primului-Procuror, ce cerea de a sili trei indivizi să-şi dovedească afirmațiile. Când vom avea spațiu şi timp vom publica, poate, şi textul. Parchetul a fost sesizat în 2 oct. 1944. De atunci au trecut peste două luni... Calomniatorii fug şi se ascund. Hoții caută alibiuri, derivații prin tărăgănare şi propun martori care refuză să afirme că ştiu ce s-a petrecut în intelectul secret al hoților când au plagiat. Despre Ică Antonescu şi Killinger nimic. D. Arghezi o să mai aştepte."

● La rubrica „Scriitori progresişti străini", din „Scânteia", este prezentat într-un text fără semnătură ***Thomas Mann*** şi se semnalează producția de la ***O nouă Editură***, „Cartea Rusă", având sub tipar cărți ale unor scriitori sovietici: Ilya Ehrenburg, N. Ostrovski, Şolohov, Tihonov etc., dar pregătind şi cărți de Malraux, Aragon, Dos Passos, Faulkner.

● Perpessicius semnează în „Ardealul" ***Mențiuni critice. Între for şi turn de fildeş***. Textul stăruie asupra condiției cronicarului literar în momentul istoric trăit, dar dincolo de reflecții se află autodefinirea unei personalități literare. Perpessicius optează pentru eclectism ca să cuprindă „cât mai multe şi mai variate moduri de expresie literară", refuză criteriile care ignoră natura

operei literare şi tratează cu diplomaţie tendinţa de instituire a controlului asupra creaţiei: „Iată-ne, aşadar, întors, după o apreciabilă absenţă, la dulcele şi familiarul supliciu, al foiletonului de la care ne-a abătut furtuna intempensivă, cu toate că presimţită, a primăverii anului acesta. Suntem, negreşit, departe de ziua aceea, binecuvântată între toate, a păcii,a tihnei, a lecturilor lent savurate, a impresiilor dozate cu grijă şi, cu tot atâta atenţie, încredinţate tiparului. Spaimele apocaliptice, prin care ne fu dat să trecem, nu s-au risipit, de bună seamă, cu totul. Mai stăruie încă, în auz şi în inimă, tânguirea stridentă a sirenelor de alarmă, tot mai adulmecăm izul trezit de moloz şi funingine, nu s-au topit pe de-a-ntregul […] aventurile pribegiilor noastre improvizate. Şi totuşi, ca o dovadă a instinctului nostru de acomodare, ne simţim cu fiecare zi tot mai singuri, tot mai puţin ne înspăimântă ruinele, ne-am deprins cu umbra placajelor şi din cenuşa tristelor ore au şi-nceput să-nvie aducerile aminte. […] Stivele, însă, de cărţi acumulate într-o atât de lungă vacanţă, pe deoparte şi climatul ceasului de faţă, pe de altă parte, impun cronicarului obligaţii, pe care singure vremile de excepţie le favorizează. Căci dacă nu ne putem întoarce faţa de la spectacolul editorial, al prezentului, în aceeaşi măsură am greşi dacă am şterge cu buretele producţia literară a ultimelor zece luni, fără a mai socoti şi toate acele restanţe, cu care ne-au surprins evenimentele din primăvară şi cu care ne considerăm debitori. În ce măsură, însă, vom spicui din una sau din cealaltă producţie şi după ce norme se va conduce alternarea celor două planuri, iată o chestiune dificilă, dacă nu de-a dreptul oţioasă. În ciuda oricăror ambiţii, cronicarul nu va putea concura niciodată cu oficiul de stare civilă al cărţilor, am numit bibliografia. Oficiul său fiind, prin excelenţă, unul de selecţie. Şi cine zice selecţie, zice, implicit, arbitrar, înrâurit de o pricină sau alta şi, în primul rând, de preferinţele intim determinate, ale oficiatului. Căci orice s-ar crede şi oricum am disimula lucrurile, cronicarul este şi el un cititor ca oricare altul, legat de anume răspunderi, poate, subordonat, ca şi acela, înainte de toate, legilor de aramă ale suveranului său temperament. A îmbrăţişa cât mai mult şi a năzui la înţelegerea a cât mai multe şi variate moduri de expresie literară este întâiul dintre canoanele eclectismului şi cu toată strădania ce ne-am dat, de-a lungul a două decenii de îndeletnicire foiletonistă, n-am izbutit să ne situăm pe dealul dimpotrivă al sectarismului. Îmi plac sectarii şi-i admir, din nefericire nu pot fi decât eclectic – iată adagiul cu care ne-am ales şi din a cărui aspră carapace nu ne-a fost dat să evadăm. Şi dacă lucrul n-a fost cu putinţă până acum, e inutil să mai nădăjduim vreo schimbare la faţă, de azi înainte. Vom urma, aşadar, să citim cu aceeaşi obedienţă cărţile ce ne vor fi adresate, ne vom sili să pătrundem, de-a dreptul sau pe căi ocolite, la sâmburele de lumină sau de întuneric, închis într-însele, fără consideraţii de vârstă sau de orientare ideologică. Paralel cu dezastrele câte a pricinuit, cataclismul prin care trecem

a avut şi părţile lui bune şi, printre primele, suprimarea luptei dintre generaţii. Ce n-au izbutit să facă ani întregi de polemică, a făcut, dintr-o singură trăsătură, mătura ordonatoare a războiului. […] Desigur, prefacerile sociale ce se vestesc vor imprima şi literaturii noi caractere, pe care nu vom pregeta să le spunem şi să le aplaudăm, după împrejurări. Oricât de lăudabile însă, intenţiile nu ajung în materie de literatură. Niciodată subiectul n-a suplinit lipsa de inspiraţie şi niciodată constrângerea – afară de aceasta impusă de canoanele artei – nu a încălzit tipare inspiraţiei, însă pricină de deznădejde nu aflăm."

● Într-un amplu material publicat în „Dreptatea", cu titlul ***În jurul epuraţiei de la Universitate. O scrisoare a d-lui Nicolae Şerban, cu privire la comisia de revizuire. Epurabilul sau bizara situaţie a d-lui prof. Al. Rosetti***, este acuzat de oportunism Al. Rosetti, dovedit de oscilaţiile sale politice. Textul este semnat cu pseudonimul *Ajax*. □ În acelaşi număr, la rubrica „De la Apus la Răsărit", semnată *Styx*, se reţine un amănunt privind situaţia materială a scriitorului: „Domnul Victor Eftimiu, în calitate de preşedinte al S. S. R.-lui, a intervenit la forurile competente şi a obţinut ca scriitorii, pictorii etc. să poată folosi o cameră în plus în locuinţa lor, altfel expusă încartiruirii refugiaţilor. Măsura este admirabilă şi nu putem decât să-i fim recunoscători maestrului Eftimiu, care se gândeşte la toate."

17 decembrie

● ***Tudor Arghezi flaşnetarul*** este titlul unui articol apărut în „Fapta". Fără semnătură, textul vizează „falsul" eroism arghezian, obţinut în urma sancţiunilor generate de pamfletul „Baroane!", care nu l-ar fi vizat, de fapt, pe ambasadorul Germaniei la Bucureşti, Manfred von Killinger. De altfel, însăşi activitatea de pamfletar a poetului este pusă sub semnul întrebării, datorită, se afirmă în articol, ambiguităţii textelor argheziene din această specie, care ar avea „darul de a murdări pe toată lumea şi de a nu fixa pe nimeni anume". Pamfletul arghezian s-ar caracteriza prin gratuitate, poetul „spurcând" şi „pe morţi şi pe vii de dragul invectivei", „furişându-se printre fraze ca să nu-l prinzi şi să-l întrebi ce a vrut să spună". □ Tot lui Arghezi îi dedică un text (***Râma către soare***) şi Liviu Bratoloveanu, care parodiază stilul pamfletar al poetului, luându-l însă drept ţintă pe Arghezi însuşi: „Învârtind prea mult flaşneta cu melodie denaturată, cântecul maestrului a început să plictisească şi să supere. Atragem atenţia posterităţii că mai-marele peste calfe n-a avut niciodată curajul să doarmă pe scândura goală, cum ameninţă, şi că omul care azi bate toba mare în numele muncitorilor, este acelaşi care a intrat în conflict cu tipografii care l-au slujit". □ De altfel, în „Fapta", articolele de denunţare a diferitelor aspecte ale personalităţii argheziene devin frecvente şi poartă, cele mai multe, semnătura lui Valeriu Popovici care, printre altele relatează şi o istorie ambiguă a apariţiei

pamfletului „Baroane!”, în urma publicării căruia a fost internat într-un „lagăr de lux, clasa I” (***Domnule Arghezi!***). Alte texte antiargheziene: ***Domnul Arghezi recunoaşte***, ***D. Arghezi şi lucrătorii***, ***„Martirul” Tudor Arghezi***, ***D. Tudor Arghezi, „temutul” polemist***.

18 decembrie

● În „Scânteia” apare materialul ***Publicaţii antinaţionale interzise de Comisia de Armistiţiu***.

● Gala Galaction scrie, în „Jurnalul de dimineaţă”, despre ***Universalismul creştin şi contrazicerile rasiste***, răspunzând astfel unei problematici aflate la ordinea zilei, îndeosebi prin „chestiunea evreiască”.

● Comitetul de premiere a debuturilor în literatură, instituit de „Fundaţia Regele Mihai I”, este compus din membrii comitetului de direcţie al „Revistei Fundaţiilor Regale” şi de redactorii revistei, la care se alătură Tudor Vianu, Perpessicius şi Şerban Cioculescu, urmând ca manuscrisele debutanţilor să fie depuse la sediul Fundaţiei (B-dul Lascăr Catargiu, 39) până la data de 10 ianuarie 1945, iar rezultatele să se comunice în cursul lunii februarie (conform „Dreptatea”, rubrica „De la Apus la Răsărit”, semnată *Styx*)

● M. I. Cosma publică în „România liberă” traducerea poemului ***Poetul muncitor*** de Vl. Maiakovsky, ca model de literatură care corespunde deziderateloor momentului.

19 decembrie

● Dan Petraşincu continuă ancheta „Unde merge literatura? Mare anchetă printre personalităţile noastre literare”, publicând în „Tribuna poporului” ***Răspunsul d-lui Mihail Sadoveanu – „Îndrăznesc a spune, la noi intelectualitatea a fost şi se dovedeşte reacţionară…”*** (**vezi Anexa**)

20 decembrie

● În cadrul anchetei iniţiate de Dan Petraşincu, „Tribuna poporului” publică ***Răspunsul d-lui N. D. Cocea***: „Fireşte că există o criză literară. Există de când lumea. În toate timpurile şi la toate popoarele, chiar şi la cele mai privilegiate, geniile puternice, talentele mari, au fost într-o infimă minoritate. La un milion de oameni dacă se naşte un sciitor […]. Nu cred în tehnică, atunci când e vorba de creare. Formulele trec, arta rămâne. Când ai ceva de spus omenirii, fondul dă naştere formei. Romantism, naturalism, simbolism, futurism, toate şcolile şi toate disciplinele nu mă pot împiedica să recitesc cu ardoare o pagină de Sophocle sau un vers de Lucreţiu. Gustul poate fi schimbător, ca şi modele cucoanelor. Arta e imuabilă în esenţa ei. Cei care cred numai în tehnică şi se închină gustului unei epoci sau unei şcoli, vor trece ca şi şcoala efemeră care i-a creat. Marea epocă revoluţionară care

deschide azi omenirii drumuri şi orizonturi noi va revoluţiona şi scrisul şi artele noastre, nu prin felul cum vom îmbrăca în haine noi forme, gânduri sau pasiuni vechi ca şi omul, ci prin felul cum vom şti să insuflăm o viaţă mai intensă acestor forme, să lărgim şi să înălţăm limitele gândirii umane, dezrobind-o de toate prejudecăţile trecutului, şi să dăm pasiunii rolul ei fecund în societate, scoţând-o din serbedele alcovuri burghezeşti şi făcând-o să agite, să frământe, să rodească masele enorme şi profunde ale poporului.

□ G. Călinescu semnează, în aceeaşi publicaţie, ***Dialog cu un „intelectual”***, în care respinge teoria elitelor civice, ca şi ideea individualităţii creatoare, şi formulează îndemnul: „Să intrăm în rândurile poporului şi să gândim în numele lui”.

● Moare, la Bucureşti, Nicolae Cartojan (n. 1883), ale cărui scrieri fundamentale sunt: *Cărţile fundamentale în literatura română*, 2 vol. (1929–1938), *Istoria literaturii române vechi,* 3 vol. (1940–1945). A condus „Cercetări literare” (1934–1943).

● Se încheie prima serie a săptămânalului „Universul literar”, apărut în februarie 1938, supliment al cotidianului de informaţii politice şi culturale „Universul” (seria a III-a, august 1944–iulie 1953). „Universul literar” va reapărea de la 21 ianuarie până la 3 iunie 1945.

● G. Călinescu semnează în „Tribuna poporului” articolul ***Dialog cu un „intelectual”***, în care respinge teoria elitelor civice, ca şi ideea individualităţii cretoare, pentru a ajunge în ultimă instanţă să formuleze îndemnul: „Să intrăm în rândurile poporului şi să gândim în numele lui”.

● În „Dreptatea”, din rubrica „De la Apus la Răsărit”, semnată *Styx,* se evidenţiază informaţia despre activitatea editorială a lui Tudor Vianu: „D. Tudor Vianu desfăşoară o mare activitate editorială la «Fundaţia Regele Mihai I». A făcut foarte multe contracte pentru cărţi ce vor apărea în lunile viitoare. S-a îngrijit mai ales de penetraţia clasicismului străin în literatura noastră. Astfel a organizat un vast plan de lucru pentru tălmăcirea marilor scriitori ruşi în limba română. Vom avea în curând traduceri din Dostoievski, Tolstoi etc., dar traduceri artistice realizate de scriitori încercaţi. Nu avem nicio îndoială că în urma acestui remarcabil impuls literatura noastră va face cel puţin un pas înainte.”

21 decembrie

● ***Se primeneşte atmosfera*** este titlul unui articol pe tema noii orientări politico-sociale, publicat de Ion Călugăru în „Scânteia”.

● În cadrul anchetei „Unde merge litaratura?” dezbătând ideea crizei literaturii în opinia unor personalităţi, „Tribuna poporului” publică ***Răspunsul d-lui Al. Philippide – „Dirijarea cu normative s-a văzut că este dezastruoasă întotdeauna pentru valoarea producţiei***”. Interesant este portretul pe care-l face poetul Dan Petraşincu, evidenţiind transformarea

ideologică înregistrată de conştiinţa acestuia: „Profilul vulturesc al d-lui Al. Philippide te-ar face să crezi că vei întâmpina un om aspru, net în gesturile sale interioare şi exterioare. Totuşi, poetul *Visurilor în vuietul vremii* e numai mătase în realţiile sale cu oamenii; asprimile colţuroase şi le păstrează pentru poezia sa de «lavă îngheţată», cum a caracterizat-o un critic. Situaţia de poet şi de scriitor a d-lui Philippide nu se cade s-o definim noi; ea se defineşte singură, din ce în ce mai trainică, în conştiinţa vremii noastre. Dar d-sa nu se mulţumeşte să fie doar unul dintre cei mai particulari poeţi ai pantheonului contemporan românesc – d-sa dovedeşte şi o participare cu spiritul la realităţile vremii. Secretarul „Asociaţiei pentru strângerea relaţiilor cu U. R. S. S." secţia literară, e gata oricând să coboare din turnul său de fildeş, pentru a colabora cu oamenii ce visează instaurarea dreptăţiii pe acest pământ". (**vezi Anexa**)

● „Ultima oră" publică sub semnătura lui George Constant articolul ***Pentru cultura poporului***, pledoarie pentru „mobilizarea tuturor instrumentelor de cultură şi îndrumarea lor spre scopul unic al luminării maselor".

22 decembrie

● Raoul Şorban scrie în „Ardealul" despre ***Problema literaturii româneşti în Ardealul de Nord E. R. A. N. (Editura românească Ardealul de nord)***, constatând progresele înregistrate aici în ultimii patru ani.

● În „Victoria", Mitiţă Petroianu semnează ***Aspecte literare din U. R. S. S.***, în care face o incursiune în literatura nouă sovietică şi în viaţa culturală din U. R. S. S., pentru a releva modelul pe care trebuia să-l urmeze literatura română şi anume: ruptura de „formele sterpe" ale trecutului, înlăturarea misticismului şi a tradiţiei, inspiraţia din realizările omului nou în edificarea noii societăţi: „[...] Noul om sovietic trebuia să rupă pentru totdeauna cu trecutul, pentru a se regăsi într-o lume adevărată, dreaptă. Literatura sovietică, trebuia deci să contribuie, într-o largă măsură la această regăsire. Se impunea eliminarea tuturor formelor sterpe ale trecutului şi înlocuirea lor printr-o literatură populară. Astfel s-au născut un roman bogat în motive de viaţă autentică, o poezie sinceră desprinsă direct din sufletele oamenilor noi, din miracolul muncii. [...] Romanul sovietic a reuşit să se detaşeze complet de formele vechi, a izbutit să se înscrie ca un adevărat imn al muncii constructive, pe firmamentul entuziast al tuturor realizărilor tehnice. S-a demonstrat astfel, o dată mai mult, că o înjghebare epică, poate atinge, reunind complexitatea unor multiple forme de viaţă, cele mai variate posibilităţi artistice. [...] Artistul sovietic a lepădat haina misticismului slav, pentru a se exprima realist, în forme noi. El a înţeles să se lepede de dulcegăriile trecutului, să cânte viaţa aşa cum e, cu toate culmile şi prăpăstiile ei. Tradiţia a fost înlăturată o dată pentru totdeauna. Omul a devenit el însuşi, purificat de prejudecăţi moştenite. [...]"

● „Marea anchetă printre personalităţile noastre literare", iniţiată de Dan Petraşincu în „Tribuna poporului" continuă cu ***Răspunsul d-lui Ion Pas***, rezumat în subtitlul ***„Scriitorul trebuie să se încorporeze în omenire, să gândească şi să simtă universal***. (**vezi Anexa**)

24 decembrie

● Ion Biberi publică în „Democraţia", sub titlul generic al anchetei „Lumea de mâine", interviul cu Mihai Ralea. În convorbire, care nu are extensia celorlalte, realizate în acelaşi cadru, Mihai Ralea îşi declară „formaţia intelectuală raţionalistă şi democrată, ale cărei rădăcini le găseşte „în şcoala «Vieţii româneşti», sub conducerea lui Stere şi Ibrăileanu". Aceleiaşi ambianţe îi datorează primele elemente ale orientării sale marxiste, dar, mărturiseşte în continuare, „adevăratul contact cu doctrina am avut-o la Ēcole Normale Supérieure, undce trona o solidă tradiţie jauresistă. De altminteri, cea mai mare parte dintre studenti aveau în cameră portretul lui Jaurés… Mai târziu am aprofundat teoretic doctrina, cu prilejul pregătirii tezei mele de doctorat. Am frecventat către această epocă şi organizaţia S.F.I.O.[*] a lui Léon Blum, iar câteva luni mai apoi, la Berlin, am luat contact cu Clara Zetkin. Tot atunci am adâncit pe Hegel şi stânga hegeliană. Am dobândit astfel o metodă pe care am folosit-o atât în studiile mele sociologice, cât şi în câteva eseuri literare". (**vezi Anexa**)

25 decembrie

● Despre ***Poezia americană tânără*** scrie Mihnea Gheorghiu în „Scânteia tineretului". Semnatarul articolului respinge literatura izolării, a omului „închis în importanţa singurătăţii sale" şi elogiază literatura care are „pecetea actualităţii", fiind „inspirată de lupta clasei muncitoare", „care a susţinut din primul moment războiul just împotriva fascismului". □ În acelaşi număr, în articolul nesemnat ***Literatura pentru copii***, sunt condamnaţi „fabricanţii de literatură pentru copii", „de la Th. Speranţa la N. Batzaria (Moş Nae), o pleiadă nenumărată de scriitoraşi fără niciun pic de duh, fără nicio morală, afară de aceea a banului", şi se relevă pericolul influenţei fasciste asupra copiilor prin intermediul literaturii scrise de „propagandiştii antonescieni"

● Articolul ***Literatura dramatică română***, apărut sub semnătura lui Nic. Vlădoianu în „Ardealul", constată, într-un discurs destul de incoerent, situaţia „tehnicităţii la nivelul realizării" literare şi recomandă inspiraţia din domeniul social şi din evenimentele contemporane: „Evident, [...] inspiraţia va fi culeasă tot mai mult din altă zare, şi anume, din substratul problemelor sociale care sunt tot mai larg deschise prin noua orientare democratică a lumii şi, fireşte, şi a ţării noastre. În afară însă de această inspiraţie, problema

[*] Section Française de l` Internationale Ouvrière (n.n.)

socială caută a fi examinată în capacitatea şi calitatea de producţie a dramaturgiei române din zilele noastre. S-a dovedit, la o epocă nu prea îndepărtată, să fie câteva zeci de ani, în începuturile literaturii dramatice româneşti (evident lăsând cu totul în afara aparițiile izbutite ale clasicilor noştri) că literatura dramatică românească a trecut printr-o criză de tehnicitate. Înaintea războiului trecut, încercări şi bune voinţe au fost foarte multe. Ba ceva, mai mult, şi lucruri temeinice de spus se găseau în intenţiile şi observaţiilor autorilor de atunci, dispăruți astăzi în uitare şi pe care, dintr-o elementară decenţă şi pioşenie, nu e bine să-i mai reamintim. Toate încercările lor însă au fost tot atâtea înfrângeri, şi aceasta pentru bunul motiv că treceam atunci cu literatura dramatică românească nu printr-o criză de producţie, ci printr-un început de pedagocie tehnică. [...] Astăzi două generaţii de scriitori de teatru, una mai în vârstă, alta abia trecută de început, sunt în posesiunea acestui instrument care se cheamă tehnica dramatică. Iar întrucât priveşte cantitatea de lucruri pe care o au de spus, nimeni nu se îndoieşte că din clocotul vremurilor tragice dar înălțătoare, pe care le trăim, multe sensibilităţi scriitoriceşti vor şti să desprindă aspectele cele mai inedite şi mai frumoase ale vieţii. [...]

● Ancheta „Unde merge literatura?" continuă în „Tribuna poporului" cu ***Răspunsul d-lui Tudor Teodorescu-Branişte – „Literatura lipseşte din cauza lipsei de hârtie"***: „Nu cred că există o criză a literaturii. Cum nu există o criză a pâinii sau a tutunului. Pâinea şi tutunul lipsesc din pricina crizei de transporturi. Literatura lipseşte din cauza lipsei de hârtie. Dacă am avea hârtie, am avea cărți tipărite, ar rămâne câteva în ....literatură. Aşa s-a creat totdeuna literatura: oamenii au scris, tipografii au tipărit şi posteritatea a ales ce-a fost bun". (**vezi Anexa**)

● În „Victoria", Virgil Ierunca semnează articolul ***Împărăţia pământului***, în care, de pe poziţiile militante ale noii ordini sociale, ia atitudine împotriva religiei (în ziua de Crăciun!) şi „demască" falsitatea promisiunilor religioase prin contrast cu realitatea palpabilă care implică omul: „Pentru prima oară după o mie nouă sute patruzeci şi patru de ani sau poate numai de atunci de când şi cuvintele pot sărbători, avem libertatea să nu mai vorbim de împărăţia cerurilor, ci de aceea a pământului. Pentru că într-adevăr niciodată cerul nu a fost mai inutil de departe, mai absent, mai despărţit de oameni ca astăzi, când oamenii înşişi au început să ştie cine sunt, ce vor şi ce trebuie să facă. De multă, de foarte multă vreme, am cunoscut cu toţii o reală inchiziţie a cerului; şi dacă unii dintre noi au putut să se coboare mai iute pe pământ, cei mulţi şi neglijaţi, cei anonimi şi sărmani, au fost nevoiţi să suporte dialectica goală şi neadevărată a unei fericiri întârziate care promitea totodeauna solemn, totdeauna sentenţios: «... că a voastră e împărăţia cerurilor». […] S-a născut, în felul acesta, o morală stranie dar permanentă, a omului care se neglijează pentru a se mântui, cum se spune în termeni exacţi

ai eticii mântuitoare. Morala a fost severă şi necruțătoare. A fost mai ales falsă. Falsă pentru că a speculat nevoia oamenilor de a se depăşi, de a se elibera pe ei înşişi; falsă pentru că a subminat condiţia omului, îndreptându-l nu înspre propriile acte şi bucurii, ci spre valori eterogene, mistice, valori pe care omul şi le-a apropiat din teamă, modă pentru ignoranţă. Dealtfel pionerii acestei morale de făgăduială speculau singurătatea omului, organizându-i teama de a rămâne credincios numai valorilor pozitive, lui însuşi. Ei erau nişte agenţi ai fricii şi ai disperării, pentru că într-adevăr frica şi disperarea erau cele mai indicate să «mântuiască» omul prin refuz şi iluzie".

● Ion Biberi schiţează viitorul creaţiei, sub semnul transformărilor care se produc, în articolul ***O nouă eră literară începe***, publicat în „Timpul".

● Ion Caraion publică în „Victoria" poemul *Cântece negre*, o amplă artă poetică a noii orientări poetice către mase.

● Apare la Turnu-Severin revista „Provincia", bilunar până în noiembrie 1946 şi lunar până în mai 1947. Subtitlul iniţial: Gazetă independentă de informaţie este înlocuit din 1947 cu Revistă de literatură şi artă. Directori sunt Ion Baloşin, până în iulie 1946 şi apoi Constantin Răutu, care schimbă perspectiva revistei, făcând-o preponderent literară, cu spaţiul împărţit în trei secţiuni: „Proză", „Versuri", „Cronica". În primii doi ani, revista vrea să informeze în domeniile: social, cultural, economic etc. Pagina culturală apare sub îngrijirea lui Ion Antonie şi cuprinde texte de critică, istorie literară şi poezie. Articolul program *Rostul nostru* din numărul 1 / 1944 este semnat de Ion Baloşin.

29 decembrie

● Un articol de atitudine împotriva „estetizanţilor, izolaţioniştilor, puriştilor", în a căror înstrăinare de „viaţa mulţimilor" vede o „mare primejdie" pentru „literatura ţării", publică Sergiu Filerot în „Victoria", cu titlul ***Asediul „turnului de fildeş"***. Poetul prevede, totuşi, triumful „luptătorilor scrisului": „Precedată de nenumărate atacuri în perioada de ilegalitate a anilor 1938–1944, acţiunea de dinamitare a reacţiunii poetice s-a accentuat ulterior datei de 23 august 1944 şi a ajuns astăzi în stadiul înaintat al unui adevărat asediu. Pătrunşi de convingerea că o mare primejdie pândeşte literatura ţării noastre, aceea de a înstrăina scriitorul de viaţa mulţimilor, o parte din exponenţii literaturii au luat atitudine dârză, necruțătoare, obsesivă, împotriva celor ce apără poziţia singuratică, primejdios cocoţată a izolării. Iar astăzi, sub un real regim de libertate şi de aproximativă democraţie, scriitorul român conştient de originea sa confundată cu poporul, a socotit, cum era şi de aşteptat, că trebuie să fie acelaşi luptător al scrisului, nicidecum să se transforme într-un slujitor necondiţionat al estetismului, al purităţii poeziei pentru iniţiaţi, într-un

adversar al artei pentru popor. Dar estetizanții, izolaționiștii, puriștii, consolidându-şi fortificațiile împotriva mulțimilor flămânde de cunoştințe (care i-au fost interzise până acum), de artă (care nu s-a făcut înțeleasă mai totdeauna), aceştia s-au retras între zidurile strâmte, învechite ale Turnului de Fildeş de unde-şi îndreaptă ultimele, disperatele şi egoistele contra-atacuri. Spectacolul acestei încrucişări este solemn. Deoparte, individualişti, lipsiți de simpatie pentru masă, dezinteresați față de pulsațiile ei, apărătorii refuză să-i asculte durerile. («Salarii mărite», «sindicalizare», «libertate» şi orice alte revendicări sunt socotite absolut străine de literatură). De altă parte, pătruns de simțul civic, dornic să stimuleze un progres de orice fel al poporului (cultural, politic, social), atacatorii au integrat sursei de inspirație, unul dintre cele mai importante filoane: acela al vieții imediate, văzută aşa cum este. Uruitul unei turbine sau zgomotul unui ciocan nu este doar un amănunt al vieții economice îngrădite şi interzise ochiului poetului prin interpunerea unui masiv zid chinezesc. Ele vor fi o preocupare, au obiect. Iar mişcarea şirurilor nesfârşite ale manifestanților dornici să li se satisfacă o cerință, este deasemenea integrată poeziei." □ Virgil Ierunca publică în același număr textul ***Deschideți universitățile***, în care ia atitudine împotriva „logofeților verzi" sau „sentinelelor verzi" (legionarii), „moralei putrede şi retrograde a fascismului", condamnă asasinarea lui Iorga şi cheamă studenții la democratizarea spiritului civic, identificându-i cu muncitorii: „Studenții sunt şi ei muncitori, pentru că şi biblioteca poate deveni uzină."

30 decembrie

● La ancheta „Unde merge literatura?" realizată de Dan Petraşincu în „Tribuna poporului" ***Răspund: D-na Hortensia-Papadat Bengescu şi d. Pompiliu Constantinescu*** (**vezi Anexa**)

● În „Victoria", Geo Dumitrescu semnează ***Misticism, tot misticism?***, cu subtitlul explicativ ***Date pentru psihologia omului nou***. Este un eseu despre curaj, văzut nu ca formă a sacrificiului de factură mistică, ci ca manifestare lucidă şi responsabilă față de „lumea colectivistă care începe", pe o „planetă care încetează de a mai fi un pântec burghez."

31 decembrie

● „Scânteia" publică un text nesemnat despre ***Editura Partidului Comunist din România şi problema cărții***.

● „Poate că țara care e cea mai pregătită pentru comunism, sub raportul structurii sociale, este Anglia". Mihail Sadoveanu face această afirmație în interviul realizat şi publicat de Ion Biberi în „Democrația", în continuarea anchetei sale ***Lumea de mâine***. Scriitorul se referă aici la modul cum vede raportul dintre ficțiune şi realitate, la autorii care i-au influențat spiritul şi scrisul (George Eliot, Dickens, Walter Scott, Flaubert, Dostoievski etc.), la

viziunea şi convingerile sale sociale şi la modul său de lucru: „Îmi dau seama, recitindu-mă, sau chiar în timp ce scriu, dacă acest scris merge sau nu… Dacă am reuşit să prind această notă, scrisul înaintează cu uşurință. Lucrez, de obicei, de la 5-6 dimineața până la 11, fără întrerupere, în toate zilele până termin cartea, adică vreo douăzeci de zile. Am avut însă şi excepții. **Venea o moară pe Siret** a fost scrisă la 5-6 ani, după ce am scris primul capitol". (**vezi Anexa**)

[DECEMBRIE]

● Numărul din decembrie al revistei „Viața Românească", al doilea de la reapariție, răspunde printr-un articol redacțional acuzațiilor aduse de ziarele „Scânteia" şi „Scânteia tineretului" care îi denunțaseră indiferența față de problemele actualității şi cantonarea în estetism. Sub titlul ***„Esteții" de la Viața Românească***, articolul reprezintă o replică fermă, asociind incriminările formulate la adresa revistei cu cele care duseseră la suspendarea ei în timpul dictaturii antonesciene. Cu toate acestea, redacția va dovedi în aparițiile următoare mai multă grijă în alegerea textelor şi a colaboratorilor.

1944
ANEXA

Al. Ciorănescu, ***Liviu Rebreanu***, „Universul”, 3 septembrie 1944

„Pe fațada cernită de incendiu şi de rănile exploziilor a Teatrului Național din București, flutură de ieri steagul negru. Liviu Rebreanu a încetat din viață. Cu el, literatura noastră pierde unul din talentele ei cele mai viguroase şi mai fecunde şi de bună seamă pe scriitorul care a contribuit şi mai mult la obiectivarea romanului şi la definirea românească a acestui gen literar.

Născut la Solnoc-Dobâca, acum 59 de ani, Rebreanu era de felul lui din ținutul Năsăudului; numai preocupările profesionale ale tatălui, care era institutor, au determinat locul naşterii lui. Venind din acelaşi mediu de intelectualitate rurală, din care ne venise şi Coşbuc, scriitorul e departe totuşi de a aduce în literatură vioiciunea isteață şi luminoasă a feciorului de preot din Hordou. Dimpotrivă, trăsătura caracteristică a darului scriitoricesc al lui Rebreanu, pare a fi aplecarea stăruitoare şi preocupată a gospodarului ardelean, econom cu mijloacele şi atent la risipă, disprețuind mărunțişurile şi culoarea, şi mergând direct în problemele cele mai substanțiale.

Sosit în capitala regatului liber, cu puțini ani înainte de primul război mondial, Rebreanu aducea cu el mai puțin bagaj literar şi mai multă tenacitate, care l-a ajutat să răzbească peste toate dificultățile inerente debutului literar. Primit numaidecât în cercul «Convorbirilor critice» al lui Mihail Dragomirescu, el şi-a făcut loc pe încetul în arena literară, mai întâi prin nuvelele de mici dimensiuni cuprinse în volumele *Frământări* şi *Golanii* şi prin foarte scrupuloase cronici teatrale risipite prin diferite ziare şi reviste. Îndată după război, a publicat cele două mari romane *Ion* (1920) şi *Pădurea spânzuraților* (1922); fundamental deosebite prin problemele lor, amândouă aceste scrieri se supun aceleiaşi unități de măsură, datorită identității de mijloace şi de metodă.

Amândouă sunt romanele mediului românesc din Transilvania, un mediu comun, de personagii obişnuite, fără trăsături sau preocupări excepționale. Personagii de excepție nici nu există de altfel în opera lui Rebreanu, nici chiar în fantastica lui *Ciuleandra*; toate reprezintă tipare generale, modele de umanitate potrivite cu tipul curent. În *Ion,* tema e apriga încleştare a traiului țărănesc, limitat în întregul lui de îndoita preocupare a iubirii, sau mai bine zis a sexualității, şi a pământului, care e

prețuit mai puțin pentru ceea ce este, decât pentru ceea ce reprezintă, siguranța unui izvor de rod, deci de stabilitate şi de perpetuare. În *Pădurea spânzuraților*, problema e lenta deşteptare a sentimentului național, cum şi ruinătoarea luptă interioară între sentimente contradictorii, care se naşte din această schimbare de poziții. Amândouă aceste romane zugrăvesc, fără mari preocupări stilistice, fără putere de plasticizare, dar cu o sobrietate de mijloace şi cu o impersonalitate de-a dreptul surprinzătoare, crize sufleteşti şi nevoi omeneşti mai mărunte sau mai pline de răspunderi, dar de un caracter atât de general, încât pun în joc aceleaşi resorturi, oricare ar fi calitatea personagiilor agitate de ele.

După încercarea de roman filosofic din *Adam şi Eva*, literatura română îi mai datorează marea frescă socială din *Răscoala*, în care, renunțând la personagii şi la probleme individuale, autorul a reprezentat cu un rar suflu epic mişcările de hidră multiformă ale mulțimilor răzvrătite şi animate de sentimente colective.

În felul acesta, adăugând mai târziu activității lui literare alte romane, cum ar fi *Ciuleandra, Jar, Gorila* şi *Amândoi*, Rebreanu oferă literaturii câteva interpretări ale sufletului românesc, deosebite după categoria de probleme tratate, dar care alcătuiesc un tablou plin de viață şi de o realitate rar întâlnite în epica noastră. Realismul scriitorului e darul lui cel mai de seamă. El nu rezultă din amănunțirea proceselor sufleteşti, ci din participarea obiectivă, dintr-un fel de liber arbitru pe care autorul îl lasă personagiilor sale, ferindu-se de a le indica alte posibilități decât acelea pe care şi le-au ales singure. De aceea personagiile lui n-ar putea fi concepute drept altceva decât ceea ce sunt, atât sunt de încarnate în rolul lor, atât de sigure de existența lor reală şi obiectivă. Forța scriitorului vine tocmai din faptul că-şi domină eroii foarte de sus, lăsând iluzia unei libertăți şi a unei autodeterminări, în timp ce-i îndreaptă cu un deget fatidic spre prăpastia de mult bănuită.

Desăvârşit cunoscător al mentalităților mijlocii, Rebreanu a mai avut şi pătrunderea de a nu-şi supraevalua personagiile. Aceasta nu înseamnă totuşi că mediocritatea obişnuită a personagiilor exclude preocupările mai profunde. Dimpotrivă, interesul acțiunilor povestite vine tocmai din faptul că sunt susținute de firul conducător al unei idei, al unei teze; şi în vidul de concepții al romanului românesc contemporan, acesta nu e meritul cel mai mic al lui Rebreanu. De bună seamă că el explică şi marele succes al romanelor lui în străinătate.

Cu acelaşi simț gospodăresc pe care i l-am recunoscut mai sus, scriitorul a ocupat şi anumite posturi de răspundere în viața publică. De două ori director general al Teatrelor, director al Educației Poporului şi preşedinte al Societății Scriitorilor Români, trecerea lui a fost peste tot folositoare. Membru al Academiei Române şi laureat al Premiului Național de Proză,

distincțiunile oficiale nu făceau decât să recunoască scriitorului un loc de frunte, pe care marele public i-l făcuse de mai înainte, şi care îi rămâne asigurat şi pe viitor în istoria literelor româneşti.”

***

N. Carandino, ***La mormântul lui Liviu Rebreanu***, „Dreptatea”, 4 septembrie 1944

„În vâltoarea evenimentelor, moartea scriitorului şi a fostului demnitar Liviu Rebreanu risca să treacă neobservată. Câteva ziare şi-au făcut o datorie de conformism în a insera informația, însoțind-o cu unele banale adjective, altele au îndrăznit chiar să consacre ilustrului dispărut o coloană de text prevăzută cu iscălitură.

Nu vom discuta în acest loc valoarea literară a lui Liviu Rebreanu. Împlinim aici o sarcină de comentatori politici şi nu una de istoriografi sau de critici. Ne interesează adică valoarea morală a oamenilor, virtutea lor politică, rezonanța pe care în intelectualitate şi în mulțimi a putut cândva s-o aibe personalitatea lor activă.

Mormintele cetățenilor banali se acoperă cu flori şi cu panglici. La groapa lui Liviu Rebreanu vom împlini o altă sarcină, aceea de a extrage dintr-o penibilă viață de om, un simbol şi o învățătură.

Era prin anul 1940, ni se pare. Lovitura de stat a lui Antonescu înscăuna regimul fascist, pentru ca după câteva luni, la aşezarea apelor, dictatura să se lipească de flamura verde, aplicând în politica externă şi în politica internă programul legiunii. Acordul de la Viena deschisese o rană adâncă în sufletele româneşti. Prietenia cu Germania, hotărâtă de oficialitate, ultragia sentimentul public. Refugiații ardeleni plimbau prin oraşele vechiului regat amarul închisorilor maghiare şi doliul fraților rămaşi acasă drept zălog al credinței față de junkeri şi față de grofi. În lumea noastră intelectuală, care nu se poate spune că pătimeşte de prea mult spirit de sacrificiu şi de renunțare, se menținea totuşi o atmosferă de indignare şi de refuz. Grosolana propagandă nazistă nu prea ascunde tristele şi palpabilele realități. Conducătorii spirituali ai națiunii au stat în primele clipe în rezervă, ascunzând, în tăcere, ura şi dezgustul care mocneau.

Dintre rândurile lor s-a desprins însă Liviu Rebreanu.

Aveau nemții nevoie la cel mai mare post cultural al țării de un ardelean care să scuze prin prezența lui drama Feleacului. Aveau nevoie de un scriitor de largă circulație populară, un scriitor social cu priză la mase: aveau nevoie de un paravan unanim acceptat pentru a strecura înapoia lui otrava culturii naziste.

Şi Liviu Rebreanu s-a oferit.

Autorul lui *Ion*, al *Pădurii spânzuraților*, al *Răscoalei*, a trădat pentru onoruri şi pentru arginți pe țăranii lui năsăudeni şi a spart solidaritatea ardelenească adăugând la lista vânzătorilor de țară un nume care până atunci ne fusese tuturor scump.

Au urmat plimbările oficiale prin străinătăți, decorațiile, dejunurile de gală, şedințele asociației româno-germane, fotografiile în marile ziare ale Reichului, tantiemele, jetoanele, lefurile, consiliile şi toată cloaca imundă de aur şi de putregai în care, pas cu pas, se cufunda o conştiință şi un renume.

După el au prins şi ceilalți curaj. De dragul avantagiilor materiale au închis ochii la durerea țării, au plâns în tăcere, au încasat la lumina zilei, în convingerea că Führerul va acoperi cu clopotele mari ale victoriei naziste sunetul modest al gologanilor numărați la ghişeu.

Dar niciunul n-a fost mai reprezentativ ca Rebreanu în dubla lui calitate de ardelean şi de mare scriitor, i-a înfățişat în ochii cotropitorului pe toți.

Nu e de mirare că în ochii noştri personalitatea lui păstrează nimbul de trădare pe care i l-a aşezat duşmanul.

Va fi de azi înainte o veşnică durere pentru Rebreanu amintirea epocii de mare răscruce când Apostol Bologa în loc să se spânzure a intrat la Gestapo.

Iar în clipa în care trupele noastre dezrobesc Ardealul, îl căutăm fără să vrem printre nemți şi printre unguri, acolo unde, cu atâta uşurință şi cu atâta uitare de neam, singur s-a aşezat.”

***

Miron R. Paraschivescu, ***Organizarea libertății,*** „Ecoul”, 4 septembrie 1944

„Se împlinesc astăzi exact zece zile de la proclamația regală prin care România ieşea din războiul şi sclavia hitleristă. Zece zile care prețuiesc cât zece ani. Fiindcă sunt transformări de fapt care în conştiință se realizează mult mai încet. Pentru ca ea, conştiința, să fie la pas cu transformările de fapt nu-i rămâne decât un singur lucru; *să fi premers aceste transformări,* să le fi înțeles, să le fi aşteptat, să le fi pregătit.

Altfel în fața schimbărilor de fapt, reale, concrete, materiale, spiritul, care nu le-a presimțit şi nu le-a gândit dinainte, rămâne derutat, dezorientat, năuc, nedumerit. În fața istoriei care trece peste ei şi pe care mintea lor n-a ştiut-o înțelege din vreme, unii oameni rămân uluiți, îngroziți. *«Aceia* – cum spune Serghei Esenin, care au asistat la asemenea transformări şi la deruta

dintre contemporanii lui după Revoluția rusească din 1917 – sunt mai nenorociți și mai uitați decât niște bușteni printre evenimente ne-nțelese. Ochii le sunt mai triști ca ai vacilor și pe sângele lor e mucigai ca pe lacuri mătasea broaștei.

Cine o să arunce cu pietre în lacuri? Nu v-atingeți de ei căci se vor stinge singuri, arzând mocnit ca frunzele mănate.»

Cum se poate scăpa de o asemenea dramatică însingurare? Cum poate fi ea evitată?

Într-un singur fel: gândind tot timpul în consens cu istoria, cu istoria adevărată, reală, cu aceea a poporului muncitor, singurul care nu stă pe loc, singurul a cărui voință merge mereu înainte, nestăvilită. Numai așa vom izbuti să nu fim niciodată sub timpuri ci *o dată cu ele*, sau chiar înaintea lor, la postul de comandă, la datoria noastră de oameni care gândesc și acționează conform realităților de neoprit ale istoriei. Fiindcă înțelegând istoria trecută vom înțelege-o și pe cea prezentă și vom putea-o prevedea pe cea viitoare.

Astăzi, după zece zile de la prăbușirea unei dictaturi care apasă de zece ani în toată Europa și de cinci ani în chipul cel mai sângeros, astăzi când suntem de fapt nu după zece zile dar după zece ani de transformări istorice, astăzi așadar, în plină libertate ne întoarcem în pagina noastră acasă. Fără nedumeriri, fără surprindere. Ne întoarcem exact acolo unde am rămas; la pagina noastră «de literatură și artă» de acum zece zile.

N-avem nevoie de nici un *pro domo.* Cine ne-a citit știe că noi nu putem fi surprinși de niciunul din evenimentele istoriei care s-au petrecut în ultimele zece zile. Pare ciudat – și e totuși așa: redactorii și colaboratorii acestei pagini de literatură și artă – care au profesat întotdeauna cu hotărâre participarea artistului la istoria și viața reală, concretă a poporului său – sunt cei mai puțin surprinși de istoria care se desfășoară tocmai fiindcă efortul lor a fost de a se afla întotdeauna în consens cu istoria. Neizolați în turnul de fildeș, nepierduți în speculații idealiste sau în vagi deziderate umanitariste și internaționaliste la fel de ireale și ideale. Am fost, toți cei de-aici, cu picioarele pe pământ. Și ce se petrece azi pe pământul Patriei noastre și în Europa și în lumea întreagă, nu ne-a fost nici străin nici neștiut. De aceea, astăzi, când ne reluăm munca în această pagină, putem anunța cititorilor și colaboratorilor noștri că nimic nu s-a schimbat în structura și metoda noastră de gândire și acțiune. Suntem aici în pagina noastră, cu timpul nostru.

Spuneam că nimic nu s-a schimbat. Ba da, – s-a schimbat ceva, dar nu înlăuntrul nostru, în felul nostru de a gândi, ci în realitatea înconjurătoare. Și anume, avem libertatea. Dar noi știm în ce măsură condițiile exterioare le influențează și le preschimbă pe cele lăuntrice. Ceea ce aduce libertatea de azi a țării este o lărgire și adâncire a câmpului nostru de activitate. Astăzi putem vorbi deschis, lămurit, fără ascunzișuri și cotituri, fără imagini de

prisos și fără omisiuni de citate de nume, de autori, de precizări, adeseori necesare dar pe care întotdeauna am căutat să le suplinim, să le facem măcar bănuite.

Putem spune astăzi precis ceea ce acum zece zile trebuia spus îmbrobodit.

Și, în primul rând, putem vorbi despre metoda folosită de noi, singura de care ne-am călăuzit și de care ne vom conduce și de azi înainte fiindcă e singura care nu stă pe loc, care merge o dată cu evenimentele, care se aplică vieții și istoriei spre a le înțelege, interpreta și lămuri.

Interpretarea, explicarea și orientarea fenomenului literar și artistic noi am făcut-o și o facem după luminile metodei materialismului istoric, ale dialecticii materialiste post-hegeliene care vede și urmărește legătura și influența reciprocă dintre spirit și materie dintre național și social.

Tot ce varsă în acest fel de a privi fenomenele spiritului prin dependența lui de datele istorice, concrete, materiale, ne este apropiat: ne revendicăm, de aceea, și de la Heraclit și de la Democrit și de la Hegel, Feuerbach, – Taine și Karl Marx și – mai apropiați de noi – de la Nicolae Bălcescu, G. Ibrăileanu, C. Stere, Dobrogeanu-Gherea și Șt. Zeletin, în măsura în care toți aceşti gânditori au ținut seama, în judecățile lor, de un factor determinant: istoria. Și tocmai de aceea, fiindcă ținem seamă de factorul istoric în naşterea și dezvoltarea unei culturi, nu vom fi mai puțin naționali, mai puțin patrioți. De-abia astăzi patriotismul nostru se poate afirma pe deplin, când nu mai e loc de nici un fals și de nici o răstălmăcire din partea fasciştilor-hitlerişti naționali doar cu numele și cu sângele lor vândut inamicului.

A fi patriot însemnează astăzi un singur lucru: a vorbi și activa în numele realităților fundamentale ale nației, în numele muncii, al luptelor și nădejdilor ei, a proclama aceste realități ale pământului și poporului muncitor din fabrici, de pe ogoare, din școli și biblioteci drept crez de viață și normă de conduită artistică. A fost până mai ieri, e drept, o vreme când *național* și *naționalism,* când *Patrie* și *Patriotism* au putut însemna, spre amărăciunea unui neam întreg pricini de agitație stearpă și ucigaşe, de neruşinată sfidare zvârlită în obrazul nației de către înșiși exploatatorii și vânzătorii ei și am asistat cu toții – cu pumnii și dinții strânși într-o mutenie tragică – la îmbucătățirea acestui pământ, la sfârtecarea fiilor ei, la înfeudarea pământurilor, a avuțiilor și a brațelor românești în slujba străinilor; toate aceste crime s-au săvârșit în numele aceluiași etern principiu național în numele Patriei și al patriotismului integral – așa cum Hitler și garda lui «de Fier» din România vroiau să-l înțeleagă. Dar naționalismul avea să-și recapete în conștiința civică înțelesurile originare prime, nealterate: de expresie a voinței de viață și libertate a poporului întreg. Astăzi nimeni nu se mai poate juca cu vorbele. Realitățile sunt ireductibile la

formule; cuvintele cuprind exact atâta cât li-i şi începutul. Nici un trădător nu va mai putea cuvânta în numele patriotismului câtă vreme naţia îşi stăpâneşte ea însăşi, în deplina ei libertate prin delegaţii ei direcţi fireşti şi liber aleşi, însăşi soarta şi Patria ei.

A vorbi astăzi în numele naţionalismului însemnează fără putinţa niciunei sofisticări de vătăşel înfeudat străinilor A VORBI ÎN NUMELE REALITĂŢILOR CRÂNCENE DE VIAŢĂ, DE NĂZUINŢĂ ŞI DE LUPTĂ ALE POPORULUI ROMÂNESC ÎN ACORD CU REALITĂŢILE DE FAPT ALE ŢĂRII NOASTRE.

Întorcându-ne la preocupările noastre de literatură şi artă, nu vom mai avea îngrădirea de a ne ignora vecinii şi de a ignora ansamblul culturii lumii. Vom şti ce se gândeşte şi cum se gândeşte din toate punctele de vedere şi în toate sensurile pe care spiritul omenesc le-a cucerit şi le-a descoperit. Vom putea avea câmpul lărgit prin prezentarea şi examinarea atentă a operelor de literatură şi artă sovietică, tărâm ce până astăzi era complect interzis. Vom vedea cu acest prilej că noua critică, noua poezie şi ştiinţă sovietică aduc o perspectivă lărgită şi adâncită asupra fenomenului artistic.

Colaboratorii noştri se vor putea alege de astădată din absolut toate păturile şi din toate cercurile. Nu vom mai fi siliţi să respingem manuscrisele merituoase, cu formula stereotipă şi silnică: *«din motive independente de voinţa noastră, nu vă putem publica».*

Aşadar, libertate deplină!

Dar libertatea totală însemnează obligaţie totală, însemnează răspundere totală.

Tocmai pentru că nu mai suntem îngrădiţi de nimic din afară, discernământul nostru critic nu-şi va mai putea permite nici o îngăduinţă. Tocmai pentru că vom avea de unde alege, nu vom alege decât ceea ce este cu adevărat meritoriu. Tocmai pentru că putem colabora cu toată lumea, nu vom putea colabora decât cu cei mai buni.

Şi iată-ne ajunşi la punctul nostru de plecare, acela cu care ne-am încheiat în această pagină primul ciclu din studiul nostru, «Drumurile poeziei naţionale»: cu cât este mai liber cu atâta poetul este mai răspunzător.

Libertatea oferă una din cele mai lesnicioase condiţii exterioare de creaţie şi o pretinde pe cea mai anevoioasă dintre condiţiile lăuntrice: fiind un loc şi un bun comun ea pretinde artistului o cât mai bună calitate pentru a se putea diferenţia pe locul comun, pentru a-şi afirma personalitatea prin aceleaşi mijloace care stau la îndemâna tuturor. Nu prin artificii de gândire, nu prin siluirea cuvintelor, nu prin refugiul de viaţă ci prin acceptarea acestor date, a acestui material uman şi unanim de lucru, prin funcţiunea firească şi liberă a inteligenţei, prin adâncirea cugetării, prin organizarea ei, prin disciplinarea cuvântului, prin forţa de invenţie poetică potrivită realităţilor şi nu în afara sau în marginea lor.

Fiindcă – să nu uităm! – i se pune astăzi poetului român cu adevărat modern problema de viaţă şi de moarte a unui nou limbaj poetic pe care-l pretind noile realităţi de fapt. Şi nu numai un nou limbaj dar şi noi sentimente, noi feluri de a privi realitatea schimbată şi în plină transformare. Poetul pe care sentimentele şi cuvintele îl vor lăsa-n urmă faţă de realităţi va fi un poet osândit la moarte, ca şi oamenii lui Esenin rămaşi, «ca buştenii, printre evenimentele neînţelese».

De aceea, libertatea noastră de astăzi nu e altceva decât libertatea şi obligaţia de a lupta: *emulaţia."*

***

Miron R. Paraschivescu, ***La moartea lui Liviu Rebreanu***, Ecoul, 6 septembrie 1944

Cu câteva zile înainte de proclamaţia regală care vestea eliberarea României, apăruse în pagina aceasta un «medalion» închinat lui Liviu Rebreanu. Mai mult celui care fusese, decât celui care a fost până-n ultima clipă a vieţii.

Zilele trecute, Liviu Rebreanu a murit. Aproape concomitentă cu aceea prin sinucidere a lui Manfred Killinger, moartea autorului lui *Ion* şi al *Răscoalei* are în ea ceva tulburător de semnificativ. Altfel, pentru simplul deces, n-am mai fi avut nimic de însemnat aici.

Cine a fost Liviu Rebreanu până acum vreo 7–8 ani, o ştie o ţară întreagă, după cum o ştie deopotrivă şi o bună parte din străinătatea care i-a citit cărţile tălmăcite în vreo zece limbi. E vorba, se-nţelege de cărţile reprezentative: *Ion, Ciuleandra, Pădurea spânzuraţilor, Răscoala,* – cărţi în care băiatul învăţătorului din Năsăud vorbea de nevoile, de năzuinţele şi luptele poporului său. Fiindcă Liviu Rebreanu ocupase un loc de frunte în literatura noastră modernă, ocupase un scaun la Academie şi câştigase un prestigiu în conştiinţa publică prin ceea ce a fost în scrisul său ţinută şi atitudine alături de popor. În numele ţăranilor şi al realităţilor crâncene de viaţă ale ţăranilor noştri, el a urcat cu merit treptele unei demnităţi cu adevărat înalte, aceea de scriitor popular. El a scris despre şi pentru popor.

Până când a venit trădarea.

Până când setea parvenirii a fost mai tare decât realităţile de viaţă ale poporului pe care toată lumea le crede făcând parte integrantă din el. Spre dezolarea tuturor, Rebreanu s-a dovedit doar un arivist. Şi-a ales pentru aceasta căile mai grele, acelea care pretindeau o forţă epică, o stăruinţă şi o îndârjire mai adânci. Ardelean şi rural, el cobora încă înainte de Unirea cea mare, din 1918, în Bucureşti, cu ceea ce se cheamă «bagaj» literar mai nou,

mai proaspăt şi mai viguros, pe care l-a ştiut fructifica din plin cu un talent de rară tărie.

L-au slujit şi împrejurările istorice.

După războiul trecut, se punea în România problema de temelie, aceea care până azi a rămas nerezolvată: a ridicării economice, culturale şi sociale a poporului nostru muncitor de la sate şi din fabrici.

Liviu Rebreanu s-a folosit de această conjunctură: romanele lui, unde era descrisă cu forță realitatea aspră a satelor noastre, în care se puneau problemele sociale şi naționale – ca în *Pădurea spânzuraților* şi *Ițic Ştrul dezertor* – constituiau un material prim, o argumentare şi un temei pentru lupta istorică a poporului român întru cucerirea drepturilor sale.

Dar structura țării noastre semi-coloniale a împiedicat rezolvarea problemelor naționale. În locul unei împroprietăriri eficace la sate, în cadrul căreia țărănimea să fie stăpână nu numai pe loturile de pământ dar şi pe uneltele de lucru evoluate pe care progresul industrial i le putea pune la îndemână, în locul unor largi şi neîmpovărătoare credite rurale, în locul unor legislații cu adevărat libere care să asigure muncitorimii noastre industriale posibilitatea de acțiune şi luptă pentru susținerea revendicărilor ei de viață, în locul unei politici externe de hotărâtă şi leală apropiere de marele vecin de la Răsărit care inaugura dincolo de Nistru o lume cu adevărat nouă, liberă şi progresistă – în locul tuturor acestor orientări conforme nevoilor reale de organizare şi întemeiere a vieții poporului românesc în marea lui majoritate, am asistat la înfeudarea României diferitelor coterii capitaliste străine care găseau aici un teren bogat şi productiv în materii prime – cereale, petrol, cărbuni, aur şi lemn – precum şi o piață de desfacere la prețuri ridicate a unor produse fabricate în serie în țările industriale din Apus.

Şi dacă, în ce priveşte capitalurile anglo-americane, ele veneau în România mai cu seamă pentru investiții şi exploatarea industrială a subsolului, petrolul constituind în primul rând materia primă de preț, – în schimb, capitalurile mai sărace, cu acela german în frunte, găseau aici un debuşeu pentru fabricatele lor industriale: apropierea geografică şi interesele de câştigare a pieței noastre industriale au împânzit cu produse de proveniență germană mai tot importul nostru de maşini şi piese de maşini, dinaintea războiului.

Interesele economice străine – unele de exploatare, altele de desfacere – se înfruntau şi se ciocneau astfel în România care – continuând să rămână o țară «eminamente agricolă», adică țară cu o populație al cărei standard de viață n-a depăşit, decât în Ardeal, ceapa cu mămăligă, plugul şi carul cu boi, – căpăta grabnic caracterul unei provincii semicoloniale unde-şi discutau interesele contrarii diferite firme de exploatare şi case de import străine. Oarecum, situația României a fost până-n 1940, analoagă cu aceea a Chinei,

unde se disputau, peste o economie feudală băştinaşă, veche de o mie de ani, interesele industriale şi comerciale anglo-franco-americano-japoneze.

Şi dacă până la urmă, de pe urma acestor lupte între capitalurile străine, China s-a ales cu teritoriul ei vast împărțit între o Chină a Ciung-kingului şi una a Nanking-ului – la noi s-au împărțit în primul rând opiniile. Începând cu acelea ale conducătorilor diferitelor partide politice care au căutat să-şi exercite influența şi asupra maselor. Luptele de partid, a căror încetare au slăvit-o atât de mult regimurile de dictatură instaurate de la 1938 încoace, au rămas însă doar reflexul pe plan restrâns politic al luptelor dintre interesele capitalurilor anglo-americane pe de o parte şi cele germane pe de altă parte. Poporul român rămânea într-o tot mai surdă, mai voită izolare. Participarea lui la aceste lupte nu-l interesa, fiindcă ştia bine că din ele nu-i putea veni rezolvarea problemelor lui de viață.

Dar tocmai neparticiparea poporului la lupta politică era ceea ce-i convenea de minune fascismului şi hitlerismului, regimuri prin esență dictatoriale, sprijinite pe forța aparatului de guvernământ şi nu pe participarea voluntară, liberă şi activă a maselor populare.

Iar când această ruptură dintre masele populare şi conducerea politică a țării s-a accentuat, hitlerismul german, ca reprezentant al unei economii mai înfometate şi deci mai rapace, a pus mână printr-o lovitură de forță pe întreaga economie – de producție, de cumpărare şi de schimb – a țării.

Astfel s-a realizat acea mult lăudată «unificare» a țării. Era unificarea şi liniştea unui cimitir, iar nu unificarea voințelor active, unanime şi creatoare ale Nației care rămăsese într-o dramatică singurătate.

Cine putea fi lângă ea? Partidele politice cu un program liberalist şi democrat fuseseră dizolvate şi rămâneau inactive. Singurul partid cu adevărat popular, cel comunist, fusese cu mult înainte aruncat în ilegalitate. Nicolae Titulescu, care încercase o politică de apropiere categorică de Uniunea Sovietică, agoniza – ca şi celălalt Nicolae, Bălcescu – într-un exil forțat.

Două singure forțe rămâneau să comunice, să îndrumeze prin bezna politică (dară nu să le şi sprijine efectiv) masele româneşti: tineretul şi cărturarii țării.

Dar tineretul care încercase cât de cât o comunicare cu masele rurale, tineretul echipelor de lucru studențeşti, a fost şi el împrăştiat de guvernele progermane, «unificatoare».

Iar dintre scriitorii populari, cel mai de frunte, Liviu Rebreanu, proslăvea în *Gorila,* triumful acestei «unificări» care arunca în ilegalitate partidele politice de mase, cele care astăzi constituie guvernul Blocului Național-Democratic.

Subscriitorul acestor rânduri l-a văzut pe autorul *Gorilei* cu puține zile înainte de apariția acestei cărți de tristă memorie şi care avea să marcheze

începutul declinului aceluia care era socotit drept cel mai viguros şi dârz romancier al poporului nostru.

În convorbirea amintită, Liviu Rebreanu îşi mărturisea admiraţia pentru garda lui Hitler din România, zisă şi «de fier». Puteam şti – deci – cu precizie că autorul lui *Ion,* al lui *Iţic Ştrul dezertor* şi al *Răscoalei* se hotărâse împotriva poziţiei şi a steagului ţinut în cărţile sale.

«Unificarea» nazistă a României i-a adus lui Liviu Rebreanu beneficii băneşti şi tristele, dezolantele onoruri de a merge în turnee de presă şi de a ţine conferinţe culturale la cartierele lui Hitler şi Ribbentrop, al lui Ante Pavelici, al lui Tisso, Hacha, etc.

La aceasta se reducea activitatea de plenipotenţiar a lui Liviu Rebreanu, căruia opera lui trecută i-ar fi dat dreptul de a vorbi în numele poporului său şi în faţa unor adevăraţi conducători de naţii; dar el era reprezentantul oficial al unui guvern înfeudat Germaniei hitleriste, pe lângă alte guverne la fel de înfeudate.

Şi cum hitlerismul n-avea destui agenţi de prestigiu la noi în ţară, cum după moartea lui Nae Ionescu presa oficială hitleristă nu se bucura de un girant mai notoriu decât «doctorul» Ilie Rădulescu – dacă vi-l mai amintiţi? – Liviu Rebreanu n-a ezitat să ia direcţia unei foi de tiraj limitat la vreo opt sute de exemplare zilnic, aşa-numitul ziar «Viaţa», semioficiosul hitlerist în România ultimilor patru ani.

Şi astăzi, când naţia îşi scutură cătuşele, când istoria biruitoare a poporului se afirmă şi se ridică peste toate potrivniciile pentru a realiza adevărata unitate populară, astăzi, Liviu Rebreanu moare discret, anonim aproape.

Ziarele nu s-au ocupat de el. Nu i s-au închinat pagini pe care nu le mai merita, nu i s-au făcut funeralii şi onoruri nici de Academia, care, de altfel, mai are să-şi deplângă pe primul ei membru, omorât de naziţti: Neculai Iorga.

Spunem primul ei membru, fiindcă – dacă Neculai Iorga a fost omorât fizic de nemţi – Liviu Rebreanu a fost omorât tot de ei, dar moral.

E o moarte mai grea, fiindcă n-o poate reabilita nimeni. Şi nimeni n-o poate slăvi.

Liviu Rebreanu şi-a dat el singur seama de acest lucru. Cu mult înainte de a fi murit, el era un cadavru viu. Moartea lui, de acum câteva zile, e doar o concluzie, doar o formalitate de stare civilă.

Semnificaţia ei?

Da, este una. Că sunt, anume, multe asemena cadavre vii care se mai târăsc printre ruinele acestui Bucureşti sfârtecat de bombele naziste. Poate că nu toate îşi dau seama – ca Liviu Rebreanu – că sunt cadavre. Şi mai încearcă o salvare, în afară. Dar împotriva morţii dinlăuntru nu se poate lupta.

Iată, de pildă, nişte confraţi de presă s-au apucat mai zilele trecute să denunţe public pe un agent nazist. Un biet cabotin elegant, care n-a mai apărut pe scenele noastre de ani de zile. Şi când a apărut, a fost lamentabil. Ion Iancovescu îi spune. N-are nici un merit. Juca la cafenea, unde-şi vestea nişte «creaţii» imaginare, susţinut pe atunci de o presă la fel de binevoitoare pe cât de înverşunată astăzi faţă de el. Dar Ion Iancovescu n-a «creat» nimic, fiindcă n-avea de unde. Ultima dată, l-am văzut într-o comedioară la teatrul de pe strada noastră, a gazetarilor, pe Sărindar, căutând să-şi concureze pe un tânăr coleg de scenă, Belig[a]n. Nu izbutea. Era atât de gol pe dinăuntru, atâta pustiu răsufla din pieptul lui, ca dintr-un cavou.

Oraşul fără avocaţi îi spunea piesei.

Bietul Iancovescu, el care întotdeauna a avut nevoie de avocaţi! Avocaţi care să-l anunţe, care să-l explice, să-l laude, să-l sprijine.

Acuma, s-au găsit şi avocaţi ai acuzării. Fiindcă Ion Iancovescu, mort de mult, şi-a găsit singurul loc acolo unde lipsa de talent şi istoria decadenţei îl îndrumaseră: de director al «Teatrului naţional» românesc din Odessa.

S-a întors însă degrabă, cu nişte parale şi cu un vraf de ştiri pro-hitleriste pe care le-a debitat pe singura scenă care-i convine: la cafenea. Era rolul lui adevărat, rolul lui istoric. Ca şi al lui Liviu Rebreanu: de agent hitlerist.

Nu e nevoie de campanii de presă, de funeralii. Asemenea cadavre ar crede că sunt încă în viaţă dacă am ridica piatra înpotrivă-le.

Lăsaţi-le să putrezească liniştit! Vor îngrăşa cel puţin pământul acesta prea mult răscolit de prea mult supt de lăcuste naziste. Pământul acesta care-i va răbda în măruntaiele lui, deşi ei l-au trădat şi l-au vândut de atâtea ori.

Cel puţin, cu ultimul lui instinct, Liviu Rebreanu a înţeles acest lucru. Şi a plecat la timp, în tăcere. O vor face, desigur, şi ceilalţi."

***

Oscar Lemnaru, ***Cafeneaua de odinioară***, „Dreptatea", 8 septembrie 1944

E mult de-atunci, e foarte mult. Aducerea aminte executând un fantastic salt mortal, pe nevăzutele trepte ale trecutului întâlneşti palidele imagini ale unei lumi ce zace de mult prăbuşită în ruine. Fapte prea multe la număr şi deosebit de grave au dilatat parcă timpul în aşa fel încât ultimii zece ani au căpătat tristul prestigiu al unui veac gârbovit sub bolovanii grei ai acestei civilizaţii cumplite.

Din cioburile rătăcite ale amintirilor încercăm să refacem atmosfera de boemă de altădată, când între «Corso» şi «Capşa» (prima – victimă a fanteziei edilitare, iar a doua lovită de bombe) se desfăşura apriga viaţă a

cancanurilor, a intrigilor de culise, a glumelor cu țintă precisă, a calambururilor, astăzi decolorate de tragedia evenimentelor abătute asupra pământului.

Mulți dintre oamenii acelor vremuri au întreprins funerara călătorie spre ținuturile neantului, într-o prăpastie fără fund din care abia îi mai scot la iveală sub înfățișarea de fantome ciudatele macarale ale spiritismului. În acest fel a dispărut Nona Otescu, ducând în lumea umbrelor veșnicul său surâs, actorul Stăncescu, tipograful Emilian, căruia cățelușul «Bonza» i-a supraviețuit mirându-se poate de rostul lucrurilor lumești și, în sfârșit, regele cinicilor, bătrânul Ștefan Antim a cărui promptitudine îi făcea să replice înainte ca interlocutorul să-și fi început vorba. Ion Minulescu care mai acum câteva luni mă confunda cu un amic al său din tinerețe, mort înaintea nașterii tatălui meu...

Ceilalți, slavă Domnului, sunt în viață și de două trei săptămâni, grație generozității destinului, au reapărut, reluându-și locurile și titlurile trecute vremelnic în posesia celor mai triști uzurpatori pe care i-a înregistrat istoria țării noastre.

Domnul Victor Eftimiu, dramaturg, regizor, romancier, nuvelist, poet, gazetar, conferențiar, ba chiar și actor, ieșit din lagăr unde a fost trimis de două ori pentru o singură convingere politică, pentru ideile sale democratice, se găsește astăzi în fruntea teatrelor noastre. Suntem siguri că a revenit în locul care i se cuvine prin aclamările actorilor și ale publicului, cu care păstra contactul (atunci când directorii invidioși nu voiau să-i joace piesele) prin celelalte șase meserii, mai sus enumerate. N. D. Cocea, mușteriu permanent al «Corso»-ului, plictisit de o atmosferă devenită deja prea densă, se refugia din când în când la Sighișoara, unde scria romane, ca să nu facă gazetărie sub cenzura regimului de ocară. Ion Vinea care trebuia să-l vadă zilnic pe cuzistul Emilian, cel ce în 1935, când «dreapta» bâlbâia primele cuvinte, a devastat în capul unei bande de derbedei gazeta democrată «Facla». Ne amintim de această întâmplare căreia din nefericire opinia publică de atunci nu i-a dat atenția cuvenită. Pustiirea «Faclei» a fost prima agresiune împotriva libertății de gândire, iar ororile la care am ajuns, politica nefericită în care ne-am zbătut își au explicația în indiferența acelei opinii publice care, între altele, a tolerat sălbăticia declasaților care trăiau de capul lor.

Domnul Streitman povestea, tot la «Corso», amintiri în legătură cu marele Titulescu... Domnul Radu Cioculescu se războia cu «Opera Română» și era secretar de redacție al «Revistei Fundațiilor Regale»; de unde tot pentru opiniile sale democratice a stat în lagăr cu prietenii săi întru convingeri.

La «Capșa», Șerban Cioculescu împreună cu subsemnatul pândeam clienții și le turnam în șvarțul veritabil câțiva stropi de calambur, surogat de

glumă și de spirit cum hotărâseră să numească înțepăturile noastre unii confrați. Ion Barbu, poet și matematician, calcula câte zile mai are până să închine formidabilul său imn lui Hitler... Ne-ar face plăcere să-i cunoaștem și azi opiniile pentru că desigur și le-a schimbat. Nicu Davidescu, poet, prozator și gazetar pe care nu l-am mai văzut în ultima vreme, își învăluia opiniile în fumul dens al țigărilor de foi. Actorul popular Ion Iancovescu, animatorul scenelor și al cafenelelor, trona ca un adevărat «împărat» al vervei...

Și câți vor mai fi fost, câte nume care scapă atenției noastre sau pe care le facem dinadins scăpate. Erau vremuri de glorie, de libertate, de veselie. Puțini se gândeau la ceea ce urma să vină. Au venit însă și au trecut, au venit repede, dar au trecut încet, penibil și foarte greu măcinându-ne tinerețea și toată naivitatea de care orice om este, la urma urmelor, capabil.

Vremurile s-au schimbat și o luăm de la început, cu amara știință a lucrurilor pe care trebuie să le evităm.

***

Ion Caraion, ***Gorila***, „Fapta", 13 septembrie 1944

„Așadar, maestrul a murit. A murit aproape în aceeași zi cu «baronul» sau în orice caz la interval scurt unul după celălalt, într-o «camaraderie» de situații – ce să spunem – emoționantă. Destin? Coincidență? Ironie istorică? sau simplă întâmplare? Poate fiecare în parte, cine știe, ori toate la un loc. Sfârșitul e la fel de dezgustător și anonim, iar concluzia rămâne aceeași: că Liviu Rebreanu și-a îndeplinit până la urmă acțiunea lui de trădător. Singura dată când a fost conștiincios, căci altfel nu l-a interesat nici conștiința lui, nici neamul acesta, nici judecata oamenilor viitori. Liviu Rebreanu ținea conferințe, lua dineuri, primea tantieme, făcea călătorii în străinătate, nu uita să vorbească de „bunele raporturi" româno-germane. Câtă muncă pentru el, care era greoi și delibera anevoie!

A știut Germania hitleristă întotdeauna dintre cine să-și aleagă oamenii și cum să-și bată joc de durerile popoarelor; a știut Gestapo-ul nemțesc la cine să facă apel, atunci când trebuiau ascunse nemulțumirile, atunci când revoltele, urletele mulțimii trebuiau făcute inofensive; a știut vâscul teuton în care arbori să intre, pentru a lipsi pădurea de copacii care mai rămăseseră sănătoși.

Pentru doctrina încârligată, a naziștilor Nichifor Crainic, Ilie Rădulescu, Șeicaru și alții mai mici, ca Dragoș Protopopescu, Toma Vlădescu, etc., nu mai aveau importanță, începuseră să fie prea puțini. Din partea lor, slugi de doi lei, gata să lingă oricând unde au scuipat, nu s-ar fi

sinchisit niciodată Hitler. Era sigur de ei, ca de nişte lipitori trimise să sugă, era convins aşa cum eşti convins de picioarele scaunului, de braţele cuierului, de fundul pălăriei. Trebuiau înmulţiţi, trebuiau căutate platforme proaspete pentru a îmbrobodi la ochi ţara, pentru a o face să primească dictatul vienez cu gura închisă. Şi s-au gândit la Liviu Rebreanu. La romancierul, la academicianul, la băiatul învăţătorului din Năsăud Liviu Rebreanu. Era disponibil şi i-au plăcut banii, onorurile, vizitele, fotografiile, cartierele generale, se prăpădea după civilizaţia germană, începuseră să-i amorţească ochii ca la «camarazii» lui din Prusia şi din Bavaria.

Liviu Rebreanu avea în faţa ochilor prestigiul dezis al lui Cezar Petrescu, fostul director al unui cotidian de a nu ştiu câta «renaştere naţională»; avea în faţa ochilor oglinda Ardealului măcelărit şi în refugiu; Liviu Rebreanu avea în memorie miile de revoluţionari transilvăneni, peste mormintele cărora călcau acum cizmele hitleriste şi trosneau bicele grofilor unguri.

Şi cu toate astea a trădat.

În loc să moară lângă Apostol Bologa, a murit lângă Killinger.

În loc să plece cu Titu Herdelea la Bucureşti şi să lupte cu patrioţii români în ilegalitate pentru eliberarea Ardealului, a plecat cu ziariştii germani şi a elogiat opera de «protectorat» hitlerist.

În loc să aştepte cu Ion al Glanetaşului ziua răzbunării, acolo, la Năsăud, a aşteptat – alături de Clodius – «victoria finală» postat la direcţia ziarului „Viaţa” şi la aceea mai grasă, zisă şi Generală, a Teatrelor Naţionale din România.

Nici lacrimile schingiuiţilor, nici gemetele puşcăriilor, nici amintirea războiului trecut, când fratele lui murea împuşcat de nemţii lui Makensen, nimic nu l-a putut impresiona şi nimic n-a putut să împiedice lacoma poftă de parvenire a maestrului. Era îndopat de orgoliu ca o namilă, curgea nepăsarea din el ca dintr-un castron spart, nu mai păstra nimic din tinereţea lui fostă sinceră, nimic decât vanitatea. O vanitate galbenă, găunoasă, gomoasă, care n-ar mai fi interesat pe nimeni.

Şi-şi făcuse o echipă straşnică, o echipă a morţii personală, din băieţi toţi unul şi unul, din agenţi ai Gestapoului, pe sprânceană, aleşi de el, de maestru şi retribuiţi. Pe prima pagină, în mijloc, îşi lăudau «Conducătorii» (şi cu ce clişeu lăbărţat peste coloane!), iar alături, tot pe prima pagină sau câte odată pe a doua, te pârau la poliţie, ziceau să te ducă la lagăr, să te trimită pe front, pentru ca să nu le mai stai pai înaintea ochilor. Erau doi Ştefani (unul Marinescu, altul Ionescu) şi-un biet Mihail infirm, care se căznea mereu să te-arate din stilou, din ochi, din picior cât eşti de marxist. Maestrul Rebreanu trecea din când în când pe la redacţie şi-şi felicita băieţii copii lui, pentru că „au înţeles”. Asta trei ani de zile, oră cu oră, minut cu minut, ca să nu-şi supere „boierii”.

La Teatrul Naţional erau actori care crăpau de foame, la Cenzura Presei se umpleau birourile cu oameni „suspecţi” (atunci oricine spunea adevărul era suspect!) Invitaţi acolo din sugestia redactorilor de la „Viaţa”, închisorile maghiare bâhâiau de români, regimentele româneşti erau asasinate pentru Hitler şi Liviu Rebreanu senin ca o chelie, imperturbabil ca o pecingine, sătul ca un butoi, râdea. Râdea din toate fotografiile ziarelor naziste, mulţumit, intact, biruitor. Era biruinţa lemnoasă a unui cadavru viu, a unui fost om al GORILEI ajunsă în demnităţi oficiale, remunerată, lustruită de Duminică.

N-a murit Liviu Rebreanu, căci murise de mult, deja la apariţia romanului „GORILA”. A murit un strigoi, un spectru. A murit un vânzător, aşa cum au fost în România mulţi, de la Brătescu-Voineşti până la George Drumar, aşa cum au fost în Franţa Jean Gioco, Pierre Drieu la Rochelle, Jean Cocteau, etc.

Astăzi, când trupele româneşti se apropie de Cluj, şi se apropie de Năsăud, ţăranii din Jidoviţa, ca şi cei din RĂSCOALA de pe vremuri aşteaptă să gâtuie pe grofii unguri instalat de regentul Hortist în comunele noastre transilvănene. Ne trăim în plină desfătare istoria naţională şi n-avem timp să ne gândim prea stăruitor la cei care au încetat de mult să mai merite a te gândi la el. Dar poate mâine, din ţara aceasta întreagă, se va găsi cineva să transporte osemintele vânzătorului de ţară Rebreanu acolo, la cimitirul năsăudean.

Va fi probabil un mormânt părăsit, umplut de pălămidă şi de boziu; ţăranii locului, cu ochii în pământ, cu buzele strânse, cu pumnii încleştaţi îl vor ocoli de departe pe ulicele Jidoviţei, mânjit de sânge, Ion al Glanetaşului se va duce acasă să-i spună muierii lui:

– Ştii ceva? Titu Herdelea a murit. Sângele de pe mine e sânge scurs când mă băteau solgăbirăii şi sânge pentru care Titu Herdelea a primit bani, ca să tacă. Şi-a tăcut.

Iar în timp ce clopotele bisericilor vor suna peste liniştită Valea Someşului, un popă tânăr, cu mâna pe cruce, îi va blestema mormântul şi amintirea: omagiul de pe urmă al fostului agent la Gestapo, Liviu Rebreanu...”

***

Dimitrie Gusti, ***Romancierul genial al ţărănimii române***, Discurs de omagiere a lui Lviu Rebreanu, rostit la Academia Română la 15 septembrie şi publicat în „Voinţa Transilvaniei” din 8 octombrie 1944 (fragmente)

Când în şedinţa de la 26 noiembrie (1934, n.n.) a fost salutat pentru întâia oară […] de Preşedintele Academiei Române, Liviu Rebreanu a

declarat: «Vin în mijlocul D-voastră, prea onorați colegi, după o viață aspră de luptă şi de muncă» declarându-se fericit că intră în «Casa Nemuririi».

În această casă vom spune acum câteva cuvinte sub *specie aeternitatis* despre una din cele mai puternice şi originale figuri ale mişcării literare româneşti, de unul din cele mai mari talente literare, ale căror opere au intrat de mult în conştiința publică şi au avut onoarea a fi tălmăcite în zece limbi străine – despre semnificația operei fostului mare nostru Liviu Rebreanu.

Rebreanu este creatorul romanului realist românesc, el este istoriograful literar al societății româneşti. Planurile de inspirație ale lui Rebreanu au fost diverse, unitatea de creație a fost însă una şi aceeaşi: structura socială şi etică a poporului român.

Întreaga societate românească a fost înfățişată în opera sa: viața țărănească în *Ion, Răscoala*, şi *Golanii*, aspectele mahalalei; în mediul mic burghez de funcționari în *Jar*, psihologia naționalismului ardelean; în *Pădurea spânzuraților*, poveşti fantastice în *Adam şi Eva*, degenerescența aşezării societății bune în *Ciuleandra*, eroismul lui Horia în *Crăişorul*...

Dar mai ales sufletul de țăran din Năsăud vorbeşte de nevoile, năzuințele şi luptele națiunii sale, şi are o viziune realistă asupra stărilor crâncene de viață a acelora care alcătuiesc adevărata structură socială a Țării: țăranii şi satele.

Marea virtute a romancierului Rebreanu este veridismul social. Obsevator neîntrecut, exact, viguros şi dârz, are curajul a proclama în opera sa Adevărul social înainte de orice. Țăranul nu este nici bun nici rău ci aşa cum este el în realitate. Este dacă vreți, punctul de vedere al sociologiei ştiințifice, de aceea romanul lui Rebreanu se poate numi sociologic.

Rebreanu redă puternica iubire de viață cu mijloace literare simple şi fără a fi sclavul vreunei formule estetice, după cum el însuşi declară în 1920: «Nu frumosul, o născocire omenească, interesează în artă, ci pulsația vieții. Când ai reuşit să închizi în cuvinte câteva clipe de viață adevărată, ai săvârşit o operă mai prețioasă decât toate frazele frumoase din lume». Şi apoi Rebreanu continuă programatic: «Precum naşterea, iubirea şi moartea alcătuiesc enigmele cele mai legate de viață omenească, ele preocupă mai mult şi pe scriitorul care încearcă să creeze viață».

Această creație dacă nu este nici idilică nici bucolică şi nici eticistă, nu este nici copistă, naturalistă, ori simplă placă fotografică, ci având ca punct de plecare viața, ea este o interpretare a ei personală şi sintetică. «Contemplarea vieții ca rugăciune» – cu propriile-i cuvinte. Ori mai precis, în altă parte: «a crea oameni, mărturiseşte Rebreanu, nu înseamnă a copia după natură indivizi existenți. Asemenea naturalism e mai puțin valoros ca o fotografie proastă. […]

Rebreanu analizează magistral aceeaşi dragoste şi sete de pământ a țăranului Ion, care sărută pământul ca pe o ibovnică – ca şi a boierului Miron

Iuga, care, când se «prăbuşi cu fața în jos, scormoni pământul şi-i mirosi mai lacom ca totdeauna aroma dulce şi amară, pentru ultima oară». Dragostea de pământ este încorporată în marele proprietar Miron pentru că îl are prin actul tradiției seculare şi este încorporată în țărani pentru că îl muncesc tot din vremuri seculare. Este un acelaşi voluntarism dramatic care domină amândouă romanele. În idolatria pământului sunt două voințe, ce se ciocnesc pentru păstrarea şi cucerirea aceluiaşi obiect: pământul. Sunt două voințe imense, încordate şi încleştate violent pentru sforțări uriaşe; voințele lui Ion şi Vasile din romanul *Ion*, ale boierului Miron şi țăranilor argeşeni din romanul *Răscoala*. În jurul acestui voluntarism roiesc toate dimensiunile vieții sociale din Ardealul dinainte de Unire şi din Vechiul Regat din timpul revoltei sociale din 1907; boieri, burghezi, mici burghezi, arendaşi, țărani – naştere, nuntă, moarte, horă, familie, cârciumă, primărie, jandarmerie.

Întreg talentul tumultuos şi puterea profund evocatoare de viață a lui Liviu Rebreanu se vădesc în *Răscoala*. Fenomenul social al revoluției este atât de adânc analizat, încât oricine cunoaşte tratatele de sociologie ale revoluției îşi dă seama că acest roman, închinat fenomenului social al revoltei țărăneşti din 1907, aduce o cunoaştere nouă a revoluției ca atare, a revoluției tip, de oriunde şi de oricând. Cu mijloace fireşti, fără retorică şi artificii, Rebreanu ne prezintă procesul determinist al fierberii revoluționare. Pornind de la împrejurări fără mare însemnătate, se creează o atmosferă, în care orice zvon prinde şi se integrează imediat în psihicul social, aşa că, pe nesimțite, se formează valuri de nemulțumiri ce vin din mai multe direcții, nevăzute, dar sigure, necesare pentru a se uni şi concentra într-un singur mare torent, ce nu mai poate fi stăpânit de nimeni şi de nimic, şi care irezistibil, vijelios răstoarnă totul în calea lui.

Cu multă finețe psihologică se analizează în acest roman cum se naşte conştiința grupurilor revoluționare: în ograda curții, în cârciumă, la primărie, în delegație la boier, la Minister, – fiecare scenă, fiecare episod pregăteşte izbucnirea revoluției ce se produce repede, năvalnic, trecând de la timida nehotărâre rațională la îndrăzneală fără margini, irațională.

În toate aceste etape ale revoltei totdeauna e simțirea ca fenomenul social. […]

Ceea ce însă dă acestor romane o trăsătură adânc turburătoare, este motivul adânc şi solemn al Nedreptății sociale şi naționale, ce le inspiră. Până astăzi au rămas nerezolvate problemele de temelie ale romanelor lui Rebreanu, problema țărănească şi problema Ardealului. Din fericire amândouă aceste probleme vor dobândi curând soluțiile lor, sperăm definitive.

Veridicitatea romanelor lui Rebreanu oferă un imens rezervor de adânci reflecții, ele deşteaptă sentimente de amărăciune, de revoltă, dar şi de încredere în necesare şi temeinice îndreptări, în urgente şi fundamentale schimbări.

Evocarea Năsăudului

În timpul muncii ştiinţifice a cunoaşterii prin metoda monografiei sociologice a unor sate din Năsăud, am întâlnit pe Liviu Rebreanu. Îmi aduc aminte cu nespusă bucurie de regiunea Rodnei, unde lucram, de tot specificul românesc ce însufleţea aceste locuri, de casele încăpătoare, curate şi frumoase – aşa „Muzeul Satului" de la Şosea, – de peisajele măreţe cu holde, livezi şi munţi, încărcaţi de zăpadă eternă, de văile clocotitoare, ca încântătoarea Vale a Vinului, – şi, mai ales, de cei mai falnici, inteligenţi, frumoşi şi chipeşi ţărani – admiraţi de toată lumea, în filmul Şanţ, pe care l-am făcut să ruleze la Paris şi New York, cu ocazia expoziţiilor internaţionale din 1937 şi 1939, – erau plaiurile de unde ne-au venit Andrei Mureşan, Gheorghe Coşbuc şi Liviu Rebreanu.

Rebreanu, care de la vârsta de doi ani a petrecut în satul Maieru, era foarte interesat de lucrările noastre, ce le făceam în satul Şanţ, format de o parte din locuitori veniţi din Maieru, şi altă parte din Rodna. Apoi nu mai puţin îl interesa satul Şanţ, pentru că se afla la întretăierea simbolică a patru ţări româneşti: Maramureş, Bucovina, Moldova şi Năsăud. Îmi este foarte viu încă înaintea ochilor unul dintre cele mai desfătătoare spectacole din câte se pot vedea, la care a luat parte şi Rebreanu. Intrasem împreună într-un sat năsăudean; în cinstea noastră, s-a prezentat cel mai frumos joc românesc, jocul Cununei de grâu. Joc de mândre fecioare, mândre ca făptură şi la costume, care prin paşi şi figuri speciale, pline de farmec şi armonie oficiau, ca adevărate preotese inspirate, închinarea la soare şi lauda grâului hrănitor. Fetele purtau în jurul capului o cunună mare de spic de grâu, ca o coroană împărătească, şi se învârteau graţios şi uşor, în timp ce femeile de pe margini aruncau pe ele apă din donițe şi căni.

Vai, colega Rebreanu, nu-ţi e dat să mai admiri jocul nespus de fermecător al Cununei de grâu din Năsăudul d-tale, astăzi încă asuprit, dar care mâine va fi eliberat de sub o stăpânire monstruoasă. […]"

***

„Declaraţiile d-lui Victor Eftimiu. Scriitorii, actorii, autorii dramatici", consemnate de Oscar Lemnaru în „Dreptatea" din 17 septembrie 1944

Maestrul Victor Eftimiu este pe cale să înfăptuiască cele mai mari reforme în teatru, adică într-unul dintre cele mai însemnate sectoare ale vieţii noastre spirituale.

Ieri-dimineaţă, d. director general al teatrelor a făcut o nouă serie de declaraţii presei, în legătură cu noua orientare a teatrului românesc.

„Prima măsură pe care am luat-o – a spus domnia sa – a fost să se rechiziţioneze câteva teatre din Capitală. În afară de aceasta, voi repara cât mai curând cu putinţă nedreptăţile din trecut, săvârşite împotriva autorilor dramatici. Dacă cei 30–40 de autori români încasau tantieme de 20%, atunci când piesele se jucau pe prima noastră scenă, apoi cu totul alta era situaţia lucrărilor reprezentate de teatrele particulare.» Acestea într-adevăr preferau piese străine ale căror tantieme le plăteau după bunul lor plac, iar autorii dramatici români erau trataţi cu toată indiferenţa. Din aceeaşi pricină, tălmăcirile dramelor sau ale comediilor străine au lăsat totdeauna de dorit pentru că erau făcute numai pentru a satisface interese strict comerciale, arta rămânând, firește, pe ultimul plan. «De astăzi înainte, piesele străine şi cele autohtone vor aduce aceleaşi tantieme la teatrele nesubvenţionate, adică 10%. Dacă lucrarea este tradusă, atunci autorul străin va primi 5%, iar restul de 5% va reveni traducătorului, care ştie că redarea unui text în altă limbă cere un efort enorm, pasiune şi talent.»

Traducătorii

Aceştia nu vor mai fi scribi luaţi la întâmplare şi utilizaţi să transporte, cu braţele, greutăţi dintr-un loc în altul. Tălmăcirea, ea însăşi este un travaliu spiritual pentru care nu există înlocuitor. Numai un om calificat poate găsi frazele, cuvintele, în stare să refacă atmosfera unei capodopere. În afară de efortul artistic, restul nu e decât operă de dactilografi, care în cel mai fericit caz aplică destul de limitat regulile gramaticale. Textul unei piese nu este o convenţie comercială tradusă automat de un funcţionar, care nu are în vedere decât activitatea cifrelor şi a condiţiilor de livrare.

Girul semnăturii

Până astăzi traducerea ajungea în mâna directorului de scenă şi de aici publicului spectator, care, instalat în fotoliu sau la galerie, primea ceea ce i se dădea, fără să murmure. Adeseori, piese admirabile erau schilodite de mâna vulgară, ca să nu spunem trivială, a unui funcţionar, angajat, dacă ne este permisă expresia, cu toptanul. Semnătura putea fi a oricui.

«De astăzi înainte – declară d. Victor Eftimiu – această semnătură va gira calitatea literară a tălmăcirii». În acest fel se înlătură anonimatul, cea mai mare pacoste a vieţii noastre spirituale. Mulţimile trebuie să fie ridicate până la nivelul artei şi aceasta nu se poate înfăptui, fără spiritul diriguitor al personalităţii.

Vor putea traduce prin urmare criticii dramatici, autorii dramatici, membrii S.S.R.-ului, membrii «Pen-Clubului» sau oricare literat care va căpăta autorizaţia «direcţiei generale a teatrelor».

Soarta scriitorilor

Desigur că sub asemenea auspicii destinul scriitorilor noştri va căpăta o garanţie de securitate. Concurenţa absurdă de până acum va dispărea, restituindu-se purtătorilor de condei demnitatea meseriei lor. Îmbulzeala

nechematților va deveni o tristă amintire a vremurilor turburi, în care nimeni nu ştia să deosebească între un criteriu valabil şi o măsură arbitrară.

Este inutil să spunem câtă entuziastă aprobare va găsi d. Victor Eftimiu pentru aceste schimbări esențiale preconizate de d-sa în viața teatrelor noastre.

Este imposibil ca aceste hotărâri, odată aplicate, să nu dăruiască scenelor româneşti strălucirea pe care o merită."

***

Ion Caraion, ***Români, miniştri ai Germaniei***, „Fapta", 19 septembrie 1944 (fragmente)

„A existat în România, timp de peste douăzeci de ani, o mişcare uneori oficială şi de alte dăți numai semi-oficială, venită în calitatea ei de tradiționalistă cu portofel şi cruce, suită pe scară în numele bisericii, cu biblia înainte şi cu revolverul la spate. Era ortodoxia oficială, ortodoxia lăbărțată, care de la 1922 şi până astăzi asasinează în numele evangheliei, împuşcă în virtutea duhului sfânt, construieşte lagăre, înființează Curți Marțiale, face „cruciade", incită la mişcări de stradă, predică în tribunale executorii, trimite în puşcării, execută deținuții.

Bubele altarelor, sucursalele fascismului, „naționaliştii" cu rente, cu moşii, cu acareturi, ascunşi după opinii care au sângerat pe fruntea şi tâmplele lui Hristos, au îmbâcsit sufletul unui popor, i-au măcelărit copiii, au întins mitralierele înaintea lui. De la Nae Ionescu la Nichifor Crainic, acest Goebbels nenorocit dar nenorocos al României, care – dacă n-a putut să fie în locul lui Antonescu sau permanent în preajma lui – în schimb a exclamat la cot cu „camaradul" nazist şi criminal Goering: „Când aud de cultură, îmi vine să trag cu revolverul", de la Nae Ionescu la Nichifor Crainic sgârciul hitlerist, în sutană de popă, s-a întins peste trupul țării ca spirogira.

Religia ajunsese o marfă pe care neguțătorul din templu (căci acesta a fost rolul ETNIC penultim al lui Nichifor Crainic) a vândut-o lui Hitler pentru arginți serioşi. Pe urmă, din pridvoarele, din uşile, din stranele ei, în loc de invitații la umanitate, au vorbit speacker-ii nemți. Şi la ora când parabolele biblice meritau o nouă tălmăcire, «studenții» lui Nichifor Crainic au plecat să spună lumii comunicatele germane, să împartă – în loc de pâine, că nu era – «principiile noii ordini europene». Superbă ortodoxie! Ieşită din baionetă, impusă cu agenți, dinamită şi percheziții – nici nu s-ar fi putut ceva mai ideal pentru creierul zăcut al lui Hitler.

«Gândirismul» românesc, ortodoxia oficială, cu oameni întorşi din Germania, aducând în lăzi, în serviete şi-n geamantane broşuri fasciste,

cătuşe pentru picioare, satâre pentru neînduplecați avea o dublă misiune din partea Gauleiterilor nemți: să ocupe roluri în stat şi să extermine prin orice mijloc libertățile poporului şi pe reprezentanții acestor libertăți.

Şi-au îndeplinit sau nu misiunea aceşti slugoi, cu mâna în beregata țării şi cu ochii holbați la Berlin? A fost sau nu Nichifor Crainic […] duşmanul ireductibil al culturii româneşti? Gem astăzi şi au gemut patru ani de zile, mai mult decât astăzi, un milion şi jumătate de Români sub atacurile dictaturii nazisto-maghiare?

Să spună satele noastre din care lipseşte porumbul, dar nu lipsesc pelagra şi oftica.

S-o spună decretele prin care s-au sugrumat cele mai bune ziare democrate. […] S-o spună oamenii trimişi în beciurile ungureşti la ordinele lui Horthy.

Unde au fost domnii apărători ai dreptății şi moralei creştine? Unde a fost biserica ortodoxă oficială, în numele căreia promotorul «gândiriştilor» a vorbit, a mințit, a acuzat, a pârât, a încasat de douăzeci de ani întruna?

Prefectură de poliție în regulă, cu agenți, cu comisari, cu state de serviciu – asta a fost religia profesată de Nichifor Crainic, împreună cu toți oamenii lui.

Reichstagul dăduse un ordin: acapararea posturilor de răspundere din stat. Misionarii hitlerişti s-au supus, au intrat în presă, au înființat gazete, reviste, («Sfarmă piatră», «Porunca Vremii», «Cuvântul», «Cetatea Moldovei», «Buna Vestire», «Curentul», «Meşterul Manole», «Dacia», «Viața», etc.) şi s-au instalat în minister. Pentru că ambiția gândiriştilor a fost să conducă întâi şi mai ales să conducă la dezastru. Nu putem nega, astăzi, că nu şi-au îndeplinit misiunea cu «bene merenti» din partea celui de al treilea Reich.

Să-i luăm pe rând, aşa cum sunt ei în grupare. Care dintre «gândiriști» n-a fost ministru măcar o singură dată sau care n-a mâncat o bucățică, la urma urmei chiar mai modestă, de la guvernele de dictatură perindate până acum la cârmă? Lucian Blaga, Aron Cotruş – foşti miniştri în Spania, Nicolae Crevedia la Sofia, Vintilă Horia – ataşat de Presă, Ion Popovici la Cultura Națională, Nichifor Crainic, Al. Bădăuță, Emanoil Bucuța la Propagandă, D. Ciurezu la «Albina», Cezar Petrescu la F. R. N., Pamfil Şeicaru la «Curentul», Grigore Popa la «Țara», Petru P. Ionescu, Pan Vizirescu, Ovidiu Caledoniu la «Muncitorul Român», Dimitrie Caracostea – la «Revista Fundațiilor Regale» etc.

Câți n-au reuşit să parvină, au găsit întotdeauna prilej să atragă atenția asupra lor, fie scuipând de la etaj ca d. Dragoş Protopopescu, fie văitându-se că n-au ajuns niciodată miniştri tot ca d. Dragoş Protopopescu, fie înjurând pe oamenii de stânga, telefonând la poliție, trimițând în judecată etc., ca d. Toma Vlădescu.

Cu obrăznicie, cu teroare, cu ameninţări, cu ciomege şi ştampile cu certificate şi bani de la Berlin, ortodoxia românească, ajutată de Octavian Goga, de A. C. Cuza etc., susţinută de lăptarul Ilie Rădulescu s-a instalat la minister. Acolo – după cum se zice – „a activat". Şi a „activat" bine. N-au trebuit mulţi ani, ca să ajungem la o literatură dirijată, nici multe luni, ca s-ajungem la 100 de grame de pâine pe zi, nici vreo picătură de raţiune, pentru ca rasismul să fie introdus în şcoli, în instituţii, în viaţa publică şi privată.

Jandarmeria lui Nichifor Crainic a avut succes. Personalul din subordinele sale a făcut carieră. Unii case, alţii gazete, alţii palate, alţii moşii de hectare, alţii bani la C. N. R., alţii atletism şi şcoală de tras cu pistolul la Universitate."

***

Dan Petraşincu, ***Mentalitatea de la „Societatea Scriitorilor Români"***, „Curierul", 20 septembrie 1944

„Un grup de scriitori în frunte cu d. Şerban Cioculescu, a cerut o adunare generală la S.S.R. pentru modificarea unor situaţii nedrepte, în linia noilor stări de lucruri, şi mai ales pentru alegerea altui preşedinte, în locul celui lipsă (deoarece d. N.I. Herescu s-a «refugiat», se pare, pe meleaguri străine).

Ne pare bine că avem ocazia să vorbim atât de repede de această Societate a Scriitorilor Români – deşi suntem siguri că multora dintre membrii ei le-ar plăcea mai curând să fie trecuţi sub tăcere. Problema S.S.R-ului e veche, încă de pe vremea democraţiei şi se poate spune fără greş că ea se leagă de întreaga atmosferă a trecutului, acel trecut de libertinaj şi confuzie de care au profitat numai elementele rele, pentru a-şi impune interesele personale şi sfertul lor de inteligenţă şi talent.

A venit vremea, în sfârşit, să se schimbe ceva din temelii la S.S.R. Nu e vorba, acum, de o epocă trecătoare, de criză, de o schimbare forţată, «cu pistolul în piept» – cum se jeluia cineva că s-a petrecut pe vremea legionarilor. Dar înainte de schimbare, să ne întrebăm ce a fost, ce este – şi apoi ce ar trebui să fie Societatea Scriitorilor Români. Mai întâi, observi că domneşte la S.S.R. o mentalitate funcţionărească de «victime ale vremii», care caută să disculpe toate strâmbătăţile înfăptuite la umbra mediocrităţii. Este scriitorul un simplu funcţionar care tremură când se schimbă stăpânii? Jalnică perspectivă morală!

A fost S.S.R-ul o societate care sprijină numai interesele materiale ale scriitorilor? Măcar de ar fi fost atât! Dar ce a reuşit să facă până astăzi S.S.R-ul pentru îmbunătăţirea situaţiei scriitorului cu toate că a alergat mereu, cu

disperare după preşedinţi «bine văzuţi»? A ridicat, cât de cât S.S.R-ul prestigiul personal al scriitorului român, în faţa societăţii prin puterea pe care o deţine orice adunare de personalităţi constituite într-un grup? Dimpotrivă! S.S.R-ul s-a făcut de râs, sistematic, sub toate regimurile, tocmai pentru că a pornit pe calea laşităţii şi a argumentului material. A ştiut S.S.R-ul să spună un cuvânt greu în faţa celorlalte asociaţii de care sunt dependente interesele scriitorului – cum ar fi Editorii, Librarii etc.? Nici gând. Scriitorul şi opera sa au fost întotdeauna victima colegilor săi de interese, deoarece cu toate personalităţile «suspuse», cu relaţii înalte şi nuli din punct de vedere scriitoricesc, pe care şi i-a ales de preşedinţi, «societatea» lui nu se putea lupta cu impozantele asociaţii rivale.

Acestea – dinspre partea tehnică. Dar dacă ne vom hazarda şi la o analiză a situaţiei spirituale a S.S.R.-ului? Grija de totdeauna a S.S.R-ului – prin şefii şi comitetele sale – în aceşti ani de întunecată tranziţie – n-a fost decât aceea de a «se pune bine» cu ideologiile retrograde. Dar cum se poate ca S.S.R-ul, care în anii aceştia ar fi trebuit să fie societate de conştiinţe luminate, să accepte – cu puţine excepţii – o situaţie de senilism în faţa dictaturii în aşa fel încât scriitorii care îşi respectau demnitatea de om au trebuit să stea la o parte sau să refuze a se numi membri ei ?! Nu cunoaştem, de exemplu, nicio rezervă, nicio şovăială, – în actul barbar al excluderii confraţilor evrei – impus, e drept, de regim, dar care putea da loc cel puţin la gesturi de simpatie neoficiale! Scriitorul – simplu funcţionar al dictaturii? Şi dacă ar fi să vorbim de o Societate a Scriitorilor Români aşa cum o visăm, atunci am îndrăzni să spunem acestea:

Scriitorul, tocmai pentru că e scriitor, nu poate simpatiza cu nici una din ideologiile care ne ştirbesc demnitatea de om! Să nu ne ascundem după diverse teorii «naţionale», etnice, de neam sau de altă specie. Nimeni nu cere scriitorului român să nu fie român, să nu fie al poporului acesta, să nu iubească pământul şi oamenii săi; dar scriitorul – chiar când e constituit în societate – trebuie să fie un înaintaş al neamului său, privind înainte, spre progres, spre libertate şi adevăr!

El trebuie să fie o conştiinţă, o responsabilitate şi trebuie să ştie a lupta împotriva acelora care îndeamnă poporul la obscurantism. S.S.R.-ul, în loc să se gândească prea mult la situaţia materială a societăţii (spre folosul câtorva privilegiaţi şi spre susţinerea unei aparaturi administrative inutile), ar fi trebuit să se gândească mai mult la afirmarea ei spirituală, împotriva întunericului care era să ne înăbuşe. Dar întrebarea e: câţi scriitori români n-au fost în slujba acestui întuneric? Aici începe o altă poveste, penibilă, pe care vom încerca s-o spunem mai târziu – cu durere...

P. S. Avem atâtea de spus pe această temă, încât am preferat să nu pomenim nume şi să ne mărginim la generalităţi. Totuşi, în concret, am vrut să spunem că nu e suficient ca S. S. R.-ul să-şi schimbe, astăzi, doar

preşedintele şi comitetul, pentru a fiinţa ca şi în trecut, inert şi neutru. E nevoie de reforme radicale sau nu e nevoie de nimic! Dacă vrea să trăiască, S. S. R.-ul trebuie să devină cu totul altceva decât ceea ce a fost până acum, de la înfiinţarea lui. Un spirit nou, curajul de a impune în faţa oricui interesele materiale şi spirituale ale scriitorului, conştiinţă a realităţilor sociale, noi statute, purificarea necruţătoare a listei de membri, reprimarea şi compensarea morală a colegilor de orice rasă şi în concluzie stabilirea unui program de luptă spirituală în consensul vremii (aceasta nu înseamnă – deloc! – cum cred căldiceii că e vorba de politică), acţiune care să infuzeze societăţii mai mult dinamism şi conştiinţa demnităţii sale.

Dacă nu se vor face toate acestea, S. S. R.-ul îşi poate închide porţile."

***

Răspunsul d-lui N. D. Cocea la ancheta ***Scriitorii şi societatea lor****, „Libertatea",* 22 septembrie 1944

Dacă am avea dreptul să glumim în vremurile astea tragice, v-aş răspunde pur şi simplu că organizarea Societăţii Scriitorilor Români în viitor ar trebui să fie, şi va trebui să fie, exact contrariul aceleia care a fost în trecut. Ar fi dureros însă să glumim, fie şi pe seama actualei cârdăşii de interese şi mici ambiţii literare, care se intitulează pompos Societatea Scriitorilor Români. De aceea mă voi mărgini să indic sumar ceea ce va trebui să se facă cât mai repede cu putinţă, dacă vrem să dăm viaţă reală societăţii parazitare de până acum.

Va trebui, în primul rând, să se limiteze numărul membrilor, prin excluderea acelora care au pătruns în societate ca să facă din ea o unealtă fascistă, ca şi a rataţilor cu un biet volumaş la subţioară, care şi-au făcut din pensie micul lor ideal.

Va trebui apoi să se aleagă un comitet format numai din scriitori, adică din profesioniştii care trăiesc de pe urma scrisului lor şi care au cel puţin două sau trei contracte cu casele de editură. Fiindcă e şi absurd şi ridicol ca interesele unui mare poet ca Tudor Arghezi, ale unor mari romancieri ca Galaction, Sadoveanu, Eftimiu şi alţi câţiva mai tineri decât ei dar talentaţi şi fecunzi, să fie apăraţi de-un preşedinte ca anonimul Herescu, de-ale cărui opere n-a auzit nimeni sau de mediocritatea literară a unui Corneliu Moldovanu, de pildă. În presă, ca şi în literatură trebuie să se sfârşească odată cu tirania vulgară şi prostească a Ciucenilor şi a Hereştilor.

Va trebui, în sfârşit, ca noul comitet să controleze sever gestiunea financiară a celor demişi, să constate vina acelora care au risipit avutul

societăţii în numele unui patriotism pus în slujba reacţiunii dinăuntru şi-a nemţilor din afară, şi să recupereze milioanele societăţii din averea membrilor fostului comitet.

– *Dar misiunea societăţii?*

– Ca şi organizarea ei, exact contrariul aceleia din trecut. În locul clicii de până acum care făcea sluj în faţa stăpâniri, care avea o cinică îndeletnicire: să împartă premii, pensii, gratuităţi, posturi onorifice sau băneşti celor mai mediocri din sânul ei; care stătea închisă, nu în faimosul turn de ivoriu al îndepărtatului trecut poetic, ci în […] mănosul buget al statului, judeţelor sau comunelor departe şi străină de tot ce înseamnă viaţă naţională şi viaţă populară, vom face, ne vom strădui să facem, o societate vie, de scriitori în contact permanent cu nevoile profunde ale neamului, scriitori care să înţeleagă în sfârşit chemarea vremii şi propria lor chemare în tumultul zilelor de azi. Vom izgoni din sânul nostru rasismul abject şi fascismul odios. Vom deschide larg porţile societăţii scriitorilor evrei care au dăruit munca şi talentul lor literaturii româneşti. Vom încerca să pătrundem prin conferinţe şi şezători literare la sate, în mahalale, în sindicatele muncitoreşti, răspândind pretutindeni cultul frumosului şi sporind, în schimb, noi înşine izvoarele de purificaţie.

Vom izbuti? Va fi cu atât mai bine pentru scriitori şi pentru societate.

Nu vom izbuti? Pe ruinele actualei S. S. R. vom ridica o alta, mai largă şi mai luminoasă."

***

Răspunsul lui Eugen Jebeleanu la ancheta ***Scriitorii şi societatea lor***, „Libertatea", 23 septembrie 1944

Odată spălată şi primenită, „Societatea Scriitorilor Români" va putea să joace un rol. Depinde numai de solidaritatea şi spiritul constructiv al membrilor săi şi mai ales de clarviziunea lor, pentru ca rolul acesta să fie de prim ordin. Dacă fiecare dintre scriitori nu va înţelege că e timpul să coboare din turnul de aur unde e cocoţat acum, totul va fi zadarnic. Ne vom găsi în faţa unui nou „S.S.R.", purificat dacă vreţi, dar debusolat. Corăbiile, oricât de curate, dacă n-au cârmă, e preferabil să fie scufundate, altfel încurcă şi navigaţia celorlalte.

Ce vrem în definitiv? Numai purificare? Nu e de-ajuns. Va trebui să imprimăm „Societăţii scriitorilor" ritmul vremurilor pe care le trăim. Cultura românească, interesele profesionale ale slujitorilor ei trebuiesc salvgardate. Războiul a prăvălit lumea într-o prăpastie de foc şi sânge.

Umanitatea sângerează din mii de răni. Să nu fi învățat scriitorul român nimic din acest holocaust?

Programul „Societății Scriitorilor Români" să se rezume şi de aici înainte la convocarea aceleiaşi sălcii adunări anuale, la aceeaşi distribuție a filmelor de cenzurat, la aceleaşi degradante ajutoare împărțite membrilor? Sindicalizată, nelăsată, astfel cum a fost, pe mâna unui comitet cu puteri dictatoriale, „Societatea Scriitorilor Români" trebuie să iasă din faza de congregație egocentrică. Avem drepturi şi datorii. Datoria noastră este de a face din „S.S.R." nu instrumentul (ca până acum) pentru manevrele personale ale cutărui sau cutărui scriitor sau patron de scriitor, ci, în primul rând, o organizație profesională pusă în slujba ideii de înfrățire, de libertate şi demnitate umană. Să ne cunoaştem mai bine între noi, să cunoaştem mai bine lumea şi oamenii, să fim cunoscuți mai bine.

Nu e dureros că, în timp ce mici societăți profesionale muncitoreşti procură din greu biblioteci pentru luminarea mahalalelor, „Societatea Scriitorilor Români" continuă să rămână într-un absurd turn de fildeş? Mihail Săulescu ne invită „Să coborâm în stradă...". E timpul...

Ernest Toller, Maiakovsky, Federico Garcia Lorca, dintre cei morți, Solokhov, André Malraux, Henri Michaux, dintre cei în viață, pot sugera un întreg program; ei ne indică rolul pe care urmează să şi-l asume scriitorul zilelor noastre: acela de premergător şi de luptător pentru o lume mai bună, mai luminoasă, deci mai estetică, domnilor cojani. Grupându-ne într-o societate lucidă, într-o societate care să nu ne mai ofere, ca până acum, spectacolul bătrânilor literați îmbuibați (în acelaşi timp pensionari ai Casei Scriitorilor şi membri salariați ai Comisiei de distribuire a acestor pensii), − grupându-ne într-o asemenea societate, vom putea porni şi la enunțarea şi cucerirea drepturilor noastre.

Care sunt aceste drepturi?

Dreptul de a trăi cuviincios din scrisul lor şi numai din scris.

Dreptul de a avea o clădire a lor, astfel cum au cele din urmă cluburi de tripoteuri.

Dreptul de a avea un sanatoriu, la care scriitorul bătrân sau cel tânăr şi bolnav să-şi poată odihni oasele, pentru a nu mai oferi lumii spectacolul colegilor noştri purtându-şi mizeria pe străzi, − vezi cazurile Arthur Enăşescu, Bogdan Amaru, Fântâneru etc. (Bogdan Amaru a murit ca un câine şi, neavând ghete, a fost aşezat în sicriu, încălțat în pantofi albi de tenis!...)

Dreptul de a desemna ei, scriitorii, pe reprezentanții culturali ai țării în străinătate, pentru a nu se mai trimite peste granită consilieri culturali recrutați dintre chelnerii şi popotele ministrului.

Mai sunt, desigur, şi alte drepturi.

Niciunul dintre aceste drepturi nu va putea fi, însă, valorificat, decât prin solidarizarea tuturor scriitorilor în jurul celor ce reprezintă, cu

demnitate, ideile progresiste, adică ideile care determină însuşi climatul indispensabil adevăraților creatori. Atenție, deci, la diversioniști!

***

Răspunsul lui **Radu Boureanu** la ancheta ***Scriitorii şi societatea lor***, „Libertatea", 24 septembrie 1944 (fragmente)

De-a lungul anilor, am visat, am jinduit şi am cerut când domol, când cu vehemență să avem şi noi scriitorii o casă a noastră, o societate pe baze largi, cu vederi largi, cu realizări selective şi salutare. Un soi de sindicat care să ne apere scrisul, raporturile cu editorii şi leagănul apusului de viață, când mâna e de lână şi condeiul de ceață.

Am cerut şi am strigat însă în fața cortinei de incendiu, fiindcă comitetele de pe scena pe care ne jucau interesele noastre se fereau de glasurile incendiare din sală (sala lotului de votanți).

Raporturile noastre cu Societatea Scriitorilor erau după tiparul spuselor unuia din bufonii lui Shakespeare; „Mă am bine cu biserica fiindcă îmi e casa lângă biserică, sau că regele trăieşte cu o cerşetoare, dacă cerşetoarea ar locui aproape de dânsul".

Astăzi se pare că cuvântul şi voința scriitorilor ce impune cu o greutate majoră şi sparge separatismul cu care a încercat să-i ridice tradiția comitetelor față de rostul societății scriitoriceşti, acel perpetuu comitet ridicat la conducere cu scările valorilor confraților. […] Se ştie cum jucau comitetele, cum apărau interesele de breaslă şi s-a constat permanent condiția scriitorului român. Un apendice, un divertisment neglijabil la coada caleştii burgheziei. Se spune că e bine să ne spălăm rufele în familie. Foarte corect. Să le spălăm în albia marii noastre familii româneşti. Această familie să cunoască, să înțeleagă şi ajutând cu conştiința ei să ne situeze la locul de cinste al primilor cetățeni într-o societate nouă. În această societate cu moravurile schimbate, cu tiparele clare, vor dispare şi luptele intestine pe care mulți dintre noi le duceau, tocmai pentru această limpezire şi aşezare nouă şi salutară condiției scriitoriceşti.

Când preocupările S. S. R.-ului nu se vor mai învârti în jurul propriilor preocupări de folosire a demnității pentru foloase proprii, vor avea răgazul şi tăria să cerceteze, să realizeze un drum net pentru membrii societății sau sindicatului mai bine zis. Vor ridica dincolo de amintirea banilor aruncați peste gardul aventurii, un sediu, vor face editură, sau vor reglementa probleme editoriale ca acelea ale clasicilor, traducerilor. Pensionarii nu vor vota orbeşte de teama spectrului sărăciei, a ajutoarelor mult şi ploconit

cerute. Scriitorul va fi de le începutul realizărilor până la intrarea în marele concediu, un slujitor demn al gândului şi al himerelor.”

***

Mihai Ralea, ***Cine e fascist?***, „Desrobirea”, 24 septembrie 1944

În toiul guvernării legionare, „Porunca vremii”, ca să stoarcă anumite sume, se îndeletnicea să denunțe ca evrei pe românii cei mai neaoşi. Fără preocupări venale, animate numai de rea credință, anumite gazete încearcă acelaşi sport atribuind, în dreapta şi în stânga, tuturor celor care-i supără cu ceva, epitetul de fascist. Noțiunea aceasta a ajuns să nu mai aibă nici un conținut. Comicul suprem l-a atins însă ziarul „Dreptatea”. Nici mai mult nici mai puțin, sunt denunțat ca fascist. Cum însă partidul național-țărănesc a absolvit pe legionari declarându-i patrioți şi cum păstrează o indulgentă tăcere în privința regimului Antonescu, urmează că singurul fascist din această țară am rămas eu. N-aş fi voit să am nici o polemică cu partidul național-țărănesc, căruia i-am dăruit o muncă de doisprezece ani din tinerețea mea, căruia i-am dat o doctrină (vezi «Preambulul» programului), cu ai cărui membri vechi şi autentici păstrez încă relații de prietenie şi pentru ai căror şefi am păstrat sentimente de condescendență.

N-aş fi voit să am această polemică nici cu ziarul „Dreptatea” şi cu redactorii ei, cărora le-am fost director cinci ani.

Nu e vina mea: provocarea nu-mi aparține. Aşadar, sunt declarat fascist. Mai e cineva, oare, în această țară (inclusiv copiii de pe stradă), în afara partidului național-țărănesc, care consideră serioasă această caracterizare?

Îmi permit să întreb pe d. Iuliu Maniu, care cunoaşte prea bine activitatea mea din ultimii doi ani, dacă subscrie la această diagnoză. Aş putea invoca arestările, urmăririle, procesele odioase pe care le suport de patru ani, în timp ce atâția eminenți „democrați” cochetau cu legionarii, primeau case de la C. N. R., avantaje de la patronaj, afaceri bănoase de import-export cu nemții, pe scurt trăiau confortabil şi netulburați de nimeni. Cea mai bună definiție a fascismului au dat-o nemții. Ei singuri ştiau cine îi susține şi cine îi combate. Am avut onoarea de a fi unul din oamenii cei mai urmăriți de nemți, pus pe toate listele de ostateci sau de arestați, în timp ce „democrații” integrali, considerați probabil inofensivi, erau lăsați la treburile lor mănoase. Aproape în tot ce s-a întreprins cu mari riscuri în ultimii doi ani pentru prepararea zilei de 23 August, am dat concursul meu neprecupețit. Aceasta o ştie toată lumea şi chiar domnii de la „Dreptatea”. Dar mai este ceva. Cu puține excepții, toți oamenii politici din această țară au ajutat pe

legionari, adică pe acei care cu ajutorul nemțesc şantajau toate guvernele române în voința lor de autonomie şi independență. S-a găsit numai un grup de câțiva oameni care, cu riscul vieții lor, să încerce a suprima această mişcare. Trei din ei au fost ucişi. Restul am trăit în perpetuă amenințare. Chiar când eram miniştri. Dacă mişcarea legionară rămânea puternică, ea nu s-ar fi compromis aşa de repede şi ar fi impus acestei țari o groaznică dictatură, incomparabilă ca cruzime şi demență cu aceea care a fost.

Să revenim însă la legea „fascistă” a breslelor. Auzeam de mult că voi fi atacat pe această chestie. Pentru ca să se prezinte ocazia s-a uzat de o manoperă. S-a adus în discuție abrogarea unei legi care era ... de mult abrogată. Adică s-au spart uşi deschise. Legea aceasta nu mai exista din noiembrie 1940. Nu se poate desființa un lucru inexistent. Cu toate acestea, s-a recurs şi la această minune. Ca să se poată vorbi de ea s-a făcut abstracție de desființarea ei şi s-a recurs la o a doua abrogare. Într-adevăr, pe data de 19 noiembrie 1940 un decret o anula. În expunerea de motive, d. V. Iuşinski, ministrul muncii sub regimul legionar, constata că „spiritul în care se manifestă breslele este departe de a se putea socoti în armonie cu marile comandamente ale Statului național legionar” şi de aceea trebuie desființată. Evident dacă această lege ar fi fost pe placul Statului național legionar poate că „Dreptatea” n-ar mai fi găsit-o fascistă. Adevărul e că legea s-a făcut în 1938 cu aprobarea unanimă a sindicatelor liber alese şi cu aceea a „Confederației generale a muncii” din acea vreme.

D. I. Gigurtu, în numele patronilor, a adresat regelui un memoriu prin care o denunța ca... comunistă. Tot patronatul a combătut-o, iar ziarul „Universul” a dat alarmă printr-un articol de senzație în acea vreme, în care denunța „prăvălirea spre stânga”.Va veni vremea când va trebui să arătăm poziția pe care fiecare a păstrat-o în raport cu fenomenul legionar. Deocamdată cititorul neinițiat se întreabă ce se urmăreşte prin această grosolană denaturare a lucrurilor, în care oamenii de stânga sunt declarați fascişti, iar fasciştii absolviți şi reintroduşi în viața publică. Evident, că un singur țel: diversiunea.

Se încearcă, fără îndoială, abaterea atenției de la marii vinovați. Vom veghea însă la demascarea acestor tendințe. Discuția abia începe.”

***

Şerban Cioculescu, ***Scriitorul în fața societății***, „Tribuna poporului”, 24 septembrie 1944

Raporturile dintre scriitor şi societate pot fi privite sau normativ, sau prin constatare: altminteri zis, sau cum ar trebui să fie, sau cum sunt. De

bună seamă, ultimul fel de a vedea e mai instructiv, în sensul că aflăm diversitatea acestor raporturi, în timp şi spaţiu; modul dintâi, când nu urmăreşte, la rându-i, curba istorică, este mai educativ, pentru că are în vedere datoria scriitorului, atitudinea sa etică, contribuţia sa la ridicarea societăţii. Ultimul termen de care ne-am folosit reprezintă un deziderat pragmatic, în legătură aşadar cu fapta. El s-ar traduce prin întrebarea: ce rol activ incumbă scriitorului, în societate, ca factor cultural şi politic? Să fim sinceri! Chiar cei cărora acolada «cultural şi politic» le repugnă, dintr-un motiv sau altul, asociază aceşti termeni într-un fel nemărturisit, deoarece faptul cultural implică o ambianţă social-politică, faţă de care ei reacţionează prin refuz sau se comportă, acceptând-o.

În fugitiva examinare a chestiunii, aşa cum ne-o propunem, nu avem de gând să privim chestiunea, dintr-o perspectivă sau alta, normativă sau constatatoare, sub unghiul devenirilor istorice. Aceasta ar fi mai curând obiectul unui studiu, decât al unei creaţii. De aceea ne vom limita a expune un simplu punct de vedere.

Prin însuşi faptul prezenţei sale în cultura unei ţări, scriitorul are o semnificaţie deosebită. Prevăzut cu un „temperament" dinamic, poate fi militantul unui crez artistic sau al unei credinţe sociale, câteodată, al amândurora simultan sau succesiv, în împrejurarea că se arată a fi un contemplativ, nimic nu ne îndreptăţeşte să-i trecem cu vederea atitudinile estetice şi sociale, implicite, pe care nu se simte dator să le mărturisească prin profesiuni publice de credinţă.

Înainte aşadar de a examina chestiunea, dacă scriitorul este dator să profeseze anumite credinţe, ni se lămureşte situaţia de fapt că mai totdeauna scriitorul este în posesia adevărurilor sale, sau măcar al unor probleme.

Astfel, nu ni-l putem închipui pe un scriitor care să nu gândească asupra artei sale, măcar, dacă nu-l interesează arta în genere. Problemele artistice, când nu îl preocupă în generalitatea lor, de pe un prag estetic, îl solicită cel puţin în cadrul posibilităţilor şi năzuinţelor lui. Sunt, desigur, unii scriitori care scriu fiindcă scriu şi scriu cum scriu, fără să-şi fi pus vreodată întrebări de natură filologică, estetică, filosofică, etică sau socială. Aceştia sunt însă mai adesea neinteresanţi; actul lor de prezenţă este nesemnificativ; situarea lor în cultură este iluzorie. Într-adevăr, ce însemnătate poate avea un scriitor, care mânuieşte cuvintele fără să simtă viaţa fiecăruia, virtuţile lui sugestive, proprietatea sau frumuseţea lor? Sau un scriitor, care nu are o sensibilitate estetică şi nu îşi pune întrebări asupra frumosului? Este excesiv să se ceară orişicărui scriitor preocupări filosofice de specialitate, dar tot atâta este firesc să-i pretindem o perspectivă proprie a destinului omenesc, ca să nu folosim cuvântul prea pretenţios: «Weltanschauung». Tot aşa, un adevărat scriitor este fixat asupra unor probleme de conştiinţă, pe care i le propune viaţa sau, dacă este un creator de viaţă, în sectorul epic ori dramatic,

asupra problemelor de conştiinţă, cu care îşi investeşte făpturile fictive ale sale. În sfârşit, – şi cu aceasta ne apropiem de chestiunea noastră specială –, scriitorul simte, gândeşte şi reacţionează într-o bună măsură, ca fiinţă socială, ca *zoon politicon*.

Romantismul extrem al sfârşitului de veac trecut şi al începutului de novecento, cunoscut sub numele simbolism, iar mai de curând modernism, se foloseşte de un termen cunoscut, spre a formula o realitate sufletească adeseori impresionantă: desinserţia din real. Scriitorul, şi îndeosebi poetul liric, simte nevoia de a-şi crea o lume închipuită, cu totul alta decât cea aievea, mai seducătoare, mai poetică, mai aproape de vis decât de realitate. Un sinonim al aceleiaşi apetenţe ar fi „evadarea din real" (sau din realitate). Pricinile mărturisite ale acestei nevoi imediate, urgente, incoercibile, nu sunt totdeauna de natură socială, pentru că poetul afectează adeseori o viaţă sufletească lipsită de asemenea preocupări. În asemenea împrejurări, poetul şi artistul, plastic sau muzical, ar întemeia năzuinţa lor pe aspiraţii estetice sau metafizice, pe neîmpăcarea lor cu urâţenia vieţii şi cu strâmtul ei orizont sufletesc.

Gânditorii de disciplină marxistă propun explicaţii exhaustive, pentru această atitudine lirică, în rânduiala socială, politică şi economică, necorespunzătoare progresului. Artistul, spun dânşii, este un nemulţumit faţă de ordinea social-politică şi economică, un revoluţionar expres sau latent, ori, în cazul contrar, un aservit falsei ordine, un ilot al societăţii. Din această perspectivă, s-a născut ideea modernă a scriitorului-cetăţean, care promovează dreptatea socială, libertatea, progresul.

Poetul-cetăţean e strâns legat de accesul individului la viaţa politică după înlănţuirea la care-l supuseseră veacul de mijloc şi epoca nouă a clasicismului, din veacul al XVII-lea şi jumătatea secolului următor. Scriitorul, liberat de constrângerile autorităţii ideologice şi mai în genere statale, a străbătut o dată cu veacul şi adeseori şi-a însuşit năzuinţele lui. Cine nu-şi dă seama că un mare făuritor de frumos are tot atâta dreptul ca oricare cetăţean, să se facă exponentul aspiraţiilor colective? Câştigul e cu atât mai mare, când idealurile de libertate, de demnitate umană, de progres, sunt rostite în graiul învăpăiat al frumosului. În afacerea Dreyfus, să nu uităm că teribilul rechizitoriu al unui romancier, Emile Zola, a răsunat mai impresionant decât intervenţiile oratorilor parlamentari. „J'accuse" e un strigăt din inimă al unui mare poet epic şi un titlu de glorie al literaturii.

Fireşte, scriitorul nu trebuie înregimentat ca să gândească social şi uman; în acest caz, nu şi-ar mărturisi clocotul adevărat al sufletului, ci ar proceda convenţional, fără tragere de inimă. Numai într-un climat de libertate, prielnic problemelor de conştiinţă, se naşte creaţia sinceră, expresie adevărată a experienţei şi a înaltelor aspiraţii. Un mare artist poate fi câteodată închis exclusiv în cercul unor preocupări tehnice, atunci, el

reprezintă o pură realitate estetică, în sine foarte interesantă: acțiunea lui nu poate fi desconsiderată, deoarece serveşte într-un fel cultura, o îmbogăţeşte şi o rafinează. Marii creatori, însă, nu revizuiesc numai instrumentele lor de lucru, ci pun într-o nouă dezbatere problemele variate ale spiritului, dintre care aceea a conştiinţei individuale în raport cu societatea este de un interes covârşitor. Omenia, iubirea aproapelui, ridicarea celor obidiți, scuturarea prejudecăților şi rostirea adevărurilor noi au fost în toate vremurile, spre cinstea civilizației, sentimente şi fapte literare prin care s-au afirmat marii scriitori."

***

G. Călinescu, ***Lucrătorul,*** „Tribuna poporului", 27 septembrie 1944

Frica de revendicările lucrătorului vine din disprețul secret pe care „domnul" şi „doamna" o au pentru munca manuală pusă pe treapta de jos a activităților, dintr-o scară a cărei treaptă supremă e „munca intelectuală". Apoi lucrătorul e plin de păcură pe mână, are hainele tocite şi lustruite de frecarea cu maşinile, mâinile îi sunt bătătorite de ciocan, faţa jilavă de aburi. E rău hrănit, nebărbierit, tuşeşte. Instrucția îi e sumară. „Domnul" şi „doamna" nu i-ar oferi un fotoliu de teamă să nu-l păteze cu unsori.

Într-un cuvânt, există convingerea că sunt munci inferioare, aproape ancilare, şi altele subțiri şi e temerea ca „cei de jos să nu se urce în capul celor de sus".

Dacă domnul şi doamna ar medita mai atent la problemă şi ar analiza trecutul, cercetându-şi propriile lor origini, şi-ar da seama că între oameni prăpastia nu e aşa de mare şi că ea poate fi sărită. Sub regimul feudal, nobilul, care în fond era o slugă de casă a unui senior mai puternic, socotea ca unică profesie nobilă profesia armelor. Atunci zaraful, pânzarul, hăinarul, birtaşul, băcanul, burghezii, în fine, erau nişte oameni de conformație rudimentară care se disprețuiau singuri.

Cu vremea, concepția s-a schimbat. Omul de comerț şi-a dat seama că nu este incompatibilitate între meseria sa şi existența spirituală, ba că dimpotrivă, activitatea lui însăşi câştigă de pe urma rafinării interioare. Burghezul avea acum diplome universitare, intrare în viața publică şi în saloane. De la coafor el trecea în apartamentul lui, unde îşi admira colecția de maeştri ai pensulei sau executa la clavecin sonate de Scarlatti. Aproape tot ce e mai fin în materie intelectuală în secolele 18 şi 19 provine din societatea burgheză, de la nişte oameni care în foarte multe cazuri îşi exprimau fără jenă meseriile. Dar asta în Occident. La noi, burghezimea a rămas cu o conştiință redusă despre ea însăşi. Oricum, este sigur că „domnul" şi

„doamna" care au oroare de lucrătorul manual nu sunt aşa de deosebiți de ei, genealogic, fiindcă foarte probabil se trag dintr-un băcan ori birtaş.

Procesul de reevaluare proprie pe care l-a făcut burghezia față de aristocrație, l-a continuat în mod firesc încă de mult muncitorul manual față de burghezie. Pentru ce munca instalatorului să fie inferioară muncii vânzătorului de pânză sau a funcționarului? Şi în tot cazul de ce când comerciantul participă duminica la un cvartet de coarde, lucrătorul n-ar putea face aceasta? Când a dispărut diferența de clasă între aristocrat şi burghez, de ce n-ar dispare şi cea din urmă între burghez şi proletar?

Nu văd de ce lucrătorul nu poate, dincolo de munca lui profesională, să-şi dezvolte viața pe un plan superior. Nu putem fi toți copişti şi registratori, trebuie să rămânem fiecare la munca noastră. Însă când clopotul a sunat, lucrătorul poate să-şi arunce şorțul, să se îmbăieze, să se îmbrace în haine decente, să facă acasă muzică de Bach şi Haendel, să meargă la teatru şi operă în smoking, să-şi răsfoiască volumele din bibliotecă. Mi s-ar părea o surpriză plăcută ca la restaurant vorbind cu un amic despre stilul lui Flaubert, chelnerul să intervină, rugându-ne a-i îngădui să observe că romanul lui Flaubert e prea făcut. Viața ar fi agreabilă în această ambianță, care nu este numai posibilă, dar în parte existentă în Occident, unde societatea s-a nivelat.

Că nu trebuie să fie diferență de clasă printr-o diferență de muncă reiese din aceea că munca intelectuală şi cea manuală stau împerecheate. Sculptorul îşi suflecă mânecile şi-şi mânjeşte palmele cu lut, pictorul face operații de zugrav, pianistul asudă aruncându-şi degetele pe claviatură. Spiritul e un fenomen adăugat. Dar tot astfel strungarul, tipograful, croitorul, execută cu altă atenție munca lui dacă mintea îi e cultivată. Artistul de altădată era un proletar cumulând în el însuşirile intelectualului şi artistului cu acelea ale lucrătorului manual. Pe urmă cele două aspecte s-au despărțit. Dar azi urmează a fi reîmpreunate. Zidarul muzicant şi cu noțiuni de artă şi arhitectură va fi un muncitor superior în care poți avea încredere.

Evident, el trebuie plătit mai bine şi onorat. Numai astfel munca lui e producătoare. Mulți cred că asta ar stârni o răsturnare de valori, că inginerul care cunoaşte tainele ştiințifice ale motorului şi inventează maşinării cade la o egalitate cu mâinile „oarbe". Însă niciodată lucrătorul de fabrică n-a disprețuit pe inginer, ca inginer, pe un muncitor superior adică şi nici un lucrător nu poate fi iarăşi un bun lucrător fără a fi puțintel inginer. Conflictul nu este între muncitorii de tot felul ci între muncă şi patron.

Sunt sigur că se va obiecta că e utopie să sperăm că frământătorii de aluat vor citi *Critica rațiunii pure* după ce se vor fi spălat pe mâini. Oamenii se deosebesc între ei prin calitatea sufletului, dar asta nu implică o inegalitate de tratament. Nu trebuie să visăm mase de indivizi excepționali, dar putem pretinde mulțimi hrănite mulțumitor, respectate, educate, iar aceste lucruri

sunt în curs de realizare în multe părți ale lumii. Lucrătorii nu citesc pe Kant, dar totuşi citesc mai multe cărți decât „domnul” şi „doamna”.

Cea mai mare eroare politică este a diminua valoarea lucrătorului prin discreditare şi ținere la distanță. Sufletul oropsit îşi cere drepturile lui, posac, şi-şi pierde din calități. Aşa cum onoarea este stimulentul soldatului, omenia şi prețuirea sunt agenții muncii. Un mit întunecat făcea din lucrătorul de fabrică o ființă dezlegată de preocupări de patrie, uitându-se că din aceste fabrici ieşeau soldații. Azi ne-au mântuit lucrătorii care au răsturnat un regim prin lupta lor şi prin foi clandestine patriotice, cerând eliberarea Ardealului, în vreme ce mulți intelectuali nu voiau acest Ardeal ca să salveze în schimb „bunurile civilizației”, adică automobilul şi latifundiile. Lucrătorii au înțeles mai neted comandamentele patriei.

***

******Despre sarcina actuală a scriitorilor. Câteva reflecții după adunarea de la S. S. R.***, „Scânteia”, 29 septembrie 1944

Duminică s-a ținut o adunare a scriitorilor români. Aproape trei ceasuri oamenii au discutat şi n-au ajuns să cadă nici până la sfârşit de acord dacă un articol din regulament a fost sau nu just interpretat. Cine a provocat această discuție? Fasciştii. De ce? Ca să pună bețe în roate scriitorilor care au înțeles că S. S. R., Societatea Scriitorilor Români –, care a fost o oficină de propagandă legionară şi hitleristă, trebuie să devină o asociație profesională democratică, încadrată în lupta întregului popor.

Cum s-a desfăşurat discuția? Au ales întâi scriitorii un preşedinte de vârstă. Care s-a întâmplat să fie O. Tutoveanu, colaborator literar la „Curentul” lui Şeicaru. În capul mesei au luat apoi loc: Ion Ojog, vaidist, Cezar Petrescu, Al. O. Teodoreanu, care a scris şi susținut războiul de jaf şi cotropire al fascismului împotriva Uniunii Sovietice şi generalul C. Manolache, fost în justiția militară. A început însă discuția dacă adunarea trebuie denumită consfătuire sau adunare generală.

Uitând că sunt şi trebuie socotiți solidari cu politica preşedintelui Herescu – fugit azi la Lisabona – acel care a pus la dispoziția lui Antonescu avutul societății, acel care a vizitat pe banditul slovac Tisso, pe poglavnicul Ante Pavelici şi pe toți aliații lui Hitler, aducându-le omagii, în numele Societății Scriitorilor Români – membrii din fostul comitet au apărut în şedință. Şi nu numai că au apărut, dar au avut şi atitudini provocatoare. Îndeosebi, Al. O. Teodoreanu, care mai beneficiază de libertatea pe care n-o merită, făcea glume deplasate spre satisfacția colegilor care s-au înfruptat din

caşcavalul dictaturilor trădătoare şi au schimbat cămaşa albastră „ferenistă”* cu cea verde legionară şi apoi cu tunica de propagandist a războiului criminal antonescian.

Unii din aceşti fascişti şi-au spus punctul de vedere: societatea n-a făcut politică. S-a impus societății să aplice rasismul, l-a aplicat. I s-a impus să fie la remorca dictaturii regale, a legionarilor lui Horia Sima sau a dictaturii lui Antonescu, a acceptat. I se impune astăzi să se orienteze pe o linie democratică, o face. Un scriitor democrat a protestat împotriva acestui punct de vedere prin care vinovații caută să scape de răspundere. Societatea a făcut politică. Dar a făcut mereu, în anii din urmă, politica trădătoare a clicii fasciste conducătoare a statului, împotriva intereselor de viață ale poporului român. Astăzi scriitorii vor cu sinceră şi adâncă convingere să participe la lupta de transformare şi de cucerire a libertăților în care este angajat poporul român.

Un scriitor a cerut colegilor săi democrați să dea dovadă de eleganță şi să nu atace în lipsă pe preşedintele fascist fugar. Acelaşi scriitor n-a cerut însă niciodată colegilor săi fasciști să nu atace în lipsă pe scriitorii evrei excluşi din societate şi în genere toți scriitorii democrați, atacați şi de presa trădătoare.

S-a ales un comitet în frunte cu d. Victor Eftimiu, care a publicat un program cuprinzând puncte extrem de interesante ca: *epurația cadrelor societății de fasciști* şi organizarea viitoare profesională a societății.

Epurația va trebui să fie necruțătoare. Toți, absolut toți fasciştii de toate nuanțele – de la evreii care au scris la „Gazeta evreiască” a Centralei creată de Gestapo până la bardul legionar Radu Gyr – trebuiesc scoşi cât mai urgent din societate. Unii vor fi supuşi oprobiului poporului, alții vor trebui arestați ca aţâțători la crimă şi jaf.

Am remarcat că nivelul discuțiilor duse de adunare a fost extrem de coborât. Acei care ar trebui să exprime aspirațiile poporului, scriitorii, nu păreau deloc luminați asupra rolului pe care îl au în societatea românească de astăzi. Păreau preocupați de contracte de editură, de situația lor materială personală, dar nu şi de sarcina pe care o au de îndeplinit.

Dacă societatea lor a putut luneca cu uşurință spre fascism, faptul se datorează lipsei de rezistență pe care legionarii şi elementele pro-naziste le-au întâmpinat printre scriitori, lipsiți de conştiința rolului lor social.

Fiecare etapă istorică impune oamenilor anumite sarcini. Etapa istorică pe care o străbatem, de luptă a poporului român pentru cucerirea libertăților sale sociale, impune şi scriitorilor anumite sarcini. Nu cu fraze mari şi deviații de stânga îşi vor dovedi existența, ci unificarea tuturor

* Frontul Renaşterii Naționale – formațiune politică înființată de Carol al II-lea la 16 decembrie 1938, devenit „patid unic şi totalitar” printr-un decret lege din 22 iunie 1940

forţelor democratice, deci în breaslă, în vederea legăturii indestructibile pe care trebuie s-o aibă cu ţăranii, cu muncitorii, cu cărturarii ţării. Nu din afară trebuie să scrii, ca nişte turişti despre propriul lor popor, ci dinlăuntrul frământărilor, ca purtători de cuvânt şi luminători ai maselor.

Despre aceste probleme scriitorii n-au discutat. Unde şi cum se situează, ce au de făcut, cum să se pătrundă de linia politică pe care se mişcă azi poporul român – sunt teme pe care ei trebuie să le adâncească. De felul cum vor înţelege şi soluţiona problemele lor legate de problemele de viaţă ale poporului, depinde viitorul lor.

Celelalte discuţii – personale sau revendicări ariviste – azi nu pot fi decât sterile şi dăunătoare breslei.

***

Iorgu Iordan, ***Un ministru antonescian: Ion Petrovici***, „Tribuna poporului", 29 septembrie 1944 (fragment)

Iată un stâlp al fostului regim dictatorial despre care, după cât ştim, nu s-a scris nimic în jurnalele noastre, aşa de bogate altfel în relatări privitoare la guvernarea care dusese ţara la râpă. Dealtminteri nici tovarăşii (ca să nu zic complicii) săi la săvârşirea atâtor nemaipomenite abuzuri n-au fost prezentaţi opiniei publice precum merită. Să fie o simplă întâmplare această tăcere ori este vorba de cunoscuta „toleranţă" a românului, om prin excelenţă bun, gata oricând să „ierte", mai ales dacă intră în loc mici interese personale, familiale etc., care trebuiesc cu orice preţ cruţate!

Nefăcând parte din numărul neobişnuit de mare al oamenilor „buni", îmi iau sarcina să dezvălui câteva din isprăvile „marelui filosof" Ion Petrovici. Deşi de prisos, cel puţin pentru cei care mă cunosc, ţin să asigur pe cititori că nu se amestecă nici un motiv de ordin personal în hotărârea pe care am luat-o de a demasca, măcar în parte, pe unul din cei mai abili farsori ai acestei ţări, nu tocmai săracă în asemenea exemplare. Dacă ar interveni astfel de motive, ar trebui, mai degrabă, să-l menajez, poate chiar să-l apăr. Căci am fost „ajutat" de dânsul în cariera mea universitară: ajungând Ministru al Educaţiei Naţionale în 1926, a creat prin lege catedra de Filologie Romanică, pe care o suplineam atunci şi la care am fost numit apoi (în 1927) profesor titular.

Amintesc acest detaliu, fiindcă una din durerile d-lui P., aceea care, mai mult decât toate, a făcut să sufere vanitatea sa aproape maladivă, a fost aşa-zisa ingratitudine a celor susţinuţi de dânsul în diverse împrejurări. De nenumărate ori l-am auzit lăudându-se că nu numai n-a împiedicat, ci chiar a ajutat pe orice tânăr de valoare să ocupe locul care i se cuvenea în

învăţământul nostru superior. Afirmaţia aceasta corespunde, într-o anumită măsură, adevărului. Dar motivele determinante ale atitudinii d-lui P. au fost de obicei, dacă nu totdeauna, interesate în cel mai înalt grad.

Sprijinul, solicitat ori nu, pe care l-a dat multor tineri, meritoşi şi, mai ales, fără vreun merit ştiinţific deosebit, urmărea crearea unei atmosfere favorabile în jurul persoanei sale, ba chiar a unei adevărate organizaţii, menite să întreţină în opinia publică un curent de simpatie pe care să-l utilizeze la satisfacerea nemăsuratei sale ambiţii. Procedeul a găsit aplicaţie, foarte largă, şi în relaţiile cu gazetarii. Ştiu că la Iaşi d-l P., care uita adesea să mulţumească colegilor mai tineri pentru lucrările primite în dar de la aceştia, darămite să-i mai onoreze cu gesturi similare, oferea unor ziarişti foarte modeşti cărţile sale cu dedicaţii măgulitoare, pentru a le câştiga bunăvoinţa.

Că acesta era scopul principal, dacă nu unic, al „încurajării" tinerilor candidaţi la posturi universitare, dovedeşte stăruinţa cu care d-l P. cerea celor „încurajaţi" contraservicii nu numai personale, ci şi, mai ales, de ordin general, în legătură cu interesele instituţiei respective. Aşa se explică îndepărtarea, treptată, dar sistematică, de „maestrul protector", a oamenilor cu simţul demnităţii şi care aveau despre „recunoştinţă" altă concepţie. Câteodată d-l P. era pus la punct într-un mod foarte neplăcut, chiar pentru un personaj mai puţin vanitos decât d-sa. Acum câţiva ani, unul din foştii săi „protejaţi", care întâmplător îi fusese şi elev, l-a întrebat, în plin consiliu de Facultate, până la ce dată trebuie să-i fie recunoscător, în modul cum înţelege d-sa, pentru sprijinul acordat la ocuparea catedrei.

Prin mijloace de felul celor amintite, d-l P. a izbutit să-şi creeze o reputaţie care întrece cu mult adevărata sa valoare. Pentru adulatori, d-sa este cel mai mare filosof român şi unul din filosofii de seamă ai lumii întregi. Pentru quasi-unanimitatea opiniei noastre publice d-sa este o glorie pură şi incontestabilă a oratoriei naţionale. În ochii multor cititori, chiar dintre cei cu pretenţii, d-sa este un literat de frunte. (În acest domeniu a izbutit să păcălească numeroşi „nemuritori", care l-au ales membru al Academiei Române, secţia literară, şi l-au răsplătit cu premiul naţional de literatură). În sfârşit (mă exprim aşa, ca să nu lungesc peste măsură enumerarea), d-sa este un profesor „emerit" (adică eminent!), care s-a obosit şi a îmbătrânit la catedră. (Această apreciere o difuzează el însuşi, ori de câte ori are prilejul. Şi a avut foarte des asemenea prilejuri: ca ministru era obligat să inaugureze, să comemoreze, să prezideze etc., solemnităţi, festivităţi, expoziţii ş.a., iar ca simplu particular îşi organiza singur sărbătorirea a 5, 10, 15, 20, 25, etc. ani de la începutul carierei didactice şi a 30, 35, 40, 45, 50, etc. de la naştere. Şi cum datele acestea, cu puncte de plecare diferite, nu coincideau, se întâmpla adesea ca d-l P. să fie sărbătorit de două ori de-a lungul unei perioade de cinci ani.)

Aprecierea extrem de favorabilă despre activitatea sa profesorală este şi mai departe de adevăr decât toate celelalte. Pot proba cu acte oficiale că d-l P. este unul din cei mai neconştiincioşi membri al învăţământului superior, bogat de altfel în profesori care nu-şi fac cum trebuie datoria. În 1938–39, pe când eram decan al Facultăţii de Litere din Iaşi, d-l P., care, cum ştie toată lumea, locuia la Bucureşti, unde se instalase cu mulţi ani în urmă (dar figura totdeauna ca preşedinte al unei comisiuni de bacalaureat în Capitală şi încasa, deci, o cotă triplă din taxele de examen!), a lipsit 3½ din cele 5½ luni de cursuri propriu-zise ale anului academic. Făcându-i-se dificultăţi la consiliu, d-sa a cerut, a treia oară, concediu direct de la Minister, fapt care a provocat un grav conflict între acesta şi Facultate. (Din acel moment d-l P. s-a convins că eu sânt un... comunist periculos sau ce puţin nedelicat şi nerecunoscător!)

Dar activitatea sa politică! ! Ambiţia-i neînfrânată l-a împins încă din tinereţe să se amestece în viaţa publică. Prin mijloace obişnuite pe vremuri a izbutit relativ uşor să ajungă ministru, mai întâi la ...Comunicaţii, după aceea la Educaţia Naţională, unde a prezidat destinele şcolii româneşti în mai multe rânduri. Dorinţa de a fi mereu sau măcar cât mai des ministru l-a făcut să treacă prin mai toate partidele. A început ca conservator (este doar „băiat de familie”!), pentru a continua ca averescan, naţional-ţărănesc, gogo-cuzist, «ferenist» – membru al Frontului Renaşterii Naţionale) şi antonescian. De aici porecla pe deplin meritată de aviator politic şi gluma, foarte reuşită, a unei gazete ieşene, care, ocupându-se de spectacolele ... politice organizate cu prilejul sărbătorilor Crăciunului, anunţa, la clubul averescan, piesa „Omul zburător pentru a opta oară” (cu d-l P. în rolul titular).

Această dezinvoltură contribuie şi în atitudinile sale faţă de probleme grave şi oarecum permanente ale conştiinţei umane. Ca formaţie spirituală d-l P. este raţionalist, dar aceasta nu l-a împiedicat să cocheteze, când interesele îi cereau, cu misticismul […]”.

***

Eugen Jebeleanu, ***Scriitorul român şi năzuinţele poporului,*** „România liberă”, 5 octombrie 1944

Pornit mai adeseori de jos, scriitorul român ajuns la oraş se îngrijea, în primul rând, să-şi facă uitată cât mai repede cu putinţă obârşia. Îl obliga la aceasta atât dependenţa de forţa atotstăpânitoare a reacţiunii, în mâinile cărora se aflau instituţiile de Stat, presa şi editurile, adică întreg mecanismul în măsură a hotărî asupra posibilităţilor de trai al scriitorilor, cât şi (de ce ne-am sfii să o spunem!) lipsa unei conştiinţe luptătoare.

Scriitorul nu cunoştea preţul demnităţii, pentru că talentul său, închiriat, era la dispoziţia stăpânului: a stăpânului şef de partid, a stăpânului moşier şi director de ziar.

Dezrădăcinat, vândut pentru un blid de linte unor patroni fără scrupule, scriitorul român ajungea încetul cu încetul să se despersonalizeze într-atât, încât – supralicitând – devenea mai reacţionar chiar decât cei care îl tutelau. Trezirea la realitate era crudă. Vlăguit, stors de talent şi de inteligenţă, scriitorul scotea strigătul celui care îşi dă seama că se îneacă şi că nici o posibilitate de salvare nu mai există.

„Simt că nu mai pot (exclama, cu deznădejde, Eminescu, salahor speculat fără milă în redacţia «Timpului»), mă simt că am secat moraliceşte şi că mi-ar trebui un lung, lung repaus, ca să-mi vin în fire. Şi cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rând din fabrici, un asemenea repaus nu-l pot avea nicăieri şi la nimeni. Sunt strivit, nu mă mai regăsesc şi nu mă mai recunosc.

„Aştept telegramele Havas, ca să scriu, iar să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt şi n-aş mai fi ajuns să trăiesc”.

Rândurile sunt cutremurătoare ca o rostogolire de bulgări pe un sicriu, în care cel întins n-a murit încă.

Nu mi se pare lipsit de subterane şi stranii sensuri faptul că, la casa de nebuni, lovit în cap cu o piatră de un tovarăş de suferinţă, Eminescu, delirând, crede a fi descoperit pe duşmanul care l-a atacat în persoana unui „om bogat care are 48 de moşii, 48 de râuri, 48 de garduri, 48 de case, 48 de state şi care are 48 de milioane”. (*„Viaţa lui Mihai Eminescu”* de G. Călinescu).

Poetul, delirând, identifica – din păcate prea târziu, pentru că el însuşi nu-şi putea da seama de valoarea revelaţiei – pe duşmanii săi, pe duşmanii creierului său, în tagma celor cu 48 de moşii, 48 de milioane, etc., adică în mijlocul acelora care sunt de totdeauna adversarii scriitorului român, de vreme ce se slujesc de el numai pentru rapacitatea lor.

Cine a putut vedea, mai apoi, în „sămănătorism” expresia unui curent literar pus în slujba poporului, a fost sau sărac cu duhul sau interesat. Literaţii înseriaţi acelei mişcări, mulţi dintre ei proveniţi într-adevăr din straturile rurale, au trădat în masă nu numai năzuinţele poporului, ci şi pe acelea ale artei. Ei ne-au oferit o detestabilă pirogravură, un mozaic de minore tonuri sorcoviceşti, o galerie de ţărani-fantoşe, inexistenţi atât în peisajul nostru social, cât şi în cel estetic.

Ţărani confecţionaţi de platitudinea aceleiaşi nesincere, paupere, falsificate viziuni romantice. Fântâni, troiţe, tablouri campestre sau silvane, păstori zvelţi şi totdeauna curaţi ca lacrima, preoţi pilduitori, învăţători totdeauna de treabă.

Nimic despre pelagra care macină trupul țărănimii noastre, nimic despre sifilisul sau malaria în brațele cărora stăpânirile s-au silit să legene tot timpul satele româneşti, nici o iotă despre scrâşnetul de revoltă şi despre dorul după o viață mai bună a robotarilor.

Şi doar scriitorii noştri nu coborau din castele, ci, – în majoritatea cazurilor, – de lângă băligarul şi mizeria colibelor!

Încăpând pe mâinile unor patroni care le îndesau în palma dreaptă arginții trădării îndreptată împotriva celor de jos, majoritatea acestor scriitori a trebuit să scrie cu mâna stângă, – şi cum au scris, o ştim cu toții. Când, totuşi, se mai găsea câte unul care să surprindă în aquaforte şi nu în apă de roze zbaterile mulțimii anonime, acela era repede stigmatizat.

Nu mai departe decât acum vreo zece ani, când Alexandru Sahia descria într-una din minunatele sale nuvele cum o țărancă năştea, în chinuri cumplite, la munca ogorului, într-un şanț – întreaga presă „de ordine" sărea ca muşcată de şarpe şi protesta împotriva „instigatorului", care a avut tupeul să nu recunoască adevărul adevărat, şi anume că țărăncile noastre nasc numai în sanatoriul Saint-Vincent de Paul.

Iar Bogdan Amaru era decretat, cam prin aceeaşi vreme, „comunist" şi „jidănit", pentru că avusese nemaipomenita îndrăzneală de a scrie despre crâncena mizerie a consătenilor săi de undeva, de prin Vâlcea.

Astăzi, în sfârşit, e timpul ca scriitorul român să se trezească. A dormit de ajuns, a adormit de ajuns pe atâția.

Cel dintâi semn al acestei deşteptări a scriitorilor români este, fără îndoială, această salutară şi din prima clipă venită aderare la platforma propusă de partidul comunist. Scriitorii vor să fie, de acum înainte, alături de postulatele vitale ale poporului.

Dar nu e de ajuns atât! El trebuie să lupte pentru realizarea acestora, să coboare în popor, să-l lumineze şi să-l îndrume. Atât stilul lor artistic, cât şi cel de viață, trebuiesc să se schimbe. Să-şi călească scriitorii arme noi pentru a putea să ajute la făurirea unei lumi noi şi mai bune.

Aderarea la platforma partidului comunist nu trebuie să însemne numai aderarea la un program, ci aderarea la o luptă. Din această luptă, pot fi siguri scriitorii, se va naşte nu numai o literatură care va putea năzui să păşească în universalitate, ci şi o lume nouă. O lume în care nici poporul, nici artiştii, nu vor mai purta jugul celor cu 48 de case şi cu 48 de milioane...".

***

Marin Mihalcea, ***Ion Al. Brătescu-Voineşti***, „România liberă", rubrica „Figuri de trădători!", 7 octombrie 1944

A fost odată un povestitor duios.

Istorioarele lui dulcege şi gingaşe, pentru uzul claselor mici de liceu, povesteau despre lucruri mărunte: despre o privighetoare ce-şi sfâşie gâtlejul în acul unei undițe, şi moare; despre un pui de potârniche rătăcit, cu o aripă frântă, de mămica lui; despre un câine de curte boierească, murind de bătrânețe!

Despre lucrurile acestea, într-o literatură evoluată, vorbesc jurnalele intime ale domnişoarelor sentimentale, înainte de a se mărita, fără a li se da o importanță prea mare; acolo, se cunosc teme mai apropiate de suferințele şi bucuriile oamenilor, de aspirațiile şi deznădejdile lor, care să inspire duioşia unui scriitor.

La noi, însă, mai ales pe vremea când a debutat d. I. Al. Brătescu-Voineşti, literatura aceasta era suficientă pentru a procura autorului ei un post foarte important, foarte decorativ şi deloc obositor; el consta în obligația pentru titular de a se urca – o dată sau de două ori pe an – la tribuna Camerei Deputaților, la ora 12 din zi şi a proclama solemn: „Domnilor Deputați, Majestatea sa Regele!", ceea ce avea ca efect inevitabil dezlănțuirea aplauzelor deputaților majoritari.

Cât despre satisfacția de ordin moral, ele au fost mai remarcabile încă: cele câteva schițe care, după părerea autorului lor, „au adăugat o mărgeluşă în salba de la gâtul țării mele", au adus acestuia o reputație solidă de mare scriitor şi un fotoliu în eternitate la Academia Română.

Şi iată că într-o bună zi, – era prin 1937 – duiosul povestitor de altă dată, după ani de zile de tăcere, petrecuți în munca istovitoare de la Direcția Adunării Deputaților, cu răgazuri cheltuite la vânat, pescuit şi joc de cărți în clubul boieresc de la „Tinerimea", a devenit dintr-o dată fioros.

Privighetorile, potârnichile, florile, gâzele de tot felul, nu puteau să-l mai intereseze: acum avea preocupări mai grave.

Lumea, socoti el în pragul împlinirii a 70 de ani, era amenințată de o mare primejdie: comunismul, „cea mai fioroasă dictatură", opera câtorva ovreiaşi care, „îmbătați de succesul lor în Rusia, s-au crezut îndreptățiți să întreprindă cucerirea lumii prin violență".

Care era arma de care se servea cu predilecție duşmanul acesta al civilizației? Democrația, noțiune goală de orice conținut. Iar propagandiştii cei mai primejdioşi, evreii.

Iată cum poetul, care se odihnise o viață întreagă, fără să găsească un cuvânt pentru milioanele de iobagi fără pământ dinaintea reformei agrare, pentru mulțimea robilor din fabrici, ateliere şi mine, într-o dulce nepăsare pentru suferința reală a poporului său, pornea la vârsta psalmistului, ca un alt

Don Quijotte, o luptă vajnică împotriva unor duşmani imaginari: Democraţia, evreii, bolşevismul!!!

În lupta aceasta, d. Ion Al. Brătescu-Voineşti nu era singur. Îl precedaseră alţii, hitleriştii, legionarii, „Porunca vremii".

Şi atunci distinsul academician a început să se gudure înaintea lor, să facă tumbe pentru a-i amuza, ca un căţel jucăuş printre copii, pentru a fi primit în locul lor.

„Eram încredinţaţi, cum suntem încredinţaţi şi astăzi că, în războiul actual, e de partea puterilor axei... Triumful puterilor axei era în concordanţă nu numai cu interesele ţării noastre care cerea grabnică vindecare a unei ticăloase boli de care suferea... dar şi cu interesele întregii omeniri care are absolut nevoie de întocmirea unei noi ordini sociale, mai dreaptă şi mai raţională decât cea actuală". (13 oct. 1940).

Sau.

„Mişcarea gardiştilor a fost ca şi mişcarea lui Tudor Vladimirescu, ca şi atitudinea lui Eminescu şi a lui A. C. Cuza, o firească şi sănătoasă manifestare a instinctului de conservare a neamului nostru". (20 sept. 1940).

Şi cum acoliţii exagerează întotdeauna, Brătescu-Voineşti ajungea să declare, a doua zi după dictatul de la Viena, când ţara gemea copleşită de suferinţă sub greaua lovitură primită:

„NU-MI TREBUIE O ROMÂNIE MARE CA ACEEA DE PÂNĂ ACUM. *Nu-mi trebuie o Românie Mare în care ovreiaşi inculţi şi străini de păsurile neamului nostru să ajungă fabricanţi de opinie publică*". (Declaraţii făcute „Poruncii Vremii" din 4 sept. 1940).

Idealul d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti era cel hitlerist: O Românie mică, mică de tot, sub dominaţia nemţească.

D. Brătescu-Voineşti a murit la 23 August 1944, o dată cu atâţia alţii. Rămăşiţele sale pământeşti zac în racla Academiei Române. Altă dată când murea un papă urât de popor, populaţia Romei îi scotea din mormânt cadavrul. Îl batjocorea şi apoi îl zvârlea în Tibru; era maniera romană de aplicare a sancţiunilor.

Dacă se va face vreodată şi la noi epuraţia, nu-l vom arunca în Dâmboviţa pe ilustrul academician – ne vom mulţumi să-i atârnăm de gât o tăbliţă scrisă caligrafic de el însuşi: „Mi-am trădat neamul!".

După care, îi vom lăsa să moară d-lui Brătescu-Voineşti ce va inspira de la realitate.

După care, îl vom lăsa să moară de-a binelea; de bătrâneţe sau – poate – de remuşcări!

***

*** ***Editorii români şi războiul***, „Scânteia", 12 octombrie 1944

Editura românească a devenit o întreprindere cu caracter net capitalist abia în anii de după războiul trecut, când piaţa de desfacere a cărţii româneşti s-a lărgit prin mărirea teritorială a României. Şi înainte existau desigur întreprinderi editoriale cu caracter capitalist – cum erau cele ale firmelor Ig. Hertz sau Alcalay – dar ele împrăştiau mai mult traduceri, romane senzaţionale sau poliţiste şi fasciste, nu şi cărţi de ştiinţă, de literatură originală românească.

Dată fiind creşterea rentabilităţii în comerţul cu cartea scrisă de autori români, editorii s-au înmulţit şi au prosperat. Este drept că de sporirea tirajului au beneficiat numai puţini autori. Unii de valoare, ca Mihail Sadoveanu, alţii producători în serie, pentru uzul unui tineret dezorientat, ca Dessila, Ionel Teodoreanu, Damian Stănoiu. Cei mai mulţi din scriitorii români au avut de suferit exploatarea cea mai nemiloasă. Aceasta, din pricina lipsei de solidaritate profesională dintre membrii breslei care n-au ştiut să-şi apere interesele impunând un contract tip, participarea la alcătuirea manualelor didactice, controlul traducerilor şi tirajul etc.

Ce-au devenit aceste întreprinderi – care, cu toate că s-ar fi cuvenit să aibă un caracter cultural, au rămas întreprinderi pur negustoreşti – în timpul războiului? Şi-au continuat nestingherite activitatea, tipărind în primul rând pe autorii ceruţi de programele şcolare – cronicarii clasici pentru care nu se plătesc drepturi de autor – şi apoi pe scriitorii cu succes asigurat. Au lansat şi cărţi de propagandă legionară sau pro-hitleriste. Dacă exploatarea „colonială" a muncii scriitorului are un caracter permanent în editura românească, exploatarea celor mai mârşave pasiuni rasiste şi şoviniste, ca şi exploatarea minciunii antisovietice, este caracteristică pentru activitatea editorilor români în perioada dinainte de război şi în timpul războiului de cotropire şi jaf. Ce i-a determinat pe editori să ducă deşănţata lor acţiune potrivnică celor mai elementare interese ale poporului român inundând piaţa cu otravă? Interese negustoreşti? Nu. Fiindcă, cercetând statisticile, observăm că niciodată nu s-au tipărit mai multe cărţi ca în timpul războiului. Cartea devenise o marfă foarte căutată. Orice tipăritură se vindea. Până şi literatura diluată a unui Dessila sau Radu Tudoran făcea ediţii peste ediţii. Orice editor s-ar fi putut deci mulţumi cu câştigurile realizate de pe urma cărţilor de literatură aşa zisă neutră – adică roman povestire – fără să mai publice cărţi de aţâţare la pogrom sau pamflete antisovietice.

Liota de agenţi în slujba ministerului propagandei, ca să-şi justifice lefurile inundau piaţa cu destule gazete ostăşeşti, broşuri şi cărţi, ca editurile particulare să le mai facă o concurenţă nedorită, cu tipăriturile lor.

Atunci, de ce au azvârlit vagoane de otravă, dacă din punct de vedere comercial, nu prezenta mai multă rentabilitate decât literatura aşa zisă fără

tendință? Explicația o găsim în faptul că editurile au fost conduse în genere de simpatizanți legionari de filo-naziști, de susținători şi beneficiari direcți sau indirecți ai regimului de crimă antonescian.

Să le luăm pe rând.

O dată cu instaurarea regimului legionar, în septembrie 1940, S. Ciornei, patronul editurii „Națională Ciornei S. A.", cu averea de mult convertită în dolari, a trecut granița lăsând fondul său de comerț să fie exploatat de Gh. Mecu. Editura „Națională Gh. Mecu" a tipărit manuale de şcoală în care se perverteşte sufletul tineretului cu laude la adresa lui Antonescu, a răspândit între altele infama literatură a agentului hitlerist C-tin Virgil Gheorghiu. Ceea ce făcea editura „Națională Mecu" nu are nici o scuză: nici măcar aceea de a fi tipărit un trădător cu renume ca Rebreanu ca să poată susține că a făcut o afacere comercială. Editura înțelegea să urle cu toți lupii antisovietici.

Editura „Socec" – condusă de un evreu care a fost asimilat „etnic" cu sprijinul criminalului de război Alexianu, guvernatorul Transnistriei – a tipărit un roman de defăimare a revoluției franceze scris de Dinu Nicodin şi literatura agentului anticomunist Radu Tudoran.

Editura „Cugetarea" ar merita un istoric aparte fiindcă a jucat un rol deosebit în opera de fascizare şi în străduințele de imbecilizare a țării. Această editură ocupă un loc de frunte în lansarea tuturor infamiilor reacționare. Conducătorul ei este Georgescu Delafras, fost lucrător tipograf, trădător al vechii mişcări socialiste, ajuns multimilionar de pe urma muncii lucrătorilor şi a scriitorilor. A debutat ca editor tipărind literatură pornografică personală – căci este şi autor Delafras. Şi pe autorul Delafras va trebui să-l scoatem la iveală de urechi, ca să-l demascăm în toată „splendoarea" lui de agent al hitlerismului.

O dată cu creşterea curentului legionar, el a trecut de partea celor pe care îi socotea că reprezintă viitorul şi a publicat literatura lui Dragoş Protopopescu, a lui Mircea Eliade, a lui Ovidiu Densuşianu fiul, a lui Nicolae Roşu, agent de siguranță şi vândut hitlerismului. „Enciclopedia" lui Lucian Predescu de exaltare a spiritului legionar. Pe lângă exploatarea nemiloasă a scriitorilor de orice origine, „Cugetarea" a fost în permanență oficină huliganică şi antisovietică.

„Cartea Românească" a fost închisă pe timpul guvernului Călinescu pentru că vitrinele şi rafturile gemeau de cărțile „Căpitanului", ale lui Radu Gyr, Alexandru Cantacuzino, Ernest Bernea, Nae Ionescu, Ion Moța, Haig Acterian, Mihail Polichroniade, Vasile Marin, şefi legionari.

În comitetul de lectură al editurii, trona bătrânul huligan Brătescu-Voineşti. În timpul războiului, editura a publicat, între altele, „Germanofobie", carte de exaltare a hitlerismului, scrisă de Brătescu-

Voineşti, o istorie a literaturii de Murărașu, care cuprinde manifestări antisemite şi altele...

Cam aceasta a fost activitatea unor editori: să sprijine pe legionari, să sprijine subjugarea țării de hitlerişti şi războiul dus la răsărit împotriva popoarelor libere ale Uniunii Sovietice.

Şi aceste întreprinderi cred, cu conducerea lor actuală şi în sprijinul lor nazist, că şi-ar putea continua activitatea în România de după 23 August?

Dacă o cred, se înşeală. Unii din aceşti editori vor trebui arestați, alții vor trebui să se retragă, lăsând altora posibilitatea ca în alt spirit să conducă întreprinderile editoriale.

***

******Înființarea Sindicatului Unic al Ziariştilor***, „Scânteia", 16 octombrie 1944

Ieri dimineață la ora zece s-au întrunit în sala de şedințe a Camerei de comerț şi industrie ziariştii profesionişti, precum şi ziariştii publicațiunilor apărute după 23 august. La ordinea de zi a fost chestiunea fuziunii tuturor asociațiunilor de presă într-un sindicat unic al ziariştilor.

Adunarea a fost deschisă prin cuvântarea tov. Ion Pas, preşedintele Uniunii Ziariştilor Profesionişti. D-sa arată atitudinea demnă pe care a avut-o la 6 august această organizație, în plin regim de dictatură. Din cauză însă că la acea dată nu au putut participa toți membrii Uniunii întrucât legile rasiale mai erau în vigoare, comitetul ales atunci îşi depune mandatul şi cere formarea unui birou care să conducă şedința. Propune contopirea tuturor organizațiunilor de presă existente în Bucureşti într-un Sindicat Unic. Patrimoniul tuturor organizațiunilor de presă existente să treacă pe seama Casei de Pensii şi Ajutor a ziariştilor. Încheie salutând înmănuncherea forțelor tuturor ziariştilor într-o singură organizație.

În urma propunerilor făcute de adunare, au fost aleşi membri ai biroului adunării, d-nii: N. D. Cocea, Em. Socor, Em. Serghie, Scarlat Calimachi şi Eugen Jebeleanu.

În numele asociației generale a presei române ia cuvântul tov. Gh. Macovescu, care arată lupta care a dus-o asociația pentru cucerirea revendicărilor juste ale ziariştilor profesionişti. Anunță dizolvarea asociației şi intrarea membrilor săi în Sindicatul unic. Prima misiune a acestui sindicat este epurarea presei, care este cu atât mai necesară cu cât breasla gazetarilor a fost împănată cu agenți de siguranță. Această misiune nu poate reveni decât ziariştilor şi nici unui minister. Propune alegerea unui comitet care să

redacteze statutul şi să procedeze la epurație. Expune apoi revendicările profesionale ale ziariştilor şi anume:

1. Stabilirea unui minim de salariu;
2. Contracte colective;
3. Concedii plătite;
4. Lichidarea şomajului din presă;
5. Asistență medicală pentru ziarişti şi familiile lor.

În serviciile de presă de la diverse instituții de stat să intre gazetari profesionişti.

Sindicatul care se va înființa trebuie să vegheze la ținuta corectă a presei şi a ziariştilor. Propunerile tov. G. Macovescu au fost primite cu aplauze unanime, adunarea ținând să omagieze pe acest curajos luptător.

D. C. Petrescu-C. F R., în calitate de membru al Sindicatului Ziariştilor profesionişti, spune că datoria noastră de azi este de a dovedi că suntem uniți.

Adunarea aclamă suspendarea ziarului „Universul", oficină reacționară şi hitleristă contrară intereselor naționale.

D. Petre Wetssmann salută prima adunare liberă a ziariştilor profesionişti şi cere o acțiune energică de epurare, concomitentă cu organizarea sindicatului.

Tov. Miron Constantinescu aduce salutul acelora, care n-au fost ziarişti profesionişti, dar au luptat timp de douăzeci de ani, redactând presa ilegală, muncitorească, democratică şi patriotică. Arată care trebuie să fie rolul presei într-o Românie liberă, democratică şi independentă. Cere ziariştilor să exprime numai interesele şi aspirațiile poporului şi nu ale unor clici străine de acesta. Reclamă imediata izgonire şi sancționare a tuturor acelor gazetari care şi-au pus condeiul în slujba Gestapoului şi a călăilor antonescieni. O înaltă morală, un simț al răspunderii cât mai dezvoltat şi un curaj de neclintit în lupta împotriva agenților hitlerişti sunt absolut necesare, mai ales astăzi, când trebuie să mobilizăm toate energiile națiunii împotriva duşmanului fascist. Propune strângerea relațiilor cu sindicatele şi asociațiile de presă din țările vecine, din Națiunile Unite şi în special din Uniunea Sovietică, marea noastră vecină şi prietenă. Exprimă în numele întregii adunări sentimentele de recunoştință pentru Armata Roşie eliberatoare. (Aplauze puternice şi prelungite pentru Armata Roşie eliberatoare).

D. Dragomirescu-Ploieşti aduce salutul presei din provincie şi declară că se asociază în totul la ideea formării Sindicatului Unic.

D. Em. Serghie aduce un cald omagiu presei clandestine şi celor care au înfruntat teroarea în timpul celor şase ani de dictatură.

D. Şerban Voinea lămureşte rosturile unui Sindicat al Ziariştilor şi cere ca epurația să se facă după criterii bine stabilite.

D. Em. Socor propune să se înființeze două comisiuni, una pentru radactarea statutelor şi alta pentru rezolvarea chestiunii purificării.

Întrucât d. G. Milian pune în mod greşit şi tendențios problema libertății presei, prietenul N. Moraru de la ziarul „România liberă", ziar care a dus o luptă clandestină plină de avânt şi curaj în timpul dictaturii antonesciene, precizează că libertatea presei nu înseamnă libertate pentru duşmanii poporului. Suntem în plin război, într-un război just de eliberare națională, naziştii şi pronaziştii trebuie să amuțească. Să fie izgoniți din presa românească şi trimişi în fața judecății populare. (Vii aplauze subliniază cuvintele prietenului Moraru).

La propunerea d-lui Gh. Drăcşăneanu, se alege următorul comitet, care are ca sarcină epurația sindicatului şi redactarea statutului.

Comitetul ales deliberează sub preşedința d-lui N. D. Cocea şi îşi repartizează astfel lucrările:

COMISIA PENTRU STATUTE

N. D. Cocea, preşedinte;
Alfons Vogel, secretar;
Tudor Teodorescu-Branişte;
George Macovesu;
Const. Petrescu-C. F. R.;
Gh. Milian;
Eugen Jebeleanu;
Octav Livezeanu;
Şerban Voinea.

COMISIA PENTRU EPURAȚIE

Em. Socor, preşedinte;
Scarlat Calimachi, secretar;
Ion Pas;
N. D. Cocea;
Emil Serghie;
N. Carandino;
Miron Constantinescu;
Cicerone Theodorescu;
N. Moraru.

Adunarea se încheie cu cuvântul d-lui N. D. Cocea, care, cu asentimentul adunării, omagiază pe M. Sa Regele şi lupta forțelor democratice împotriva dictaturii hitleriste antonesciene, răsturnată în 23 August.

Constatăm cu bucurie, faptul că ziariştii din Bucureşti au pornit pe un drum nou, acela al unității şi al curățirii rândurilor lor de toate elementele hitleriste şi legionare. Numai prin unitate şi hotărâre vor putea fi cucerite

revendicările juste ale ziariştilor, formulate de tovarăşul G. Macovescu, şi însuşite de întreaga adunare.

Pentru atingerea acestor ţeluri, este necesară alăturarea Sindicatului Unic al Ziariştilor la Sindicatele Unite; alături de întreaga clasă muncitoare organizată, alături de celelalte organizaţiuni sindicale, va fi asigurat şi pentru ziarişti un viitor mai bun şi o viaţă mai demnă."

***

Marin Mihalcea, ***C. Rădulescu-Motru***, , rubrica „Figuri de trădători", „România liberă", 27 octombrie 1944

Prof. C. Rădulescu-Motru este un om bătrân, foarte bătrân. Spre deosebire însă de cei mai mulţi muritori care, de la o anumită vârstă încolo – şi la unii aceasta începe de timpuriu! – privesc cu tristeţe prezentul şi deznădejde viitorul, pentru ce le dă drept pildă – permanent – trecutul, profesorul de psihologie, de la Universitatea din Bucureşti a trăit, de vreo cincizeci de ani încoace, sub teroarea gândului că ar putea rămâne în urmă, că s-ar putea ca alţii să i-o ia înainte.

Şi pentru ca aceasta să nu se întâmple măcar o clipă, de vreo jumătate de veac încoace, de când a apărut pe arena culturală a ţării, d. prof. universitar C. Rădulescu-Motru urlă cu lupii, cu toţi lupii ce au trecut prin pădurile noastre.

Nu vom însemna aici povestea falnicelor schimbări la faţă ale unui om care a adoptat – şi apoi lepădat – toate crezurile şi toate atitudinile ce au fost cândva – măcar în treacăt – la modă, la noi.

Ne vom mulţumi doar cu o schiţare fugitivă a ceea ce a fost atitudinea sa, în cei patru ani din urmă, fiindcă la rubrica unde – pe bună dreptate – figurează astăzi cu cinste, dacă se poate spune.

Înscăunarea la putere a legionarilor, în septembrie 1940, l-a găsit pe eroul nostru deţinând cea mai înaltă poziţie culturală a ţării: era preşedinte al Academiei Române.

Nu vom pretinde – astăzi – d-lui Rădulescu-Motru să fi avut atunci un curaj civic la care nimic nu ne dădea dreptul să ne aşteptăm: nu d-sa era omul care să se ridice, demn, împotriva regimului şi a metodelor!

Dar ar fi putut să tacă: măcar atât, şi încă ar fi fost frumos!

N-a făcut-o! Dimpotrivă. fostul luminist, fostul student al atâtor universităţi europene dintr-o vreme când se credea în civilizaţie şi cultură, a urlat şi de data aceasta cu lupii.

Două luni după venirea la putere a legionarilor, la 4 noiembrie 1940, când nu mai putea exista nici o îndoială asupra dezastrului ce însemna pentru

ţară guvernarea de pomină a cămăşilor verzi, d. Rădulescu-Motru se extazia în faţa operei realizate de aceştia: îi adula neprecupeţit fiindcă desăvârşiseră „reforma morală în politică".

Căci acesta fusese rolul istoric al lui Corneliu I. Z. Codreanu: „pentru a realiza zguduirea care să trezească de sub narcoticul nenorocitului climat politic (din România de după războiul trecut), era nevoie de un om care, înfrăţit prin iubire cu mulţimea, să sufere, împreună cu acesta, nedreptatea şi abuzul, să palpite cu ea în aceleaşi aspiraţii pentru viitor. Acest om a fost Corneliu I. Z. Codreanu".

Şi aici omul de ştiinţă rece şi potolit, devine liric: „Suferinţa lui, acceptată cu o nevinovăţie de sfânt, a fost scânteia, care a aprins în sufletul mulţimii, deodată cu dorul de a-l răzbuna, hotărârea de a primeni aerul vieţii noastre politice".

Se ştie cu ce metode şi în folosul cui! Şi nimeni nu-l obliga să scrie: nici mizeria, nici neştiinţa!

Legionarii, răsculaţi în ianuarie 1941, sunt înfrânţi: d. Rădulescu-Motru nu ezita o clipă. Dacă lui Calon, spune versul latin, îi plăcea cauza celui învins, zeilor le plac învingătorii: profesorului nostru deasemeni.

Şi astfel, se înrolează, tot liric şi tot entuziast, în legiunea admiratorilor lui Ion Antonescu: face parte din comisia care totalizează rezultatele „plebiscitului" din martie 1941, deşi avea de unde să cunoască, în calitatea sa de istoric al culturii, ce valoare are un „plebiscit" într-un regim de autoritate personală.

„Războiul sfânt" – îl copleşeşte de o emoţie sacră: „cruciada dezlănţuită contra păgânismului, la care avem mândria de a participa şi noi Românii... dă o nouă orientare şi politicii europene".

Şi mai departe: „noi Românii... salutăm cu entuziasm victoria armatelor germane şi a aliatelor sale. Cu ea începe o viaţa nouă în Europa", (iulie 1941).

Decât salutul acesta era pripit: cum pripită era şi închinarea în faţa „Mareşalului", „Conducătorul Statului nostru, Mareşalul Ion Antonescu, a depăşit sfera politicului: el este astăzi eroul nostru naţional". (15 sept. 1941).

Şi, însufleţit de un zel ce nu cunoaşte stavilă, îndemna şi pe alţii: „Liberalii au în faţa lor un erou naţional pe care-l pot omagia prin lucrări literare în toată libertatea".

Nu ştim să fi avut mare succes îndemnul!

Cariera culturală şi politică a d-lui Rădulescu-Motru a luat sfârşit, în toamna anului de la Dumnezeu una mie nouă sute patru zeci şi patru.

Ea va forma însă un capitol pitoresc în istoria lichelismului nostru naţional, dacă aceasta se va scrie vreodată.

***

Şerban Cioculescu, ***Un criteriu perimat: duioşia***, Tribuna poporului", 13 noiembrie 1944

Critica sămănătoristă stăruia într-o concepţie bine cunoscută, asupra căreia nu mai e nevoie de a discrimina: anume, încălcarea planului etic supra celui estetic. Era suficientă ivirea unei încercări literare, cât de modestă dar de „inspiraţie" naţională, ca să i se acorde un nelimitat credit. Aşa, bunăoară, când, din îndemnul lui N. Iorga cu prilejul comemorării celor patru sute de ani de la moartea lui Ştefan cel Mare, Şt. O. Iosif a publicat poemul **Din zile mari**, fapta a fost salutată de iniţiatorul ei, ca un mare eveniment literar. Chiar mai târziu, peste treizeci de ani, în *Istoria literaturii româneşti contemporane*, fostul conducător al „Sămănătorului" zăbovea disproporţionat, cu felurite cuvinte de laudă, asupra încercării epice a lui Duiliu Zamfirescu *Mirică*, ale cărei titluri de vrednicie nu erau altele decât acelea care întreţineau confuzia dintre literatura zisă cultă şi cea populară.

De acest principiu pedagogic a beneficiat literatura d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti, care nu se putea recomanda prin puterile de viaţă ale împrospătării viziunii sau prin tonicitatea învăţămintelor ei. Într-adevăr, povestitorul s-a bucurat timp de cinci decenii de o nemărginită răspândire, la care a contribuit, măcar în ultimii treizeci de ani, cu deosebire, oficialitatea didactică. Şcolărimea de treaptă primară şi secundară a fost educată artistic cu searbădele schiţe şi nuvele, în care autorul întorcea pe toate feţele unul şi acelaşi subiect, învestit în concepţia educatorilor cu o deosebită frumuseţe morală. Ce este, la drept vorbind, noul tip de viaţă, propus admiraţiei tineretului şcolar, de atâţia mari de ani (sau, diformarea binevenită a clişeului verbal, de atâta amar de ani).

Autorul *Puiului*, al *Microbului* şi al tuturor variantelor de dimensiuni mai mari a fost lăudat pe toate glasurile corului didactic, pentru meritul de a fi pus în circulaţie tipul „învinsului" sau al „neadaptatului", acel tip uman propus ca model de candoare morală, sortită să fie strivită de neîndurata lege a lui „struggle for life".

De bună seamă, în lupta pentru existenţă, răzbesc totdeauna firile puternice. Acesta nu vrea să zică, însă, că naturile cele mai înarmate sunt totodată şi cele mai nevrednice, sub raportul moral. Răbdarea, stăruinţa, energia pot fi tot aşa de bine lotul celor buni, ca şi al celor răi. A pune valorile morale în condiţii de inferioritate prestabilită faţă de energiile vitale, este un semn de vădită reducţie intelectuală. Nu reuşesc în viaţă numai cine ştie „să dea din coate", brutalul sau şmecherul; reuşeşte cel care are în stăpânirea lui o voinţă normală, unită cu echilibrul moral. Printre toţi „învinşii" vieţii, se numără şi cei ce se dau bătuţi fără luptă dintr-un fel de neaptitudine la eforturile morale. Cu alte cuvinte, sunt calificaţi ai psihopatologiei. Un adevărat educator i-ar supune pe toţi, mari şi mici,

reeducării şi, slavă Domnului, nu lipsesc ştiinţei moderne, mijloacele de a trezi pe aceşti abulici la viaţă, prin mijloacele eficace ale terapeuticei morale.

Cum s-a putut petrece însă fenomenul generalizat în şcoală, al admiraţiei faţă de slăbănogii societăţii noastre, înfăţişaţi în două volume de nuvele stereotipe? Credem că pricina trebuie căutată în falsul criteriu al criticei semănătoriste şi mai în genere didactice, care judeca gradul de perfecţie artistică a operelor literare după puterea lor de înduioşare.

Identitatea dintre frumos şi duios a fost un fel de axiomă estetică a lui N. Iorga şi a epigonilor lui. După cum în secolul al XVIII-lea, acele „bergeries" dulcege, în care se complăcea cuconetul aristocraţiei franceze, cu travestiuri de prost gust, duseseră la prejudecata cunoscută sub numele de „une âme sensible", aşa şi la noi literatura lacrimogenă şi-a verificat puterea asupra tipului de cărturar ipocrit, neapt de emoţii estetice, slab de înger, topit de înduioşare ori de câte ori i se înfăţişau asemenea „învinşi", de specia literaturii d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti.

Când, mai anii trecuţi, în „Jurnalul literar", s-a încumetat d. G. Călinescu să propună o interpretare mai subtilă a tipologiei acestui autor, învederându-i ororile şi insuficienţele şi când tineretul a răspuns anchetei d-sale în chipul cel mai nimerit, reacţiunea didactică n-a întârziat. Belferismul rămâne robit greşelii de a crede în valoarea morală a abuliei. Este o eroare primejdioasă. Conştiinţa nu e o forţă care se manifestă prin renunţare la luptă, ci tocmai, prin hotărârea de a-şi afirma vitalitatea. Într-un neam încercat ca al nostru, îndeosebi, reacţiunile morale se caracterizează prin dârzenie. Din mijlocul ţărănimii se ridică cu fiecare rând nou de oameni, vlăstare sănătoase, pe care nu le sperie perspectivele concurenţei vitale. Muncitorul şi meseriaşul, de asemenea, îşi împrospătează puterile sufleteşti, în ciocnirea cu realităţile aspre ale vieţii. Ţăranii, funcţionarii şi intelectualii din literatura d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti, cu anemia lor pernicioasă, nu trădează altceva decât lipsa de vlagă a celui care a conceput lumea lor.

O asemenea literatură înduioşează minţile slabe ale belferilor, care stăruie în eroarea că duioşia acoperă toată sfera esteticului. Cine crede că dacă a lăcrimat citind o pagină literară, i-a verificat valoarea estetică, este un prostănac. Din nefericire, asemenea prostuţi sunt uneori chemaţi să formeze gustul literar al tineretului, prin comentarea bucăţelelor d-lui Brătescu-Voineşti.

O programă artistică luminată va avea să reflecteze asupra adevăratei meniri educative a literaturii şi să aprecieze dacă lecţiile sălcii de „frumuseţe morală" din *Puiul, Microbul,* etc., îşi mai au locul.

P. S. – Niculăiţă Minciună n-a murit. Mai anii trecuţi, îşi îndemna copiii şi nepoţii la huliganism. Dornic de viaţă şi aprig la câştig, ochea bunurile altora şi aţâţa împotriva celor dezarmaţi, prin lucrarea legilor rasiale. Cu acest epilog, nuvela ar putea fi interpretată înaintea elevilor, ca să

li se adâncească tâlcurile „neadaptării” şi ale „învingerilor”, la lumina avantajoasei „axări” dintre 1938 şi 1944.

***

Oscar Lemnaru, ***Impresii despre Nae Ionescu***, „Dreptatea”, rubrica „Perna cu ace”, 18 noiembrie 1944

Cu toate că despre morţi „nimic decât bine” (iartă-mi-se construcţia eliptică de predicat) trebuie totuşi să spunem că Nae Ionescu a fost marele corupător al câtorva generaţii care i-au urmat orbeşte numai pentru că n-au stăpânit ştiinţa cu ajutorul căreia un om discerne între adevăr şi eroare. Se găsea în conştiinţa acestui şarlatan atâta îngâmfare, atâta deşertăciune şi atâta ignoranţă încât uşor se poate explica punctele de contact cu câteva zeci sau sute de mediocri şarlatani şi ignoranţi ei înşişi. Puterea de fascinaţie a ilustrului profesor se datora iadului pe care-l descoperise în sufletul ucenicilor săi, prestigiul său de dascăl se sprijinea pe împrejurarea foarte simplă că la noi n-a existat nici filosofie nici filosofi şi că prin urmare primul care îndrăznea să se arate ca atare avea – pentru că nu existau mijloace de confruntare – toate şansele să fie crezut. I-am ascultat cursurile, am luat parte la seminariile sale şi i-am citit puţinele file care la noi nu înfruntă niciodată severitatea tiparului, exigenţa criticii sau cine ştie ce criteriu de dreaptă judecată a lucrurilor. Vă pot încredinţa că am simţit o silă nespusă de câte ori deschidea gura şi că am avut sentimentul celei mai ruşinoase degradări de câte ori eram silit, într-un fel sau altul, să iau în consideraţie vreo părere a magistrului, părerea sa împreună cu el însuşi triste elucubraţii ale baţjocurii unui zeu în agonie.

Nici abil, nici învăţat, nici inteligent

Omul nu era nici măcar abil ca un prestidigitator pentru că oricine i-ar fi putut divina gesturile din umbră, nici ştiutor în ale filosofiei devreme ce foarte uşor i se descopereau lacunele, nici posesor al unei remarcabile culturi generale (cum ar fi de pildă cazul lui P. P. Negulescu) şi nici atât de inteligent încât să-şi ascundă prostia. Nici iubitor de înţelepciune nu era dacă a putut într-o zi în care toată cugetarea filosofică mondială comemora îngenuncheată pe uriaşul de la Amsterdam să profereze cuvinte insultătoare la adresa lui Spinoza numai pentru că acesta „nu avea picioarele înfipte în Bărăgan”, nici respectuos faţă de cei ce-l întreceau infinit în cultură şi inteligenţă dacă a fost în stare să râdă ţigăneşte de un înalt oaspete al cugetării occidentale, de Léon Brunschvieg, pe care Universitatea noastră îl invitase ca să ţină câteva prelegeri în România. Dar să nu credeţi că Nae Ionescu încerca să polemizeze ca să spunem aşa, cu Léon Brunschvieg adică

să se împotrivească unei păreri a folosofului francez. Nu! el găsise un argument numai în faptul că bătrânul acela plin de renume şi de merit avea barbă!...

Glumele „profesorului”

Glumele acestei paiaţe spirituale erau pregătite de acasă şi servite prin ţâşnirea din arcul întunecatelor sale sprâncene, care se încruntau ca să provoace impresia unei făpturi pânditoare ce-şi aţinteşte neînduplecata privire chiar asupra destinului ca să-i smulgă infamele prerogative. În fond omul era ros de invidie, măcinat de neputinţă şi izbit cu toată furia de talazurile blestemate ale unui orgoliu ce-i devenise cu atât mai împovărător cu cât îşi contempla mai lămurit câmpia netedă şi întinsă, talerul strălucitor al mediocrităţi sale.

Acesta era Nae Ionescu mitul unei generaţii de imbecili.”

***

Ion Caraion, ***I. Al. Brătescu-Voineşti***, „Victoria”, la rubrica „Epuraţie la S. S. R.”, 23 noiembrie 1944

Într-unele manuale de limba română se mai găsesc şi astăzi portretele – uneori cu chelie şi cu ochelari – ale „scriitorului” I. Al. Brătescu-Voineşti. Un om uscăţiv, trecut, văros, cu doi obraji ca două surcele, cu doi ochi despicaţi la margine de tristeţe incertă.

O notă cursivă indică preocupările duioase ale băiatului de moşier mijlociu, ale bătrânului care a schimbat cu atâta vocaţie privighetorile şi puii pe o leafă grasă la „Universul”, pe o remiză ruşinoasă la multe agenturi nemţeşti.

În omuleţul gârbov şi lăcrimos au zăcut atâtea pecingini şi răutăţi, atâtea veninuri , atâta vâsc otrăvit, cât nu te-ar fi putut convinge niciuna din nuveletele şi schiţele lui că e capabil acest om să conţină. Cel care se înduioşase de furnici, n-a mai putut să se înduioşeze de oameni; cel care visase armate imense de muşchi moblizaţi în slujba păcii, s-a bucurat cu râsul lui ştirb şi decăzut, când în Rusia mureau tineri de la sate, şi din oraşe pentru cauza germană. În acea cumplită vreme, în ţară se îmbogăţeau marii proprietari, speculau negustorii, „camarazii” de la Berlin aciuaţi pe Valea Prahovei, dezbrăcau ţara şi transportau cisterne cu petrol, – dar d. Brătescu-Voineşti era bine plătit. D. Brătescu-Voineşti nu răbda de foame şi de ger, cum răbdau văduvele şi copii atâtor soldaţi morţi. De aceea, conştiincios, meschin şi stupid, d. Brătescu-Voineşti înjura pe „bolşevici”.

Omul îşi găsise vocaţia...

În epoca de cruntă democraţie care a precedat războiul, au existat multe rupturi de conştiinţă, multe renunţări la sinceritate şi la omenie. Dar

fiecare mai spera, în anii aceia ai tuturor surprizelor, regăsirilor şi decepţiilor, fiecare mai spera o zi a întoarcerii oamenilor la ei acasă.

Câţi n-au aşteptat-o? Când Patria era în pericol, când războiul se apropia de graniţele României, s-a crezut un moment că oamenii vor înţelege situaţia şi-n faţa duşmanului comun vor renunţa la interesele lor personale.

A fost o tristă deziluzie. A trebuit s-o cunoaştem şi să-i trăim consecinţele. Trădătorii şi-au continuat vânzarea. Antisemitul Brătescu-Voineşti şi-a continuat la „Porunca Vremii" antisemitismul inaugurat cu scandalul în paginile „Universului". Nu l-a interesat nimic pe băiatul moşierului prahovean. El elogia pe „Mareşal" pe câte o pagină, ţinea conferinţe bâlbâite şi anunţa imperialisme teribile, dacisme înfiorătoare, Caucazi româneşti şi alte asemenea prostii aplaudate de echipele lui Ilie Rădulescu. Ne amintim cum se întrecea cu „marele om politic" dr. N. Lupu să dovedească nu ştim ce drepturi imaginare şi caraghioase ale noastre asupra „barbarilor" sovietici. Bieţii oameni! Cât erau de sinceri atunci şi cât sunt de stingheriţi astăzi...

Ne mărturisea săptămânile trecute un coleg de breaslă că şefii ziarului său i-ar fi interzis posibilitatea câtorva propoziţiuni adevărate despre Brătescu-Voineşti, sub motiv că nuvelistul huligan ar fi acum membru într-un partid... «burghez de stânga». Nu este exclus.

Societatea scriitorilor români însă l-a exclus din rândul membrilor ei, înfăptuind astfel un act de profundă onestitate.

E cazul ca I. Al. Brătescu-Voineşti să fie exclus însă şi din Academia Română, iar o dată cu el să fie excluşi Nichifor Crainic şi Ion Petrovici.

Totodată, Ministerului Educaţiei Naţionale îi revine sarcina deosebită de-a interzice să mai figureze în programa analitică scriitori-trădători eliminaţi din casa S. S. R.-ului.

Pentru că în rândurile tineretului secundar şi universitar nu mai au voie să circule cărţile unor oameni morţi la 23 august. În locul lor să fie studiate operele adevăraţilor scriitori democraţi şi operele scriitorilor tineri, pe care elevii şi studenţii noştri, – chiar atunci când au terminat şcoala – n-ajung să-i cunoască.

***

N. Rondell, ***Ion Caraion, jos masca. Un „arhanghel anacronic***, „Democraţia", 25 noiembrie 1944

Circumstanţele şi ademenirile au verificat conştiinţele multor cetăţeni şi le-au imprimat atitudini după normele pe care le impunea ţării cucerirea de la 23 august.

În multe cazuri presa – a patra putere în stat – nu s-a transformat, mulţumindu-se să scoată numai ediţii revăzute, – scăzute sau adăogite.

Câţiva efebi, certaţi nu numai cu conştiinţa dar şi cu memoria, au schimbat numai macazul.

Pigmeii au început să dea din coate şi să înainteze, nesimţit, pe covorul estompat, al zbieretelor, cu achitările ieftine ale acuzatorilor temerari, derutând vigilenţa printr-o vehemenţă darnică şi necontrolată, schimbând obiectivitatea cu tupeul. Regăsim printre ei pe irascibilul năzuros Ion Caraion, poetul trâmbiţă, scriitorul pistol, politicianul tejghetar, reporterul pescar.

Cu un joc de-a sepia în toate părţile împroşcă, fiindcă trebuie neapărat să se pronunţe.

Nu ne gândim în acest moment la versurile cuprinse în placheta „Panopticum" despre care, motivând „că au fost interzise sub vechiul regim", autorul devine posesorul unui certificat tutelar şi voiajor cu un paşaport vizat, – ci la un volumaş de versuri, scos în „combinaţii" la Buzău. Câteva semnalmente: D-l Ion Caraion, pe numele adevărat Stelian Diaconescu, a făcut liceul la Buzău şi în anul de apogeu şi declin legionăresc a fost reţinut preventiv din cauza unei „maşinuţe" de multiplicat.

Celelalte, unde s-a născut, cu ce s-a ocupat, sau cu ce se va ocupa – deşi se vede – nu ne interesează.

Şi cum spuneam, în acel an de glorie a „sfintei tinereţe", a apărut în oraşul amintit placheta a II-a din *Zarathustra.* După talent şi după importanţă, primul semnează Ion Caraion, poezia, epitaf de slavă, *Drumul robilor* din care desprindem ca mostră de carte de vizită, ultimele două strofe plângăreţe:

Străvezie linişte de-aramă / Nicadorii *calcă peste vreme / Nu mai este nimeni să ne cheme / Răstignirea-n braţele de mamă. // Au rămas tăcerile piroane / Inima-i bolnavă de dreptăţi / C-au murit ast-noapte în cetăţi / patruzeci de-arhangheli, Căpitane...*

Şi acest al patruzeci şi unulea arhanghel ieri militant, azi răzvrătit şi anacronic, s-a urcat – suflet apostat, – până la tribună. Semnează necroloage pentru vii şi învieri pentru morţi; înregistrează în ospitalierul „Orizont" crucile proaspeţilor decedaţi, refuzând să se încoloneze – măcar ca încheietor – cu vechii lui camarazi de şantier.

Criticul care a găsit piatra filosofală a tuturor încadrărilor temporale: în urmă cu câteva secole, premergător cu câteva decenii. Totul după relaţii şi în formaţie de scontări. Membru într-o fanfară, izbitor la toba mare la prohod sau la banchet, combătând şi susţinând, după cum ştie stăpânul.

Silogismele erau rezolvate prin achitare. Dintre pungă şi tejghea porneşte curentul transformant al oscilatorului subit prozelit. În coloanele ziarelor ce combat huliganismul nou, s-a aciuiat un huligan vechi. Versatilul

barometric, orientat spre lumea nouă a dat într-un perspicace neofitism. Într-o altă bisericuță, ferventul religios al promptelor schimbări la față se închină şi blesteamă. Oricum, va fi făcut un nou vot, pentru reuşita lui – a omului în măsură a tuturor lucrurilor.

După toate acestea, concluziile aparţin tuturora. Pentru tot ce a mai scris, a blestemat şi înălţat, pentru că a ştiut să se mintă pe el însuşi, un sfat, suntem obligaţi să dăm poetului versat în mercantilism: înainte de toate, o terapeutică a conştiinţei. Şi de aici decenţa.

Găzduitorii să fie vigilenți şi să nu caute huliganii departe de ei.

***

Sergiu Filerot, ***Declinul artei „savante”***, „Victoria”, 26 noiembrie 1944

Întâlnim deseori manifestări artistice superintelectualizate, interiorizate, ermetice etc., pentru a căror interpretare trebuie să ne procurăm mai întâi cheia masivă şi rară a inițierii şi să avem, în plus, abnegația şi curajul de a ne hazarda printre sinuozitățile întunecoase ale acelor gândiri. Pentru că ele vor să ni se arate mult mai complexe şi mai profunde decât sunt, îşi imprimă înțelesuri ascunse care însă nu pot decât să le dăuneze.

Sunt metode de a regiza punerea în scenă a unei încercări de creație artistică lipsită de un cât de puțin consistent conținut, de a substitui acestuia un „savantlâc” inutil, de a-l ascunde sub vălul multicolor al unui limbaj erudit sau prea alambicat şi deci cu atât mai impropriu.

Sunt metode necinstite de a înşela buna credință a cititorului căruia i se oferă spre cercetare o presupusă artă.

Mediocritatea literară cu veleități de parvenire a pândit momentul oportun şi l-a avut. A fost momentul 1940. Şi timp de câțiva ani l-a exploatat. În cenaclurile maeştrilor învăluiți în culori patriotarde, imitându-se între ele, nume cu rezonanță neplăcută astăzi îşi expuneau fără nicio strângere de inimă, la taraba meschină a izolării, vidul cu dibăcie înfofolit în vorbărie savantă înțesată de prețiozități, citate, ghilimele.

Şi minciuna făcea ocolul cenaclului şi al altora, ajungea uneori chiar şi până la popor.

Ce-i păsa mediocrului parvenit că omul din mulțime vrea să învețe ceva, vrea să cunoască şi el arta. Desigur i se oferea ceva cu acest nume. Şi marfa pusă în circulație nu avea altceva de oferit decât forme. Neinteligibile, cu sens ascuns. Vidul era, trebuie să recunoaştem, în sfârşit , camuflat, iar omul din masă înşelat, nedumerit, rămânea cu impresii vagi şi neplăcute despre artă.

Împotriva acestei boale specifice unui spirit românesc format la şcoala dictaturii şi a interdicției de exprimare a realităților sociale, spirituale, politice, se ridică astăzi câteva publicații periodice şi – cc ele – toți luptătorii sinceri pentru propagarea adevărului şi artei în masele largi ale poporului.

Astăzi suntem de acord că rolul covârşitor în viață sub toate aspectele ei, trebuie să-l aibă şi îl are poporul. Orice manifestare trebuie să fie şi va fi dependentă de el. În artă chiar, ca obiect de preocupare, omul de jos are întâietate. Dacă în dictatură el este un element manevrabil după bunul plac al stăpâniri, în democrație el se impune ca o forță ce ia parte activă la conducerea destinelor sale şi ale Statului.

Şi, pornind de la constatarea sinceră că marea masă a poporului nu posedă studii socotite în ani de liceu şi nici dicționare sau chei misterioase pentru tălmăcirea ermetismelor, conştient de misiunea educatoare a sa, exponentul artei trebuie să-şi servească clasa socială din care a ieşit şi al cărei reprezentant este, elaborând şi oferindu-i, sinceră, clară şi pe înțelesul ei, literatură inspirată din realitatea imediată.

Voievodalismelor, dacismelor, mioritismelor, unele anacronice, altele forțat erudite, savante, opunem forma naturală, iar estetismului şi romantismului voit reacționar opunem conținutul extras direct din realitatea imediată:

„Ciocoii te-au izbit cu biciul peste obraz / Şi te-au înhămat la un loc cu vitele / Ca să te umilească / Dar îți vei smulge jugul / Şi frânge de genunchi. / Astăzi eşti om / Ioane, / Astăzi brațul tău poate fi / Pâine sau sabie”. C. Nisipeanu: „Poem de toate zilele”).

Vizând realitatea imediată trebuie să fim convinşi că pregătim viitorul, că lucrăm pentru generațiile viitoare. Scrisul nu aparține autorului decât în perioada de gestație; din momentul în care el devine public, intră în patrimoniul tovarăşilor de viață asupra cărora va exercita influență, îi va modela, le va sugera noi creații spirituale.

Poporul va fi cel mai bun critic al operelor produse de către creatorii ieşiți din el, pentru el. Iar dacă nu i se dă posibilitatea, în această primă perioadă de literaturizare a întregii vieți sociale, obiectului principal al preocupărilor să înțeleagă, să guste şi să-şi asimileze arta, toate eforturile sunt inutile prin lipsa de eficiență a lor, iar vina este cu atât mai mare cu cât se persistă a face aceeaşi greşeală asupra căreia până acum s-au închis ochii.

Un ermetism, fie estetic, superestetic sau oricum ar fi el, nu poate decât să dăuneze. Lăsând falsa impresie a unui stadiu înaintat de cultură, inteligență, perspicacitate, întoarce spatele unor realități desigur ruşinoase. Trebuie evitată aşadar lipsa unui conținut amplu, concret, tangibil, necesar unui popor necultivat, vină care desigur că nu este a lui.

Prin neputința de a fi inteligibilă marii mase, această artă ermetică sau încercare estetizantă este sortită astăzi izolării, artificiului. Va fi o artă

savantă inaccesibilă marelui public, dornic să i se ofere o artă populară care să i se adreseze întregii sensibilități a lui, prin sinceritatea, spontaneitatea şi vigoarea naturală pe care trebuie să o aibă.

***

Tudor Vianu, ancheta ***Lumea de mâine***[*], realizată de Ion Biberi, „Democrația", 10 decembrie (fragmente)

[…]

[T.V.]- Am o concepție activistă a culturii. Înțeleg cultura ca o transformare a Naturii în sensul vederilor şi exigențelor omului. […] Nu pot cconsidera pe om izolat. Îl integrez într-un imens elan de creație, care trece prin întreaga lume. E o concepție practică, activistă, travailistă dacă vrei. […]

[I.B.]- Concepția dumneavoastră activistă, va avea de bună seamă, o aplicație, o răsfrângere în viața socială. Cum vedeți poziția omului în realitatea socială?

[T.V.]- Nu pot, firește, fi decât rezumativ. Viața socială se definește prin anumite cadre, prin forme instituționalizate, prin organizări statornice, exprimând anumite raporturi între faptele sociale. Dezvoltarea omului se face pe aceste coordonate. O societate organizată va trebui sa aibă însă un complement al acestor cadre: perfecționarea omului menit să umple aceste cadre. Idealul antic al „înțelepciunii" poate juca un rol în omenire.

[I.B.]- Ajungem, domnule Profesor, pe un teren mult mai general şi de o actualitate mai directă. Mă refer la structura şi orientarea vremii care se plămădeşte acum sub ochii noştri. Ca şi după trecutul război, viața socială şi culturală va prezenta schimbări de ritm, de înfățişare, de structură, de sigur, de data aceasta, mult mai adânci. Cum vedeți această orientare a vieții de după război?

[T.V.]- Civilizația de mâine va fi o civilizație a muncii. Poate că pentru prima oară în Istorie, entuziasmul pentru muncă, convingerea adâncă a omului în valoarea etică a muncii şi dezvoltarea forței de muncă ajung acum la treapta lor cea mai înaltă. De abia acum, cultura umană a îngăduit o liberare totală, să nădăjduim definitivă, a muncii. Istoria a ajuns la stadiul în care munca reprezintă conştiința unei înălțări a omului deasupra lui însuşi. Căci omul nu trebuie să fie robul, ci domnul muncii. Muncitorul trebuie să

[*] Ancheta realizată de Ion Biberi a fost publicată de autor în volumul *Lumea de mâine*, apărut la editura Forum, în 1945. Citările şi fragmentele reproduse în anexe sunt extrase din această ediție.

aibă față de muncă fervoarea pe care o are un artist față de opera pe care o înfăptuieşte. Va trebui să aibă aceeaşi libertate față de muncă.

Aş vrea să-ți redau plastic, printr-o experiență de viață, această atitudine a omului, în fața muncii. Îmi amintesc însuflețirea cu care am citit o pagină din *Amintirile* lui Gorki şi orizontul pe care mi l-a deschis faptul povestit de scriitor. Gorki povesteşte într-un loc cum, rătăcind pe malul Volgei, a plecat într-o dimineață împreună cu alți tovarăşi înspre un vapor eşuat pe țărm, din care avea să descarce mărfuri într-un alt vapor, trimis în căutarea celui dintâi. Au început cu toții să lucreze. După mai multe ore de muncă susținută, s-a creat între aceşti oameni o comuniune intimă, în bucurie şi entuziasm. Oamenii care munceau acolo deveniseră, după textul francez pe care îl parcurgeam, „de veritables bêtes joyeuses". Atunci, am înțeles poate mai bine decât totdeauna, fericirea pe care o poate găsi omul în munca ce conduce la realizări concrete.

Socotesc deci că civilizația de mâine a lumii va fi întemeiată pe această conştiința şi bucurie a muncii, care înnobilează şi ridică pe om deasupra lui însuşi.

Desigur, lucrurile pe care ți le spun nu sunt improvizate, adaptate la condițiile actualității. Ele au fost expuse cu ani înainte în diferite lucrări. Insist însă asupra faptului că leg această concepție a muncii sociale, de problema estetică, de munca artistică. Închid, astfel, ciclul. Concepția artei ca muncă liberată, îşi găseşte un complement obligator în concepția muncii ca stare de bucurie şi grație artistică. În aceste împrejurări artistul devine adevăratul călăuzitor al activității sociale. […]

Am avut totdeauna impresia, călătorind peste hotare şi comparând cele văzute cu situația din țara noastră, că există la noi o carență, un spațiu vid, o lipsă de realizări. Care este cauza acestei stări de fapt? S-a creat puțin? S-a distrus mult? Nu mă opresc acum. Ceea ce vreau să vă spun este că peisajul românesc prezintă un fel de vacuitate indicând că procesul de creație este încă în stadiu începător. […] Vom avea nevoie în țara noastră de muncitori oneşti, consacrați cu austeritate şi competență unor domenii în care facultățile lor personale să se poată exercita creator. Avem nevoie de omul trebii lui, de exemplarul uman tehnic. Să denunțăm tipul atât de curent în viața noastră socială, pe omul de vorbe, de formule, de avânturi nereflectate. Aceşti oameni bagatelizează lucrurile cele mai grave, le demonetizează. Ei aduc cu ei un suflu demoralizant şi transformă totul în neînsemnătate şi farsă.

***

Dan Petraşincu, ***Unde n-au dreptate idealiştii noştri***, „Victoria”, 12 decembrie 1944

Asistăm de la o vreme la ciudate manifestări în scris ale unor intelectuali până mai ieri bine orientați, intelectuali care, după 23 august, în loc să se afle în rândurile acelora pentru a căror cauză păreau că luptă, s-au înregimentat, cu scule şi cu principii, în cadrele curentelor, înapoia cărora se ascund de fapt (şi vom vedea îndată de ce) interesele morale şi materiale ale reacțiunii. Dar să vedem şi să analizăm cum s-a petrecut fenomenul şi în ce măsură sunt îndreptățite îngrijorările ce transpiră din rândurile scrisului lor.

Este vorba, în primul rând, de „valorile” din toate domeniile vieții noastre spirituale – valori estetice, morale, sociale, naționale, religioase – în numele cărora acest gen de intelectuali îşi mărturisesc necontenit temerea: teamă, de ce? Că, adică, o dată cu schimbările sociale pe care ei se prefac a le considera îndreptățite („să se transforme totul, fără se modifice nimic”!), aceste valori ar decădea, încăpând pe mâinile „brutale” ale poporului. Nu auzim decât cuvinte de acest fel: rațiune, ordine, obiectivitate, echilibru, permanențe – o, mai ales permanențe! – umanism şi câte altele. Unul dintre aceşti intelectuali a mers până acolo încât a cerut pur şi simplu „întoarcerea la turnul de fildeş”, pe motiv că tot ce se întâmplă astăzi ar fi cruntă disoluție morală, în procesul cel mare de demoralizare (de „vulgarizare” ar spune d-sa) a valorilor.

Că acest fel de a vedea lucrurile dovedeşte un orizont mărunt şi o orientare potrivnică realităților istorice, nu trebuie s-o demonstrăm prea amănunțit.

Intelectualii noştri au acest viciu, dovedit de atâtea ori, că se sperie prea repede de evenimente, sunt nervoşi, pentru ca până la urmă să încline spre poltronerie. Într-un răspuns la o anchetă care se va publica în curând, maestrul Mihail Sadoveanu aduce o cumplită acuzație colegilor săi de breaslă: aceea că scriitorii români au servit prea uşor reacționarismul, adică obscurantismul secular al clasei conducătoare – în loc să fie cu ochii îndreptați înspre viitor. Uitând să fie cel puțin nişte visători ai eternelor năzuințe de bine şi de dreptate pentru cei mulți; uitând să combată stările de fapt ale opresiunilor de tot felul, ca să poată aspira la cinstea ce li se acordă vizionarilor – ei s-au scăldat în apa căldicică a oficialității năzuind să devină numai nişte servitori bine retribuiți ai acestei oficialități. Era – şi este încă – o mentalitate înrădăcinată în conştiința intelectualului român, o mentalitate jalnică de lachei, care excludea de fapt scriitorul, filosoful sau omul de ştiință de la demnitatea adevăratei intelectualități, aceea care într-adevăr se poate numi că slujeşte „permanențele”.

Dar acum e vorba de o problemă cu mult mai întinse ramificații şi să nu ne împiedicăm în amănunte, chiar când ele ilustrează structuri definitive.

E vorba, aşadar, de primejduirea valorilor. Aceşti oameni care discută atât de nobil şi atât de abstract despre decadența valorilor, te impresionează la un moment dat prin tonul lor foarte înalt şi foarte dezinteresat. Ce se întâmplă în realitate? Ei nu-şi dau seama (sau îşi dau prea bine seama) că apărând „valorile” apără de fapt interesele *strict materiale* ale unei categorii – ale acelei categorii căreia niciodată nu i-a păsat prea mult de valori pur spirituale. Naivi sau vicleni, aceşti intelectuali nu fac decât să se îngrijoreze în numele pungii pline, pe care, capitalistul o ține bine strânsă la sân, râzând în sine de tribulațiile idealiste sau fals idealiste ale „ideologilor” săi, plătiți cu leafă bună. În numele cui cer aceşti bieți intelectuali „ordine, obiectivitate, respect al permanențelor”?

În numele ghiftuitului, în numele cinicului care acumulând averi pe spinarea nevoiaşilor, puțin îi pasă de mersul istoriei şi de binele umanității! Cum au uitat astfel de intelectuali acest lucru? Ei, care cereau deunăzi, de bine de rău, o transformare socială a nedreptăților! Ei care au avut întotdeauna de suferit de pe urma burtă-verzilor materialişti. Iată unde e adevăratul „materialism”, domnilor intelectuali idealişti!

Permanențele? Valorile? Noi avem încredere *în viață, în oameni* (mai mult decât o au aşa zişii umanişti alimentați pe ascuns cu misticisme ortodoxe) şi ştim că atâta timp cât va exista această încredere, vor exista şi permanențele. Fiindcă să nu uităm că la un moment dat „permanențele” îngheață şi devin... fosile, pe care intelectualii de fals umanism le numesc permanențe. Valorile sunt viața – şi viața va avea oricând grijă de valori. Ceea ce e cert, e că nedreptățile sociale *trebuiesc înlăturate*, indiferent dacă vor suferi, trecător, micile valori birocratice ale idealiştilor de orizont meschin. Iar intelectualii care nu înțeleg aceasta vor fi dați la o parte de înseşi legile vieții, acelea care susțin întotdeauna adevăratele valori ale omului.

***

Ancheta ***Unde merge literatura? Mare anchetă printre personalitățile noastre literare***, inițiată de Dan Petraşincu în „Tribuna poporului”, la 13 decembrie 1944.

Întrebările reper vizează criza literaturii:

1) – Credeți că există o criză a literaturii – şi dacă da, cum ar putea fi ea remediată?

2) – Credeți că romanul sau poezia ar putea fi înlocuite în conştiința maselor de către alte arte – cum e de exemplu cinematograful?

3) – Care credeți că este – sau trebuie să fie poziția scriitorului român față de schimbările ce se petrec astăzi în omenire?

4) – V-ați propus, dvs. personal, vreo problemă de tehnică nouă, sau vreuna de orientare generală asupra felului cum ați dori să scrieți de azi încolo?

***

Răspunsul d-lui Tudor Vianu
„Criza literaturii este criza libertăților spirituale”, Ancheta ***Unde merge literatura?***, „Tribuna poporului”, 13 decembrie 1944

1. Criza literaturii există şi este consecința crizei libertăților spirituale. În măsura recuceririi acestor libertăți, este de nădăjduit că scriitorii vor regăsi elanurile de atâtea ori săgetate în trecut.

2. Nicidecum. Romanul şi poezia se conduc după alte legi şi răspund altor nevoi estetice decât cinematograful. Ar putea fi o competiție cel mult între cinematograf şi teatru scenic: dar dezvoltarea gustului de teatru în toate țările, chiar în anii războiului, dovedeşte că nici teatrul nu se găseşte sub vreo amenințare oarecare.

3. O poziție deschisă

***

Răspunsul d-lui Perpessicius
„Scriitorul român trebuie să urmărească de aproape schimbările atât de adânci după care însetează de ani omenirea”, Ancheta ***Unde merge literatura?***, „Tribuna poporului”, 13 decembrie 1944 (fragment)

Pe d. Perpessicius l-am regăsit – după luni şi luni de restriște – într-o ambianță aş zice semnificativă: în cadrul constituirii secției literare a „Asociației pentru strângerea relațiilor cu U. R. S. S.” unde a fost cooptat vicepreşedinte alături de d. Mihail Ralea, în aplauzele sincere ale unanimității! Faptul cuvântează de la sine. Critic şi om de litere de splendidă ținută morală, cercetător pe spațiul vast al operei eminesciene, d. Perpessicius a fost, şi în viața publică, un bun cetățean. Iată de ce răspunsul d-sale ne e cu deosebire prețios:

Există o criză a literaturii şi ea prezintă cel puțin două aspecte: economic şi de orientare şi unul şi celălalt datând mai de mult, dar înrâurite, în egală măsură, de împrejurările defavorabile ale prezentului.

La fel cu întreaga economie națională, moşită când de intermediari şi când de felcerii tuturor improvizațiilor, şi literatura originală pătimeşte de pe urma feluritelor burse negre. Primatul traducerilor şi mizeria breslaşilor literari sunt stigmatele, deopotrivă de dezonorante, ale aceleiaşi maladii. Remediul nu poate veni decât dintr-o nouă organizare a breslei, în spiritul militant al sindicatelor profesionale. Ideal oarecum himeric la o comunitate […] ca a noastră. Şi totuşi ....

***

Tudor Arghezi, ***Principii***, „Bilete de papagal”, 16 decembrie

La citirea afişului de reapariție a *Biletelor de papagal*, am primit şi întrebarea repetată, cărei organizații politice aparțin. Legitimă, poate, întrebarea nu e lipsită de o nuanță de candidă naivitate şi de simpatică ignoranță. Cine şi-ar fi bătut ridicol capul să-şi facă din nesemnificativa mea prezență în viață, o problemă de natură s-o intereseze, ar fi aflat că în toate manifestările mele, în literatură, în presă şi în mica existență a bietului om am fost întotdeauna contra, chiar când eram obligat la pentru. Am fost un băț în roată. Fără să vreau.

De aceea m-am înțeles întotdeauna cu câinii mai bine decât cu oamenii. Am admirație pentru sentimentul obscur şi idiot, care-l face pe Grivei, sătul şi întins la umbră, să se deştepte brusc la trecerea unei trăsuri sau a unui cal şi să se ia pe căldură după praful stârnit în drum. Îmi place spiritul lui de împotrivire, chiar când iese înaintea unui frumos armăsar arab, care n-are poftă să se certe cu cățeii.

Oamenii sunt comozi. Ridică puțin din sprânceană dacă aud ceva, nepotrivit cu tihna, cu siesta, se întorc pe partea cealaltă şi continuă somnul, mai căscând odată. Oamenii ruginesc ca lacătele vechi. Încuiate, nu se mai desfac şi căscate nu se mai prind în belciuge – şi se leapădă de chei numaidecât. Ei atârnă de o uşă închisă şi cheile, într-altă parte. Pentru ca lacătul să se apropie de cheie e nevoie de silă, de o voință dinafară.

Trebuie definită poziția, pentru cei ce întreabă, să nu mai întrebe, ori dacă vor mai întreba vreodată să-i trimit la biletul de azi.

Cu o caznă mai mare decât rezultatul, subsemnatul m-am făcut scriitor. Nu e poate prea recomandabil, dar să le zicem lucrurilor pe nume. Toate zilele şi orele mi-au fost pierdute în acest scop difuz. Sensibilitățile au fost contrare şi absolvite toate în preocuparea absurdă a căutării expresiei, imaginii, ideii. Patru din cinci simțuri s-au hipertrofiat din atrofia celorlalte. Mă domină unul singur şi el îmi strică măsura tuturor unghiurilor, prea deschise sau prea strânse. Tot ce iese din segmentul meu mi se pare artificial. O silabă bine punctată şi vârâtă în celula ei definitiv, ca într-un inel

oglindirea cristalizată a unei stele, face mai mult decât un principiu, pe care să-l asimilez trebuie să ies din mine, să intru într-altul sau să mă dilat – şi încep prin a mă împotrivi, ca la o lingură de doctorie. O fi bună dar trebuie înghiţită. Mă prefer bolnav şi-l rog pe Doctor să mă vadă altădată.

Din ce partid mai puteam să fac parte? Doctrina mea nu putea să fie decât una, dacă am apucat-o într-acolo cu pasiune şi îndărătnicie: limba românească. Pentru ea, din nefericire, a trebuit în anii de clocot şi pregătiri pentru o carieră rentabilă, să dezamăgesc toate nădejdile puse în viitorul meu şi să las pe toţi cei plecaţi în pas cu mine să mi-o ia înainte, şi am luat-o peste câmp. Acolo m-am întâlnit cu holdele, cu plugarii, cu păsările în zbor, cu apele, cu vântul şi câteodată cu arătările. S-a isprăvit. M-am simţit în ticăloşia asta bine.

Şi n-am mai atârnat de lupta pentru pâine, pe care mi-a dat-o întotdeauna întâmplarea şi nu mi-am putut face dintr-însa o pravilă şi un vis. Pe negândite m-am întors acasă, crezând că mă duc înainte şi m-am pomenit ştiind mai bine graiul lucrurilor decât al judecăţii. Nu m-am mai înţeles cu cărturarii, cu politicienii, cu metodele şi sistemele. Câteodată m-am gândit că poate sunt un prost, căci rea voinţă n-am avut niciodată să le deprind. Nu s-a lipit de mine nimic din câte se împărtăşesc altora pentru a fi învăţate pe dinafară şi duse mai departe – şi am ajuns rebel şi răzvrătit împotriva oricărei constrângeri şi aşezări. Trăiesc anapoda şi în perpetuu conflict.

Pot să mă schimb? Sunt osândit să trăiesc în toate vremurile afară din epoca mea, dincoace ori dincolo de ea, nu ştiu, dar împăcat cu iluzia că mă găsesc în rânduiala nerostită a împrejurărilor, datinilor şi lucrurilor, bune şi rele, de unde s-a ridicat limba pe care o scriu şi pe care o iubesc, aş cuteza să spun până la crimă, peste orice altă disciplină, convenţie şi lege.

***

Răspunsul d-lui Mihail Sadoveanu
„Îndrăznesc a spune, la noi intelectualitatea a fost şi se dovedeşte reacţionară…”, Ancheta ***Unde merge literatura?***, „Tribuna poporului”, 19 decembrie 1944

Criză a literaturii? Depinde de punctul de vedere al fiecăruia. Eu n-o văd. Momentul e din cele mai interesante şi mai bogate pentru scriitor. Constat însă o criză a literaturilor, în legătură cu criza întregii noastre intelectualităţi.

Transformările adânci în U. R. S. S. se datoresc intelectualilor care, vreme de un veac, au luptat neobosit şi s-au jertfit pentru revoluţia socială.

Îmi aduc aminte cât de mişcat am fost de „Rusia subpământeană” cartea lui Mihail Stepuiak, în care se descriu câteva figuri eroice de jertfe pentru ceea ce era idealul acelor timpuri. Intelectualitatea, în Rusia, s-a aflat în fruntea mişcărilor generoase.

Îndrăznesc a spune că, la noi, dimpotrivă, intelectualitatea a fost şi se dovedeşte încă reacţionară şi scriitorii urmează în mare parte a trăi în asemenea atmosferă.

G. Ibrăileanu spunea bine „că talentul e prima condiţie în crearea operei de artă, dar pe lângă aceasta, neapărat, cercetătorul critic care era el ţinea seama de atitudinea artistului în faţa problemelor vieţii. Şi între scriitorii de talent prefera pe cei care aveau în opera lor mila şi înţelegerea faţă de obijduiţii vieţii.

Tragic la noi e mai ales faptul că la scriitorii ieşiţi din popor găsim deseori asemănări de atitudine de complezenţă faţă de clasele privilegiate. E o atitudine de sclavi. Se găsesc fără îndoială şi excepţii onorabile. Iar milă pentru sărmanii vieţii au dovedit mai deseori urmaşii boierilor pământului. Dintre ei a ieşit istoricul Radu Rosetti, bătrânul, care a constatat în trecutul clasei sale atâtea adevăruri amare şi crude. Că patruzecioptiştii au greşit, şi opera lor n-a fost clădită pe temelii bune, că au aşezat în locul realităţilor forme fără fond, este o altă chestie. Dar într-o ţară în care problema ţărănească este încă deschisă, intelectualii reacţionari îmi apar ca o monstruozitate. Asta într-adevăr e o criză, şi încă profund serioasă...

Nu cred că romanul sau poezia ar putea fi înlocuite în conştiinţa maselor de către alte arte, cum ar fi de pildă cinematograful. Fotografia n-a înlocuit nici nu va înlocui pictura. Se ştie pe urmă că filmul a sporit interesul pentru teatru. De unde se vede că cinematograful ar fi un puternic instrument de ridicare a nivelului cultural al mulţimii. Anumit nivel atins, sufletul omenesc e setos de artă adevărată.

Poziţia scriitorului român în lumea nouă?

Aş avea personal o problemă nouă de tehnică?

Mă simt mai mult decât oricând să rămân acelaşi interpret al poporului celui mare singura realitate a vieţii noastre naţionale, nădăjduind că, în sfârşit, se arată o lumină nouă pentru viaţa lui de îndelungi răbdări şi suferinţe.

Cuvântul maestrului Sadoveanu sună ca întotdeauna, greu şi cu autoritate. Ne-ar plăcea să putem înregistra mai des de la scriitorii noştri astfel de răspunsuri!

Pilda celui mai mare dintre scriitorii noştri actuali în viaţă, e cu atât mai preţioasă cu cât ea nu vine de le un om ce n-a uitat să fie şi o mare conştiinţă. Nu e cel mai frumos rol al scriitorului – acesta?

***

Răspunsul d-lui Al. Philippide

„Dirijarea cu normative s-a văzut că este dezastruoasă întotdeauna pentru valoarea producției”, Ancheta ***Unde merge literatura?***, „Tribuna poporului”, 21 decembrie 1944 (fragmente)

I). […].Criza aceasta […] nu va înceta decât o dată cu restabilirea unui regim de libertate a scrisului literar şi asta, bineînțeles, după ce atât scriitorii (cei mai mulți dintre ei !) cât şi cititorii se vor fi dezintoxicat de tembelismul şi de barbaria spirituală în care i-au aruncat anii de dictatură reacționară. Dirijarea cu normative s-a văzut că este dezastruoasă întotdeauna pentru valoarea producției literare. Ea nu mai trebuie încercată niciodată. Decât o literatură dirijată mai bine lipsa oricărei literaturi.

II). Nu cred că există o concurență pe care cinematograful o face cărții. Şi aceasta din motive psihologice foarte simple.

Emoțiile pe care le dau lectura pe de o parte şi filmul pe de altă parte sunt deosebite prin firea lor. Nu se pot înlocui unele pe altele. Iată de ce, în general, transpunerea pe ecran a operelor literare, a unui roman de exemplu, este aproape întotdeauna o operație zadarnică. Romanul transpus în film va fi întotdeauna inferior originalului. De altfel, transpunerea literaturii în film se face tot mai rar. De pe acum, cinematograful a devenit o artă independentă, cu procedeele ei, cu o tradiție, cu mijloacele ei proprii de creație. Cinematograful, prin firea lui, cere acțiune, mişcare, repeziciune, simplificare. Este o artă de gesturi şi de atitudini exterioare. Emoțiile pe care le dă sunt mai directe decât acelea pe care le dă lectura. Nicio confuzie nu poate fi posibilă între arta ecranului şi arta scrisului. Fiecare are legile ei deosebite şi atinge în noi alte coarde.

Publicul a înțeles acest lucru. Acelaşi om va aştepta cu nerăbdare premiera unui film dar şi apariția unei cărți. Lectura şi spectacolul cinematografic pot coexista foarte bine în cuprinsul sufletesc al aceluiaşi individ. De altfel, faptele dovedesc că cinematograful nu concurează cartea. Gustul lecturii n-a descrescut deloc odată cu înmulțirea sălilor de cinematograf. Ba chiar dimpotrivă. Librarii şi editorii afirmă că tirajul din ce în ce mai urcat al cărților literare dovedeşte că numărul cititorilor de literatură de la noi cel puțin, este în creştere continuă, ceea ce nu s-ar întâmpla dacă cinematograful ar face concurență cărții.

III). Un regim democratic nu poate fi decât prielnic scrisului literar. Numai sub un asemenea regim scriitorul poate spera o îmbunătățire a situației prin reducerea intermediarului dintre scriitor şi public trebuie să fie principalul țel de luptă al unui Sindicat al scriitorilor. Față de un regim social, care ar îngădui toate acestea, numai un scriitor nedemn de meseria lui ar putea să aibă o atitudine ostilă.

IV). Orientarea mea generală se vede chiar din răspunsurile de mai sus. Este de altfel o orientare veche, vizibilă în tot ce-am scris până acum.

Mărturisirile în public, atunci când nu iau formă de poem, nu-mi plac. De aceea aş vrea să exprim numai un deziderat de ordin general, privind activitatea noastră, a tuturor scriitorilor români de azi. Cred că în timpuri ca ale noastre, de frământări şi de prefaceri, genul satiric este foarte potrivit. Societatea românească actuală, cu vechile ei focare şi infiltrații purulente care dăinuiesc (şi încă cum!) în ciuda sincerei dorințe de regenerare a unei bune părți din ea, este o vastă hazna de teme satirice. Epoca duioaselor flaute s-a dus. Se va întoarce iar cândva, în vremuri mai prielnice visării. Până atunci, şuierătoarea aspră a satirei e mai potrivită în gura scriitorilor de azi, decât dulcele fluier elegiac.

Nu oricine, însă, are putere să mânuiască biciul cu ghimpi al invectivei. Cine nu are puterea aceasta, mai bine să continue cântecul pentru care se simte chemat – cu condiția, firește, ca acest cântec să aibă o valoare de artă.

***

Mihai Ralea, ***Lumea de mâine***, „Democrația”, 24 decembrie 1944 (fragmente)

[…]

[I.B.] – Raționalismul conduce la individualism. Acceptați acest corolar sau, credincios ideologiei marxiste, fixați omului o altă poziție în viața socială? Şi cum ați putea numi această poziție?

[M.R] – Vederile la care am ajuns în această privință ar putea fi exprimate prin vocabulul Umanism socialist şi prezintă evidente analogii cu poziția apărată de Malraux în Franța şi de doctrinarii ruşi mai noi. Cred că perfecția omului nu se produce prin desprindere de nucleul social în care a apărut, prin detaşare şi singularizare, ci prin integrarea omului în grup, chiar prin conformism; militez pentru o participare activă, printr-o adeziune spirituală a omului la colectivitate, sunt pentru o creație adaptativă a individului, adică pentru vădirea contribuției individuale cu ajutorul şi prin mijlocirea realității sociale întregi. Nu confund, prin urmare, dorința de singularizare, diferența, cu valoarea, sunt împotriva eroului şi pentru constructor; repudiez concepția romantică şi individualistă şi ader la un fel de umanism anonim, cam în înțelesul dat termenului de Jules Romains, mă interesează tot ceea ce contribuie la perfecția socială. […]

[I.B]- Evoluția naturală a lucrurilor, poate accelerată de fenomenul războiului şi de convulsiile sociale ce vor avea loc după război, ne vor

dirigui fără îndoială către modificări structurale profunde ale lumii. Cum vedeți această schimbare?

[M.R.]- Nu am decât un răspuns, pe care socotesc că nu voi fi nevoit să-1dezvolt: lumea de mâine va avea o organizare socialistă. Situația omului în această societate va fi indicată de doctrina umanismului socialist, pe care am menționat-o în cursul convorbirii noastre. Va fi o poziție acceptată de om cu entuziasm şi bucurie, prin adeziune voluntară. Aceasta soluționează într-un fel şi problema libertății individuale. Fiind personal angajat, acceptând o poziție şi integrându-se voluntar într-un sistem social, omul va avea libertate de acțiune. Nu există supresiune de libertate decât acolo unde este constrângere. Dar omul de mâine în societatea socialistă nu va fi un membru participant prin constrângere exterioară, ci prin adeziune intimă.

Evoluția vieții sociale se face, după credința mea, în sensul unei structuri socialiste a societății, în care omul integrat vieții colective va avea o deplină libertate de acțiune, libertate determinată de adeziunea şi acceptarea deliberată a acestei structuri sociale.

***

Răspunsul d-lui Tudor Teodorescu-Branişte
„Literatura lipseşte din cauza lipsei de hârtie”, Ancheta ***Unde merge literatura?***, „Tribuna poporului”, 25 decembrie 1944

Scriitorul şi gazetarul care ne răspunde astăzi la anchetă, este unul din acei oameni care au avut tăria de a sta absolut departe în tot timpul acestor ani de obscurantism oficial, tărie ce se numără printre principale virtuți ale meşteşugarului condeiului. Fiindcă există două feluri de eroism, amândouă nu mai puțin eficace. Acela care luptă şi acela care rezistă. D. Teodorescu-Branişte, în maturitatea talentului său, a ştiut să reziste. Autorul *Prințului* revine azi în publicistică intact, aşa cum l-a lăsat prima bătaie de gong a războiului nefast şi „sfânt”.... Şi răspunsul d-sale e liniştit, răspicat, fără ocoluri.

1. Nu cred că există o criză a literaturii. Cum nu există o criză a pâinii sau a tutunului. Pâinea şi tutunul lipsesc din pricina crizei de transporturi. Literatura lipseşte din cauza lipsei de hârtie. Dacă am avea hârtie, am avea cărți tipărite, ar rămâne câteva în ....literatură.

Aşa s-a creat totdeauna literatura: oamenii au scris, tipografii au tipărit şi posteritatea a ales ce-a fost bun...

2. Nu. Prețuiesc foarte mult cinematograful. Mai mult chiar decât costul actual al unui bilet de intrare în cinematograf.

Am însă atâta stimă pentru conştiința maselor, încât cred că nimeni nu va confunda un roman cu un film sau o poezie cu o scenetă.

Sunt convins că, în viitor, analfabetismul va dispare. Nădăjduiesc însă că, după efortul dibuirii abecedarului, oamenii nu se vor mulțumi să citească titlurile filmelor de cinema, ci vor adânci paginile cărților, – de proză sau de poezie.

Aceasta depinde numai de oameni. Statul îi poate sili să învețe. Nu să se cultive. Învățătura e una. Cultura, alta!

3. Scriitorul român e în funcție de cititor. Când va avea atâți cititori, încât să-şi poată asigura o situație independentă, scriitorul român va avea față de evenimente poziția, atitudinea dictată de conştiința sa.

Până atunci, neavând cititori şi atârnând de alții, scriitorul român va fi funcționar, diurnist, sinecurist sau pensionar...Deci, fără atitudine! Sau, dacă vreți în „poziția” cucului pe cracă – poziție foarte şubredă.

Pot spune acest lucru, pentru că în cărțile mele am luat o „poziție2 precisă față de eveniment. Bună, sau rea, – însă precisă. Dar nu se poate cere acelaşi lucru tuturor scriitorilor, atâta vreme cât n-au baza materială necesară unei luări de atitudine.

Această socoteală ar putea să pară negustorească. Ea purcede însă de la Karl Marx..

4. Da. De azi încolo, aş dori să scriu mai bine decât am scris până ieri. Iar de mâine, încolo, mai bine decât am scris până azi. Aceasta cred că trebuie să fie năzuința oricărui scriitor.

Peste această năzuință, fiindcă vorbiți de o tehnică nouă, aş spune: în epoca vitezei (avion, cinema, radio), evident că tehnica – (meşteşugul) scrisului se schimbă. Cum? Sub influența acestor realități. Deci: un scris mai viu, mai iute, mai scurt, mai concis. Vom citi totdeauna pe Balzac. Dar masele se vor împăca mai uşor cu Malraux. Vom citi totdeauna pe Tolstoi. Dar tinerii de azi vor fi mai aproape de Ehrenburg. Oamenii sunt grăbiți. Romanul poate să fie stufos. Dar trebuie scris într-un tempo de jazz: de pildă *Contrapunct*, al lui Huxley.

Dar această a patra întrebare a Dv., – cea mai ademenitoare pentru mine, – pare o cursă: cere un răspuns amplu. Şi fiindcă sunt gazetar, ştiu ce înseamnă lipsa de hârtie şi articolul prea lung.

Dați-mi voie să nu cad în capcană şi să pun punct, aici.

***

Răspunsul D-nei Hortensia-Papadat Bengescu
„Nu mi-am propus niciodată să scriu, am scris... dintr-o înclinare accentuată”, Ancheta ***Unde merge literatura?***, „Tribuna poporului”, 30 decembrie 1944

Timpurile istorice ar putea aşeza provizoriu literatura într-un con de penumbră, epocă însă fertilă pentru scriitor deoarece în acest spațiu de timp, observația lui se exercită asupra unei mari bogății de fapte şi oameni.

Numai dacă însăşi structura insului omenesc s-ar schimba, ar putea dispare nevoia de a povesti, deci de a scrie. Scrisul a atins un maximum de dezvoltare, evident nu se poate întoarce cândva la începuturi, nici până la ce măsură meşteşugul scrisului ar mai putea fi perfectibil: deocamdată scriitorul are un câmp tot mai întins de observație cu tot mai multe aspecte, culori şi lumini, îi trebuiesc numai răgazuri.

Cinematograful poate cel mult fi socotit ca o anexă a literaturii şi anume prin text, când acesta are o valoare în sine. Această încercare de a ilustra vizual şi completa auditiv un text, constituie mai mult o distracție ingenioasă, care arareori atinge măsura artei.

Nu mi-am propus niciodată să scriu, am scris încă din copilărie dintr-o înclinare accentuată. Colegele îmi ajutau uneori să rezolv problemele matematice, eu compuneam teorie literară căpătând adesea o notă mai mare pe textul unei camarade; mai târziu am privit în jur şi am acumulat imagini de oameni şi de omenesc, contemplare dezinteresată din care s-a creat mica lume ce am închipuit în slove; nici un model, nici un subiect cunoscut, dar convingerea că acei oameni şi acele fapte ale lor de mine închipuite ar putea exista. Tehnica lucrării vine de la sine adaptată subiectului, făcând trup cu el – nici o premeditare – convingerea că acel proces interior mai cert, mai complect, decât orice căutare. Totul în limita moderată a putințelor mele – pe care acum le cinstiți cu cercetarea dumneavoastră.

***

Răspunsul d. P. Constantinescu.
„O tehnică nouă este valabilă numai când relevă un univers spiritual nou”, Ancheta ***Unde merge literatura?***, „Tribuna poporului”, 30 decembrie 1944

Regretăm, în cazul d-lui Pompiliu Constantinescu, faptul că a trebuit să-i facem o vizită acasă, pentru acest răspuns – în loc să-l găsim în redacția unei gazete sau a unui săptămânal, unde să fie implicat cu scrisul la responsabilitățile publicisticii contemporane – aşa cum s-ar cădea să fie.

Deoarece cronica literară sau articolul de generalități al d-lui P. Constantinescu lipseşte din această publicistică – şi acest lucru se simte.

1) Există mai mult decât o criză literară; se poate vorbi aproape de dispariția literaturii. Revistele literare s-au împuținat, iar cele care mai supraviețuiesc sunt sau prea oficioase, prea puțin literare şi prea rar substanțiale.

Despre cartea literară să nu mai vorbim; ceea ce se numea altădată sezon literar de toamnă este astăzi o pură iluzie. Remediul l-aş vedea, parțial, în apariția măcar a unui săptămânal viu, care să creeze o atmosferă prielnică unei vieți literare.

2) Nici o artă nu poate face concurență altei arte, structura poeziei, romanului şi cinematografului sunt prea specifice, ca să se confunde sau să se anuleze reciproc.

3) Scriitorul să fie în primul rând, sincer cu el însuşi, să aibă o experiență interioară şi, fără-ndoială, talent.

4) Orientarea noastră literară, în douăzeci de ani de publicistică, este cristalizată, ca să ne mai propunem alta decât aceea a prețuirii valorilor autentice, şi de azi înainte doresc să scriu cu tuş şi cerneală; detest stiloul, dictarea şi maşina de scris...

O tehnică nouă este viabilă numai când relevă un univers spiritual nou.

***

Mihail Sadoveanu, ***Lumea de mâine***, „Democrația”, 31 decembrie 1944 (fragmente)

[…]

[I.B.] – Poate nu forțez o discreție, informându-mă asupra autorilor pe care îi considerați apropiați sufletește. Socotesc că literatura engleză…

[M.S.] – Am prețuit-o foarte mult în trecut; o prețuiesc foarte mult astăzi… George Eliot; Adam Bede, Le Moulin sur la Floss. Sunt cărți hotărâtoare. Poate că Tolstoi pornește de aici. Dickens mi-a rămas necontenit drag. M-am desfătat cu Shakespeare, Thakeray, Walter Scott, Thomas Hardy.

[I.B.] – Literatura rusă…

[M.S.] – Tolstoi, Turgheniev, Gogol au fost pentru mine autori urmăriți cu foarte multă luare aminte. I-am citit cu admirație şi dragoste. Mi s-a întâmplat ceva ciudat cu genialul Dostoievski. L-am citit cu ardoare la douăzeci de ani; pe urmă, literatura lui mi-a devenit o adevărată suferință, punându-mi la încercare nervii. Tot chinul acesta… Raskolnikov, Idiotul, Umiliții şi obidiții… Posedații, sunt cazuri de clinic… M-am îmbolnăvit. De

altfel, autorul era el însuși bolnav de nervi. Am apreciat, deși nu pe același plan ca pe primii, pe Gorki şi Andreev; Cehov se ridică însă deasupra lor.

[I.B.] – Literatura franceză…

[M.S.] – Flaubert, foarte mult, în tinerețe, care, ca și Maupassant, rămâne mereu valabil. Pe A. Daudet îl citeam mai cu plăcere altădată. Pe Balzac am început să-l apropii mai cu deosebire după patruzeci de ani. Anatole France, de asemenea, după ceea ce am numit anii de ucenicie. Zola a fost primul scriitor francez cu care am venit în contact; pe urmă l-am părăsit. Asupra scriitorilor mai noi, ale căror nume ți le bănuiesc pe buze, ți-aș putea vorbi cu mai puțină căldură. De la 50-60 de ani am citit mai puține romane. M-au reținut mai ales memoriile și problemele sociale. Partea de ficțiune în literatură mi-a devenit oarecum inactuală. Dar poate că citesc mai puțin, căci am o seamă de îndeletniciri: sunt stupar, șahist, pescar, vânător. Deși poate părea ciudat, scriu puțin: o carte pe an, 20 de zile de lucru. Sunt liber în restul timpului. Fac ce-mi place. Am nevoie de lene, de reculegeri. Am apoi și derivări. De câte ori nu m-am repauzat de scrisul artist al fraților Goncourt, citind pe Dumas-pere.

[…]

Nu mă duc obișnuit la biserică. Sunt însă profund religios, în înțelesul pe care-l are versetul lui Ioan Evanghelistul: La început a fost Cuvântul. Pornind de aci, mă vei înțelege. Socotesc că ceea ce este inteligență în lucruri este Dumnezeire. Eu poate îi spun altfel. Nu fac nicio deosebire între Dumnezeu și Natură.

Văd lumea privită în întregul ei, ca urcând pe o spirală infinită în veșnic progres sufletesc, intelectual. Cred în evoluția, în progresul omenirii.

Nu am făcut niciodată politică, în înțelesul care se dă acestui cuvânt. Am fost odată alături de Goga, nădăjduind să pot înfăptui o operă culturală pentru popor. Am socotit chestia țărănească totdeauna drept cea mai gravă problemă a noastră. Acest lucru îl explic mai bine şi mai larg în ,,Anii de ucenicie". Îmi voi completa poate gândirea într-o serie de articole. Poporul românesc e alcatuit 83 la sută din țărani. Această pătură socială, deşi are un stil propriu de viață, o adancă omenie şi calități de suflet, trăieşte o existență arhaică, deosebită de civilizația lumii actuale. Toată greutatea este: cum să apropiem pe aceşti oameni de lumea nouă? Cu ce mijioace? Pătura noastră conducătoare este falimentară. Nu a condus cu credință şi onestitate. Tăranul a rămas izolat, în datinele lui. Mă întreb mereu: cum se va arunca o punte între ei şi lumea ,,cealalta". Cum vor părăsi aceşti oameni scoica în care s-au izolat? Cum se vor apropia de intelectualitatea țării? În Banat şi Ardeal s-au creat atari punți. Cum s-ar putea face un lucru asemănător în restul țării? Pătura noastră suprapusă e vicleană şi profitoare. Întrebările mă urmăresc: cum se va face fuziunea şi cum se va valorifica tot ce e bun şi nobil în aceşti oameni? Țăranii noştri nu alcătuiesc o mulțime înapoiată. Trăiesc într-o lege

morală, în rânduiala lor seculară. Vor trebui să iasă din izolarea în care au trăit, spre a-şi îndeplini, ca să zic aşa, destinul!

Acestea sunt preocupările mele constante, sub raport social şi politic.

Sunt un om de stânga, aflat pe linia unui fel de poporanism, în spiritul „Vieții Românești", adaptat însă la împrejurări noi. Înțeleg ca poporul român să profite de toate binefacerile democrației din ultimele decenii şi mai ales de marele exemplu rusesc exprimat în „Constituția", a cărei aniversare am serbat-o de curând cu atâta căldură. Greutatea este de a soluționa în lumea democrației de mâine problemele speciale ale neamului românesc.

Noi suntem un stat neevoluat, aproape fără burghezie. Suntem 83 la sută plugari. Pentru a ajunge la comunism ar trebui să facem o evoluție completă prin burghezie şi capitalism. Poate că țara care e cea mai pregătită pentru comunism, sub raportul structurii sociale, este Anglia.

În lumina şi spiritul acesta nou care ne împresoară şi care nu pot fi tăgăduite de nimeni, ne aflăm cu problema noastră specială. Aceasta trebuie soluționată în chipul cel mai potrivit, prin mijloace democratice.

În România, problema muncitorească poate fi soluționată fără sforțare. Muncitorii noştri vor trebui să aştepte cu linişte şi demnitate momentul în care experiențele altora vor deveni o realitate la noi. Cred că totul se poate îndrepta şi orândui între oameni de înțelegere, căci cred cu hotărâre într-o lume mai bună, mai dreaptă. Această lume va veni. N-aș putea spune când, căci oamenii au de apărat interese imediate. Dar eu văd mai departe. Și această lume, o repet, va veni.

***

1945

IANUARIE

1 ianuarie

● În tableta ***De Anul Nou*** din „Bilete de papagal” (anul XVII, nr. 13), Tudor Arghezi se arată dezamăgit de „cărturarii zilei de azi”: „Cărturarii noştri au căzut în stricăciunea belşugului şi în păcatul lăcomiei, începutul tuturor relelor pustiitoare şi al descompunerii simţului de datorie.” Poetul aşteaptă „o aristocraţie nouă, a sufletului”, ridicată din rândurile ţăranilor.

● Junius (Ion Vinea) scrie critic, la rubrica „Alb şi negru”, din „Drapelul”, despre epurări: „Marele privilegiu al ticluitorilor de liste negre ar fi fost să purceadă singuri la executarea conţinutului. E un aprig fior de forţă şi de glorie să te simţi pe rând acuzator, jude şi călău, dintr-o trăsătură de condei urmată de o apăsare pe trăgaci. Numai într-o existenţă excepţională poţi petrece astfel de clipe, o existenţă în care tot românul, pe lângă buletinul de populaţie şi cartela de alimente, îşi are şi «lista» lui.” („Lista neagră”). □ I. Peltz exprimă nădejdea că „1945 va fi anul păcii şi al dreptăţii sociale. Anul izbăvirilor!” (***1945. Anul deslegărilor***).

● O notă semnată Styx din „Dreptatea” anunţă că *Istoria literaturii române...* a lui G. Călinescu cuprinde „destule absurdităţi stilistice cel puţin”, promiţând totodată că acestea vor fi „denunţate” cititorilor într-unul din numerele viitoare ale publicaţiei.

● „România liberă” publică articolul ***Dureri şi bucurii*** al lui Ilya Ehrenburg, care anunţă că anul 1945 „va însemna sfârşitul marii tragedii şi va fi ultimul an al Germaniei hitleriste”.

● În articolul ***Literatura festivă*** din „Libertatea”, Ion Pas repudiază „literatura sărbătorească” de Anul Nou şi de Paşti, „cu Golgote, Magdalene şi Crişti crucificaţi, care zboară apoi, pe aripile unor imagini sprintene, la cer”.

● „Scânteia” publică, în numărul special de Anul Nou, un amplu reportaj de Geo Bogza despre cum ***Oltul ajută oamenilor să organizeze lumea***. □ Într-un articol de sinteză având ca temă ***Cartea în 1944***, Ion Călugăru împarte activitatea editorială a anului scurs în „trei perioade determinate de însăşi situaţia politică: 1) până la bombardamente; 2) de la 4 Aprilie până la 23 August şi 3) de la 23 August până la sfârşitul anului.” În cea de a treia parte, „literatura politică se impune în prim plan”, notează Călugăru, care îi aminteşte pe Lucreţiu Pătrăşcanu (*Sub trei dictaturi*) şi pe Mitiţă Constantinescu (*Continentul U.R.S.S.*). În concluzie: „Contactul pe care au

încercat nemții să-l cultive, apropierea de «cultura» nazistă au eşuat. De piața Franței ne-a rupt războiul. Ne apropiem acum direct şi nemijlocit de marea literatură rusă – deschizătoare de perspective noi. Ne întâlnim cu o nouă viață în plin mers. O nouă literatură va trebui să se nască: care să oglindească viața adâncă a muncitorilor şi țărănimii române, iar cartea care a fost un bun al privilegiaților va deveni unul din bunurile cele mai de preț ale masselor. O nouă eră se deschide pentru scriitor – pentru carte." Sunt amintiți în treacăt „Mircea Eliade şi Radu Gyr, scriitori legionari, sau simpatizanți legionari".

● G. Călinescu publică, în „Tribuna poporului", editorialul ***1945. Pronostic obiectiv***. Identificând în viața politică românească a vremii „două tabere", „a partidelor «istorice» şi a celor din frontul democratic", directorul publicației prevede o evoluție politică a țării în sensul „parlamentelor occidentale", unde se înfruntă două partide guvernamentale: „unul al capitalului şi altul al muncii". De aceea, mult mai şubredă pare poziția partidelor „istorice" (țărănist şi liberal), de vreme ce ambele au „acelaşi program moşieresco-industrial": „Unul din ele va pieri, cum a pierit partidul conservator odată, sau amândouă se vor contopi." Cât priveşte poziția susținătorilor „muncii", un lucru e sigur pentru Călinescu: „Oricare, date fiind condițiile exterioare ori interioare, ar fi limita la care idealul de dreptate socială şi de fericire ar putea ajunge, poziția în viața noastră politică a elementului zis de stânga este definitiv solidă." □ În articolul ***De Anul Nou***, Eugen Jebeleanu numeşte „ursitoarele" noului an: „libertatea şi justiția socială". În acelaşi număr al publicației este descrisă şedința în urma căreia scriitorul „colaboraționist" francez Henri Béraud este condamnat la moarte.

● În „Scânteia tineretului" apare articolul (nesemnat) ***Anul cultural 1944***, care trece în revistă manifestările cultural-ideologice ale ultimelor patru luni, cu un ton triumfalist, dar şi cu accente critice determinate de încetineala epurărilor (de la Academie, de pildă): „O colaborare strânsă şi prietenească, o contribuție sinceră şi reciprocă între tinerii muncitori din oraşe, între tinerii țărani şi intelectuali a început să dea roade. Tineretul smuls întunericului şi-a cerut drepturile lui la cultură, trecând în acelaşi timp la fapte. În oraşe şi la sate s-au organizat festivaluri şi şezători, date uneori împreună de tineretul muncitoresc şi de tinerii țărani. Astfel, în decursul ultimelor patru luni, au avut loc în capitală şi în provincie peste o sută de şezători, unde prin conferințe, prin poezii, coruri, filme de propagandă sau lămuriri tinerii democrați au dovedit dragostea lor de cultură, de muncă, de progres. […] Cu prilejul acestor manifestări culturale au fost recitate versuri din poeții-luptători români şi sovietici. Tinerii muncitori au declamat poeziile: *De vei fi, iubite, în război rănit, Sub razele vremurilor noi, Ciocoii, Doina plugarilor, Cântecul muncii, Pe ogor ce nu-i al tău, Coloana de atac, Ne vine dreptatea, Trădătorii, Lui Ceapaev, Tinerețea mea, Țară plânsă, Noi,*

Țăranul, Veselie, Cine cere socoteală, Rugămintea din urmă, etc. S-au prezentat scenetele şi piesele de teatru *Vai de cel ce se scoală prea târziu, Dezrobirea muncii, Prostul, Mai avem o judecată, Scriitorul doctor*, etc. Au fost organizate coruri şi intonate *Internaționala, Marşul pandurilor, Katiuşa, Imnul tinereții* etc. precum şi cântece populare. […] Dar propagandiştii hitlerişti din România, agenții Berlinului, delegați cu menținerea confuziei, cu împrăştierea panicii în rândul populației, misiții culturali ai lui Goebbels sosiți în țară timp de patru ani, dispăruți din presă, n-au dispărut încă din librării. Gazetele şi revistele conduse de ei nu mai apar. Societatea Scriitorilor Români i-a epurat pe cei mai mulți. Susținătorii lor îşi păzesc astăzi propria piele. Totuşi, la Academia Română nu s-a efectuat încă nici o epurație. Totuşi S. S. R. n-a luat nici o măsură pentru ca să nu lise mai îngăduie scriitorilor epurați publicarea de cărți cu conținut periculos. Totuşi nu s-a dat nici o dispoziție ca volumele autorilor pronazişti să fie scoase din librării".

● În nr. 1 din „Națiunea română", Ştefan Aug. Doinaş publică poemul *Crai de ghindă,* cu dedicația „lui Radu Stanca".

4 ianuarie

● Sub titlul ***Ce faci, părinte?***, „Bilete de papagal", nr. 14, publică dreptul la replică al preotului Victor N. Popescu, rectorul Internatului Teologic de la Radu-Vodă din Bucureşti, care fusese vizat de tableta arghezian omonimă din nr. 6 (22 decembrie 1944) al publicației. Textul preotului e însoțit de comentariul lui Arghezi, care afirmă că a vrut să facă „demonstrația unui lucru simplu şi de linie mare": că în momentul respectiv clerul era cu totul absent din „viața românească". „Din trecutul prestigiilor [...] au ieşit, iar în lupta zbuciumului actual refuză să intre" – conchide Arghezi.

● Două anunțuri din „Jurnalul de dimineață" privesc criza hârtiei: „Pentru a-şi asigura apariția, ziarele sunt nevoite să-şi aducă hârtia direct de la fabrică, suportând cheltuieli de transport care-i ridică prețul cu 50% peste costul ei normal" (**Pentru cititori**); „Singura fabrică din țară care produce hârtie rotativă pentru ziare, cea de la Buşteni, şi-a încheiat activitatea de zece zile, sub motiv de lipsă de combustibil şi celuloză. Motivarea este neserioasă, fiindcă atât de combustibilul cât şi celuloza se găsesc numai la câțiva zeci de kilometri de Buşteni. Aşa cum au reuşit ziarele să-şi aducă hârtie, cu mari sacrificii, din occident, de la o distanță de cinci ori mai mare, ar fi trebuit şi ar fi putut şi fabrica Buşteni să-şi procure materialele necesare ca să nu-şi înceteze producția. Suntem îndreptățiți să credem că Oficiul de hârtie şi fabrica Buşteni au recurs din nou la clasicul lor sistem, care a dat totdeauna rezultatul dorit, ori de câte ori intenționau să ceară o masivă urcare de prețuri." (**Lipsa hârtiei**).

● „Scânteia” anunță moartea lui Romain Rolland și îi dedică o pagină: Virgil Ierunca semnează un articol de evocare a activității dispărutului, în care calitățile pozitivate sunt că Rolland „e alături de proletarii Europei, scrie pentru popor, pentru libertate și pentru justiție, arătând drumul scriitorului într-o societate nouă și liberă”. Scriitorul francez este, de altfel, comemorat în majoritatea publicațiilor: „Jurnalul de dimineață” anunță prin Tudor Teodorescu-Branişte că ***A murit Romain Rolland*** („Azi, când atâți scriitori «colaboraționiști» stau în fața tribunalului, orice om cinstit, orice democrat sincer se va închina cu durere în fața mormântului lui Romain Rolland, marele artist și marele cetățean”); în „România liberă” (an. III, nr. 132), Gheorghe Dinu îl evocă în calitate de „mare prieten și admirator al Uniunii Sovietice”, iar în „Libertatea” (an. II, nr. 119), G. Spina îl califică drept „pacifist fanatic” (în nr. următor al ziarului scriu despre el și Eugen Relgis și Ion Pas).

5 ianuarie

● „Dreptatea” anunță înființarea unui fond de 1.500.000 lei, care va fi împărțit în mod egal pentru a se premia cea mai bună traducere din Pușkin în românește, o antologie a literaturii ruseşti și traducerea operelor lui Eminescu în limba rusă.

● „Fapta” publică o recenzie a lui Valeriu Popovici la *Sub trei dictaturi* de Lucrețiu Pătrășcanu, „un dosar migălos construit servind drept punct de plecare tuturor redeșteptărilor și deci înțelegerii greșelilor în care ești azvârlit atunci când simțurile nu te mai călăuzesc în epocile de turburi mistere și umbre”.

● În „România liberă”, N. Moraru afirmă că instanța de judecată a „criminalilor de război” trebuie denumită „TRIBUNALUL POPORULUI” și compusă din „judecători ridicați din sânul masselor populare”.

● Romain Rolland este comemorat, în „Libertatea”, prin articolele lui Eugen Relgis (***Un erou al spiritului***) și Ion Pas (***Artist și cetățean***).

● În editorialul ***Birocratismul presei*** din „Tribuna poporului”, G. Călinescu semnalează faptul că, în gazetăria momentului, „mai toate articolele spun cam același lucru”. Riscul pe care autorul articolului îl incriminează este că ia naștere astfel „un nou birocratism, jurnalistic, care duce la parazitarea vieții intelectuale și la obișnuirea cititorului cu gazeta-șablon”. □ În aceeași publicație continuă „marea anchetă” cu titlul ***Unde merge literatura?***, inițiată în anul precedent de către Dan Petrașincu. În numărul curent al ziarului răspunde Emil Dorian, care afirmă că „există, fără îndoială, o criză a literaturii”, pe care o explică în termeni marxiști („cultura nefiind decât o suprastructură a economicului”) și o identifică în aceea că literatura „s-a separat cu totul de popor, de viața adevărată a oamenilor, închizându-se în spațiul îngust și sterilizant al unui grup, care servea interesele unei clase”.

Cât privește o eventuală „remediere” a situației, Dorian avertizează că „scriitorii care au trădat cauza poporului vor fi recunoscuți, sub masca lor de cotei călugăriți peste noapte, și vor fi extirpați de către popor, care nu poate ingera decât arta care îl oglindește”. □ Până la încetarea apariției revistei (o dată cu nr. 133 din 11 și 12 februarie), la ancheta lui Dan Petrașincu vor mai răspunde Camil Petrescu (nr. 108 din 12 ianuarie), Ury Benador (nr. 110 din 14 ianuarie), Saşa Pană (nr. 112 din 17 ianuarie), Ion Biberi, Lucia Demetrius, Ștefan Roll (nr. 118 din 24 ianuarie), D. I. Suchianu (nr. 119 din 25 ianuarie), Gala Galaction (nr. 124 din 1 februarie), Al. Mironescu, Virgiliu Monda, Cella Serghi și Gh. Talaz (nr. 127 din 4 februarie). Dan Petrașincu va prezenta câteva concluzii pe 10 februarie.

6 ianuarie

● Valeriu Popovici semnează în „Fapta” o amplă și entuziastă recenzie a romanului *Rogojina*, scris de directorul ziarului, Mircea Damian: romanul „este un bilanț al tragicelor întâmplări dictatoriale care au ajuns în pragul falimentului și în mijlocul prăbușirilor”. □ Altă cronică va publica Virgil Ierunca, în „Victoria”, 29 ianuarie, reproșându-i autorului că „a dovedit o lipsă ciudată de înțelegere a tendinței în artă. Tendința nu se afișează, nu se oferă în plancarde: ea se revarsă impersonală și obiectivă.”

● G. Călinescu semnează în „Tribuna poporului” articolul ***Construcție***, în care își reafirmă viziunea „unui Bucureşti monumental” („Eu vreau un Capitol alb ca acela din Washington. Poporul are trebuință de teatre, de săli de concert, de biblioteci, de muzee.”), pe care și-o susține prin aceea că „lucrătorul [...]]n fond este un artist”: „Poporul nu vrea numai «pâine», el vrea pâine bună și forme, arta de totdeauna a fost cerută de popor și oferită lui ca un aliment vital. Rusia sovietică a înțeles acest lucru elementar, a conservat vechile monumente, oferindu-le foștilor proletari, și a construit cu frenezie altele.” Articolul se încheie cu un apel patetic în favoarea „entuziasmului constructiv”: „Tineri arhitecți, Renașterea noastră va veni, visați formele mărețe fără stânjenire. [...] Alăturați-vă viziunilor mele pozitive spre o lume mai luminată. Visul nostru aburos de azi va fi mâine un monument de piatră. Noi visăm pentru Mâine, noi suntem Pionierii.”

7 ianuarie

● În tableta ***Tripoul Teatrului Național*** din „Bilete de papagal”, nr. 17, Tudor Arghezi se arată scandalizat de propunerea ca reconstrucția Teatrului Național să fie finanțată din impozitele obținute prin aprobarea înființării unor noi cazinouri: „Dacă niciun ban nu-i mai pute ministerului, care guvernează și credința religioasă și meșteșugurile estetice, nu s-ar vedea motivul pentru care odată indus în confundarea organelor anatomic depărtate, s-ar opri în drum și nu ar întemeia și o casă de toleranță.”

Rememorând experiența funestă a Cazinoului de la Sinaia, autorul articolului continuă: „Când va mai funcționa și o filială în București, două noi spelunci de jaf, de asasinat la rece și demoralizare vor pune vârf movilelor de gunoaie și viermi, printre care trec câteva bulevarde asfaltate și o Cale a Victoriei ultimelor turpitudini."

● În săptămânalul „Curierul israelit. Organul Uniunii evreilor români" (seria II, nr. 17), B. Brănișteanu scrie: „Nu ne este îngăduit să uităm, nu pentru a pedepsi neomeniile, fărădelegile, jafurile, asasinatele în massă ce s-au comis contra noastră, ci pentru ca să veghem și să muncim, ca asemenea catastrofe să nu se mai poată întâmpla, ca să contribuim la opera de stârpire a molimei antisemite, printr-o acțiune politică bine chibzuită și printr-o purtare demnă, sobră, morală, decentă, cum este conformă cu întreaga noastră structură etică și ar fi corespunzătoare, cu toate tradițiile noastre, la baza cărora stau învățăturile Bibliei, dintre care una dintre cele mai potrivite actualității este că averea, că bogăția obligă. Obligă la caritate, la filantropie, la grija la binele obștesc, la acea decență și modestie, care fac toate ca bogățiile să fie o binefacere pentru tine, ai tăi și pentru întreaga comunitate, nu numai religioasă, în mijlocul căreia trăiești." (***Reflecții la început de an***).

● Tudor Vianu scrie în „Democrația" (anul II, nr. 14) despre ***Spiritul reconstrucției***, care „nu poate fi acela care s-ar mulțumi să reclădească oricum. A reconstrui înseamnă a construi mai bine ca în trecut. [...] spiritul reconstrucției va trebui să se sprijine pe colaborarea inițiativei colective cu aceea individuală. Spiritul reconstrucției va trebui să fie în primul rând acel al Statului. [...] Inițiativa individuală va trebui să se încadreze într-un plan concentrat de muncă colectivă." „Toate puterile morale ale națiunii trebuiesc chemate pentru a trezi acest spirit al reconstrucției, acea stare de însuflețire colectivă organizată care urmează să ne dăruiască țara mai bună de mâine. Îndrumătorii tineretului în școală, savanții, tehnicienii și artiștii prin exemplul înfăptuirilor lor sunt chemați să propage deopotrivă spiritul necesar al reconstrucției. [...] Nu vom avea un adevărat spirit reconstructiv atâta timp cât nu se va dezvolta printre noi, până la forma lui cea mai deplină, tipul uman tehnic. Când vorbesc de omul tehnic nu mă gândesc numai la individul apt pentru unica formă a muncii industriale, ci la exemplarul uman specializat pentru orice formă a muncii. [...] Omul tehnic nu este numai acela care *știe* bine ceva, dar și acel care poate *face* ceva în condiții optime de realizare." □ Monica Lovinescu publică în același număr proza *Marionete* (partea a doua în numărul următor). □ Continuă seria de anchete ***Lumea de mâine***, inițiată de Ion Biberi la sfârșitul lui 1944: invitat este Gr. T. Popa, decanul Facultății de Medicină. În continuare vor fi invitați Tudor Arghezi (nr. 15, 14 ianuarie), D. Gusti (nr. 16, 21 ianuarie), Felix Aderca (nr. 17, 28 ianuarie), G. Călinescu (nr. 18, 4 februarie), P. P. Negulescu (nr. 19, 11 februarie), Al. Rosetti (nr. 20, 18 martie), George Enescu (nr. 21, 25 martie),

I. D. Gherea (nr. 22, 1 aprilie), Mihail Romniceanu (nr. 24, 15 aprilie: convorbirea e singura care nu e realizată de Ion Biberi, intervievatorul fiind Gheorghe Bumbești), Alice Voinescu (nr. 25, 22 aprilie), Petru Comarnescu (nr. 26, 29 aprilie), Ion Sava (nr. 27, 6 mai), K. H. Zambaccian (nr. 28, 20 mai), F. Șirato (nr. 32, 17 iunie), Anton Bibescu (nr. 33, 24 iunie). Din această serie face *de facto* parte și convorbirea cu Basil Munteanu (nr. 30, 3 iunie), deși aceasta, titrată „Un român în fața fenomenului francez", nu apare la rubrica „Lumea de mâine"; dealtfel, dialogul va fi inclus în volumul „Lumea de mâine" care va ieși la sfârșitul lui 1945, și care nu-l va avea în sumar pe Romniceanu.

● Apare, la București, „Torța", subintitulată „Revistă săptămânală", care durează până la 25 martie 1945. Director: M. Sevastos. Revista publică versuri, proză, eseuri și amintiri, o cronică a cărților și revistelor, traduceri. Colaboratori: T. Arghezi, Demostene Botez, Magda Isanos, Radu Boureanu, Al. Philippide, N. D. Cocea, F. Brunea Fox, Damian Stănoiu, Eusebiu Camilar, V. Eftimiu, Gala Galaction, M. Sadoveanu, Eugen Relgis, Tudor Măinescu. M. Sevastos ține cronica literară. În primul număr al revistei Al. Philippide semnează articolul ***Locul poeziei sociale***, în care discută critic, dar păstrând o atitudine ponderată, impunerea poeziei sociale în exclusivitate și oportunismul politic: „Se agită prin publicațiile noastre zilnice chestiunea poeziei sociale. Chestiunea, desigur, există, e foarte actuală, foarte importantă pentru mersul înainte al unei literaturi, însă este pusă greșit sub formă de îndemnuri imperative către poeți să compună numaidecât poezii de conținut social, cu excluderea oricărei alte specii de poezii. Nimic mai ridicul decât insul care până mai ieri, modula duioase plângeri lirice și care, deodată, peste noapte, din piculinist sentimental vrea să se transforme în trâmbițaș viguros al unei orânduiri sociale. Trâmbița în gura lui dă sunete de drâmbă. Poezia noastră din ultimele luni arată asemenea semne. Fenomenul este analog cu acela al apariției democraților «sinceri» și «vechi» (mai ales vechi!) pe toate drumurile. Te miri de unde au răsărit. Îi cunoști și nu-ți vine a crede că sunt tot ei. Primejdioasă specie de oameni! Singura lor consecvență de caracter este ușurința cu care își schimbă cravata convingerii. Nimic nu dovedește că gestul lor de azi nu s-ar putea repeta mâine în sens contrar – în toate sensurile, după cum suflă vântul! […] Poezia este creație individuală. Ea poate exprima sentimentele colectivității [...] Nu se cunoaște nici o poezie mare compusă de o colectivitate. Întotdeauna a fost o singură gură care a cântat, o singură mână care a scris. Colaborarea în doi este posibilă dar nu întotdeauna fructuoasă. În trei sau în patru, ea nu poate da loc decât la un joc amuzant, ca o șaradă sau o combinație de cuvinte încrucișate. Un roman scris de șapte autori, o poezie făcută de cinci poeți, o piesă compusă de zece dramaturgi, toate acestea sunt inconcevabile și absurde. Exemplul poeziei populare, pentru a dovedi contrariul, nu este tocmai

potrivit. Poezia populară este anonimă, dar nimic nu demonstrează că este produs colectiv. La origine, ea este tot o creație individuală. Nicio sforțare colectivă nu poate produce poezie. Nicio propagandă nu poate zămisli poeți. Vocația nu se învață şi convingerea nu e destul pentru a face pe cineva scriitor. Îndemnurile pe care unii şi alții le dau astăzi poeților să compună poezie cu conținut social sunt fireşti în vremuri ca ale noastre însă sunt sortite să n-aibă prea mare efect. Poezia socială nu se face cu îndemnuri şi încurajări, cu bunăvoință şi entuziasm. În orice caz, ea nu se face numai cu atâta. Nu oricine poate fi poet social. Sau, mai exact, nu orice poet poate exprima sentimentele mulțimii, aspirațiile ei sociale. Oricâte îndemnuri ar primi din afară chiar oricât ar fi de convins de necesitatea unei poezii cu conținut social la un moment dat, poetul nu va putea să scrie o astfel de poezie, dacă nu va simți îndemnul în el însuşi."

● „Universul" publică nota informativă ***Obligațiuni impuse bibliotecilor publice***, privind epurarea bibliotecilor prin formarea unui fond social, greu accesibil: „Prefectura poliției Capitalei aduce pe această cale la cunoştința tuturor bibliotecilor învățământului superior că, în virtutea art. 16 din convenția de armistițiu, toate lucrările şi publicațiunile interzise, vor fi retrase din circulație, fiind inventariate separat şi închise în dulapuri sau în încăperi speciale. Operațiunea de mai sus, se va face sub directa supraveghere a şefilor instituțiilor respective. Cei care vor contraveni prezentului comunicat, vor fi trimişi în judecată şi pedepsiți potrivit dispozițiunilor legii nr. 651/944, referitoare la sancționarea celor vinovați de sabotarea aplicării convenției de armistițiu."

8 ianuarie

● În „Victoria", Ion Caraion semnează *Poezia tânără*, articol care dezbate condiția scriitorului, avertizând că poezia „cetățenească" tinde să devină o modă şi să se artificializeze: „E just că momentul istoric pe care îl parcurgem, implică nu numai datorii individuale, față de tine însuți, dar şi obligații cetățeneşti. E just că aproape în toate țările democratice există scriitori, care au participat efectiv la luptă, adăugându-şi atributelor lor poetice calificative, dintre cele mai bărbăteşti. Acestea sunt însă cazuri disparate. Scriitorul adevărat nu trebuie să se forțeze să scrie ceea ce nu simte. Un poet care nu e revoluționar, care nu trăieşte o senzație sau un complex întreg de senzații, nu va putea – oricât s-ar căzni – să scrie o poezie revoluționară bună. O anumită parte din poezia cea mai tânără, atunci când îşi umple rândurile cu benzină, fier, bazalt, motoare, şuruburi, maşini, oameni etc., neglijează tocmai această lege elementară: sinceritatea față de ea însăşi. O sensibilitate poetică siluită se alterează sau se perverteşte în detrimentul poeziei. Poetul sau debutantul care îşi desconsideră şi-şi falsifică libertatea lui interioară, trădează poezia şi nu serveşte nici societății. E

frumos, e viril, e modern chiar să fii scriitor luptător, să ştii că de pe meridianul tău comunici spiritual cu poeții sovietici, cu maquiştii francezi, cu talentele în refugiu ale Germaniei democratice. Dar dacă nu te-ai născut scriitor luptător (dăm noțiunii de luptă o sferă mai largă decât aceea de front cu gloanțe şi obuze), nu te forța niciodată, tinere poet şi confrate, să fii altfel decât eşti."

● Câteva articole despre personalități în viața şi opera cărora se află modelul luptătorului pentru schimbarea socială apar în „Scânteia tineretului". Virgil Ierunca semnează ***Abraham Lincoln*** („primul preşedinte de libertate al Americii", „provenit dintr-o familie modestă şi mereu pe drumuri", cu o tinerețe marcată de sărăcie şi muncă grea). Ion Caraion scrie despre ***Nicolai Alexeevici Nekrasov***, considerând că există o relație determinantă de la biografie la operă, iar Nekrasov este un „poet realist", „al maselor, al țăranilor, al celor care suferă, al poporului rus tăvălit şi batjocorit sub cenzura țarilor, un poet social şi uman, un precursor al scriitorilor «ingineri de suflete»", care merită „elogiul nostru pentru viața şi convingerile sale de adevărat scriitor-luptător şi de precursor al unei ere progresiste". □ Un articol nesemnat, ***A murit Romain Rolland***, îl consideră pe scriitorul francez care admira U. R. S. S.-ul şi era prieten cu Maxim Gorki, ca fiind „cel mai în vârstă dintre combatanții socialişti ai occidentului".

10 ianuarie

● În „Libertatea", Al. Claudian scrie ***Despre antisemitism***: „Trist fenomen de diversiune politică, de ură socială greşit îndrumată, simptom de sărăcie generalizată, revoltă inconştientă de scopurile ei, anti-capitalism naiv, «socialism» al culturii, – antisemitismul nu poate fi remediat decât prin prosperitate materială, prin îmbunătățirea vieții materiale a claselor de mijloc şi prin cultura sufletească a mulțimilor."

11 ianuarie

● „Bilete de papagal" publică, în spațiul rubricii „Calendarul lui Cocò", o parte a conferinței rostite la Radio de F. Aderca, în care, pornindu-se de la faptul că „Avem la îndemână o revistă săptămânală, ca întâia călăuză «Veac Nou», organul Asociației pentru strângerea legăturilor culturale dintre noi şi Uniunea Sovietelor", se exprimă admirația pentru „noua civilizație de stil colectiv", aflată „în vecinătatea noastră imediată, în Rusia Sovietică".

● „Fapta" comunică hotărârea luată de Comisia de epurație de pe lângă Universitatea din Bucureşti de a fi îndepărtați din învățământ N. Herescu (Facultatea de Litere), dr. N. Roşu, dr. Şerban Milcoveanu (asistenți la Facultatea de Medicină), Radu Demetrescu-Gyr (asistent la Facultatea de Litere) etc. (***Noi epurări la Universitatea din Bucureşti***).

● În editorialul ***Intelectuali de tot felul, uniți-vă!*** (lozincă susținând sindicalizarea vieții universitare, care tocmai era în curs de realizare) din „Tribuna poporului”, G. Călinescu avertizează că „intelectualii trebuie să se organizeze, ca şi colegii lor muncitori, căci orice timpuri vor veni, ca pretutindeni în lume, tăria este a corpurilor organizate”. De altfel, în concepția sa, „intelectualul adevărat nu-i decât un muncitor calificat”.
● Are loc inaugurarea Librăriei „Cartea Rusă” (cf. „Ultima oră”, din 12 ianuarie). Festivitatea este deschisă de cuvântarea prof. C. I. Parhon, preşedintele A. R. L. U. S.

12 ianuarie
● Ion Călugăru scrie în „Scânteia” despre ***Cultura clasei muncitoare***, apreciind „căldura entuziasmului popular” ce poate fi simțită la şezătorile ținute „pe lângă toate marile uzine, la şcolile de cartier”. „Niciodată ... n-au răsărit din clasa muncitoare atâția poeți”, observă Călugăru, îndemnând „cărturarii şi artiştii cu renume şi pregătire” să „dea o mână de ajutor tinerelor elemente ce se ridică din clasa muncitoare”. □ În acelaşi număr al ziarului începe publicarea unui foileton (nesemnat) despre ***Viața lui Lenin***, care va continua, aproape zilnic, de-a lungul anului. □ Un reportaj consemnează ***Inaugurarea librăriei «Cartea Rusă»***: din asistență fac parte A. Toma (care citeşte „o poezie ocazională”), Mihail Sadoveanu, Petre Pandrea, Victor Eftimiu, G. Ivaşcu, N. Moraru, G. Macovescu, Ştefan Roll, M. Sevastos, Andrei Tudor, Silvian Iosifescu, Virgil Ierunca ş.a. În enumerare apare şi numele lui Ceauşescu, fără prenume.
● În „Tribuna poporului”, Camil Petrescu răspunde la ancheta ***Unde merge literatura?***; Camil Petrescu neagă existența unei crize şi, mai mult decât atât, avertizează că „Opera de creație nu e [sic!] de a juca un «rol». Ea poate fi cel mult reprezentativă şi în acest sens, fiind cu alte cuvinte substanțială, ea slujeşte, fără să-şi fi impus aceasta, şi fără să i-o impună nimeni, toate cauzele mari ale istoriei.” (**vezi Anexa**)
● N. Steinhardt scrie în „Victoria” despre ***Cazul Jean Cocteau***, incriminându-i „febrila lui activitate teatrală şi cinematografică în timpul ocupației”, respectiv „adeziunea entuziastă pe care o da «revoluției naționale» a regimului Pétain.”
● Sub titlul ***Cărți ruseşti, în sfârşit cărți ruseşti!***, „România liberă” prezintă ditirambic ***Deschiderea librăriei „Cartea Rusă”***, ca pe un eveniment îndelung dorit şi aşteptat: „În timp ce afară tumultul Căii Victorii frământă trotuarele, se revarsă prin magazine şi străzi laterale, în localul fostei cârnățării „Kulke”, librăria „Cartea Rusă” şi-a deschis uşile într-un cadru de adevărată sărbătoare. Localul librăriei a devenit neîncăpător pentru toți reprezentanții de seamă ai culturii româneşti care au ținut să sublinieze prin prezența lor cu câtă dragoste este primită această inițiativă de către

intelectualitatea românească şi cât de necesară era pentru poporul român, deschiderea unei librării din care cartea rusă să nu mai lipsească. Anii de dictatură au prigonit tot ce venea din U. R. S. S. Lucrările ştiințifice ca şi cele literare au fost decretate dinamitarde şi interzise. Şi cultura noastră a suferit. Experiența popoarelor sovietice ne-a lipsit. Iată însă că anii de întuneric au trecut şi cultura românească începe să se aşeze pe adevăratul drum. Prin mijlocirea guvernului sovietic, a oamenilor de ştiință sovietici şi a asociației A. R. L. U. S. lipsurile încep a fi reparate. Deschiderea acestei librării este unul din paşii hotărâtori. Cunoaşterea popoarelor Uniunii Sovietelor şi a celor ce au ele mai de seamă în literatură, artă, ştiință, muzică, etc. vor înceta de a ne mai fi interzise. De pe acum se poate vedea în rafturile librăriei că eforturile pentru umplerea acestui gol au fost începute. Cărți, nenumărate cărți sovietice umplu rafturile. Cărți de ştiință, de literatură, politice, povestiri pentru copii, cărți în care se arată uriaşul efort al popoarelor sovietice pentru definitiva zdrobire a fascismului, cărți în care se demască fascismul. Răsfoindu-le citind când din una când din alta, toate fiind la fel de interesante, mulțimea le priveşte cu aviditate, cu bucurie, cu bucurie abia aşteptând când le vor putea ceti pe îndelete. Literații caută romane, oamenii de ştiință cărțile specialității respective, muzicanții partituri. E o foame a mâinii lor care vor să scotocească tot ochilor care vor să citească tot. Toți au aerul de a spune: „Cărți ruseşti, în sfârşit cărți ruseşti” şi paginile se răsfoiesc repede, repede, ochii aleargă de la un raft la altul. Multora parcă nici nu le vine a crede că deschiderea unei astfel de librării este o realitate. Au aşteptat-o atâta încât astăzi li se pare a fi prada unui vis. A unuia din visurile lor de acest fel, de altă dată. Şi mulțime nouă vine necontenit. […]” □ Printre participanții la acest eveniment, conform aceleiaşi publicații, s-au aflat: Tudor Vianu, Al. Rosetti, Miron Constantinescu; Tudor Teodorescu-Branişte, G. Ivaşcu, N. Moraru, G. Macovescu, Scarlat Callimachi, Mircea Damian, Virgil Ierunca, Ştefan Roll, Horia Liman, Silvian Iosifescu, Cerna-Rădulescu, Ştefan Baciu etc.

13 ianuarie
● Recent dispărutul Romain Rolland este evocat în „Dreptatea” de I. A. Terebesti. □ Tot cotidianul țărănist anunță ca iminentă apariția operei oratorice a lui B. Ştefănescu-Delavrancea, într-o ediție îngrijită de Ion Livianu (directorul „Dreptății”) şi de C. Bruteanu, cu ajutorul fiicei dramaturgului.
● În „Jurnalul de dimineață”, B. Brănişteanu scrie despre cartea lui Lucrețiu Pătrăşcanu *Problemele de bază ale României*: „[...] d. Pătrăşcanu nu se deosebeşte întru nimic de pionierii socialismului în România. Ca şi dânşii, el crede că pentru realizarea ultimelor ținte ale socialismului, ale maximaliştilor, condițiunile economice şi sociale ale României nu sunt încă

coapte, ci trebuiesc abia pregătite, iar pentru această pregătire, clasele sociale ele însele, nu sunt încă destul de dezvoltate, de evoluate. [...] «Acolo unde burghezia a abandonat propria-i revoluție, proletariatul este constrâns să reînnoade firul istoriei şi, sub hegemonia lui, să înfăptuiască, să grăbească şi să desăvârşească procesul istoric întrerupt la 1848.»" (***O carte actuală***)

● Tendința de valorificare a unor scriitori minori, dar cu merite „progresiste", se reflectă prin comemorarea lui I. Păun-Pincio, în „Libertatea". Semnatarul articolului, I. Felea, consideră că acesta „tot talentul şi capacitatea sa le-a consacrat coloanelor gazetei pentru ridicarea şi luminarea norodului".

14 ianuarie

● În tableta (nesemnată) ***Bilete teatrale*** din „Bilete de papagal", Tudor Arghezi ia act cu satisfacție de faptul că ministrul Cultelor şi Artelor a „zvârlit la coş" oferta de reconstrucție a Teatrului Național împotriva căreia se pronunțase şi el (v. „Bilete de papagal", nr. 17 din 7 februarie) şi propune ca refacerea clădirii să se realizeze din „fonduri oneste", de pildă prin transformarea instituției în societate pe acțiuni.

● „Curierul Israelit", nr. 18, recomandă, prin B. Brănişteanu, cărțile: *Oraşul măcelului* de Brunea Fox, *Pogromul de la Iaşi* de Marius Mincu şi *Urmăriți de Gestapo* de ing. Leon Loewenton (***Lectură pentru toți***).

● În „Democrația", nr. 15, în cadrul anchetei lui Ion Biberi ***Lumea de mâine*** răspunde Tudor Arghezi: „Lumea de mâine? Ce-o fi însemnând acest vocabul de iluzii, pe care îl aud în câteva limbi de zeci de ani de zile, când sincer, şi când ipocrit? Cine vorbeşte în toate epocile de lumea de mâine? Lumea de azi. În literatură cel puțin, lumea de ieri a fost calitativ întotdeauna mai bună decât cea de azi. Pomeneai de Pascal. Când a scris Pascal? Acum peste 300 de ani. La ce fel de lumânare de ceară a scris pana lui inegalată din confortabilul ev al becului electric? Să nu uităm manuscrisele, ca Biblia, care sunt opera celui mai întunecat trecut, al opaițului de seu şi ulei." □ Este publicat articolul ***Menirea scriitorului*** al lui Victor Eftimiu, împotriva „turnului de fildeş": scriitorul „trebuie să-şi ia locul ce i se cuvine în inima societății, în conştiința altor neamuri, în fruntea neamului său, pe care-l simte, îl cunoaşte, îl adulmecă, îl stăpâneşte şi-l iubeşte mai mult decât orice alt slujitor al cetății". (**vezi Anexa**) □ La rubrica „Profiluri negre" figurează Ion Marin Sadoveanu, epurat de Societatea Scriitorilor Români: Ilie Radu, autorul articolului, îi reproşează că „a îmbrăcat fără mustrare de conştiință uniforma albastră a zisului Front al Renaşterii naționale, unde se puteau vâna situații, partid unic politic de model nazist" şi că apoi „a intrat în primul guvern de dictatură ca subsecretar de stat la Culte şi Arte". (**vezi Anexa**)

● „Dreptatea" anunță „vastul program filosofic şi ştiințific" pe care îl are Editura „Fundației Regele Mihail I" („prima instituție de cultură din țară") pentru anul în curs, menționând câteva titluri din colecțiile „Cartea muncitorului" (*Lumea noastră* de Ion Pas, *Stahanov şi stahanovismul* de G. Ivaşcu, *Mai multă omenie* de Ştefan Tita), „Biblioteca de filosofie" (*Estetica* de T. Vianu, *Credință şi misticism* de M. Florian, *Kalokagathon* de P. Comarnescu), „Biblioteca socială şi politică" (*Introducere în criminalogia dialectică* de Petre Pandrea) şi „Secolul XX" (*Mari figuri contemporane* de Winston Churchill, trad. de Oscar Lemnaru). □ Sub pseudonimul „Styx", ziarul publică şi o notă acidă la adresa lui Lucian Blaga, despre care „nu se mai aude nimic", poate doar „ecourile absurdei simfonii de odinioară". Insinuând că termenii din sintagmele „cenzura transcendentă", „spațiul mioritic" şi „cunoaşterea luciferică" sunt permutabili între ei fără mari pierderi, semnatarul notei concluzionează: „Grozav om şi Blaga ăsta: cum îl arunci tot în picioare cade!"

● În articolul ***Doliu nejustificat*** din „Tribuna poporului", G. Călinescu se pronunță împotriva închiderii barurilor şi a „localurilor de petrecere", pe considerentul că „nicio măsură din lume, nicio considerație morală nu poate vindeca pe aceşti oameni de viţiul lor salutar pentru societate". □ Ury Benador răspunde la ancheta ***Unde merge literatura?***: „criza literaturii există de mult, căci de mult literatura absentează de la scopul ei adevărat", care ar fi fost „să exprime tot ce cocea şi se pregătea în măruntaiele istoriei".

● „Veac nou. Organ săptămânal al Asociației Române pentru strângerea legăturilor cu U.R.S.S." (an I, nr. 6) scrie despre ***Inaugurarea librăriei „Cartea Rusă"*** şi publică poezia citită de A. Toma cu acest prilej: *Rafturi de bibliotecă, mese cu cărți, librărie - / Oare-am pătruns în comoara din „Nopți Una Mie"?/ În juru-mi fioruri se țes de tainică vrajă/ Şi`n umbră eu caut vreun Duh pus comorii ca strajă.// „Sesam te deschide" şoptesc eu atunci, prins de teamă,/ Şi iată: coperți sar în lături ca uşi care cheamă,/ Şi cărțile nu mai sunt cărți, înegrită hârtie -/ Văd săli încărcate cu scule de`naltă magie.// Uşor ating una – deodată răpit sunt în sbor - / Văd feerice țări: cartea mea-i fermecatul covor!/ Minuni peste tot – dar în ochi mi le sorb mai cu sete/ Din Republica marei dreptăți cu frățeşti soviete.// Altă carte ridic: am atins aladinica lampă!/ „Porunceşte!" rostesc două Genii sărind dintr-o stampă/ „Eu lumea de mâine vă cer, cea ferice în toate"./ „Noi – Lenin, Stalin suntem. Ajutați - şi se poate.// „În fiecare carte de-aici, noi vracii, noi magii// Descântat-am în negrele buchi luminoase miragii,/ Şi lozinci şi puteri am închis ce înfăptuie vise/ ca pe haos de iad să puteți răsădi paradise."*.

● La ancheta asupra crizei literaturii, „Încotro merge literatura?", din „Tribuna poporului", Dan Petraşincu publică ***Răspunsul d-lui Ury Benador***, care distinge cauza crizei în existența purismului estetic şi găseşte

soluționarea în cultivarea unei literaturi orientate spre social: „Dacă îi dăm cuvântului «criză», sensul de «absență», atunci criza literaturii există de mult, căci demult literatura absentează de la scopul ei adevărat. Cu extrem de rare excepții, ea a fost un scop în sine. Cei mai mulți scriitori – şi nu întotdeauna cei mai nevaloroşi – au făcu pur şi simplu «frumos la onor public» sau la propriile lor «trăiri». Respectând cele mai severe imperative estetice, literatura trebuia şi putea să exprime tot ce cocea şi se pregătea în măruntaiele istoriei. Cetățeanul-pionier, care este scriitorul – putea şi trebuia să pregătească şi să grăbească dirijarea paşilor istoriei pe drumul adevărat, spre ținta firească, fără a păcătui prin aceasta față de frumosul absolut. Dimpotrivă. Dar chiar dacă îşi refuza un rol activ pe baricada străzii şi pe cea a hârtiei – scriitorul trebuia şi putea să oglindească în opera sa, vibrațiile care au precedat cutremurul la care participăm. […] Această absentare se numeşte criză. Unii scriitori s-au trezit acum brusc; alții se prefac a înțelege ceva, iar cei mai mulți încearcă să te convingă că ei «întotdeauna au fost... etc., etc., etc.». Acest proces de trezire, de impostură şi de escrocherie literară, este un alt aspect – cel acut – al crizei”.

15 ianuarie

● În tableta ***Ultima scârbă*** din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi anunță că a renunțat la campania împotriva „idolilor” din vechiul regim, deşi avea pregătită în acest sens „o arhivă de documente”. Anularea campaniei e justificată astfel: „devenind nişte simple cazuri de judecător de instrucție, nişte dosare şi nişte subiecte de antropometrie, mai pot ei să fie o seducție, măcar de răzbunare, pentru condei?”.

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță, pentru data de 20 ianuarie, apariția săptămânalului „Universul literar”, la care vor colabora „cei mai distinşi scriitori români”.

16 ianuarie

● „După o întrerupere de aproape 10 luni, porțile Universității se redeschid” (cf. „Scânteia”, ***Azi se deschide Universitatea***). Ziua următoare, pe 17, „Scânteia” revine cu detalii: sunt puse în antiteză spiritul universitar „infectat” din „ziua când unii profesori suiau pe culmile tuturor confuziilor şi disperărilor, valorile obscurantismului, [...] ziua când Nichifor Crainic negustorea în numele bisericii şi preda, în loc de teologie, lecții de atentate politice” cu noul orizont progresist. În cuvântarea de început, rectorul S. Stoilov „a îndemnat pe studenți să se conformeze mersului societății şi să impună *primatul muncii*”. Mai ia cuvântul Ştefan Voitec, ministrul Educației Naționale, combătând rasismul şi îndemnând la „sudura cu norodul care trudeşte în fabrici şi pe ogoare”.

17 ianuarie

● În articolul ***Un scandal*** din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi denunță o „tâlhărie”, mai exact furtul unor tablouri ale Pinacotecii, pentru care sunt făcuți responsabili I. Petrovici (fost ministru al Artelor), Dimitrie Berea (pictor şi funcționar în ministerul Cultelor şi Artelor), Ludovic Iavorski (director la Casa Şcoalelor, aflată în subordinea ministerului) şi Ion Paşa (subdirector în Ministerul Cultelor şi Artelor). Concluzia nu lasă loc de îndoieli: „e necesar ca domnii Petrovici, Berea, Paşa şi Iavorski să fie arestați”.

● O notă semnată Styx, din „Dreptatea”, deplânge ***Tragedia unui nume***, Monica Lovinescu fiind considerată „o victimă a greutății numelui pe care-l poartă”: „Credem că nu trebuie să se supere dacă îi spunem cu toată sinceritatea, şi mai ales cu tot respectul pe care îl datorăm ilustrului ei tată, că nu are talent, niciun pic de talent.” Şi, adresându-i-se direct autoarei: „Este în tot ceea ce scrieți o lipsă de talent, sinceritate, gust şi aşa mai departe. Vă rog pentru toate câte vi le-am spus să nu mă considerați atât de sincer prieten cât de ipocrit mă considerați pentru toate câte nu vi le-am spus.”

● La Uniunea Populară Maghiară are loc o şedință de comemorare a lui Alexandru Petofi, „figurii celei mai reprezentative a tineretului revoluționar maghiar din secolul al 19-lea” (cf. **Scânteia**, 18 ianuarie)

● Saşa Pană răspunde la ancheta ***Unde merge literatura?***, inițiată de Dan Petrașincu în „Tribuna poporului”: „Există o profundă criză a literaturii”, care se va remedia însă prin aceea că „scriitorul de azi şi de mâine” „va izola, ca pe leproşi, pe nedemnii profesiunii şi, întorşi în fața hârtiei albe, după un exil voluntar, vor scrie prelucrând o materie primă a cărei sevă vor extrage-o din viața imediată”.

● Jumătate din spațiul rubricii „De la Apus la Răsărit”, semnată Styx, în „Dreptatea” este dedicată unei cronici negative la o nuvelă (nu i se dă titlul) a Monicăi Lovinescu: „***Tragedia unui nume.*** Am citit zilele acestea o nuvelă a domnişoarei Monica Lovinescu despre care trebuie să spunem că este o victimă a greutății numelui pe care-l poartă. Credem că nu trebuie să se supere dacă îi spunem cu toată sinceritatea şi mai ales cu tot respectul pe care îl datorăm ilustrului ei tată, că nu are talent, nici un pic de talent. Sfat părintesc nu mai are şi poate că E. Lovinescu, dacă ar fi trăit, fascinat de ceea ce oamenii numesc orgoliu şi-ar fi potolit exigențele critice atâtea câte avea pentru a-şi îndemna odrasla să scrie. Noi însă, neispitiți de vreo rudenie de sânge sau de cine ce specială simpatie, eliberați de orice servitute care ne-ar putea silui dreapta judecată sau bunul gust spunem foarte clar ceea ce considerăm că trebuie să se impună vederii oricărui om normal. Ne pare rău că expansiunea laudei noastre nu şi-a găsit (în domnişoara Monica) un stimulent vrednic de ea. O rugăm să înțeleagă prietenește, frățește, părinteşte

dacă vrea, că regretăm cu adevărat, nenorocirea care s-a întâmplat; să vrea, să fie nevoită să țină morțiș să scrie fără să aibă ce. Întâmplarea, recunoaștem e tragică și un sentiment de solidaritate omenească ne face să stăm alături de domnișoara Monica, pe care am vrea s-o vindecăm. Niciodată ca acum nu am simțit mai bine, mai neted tragedia anonimatului, a anonimatului nostru, niciodată ca acum nu am simțit mai dureros neputința omului lipsit de faimă, de autoritate, de vigoare în lumea recunoașterii oficiale. Ne dăm seama, că avem atât de puțină autoritate încât – vai – nu-i putem face nimic unui frate greu bolnav. Nu ne crede nimeni, dar știm într-un chip indubitabil că avem dreptate. Domnișoară Monica! Considerați rândurile noastre drept un avertisment, pornit dintr-o mare omenie, dintr-o duioșie supremă pentru destinul unui muritor. Întrebați pe altcineva, dar întrebați într-un anume chip: uitați-vă țintă în ochii interlocutorului dumneavoastră ca să-i surprindeți sticlirea ipocrită: priviți cu toată încordarea figura omului care automat servește complimente și care la cerere servește laude chiar la domiciliu și nu se poate ca în trăsăturile acestei fețe de critic să nu surprindeți bunătatea vicleană a omului batjocoritor, generozitatea degradatoare a acelora care cred că legile politeții sunt cortine grele îndărătul cărora ei pot săvârși cele mai abominabile crime. Este în tot ceea ce scrieți o lipsă vădită de talent, sinceritate, gust și așa mai departe. Vă rog pentru toate câte vi le-am spus să nu mă considerați atât de sincer prieten cât de ipocrit ar trebui să mă socotiți pentru toate câte nu vi le-am spus."

18 ianuarie

● Lucrețiu Pătrășcanu ține la Fundația Carol I o conferință despre *Curente și tendințe în filozofia românească*, opunând „tuturor concepțiilor mistice și sceptice concepția materialismului", vizându-i în principal pe Lucian Blaga și Nae Ionescu, dar, în subsidiar, și pe C. Rădulescu-Motru și P. P. Negulescu. (cf. „Scânteia", 21 ianuarie).

● În „Libertatea", Al. Claudian publică articolul ***Socialismul și formarea omului***. Semnatarul pornește de la Karl Marx („socialismul are nevoie, pentru a fi înfăptuit, nu numai de o serie de împrejurări istorice favorabile, ci și de «schimbarea oamenilor», de perfecționarea lor sufletească"), dar avertizează că, în realitate, „cugetarea nu se potrivește deloc cu uniformitatea și constrângerea". □ În același număr Ștefan Baciu îl omagiază pe Heinrich Mann, „un lampadofor" și „un biruitor printre ruine".

● În nota ***Patria, mai presus de orice!*** din „Tribuna poporului", G. Călinescu atacă „problema însămânțării" agricole, avertizându-i pe marii proprietari „să nu facă – spre a vorbi deschis – prostii": „Omul hrănit suficient este măsurat și înțelegător, omul flămând deliberează. Interesele noastre patriotice, obligațiile față de Aliați, totul în fine, pentru cine e luminat, cere ca noi să

producem cu râvnă fanatică. Țăranii și lucrătorii vor asta [...]; nu le puneți bețe în roate. Moșieri, agricultori, mai presus de orice, stă patria!"

● „Viața evreească" (anul II, nr. 19) anunță ***O formulă mai tare***, justificată de faptul că „Nici un criminal de război n-a ajuns măcar în fața judecății, deși au trecut cinci luni de la revoluția din August 1944" și că „Atmosfera fascistă continuă, la autorități, instituții particulare, în ziarele provinciale, chiar și în unele partide politice": „Evreii sunt indignați și dezolați. Indignați că ne găsim acolo unde eram la 22 August 1944, dezolați că «democrații» n-au înțeles nimic din istorie. La nesfârșit nu se va putea merge așa. Adresele, petițiile, doleanțele și memoriile nu sunt mijloace politice. Evreii vor înțelege abia acum, sub presiunea și graba cu care li se cere satisfacerea obligațiilor (militare, n.n.), că virusul fascist e prea adânc pătruns aci și speranța lor rămân tot națiunile Unite și îndeosebi Rusia Sovietică, ale căror armate singure le-au salvat viețile. Înțelegerea aceasta va schimba total datele problemei în viitor, în ceea ce privește raporturile cu populația majoritară. Nesinceritatea altora adăugată la exasperare ne va a o formulă ceva mai tare decât până acum, rezumat la un fel de «sărut-mână» permanent, încheiată final cu indignare și dezolare."

19 ianuarie

● „România liberă" anunță pentru ziua următoare conferința lui Mihail Sebastian cu tema „Actualitatea lui Shakespeare", organizată de Grupul Artistic al Uniunii Patrioților (detalii despre conținutul conferinței vor fi oferite în nr. 149 din 25 ianuarie).

20 ianuarie

● „Scânteia" îl evocă, la rubrica „Scriitori progresiști străini", pe Henry Barbusse (Mihai Ionescu); rubrica va mai adăposti texte despre Ion Păun-Pincio (24 ianuarie), Fenelon (8 martie) etc. □ În două note sunt denunțați „Legionarii pitiți în paginile revistei «Academica»" (respectiv Alexandru Lungu) și „Romancierul Gărzii de fier" (respectiv Dragoș Protopopescu, care „și-a inaugurat cursul de limba engleză la facultatea de litere din București").

● În „Timpul", Ion Biberi semnează articolul programatic ***O nouă eră literară începe***, în care susține implicarea scriitorului în viața socială, respinge „mitul turnului de fildeș", apreciază modelul sovietic în literatură, recomandă optimismul și orientarea spre literatura despre mase și pentru mase: „Răsunetul vieții sociale asupra vieții artistice este un fapt firesc. Mitul „turnului de fildeș" nu mai e valabil pentru nimeni, și atât mai puțin pentru un scriitor. Ființă sensibilă prin definire, temperament emotiv și răsfrâng în sine adesea ori ecouri sufletești disproporționate ale faptelor exterioare, scriitorul va fi cu atât mai sensibil în marile transformări sociale

cu cât va lua o parte mai activă la tumult. Convulsiile sociale se vor repercuta puternic în sensibilitatea artistului, creând adevărate răsturnări de viziune asupra lumii. […] Credem că literatura viitorului va fi departe de estetismul pur, de „scrisul artistic", de perfecţia formală, cultivată pentru ea însăşi, în sfârşit, de caracterul de gratuitate de joc, pe care l-au avut o seamă dintre curentele literare ale trecutului. Aceste năzuinţi formale sau evadări gratuite, nu pot exprima climatul sufletesc al omului de astăzi şi al celui pe care vremurile îl vor da curând la iveală. Jocul fără consecinţe şi gratuitatea, disponibilităţile nesfârşite, sau surâsul sceptic, exprimă un om pulverizat la preocupări mărunte, dezabuzat, depărtat de simţul grav şi poetic al existenţei. Un atare om alcătuieşte negaţia vieţii sufleteşti formată în suferinţă şi nelinişti în aspiraţii virile, constructive. Estetul este o fiinţă trăind izolat, departe de tumultul social, de suferinţele mulţimii; el nu se ascultă decât pe sine, nu urmăreşte în idealurile estetice cărora li se dăruieşte decât o satisfacţie sufletească de rafinament şi subtilitate, adresată de altminteri unei categorii restrânse de iniţiaţi. Estetul pur tinde către o viaţă proprie, exilate în singurătăţi aristocratice. […] Aceste condiţii generale de viaţă statornicesc orientările literaturii de mâine. Va fi o literatură optimistă, depărtată de artificii, de graţii formale sau inutile preţiozităţi, dar călăuzită către adevăr sufletesc, către substanţa de viaţă a scriitorului; va fi o literatură adresându-se marilor mase şi nu câtorva privilegiaţi ai rafinamentului intelectual […] va fi o literatură dinamică, am spune chiar energetică, dătătoare de nădejdi. Ea va cultiva adevărul omenesc, va înfăţişa suferinţa dar va arăta şi drumul către liberare. Literatura de mâine va fi un mijloc de liberare a omului, o chemare la demnitate, o primenire de suflet. În această mişcare literară spre adevăr şi valori sufleteşti colective exemplul literaturii sovietice va fi hotărâtor. Anticiparea pe care Revoluţia rusă a făcut-o asupra transformărilor sociale de după război, va avea un compliment la această indicare de drum, pe care scriitorii viitorului o vor primi cu bucurie. Aceşti scriitori îşi vor găsi în această indicaţie adevărata lor menire socială şi scriitoricească."

21 ianuarie

● În articolul ***Tablourile statului*** din „Bilete de papagal", Tudor Arghezi anunţă că, deşi „afacerea" Pinacoteca (semnalată în nr. din 17 ianuarie al revistei) e investigată de Parchet, reacţiile Ministerului Cultelor şi Artelor sunt deocamdată contradictorii. Prin urmare, poetul îşi propune să nu revină asupra problemei decât după ce va primi un „comunicat definitiv" din partea Ministerului.

● „Democraţia" publică, în cadrul anchetei lui Ion Biberi, ***Lumea de mâine***, convorbirea cu D. Gusti: „[Lumea de mâine] Va fi, în adevăr, rodul apropierii adânci, puternice, între naţiuni, prin mijlocirea cunoaşterii lor. Aş

spune că nu guvernele, ci popoarele vor organiza societatea de mâine. [...] Cunoaşterea e un mijloc de apropiere efectivă între oameni şi naţiuni. Nu vom trăi tot timpul cu jandarmul şi puşca. Pacea trebuie să fie reală, cinstită. Altminteri, îndreptăţim vechea glumă, care amintea că pacea eternă a lui Kant nu se află decât în cimitire." □ Camil Baltazar publică articolul ***Scriitorii şi politicul***, în care vorbeşte despre „turbarea urei de rasă" împrăştiate „oral şi prins scris" de Ion Fotti, N. Davidescu, Lucreţia Karnabatt, N. Crevedia, Radu Gyr, Romulus Dianu, Vasile Militaru, Constantin Râuleţ, I. E. Torouţiu (ultimul demascat mai pe larg ca antisemit). □ Felix Aderca semnează în acelaşi număr un lung articol îndreptat împotriva lui G. Călinescu (***Lupta de noapte. În jurul unei „Istorii a literaturii române"***), referindu-se în special la articolul scris despre Aderca însuşi: „dacă dl. Călinescu ţinea să-şi creeze o reputaţie nouă moralistă şi rasistă – putea alcătui o lucrare de etnografie, sociologie şi politică, de istorie a unei funcţiuni sufleteşti de rang estetic, folosindu-se de autori care credeau că oferă opere literare, un «joc secund» în definitiv, în timp ce dl. Călinescu prinzându-i în cursă încerca să-i tragă efectiv pe banca acuzării pentru crime de atentat la bunele moravuri pe unii – la Siguranţa statului pe alţii. Tortura pe care criticul şi-o impune părea că rămâne totuşi în domeniul fenomenului estetic şi ne face să credem că nici această nouă a sa psihologie acomodată timpului nu e autentică. Credem că dl. Călinescu – a cărui minte a mai trecut prin câteva avataruri nu posedă organic o temeinicie sufletească, şi e trist că o inteligenţă atât de strălucitoare, cu un dor de muncă atât de impresionant, e subţiată de apele nestatornice ale unui psihism care, de la o vastă cutremurare până la marginile neantului, se arată a nu-şi mai putea găsi echilibrul – roca unui adevărat caracter." „Acest Babilon de graiuri încurcate de un suflet neîmpăcat" „ne aruncă înapoi, la o critică naţională educativă, culturală şi chiar patriotică, de la începutul secolului trecut". (**vezi Anexa**)

● Mihnea Gheorghiu scrie în „Scânteia tineretului" despre ***Problemele actuale ale tineretului român***: „Sute de mii de tineri români, victime ale trădătorilor de ţară legionari şi antonescieni, au căzut în Răsărit, luptând alături de bandiţii germani. O mare parte din vină, o poartă «educaţia» ce s-a făcut tineretului nostru, o educaţie de care se mai resimte încă. Şovinismul şi antisemitismul nu au fost încă zdrobite. Cine poate nega rolul pe care premilităria l-a jucat şi-l joacă încă în această instrucţie? Dar rolul Universităţii, Şcoalei, al tuturor instituţiilor de cultură înzestrate cu veninul fascist?" □ Maria Rădinoiu semnează ***Dragoş Protopopescu şi-a deschis cursul?***: „Este o întrebare, al cărei răspuns provoacă indignarea întregii studenţimi democratice. Dragoş Protopopescu şi-a deschis cursurile. Dragoş Protopopescu n-a fost încă arestat. Dragoş Protopopescu, romancierul legionar care a scris *Tigrii*, piratul presei care a înjurat democraţia, apărătorul lui Toma Vlădescu, locotenentul lui Codreanu, care până acum câteva luni

«scuipa de la etaj» - e propria lui expresie – pe oamenii de jos, care făcea servicii de presă lui Killinger, acest Dragoş Protopopescu mai are curajul să apară în faţa tribunelor studenţeşti."

● „Un impresionant festival a fost organizat în sala cinematografului ARO [...], de către asociaţia pentru strângerea legăturilor de prietenie cu Uniunea Sovietică, cu ocazia comemorării a 21 de ani de la moartea genialului doctrinar şi om de stat Vladimir Ilici Lenin. [...] orchestra Filarmonică de sub conducerea maestrului Eg. Massini a executat Marşul Funebru din Eroica lui Beethoven, stârnind în sală o atmosferă de adâncă reculegere , după care d. Emil Bodnăraş, într-o cuvântare clară şi riguros documentată, a reliefat figura morală şi organizatorică a personalităţii lui Lenin." (cf. „Timpul", 24 ianuarie)

● Reapare „Universul literar" (an. LIV, nr. 1), sub conducerea lui Al. Ciorănescu. În primul număr, Al. Rosetti îl evocă pe ***Paul Zarifopol***. Din articol răzbat câteva clişee ideologice: „Îl pasionau chestiunile sociale, ca socialist din vechea gardă a lui Gherea. Dar nimerise, la noi în ţară, într-o epocă de sălbatică represiune a mişcărilor de stânga, când plăpânda flacără a social-democraţiei româneşti era gata să se stingă." □ În acelaşi număr al revistei, sub titulatura „Menţiuni critice", Perpessicius publică prima parte a cronicii sale la *Istoria literaturii române moderne* (vol. I), scrisă în colaborare de Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu şi Tudor Vianu. Deşi remarcă o anume eterogenitate a ansamblului (*Istoria* fiind „alcătuită de fapt din trei studii de proporţii şi caractere diferite, determinate de temperamentul critic şi istoriografic al fiecăruia dintre autori"), cronicarul apreciază toate aceste perspective, care girează fiecare în felul său „înalta ţinută ştiinţifică şi literară" a lucrării. □ La rubrica „Note", Al. Ciorănescu salută înfiinţarea Universităţii de Vest din Timişoara, adăugând că, chiar şi cu această nouă apariţie, „universităţile noastre nu sunt încă prea numeroase", iar „descentralizarea lor ar putea să fie împinsă şi mai departe". Tot Al. Ciorănescu îi comemorează pe recent dispăruţii universitari bucureşteni Nicolae Cartojan şi Ion Andrieşescu.

● „Veac nou" dedică numărul 7 lui Lenin. Semnează N. Moraru, ***Un creator de istorie, Lenin***; Petre Pandrea, ***Lenin, Omul de partid*** ş.a.

●„Victoria" publică mai multe materiale despre Lenin; printre ele, ***În amintirea lui...*** de Scarlat Callimachi şi ***Lenin şi problema culturii*** de Virgil Ierunca: „greşesc cei care văd în Lenin, spre exemplu, numai un amant al electricităţii şi întârzie să zărească şi pe pasionatul de cultură. În ceea ce priveşte acest capitol al culturii – aparent nevralgic în dinamica revoluţiilor - Lenin dă învăţăminte peste care nu poate trece nimeni cu grabă sau indiferenţă. Ca şi la Marx, pentru Lenin „cultura nu e exterioară lumii", dimpotrivă, ea trăieşte şi rolul ei e bine definit. Manifestare directă şi semnificativă [a] unei clase sociale, ea există şi durează în proporţii directe

cu puterea clasei pe care o reprezintă. Şi pentru că lupta lui Lenin este aceea de redresare a proletarului, el preconizează o cultură proletară, distinctă, sănătoasă, adevărată, în acest sens concepţia leninistă a culturii depăşeşte pe aceea marxistă căreia îi reproşează impuritatea unor reziduuri modeste. Lenin nu numai că nu neglijează cultura, dar îi şi stabileşte locul pe care îl merită în actele de muncă ale oamenilor. [...] Şi nu e lipsit de semnificaţie faptul că Europa primeşte azi dintr-o Rusie energică şi proaspătă două bunuri peste care nu poate trece: spiritul lui Lenin şi voinţa lui Stalin.". (**vezi Anexa**)

22 ianuarie

● Sub titlul ***Regele***, Tudor Arghezi publică în „Bilete de papagal" (an. XVII, nr. 29) un elogiu dedicat monarhului, văzut ca „eroul întoarcerii tinereţii româneşti": „Desfăcându-se din lanţuri o dată cu ţara, regele Mihăiţă, numit aşa de copiii crescuţi mari odată cu el, a înlăturat o seamă de aventurieri care-l puseseră sechestrat sub tutelă."

● Pe prima pagină din „Dreptatea", Sergiu Dan semnează un articol ditirambic despre Lenin, care „a dat clasei muncitoare o metodă de gândire şi de luptă". □ În acelaşi număr al publicaţiei, Styx regretă retragerea din literatură a lui Ury Benador, Andrei Tudor şi Mihail Sebastian, dar salută închiderea cenaclului lui E. Lovinescu, fapt care ar fi pus capăt „spiritului de gaşcă" ce-i împingea pe unii „poeţi şi prozatori de mâna a treia" spre „o notorietate de atâtea ori detestabilă".

● „Scânteia" dedică un larg spaţiu comemorării a 21 de ani de la moartea lui Lenin. Ion Călugăru scrie despre ***Lenin şi literatura***: „Lenin a trasat linia generală a literaturii în perioada istorică pe care o trăim noi şi i-a definit caracterul: populară şi luptătoare, în slujba poporului, pentru o viaţă luminoasă pentru cei mulţi".

● „Universul" (ediţia de dimineaţă), „România liberă" şi „Libertatea" publică şi ele ample materiale care marchează 21 de ani de la moartea lui Lenin. O moarte relativă, totuşi, de vreme ce comemorarea stă sub semnul sentinţei rostite de H. Barbusse (şi reluate de Emil Bodnăraş cu ocazia comemorării: „Lenin n-a murit. Lenin e Stalin de astăzi.").

24 ianuarie

● „Dreptatea" publică alcătuirea comisiei care urmează să acorde premiile anunţate în nr. 109 din 5 ianuarie. Componenţa acesteia era următoarea: Ghiţă Pop (ministrul cultelor şi artelor – preşedinte), Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Şerban Cioculescu, George Nichita. □ În câteva ***Indiscreţii literare***, Styx revine asupra „talentului" Monicăi Lovinescu, despre care mai scrisese în numărul din 17 ianuarie. Susţinând că opiniile sale negative în această privinţă i-ar fi fost confirmate de „mulţi, foarte mulţi chiar" dintre

apropiații scriitoarei, Styx abordează acum și problema schimbării numelui literar (din Ioana Tăutu în Monica Lovinescu), susținând că autoarea ar vrea astfel „să se înfrupte din gloria altuia”.

● În „Tribuna poporului”, răspund la ancheta ***Unde merge literatura?*** următorii scriitori: Ion Biberi („Nu știu dacă ne aflăm în prezent într-o epocă sau alta [de „mari nelinişti creatoare” sau de „uscăciune”), Lucia Demetrius („Nu e o criză a literaturii, ci una de piață literară”, datorată lipsei publicațiilor; comportamentul scriitorului „nu se poate scrie pe rețetă”, de vreme ce acesta „e, în mod fatal, rodul epocii lui”), Ştefan Roll („în România există o criză a literaturii bune și necesare”; „Poziția scriitorului trebuie să fie aceea a imperativelor politice”).

● Gr. Silvian semnalează în „Ultima oră” volumul *Oraşul măcelului*, de F. Brunea-Fox, descriind „tragicele evenimente de la 21-23 ianuarie 1941”.

25 ianuarie

● În articolul ***24 ianuarie, zi de doliu*** din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi dă o altă semnificație „Zilei Unirii”: „zi de doliu și de ruşine”, ca urmare a conflictului fratricid care i-a opus pe români cu ocazia rebeliunii legionare din 1941, dar mai ales ca urmare a pasivității naționale generalizate: „La noi, în anii Dictaturii, nu a sărit în aer nicio brichetă de aprins țigara: au sărit numai miile de dopuri de şampanie în tavan. Toți suntem vinovați, cât şi cei trimişi în judecată; nu zece, nu o sută, nu o mie, şi mari şi mici, şi superbii şi insignifianții, şi oamenii politici, şi hoții, şi cinstiții, şi dascălii, şi magistrații, şi medicii şi inginerii, şi avocații şi popii, şi scriitorii şi ziariştii... Toți. Să avem curajul să mărturisim, acum în vremea gândului pe față. E incomod, firește, dar la diverse grade suntem complicii tuturor actelor ce vor fi osândite”.

● La ancheta ***Unde merge literatura?*** din „Tribuna poporului”, răspunde D. I. Suchianu**:** „există o criză a literaturii”, însă „în însuşi interesul luptei nu e bine să abdicăm aşa de lesne de la «cultura pură»”; cu toate acestea, „lupta socială e datorie, şi abținerea de la ea cea mai gravă dintre trădări”.

26 ianuarie

● Al. Mironescu notează în „Fapta” că „Epurația la Universitate merge, pare-se, greu sau nu merge deloc”, dat fiind că „chestiunea epurației se complică mai mult decât în alte părți cu criteriul de valoare a omului” (***Lanțul slăbiciunilor... universitare***). □ În ***Problema cărții***, Al. Raicu se întreabă cum ar putea creşte „difuzarea cărții în masele mari muncitoreşti”, în condițiile în care prețurile sunt „rotunde” şi „editurile mari nu prea voiesc să tipărească literatură de la o vreme, iar tiparnițele noi nu pot lansa cărți ieftine din cauza prețurilor ridicate ale tiparului, hârtiei şi difuzării”.

● În „România liberă”, Paul Georgescu prezintă entuziast *Şcoala urii* şi *Pentru patrie* de Mihail Şolohov, scriind despre cel de-al doilea volum următoarele rânduri: „Ceea ce uimeşte e mărimea problemelor, simplitatea felului de a povesti şi scurtimea povestirii. Obişnuiți cu frazele întortochiate ale romanelor nesfârşite ce se căzneau să stoarcă realității câteva probleme limfatice, ne izbeşte acest fel clar, adânc şi curajos de a privi realitatea în față. [...] Cine va citi această carte va pricepe secretul victoriilor ulterioare ale Armatei Roşii. Povestirea simplă şi naturală a lui Şolohov este de fapt felul de viață a [sic] întregului popor sovietic, care în modul cel mai simplu şi mai natural săvârşeşte cele mai mari realizări.”

27 ianuarie

● „Dreptatea” denunță persistența „lichelelor culturale” în noul regim. În mod concret, acuzația îl vizează pe „un anume Corneliu, căruia îi plăcea cartea lui Zelea şi care nu s-a sfiit s-o afirme la timpul său”, dar care acum „se înghesuie să premieze pe traducătorii lui Puşkin” (deşi neconfirmat de vreun act oficial, numele lui Corneliu Moldovanu se vehiculase printre componenții comisiei amintite în nr. 125 al ziarului).

● Al. Raicu scrie în „Fapta” despre ***Moartea Poeziei?***: „în programul editurilor numai rareori intră şi cărți de poezie. [...] azi, editorii dacă ar mai voi să tipărească ceva, apoi nu s-ar încumeta decât în ceea ce priveşte romanul, ori viețile romanțate şi monografiile prezentând orașe, personalități şi evenimente în legătură cu timpurile pe care le străbatem.”

● Referindu-se, în „Scânteia”, la cele trei premii instituite de Ministerul Artelor „în vederea strângerii legăturilor culturale dintre Uniunea Sovietică şi țara noastră” („unul pentru cea mai bună traducere în româneşte din poemele lui Puşkin, altul pentru o antologie în româneşte a poeziei ruseşti şi al treilea pentru cea mai bună traducere din poeziile lui Eminescu în limba rusă”), Ion Călugăru atacă componența comisiei însărcinate cu acordarea premiilor (Mihail Sadoveanu, preşedinte, Corneliu Moldovanu, D. Iov şi Gheorghe Nichita) pentru „trecutul încărcat” al unor membri („Corneliu Moldovan este un reacționar înveterat”, D. Iov „a participat la guvernarea Goga-Cuza”). □ Pe 31 ianuarie, „Scânteia” ia notă de un comunicat remis de Ministerul Artelor, în care componența comisiei este modificată astfel: Mihail Sadoveanu, preşedinte; Gh. Călinescu, Şerban Cioculescu şi Gh. Nichita, membri (prezența lui Corneliu Moldovanu şi a lui D. Iov este pusă în comunicat pe seama unei erori a presei). „Scânteia” continuă critica, pe motiv că „nu vedem în comisiune nici acum pe specialistul în limba rusă”. □ O continuare a scandalului e articolul lui Ion Călugăru ***Iar despre premiile Puşkin şi Eminescu***, publicat în „Scânteia” din 4 februarie.

● Articolele de popularizare a spațiului sovietic şi a istoriei revoluționare din URSS sunt din ce în ce mai frecvente în publicațiile momentului. În

„România liberă”, Al. Simion recenzează broşura propagandistică *Cum s-a născut puterea sovietică* (Editura în limbi străine, Moscova), un rezumat al Revoluției din Octombrie pe care îl comentează în următorii termeni: „Evenimentele descrise pe scurt sunt analizate cu obiectivitatea istoricului conştiincios şi pătruns de importanța lor. Obiectivitatea nu înseamnă însă că lucrurile sunt privite din afară, impasibil la desfăşurarea mersului omenirii în timp, ci că ea este izvorâtă tocmai din participarea din plin la întâmplările istorice, urmărite cu interesul omului ce vede în fiecare manifestare de viață o nouă fază de evoluție şi progres.”

● În „Libertatea”, Dr. Filip Kreindler publică articolul ***Trădarea intelectualilor***, în care încearcă să explice cauzele dezerțiunii omului de cultură: „În primul rând o falsă supraestimare a personalității sale şi de aci o izolare în turnul de fildeş al morbidului individualism de mai ieri; apoi o aspirație către belşugul şi dolce farnientul burgheziei care ştia dintotdeauna să-i capteze simpatia printr-o iscusită şi fățarnică cucerire.”

● „Universul” (ediția de dimineață) publică o scurtă relatare de la procesul lui Charles Maurras.

28 ianuarie

● Are loc, la Teatrul Național şedința festivă a secției „Arte” din cadrul A.R.L.U.S.; Mihail Sadoveanu ia cuvântul, relatând cum s-a produs contactul său cu lumea nouă sovietică – prin constituția lui Stalin din 1936, care i-a produs „o fulgerare bruscă”. „După cum nu sunt boli ci numai bolnavi în rânduiala medicală, de asemeni în rânduiala politico-socială trebuie să țin samă cum s-ar putea administra acest minunat medicament poporului meu şi țării mele.” (cf. „Veac nou”, 4 februarie, nr. 9).

● Tableta ***Spectacolul continuă neîntrerupt***, sermnată de Tudor Arghezi în „Bilete de papagal”, atrage atenția asupra perpetuării practicilor şi, nu mai puțin, a personajelor din vechiul regim, care se află şi acum în posturi-cheie: „asistăm la consacrarea în continuare a lipsei de caracter şi la o promoție abundentă a degenerării morale”.

● În „Democrația”, în cadrul anchetei lui Ion Biberi ***Lumea de mâine*** răspunde Felix Aderca; acesta declară despre sine: „[...] individul nostru [Felix Aderca], menit unei viziuni mai mult decât socialiste, universaliste, e în contradicție tragică şi permanentă cu luptătorii din primele rânduri ale frontului social, care pentru crearea libertății şi iscarea eflorescenței personalităților, încep prin a impune acea «linie generală» în care sunt stârpite uneori până şi cele mai neînsemnate semne ale personalității. Uniunea Sovietelor nu e de altfel – aşa cum o văd mulți din romanticii sau nesăbuiții noştri ideologi – o tabula rasa a valorilor, a caracteristicilor individuale, ci dimpotrivă, o încorporare pe încetul, (căci a ars etapa multiseculară a unei întregi faze sociale, faza burgheză, a valorilor fără de

care am cădea în barbarie şi haos.) Funcțiile sociale creează fatal tot mai accentuate, mai fine deosebiri între indivizi, personalități tot mai caracterizate - chiar în sânul aceleiaşi fabrici, bunăoară, unde trebuie să domnească o umanitate absolută de tendințe.” □ Sorana Gurian semnează articolul ***La comemorarea lui Lenin***: „Patria lui Ilici, desrobită şi puternică, se îndreaptă sub cârma unui om genial şi bun, spre limanul însorit al păcii. Datorită lui Stalin şi Armatei Roşii azi ne putem asocia la comemorarea aceluia care a fost pentru oamenii liberi – ceea ce e Stalin astăzi – Lenin.”

● „Dreptatea” anunță că Gh. Popp, ministrul Culturii şi Artelor a semnat decretul de numire a comisiei pentru premierea lucrărilor literare „care urmăresc strângerea legăturilor cu U.R.S.S. şi țara noastră” (v. şi nr. 109 din 5 ianuarie). Comisia a rămas aceea anunțată în nr. 125 din 24 ianuarie, la fel ca şi valoarea fiecărui premiu (500.000 lei), dar numărul acestora s-a redus de la trei la două (premiul pentru traducerea lui Puşkin, respectiv a unei antologii de poezie rusă în limba română, nu şi pentru traducerea lui Eminescu în rusă). □ În acelaşi număr al ziarului, Styx anunță că se pregăteşte să citească nuvela *Contratimp* a Monicăi Lovinescu, asigurându-şi cititorii că va face acest lucru „obiectiv” şi fără a-i fi ruşine de a retracta o eventuală „inexactitate” (v. în acest sens „Dreptatea” din 17 şi 24 ianuarie). □ De asemenea, Styx respinge reprezentarea *Nopți*-lor *fără lună* de Mihail Sebastian, „roman dramatizat” care „nu are nimic comun cu arta”. □ Tot în „Dreptatea” apare o relatare despre procesul scriitorului şi ideologului francez de orientare fascistă şi antisemită Charles Maurras.

● În legătură cu epurările care au loc, „Timpul” informează printr-o notă că „printr-un decret regal, următorii membri ai corpului didactic ai Universității din Bucureşti se licențiază din serviciu”: Mihai A. Antonescu, Gheorghe Alexianu, Ovidiu Vlădescu (Facultatea de Drept), Nichifor Crainic (Facultatea de Teologie), Petre Tomescu, Virgil Nitzulescu (Facultatea de Medicină umană), P. P. Panaitescu, Ion Petrovici, Alexandru Marcu, Niculae Herescu (Facultatea de litere şi filosofie).

● În „Universul literar”, nr. 2, Al. Rosetti recitește *Mizerabilii* lui Victor Hugo, subliniind „generozitatea sufletească” a autorului, care ar proveni „din iubirea sinceră pentru popor şi din cunoaşterea adâncă a societății”. □ Acelaşi număr al revistei cuprinde un grupaj dedicat lui Mateiu I. Caragiale (9 ani de la moarte); semnează Camil Baltazar (***Mateiu I. Caragiale – omul şi opera***) şi N. Steinhardt (***O carte a Bucureştiului: Craii de Curtea-Veche***), ambii accentuând actualitatea operei mateine. □ Continuându-şi cronica la *Istoria literaturii române moderne*, Perpessicius se opreşte acum asupra porțiunii redactate de Şerban Cioculescu, lăudând capitolele despre Cârlova şi Asachi, deplângând absența lui Dinicu Golescu şi a lui Ion Ghica şi amendând opiniile istoricului literar cu privire la Conachi, Iancu Văcărescu, Grigore Alexandrescu şi N. Filimon. □ La „Cronica ideilor”, Adrian Marino

recenzează entuziast cartea lui Sandro Burgi (*Jeu et sincerité dans l'art, considerations psychologiques sur la peinture au XX-e siècle*, 1943), „una din cele mai plăcute şi substanţiale lecturi oferite de critica europeană în ultima vreme".

29 ianuarie

● „România liberă" anunţă sfârşitul procesului Maurras şi condamnarea acestuia la închisoare pe viaţă (ştirea va fi publicată şi în „Dreptatea" din 30 ianuarie).

● Trei apariţii editoriale recente sunt semnalate în „Universul" (ediţia de dimineaţă): *Sub trei dictaturi* de Lucreţiu Pătrăşcanu (o expunere a cauzelor care „au promovat dictaturile de tip fascist"), *Scandal* de Tudor Teodorescu-Branişte (ce relevă „aceleaşi însuşiri literare deosebite pe care le-am găsit şi în lucrările anterioare ale autorului"), *...Şi a fost ziua a doua* de Ilya Ehrenburg („cel mai de valoare roman social al literaturii sovietice" scris de „cel mai mare scriitor al Uniunii republicilor sovietice").

30 ianuarie

● „Universul" (ediţia de seară) anunţă că Victor Eftimiu, director general al teatrelor, operelor şi spectacolelor, a fost înlocuit la conducerea teatrelor de către N. Carandino, iar la direcţia Operei Române de către Romulus Vrăbiescu.

31 ianuarie

● În articolul ***Trădarea lui Charles Maurras*** din „Dreptatea", Sergiu Dan taxează dur activitatea politică a scriitorului francez, considerat „un anti-francez, deşi naţionalist fanatic". Şi aceasta întrucât „esenţa doctrinei maurrasiene" ar fi tocmai „trădarea privită ca mijloc de a cuceri puterea politică". Deşi declarat „anti-german", Maurras „a combătut Franţa, convins că pe ruinele provocate de-o eventuală înfrângere a ei, se va putea instaura monarhia urâtă de majoritatea poporului francez. Şi, luptând împotriva Republicii, Maurras s-a găsit alături de Hitler." Or, în această privinţă, doctrinarul de la *Action Française* „a fost pe linia tradiţională a politicii regaliste": „Dacă Ludovic al XVI-lea n-a şovăit să cheme oşti străine împotriva propriului său popor, nici Ludovic al XVIII-lea n-a stat la îndoială când tronul i-a fost oferit de către inamicii Franţei. Regalitatea a venit la Paris în 1815 adusă de furgoanele inamicilor."

● „România liberă" publică articolul ***Marea ofensivă*** de Ilya Ehrenburg, care cuprinde următoarea sentinţă: „Ofensiva noastră e asemenea mersului irezistibil al istoriei."

● „Universul" (ediţia de dimineaţă) prezintă conferinţa ţinută de Mihail Sadoveanu în cadrul şedinţei festive a A.R.L.U.S.-ului, secţia „Arte", în data de 18 ianuarie, pe tema constituţiei sovietice.

[IANUARIE]

● În numărul 1 din ianuarie al „Revistei Fundaţiilor Regale", textele autorilor consacraţi – Mihail Sadoveanu dă tiparului câteva *Fantezii răsăritene*, Arghezi câteva *Variante* în versuri – alternează cu ale tinerilor: Monica Lovinescu publică prima parte a unei nuvele „de analiză" intitulate *În contratimp*, Ion Caraion semnează poemele *Lucrurile de dimineaţă* şi *Urbanism*, iar lui Dimitrie Stelaru îi apare poemul *Profetul*. □ Cu o nuvelă de aproape 30 de pagini (*Cilică*) e prezent şi Alexandru Ştefanopol, care are parte de o recomandare a lui Tudor Arghezi: „Maturitatea siguranţei, evidentă, dă stilului o armătură masivă, în profil delicat." (***Un nou scriitor***) □ De reţinut şi traducerile lui George Lesnea din poetul-aviator sovietic Iosif Utkin, decedat pe front, pe care îl evocă într-o „Notă" şi Camil Baltazar („Căzut în misiune cu avionul, ca şi Saint Exupéry, arhanghelul-luptător Utkin scrie prin moartea lui al patrulea cuvânt fundamental, ca adaus la poemele lui de război [*Despre patrie, prietenie şi dragoste* – n.n.]: *moartea*." □ De altfel, literatura rusă/sovietică e prezentă şi în articolele semnate de Dan Petraşincu (care comentează o ediţie Gogol ilustrată de către cei trei pictori-desenatori ascunşi sub pseudonimul Kukurîniksî) şi de Sorana Gurian (***Poezia sovietică din anii războiului***, în care semnatara vede un simptom al „întoarcerii la lirism"). □ În celelalte articole critice, Florian Nicolau comentează *Jurnal*-ul *de lector* al lui Perpessicius (a cărui concepţie critică este rezumată astfel: „Spre deosebire de criticii care întrebuinţează analiza şi valorificarea pentru a judeca şi consacra o operă literară, d-l Perpessicius pune aceste mijloace ale criticii în slujba unei apropieri sufleteşti a cititorului de cărţi.") şi *Umilinţe*-le Profirei Sadoveanu, iar Ruxandra Oteteleşanu recenzează *Panopticum*-ul lui Ion Caraion: „Este d-l Caraion un poet-artist? Iată întrebarea care se impune la apariţia celui dintâi volum pe care ni-l dă un scriitor. Dacă ne referim la muzicalitatea versului, la imagini şi mai cu seamă la acea «aura» specifică poeziei, care face ca un vers, o frântură de vers, primele lui silabe chiar, să te urmărească pretutindeni, absurd, prin simpla lor frumuseţe – atunci va trebui să facem oarecari rezerve. Dacă însă recunoaştem că tânărul acesta nu a făcut şi nu voia să facă [...] o experienţă estetică – ci mai degrabă *a resimţit poetic o experienţă de viaţă* – atunci vom spune că nu numai criticul are drept de judecată asupra poetului, ci şi generaţia lui, iar această generaţie se va recunoaşte – sunt sigură în versurile lui Caraion şi îl va revendica." □ Cele mai solide articole ale numărului sunt însă acelea semnate de Tudor Vianu (care disociază „starea poetică" de „forma poetică": „Poetul nou pare mai puţin preocupat de năzuinţa formală a perfecţiunii, cât de aceea a autenticităţii. Ceea ce este spontan i se pare mai preţios decât ceea ce este elaborat. În ţâşnitura directă se luminează adâncuri, pe care forma îngrijită şi savantă le disimulează de obicei. Arta poetului devine, în consecinţă, mai puţin lucrare de plasticizare, cât mărturie,

revelație, cunoaștere. Forma începe atunci a fi resimțită ca un paravan, care merită a fi înlăturat. [...] Poetul nou se confesează; poetul mai vechi stilizează.") și Adrian Marino (***Destinul criticului tânăr***, care ar constitui „o precisă problemă autonomă", determinată de feluritele antinomii ce caracterizează activitatea oricărui începător). Scris în descendență călinesciană, articolul lui Adrian Marino polemizează cu reprezentările curente asupra criticului, în special cu aceea care îl imaginează „doar ca un personagiu steril, fără întrebări ascunse, cu avânturile și complicațiile nevăzute tăiate". Or, realitatea e cu totul alta: „La fel ca orice creator, criticul își are nu mai puțin problematica sa, uneori din cele mai acute, hermetică în mod firesc pentru cititor, neînțelegerea venind dintr-o anumită împrejurare demnă acum de reținut. Activitatea sa intelectuală [...] nu se va diferenția calitativ, ci structural, definindu-se treptat printr-un gen propriu, individualizat specific." Mai mult, „prin mulțimea, complexitatea și contrarietatea tendințelor sale structurale (universalitate și fatală închidere în cadrele unei culturi mici, cunoaștere și creație, entuziasm și spirit critic, «fetișism» și emancipare, negație și afirmare), criticul tânăr ne pare a depăși prin acuitate, exceptând pe filosof, problematica oricărui creator în faza începuturilor."

● Apare primul număr din „Revista Cercului Literar" (an. I, nr. 1), subintitulată „Revistă lunară de literatură, filosofie și artă". Având ca redactor unic pe I. Negoițescu, publicația va apărea la Sibiu, fiind compusă din 5 secțiuni: „Sumarul" propriu-zis (beletristică, studii și eseuri), „Cronici" („literară", „a ideilor", „dramatică" și „străină"), „Cronica artelor minore", „Note" și „Revista revistelor". □ Articolul-program (***Perspectivă***, nesemnat, dar redactat de I. Negoițescu) așază acțiunea publicației în continuarea manifestului din 1943. Gestul de atunci a fost interpretat adesea ca „un act de semnificații politice"; însă el trebuie perceput la justa sa semnificație: „Manifestul Cercului Literar, spre deosebire de cele care l-au precedat, ca expresii ale orientării generațiilor noi românești, n-a tins la inițierea unui curent nou, la revoluționarea tiparelor literare, la formulări îndrăznețe și la invenții fantaste. În atmosfera îmbâcsită și apăsătoare a acelui timp, el a vrut să trezească speranțele în forțele tinere ale neamului, să afirme, peste vicisitudini și aberații, continuitatea faclei valorilor eterne." Și totuși, la data apariției, Manifestul a fost așezat în mod absurd sub zodia „estetismului": „Ni s-a spus, de unii cu maliție, «eștții din Ardeal». Formulă ridicolă și de două ori odioasă. Întâi, fiindcă literatura agreată în Cercul Literar se revendica tocmai de la refuzul localismului cultural, și apoi fiindcă estetismul, depășit și anarhic, impropriu năzuințelor noastre, se aplica la un nume cu faima tradiției îndărătnice. Manifestul pornise dintr-o necesitate lucidă a disociației. Nu era un refuz principial față de poezia patriotică, așa cum n-ar fi nici azi unul față de literatura așa-zisă socială. Opera de artă

poate cuprinde și alte valori decât cea estetică. Dacă însă pe aceasta n-o cuprinde, ea e nulă ca operă de artă. Artistul mare nu confundă și de aceea opera lui e durabilă: obiectivul lui e estetic, chiar dacă printr-o forță excepțională atrage și arte valori." De aceea, e importantă nu numai o artă, ci mai ales „o critică fundată pe principii solid estetice". La fel ca în perioada anterioară, Cercul Literar își propune să și acum susțină „o literatură constructivă, limpezită de zgurele extremiste". Prin urmare, revista „va aștepta și primi pe toți acei care, în spiritul epocii sau în afara lui, vor descoperi fenomenului artistic orientări stilistice noi". □ Aderența la o „atitudine estetică" și, totodată, disocierea de „estetism" este susținută și de alte articole „de direcție" din cadrul numărului. Astfel, în ***Actualitatea atitudinii estetice***, Victor Iancu fixează, mai întâi, tendința politică a momentului: „Pentru noi este în afară de orice discuție faptul că democrația de mâine va fi o democrație socială." Dar, înainte de a-și preciza poziția față de „atitudinea estetică", autorul realizează o disociere necesară: „idealul lui *homo aestheticus* nu este încă identic cu «estetismul». Omul estetic reprezintă una din formele vieții, cum ne-a arătat-o aceasta tipologia psihologului Spranger. După cum există un tip al omului orientat moral sau religios, sau tipul îndeletnicirilor economice, sau omul politic, sau în sfârșit omul preocupărilor științifice, există și un tip aparținând dimensiunii estetice a vieții. Estetismul este încă altceva. El reprezintă un exces, cu tendința de a reduce toate aspectele variate ale vieții exclusiv la factorul estetic. Cum omul religios ca atare nu este identic cu bigotul, nici omul estetic nu se confundă întotdeauna cu estetul. Și, cu toate că în principiu omul estetic, *homo aestheticus*, ar fi natural să împărtășească concepția artei pentru artă, tocmai în implicațiile germane pe care le-am menționat, poziția aceasta a fost depășită." Prin urmare, deși recunoaște „insuficiența în artă a exclusivității estetice", Iancu atrage atenția că „aceasta însă nu implică și răsturnarea primatului estetic. Căci tot axiologia modernă ne-a demonstrat că fundamentarea valorii estetice pe alte valori, ca de pildă pe valoarea morală, religioasă, socială etc., departe de a o anula, este adesea de natură s-o potențeze." În fine, întrebându-se dacă în condițiile socio-politice „orientarea estetică a vieții" își mai găsește actualitatea, autorul recurge la câteva afirmații ale lui M. Ralea, pentru a putea concluziona apoi: „Actualitatea orientării estetice se afirmă deci ca o binevenită terapie morală a vremii, menită să dezintoxice sufletele otrăvite de zbuciumul istovitor al unui război cumplit și îndelungat." □ La „Cronica ideilor", Nicolae Balotă recenzează *Între două lumi* (1943) de Mihai Ralea, despre care scrie următoarele: „Ceea ce dă o actualitate arzătoare cărții e preocuparea pentru unele aspecte ale ceasurilor prin care trecem. În cadrul evoluției bazate pe dualism, a culturii europene, epoca pe care o trăim e un timp de tranziție. După opoziția secolelor XIX și XX, spiritul european e în căutarea unei noi sinteze." O

atare sinteză pare a se concretiza, în plan social, prin „lichidarea individualismului”, iar în plan artistic printr-o „transformare în estetică”. Cu toate acestea, N. Balotă îşi exprimă „îndoielile” faţă de „o atât de radicală condamnare a estetismului” pe care o propagă Ralea. □ La „Cronica dramatică”, Radu Stanca publică manifestul ***Despre teatrul literar***: „Un teatru cu pretenţii de artă poate bineînţeles să utilizeze orice fel de text doreşte, de la cel pur literar până la textul pseudo-estetic. Când optează însă pentru un text în afara calităţilor estetice riscă să nu mai fie ceea ce un teatru cu pretenţii de artă e obligat să fie: o construcţie la baza căreia stă colaborarea unei serii de elemente, fiecare artistică, în felul ei, şi care colaborare iniţiată de poezia dramatică topeşte toate elementele individual-artistice într-un tot transfigurat, de sinteză creatoare: reprezentaţia de artă.” □ Revista cuprinde şi poeme semnate de Radu Stanca (*Tristeţe înainte de luptă*, *Lamentaţia poetului pentru iubita sa*, *Lamentaţia Ioanei d’Arc pe rug*), Ioanichie Olteanu (*Balada soţului înşelat*; *Păţania teologului cu arborele*) şi Ştefan Aug. Doinaş (*Forma îngerului*; *Elegie*; *Paradise-Cocktail*), proză de Ion D. Sârbu (*Compartiment*) şi un eseu de Cornel Regman („Caragialeştii”), în care, după ce semnalează existenţa unei veritabile „dinastii” Caragiale în literatura noastră, autorul caracterizează comicul marelui dramaturg nu ca pe un element de „invenţie”, ci ca pe un „fapt de interpretare, de stilizare caricaturală a unei lumi date”. □ Cronica literară a revistei e susţinută în acest număr exclusiv de I. Negoiţescu, care comentează antologia *Literatura română contemporană* de Vladimir Streinu (cronicarul e nemulţumit aici de „lipsa metodei”, de „lipsa a ceea ce s-ar numi cu aproximaţie conştiinţa critică antologică”), *Arca lui Noe* de Lucian Blaga (piesă văduvită de „orice esenţă tragică”, tinzând astfel „în direcţia comediei”) şi romanul *De-a viaţa şi de-a moartea* de I. Peltz (care „creează romanului românesc o modalitate nu numai interesantă, dar şi extrem de fecundă”). □ „Cronica artelor minore” debutează cu o justificare a lui Radu Stanca (***Mică introducere la cronica artelor minore***): „O cronică a artelor minore, într-o publicaţie ce militează îndeosebi pentru o ideologie cu ecouri axiologice, nu e nici intervalul odihnitor al unui paradox fastidiu, după cum nu e nici sublimarea unui estetism preţios.” În realitate, artele minore „răspund unei necesităţi a sufletului uman”, de vreme ce „nicăieri ca în artele minore nu se manifestează mai pregnant tendinţa gratuită, deci tipic estetică, de a înfrumuseţa”. Cât priveşte diferenţa faţă de artele „majore”, aceasta e trasată astfel: „Pe când artele majore au tendinţa de a realiza frumosul, artele minore au tendinţa de a înfrumuseţa o realizare.” □ Într-una din „Note” (***Comemorarea lui E. Lovinescu***), I. Negoiţescu îl evocă pe E. Lovinescu, „cel mai mare critic al literaturii române”: „Cât de mult a murit o lume odată cu trecerea în neant a lui E. Lovinescu, se resimte mereu din ziua când condeiul său a căzut singur pe masă, şi mai cu seamă acum, în această vreme

agitată de transformări adânci şi crize morale succesive, când pentru literatură e atât de necesar un spirit director de talia Maestrului.” □ La „Revista revistelor”, Ştefan Aug. Doinaş salută dispariţia revistelor „neosămănătoriste şi păşuniste” „Gândirea”, „Cetatea Moldovei”, „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, presupunând că „odată cu dispariţia lor încetează litera parazitară a nuvelei regionaliste şi a poeziei de refugiu”.

FEBRUARIE

1 februarie

● În „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi publică tableta ***Oportunismul intelectual***, unde denunţă duplicitatea intelighenţiei româneşti în perioada regimului antonescian: „Ei au crezut aşa şi s-au rostit altminteri, consolaţi pe o linie de perspective subiective, cu intenţia bună secretă. [...] Trăind cu o rezervă mentală, intelectualitatea e în stare de toate abdicările şi concesiile, şi neruşinarea e o togă de arătare comodă şi căutată.” Dar situaţia nu e alta nici în prezent: „Ieri mai toţi cărturarii se legănau între două contrarii, o realitate utilă şi o subtilitate confidenţială. Azi, am motive că formula nu s-a schimbat decât prin intervertire şi lipsa de ţinută e aceeaşi.”

● „Dreptatea” anunţă că în data de 31 ianuarie [sic!] vor fi susţinute, sub egida Institutului de Cultură Italiană, două conferinţe despre Giacomo Leopardi (de către Vincenzo de Ruvo) şi Benedetto Croce (de către Giovanni Garilli).

● În „Tribuna poporului”, răspunde anchetei ***Unde merge literatura?*** Gala Galaction (nu ştie dacă avem sau nu de-a face cu o „criză”, dar răspunde „cu nestăvilit entuziasm” la cea de-a treia întrebare a anchetei: precum în vremuri revoluţionare castelele „se deschid cu zgomot şi sunt luate cu asalt”, aşa trebuie să se deschidă acum „turnul de fildeş” „fiilor poporului”).

2 februarie

● Articolul lui Tudor Arghezi din „Bilete de papagal” se intitulează ***Burghezia***. După un aparent elogiu adus acestei categorii sociale întreprinzătoare, Tudor Arghezi încheie pe un ton ambiguu, în care afirmarea necesităţii exproprierii se întâlneşte cu pledoaria unei tratări diferenţiate a proprietarilor: „Averile prea mult acumulate trebuiesc restituite progresiv cu acumularea: este o datorie, care n-a făcut parte din economia politică. Bunul-simţ, simţul de măsură, omenia, dragostea, mila au ţinut loc, până la un punct, de concepţie tehnică şi ştiinţifică. Spectacolul disproporţiilor dintre bunuri, de la prea mult la nimic, irită şi nefericeşte. Ce a fost nu mai poate să fie: e cert. Dar nu e de-ajuns o reţetă: bolnavii sunt mulţi şi bolile contradictorii. Leacurile nu merg toate pe gură şi de sus în jos. Se iau şi de jos în sus. Un tratament cere siringa, altul bisturiul.”

4 februarie

● În „Democrația”, nr. 18, în cadrul anchetei lui Ion Biberi ***Lumea de mâine*** răspunde G. Călinescu: „Lumea de mâine o văd întemeiată pe interesul acut de umanități, pe un cosmopolitism de tipul grec, aşa cum a existat printre oamenii Renaşterii şi ai perioadei Voltaire-Goethe, pe un dispreț total de particular. Acum toată strădania noastră tinde de a face dreptate mulțimii, de a îndeplini condițiile materiale juste, fără de care termenii înaintați ai progresului nu sunt posibili. Unui țăran înfometat şi bolnav nu-i arde de catedrale. Însă în cele din urmă ținta e tot spiritul. Decât să mănânc şuncă într-o țară fără statui, prefer să mă hrănesc cu măsline pe Acropole.” (**vezi Anexa**)

● Cu ocazia re-arestării Veturiei Goga, Tudor Teodorescu-Braniște republică, în „Jurnalul de dimineață”, o ***Scrisoare deschisă D-nei Veturia Goga*** (publicată întâi în „Gândul nostru”, la data primei arestări din octombrie 1944): „Ați fost frumoasă. Ați fost şi sunteți inteligentă. Natura v-a dăruit şi darul minunat al cântecului. Vi se spunea «privighetoarea Ardealului». Destinul vi-a fost prielnic: în a doua căsătorie, ați devenit Doamna Veturia Goga, soția lui Octavian Goga, «poetul Ardealului». [...] În 1926, ca ministru de interne, Goga făcea cele mai sălbatice alegeri din câte a pomenit țara aceasta atât de îndelung răbdătoare. Puțin mai târziu, despărțindu-se de Mareşalul Averescu, - (care era un mareşal autentic, nu unul confecționat din vanitate şi aut-avansare, cum a fost Ion Antonescu), - Goga săvârşea nu numai un act de trădare politică, ci şi unul de trădare a crezului său, a conştiinței sale: Goga devenea susținătorul politicei germane în România. În faimoasa alegere de la Mehedinți, Goga vorbea sub faldurile steagului cu cruce încârligată. În 1937 el prezida un guvern de înfeudare a României către Germania. Acelaşi Goga, care în 1914-1918, fusese crainicul instinctului național, susținătorul politicei anti-germane… Veți spune: - Ce vină am eu? Doamnă, întrebarea aceasta s-o puneți judecătorilor, care vă vor ancheta, pentru faptele pentru care sunteți arestată. Peste acele fapte, oricât de grave ar fi ele, Dv. aveți o vină mult mai mare: pe Goga, poetul Ardealului Dv l-ați făcut omul nemților. [...] Se ştie că prin însuşirile Dv. de inteligență şi de farmec personal, exercitați asupra lui Goga o influență, care-l covârşea, căreia el nu-i putea rezista. Marea Dv. poftă de măriri şi de avuții l-a mânat pe Goga pe drumuri, care nu mai erau drumurile lui. L-ați despărțit de prieteni vechi şi buni. I-ați dat prieteni noi şi răi. L-ați luat din rosturile lui şi l-ați pus într-o aşezare nefirească. Nu vă acuz, Doamnă. Pledez sincer circumstanțe atenuante pentru Goga. Goga a murit. A murit fiziceşte. Altfel murise de mult. Erați văduva lui. Ce-ați făcut cu memoria lui? Cu numele lui? [...] de ce ați folosit numele lui Goga în sinistra aventură de... anexare a Odesei?”

● În „Tribuna poporului”, răspund anchetei ***Unde merge literatura?*** scriitorii: Al. Mironescu (nu se pot face „recomandări” privind comportamentele scriitorilor; e de dorit doar ca acestea să fie „cât mai

personale”), Virgiliu Monda (nu există o criză „în sensul creației”, dar scriitorul român trebuie oricum să ia „atitudine de ostilitate înverşunată față de ideile reacționare, retrograde”), Cella Serghi (există doar o „criză de hârtie”, iar atitudinea scriitorului rămâne „o problemă de conştiință”) şi Gh. Talaz (criza poate fi remediată prin „scoborârea scriitorilor” printre „marile mase ale muncitorimii din fabrici şi ogoare”.

● Încheindu-şi cronica la *Istoria literaturii române moderne*, publicată în „Universul literar”, nr. 3, Perpessicius salută demersul lui Vladimir Streinu de a-i reabilita pe „estetizanții” marginalizați de canonul literar maiorescian, precum şi portretul de grup al Junimii (cu accent, firește, pe figura lui Maiorescu), realizat de către Tudor Vianu. □ În acelaşi număr al publicației, Camil Baltazar îl evocă pe E. Lovinescu, „unul din exemplarele umane unice, neînlocuibile din țara noastră”; considerând că „*nu s-a stăruit asupra laturii sociale a activității sale* [s.a.]”, autorul articolului accentuează „devotamentul [...] față de scriitori” al criticului, stăruința sa în a impune adevăratele valori. □ Într-un „Carnet literar”, Camil Baltazar semnalează apariția volumului *Iubeşte pe aproapele tău* de Erich Maria Remarque (trad. Camil Baltazar), considerat „epopeea celor rămaşi fără țară şi fără cămin, victimele urii dezlănțuite de Hitler”, precum şi a unei serii întregi de traduceri sovietice, „destule şi bune”: M. Ilin (*Se preface lumea*), Ilya Ehrenburg (*Şi a fost ziua a doua*), Boris Grobater [sic!] (*Neînfrânții*), Mihail Şolohov (*Şcoala urii*). □ Tot despre o carte sovietică vorbeşte, la rubrica „Note”, şi B.C. (Ben Corlaciu), care recomandă recent tradusul roman al lui Ilya Ehrenburg (*Şi a fost ziua a doua*), roman „dur ca un bolovan sau ca fonta”, în care „au fost turnate fragmente nu numai din munca brută, dar şi din transformările de natură psihologică ale celui dintâi plan cincinal”.

● În „Viitorul”, „Organul Partidului Național-Liberal” (director Mihail Fărcăşanu), editorialul (nesemnat) pledează pentru ***Libertatea spiritului***: „este inadmisibil ca într-o democrație să se uite că libertatea spiritului este bunul suprem al regimului şi că numai ea garantează progresul în ştiințe, în arte şi în organizarea socială. [...] O presă liberă înseamnează instrumentul democratic prin excelență fiindcă ea poate să servească exprimarea opiniei publice mai bine decât orice. Strangularea libertății presei duce din contră la însăşi strangularea democrației şi a tuturor libertăților în general.”

5 februarie

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță că, în cadrul A.R.L.U.S., a luat naştere, la 1 februarie, cercul bibliofililor „Cărții ruse”, a cărui sarcină ar fi aceea de a asigura, prin intermediul traducerilor, „o necesară legătură între intelectualitatea română şi cultura sovietică”. Printre participanții la şedința de constituire s-au numărat Petru Groza, C. Angelescu, D. Gusti, Al. Rosetti, Max Auschnitt, Tudor Teodorescu-Braniște şi Mitiță Constantinescu.

7 februarie

● În „Scânteia”, Ion Călugăru semnează articolul ***Bagatelizare***, în care acuză încetinirea epurărilor şi pledează pentru îmbunătăţirea „listelor de cărţi ce trebuie scoase din comerţ”: „şi astăzi este expusă în vitrină literatura supravieţuitorilor Gărzii de Fier”.

● Pe prima pagină, „Universul” (ediţia de dimineaţă) anunţă moartea ziaristului şi scriitorului Constantin Bacalbaşa.

8 februarie

● În articolul ***Domnului Aurel Tita*** din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi se declară onorat de propunerea preopinentului său (exprimată în ziarul „Ardealul”) de a i se încredinţa o catedră de poezie la Universitate.

● „Fapta” publică un articol al lui Liviu Bratoloveanu despre ***Cântăreţul din Mid West: Edgar Lee Masters***.

9 februarie

● Tudor Arghezi îşi continuă campania anticlericală iniţiată la sfârşitul anului precedent, în tableta ***Clerul*** din **„**Bilete de papagal”. Poetul se declară scandalizat de „starea de decădere” a clerului autohton, în condiţiile în care „se cuvine timpului nostru o preoţime, dacă nu activă pe tărâm social, cel puţin la nivelul moral necesar”.

● Comentând cu „satisfacţie” în „Viaţa evreească”, nr. 23, „Legea criminalilor şi profitorilor de război”, Silvio De Mayo semnalează că „Lipsesc în componenţa tribunalelor judecătorii evrei.”

10 februarie

● În penultimul număr din „Tribuna poporului” (nr. 132), Dan Petraşincu, iniţiatorul anchetei ***Unde merge literatura?***, trage concluziile: „Cert este că în România există o criză *de cultură* a masselor şi că degeaba vom crea capodopere dacă din 18 mil. de locuitori sau câţi vom mai fi având, o ediţie se va tipări tot în 3.000 de ex.” Cât priveşte „poziţia” scriitorului, Dan Petraşincu pledează ferm pentru „angajare” (cu amendamentul că „...nu trebuie să ajungem cu nici un chip la anarhismul, atât de facil, al unor oameni care cred că talentul poate fi înlocuit de o «bună» orientare ideologică. Talentul nu scuză lipsa de caracter – dar nici ideea nu scuză lipsa de talent.”) şi conchide astfel: „În ziua când nu ne va fi atâta frică de «locuri comune», de «retoric», de melodramă chiar – în ziua aceea creatorul va înceta să fie expresia unui cerc restrâns de «intelectuali» burghezi fără viziune şi el va «cânta» în numele a milioane de suflete însetate de adevăr şi frumos...”

11 februarie

● La o întâlnire organizată „la fostul sediu de pe Schitu Măgureanu al fostei Tinerimi Române” de către Grupul de Artă şi Literatură al Mişcării

Tineretului Progresist din România, cu scopul „apropierii dintre lumea spiritului şi lumea muncii”, participă Mihai Beniuc, Maria Banuş, Geo Bogza, Radu Boureanu, Ben. Corlaciu, Eusebiu Camilar, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Sergiu Filerot, Eugen Jebeleanu, Virgil Ierunca, Silvian Iosifescu, Cicerone Theodorescu, G. Tomaziu etc.(cf. „Scânteia”, ***Grupul scriitorilor progresişti***, 24 februarie; vezi şi Geo Dumitrescu, ***Tineretul progresist***, „Victoria”, 13 februarie).

● În articolul ***Stimate domnule Pătrăşcanu*** din „Bilete de papagal”, Tudor Arghezi se adresează direct ministrului Justiţiei, cerând eliberarea celor 21 de funcţionari români arestaţi pentru activitatea lor din Transnistria în perioada războiului din Est. Argumentul invocat de poet, pe lângă încălcarea diverselor proceduri juridice, e acela că, din cei 8500 de funcţionari români detaşaţi în Transnistria, cei 21 „n-au făcut nici mai mult nici mai puţin decât ceilalţi opt mii patru sute şaptezeci şi nouă de funcţionari nearestaţi”.

● Despre ***Vina „ideologiilor”*** scrie Ion Zamfirescu în „Curierul israelit”, nr. 22: „printre lucrurile care ne-au făcut mult rău, pe care până la un punct le putem socoti răspunzătoare de ceea ce vedem că s-a petrecut în lume, trebuie să numărăm şi pe aceasta: excesul de «ideologie» din ultimii ani. [...] De ani de zile, «ideologiile» ne constrâng să admitem că misticismul este preferabil ideilor clare. De asemeni, ele şi-au făcut un punct de onoare din a desconsidera experienţele de până acum ale istoriei, pledând la tot pasul pentru o «lume nouă», pentru un «om nou», toate acestea cu o notă simplistă şi expropriatoare, ca şi cum umanitatea ar fi ceva la îndemâna noastră, putând să sufere schimbări de la o zi la alta.”

● În „Democraţia”, nr. 19, în cadrul anchetei lui Ion Biberi ***Lumea de mâine*** răspunde P.P. Negulescu: „Un fapt ce nu se poate pune la îndoială este că omenirea a suferit, în cursul războiului actual, mai mult decât oricând până acum, în războaiele, în revoluţiile, în cataclismele fizice care au bântuit-o în trecut. [...] Asemenea suferinţe nu pot să rămână fără nici o urmare. Ele vor dezlănţui cu siguranţă, cu o intensitate nemaivăzută până acum, mecanismul sufletesc [...] care poate produce schimbările formelor de viaţă ale omenirii. [...] cea dintâi schimbare care se va produce, după războiul actual, va fi, după toate probabilităţile, dispariţia regimurilor de acest fel [dictatoriale] – nu prin hotărârile unei conferinţe internaţionale, ci ca o urmare fatală a nevoilor sufleteşti ale popoarelor ce au suferit aşa de mult de pe urma lor. Problema de căpetenie ce se va pune, apoi, va fi aceea a organizării libertăţii redobândite, aşa încât să nu pună în primejdie ordinea, fără de care viaţa în comun a oamenilor nu poate să nu sufere, iar forma pe care o va lua acea organizare nu va fi decât acea a echilibrului social.” □ Anton Dumitriu semnează editorialul ***Două atentate***, în care alătură atentatul împotriva lui Miron Constantinescu, redactor responsabil al „Scânteii”, cu suprimarea ziarului „Dreptatea” („Un ziar nu a mai putut apărea, din pricină că opiniile

exprimate în el nu erau admise de cei care-l tipăreau"): „Tentativa de suprimare a unor idei, exprimate de un om sau de un ziar, nu poate veni decât din partea acelora care încă nu au pătruns adevăratul spirit democratic. Iar spiritul democratic este expresia în suprafață a unei realizări mult mai profunde: cultura europeană. Numai în cultura europeană opere – uneori simplu opuse, alteori direct contradictorii – pot avea aceeaşi valoare. În nici o cultură din lume, nici în cea chineză, nici în cea hindusă, etc. diversitatea opiniilor nu a asigurat valoarea lor, ci numai în Europa, varietatea valorilor slujite a însemnat îmbogățirea culturii şi mobilizarea spiritului. A lupta, deci, pentru suprimarea unei opinii este a nu sluji cultura şi spiritul ei. Două atentate, două acte de incultură." □ Pe prima pagină a aceleiaşi publicații. Petru Comarnescu semnează ***Portretul New-Yorkului***, iar în ***Revendicările intelectualilor***, Camil Baltazar atrage atenția că „spre deosebire de Rusia Sovietică, unde muncitorul intelectual [...] se bucură e un regim întru totul protejat, având condiții de existență şi manifestare superioare, la noi muncitorul intelectual, în raport cu muncitorul manual e mult mai prost prețuit şi retribuit".

● Al. Rosetti comentează, în **„**Universul literar", nr. 4, *Război şi pace*, referindu-se tangențial la episodul vânătorii, „despre care se spune că constituia una din lecturile favorite ale lui Lenin". □ Sub genericul „Efemeride macedonskiene", Adrian Marino publică prima parte a unui articol intitulat ***În jurul originii fraților Macedonski***. □ Într-o notă intitulată ***Balcanism şi polemică***, tot Adrian Marino ia atitudine împotriva articolului lui Felix Aderca privitor la G. Călinescu (v. „Democrația" din 21 ianuarie), acuzând acolo „aerul de parti-pris violent, evidenta nemulțumire personală, vendetta țipătoare, în general o anumită intenție de discreditare, deloc *fair*, întrețesută cu aluzii şi considerații neliterare, vădit neelegante". □ Pe un ton moderat, Perpessicius recenzează *Adăpostul Sobolia* de Cezar Petrescu, „romanul Capitalei sub bombardamentele aeriene". □ Într-un interviu acordat lui Camil Baltazar, Tudor Vianu vorbeşte despre posibilitatea de a remedia „situația inferioară din punct de vedere a valorificării muncii scriitorului". Ca „remediere fundamentală", criticul propune „organizarea şi înmulțirea bibliotecilor orăşeneşti şi săteşti şi a atelierelor populare", iar ca strategie de ansamblu, „democratizarea" statului: „În măsura democratizării şi ridicării nivelului cultural, al poporului, se va îmbunătăți şi soarta cărții. Scriitorii trebuie să dorească ridicarea nivelului economic al poporului, nivelul economic condiționând pe cel intelectual; soarta literaturii române este strâns legată de succesul democrației". De asemenea, în calitatea pe care o deținea la Editura Fundațiilor, esteticianul anunță înființarea unei noi colecții: „Cartea muncitorului" (titlurile preconizate să apară într-o primă fază: *Lumea noastră* de Ion Pas, *Antologia muncii* de Şt. Baciu, *Din istoria*

românismului social de G. Spina, *Stahanov şi stahanovismul* de G. Ivaşcu şi *Mai multă omenie* de Ştefan Tita).

12 februarie

● În articolul ***Tanti*** din „Bilete de papagal", Tudor Arghezi vizează abuzurile noii cenzuri, care îi prilejuiesc un paralelism cu aceea din vechiul regim. Adresându-i-se direct „cucoanei Nastasia", care i-a impus suprimarea unor pasaje sau a unor articole întregi, poetul conchide: „Ai visa în loc de ziare un Buletin şi în loc de gazetari câțiva subcomisari. E o idee."

14 februarie

● Tudor Arghezi incriminează manevrele politicianiste la care se dedau partidele vremii, dar mai ales atitudinea ezitantă a generalului Rădescu. Referindu-se la discursul pe care şeful guvernului l-a ținut duminică, 11 februarie, Arghezi afirmă sarcastic că „de duminică încoace începe o altă epocă, în a şasea lună de epocă nouă". Mai ales fraza-cheie a discursului generalului („Sunt în plin acord cu Aliații") îi prilejuieşte lui Arghezi o răbufnire de cinism: „Iată marea certitudine românească dobândită şi iată sensul epocii noi în care am intrat". (***O certitudine românească***, „Bilete de papagal" □ De altfel, în centrul numărului în care apare acest text, se află discursurile ținute de primul ministru în zilele de 11 (la „Aro") şi 12 februarie (la Radio), care sunt reproduse şi rezumate *in extenso*. □ Celelalte articole personalizate ale numărului sunt: ***Un aviator pedestru***, semnat „B. de P.", în care e denunțat „un tânăr zburător", care, sub pretextul unei boli inexistente, „a fugit din piscuri, dintre vulturii lui şi s-a ascuns printre găinile de lângă grajduri"; ***Măcar bunul gust***, unde Ion Sava semnalează „splendida oroare" de a muta Teatrul Național în incinta improprie a Liceului „Sfântul Sava", unde „despărțiturile lojilor au fost imitate după sistemul boxelor de la spitalul de câței"; şi ***Vechea noua Britanie*** de F. Aderca, un elogiu al spiritului englez: „englezii, care întemeiază instituțiile publice, ca şi avuțiile personale, prin eforturi multi-seculare, nu distrug niciodată ceea ce s-a dovedit de folos şi viu. Şi azi e în vigoare o lege de prin 1300."

● În „Victoria", Virgil Ierunca descrie cum trebuie să arate ***Eforturile scriitorului de azi***: „Demnitatea scriitorului suferă o mutație dintre cele mai categorice: este demn scriitorul care participă, care se integrează, care se alătură semenilor lui, care respiră şi luptă odată cu ei, pentru stare de bucurie comună şi mare." (**vezi Anexa**)

15 februarie

● Apare ultimul număr (48) din seria a patra a revistei „Bilete de papagal", inițiată de Tudor Arghezi în 16 decembrie 1944. Încetarea apariției revistei se

datorează unui conflict sindical dintre patronii şi lucrătorii tipografiei „Viitorul”.

16 februarie

● N. Moraru începe să se afirme ca ideolog cultural. În articolul ***Libertatea presei,*** pe care îl semnează în „România liberă”, el consideră că doar „hitleriştii” vor aşa ceva: „Ei cer libertatea presei pentru că numai aşa vor putea continua otrăvirea opiniei publice cu veninul nazist pe care l-au turnat pe gât atâția ani de zile.” □ Acelaşi număr al ziarului publică o listă cu universitarii care au aderat la programul de guvernare al Frontului Național Democrat. Printre aceştia, Mihail Ralea, Al. Rosetti, Liviu Rusu şi G. C. Nicolescu.

● În „Universul” (ediția de dimineață), D. Balt. (Dan Bălteanu) semnalează elogios două noi apariții de la editura „Cartea rusă”: *Armata Roşie* (col. „Literatura politică şi militară”, trad. Lucia Cosma şi Vladimir Soloduhin) şi *Femei, eroi ai Uniunii Sovietice* (col. „Clipe din războiul de apărare”, trad. Dan Petraşincu).

● „Viitorul” scoate o ediție specială care publică, cu litere de o şchioapă, „declarațiile D-lui Constantin Brătianu, Preşedintele Partidului Național Liberal” privind ***Libertatea Presei***: „Față de încercările care se fac de unii agitatori de a sugruma libertatea presei, instituind în tipografii o cenzură clandestină şi anonimă, care împiedică libera exprimare a opiniei, atât a partidelor de ordine reprezentate în guvern cât şi a oamenilor cu răspundere în țară, mă simt dator să fac apel la toți cetățenii însuflețiți de principiile adevăratei democrații ca să sprijine acțiunea de limpezire începută de noi, nu în interesul unui partid ci pentru apărarea libertăților publice, în temeiul programului constituțional şi democratic pentru care luptă Națiunile Unite.”

17 februarie

● În „Drapelul”, Junius (Ion Vinea) scrie despre ***Literatura dirijată***: „în literatură şi în artă cuvântul «trebuie» înseamnă dictatură şi asuprire. Singura constrângere inevitabilă şi necesară e a mijloacelor de expresie. Dincolo de acestea, numai libertatea poate fi prielnică artistului şi cuvântului său.” (**vezi Anexa**)

● Un articol despre ***Libertatea presei*** apare în „Jurnalul de dimineață”, sub semnătura lui B. Brănişteanu: „A crede că violență şi revoluție sunt tot una, a da curs resentimentelor omeneşte explicabile, ca urmarea restricțiilor şi persecuțiilor suferite, - sunt fenomene psihice, care se întâlnesc nu o dată în istorie. Dar tocmai aceasta este şi trebuie să fie deosebirea între revoluționarii de ieri şi cei de azi, între revoluțiile de ieri şi cea pe care, necontestat, o trăim acum. Anume, că avem la îndemână instrumentul cel mai formidabil pentru aprecierea împrejurărilor şi pentru recunoaşterea

drumului pe care-l urmăm, pe care trebuie să-l urmăm şi a țintei pe care o urmărim. Jaurés a spus odată că prima datorie a spiritelor libere este să se poate vorbi cu moderație şi cu sinceritate de orice om şi de orice lucru. Aceasta însă nu se poate decât sub regimul libertății cuvântului, a celui vorbit şi a celui scris. Şi sper că suntem cu toții de acord, că noi socialiştii marxişti, oricum ne-am zice, nu ne imaginăm societatea aceia viitoare, mai nouă şi mai bună, fără acele drepturi şi libertăți, fără acea libertate de a ne exprima gândurile şi părerile, pe care au avut-o şi pe care o au şi astăzi democrațiile adevărate, chiar dacă trăiesc încă sub regimul burghez capitalist. Cel socialist nu poate să vroiască decât perfecționarea acestor libertăți, decât curățirea lor de zgura domniei de clasă. Libertatea presei este însă pavăza libertăților şi dreptăților în general.”

● O nouă ediție specială din „Viitorul” continuă protestele privind cenzurarea presei prin intermediul tipografilor manipulați prin agitatori. □ Redacția neagă implicarea Tineretului Național Liberal în „excesele huliganice” petrecute duminică 12 februarie (***O punere la punct***).

18 februarie

● „Curierul israelit”, nr. 23, protestează, prin mai multe articole, contra incidentelor antisemite din 12 februarie; un articol de fond, intitulat ***Incidentele de Duminică. Evreii şi lupta politică*** şi semnat „Red.”, afirmă: „Sunt unii, bunăoară, care nu pot consimți că evreul are dreptul – ca orice cetățean al țării – să facă politica pe care o vrea. În unele cercuri nu se admite că unii evrei sunt comuniști; în altele nu se acceptă că unii evrei sunt liberali sau național-țărăniști. Şi cum vechile porniri răbufnesc deseori, militanții evrei din partidele noastre nu sunt atacați ca liberali, comuniști sau național-țărăniști... ci ca evrei! Această deprindere politicianistă trebuie să dispară.” În ***Vestigii fasciste***, Şerban Voinea apreciază că „pe lângă epurația propriu-zisă va fi nevoie de o reeducare generală a tuturor celor care au trăit în ambianța nefastă a ultimilor ani.”

● În articolul ***Pentru o academie «E Lovinescu»***, publicat în „Fapta”, N. Papatanasiu îşi aminteşte de proiectul neînfăptuit al unei Academii E. Lovinescu având ca model Academia fraților Goncourt; cu acest prilej, autorul articolului anunță că „în apartamentul ultimului sediu al cenaclului «Sburătorul», din fața Facultății de Drept, şedințele duminicale au reînceput; scriitorii tineri şi cei mai vârstnici vin să citească ultimele lor alcătuiri literare. Îi primeşte, bucuroasă de oaspeți, domnişoara Monica Lovinescu.” (vezi şi Oscar Lemnaru, ***Se redeschide «cenaclul E. Lovinescu»***, în „Lumea”, nr. 6, 2 octombrie 1945)

● G. C. Nicolescu publică în „Universul literar”, nr. 5, un articol moderat, cu titlul ***Scriitorii şi problemele actuale***, în care semnalează, pe de o parte, „datoria de a lupta ca oameni pentru [...] o lume mai bună la care nu se poate

ajunge decât printr-o reală socială", iar, pe de altă parte, că „unui artist nu-i sunt necesare lipsa de obiectivitate sau partizanatul pentru a atinge şi înfăţişa adevărurile adânci ale lumii". □ Perpessicius comentează, în acelaşi număr, romanul *Rogojina* de Mircea Damian, care, deşi nu corespunde cerinţelor romaneşti, „constituie în schimb un reportaj din cele mai vii şi mai antrenante, o secţiune verticală, dureroasă şi indiscretă în geologia istoriei noastre contemporane". □ În obişnuitul său „Carnet literar", Camil Baltazar anunţă redeschiderea cenaclului Lovinescu, care a avut loc în 11 februarie (printre participanţi: Monica Lovinescu, F. Aderca, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, Ioana Postelnicu, Sorana Ţopa, Cella Serghi, Ema Romano, Ion Biberi, Dan Petraşincu, Eugen Jebeleanu şi Ieronim Şerbu; s-au citit texte de Camil Baltazar, Dan Petraşincu, Sanda Movilă, Ema Romano, C. Tonegaru şi Ion Biberi), şi apariţia *Compendiu*-lui lui G. Călinescu, unde, în raport cu ediţia mare, autorul se arată „consecvent până şi în unele erori". □ În secţiunea „Note", C. P. [?] salută, pe un ton cinic, „epurarea" lui Mircea Vulcănescu, „această necunoscută comoară de om".

● Începând cu numărul din 18 februarie (an. III, nr. 170), pagina a doua a ziarului „România liberă" este redactată de tineretul „democrat". Într-un editorial de început de drum (***Pentru cititorii paginii a doua***), Miron Radu Paraschivescu afirmă: „dacă avem de învăţat pentru noi ceva din exemplul sovietic, ei bine, lucrul pe care-l avem de învăţat este de a pune tot atâta pasiune în a ne creşte virtuţile din noi câtă înverşunare punem în a ne zdrobi adversarul". □ În acelaşi număr, Aurel Baranga publică poemul *De aşi avea hainele...* şi o analiză a „cazului" Maurras, Tini Dumitrescu scrie despre D. D. Pătrăşcanu ca „poet al amintirii". □ La rubrica „Obiectiv", Ulysse comentează revistele „Orizont" (căreia îi lipseşte puţin „ca să fie o bună publicaţie de literatură") şi „Democraţia" (ridiculizând poemul *Hirsuta* de C. Tonegaru).

● În „Viitorul" (ediţie specială), Mihail Fărcăşanu scrie ***Pentru libertate***: „Cunoaştem cu toţii răul pe care l-a făcut României lipsa de bărbăţie, emascularea unei părţi din burghezie şi muncitorime, care s-a lăsat aproape întotdeauna să fie remorcată de extremism. Sperând să-şi salveze poziţiile prin tranzacţie şi concesii perpetue subvenţionând unii cu bani şi alţii cu persoana lor isteriile politice, ei nu au reuşit decât să-şi mineze propria lor existenţă ca oameni liberi şi ca stare funcţională a societăţii. Astăzi aceleaşi fenomene se repetă. Din timoraţie şi oportunism miop aceeaşi parte a burgheziei şi muncitorimii se lasă terorizată şi mulsă de bani şi vlagă de către agitatorii actuali, care de cele mai multe ori, sunt identici cu cei de ieri. În felul acesta se pregăteşte nu numai distrugerea stărilor mijlocii ale societăţii, [se pregăteşte] însăşi distrugerea ţării şi a libertăţii ei. Burghezia şi muncitorimea conştientă sunt datoare să scuture jugul obsesiilor şi timoraţie. Libertatea nu poate fi păstrată decât prin curaj şi prin luptă permanentă.

Orice adormire a vigilenţei, orice abdicare de la demnitate, de la drepturile omului şi independenţa lui însemnează lovitură mortală adusă libertăţii. Noi chemăm în acest ceas de răscruce al istoriei pe toţi cei ce vor să trăiască liber în această ţară să se deştepte din sclavia psihologică să vină alături de noi în luptă de recucerire a libertăţilor, pe care vor să ni le răpească duşmanii noii ordini a lumii civilizate." □ În declaraţia de principii ***Partidul Liberal şi raporturile cu U.R.S.S.*** se afirmă, răspunzând unui articol publicat în „Scânteia" pe 16 februarie: „În editorialul de vineri al ziarului «Scânteia» se afirmă anume că «partidele istorice» duc o politică de duplicitate faţă de URSS. Afirmaţiunea aceasta care depăşeşte cadrul polemicilor şi al disputelor interne ce urmăresc slăbirea adversarului politic, ţinteşte la slăbirea însăşi a Ţării. Este incontestabil că viitorul României este în strânsă dependenţă de încrederea pe care Uniunea Sovietică ne-o va putea acorda. A încerca să arăţi că în conducerea marilor partide de guvernământ, a partidelor cu popularitate verificată, se găsesc oameni care încearcă duplicităţi faţă de Uniunea Sovietelor care ne-a adus libertatea şi ne garantează independenţa, este a urmări sdruncinarea încrederii pe care fiecare partid şi fiecare cetăţean se străduieşte să o câştige prin acte concrete. [...] De aceia noi nu facem decât să afirmăm categoric că în politica sa externă Partidul Naţional Liberal are ca prim ţel realizarea unei cât mai strânse şi mai prieteneşti colaborări cu Uniunea Sovietelor, iar pe plan intern, înfăptuirea tuturor reformelor şi îndeplinirea tuturor condiţiunilor care să creeze cadrul acestei colaborări întemeiată pe încredere." □ Este ultimul număr din „Viitorul".

19 februarie

● La rubrica „Obiectiv" din „România liberă", Ulysse comentează nr. 1-2 al revistei „Viaţa românească". Deşi recunoaşte orientarea „largă dar precisă" a revistei „pentru democraţie şi împotriva fascismului", semnatarul notei afirmă că există aici o „libertate redacţională cam boemă", care explică şi calitatea discutabilă a versurilor publicate (sunt comentate şi respinse rând pe rând *Viziune* de Al. Philippide, *Natură moartă* de Demostene Botez şi *Arborele vieţii* de George Magheru; doar reportajul lui Geo Bogza rezistă criticii). În orice caz, cel ce se ascunde sub pseudonimul Ulysse consideră că „singura revistă care se ridică astăzi în faţa tuturor tinerilor din ţară" ar fi „Scânteia tineretului". În acelaşi număr al ziarului, Dan Faur publică articolul ***Despre poezia militantă şi altele...***: „Până acuma, nu s-a produs renaşterea poeziei, ea aşteaptă încă să fie culeasă din miezul vârtos al poporului, din apriga, încleştata lui muncă, din setoasa şi neînfricata lui dorinţă de ridicare; să coboare în stradă, lângă lozinci şi pancarte, să se desprindă de pe buzele unuia pentru a răsuna în urechea celuilalt, pentru a fi strigată de toţi – o poezie totală a vrerilor şi bucuriilor mulţimilor – o poezie

militantă dar tocmai de aceea complectă ca aceea a lui Maiakovski şi Whitman." În eseul ***Un ambasador al umanismului***, Aurel Baranga îl omagiază pe Paul Claudel.

21 februarie:

● În „România liberă", Aurel Baranga scrie împotriva „poeziei hermetice", iar Ulysse e nemulţumit de abuzul de „poezie" din nota lui C. P. [Ulysse presupune că e vorba de Camil Petrescu, dar în numărul din 23 februarie al revistei scriitorul va nega paternitatea notei] împotriva lui Mircea Vulcănescu (v. „Universul literar" din 18 februarie). □ Însă centrul de greutate al numărului îl constituie atacul lui Miron Radu Paraschivescu împotriva lui Tudor Arghezi (***Un impostor: d. Tudor Arghezi***), ce prefigurează campania în urma căreia poetul va fi exclus din viaţa publică. Textul debutează cu o sentinţă ce exclude posibilitatea replicii: „D. Tudor Arghezi face parte din galeria poeţilor ce mor prea târziu, după ce s-au compromis atât de rău încât nicio minune nu-i mai poate ridica: nici chiar talentul." Adulat de generaţia tinerilor cititori de după Primul Război, Arghezi ar fi, de fapt, „eroarea acestei generaţii", un „impostor" a cărui falsitate s-ar verifica în toate planurile activităţii sale. Mai întâi, în plan civic: deşi a scris alături de N. D. Cocea şi Galaction la revistele socialiste din epocă, „d. Tudor Arghezi n-a fost şi nu este socialist". Închisoare a făcut nu „pentru vina de a fi avut vreo idee şi de a fi crezut în ea, ci mai degrabă tocmai pentru vina de a fi trădat orice idee"; păcatul său e „de a fi căutat totdeauna să se strecoare cu profituri sub pulpana puternicilor câte unei zile". Mai mult, prin „îngâmfarea întru umilinţă" pe care o afişează, Arghezi e nu doar un „rău credincios", un „rău cetăţean" şi un „mincinos tovarăş", ci şi un „nedemn adversar". În al doilea rând, chiar atitudinea lui Arghezi faţă de fascism îi ridică lui M. R. Paraschivescu numeroase semne de întrebare. Aversiunea faţă de adversari declaraţi şi victime ale fascismului precum Armand Călinescu şi N. Iorga, admiraţia manifestată la mijlocul deceniului patru pentru Hitler, atitudinea duplicitară faţă de Killinger (căruia poetul i-ar fi trimis o scrisoare prin care încerca să se disculpe pentru pamfletul din 1943), veleităţile de patron, dispreţul faţă de „stilul bolşevic", simpatia faţă de volumul lui C. Virgil Gheorghiu *Ard malurile Nistrului* şi, nu în ultimul rând, apolitismul manifest („Se cunoaşte metoda perfidă a fascismului în derută: de a se declara a-politic.") constituie pentru autorul articolului tot atâtea capete de acuzare la adresa lui Arghezi. În fine, M. R. Paraschivescu coboară la atacul la persoană, adăugând la „lipsa de curaj şi onestitate" a poetului şi fuga de răspunderea „de tată şi bărbat", de vreme ce Arghezi a refuzat să-şi onoreze datoriile naturale faţă de „adevăratul răzvrătit şi fiu rătăcitor care e marele artist al luminii şi întunericului, revoluţionarul Eli

Lotar". „Pentru toate acestea – conchide autorul articolului – e nevoie de un singur lucru: să tacă. Şi dacă nu vrea, să i se amintească." **(vezi Anexa)**

23 februarie

● Articolul ***Poezia şi viaţa***, publicat în „România liberă" de Ion Caraion, conţine fraze avântate despre o nouă literatură: „vestim poezia umană, care să comunice oamenilor inaugurarea consimţită a acestui ev nou, a acestui contact intim de întoarcere la demnitate, la lumină, la valoare şi morală".

24 februarie

● „România liberă" îşi dedică pagina a doua, consacrată de obicei evenimentelor culturale, omagierii Armatei Roşii. Astfel, Niculae [sic!] Tihonov, preşedintele Uniunii Scriitorilor Sovietici, publică un material despre ***Războiul de Eliberare a Patriei şi literatura sovietică***, care se încheie astfel: „Cuvântul scriitorului este un cuvânt măreţ în ţara noastră. Cu el poţi să mergi la luptă, cu el poţi să învingi în luptă şi în muncă." De asemenea, M. R. Paraschivescu semnează editorialul ***Armata şi cultura***, care porneşte de la constatarea că „Armata Roşie şi cultura statului socialist merg mână-n mână" şi se încheie cu o explicaţie concludentă: „De aceea arta sovietică este reprezentativă: fiindcă – fiind o artă şi o cultură la atac – ea exprimă tot ce e mai bun în fiii patriei sovietice."

25 februarie

● Pompiliu Constantinescu ţine la Sala Fundaţiei Carol I o conferinţă pe tema „Literatura şi democraţia" (cf. „Scânteia", 25 februarie).

● „Scânteia" atacă, sub semnătura lui Ion Călugăru, „Universul literar", „o revistă cu trecut" parţial pozitiv, parţial „reacţionar", care în acel moment era de o lună sub conducerea lui Al. Ciorănescu. Cu acest prilej, pornindu-se de la o notiţă din „Universul literar", este indexat recent epuratul Mircea Vulcănescu, împreună cu generaţia lui, „generaţie care a dat oameni de mare elan romantic, oameni care au captat adevărul, cum este un Louis Aragon, iar la noi din nefericire a dat şi pe Mircea Eliade, Paul Sterian sau Petru Comarnescu. Adică oameni care au preferat să-şi «aranjeze» mica lor situaţie personală, atunci când în istoria lumii se ivi cotitura hotărâtoare a luptei pentru fascism sau pentru exploatarea omului, şi împotriva fascismului, sau a eliberării întregii omeniri, ei au uitat de setea lor «verbală» pentru «absolut», de poza lor de cavaleri ai «spiritualităţii», şi au mers până acolo că au participat la mascaradele legionare, şi-au astupat urechile ca să n-audă vaietele unei omeniri martirizate de către confraţii lor întru credinţă «spiritualistă»: naziştii şi fasciştii naţionali." (***Şantierele literaturii. De la «Universul Literar» la sentimentul istoriei***).

● În „Scânteia tineretului”, nr. 17, Paul Scorțeanu demască pe „obscurul poet George Lesnea” ca fiind „Valetul lui Malaxa”, şi nu numai („Fusese o vreme (..) când d. George Lesnea era comentat în gazete cu svastică şi trimitea poeme cazone, războinice şi proaste de pe frontul Donului”). □ În acelaşi număr, Nina Cassian vorbeşte despre ***Cultura în Armata Roşie*** şi îndeamnă: „...nu putem să mai recomandăm nimănui lecții de bună purtare estetică. Armata noastră trebuie să fie majoră şi corespunzătoare. Să facem aşa cum fac artiştii din URSS! Un război multiplu, cu arma Katiuşa, mitraliera cu mai multe țevi, toate îndreptate împotriva fascismului, şi pe toate tărâmurile!” (**vezi Anexa**)

● „România liberă” îşi dedică pagina a doua, consacrată de obicei evenimentelor culturale, omagierii Armatei Roşii. Astfel, Niculae [sic!] Tihonov, preşedintele Uniunii Scriitorilor Sovietici, publică un material despre ***Războiul de Eliberare a Patriei şi literatura sovietică***, care se încheie astfel: „Cuvântul scriitorului este un cuvânt măreț în țara noastră. Cu el poți să mergi la luptă, cu el poți să învingi în luptă şi în muncă.” De asemenea, M. R. Paraschivescu semnează editorialul ***Armata şi cultura***, care porneşte de la constatarea că „Armata Roşie şi cultura statului socialist merg mână-n mână” şi se încheie cu o explicație concludentă: „De aceea arta sovietică este reprezentativă: fiindcă – fiind o artă şi o cultură la atac – ea exprimă tot ce e mai bun în fiii patriei sovietice.”

● În „Universul literar”, nr. 6, apar poemul *Portret antic* de Ion Vinea şi nuvela *Poteca de argint* de Pavel Chihaia (prezentat de Petru Comarnescu, care consideră că „ceea ce se impune cu prisosință aici este darul de a crea atmosferă, de a sensibiliza peisajul, prefăcându-l într-o minune picturală, de basm dureros şi suferință sensibilizată”). □ N. Steinhardt publică eseul ***Artă şi ironie***, în care se declară sceptic față de potențialul artistic al ironiei: „Ironia e o calitate, neapărat, dar e o calitate de categoria a 2-a. Arta mare se face numai prin colaborarea sentimentului, a inspirației, a căldurii.” □ În articolul ***Încă un cuvânt despre N. Cartojan***, N. Condeescu îl evocă pe recent dispărutul universitar bucureştean (evocarea se va prelungi în următoarele două numere). □ Perpessicius comentează volumele *Panopticum* (1945) de Ion Caraion, *Culoarul somnului* (1944) de Gellu Naum şi *Blănurile oceanelor* (1945) de Virgil Teodorescu, remarcând notele comune şi cele distinctive ce stau la baza formulelor din poezia tânără a vremii. „O poezie militantă – scrie cronicarul – îşi făureşte sub ochii noştri armele, mai corect uneltele.” Însă, în cadrul acesteia, Perpessicius distinge „două tabere”: a lui Ion Caraion („un cântăreț al tărâmului acestuia, un boem cu suflet nevrozat de adversități, şi pe care şi-l poartă, ca pe singurul talisman, fie pe străzile Capitalei, ca o altă Sodomă, sub ploaia de foc şi pucioasă, fie pe câmpurile de bătaie, în umbra Caucazilor «întărâtați», fie în spitalele de campanie, unde «coşmarul» pândeşte din fiecare colț şi tortură”) şi a lui

Naum şi Teodorescu (ale căror volume „figurează o altă lume şi par coborâte din altă planetă. Drumul, pe aici, e mai puțin comod, cată să fii atent la fiecare pas, să nu cazi în groapa de lup, insidioasă, pe care o ascunde o imagine sau alta, deopotrivă de neaşteptată, deopotrivă de scânteietoare. Şi, mai ales, cearcă să te inițiezi [...] în nădejdea că vei descoperi, travestită cu bună ştiință şi în straie anume zdrențuite, însăşi Poezia.”).

26 februarie

● În spațiul rubricii „Cum vorbim”, din „România liberă”, Al. Graur explică diferența dintre „epurare” şi „epurație”: „Cred că *epurare* e mai legat de ideea verbală şi înseamnă «acțiunea de a epura», iar *epurație* e mai mult substantival şi se referă la activitatea în general.” În acelaşi număr, Aurel Baranga publică un pamflet violent, intitulat ***Ionel Teodoreanu sau Viața romanțată a unui băiat frumos***, care ascunde, sub profilul de tânăr imberb pe care i-l creionează prozatorului, denunțuri şi amenințări: „mare a fost surpriza oamenilor când au aflat că alături de Surorile Dione şi alte câteva minuni ale naturii a existat şi la noi un fenomen născut la vârsta de şaptesprezece ani, care a trăit vreo aproape [sic!] cincizeci de ani având mereu şi numai şaptesprezece ani ca şaptesprezece hulubi, ca şaptesprezece frunze de zarzăr, ca cei şaptesprezece scriitori români cu care Ionel Teodoreanu s-a dus în Slovacia ca să ducă scriitorilor nazişti salutul celor şaptesprezece ani ai săi şi asta nu în anul o mie două sute şaptesprezece, ci în anul de grație 1943”.

27 februarie

● În „România liberă”, Miron Radu Paraschivescu îl evocă pe recent dispărutul Alexei Tolstoi, „una din pietrele de temelie ale edificiului culturii sovietice”, care „prin adâncimea ei vorbeşte nemuririi”. La rubrica „Obiectiv”, Ulysse recenzează defavorabil (cu unele accente extrem de dure) proza şi eseul critic din numărul 1-2 al revistei „Viața Românească”, cu accent pe cele două nuvele cu „subiect evreiesc”: „Ceea ce ne dă de gândit este mai ales felul cum sunt tratate în literatura noastră cele mai grave probleme pe care le ridică vremea noastră; spiritul de bagatelizare, neputința autorilor de a se ridica la o concepție generală, la o problematică şi o atitudine care să nu ilustreze momente şi judecăți arbitrare, ci să dea răspunsuri şi să pună întrebările care frământă într-adevăr o colectivitate dramatică şi eroică.” Cu toate acestea, revista în ansamblu e considerată ca având „un spirit larg democratic, o orientare onestă şi o preocupare intelectuală” - şi, mai ales, fiind „perfectibilă”.

[FEBRUARIE]

●„Revista Cercului Literar” (nr. 2) nu aduce vreun punct de vedere programatic notabil. Se publică, în schimb, proză de E. Lovinescu (*Gâzuca*, fragment din romanul postum *Mălurenii*), poeme de Ştefan Aug. Doinaş (*Tatuaj pe sânul stâng*, *Măşti*), Constant Tonegaru (*Inundaţie albastră*, *Noemvrie patetic* şi *Ultimul de la 1200*) şi Ion Oană (*Elegia întâi*), aforisme de Lucian Blaga (*Discobolul*), precum şi un eseu de Radu Stanca (***Ireductibilitate stilistică***: „Se încearcă de cele mai multe ori explicarea modificaţiilor formelor culturii prin câteva din atitudinile aşa-zise fundamentale, de obicei prin două, atitudinea clasică, pe de o parte, şi atitudinea romantică, pe de altă parte. [...] Orice formă de cultură, oricât de exotică ar fi şi oricât de autonomă în aparenţă, se reduce la una din aceste atitudini fundamentale, în afară de care nu mai e cu putinţă niciun fel de altă sursă stilistică. [...] opinia despre reductibilitatea stilurilor unele la altele şi a formelor culturale la atitudini unic explicative e [...] aproape generalizată în domeniul criticii de artă şi nu departe de a deveni chiar populară. [...] Principiul este însă eronat. [...] Şi întocmai după cum [...] conceptul de stil trebuie să devină un concept central al Filosofiei Culturii, tot astfel principiul ireductibilităţii stilistice va trebui să-i devină cel dintâi instrument de lucru. Principiul ireductibilităţii stilistice, cu puteri deosebite nu numai în instrumentaţia de analiză a morfologiei culturii, dar şi în etiologia acesteia, consideră stilurile ca forme suficiente lor însele, ca monade de sine stătătoare, între care nu există decât condiţionări reciproce şi niciodată legături de la cauză la efect. [...] Dupî cum [...] o cultură este ireductibilă la un stil fundamental, tot aşa un stil este ireductibil la un singur element stilistic. Prin urmare, un stil nu se poate explica nici printr-o atitudine aşa-zisă fundamentală. Adeseori un stil se poate constitui din date ale căror atitudini se exclud între ele.”). □ Revista cuprinde şi câteva cronici scrise de I. Negoiţescu (despre *Rogojina* lui Mircea Damian, volum aşezat în descendenţa *Florilor de mucigai*; despre romanul „rebrenist” *Scandal* de Tudor Teodorescu-Branişte şi despre volumul de versuri *Pădure adormită* de Virgil Gheorghiu, care suferă, ca întreaga poezie a generaţiei autorului, de „un ermetism gratuit, care nu s-a putut aduna în unitatea emoţională ce trebuie să fie coagulul poemului”) şi Cornel Regman (despre „ciclul junimist lovinescian”, citit ca „un admirabil joc de oglinzi ce se adâncesc nesfârşit una într-alta, una prin alta”).

●„Revista Fundaţiilor Regale”, nr. 2, cuprinde două *Fantazii răsăritene* (*Mirmidon* şi *Baba Curti*) de Mihail Sadoveanu, partea a doua a nuvelei *În contratimp* de Monica Lovinescu, prima parte din *Preludiu la Electra* de Petru Dumitriu, o nuvelă de I. Peltz (*Maestrul*) şi poeme semnate de Victor Eftimiu (*Doină oltenească*), Geo Bogza (*Copacul simfonic*), Sanda Movilă (*Fructele*), Constant Tonegaru (*Grădina publică*, *Căţeii pământului*, *Femeia cafenie*), Ben. Corlaciu (*Manifest liric*, *Întoarcerea omorâtului*, *Ciudăţenie*) şi Al. Vona (*Poeme de dragoste*). □ În rubrica sa de „Figuri şi forme literare”, Tudor Vianu tratează despre ***Locuri comune, sinonime şi echivocuri***: „poeţii preocupaţi de a nota gânduri şi emoţii individuale recurg uneori la răsturnarea locurilor comune şi a clişeelor limbii, un procedeu care merită a fi pus în lumină”; de asemenea: „Poeţii retorici iubesc sinonimele acumulate. Echivocurile sunt iubite de naturile imaginative şi autiste, constructori de sensuri personale, în dezacord cu folosinţa obştească a cuvintelor, printre care se recrutează atâţia umorişti.” □ Petru Comarnescu publică eseul ***Poezia lui Mihai Beniuc***: „Poezia d-lui Mihai Beniuc cântă simplu, direct, surdinizat, ca şi poezia d-lui G. Bacovia. Amândouă participă intens şi vibrant la lirismul autentic, fiind expresie cu adevărat sensibilă, comunicare firească transmiţând fluidul poetic, dincolo de orice analiză. [...] Bacovia e un rafinat al senzaţiilor, creând atmosferă cernită, plumburie, ploioasă, în care disperarea e şi în om, şi în natură, contopite subiectiv. Beniuc e mai viguros, împărtăşind mai puţin senzaţii şi mai mult sensimente, sensibilizând lumea obiectivă, dar păstrând conştiinţa distanţei dintre eul, sigur de durerile, suferinţele şi iluziile lui, şi între lumea greu de pătruns, dar reală. Mihai Beniuc nu se rezumă la atmosfera sugestivă, ci mai dramatic, cu structură de romantic şi cu formaţie de umanist, împărtăşeşte mai ales stările sufleteşti, drama interioară, încercările de izbăvire, prin ieşirea din sine. [...] Este ceva definitiv şi direct comunicativ în poezia d-lui Mihai Beniuc, impunându-se cu firescul şi farmecul adevăratei liric. Şi aceasta se învederează dincolo de orice analiză, comparaţie, definire. E poezia care cântă pentru ea însăşi, dar şi pentru semeni.” □ În rubrica de „Cronici”, Sorana Gurian scrie despre ***Romanul istoric în U.R.S.S.***, afirmând că „literatura rusă e [...] singura în care romanul istoric ocupă nu numai locul de frunte la care are dreptul, dar şi locul întâi”. Adrian Marino publică studiul ***André Maurois, critic literar*** („Am fi dorit, poate, ca aceste *Etudes littéraires* să ne fi pus [...] în faţa unui nou critic francez, de autentică structură. Însă volumul nu ne revelă decât un conferenţiar agreabil, pe care-l cunoaştem de mai multă vreme...”), iar Lucia Demetrius analizează romanele lui ***William Faulkner*** („Faulkner nu e unul din acei romancieri loviţi de o incapacitate de a descoperi frumuseţea, de o cecitate în faţa perfecţiei, ci e un om care înfăţişează urâtul, dezolarea, abjecţia şi descompunerea pentru că suferă văzându-le, pentru că îl dor. Asta este şi poziţia lui morală faţă de lume, o poziţie care nu oferă soluţie [...] pentru că nici el n-a găsit-o, dar morală totuşi, pentru că nu acceptă lucrurile aşa cum sunt.”). □ La „Note”, Camil Petrescu comentează *Socialismul în România* de Constantin Titel-Petrescu („o adevărată enciclopedie portativă”, care „nu poate lipsi din nicio bibliotecă de intelectual”) şi *Ca floarea câmpului* de Paul-Mihu Sadoveanu (carte „plină de un proaspăt neastâmpăr, de lumina unei generoase

adolescențe"). Petru Comarnescu elogiază ***Ansamblurile artistice de front ale Armatei Roşii***: „Echipa compusă din cor, orchestră şi balet a impresionat adânc prin omogenitatea ansamblului, prin perfecția execuțiilor muzicale, prin nesecatul izvor de artă, care, în anii de după revoluție, a cunoscut o organizare şi o intensificare exemplară." Adrian Marino recenzează *Soluțiile artei în cultura modernă* de Edgar Papu: „Impresia finală este de cultură calmă, asimilată, şi mai puțin de originalitate, dl Edgar Papu aspirând la titlul de docent modest şi plin de seriozitate."

● În „Viața socială CFR" nr. 2, Lica Gheorghiu-Dej („elevă de liceu") semnează ***Impresii din călătoria în URSS***: „De mult doream să vizitez Uniunea Rusiei Sovietice. Pentru noi Românii, marea vecină de la răsărit a fost o adevărată enigmă, datorită propagandei deşănțate a hitlerismuluim care a prezentat în culori sumbrem starea de lucruri în toate domeniile vieții din Uniunea Sovietică. Îndeosebi tineretului şcolar i s-a otrăvit sufletul cu tot ceiace poate inventa mintea unor criminali, ascunzându-se adevărul asupra realelor progrese de acolo. Ziua de 24 Decembrie 1944, data plecării spre URSS a fost prilejul satisfacerii arzătoarei mele dorințe, care frământă de multă vreme sufletul meu. Călătoria a durat 21 de zile din care 12 le-am petrecut la Moscova. [...] Am părăsit Kievul spre destinația finală: *Moscova*, capitala URSS, oraşul disciplinei, artei, culturei şi al muzicei. Străzi largi, mare animație. - O altă lume cu totul deosebită de noi, plină de speranțe şi încredere în marele lor Conducător şi Eliberator: MAREŞAL IOSIF VISARIONOVICI STALIN." □ M. I. Cosma scrie despre ***Ilya Ehrenburg şi literatura viitorului***: „Efortul uriaş pe care îl pot depune oamenii pentru o cauză a tuturor, această atitudine etică, care întrece cu mult orice hedonism sau orice serenitate kantiene, mulțumirea unuia prin fericirea tuturor, este starea de spirit care animă pe omul sovietic. Eroismul colectiv e înfăptuit în romane de o amploare şi de o bogăție care explică raportul dintr eom şi muncă, relația nemijlocită dintre «conştiință şi acțiune», deci o problemă atât de gravă pentru gândirea viitorului." □ Ion Caraion are versuri – ***Excursie prin inima popoarelor***.

●„Viața românească" (an. XXXVII, nr. 1-2) se deschide cu un articol al lui Miron Constantinescu (***Comemorând pe Lenin***) ce atestă procesul de tranziție de la encomionul „umanizat" (antebelic) către noua „limbă de lemn" ce se va instaura în anii următori. În mod concret, textul asociază mostre de expresivitate involuntară (Lenin ar fi fost „un geniu teoretic cum n-a mai cunoscut lumea de la Marx") cu stereotipuri ce vor intra în profilul prototipic al „zeului" din noul Panteon: „un neîntrecut geniu organizator", „o uriaşă forță de muncă", „o viziune care străbătea negurile viitorimii", „o cunoaştere temeinică a realităților", „o perseverență dârză, unică", „modestie şi prudență", „o adâncă principialitate" etc. □ Din secțiunea propriu-zis literară, sunt de reținut poemele semnate de Al. Philippide (*Viziune*),

Demostene Botez (*Natură moartă*) şi George Magheru (*Arborele vieții*), un reportaj de Geo Bogza (*Întâmplări pe marile înălțimi*) şi două nuvele cu „subiect evreiesc" (*Un cal sigur* de Ştefan Enescu şi *După-amiezile căpitanului von Schwindt* de Lucian Ruga). □ Al. Piru publică ***Însemnări despre G. Ibrăileanu*** („Originea, familia, părinții"), ce vor fi incluse în primul capitol al biografiei care va apărea în 1947. □ Rubrica „Miscellanea" se deschide cu luarea de poziție intitulată ***Nu suntem singuri*** şi semnată Nicanor & Co. Pornind de la afirmațiile făcute într-un interviu acordat ziarului „Tribuna" de către un colaborator care interpreta titlul cărții lui J. Benda într-o manieră personală („fuga [intelectualilor] de la lupta politică"), redacția îşi precizează propria atitudine politică, în deplin consens cu cea a colaboratorului. Originalitatea „Vieții româneşti" ar consta în aceea că „preocupările de cultură pură şi cele de luptă socială au fost, la noi, totdeauna îmbinate." De altfel, o atare poziție exprimă o atitudine „imuabilă" a revistei: „Din primul moment al apariției, din 1908 [sic!], am fost la stânga tuturor stângilor vremii." Iar faptul că în clipa prezentă redactorii şi colaboratorii revistei nu mai sunt „singuri" într-o atare atitudine nu conduce însă la o domolire a combativității: „aceste ajutoare, departe de a ne îngădui să trecem la o atitudine mai liniştită, mai «culturală» cum zic oamenii de dreapta, ne obligă din contra să intensificăm lupta. E drept, prigoana e mai mică, dar sarcinile-s mai mari." Prin urmare, „această intensificare în luptă e partea de «schimbare» a unui program care în sine rămâne acelaşi, şi care constă în a ne aşeza, fără ezitare, în fruntea tuturor reformelor şi îndrăznelilor." □ La rubrica „Recenzii", D. I. Suchianu comentează *Sub trei dictaturi* de Lucrețiu Pătrăşcanu, „un autentic marxist" care mai are şi calitatea de a oferi „o lectură captivantă". □ Adrian Marino comentează pe un ton favorabil, dar rezervat, cele cinci studii „sistematice şi [...] abundent analitice" din volumul *Clasicii noştri* (1943) de Vladimir Streinu, remarcând, de asemenea că „impresionismul asociat preocupărilor de teorie estetică" din *Pagini de critică literară* (1938) dă acum înapoi „în fața istorismului latent şi invadator". □ Acelaşi critic analizează *Filosofie şi poezie* de Tudor Vianu (1943), respingând însă de pe poziții croceene interferențele propuse de autorul cărții şi susținând că „problema se reduce în esență la relația concept-intuiție, deci la o heterogeneitate absolută şi la niciun fel de asociație reală".

● În „Transilvania" (nr. 1-2), Licu Pop recenzează ediția a II-a din *Estetica poeziei lirice* de Liviu Rusu: „În domeniul Esteticei speciale, lucrarea d-lui L. R. însemnează – în câmpul românesc al acestei specialități – o străduință de a umple un loc aproape gol. Lucrare de remarcabilă erudiție şi încordată meditație personală, ea consună cu poetica mai nouă – fiecare epocă de creație dând naştere teoriei respective care s-o lămurească." □ Sub titlul ***O nouă istorie literară***, Aurel Vasiliu comentează lucrarea colectivă a lui

Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu şi Tudor Vianu: „Criteriul estetic al celor trei colaboratori ai prezentei cărți este afirmat de la început, în *Prefață* [...]. Dar oare istoricul literar trebuie să aibă numai funcția de *critic estetic* atunci când înregistrează operele trecutului şi trebuie să judece numai prin prisma sensibilității actuale? Credem că datoria cea dintâi a unui *istoric literar* este de a se transpune în mentalitatea epocei şi a scriitorului analizat, iar valorificarea operelor trebuie făcută în raport cu nivelul cultural şi literar al acelei epoci şi nu cu acela al vremii noastre. [...] La alcătuirea istoriei literaturii moderne a celor trei autori, în mod fatal, au trebuit să se manifeste deosebiri de concepții în tratarea materialului, deşi era formulată în prefață una singură: aceea *estetică*. D-l Cioculescu întrebuințează mai ales metoda monografică, individualistă, pentru fiecare scriitor separat, fără să ție seamă prea mult de filiațiuni, de şcoli şi curente literare. În schimb d-l Vianu, deoarece şi materialul se preta mai mult, ține seamă de totalitatea grupării junimiste, ține seamă de genurile literare şi de o mai strictă documentare biografică şi chiar bibliografică. D-l Streinu, neținând seama de ordinea cronologică şi repetând unele fapte, a căutat rădăcini moderniste în epoca patruzecişioptistă. Istoria literaturii moderne a d-lor Cioculescu, Vianu şi Streinu este superioară multor alte scrieri similare anterioare, prin echilibrul între laudă şi critică, prin subtilele analize şi caracterizări, prin înțelegătoare atitudine, cum şi prin diversitatea problemelor discutate sau sugerate.” □ I. Negoițescu îşi publică partea a doua a studiului despre ***Opera lui Dinu Nicodin***: „Dacă ar fi stăruit bănuiala asupra vocației de scriitor a lui Dinu Nicodin, «amatorul» care se încercase în curioasa proză ritmată a *Lupilor*, preocupările ulterioare ale acestui «estet», care petrece cu băuturile tari ale limbii româneşti, au dezlegat misterul. [...] Dacă acestei tehnici atât de intime a ritmului şi a rimei, a ordonării artiste a vocalelor se adaugă ştiința epică, care stă la structura poemului *Aghan*, se înțelege lecția de proză a acestei opere în cadrul literaturii române. [...] În acest stadiu, de absorbire a muzicalității pentru a da rezonanță ecourilor profunde, proza lui Dinu Nicodin şi-a câştigat albia definitivă, maturitatea plină de consecințe, aptă marii construcții epice a romanului istoric. Nu va întârzia să vină.” □ La rubrica de „Însemnări”, D.[umitru] S[alade] scrie despre ***Fenomenul sovietic*** (efect al conferinței ținute la Sibiu de Miron Constantinescu pe 11 februarie): „Numărul bibliotecilor, al cărților, al căminurilor culturale, al tractoarelor, al avioanelor, al kilometrilor de cale ferată au crescut la fel, în aceeaşi proporție, şi unele chiar mai mult. Aceasta a făcut ca U.R.S.S. să se ridice în ierarhia țărilor la primele ranguri şi în multe domenii chiar în primul rang. S-a petrecut acolo un miracol ale cărui reflexe luminoase abia acum încep să strălucească şi peste granițele U.R.S.S. spre Apus. Ce-am ştiut noi despre acest fenomen? Nimic, sau aproape nimic.” □ Tot aici, I.[on] B.[reazu] semnează necrologul ***N. Cartojan***: „N. Cartojan a fost între puținii

cercetători români care au ştiut să facă o şcoală, realizare cu atât mai exemplară cu cât este vorba de un domeniu puțin atrăgător prin ariditatea lui şi prin cunoştințele tehnice pe care le cere.”

MARTIE

1 martie

● Aurel Baranga publică în „România liberă” articolul ***Mistica încruntării***, în care cere eradicarea rămăşițelor „încruntate” de gândire nazistă: „Ne aducem aminte cu groază de anii invaziei germane. Din clipa venirii trupelor germane în acest oraş, alături de privirea aruncată uniformelor, primul gând a fost să le vedem fața. Măşti mortuare ce corespundeau atât de bine misiunii pe care oamenii Berlinului o aveau de îndeplinit. [...] Crescuți la şcoala asasinatului, fețele oamenilor nu puteau, nu trebuiau să arate altfel. [...] Trăim azi clipe unice. O altă armată de tineri se revarsă spre front. [...] Puşi pe râs, soldații sovietici aduc cu ei sufletul nou sovietic, atât de nou şi de surprinzător pentru sufletul coclit al Europei, elanul unei adolescențe curate şi totuşi atât de înțelepte şi de coapte. [...] Dar nu numai tineretul sovietic se prezintă astfel. [...] Mareşalul Stalin, spunea premierul englez, nu este numai unul dintre cei mai mari strategi ai lumii, nu posedă numai o excepțională prevedere politică, Mareşalul Stalin este mai ales un om cu un mare simț al umorului. Mareşalul Stalin zâmbeşte mereu. [...] Sufletul tinerimii noastre trebuie primenit. Există obscurantisme psihologice ce trebuiesc neapărat zvârlite la rebut.” □ În acelaşi număr, Ulysse laudă „Săptămâna socială C. F. R.”.

2 martie

● „România liberă” continuă trierea autorilor şi revistelor. După „Viața românească”, Ulysse ironizează acum poeziile publicate în „Revista Fundațiilor Regale” (nr. 2): deşi acceptă poemele semnate de Victor Eftimiu (care „dovedeşte odată mai mult că nu există o realitate a generațiilor, că un poet poate fi tânăr şi la 50 de ani, după cum un tânăr poate fi bătrân şi la 35”) şi Geo Bogza (pe care falsul Ulysse îl citeşte „cu emoție, aproape cu evlavie”), autorul notei taxează dur versurile Sandei Movilă (care „n-au nici scuza unui debut pentru stângăcia lor”), ale lui Constant Tonegaru („un tânăr [...] demodat şi cu un gust cu totul îndoielnic”) şi Ben. Corlaciu (a cărui revoltă este „una minoră şi meschină, de Esenin tradus la proporțiile limbii şi ale târgului românesc”). □ Un exercițiu similar şi convergent aceluia executat de M. R. Paraschivescu pe Arghezi încearcă şi Aurel Baranga în ***Cele patru năpârliri ale lui Ion Barbu***, unde sunt descrise ironic cele trei etape de creație ale scriitorului, care ar culmina cu o a patra, aceea de „poet legionar” (Baranga citează aici celebrul catren dedicat lui Hitler din *Colecția*

„Buna Vestire”). Concluzia vorbeşte de la sine: „«Poet fără mesaj, respins de Idee», aşa cum îi reproşa lui Arghezi acum douăzeci de ani, Ion Barbu se găseşte astăzi alături de obiectul atacului său poetic, în absolut adică în neant.” (**vezi Anexa**)

3 martie

● Elena Pătrăşcanu, Miron Radu Paraschivescu şi M.H. Maxy vorbesc în cadrul unui simpozion despre ***Realismul în artă***, organizat de grupul artistic al Uniunii Patrioţilor (cf. „Scânteia”, 7 martie).

● „Universul” (ediţia de dimineaţă) publică un comunicat al Societăţii Scriitorilor Români în care se anunţă că se vor acorda patru premii pentru cărţile apărute în anul precedent. Dintre aceste premii, două (Premiul „Regele Mihai I”, în valoare de 100.000 lei, şi Premiul „Socec”, de 50.000 lei) se vor acorda pentru poezie, iar celelalte două (Premiul „N. Bălcescu”, de 100.000 lei, şi Premiul „Societăţii Scriitorilor Români”, de 50.000 lei) pentru proză.

● În „România liberă”, Ulysse ţinteşte acum proza şi critica din nr. 2 al „Revistei Fundaţiilor Regale”, insistând asupra nuvelei *În contratimp* de Monica Lovinescu: „multe pagini cu un mediu plin de convenţionalism, cu o psihologie artificioasă şi savantă, care însă [...] şi ea e ratată”.

4 martie

● „Curierul israelit”, nr. 25, ia poziţie împotriva „cuvântării pe care rostit-o Sâmbătă 24 februarie seara la radio domnul general Rădescu, fostul preşedinte al Consiliului de miniştri”, în care s-ar fi regăsit elemente de instigare antisemită. „[ultimele grave evenimente] sunt urmarea întregului şi foarte încurcatului complex al realităţilor, al ultimei ciocniri a lumii vechi, care şi-a trăit traiul, şi-a îndeplinit menirea, cu acea lume care stă să se nască, în şi din durerile groaznice ale acestui război. Dar la noi, de la primul ministru şi până în largi pături ale populaţiei – oricine o vede şi e nu numai inutil, dar chiar periculos să ne-o ascundem – prinde gogorița vinei evreilor care ar fi la baza tuturor relelor sau pretinselor nenorociri, ce pot fi preludiul fericirilor viitoare, dar deocamdată astupă efectiv drumul spre aceasta.” (B. Brănişteanu, ***Noua lecţie a realităţilor***).

● „Jurnalul de dimineaţă” publică integral prima parte din conferința ***Lumina vine de la Răsărit***, ţinută de Mihail Sadoveanu pe 1 martie, la sala Dalles, sub egida A.R.L.U.S.. În *chapeau*-ul redacţional care prefaţează conferința, Sadoveanu declară pentru ziar: „Corespondenţele părţii prime ale acestei conferinţe se găsesc în cartea mea *Anii de ucenicie*, apărută de curând. Îmi pun în această conferință problema aşa de gravă şi aşa de întârziată a soartei ţăranului român – pentru a face apel la toţi intelectualii români să acţioneze energic în soluţionarea ei. Trăim în vremi de răsturnări

catastrofale; nu mai putem întârzia; trebuie să aducem ţărănimea română la viaţa Europei moderne. Să lăsăm trecutului şi literaturii poezia peisajului, a costumelor şi datinelor; ţărănimea trebuie să participe la viaţa lumii moderne, să fie ajutată să facă o cultură raţională, să beneficieze de toate câştigurile tehnice şi mai cu seamă să beneficieze de experienţele marii Uniuni Sovietice, în rezolvarea stărilor de lucruri identice din Uniune. Trebuie găsită, cred, o cale de adaptare chibzuită. Nu să imităm, cum am făcut altădată; ci să păşim cu îndrăzneală, prin democraţie, la soluţii radicale şi definitive, pentru a ridica la viaţa lumii moderne, un popor de ţărani cu atâtea nobile însuşiri. Pentru mine, Constituţia lui Stalin, de care vorbesc în partea a doua a conferinţei mele, este ca o altă Evanghelie a lumii nouă ce se pregăteşte şi mai ales a lumii întârziate din care facem parte şi noi. Alte popoare evoluate şi-au croit un drum al lor; nu ne putem măsura cu ele; e timpul să părăsim ifosele şi ţâfna, să ne recunoaştem mizeria şi nenorocirea şi să ne folosim de acest ceas al doisprezecelea, ca să ieşim şi noi la lume, cu bunăvoinţă şi sinceritate.”

● În „Universul literar”, nr. 7, Al. Rosetti publică partea a doua din eseul despre Rabelais, ale cărui cărţi trebuie citite „în afară de orice preocupare savantă, ca în felul acesta să ne putem deda în întregime agrementului lor”. □ Şerban Cioculescu semnează evocarea ***În amintirea lui E. Lovinescu***, semnalând pasiunea criticului pentru viaţa literară, rectitudinea sa morală, civilitatea (cenaclul nu era altceva decât „o academie liberă”), scepticismul funciar şi deschiderea faţă de noutate. □ Tot o rememorare este şi articolul lui I. Valerian despre Romain Rolland, văzut ca „un mare iubitor de oameni”. □ La „Menţiuni critice”, Perpessicius recenzează „tragedia în 3 acte” *Oglinda fermecată sau Divina re-creaţiune* de George Magheru, „una din cele mai frumoase legende din câte s-au iscodit întru ghidarea poeziei şi autonomiei actului de creaţie artistică”. □ Într-un „Carnet literar”, Camil Baltazar semnalează apariţia „mereu actualei reviste” „Viaţa românească” (nr. 1-2) şi, în special „remarcabila schiţă psihologică” *Un cal sigur* de Ştefan Enescu; de asemenea, poetul relatează desfăşurarea celei de-a doua şedinţe a cercului „Sburătorul”, din 18 februarie, în cadrul căruia au citit F. Aderca (piesa în 3 acte *Balet cu muzică*) şi D. Stelaru (poeme). □ La rubrica „Note”, Florian Nicolau publică un scurt pamflet intitulat ***Criticul*** şi ţintindu-l (deşi acesta nu este numit) pe G. Călinescu, care, conducând un ziar, „dă lecţii de ţinută socială şi este un teoretician al artei militante, dar nu se pricepe nici în artă şi nici nu a asimilat prea bine ideile pentru care militează”.

● Petre Pandrea publică în „Veac nou”, nr. 13, un eseu amplu despre ***Tolstoi şi revoluţia rusă*** („Un scriitor epic sau dramatic reflectează totdeauna în opera sa sbuciumul timpului. [...] Pretenţia paladinilor «artei pentru artă» de a se elibera de contingenţele timpului şi ale locului a fost – istoriceşte văzută

– protestul artiştilor împotriva unei societăţi unde ocupau un loc prea umil şi în care creaţia era o marfă oarecare măsurată cu etalonul obişnuit – banul. Studiul operei lui Tolstoi în perspectiva evenimentelor politico-sociale sintetizate în revoluţia de la 1905 şi Marea Revoluţie din 1917 câştigă în adâncime. Multe din originalităţile şi ciudăţeniile de concepţie nu pot fi luminate şi explicate decât prin metoda criticei sociologice. Mersul creaţiei şi drama acestei personalităţi rămân închise cu şapte sigilii, dacă nu facem apel la mentalitatea clasei din care au purces şi la situaţia inextricabilă a acestei clase – latifundia, şi anume înalta noblețe a acestei categorii sociale – de la sfârşitul vecaului XIX."). □ Silviu Brucan scrie despre ***Ilya Ehrenburg*** – „inginer al sufletului" văzut în evoluţia lui biografică. □ Gheorghe Dinu semnează *La moartea lui Alexei Tolstoi.*

● În „Victoria", Eugen Jebeleanu subliniază faptul că ***Suntem vecini cu Uuiunea Sovietelor***: „nimeni şi nimic n-ar putea face să nu mai fim vecini cu această mare putere (de la care avem atâtea de învăţat), ci – să zicem – cu planeta Marte." □ Virgil Ierunca recenzează *Un lup văzut printr-o lupă* de Gherasim Luca – „un mesagiu de artă pe care îl înregistrăm cu satisfacţii destule": „Tendinţa de a suspecta realitatea a devenit invectivă. Susţinut de cunoscutele accente rimbaldiene, pe linia polemicii Lautreamont-Dumnezeu (polemică susţinută de vedere deosebite asupra creaţiei), d. Gherasim Luca refuză evidenţa, denunţându-i golurile. Cinismele poetului sunt cu atât mai vocative, cu cât se resimte, mai insistentă, nevoia unei contranaturi [...]. Revolta poetului e susţinută, pentru că voinţa de eliberare e permanentă. Şi, dacă nostalgia unei contranaturi ne-a înfăţişat un aspect de negaţie cinică a revoltatului, există în mesagiul d-lui Gherasim Luca şi un aspect noi de eliberare. Eliberarea afirmativă, eliberarea prin dragoste [...]".

5 martie

● Cea de a doua parte a conferinţei Lui Sadoveanu ***Lumina vine de la Răsărit – Adevărul asupra URSS*** apare în „Jurnalul de dimineaţă": „Înainte de evenimentele din 23 August 1944, lumea de la noi trăia complect izolată de Uniunea Sovietică. Îmi dau seama acum că boicotul cunoaşterii acestei lumi noi era organizat cu diabolică dibăcie. Adevărul asupra stărilor de lucruri de acolo nu ajungea până la noi; diformate şi voit falsificate ne parveneau unele ştiri care cuprindeau numai o mică parte din realitate. În jurul acestui sâmbure se amestecau, confuze, răsunete din perioada revoluţionară. Aşa s-au păstrat despre lumea nouă, în conştiinţa multor ţări europene, afirmaţii cu totul neadevărate despre familie şi raporturile dintre soţi şi dintre părinţi şi copii. S-a adăogit în sistemul acesta propaganda foarte persistentă a invenţiilor pe de-a-ntregul a foiletoanelor de senzaţie, care tindeau să dovedească existenţa în Uniunea Sovietică a unei regiuni infernale unde îşi dă sufletul o umanitate cu desăvârşire decăzută. [...] Mărturisesc că

am avut şi eu obiecţiunile mele ca şi dumneavoastră. Unele din aceste obiecţiuni veneau din necunoaşterea faptelor, altele din prejudecăţi. Ce înseamnă acolo libertatea, când individul este robit intereselor colectivităţii? Ce devine căminul meu, familia mea? Care-i situaţia intelectualilor, într-o societate în care s-a realizat nivelarea, deci mediocrizarea? În sfârşit, care-i soarta popoarelor mici, cum e poporul meu? Ce rămâne din dreptul neamului meu de a trăi aşa cum este, cu însuşirile lui bune potenţiale, spre a-şi da şi el contribuţia la progresul umanităţii? [...] În asemenea frământări, după ce s-a produs actul providenţial de la 23 August şi după ce s-a întemeiat în Bucureşti această Asociaţie Română pentru legăturile cu Uniunea Sovietică, am avut primul meu contact direct cu lumea de dincolo de barajul minciunii. Am citit în tălmăcire românească *Raportul la proiectul de Constituţie a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste* şi *Constituţia Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste*, broşură tipărită la Moscova în 1943, editura în limbi străine. În singurătatea mâhnirii mele şi a viziunilor tragice legate de soarta poporului meu, m-am simţit ca în faţa unei explozii de lumină. Am avut, ca Apostolul Pavel odinioară, revelaţia adevărului. [...] Am avut o revelaţie oarecum mistică, citind Constituţia din 1936 a Uniunii Sovietice. Tuturor rezervelor directe faţă de lumea nouă răsăriteană le găseam răspunsuri precise şi limpezi. Negurile pe care o propagandă bolnavă le revărsase asupra lumii noastre se risipeau, soarele răsăritului biruie balaurul îndoielilor mele."

● Pe prima pagină a ziarului „Scânteia" din 6 martie, Ion Călugăru scrie despre acelaşi eveniment că „nu este o simplă conferinţă, ci o luare de poziţie istorică a unui mare artist şi cetăţean. ... este actul cel mai măreţ al vieţii sale."

● „Universul" (ediţia de dimineaţă) rezumă *in extenso* conferinţa lui Mihail Sadoveanu ***Lumina vine de la răsărit***.

6 martie

● Este format guvernul Petru Groza.

● „Fapta" publică un amplu reportaj de Geo Dumitrescu, ***Primăvara în ruinele Bucureştilor. Reportaj anticipat cu mărţişoare, pluguri, afişe, case rănite, soare, elanuri şi noroi***: „Anul acesta, înaintea păcii care ar fi trebuit să se grăbească, primăvara încearcă să vină mai devreme ca de obicei. În aerul care s-a limpezit, în ochii care caută seninătatea, în soarele care se înapoiază ca un simbol al descătuşării, se adună nu ştiu ce supliment de festivitate, nu ştiu ce fervoare a speranţelor, nu ştiu ce suflu de dragoste unanimă."

● Apare în Jurnalul de dimineaţă" a treia parte a conferinţei ***Lumina vine de la Răsărit – Legea fundamentală a Uniunii Sovietice***.

7 martie

● ***Cenaclul „Sburătorul”***, ale cărui şedinţe fuseseră reluate, este titlul interviului luat Monicăi Lovinescu de I. Diaconescu-Tismana şi publicat în „Drapelul” (datat 7 martie-9 martie): „Ca un omagiu adus întemeietorului rămânem pe linia direcţiei stabilită de el, rezumată în formula: «autonomia artei». Este de altfel ideea venită de la Titu Maiorescu, întărită şi continuată de tata. [...] Printre cei ce activează de la prima şedinţă, enumerăm pe: Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, Camil Baltazar, F. Aderca, Ion Biberi, Dan Petraşincu, Tonegaru, Sanda Movilă, etc.”

● În „România liberă”, Virgil Ierunca îi dedică un medalion lui Jean-Richard Bloch, salutând întoarcerea scriitorului în presa franceză. La rubrica „Obiectiv”, Ulysse recenzează „Universul literar” şi semnalează reapariţia unei „stafii”: „Ion-Bébéluş-Vinea, teoretician nazist din coloanele (a cincea?) ale «Evenimentului»”.

8 martie

● „Scânteia” semnalează apariţia volumului lui K. Simonov *Apărarea Moscovei*, în traducerea lui Miron Paraschivescu, la „Cartea Rusă”. □ Este criticată „Revista Fundaţilor Regale”, care „dezamăgeşte şi întristează” întrucât publică pe Monica Lovinescu, cu „pagini multe, inutile, plate”, pe C. Tonegaru sau Al. Vona, cu „răzgâieli de un spăimântător prost gust”, sau pe „notoriul hitlerist Al. Tzigara-Samurcaş”. □ Este anunţată pentru 18 martie, la Teatrul Naţional, „prima şezătoare a grupului de Artă şi Literatură, de sub auspiciile Mişcării Tineretului Progresist, urmând să participe Eusebiu Camilar, Ion Caraion, Vladimir Colin, Geo Dumitrescu, Margareta Dorian, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian etc. „În deschidere, va vorbi d. Virgil Ierunca despre poezie şi artă.”

● „Universul” (ediţia de dimineaţă) prezintă componenţa noului guvern, condus de Petru Groza. Ministru al Artelor este Mihail Ralea. În acelaşi număr al ziarului e prezentată componenţa comisiei care va acorda premiile S.S.R. pentru anul 1944 (v. „Universul” din 3 martie): Victor Eftimiu (preşedinte), Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca şi H.-Y. Stahl.

9 martie

● B. Brănişteanu comentează în „Jurnalul de dimineaţă” ***Conferinţa d-lui Mihail Sadoveanu*** [*Lumina vine de la Răsărit*]: „Marele nostru scriitor a înţeles să împărtăşească ţării, poporului său, lumină din lumina ce vede venind din Răsărit, dar a prevenit contra oricărei tendinţe de imitaţiune şi a recomandat *adaptare*. Omenirea merge cu paşi siguri, spre această lume nouă, mai dreaptă, mai omenoasă, a cărei viziune a devenit, prin Rusia

Sovietică, o uimitoare realitate. Posibilităţile diferitelor ţări sunt însă diferite. Ce a fost posibil în Rusia nu e posibil, exact la fel, în Anglia sau la... noi.” □ La rubrica numită *Carnetul nostru*, Sorana Gurian scrie despre 8 martie, ***Ziua femeii sovietice***: „Ziua femeii. Dar nu a femeii-parazit, a femeii care visează bijuterii, citeşte romane dulcege şi e nervoasă atunci când bucătăreasa ei n-a reuşit prăjitura; ci a aceleia care uită să plângă atunci când e obosită; a acelei femei care leagănă în braţe copii străini, a acelei femei care, în marea ei dragoste, renunţă la propria ei linişte. Femeia care ştie să renunţe, femeia care luptă, femeia care poate înlocui bărbatul pe ogoare, în fabrici şi în uzine, femeia care e tovarăşă credincioasă din zile rele şi din zile bune – femeia cu care îţi poţi împărţi viaţa, ca două jumătăţi ale aceleiaşi pâini.”

● „Scânteia” anunţă că la Editura Partidului Comunist au apărut cărţile: *Istoria partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice*; *Constituţia (legea fundamentală) a Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice*; o *Scurtă biografie* a lui Stalin; I. Stalin, *Marxismul şi chestiunea naţională*; Lenin, *Sarcinile proletariatului în revoluţia noastră* etc.

● În „România liberă”, Ion Caraion publică editorialul ***Poezia în marş***, care salută „angajarea” tot mai accentuată a liricii contemporane: „Se observă, pentru cel familiarizat cu cultura noastră, se observă o evoluţie, o transformare, o poziţie. În primul rând şi mai ales în poezie. Poezia e deja la stânga. Poezia a aderat. Poezia – reconfortantă, puternică, tânără – continuă viaţa, anticipează ceea ce politic, social şi economic se va realiza numai ulterior.” □ La rubrica „Obiectiv”, Ulysse semnalează pe un ton favorabil articolul lui Şerban Cioculescu dedicat lui Lovinescu în „Universul literar”: Lovinescu, „acest mare nedreptăţit al culturii româneşti”, a fost şi „un mare lucid şi un mare imparţial, dăruit cu toate antenele cunoaşterii, dar a fost mai presus de toate un pare pasionat şi animator”; de aceea, „cu cât trece timpul se face mai simţită lipsa lui din câmpul şi aşa destul de sărac al literaturii noastre”.

10 martie

● Virgil Ierunca se arată sceptic faţă de perspectivele oferite de orientările moderniste din artă. Articolul ***Realism şi artă***, pe care îl publică în „România liberă”, reprezintă una dintre primele „contribuţii” la erodarea modernismului interbelic: „Expresionismul, suprarealismul şi tot ceea ce modernismul a reuşit să strângă în rândurile lui aşa-zise «revoluţionare» sunt momente cucerite pe care artistul de azi nu le neglijează, tocmai pentru că rolurile lor folosesc ca puncte de plecare, ca mijloace de a construi în timp. Numai că astăzi artistul modern trebuie să înţeleagă că eforturile de a rămâne mereu disponibil, eforturile acestea de disponibil pentru disponibil sunt astăzi retrograde, atât din punct de vedere strict estetic, cât şi din alte puncte

mai apăsătoare, mai directe. Artistul modern se găseşte astăzi pe poziţii cucerite. Viziunea lui asupra realităţii trebuie să fie una de înţelegere a tot ceea ce s-a consumat până acum printr-o atitudine întâmplătoare de experienţă şi joc. Jocurile care ajung, jocurile care sfârşesc în propria lor finalitate, jocurile acestea care au convenit să se numească «secunde» nu mai pot continua decât ca demonstraţii de istoriografie a artei. A le repeta înseamnă a oferi cercului viţios o valoare de dogmă." Singura alternativă viabilă i se pare „realismul": „Realismul artei actuale, către care se îndreaptă astăzi forţe masive şi proaspete, nu este o simplă formulă, adecvată unui moment de istorie. Existenţa lui e funcţională. Realismul e o concluzie, o cucerire care a şi început de altfel să-şi dovedească roadele – Franţa lui Malraux şi a lui Aragon, America lui John Dos Passos sau Dreiser, Rusia lui Şolohov şi Leonov – pentru ca să rămânem în cadrul limitat al literaturii – instaurează realismul, nu în sensul restrâns al unui curent, ci în acela liber şi mare al unei depline cuceriri. Pentru că într-adevăr realismul ca valoare fundamentală, ca dată funcţională e singurul în stare să rezolve şi problema mare şi permanent actuală, aceea care asigură circulaţia culturii în masse."

● „Scânteia" citează cifrele institutului de statistică privitoare la scăderea numărului cărţilor şi publicaţiilor între 1940-1943, interpretându-le în sensul că „Fascismul are ca scop să scadă standardul de viaţă al masselor muncitoare. Fascismul scade nivelul de viaţă al ţărilor unde reuşeşte să se înscăuneze": „Numărul tipografiilor a scăzut de 733 în 1940 la 538 în 1943 în toată ţara; numărul ziarelor şi gazetelor a scăzut de la 437 în 1940 la 182 în 1943; numărul revistelor, de la 856 în 1940 la 515 în 1943; numărul cărţilor: de la 5435 în 1940 la 4990 în 1943."

11 martie

● Ion Caraion scrie în „Scânteia" ***Despre un anume moment în cultura românească***, exprimându-şi încrederea în „tânăra cultură românească" de după război. „... ceea ce surprinde întâi pentru un ochi plecat să cerceteze maldărele de gazete, de reviste sau de cărţi, e lipsa crâncenă a scriitorilor. Cei care sunt, sunt foarte puţini. Se citeşte mult. Publicul de acum e mai numeros şi citeşte mai mult decât cel de acum zece ani, de exemplu. Acest lucru pare foarte îmbucurător, dacă uităm cât de mult s-a scumpit cartea. E drept că nu se citeşte cartea românească, fiindcă nu există. E drept că se face, deci, apel la traduceri. Dar câtă diferenţă între calitatea (!) autorilor din care se traducea ieri şi valoarea universală a celor care circulă acum! [...] Romane de un viguros realism ale scriitorilor sovietici înlocuiesc maculatura cu dulcegării erotice a unor autori francezi sau americani fără nicio semnificaţie chiar în patria lor."

● Tot Ion Caraion cere în „Scânteia tineretului" (nr. 19) să se amelioreze ***Condiţiile de creaţie ale scriitorului tânăr***, observând că „Astăzi, ca şi acum patru ani, ca şi acum patruzeci de ani, tânărul scriitor român, acela care nu

şi-a mînţit nici patria, nici poporul, e tot fără pâine, e tot fără cămaşă, e tot fără locuinţă. [...] Să se deschidă şi să se înmulţească numărul ateneelor populare pe fiecare cartier şi-n fiecare Duminică să se dea acolo şezători, al căror rezultat material să fie împărţit între scriitorii participanţi. Să se dubleze numărul premiilor «acordate» de SSR şi să nu se mai permită fracţionarea lor, mai ales că sunt destul de modeste şi aşa. Să se înfiinţeze o editură de stat, unde să fie tipăriţi debutanţii. Să se înfiinţeze un cămin ţi-o cantină a scriitorilor săraci. Să se înlesnească prin Ministerul Educaţiei Naţionale distribuirea cărţilor la bibliotecile şcolare şi universitare din toată ţara. Să se acorde asistenţă medicală gratuită tuturor scriitorilor. Să se ajute apariţia unei mari reviste lunare cu colaborări plătite, care să aibă în primul rând misiunea de a încuraja talentele noi şi de a le înlesni să se afirme. Să se ia din vreme măsuri ca, imediat după încetarea războiului, scriitorii noştri să poată vizita ţările prietene pe care le doresc, stabilindu-se astfel o comuniune rodnică între toate statele, prin exponenţii lor culturali."

● „Universul" (ediţia de dimineaţă) rezumă declaraţia făcută de Mihail Ralea la instalarea sa ca ministru al artelor: „d. *Mihail Ralea* a precizat că d-sa a luptat totdeauna pentru o artă populară, fără ca prin aceasta să nege valoarea artistică. Disciplina sociologică l-a ajutat să observe că arta nu este un fenomen izolat, ea trebuind să oglindească frământările şi aspiraţiile poporului. D-sa arată că în programul de înfăptuiri îşi propune mai întâi o reorganizare integrală a ministerului artelor, în care se vor integra muzeele ţi toate organizaţiile din ţară. De asemeni vor fi readuse în sânul acestui departament Casa de ajutor a scriitorilor şi artiştilor dramatici; crearea unui mare muzeu naţional; reglementarea drepturilor muncitorilor artişti care întotdeauna au fost frustraţi în drepturile lor".

● În „Universul literar", nr. 8, Camil Baltazar îl intervievează pe Perpessicius. Criticul dă câteva detalii cu privire la „efectele vechiului regim" asupra activităţii sale (conflictul cu D. Caracostea), dar nu ezită să se întrebe retoric: „ai dumneata impresia că acum e mai altfel?" Pe de altă parte, în calitatea de vicepreşedinte al secţiei literare a A.R.L.U.S.-ului, Perpessicius elogiază „procesul de apropiere şi întrepătrundere" cu U.R.S.S. Dovadă şi cronica laudativă, apărută în acelaşi număr al revistei, la volumul de versuri al lui Iosif Utkin (trad. de George Lesnea), „poetul luptător al Uniunii Sovietice". □ Apariţia volumului, care ar legitima „conceptul de poezie trăită luptând efectiv" e semnalată şi în „Carnetul literar" al lui Camil Baltazar. □ Tot semnatarul „Carnetului literar" ia atitudine împotriva atacului „penibil şi dezgustător" la adresa lui Arghezi, declanşat de către M. R. Paraschivescu (v. România liberă din 21 februarie), care e strivit prin comparaţie: „Tudor Arghezi rămâne. M. R. Paraschivescu trece." □ La „Cronica ideilor", Adrian Marino denunţă câteva ***Banalităţi moderne***, privitoare la presupusa noutate a ermetismului şi a suprarealismului; potrivit

criticului, efectul de obscuritate ar fi fost cunoscut încă din Antichitate (Mallarmé fiind astfel concurat de Heraclit, de Thimotheos din Milet şi de autorul *Tratatului despre stil*), pe când „dicteul automat" ar fi constituit o tehnică predilectă a D-nei Guyon, „celebra iniţiatoare franceză a mişcării *quiétiste*): „Suprarealismul, ca şi elogiul obscurităţii, răspund în realitate unor vechi aspiraţii şi modalităţi ale spiritului uman, mereu regăsite sub cele mai acoperite forme. Dar aceste manifestări estetice, cu rădăcini adânc înfipte în timp, nu sunt deloc unice..." □ În rubrica „Note", Ion Frunzetti elogiază poemul *Viziune* de Al. Philippide (v. „Viaţa românească", nr. 1-2) şi *Copacul simfonic* de Geo Bogza (v. „Revista Fundaţiilor Regale", nr. 2).

12 martie

● În articolul ***Transilvania în cultura românească*** din „România liberă", M. R. Paraschivescu salută retrocedarea acestei provincii către România: „actul istoric de la 10 Martie 1945, prin care Ardealul se întoarce acolo de unde a fost rupt, reprezintă de două ori o biruinţă românească, a culturii şi a libertăţii democratice populare româneşti".

14 martie

● „România liberă" dedică pagina culturală Ardealului. Semnează Aurel Baranga (***Şcoala Ardeleană creatoare de cultură românească***) şi Virgil Ierunca (***Gheorghe Şincai***). Se publică poeme de Emil Isac, Mihai Beniuc şi Adrian Maniu, iar Ulysse realizează, la rubrica „Obiectiv", o panoramă a presei culturale transilvănene.

● O notă din „Fapta" informează despre o conferinţă susţinută la Sala Dalles de profesorul Pierre Greget de la Institutul Francez din Bucureşti, având ca temă un studiu rămas inedit al lui Montesquieu despre o vizită a acestuia în Banat şi despre organizarea minerilor bănăţeni.

● În „Jurnalul de dimineaţă", în grupajul de prima pagină ***Ţara sărbătoreşte reintrarea în Ardealul de Nord***, Mihail Sadoveanu scrie articolul ***Ardealul de Nord***, în care revine la problema ţărănimii pe care o atacase într-o întâlnire recentă cu Andrei Vîşinski: „Ţărănimea aceasta care de aproape un veac poartă toate sarcinile statului fără a primi în schimb nimic, care a făcut agricultură deficitară pentru a îndestula oraşele şi pe profitorii vieţii, nu e nici fascistă, nici ostilă democraţiei. Clasă socială cu caracter şi demnitate, păstrătoare a unităţii noastre ca neam în decurs de veacuri, de mult aşteaptă o dreptate către care încă n-a putut ajunge. Râvneşte către justiţie ca cerbul însetat spre izvoare, şi suferă în aceste zile tragice de orbirea celora care şi-au desăvârşit misiunea aducându-ne pe marginea prăpastiei."

15 martie

● Aurel Baranga publică în „România liberă" articolul ***Lucian Blaga şi tragicul metafizicei tracice***, în care desfiinţează opera lui Lucian Blaga, a

cărui vină principală ar fi aceea de a nu fi scris poezie „socială": „Deşi venea din Ardeal, din acest Ardeal medieval unde taina era la îndemână pentru cea mai tocită sensibilitate şi unde misterele se dezvăluiau la fiecare pas, în acest Ardeal grofic, d. Lucian Blaga a preferat să nu-şi plece urechea la suferinţele iobagilor fraţi, ci răsturnându-se narcisic în apa turbure a propriilor sale întrebări, să caute întrebarea şi răspunsul în noaptea luciferică a marii disperări." Mai departe, autorul articolul întreprinde o comparaţie Blaga – Rebreanu: „Există un oarecare paralelism din punct de vedere al destinului scriitoricesc între d. Lucian Blaga şi alt reprezentant al cântecului transilvan, Liviu Rebreanu. Şi acesta a trădat. După *Ion*, după *Pădurea spânzuraţilor*. D. Lucian Blaga a trădat de la început. Nicio clipă cântecul său n-a fost acolo unde marea lui aplicaţie poetică [...] s-ar fi cuvenit să fie." (**vezi Anexa**)

16 martie

● „Universul" (ediţia de dimineaţă) anunţă că toate posturile de radio vor rezerva o „Oră a scriitorilor", cu lecturi dedicate reîntregirii Ardealului.

17 martie

● În „România liberă", Virgil Ierunca salută ***Expoziţia antifascistă de la Dalles*** cu următoarele cuvinte: „Astăzi, când artiştii îşi recapătă condiţia lor primă de lucru – libertatea lor cea de toate zilele – datoria lor este aceea de a demasca ceea ce au făcut [sic!] sau ar mai fi putut face fascismul pentru destinul lor şi al artei lor." □ În acelaşi număr, sub titlul ***Realism social***, Aurel Baranga rememorează Congresul Culturii desfăşurat la Harkov înaintea războiului, unde toţi participanţii (inclusiv catolicii francezi) „au înţeles că nu poate exista decât un unic şi precis comandament: imperioasa necesitate de a scrie despre şi pentru popor".

● Un scurt interviu cu Geo Dumitrescu (Valeriu Popovici, ***5 întrebări la care răspunde Geo Dumitrescu, premiant al „Fundaţiilor regale"***) apare în „Fapta": „distincţia pe care mi-o acordă «Fundaţia» este aproape superfluă şi singura ei consecinţă este suma de lei 200 000, pe care sper s-o încasez foarte curând şi care-mi deschide perspectiva – dacă e să utilizez cuvântul – unui costum nou de haine cu cât mai puţină celofibră." La întrebarea „Ce crezi despre tovarăşii d-tale de premiu: Tonegaru şi Mircea Popovici?", Geo Dumitrescu răspunde: „Pe Mircea Popovici îl cunosc foarte puţin. Am citit mi se pare un poem sau două de-ale lui în «Kalende» care nu depăşeau o linie mijlocie oarecare. De Tonegaru sunt legat mai mult în sensul că poezia lui este în bună parte transcrisă sau măcar ascultată de pe propriile mele versuri. Dată fiind buna-mi impresie pe care o am pentru poezia mea, trebuie să-mi mărturisesc aprecierea totală şi entuziastă pe care o nutresc operei confratelui Tonegaru."

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță moartea lui Ion A. Rădulescu-Pogoneanu.

18 martie

● În „Democrația”, nr. 20, în cadrul anchetei lui Ion Biberi ***Lumea de mâine*** răspunde Al. Rosetti: „În organizarea lumii de mâine, căci această lume trebuie organizată metodic şi nu lăsată la întâmplare, în voia jocului orb al aventurilor, văd valabil un principiu general, formulat în mod familiar: «cine vrea să mănânce, trebuie să lucreze». În jurul acestui principiu se vor grupa o serie de organisme de armonizare a funcțiilor sociale şi de reforme: dispariția barierelor vamale; reglementarea schimburilor şi monedei, modalitatea cooperării internaționale.” □ I. Flavius descrie cu optimism ***Lumea care ni se pregăteşte***, „o lume la antipodul aceleia pe care ne-o pregăteau teutonii”.

● Şerban Cioculescu comentează în „Universul literar”, nr. 9, sub titlul ***Un neoumanist: Tudor Vianu***, volumul *Filosofia culturii*, subliniind „răsturnarea fericită de valori” pe care cunoscutul profesor şi estetician încearcă să o realizeze în favoarea omului. □ Camil Baltazar îl evocă, după cunoscutu-i tipic (***Scriitorul şi omul***), pe G. M. Zamfirescu. □ În cadrul rubricii „Carnet literar”, acelaşi Camil Baltazar semnalează favorabil ultimele apariții: *Flăcări* de Radu Tudoran, *Judecata* de Şalom Aş, *Bătălia* de John Steinbeck, *Ca floarea câmpului* de Paul Mihu Sadoveanu, *Chipurile şi priveliştile Americii* de Petru Comarnescu (ediția a II-a) şi, din nou, *Iubeşte pe aproapele tău* de E. M. Remarque (trad. Camil Baltazar). □ Sub titlul ***Tăceri semnificative***, Adrian Marino anunță, la rubrica „Note”, apariția *Compendiu*-lui călinescian şi semnalează tăcerea comentatorilor ca pe un fapt „neîndoios şi întristător în acelaşi timp”.

19 martie

● „România liberă” dedică pagina culturală Comunei din Paris. Semnează Miron R. Paraschivescu (***Prezența inteligenței***), Aurel Baranga (***Misterul lui Isidor Ducasse, comte de Lautréamont***) şi Paul Georgescu (***Rimbaud comunard***: „chiar în studiul inteligent al lui B. Fondane (*Rimbaud haimanaua*) se trece pres repede peste legăturile cu comuna. Şi aici e dezlegarea. Este în literatura rusă de după 1905 un curent pesimist, negativist. El se explică prin pesimismul, deznădejdea care a cuprins pe toți iubitorii de progres din Rusia de la 1905. Acelaşi lucru se întâmplă cu Rimbaud şi cu mulți alții pe care reprimarea mişcării populare din Paris îi lasă dezorientați. Prea inteligent pentru a deveni mistic, prea cinstit pentru a deveni reacționar, rămâne singur cu întrebările lui pe care n-are încotro să le proiecteze. Rimbaud voia o înnoire a vieții lui. Şi n-a reuşit. Motivul i-l sugerează atât de inteligent Guaclers: «Să transform lumea şi prin aceasta propria mea viață – iată-l pe Marx; să înnoiesc viața, *viața mea*, iată-l pe

Rimbaud». În acest sens cred că e posibilă dezlegarea problemei Rimbaud. El are meritul de a fi ridicat comunarzilor două minunate statui [*Cântec de război parizian* şi *Parisul se repopulează* – n.n.] țâşnite din ura şi revolta lui sinceră. A fost însă dintre aceia pe care înfrângerea i-a dezorientat, dintre aceia care n-au avut tăria să tragă concluziile înfrângerii şi să lupte mai departe.”

21 martie

● Saşa Pană scrie în „Scânteia” despre volumul de *Poezii* al lui Dumitru Corbea, publicat la Editura Scânteia. □ Ion Călugăru relatează despre sinuciderea lui Drieu la Rochelle (***Despre sinuciderea unui trădător francez***).

22 martie

● În articolul ***Examenul poeziei*** din „România liberă”, M. R. Paraschivescu susține că testul decisiv este „confruntarea cu publicul” şi salută faptul că „poezia noastră modernă” din ultima vreme „a ieşit în public, ca să se verifice şi să verifice, ca să răspundă şi să asculte”. □ În acelaşi număr, Ulysse rezumă conferința ***Poezie şi progres***, în care Virgil Ierunca „a făcut rechizitoriul acelei poezii, care sub refugiul unei voințe exagerate de autonomie, şi-a riscat însăşi eliberarea”, „a recunoscut poeziei dreptul ei de intervenție” şi „a stabilit modalitatea «angajamentului poetic»”.

23 martie

● În „România liberă”, M. R. Paraschivescu laudă într-un articol amplu poezia lui ***Emil Isac***, „un poet universal şi un mare poet național”, dar, mai ales, „un statornic democrat”.

● „Scânteia” publică (deschidere în prima pagină) ***Jurnalul unui pandur. Scrisori de pe frontul Cehoslovac***, de Locot. Laurențiu Fulga („fragmente din jurnalul unui pandur”, sub titlul „Când steaua nemților apune”, vor apărea şi în „Veac nou”, 8 aprilie, nr. 19; continuări în nr. 23/ 6 mai, şi în nr. 24/13 mai, amândouă cu titlul „Jurnalul unui pandur”). □ Este anunțată apariția volumului de versuri *Ne vine dreptatea* de A. Toma (Editura Frontului Unic Muncitoresc).

● Al. Philippide scrie în „Victoria” despre ***Birocratismul cultural***: „În nici o țară de pe lume nu cred să se fi vorbit atâta de cultură cum s-a vorbit la noi de vreo douăzeci de ani încoace, de la sfârşitul celuilalt război. Din toate părțile şi din toate gurile oficiale, de pe catedre, de pe tribune, de la radio, se auzea spunându-se pe toate tonurile: ‹trăim în plină organizare culturală!› Ce a însemnat această organizare culturală ştim cu toții. Sub masca naționalismului cultural s-au propovăduit ani de-a rândul tot felul de neghiobii despre misiunea culturală a României în sudestul Europei, despre

rolul nostru civilizator în această parte a lumii, despre esența superioară a culturii noastre – o criză de îngâmfare națională, provocată de infectarea cu virusul gascist, o boală gravă de pe urma căreia țara era cât pe ce să sucombe şi care a intoxicat atât de puternic trupul națiunii încât otrava dăinuieşte încă şi astăzi în organismul nostru de stat şi în societatea noastră. [...] Un fond național de secăturism face din birocrația noastră o instituție specific românească, pe care n-o mai găseşti în altă parte. Românul e speriat de propria-i ‹cultură› cum e epatat de propria-i deşteptăciune. Numai în capul unui cacialmagiu de-al nostru a putut răsări ideea de-a măsura culturalitatea indivizilor după grade, ca în armată. S-a creat astfel o ierarhie biurocratică a culturii. Avem referenți culturali, referenți şefi culturali, ataşați, secretari, consilieri culturali de clasa întâia, a doua şi a treia, mijlocii şi principali, cu o gradație, cu două gradații, cu trei gradații. Avem locotenenți, căpitani, colonei şi generali culturali. N-au uniforme, nici sabie, nici epoleți dar au titluri, funcții, diurne, ifose şi pretenții. Suntem cu siguranță o țară cu foarte multe administrații culturale de tot felul. Ceea ce nu ne împiedică să fim şi o țară cu mulți neştiutori de carte.” □ Dan Petraşincu dezbate ***Noua demnitate a artistului***: „Da, cultura noastră e făcută de prea mulți oameni pentru care talentul e o carieră şi nu o vocație. Da, avem prea mulți pictori, prea mulți scriitori, prea mulți muzicieni, prea mulți cabotini în toate domeniile ‹culturii› privilegiate! Iată cum se ajunge la înăbuşirea geniului creator al unei epoci – acela de dincolo de ‹gloria oficială› produsă de o castă socială orgolioasă şi asupritoare în numele ‹permanențelor›. Demnitatea artei devine o muză linguşitoare şi artistul coboară până până la lipsa de ruşine a lacheului. Întotdeauna într-o astfel de atmosferă, mediocritatea învinge deoarece ea are mai puțin de pierdit. [...] Nu este un simplu termen de propagandă ‹politică› invitația către artişti de a deveni altceva decât vehiculele docile ale acelor ‹bunuri culturale› instaurate de privilegiații societății de ieri, în consensul intereselor lor materiale. Revirimentul de atitudine al unor artişti al unor artişti care înțeleg să rupă definitiv lanțurile ce-i țineau legați de anumite complicități inconştiente, nu este un simplu romantism de paradă, ca al unor copii teribili ai epocii.”

24 martie

● ***I. Al. Brătescu ne-a înşelat***, scrie M. F. Economu în „Viața evreească”, nr. 30: „El a strâns mâna diavolului, şi-a vândut sufletul şi scrisul. A pledat pentru cruzime, pentru distrugere şi întuneric, pentru ură şi destrăbălare [...]”. Va reveni asupra subiectului S. Albu, în numărul 32, din 7 aprilie – ***„Prietenul” nostru I. Al. Brătescu-Voineşti***.

25 martie

● În „Democrația”, nr. 21, în cadrul anchetei lui Ion Biberi ***Lumea de mâine*** răspunde George Enescu: „Nu sunt profet. Cred totuşi că printr-o lege a

naturii, pe care am putea-o numi lege a reacțiunii, din pustiirea morală de astăzi se va naşte o nouă credință în demnitatea omului. Eu nădăjduiesc. S-ar putea, desigur, ca alți nouri să se abată asupra Europei sau a lumii. Nu putem şti nimic, dar avem putința, dacă nu datoria, de a crede. Eu ca artist, sunt un apolitic. Sunt omul artei mele. Cred în creație, dar cred şi în om. Şi aceasta îmi dă putere să nădăjduiesc...” (**vezi Anexa**) □ Adrian Rogoz răspunde prin articolul ***Simptomul genialității*** articolului lui Felix Aderca din 21 ianuarie (***Lupta de noapte. În jurul unei „Istorii a literaturii române”***): „d. Aderca îşi socoteşte personalitatea ca ieşită schimonosit de sub condeiul goyesc al d-lui Călinescu. Judecând însă drept, ar fi fost mai dificil să țâşnească fiorul artistic dacă d. Călinescu l-ar fi considerat obiectiv pe d. Aderca; aceasta nu din pricina d-lui Adera ci din pricina fiorului: arta nu este niciodată ocazională, ea nu creşte decât din legile ei lăuntrice. Or, d. Gh. Călinescu este un excepțional artist”; „lucrarea d-lui Gh. Călinescu este o operă de artă şi cel mai remarcabil roman românesc”. □ Eugen Russu dezbate ***Problema opiniilor*** şi a libertății lor. □ I. Brucăr semnează câteva ***Amintiri despre I. A. Rădulescu-Pogoneanu***.

● ***Înălțați spânzurătorile!***, cere pentru torționarii populației evreieşti Radu Bogdan în „Scânteia tineretului”, nr. 21: „Mă gândesc că nu numai Florin Ghineraru va avea o moarte nemeritat de uşoară, ci toți ceilalți criminali de război, ale căror hoituri învinețite vreau să le văd legănându-se public în văzul tuturor, spânzurate în piețele principale ale oraşelor.” □ Ion Caraion apreciază volumul de „*Poezii* de Dumitru Corbea”, care „anticipează un alt mod de a scrie şi de a participa la treburile şi la binele obştii”, „nişte manifeste poetice trimise viitorului”.

● În „Victoria”, Al. Philippide vorbeşte despre ***O nerozie sinistră*** – „nerozia originii etnice. Este ideea absurdă a inegalității fundamentale şi ireductibile dintre popoare.”

● „Universul literar” (nr. 10) publică poemele *Musca Tse-Tse* de Constant Tonegaru şi *Afiş* de Ben. Corlaciu. □ În același număr, Şerban Cioculescu recenzează, sub titlul ***Un mare critic impresionist: G. Călinescu***, *Istoria literaturii române. Compendiu*, nu fără a denunța şi el, aidoma lui Adrian Marino în numărul precedent, „conspirația tăcerii” ce pare a înconjura cartea. Dincolo de aceasta, cronica alternează reproşurile punctuale (minimalizarea lui Maiorescu şi a lui Codru Drăguşanu spre folosul unor autori minori precum Teodor Scorțescu) cu aprecierile aparent favorabile: Călinescu ar fi o „personalitate complexă şi fermecătoare”, în care „se întrunesc calitățile cele mai prețioase ale impresionismului”. □ Într-un articol intitulat ***Un scriitor unic***, Camil Baltazar îl evocă pe M. Blecher, insistând asupra „operei lui capitale” (*Inimi cicatrizate*), ce constituie „o adevărată biruință asupra aprigei fiziologii”. □ Perpessicius comentează *Anii de ucenicie* de Mihail Sadoveanu, „întâia încercare de a sistematiza materialul

biografic şi documentar ce însoţeşte, explică şi uneori amplifică miracolul sadovenesc la care literatura noastră contemporană asistă, cu inepuizabilă uimire, de o jumătate de veac aproape". □ În „Carnet literar", Camil Baltazar consemnează apariţia volumelor *Requiem* de H. Bonciu, *Ochiul Cerului Inima* de P. G. Adrian, *Poezii* de D. Corbea şi *Statul sovietic în Războiul pentru Apărarea Patriei* de A. I. Vîşinski. □ La rubrica „Note", Adrian Marino încearcă să ironizeze limbajul lui I. Negoiţescu din cronicile apărute în nr. 1 din Revista Cercului Literar.

26 martie

● Actul reformei agrare realizate de guvernul Groza îi prilejuieşte lui M. R. Paraschivescu articolul ***Pământ şi cultură***, publicat în „România liberă". Articolul conţine o retrospectivă a temei „pământului" în literatura noastră şi se încheie cu o profeţie aparent optimistă: „Iar dacă din păcate o bună parte a cărturarilor noştri de azi au lipsit de la acest mare act istoric, putem fi siguri că ei vor fi prezenţi mâine, în număr şi mai sporit, alături de poporul întreg, pentru motivul simplu şi salutar că inteligenţa efectuează cele mai mari salturi, pe care nu le-a putut face în zeci de ani, în numai câteva zile de radicale şi profunde transformări ale realităţii. Fiindcă una din misiunile poetului de mâine va fi să cânte şi tractoarele agriculturii motorizate. În ordinea firească a progresului poetic, aceasta ar însemna continuarea evoluată a tradiţiei pastelurilor lui Alecsandri."

27 martie

● „Victoria" publică articolul lui Ştefan Voitec ***Cultură şi popor***: „Niciodată nu s-a invederat mai limpede şi mai categoric ca în aceste vremuri de grele răspunderi, legătura strânsă care există între infrastructura economico-socială a unei ţări şi suprastructura ei sufletească. A se încerca să se lucreze în câmpul celor sufleteşti fără să se ţină seama de miile de fire văzute şi nevăzute ce leagă sufletul individual şi cel colectiv de temeliile realităţilor economico-sociale, înseamnă a se clădi pe nisip, înseamnă a a se face o operă negativă şi factice de improvizaţie şi mistificare. În sensul acesta, noi nu putem concepe, nu trebue să mai concepem desvoltarea învăţământului decât în marele câmp de vizune proectat de înnoirile imperios necesare prin care trebue să treacă poporul nostru. [...] Universităţile, marile institute de cercetări, publicaţiile de gândire înaltă, sunt evident minunate realizări ale civilizaţiei şi culturii. Dar dacă ele rămân izolate de marile masse ale poporului, de naţiunea însăşi, dacă sunt suspendate în vidul indiferenţei faţă de naţiune, dacă nu sunt legate organiceşte de viaţa celor mulţi care trudesc, - atunci, în loc de a îndeplini o reală funcţiune naţională, socială şi umană, ele devin o falsă podoabă, o excrescenţă parazitară, ceva steril şi inutil. Pentru ca să-şi poată îndeplini misiunea, ştiinţa trebuie să coboare în

mijlocul poporului, nu pentru a se bagateliza, ci pentru a înălţa pe cei mulţi şi prin aceasta şi pe sine însăşi."

28 martie

● Al. Philippide scrie despre ***Desintoxicare*** în „Victoria": „Unul din principalele scopuri pe care va avea să le îndeplinească ministerul propagandei, reînfiinţat de curând, va fi desigur desintoxicarea opiniei publice româneşti. Nu este o operaţie prea uşoară. Toxina recaţionară a pătruns în spirite sub diverse forme, etichete şi firme. Una dintre acestea, cea mai gălăgioasă, este naţionalismul cultural care, sub motivul că cultivă şi conservă arta populară, discreditează prin duioase efuziuni lirice ideea de progres, exaltând trecutul şi poetizând stările înapoiate, zise «patriarhale», de odinioară. [...] Prin doctrina naţionalismului cultural, care pe alocurea mai capătă şi numele de ortodoxism, parfumat cu tămâie, se infiltrau idei şi apucături de cea mai neagră reacţiune: antisemitismul, xenofobia, conservatorismul tâmp, frica de înoire, îngâmfarea naţională şi toate metehnele care ruginesc şi abrutizează sufletul unei naţiuni şi o fac să rămână în urmă pe calea progresului. La toate acestea s-a adăugit, timp de peste un sfert de veac, stupida necunoaştere (sau voita cunoaştere greşită) a unei mari şi puternice realităţi înfăţişată de Uniunea sovietică. [...] Vina fost numai a noastră. O ţară în care ţăranii săraci şi mica burghezie calică formează imensa majoritate a populaţiei, s-a lăsat indusă în eroare şi purtată prosteşte de nas de cea mai idioată propagandă anti-comunistă plătită şi făcută de o mână de ciocoi îngâmfaţi şi gazetari venali." □ Sergiu Filerot scrie despre ***Knut Hamsun, trădătorul foamei.***

29 martie

● „Scânteia" anunţă arestarea la Sibiu, de către gărzile muncitoreşti, a lui Alexandru Vaida Voevod, „iniţiatorul şi susţinătorul Gărzii de Fier şi asasinul luptătorilor ceferişti de la Griviţa din 1933".

● În articolul ***Vercors şi responsabilitatea scriitorului*** din „România liberă", Virgil Ierunca adnotează opiniile literatului francez. Între acestea, mai importantă este următoarea: dacă în momentul când „societatea e liberă", actele de gândire (şi de libertate) ale scriitorului pot fi chiar „excesive", nu acelaşi lucru se întâmplă când „scriitorul gândeşte pentru o societate oprimată, încătuşată, interzisă". „În cazul acesta actele lui de gândire trebuiesc să fie prin ele însele responsabile, întrucât puterea de a participa şi judeca public este puţină sau interzisă complet. «Responsabilitatea scriitorului» este în acest caz însăşi măsura în care el înţelege să servească libertatea societăţii căreia [îi] aparţine. O libertate rău înţeleasă, o libertate «licenţiată» loveşte în însăşi realitatea liberă a societăţii căreia i se adresează."

● Valeriu Popovici recenzează în „Fapta” *Portrete şi controverse* de Petre Pandrea, „o încercare izbutită de critică politică, aşezând între lamele unui microscop de mari proporţii câteva figuri de răsunătoare activitate”.

30 martie

● În articolul ***Poezia de avantgardă*** din „România liberă”, Aurel Baranga evocă în doi peri revista şi gruparea „unu”, ai căror membri, la 17 ani de la înfiinţare, „nu sunt mai avansaţi decât în 1928”, dar care merită deocamdată clemenţă în virtutea faptului că „viaţa spre a-şi merita cu demnitate numele are datoria să meargă înainte, să se biruie şi să se depăşească”. În acelaşi număr (articolul ***Solidaritate***), Paul Georgescu incriminează ceea ce el însuşi numeşte „metoda caragialismului literar” (în fond, un sinonim voalat al sincronismului pro-occidental, dat fiind că termenul este definit ca „însuşirea epidermatică, formală a rezultatelor apusene”, iar ţintele vizate sunt simbolismul, proustianismul, suprarealismul etc.). Concluzia este prosovietică: „Cred că societatea în mijlocul căreia trăim are probleme şi aspecte care pot crea o artă originală. Dar pentru aceasta cred că e necesar să cunoaştem nu numai problemele şi aspectul societăţii noastre, ci şi felul cum au rezolvat – artistic – vecinii noştri aceleaşi probleme. Mai ales din arta sovietică avem multe de învăţat.”

31 martie

● Apare în „Monitorul oficial” ***Decretul-lege privind purificarea administraţiei publice***, emis cu o zi înainte, la 30 martie 1945 (**v. ANEXE**).

[MARTIE]

● „Revista Cercului Literar”, nr. 3, se deschide cu un eseu al lui I. Negoiţescu, ***Viitorul literaturii române?***, fundamental pentru dezvoltarea ulterioară a ideilor istoricului literar. Afirmând că «viitorul» cuprins în perspectivele ce s-au deschis nu e altceva decât un trecut oglindit în propriile lui virtualităţi”, Negoiţescu porneşte de la „conştiinţa unui trecut valabil al literaturii române”. De aici, criticul încearcă să reabiliteze „ideea specificului, care numai din cauza unor erori prea zgomotoase şi prea amăgitoare s-a compromis la noi. Despre specificul literaturii române, ca şi despre acel al oricărei literaturi, e permis să se vorbească de fapt doar atunci când roadele mai multor anotimpuri şi ale unor intervaluri de fecundităţi stilistice variate oferă materialul substanţial pentru cercetare.” Şi aceasta întrucât „un fenomen de civilizaţie cu cât e mai măreţ şi mai universal cu atât e şi mai specific”. Numai că „ideea specificului” a fost instrumentată la noi într-o perioadă culturală romantică, atunci când literatura cultă nu se desprinsese încă de cea populară; aici constă „eroarea fundamentală” a adepţilor „specificului” de la noi: căci, deşi literatura noastră populară a

influenţat substanţial literatura cultă, aceasta din urmă a reuşit să-şi construiască o identitate proprie odată pe măsura contactului cu literaturile occidentale; acestea şi „viaţa noastră urbană” au produs un fenomen specific: „balcanismul”, evidenţiat în lirică prin Arghezi, Barbu, Matei Caragiale (la acesta, şi în proză) şi Ilarie Voronca, iar în epică de Filimon, Caragiale, D. Zamfirescu, H. Papadat-Bengescu şi G. Călinescu. Prin urmare, „o lume lirică şi epică de timbru specific, ce se poate urmări cu precizie de-a lungul întregului veac de literatură românească urbană” şi care prezintă două culmi: Arghezi („poetul naţional”) şi H. Papadat-Bengescu (creatoarea „celui mai perfect edificiu epic din literatura noastră”). În concluzie: „marea literatură română a viitorului nu poate fi decât una urbană, structurată după modalităţile cu totul altele decât cele ale fermecătoarei creaţii anonime, primitive”. □ Revista mai include poeme de Radu Stanca (*Şapte balade scurte*), Ştefan Aug. Doinaş (*Vița de vie la paralela 80°*, *Odă la o pădure abstractă* şi *Epitaf*) şi proză de Ioana Postelnicu (*Două vieți*). □ Ca de obicei, cronici literare scriu I. Negoiţescu (despre *Ora fantastică* a lui Dimitrie Stelaru, unde cronicarul remarcă cu titlu de „suflu personal” al autorului „acea agitaţie oceanică, acel vuiet muzical, care înalţă totul la proporţiile fantasticului, imensului, cosmicului”; şi, totodată, despre *Istoria literaturii române. Compendiu* de G. Călinescu, căruia i se reproşează că, reducând *Istoria* mare, a eliminat aici „partea moralistă, care era şi cea mai atrăgătoare în farmece artistice”: „Meritul cel mai mare al dlui Călinescu fusese în *Istorie* acela de a fi dat literaturii române câteva personagii valabile, autentice [...]. Căci d. G. Călinescu este întâi şi mai presus de orice moralistul cu solide implicaţii epice, autor al unui roman de arhitectură perfectă şi al unei drame moraliste de virtuţi clasice, încât romancierul şi moralistul din critic au ţâşnit cu vigoare în desfăşurări ample, fertile, nu o singură dată, nu în sensul unic al portretului moral, dar chiar în preferinţele pentru un Cilibi Moise, în simpatia sa faţă de omul complicat al lui Slavici, în apetiturile sale pentru aspectele de umor şi tenebros, în aerul încântat de a le fi descoperit. Ce altă explicaţie decât moralismul pot avea satisfacţiile dlui Călinescu în a comite indiscreţii? [...] Trecând însă la mediul exclusiv al compendiului, d. Călinescu, deşi poartă imaginea stabilă a unei alte situări, a unui alt obiectiv, de monografie estetică, după cum o spune însuşi în prefaţă, cade în cea mai regretabilă ambiguitate, din vina de a nu fi renunţat la ceea ce nu mai corespundea noii întreprinderi. În adevăr, dacă în compunerea *Istoriei* de curiozităţi moraliste, a căror umoare era atât de apreciabilă, se puteau admite inadvertenţele împărţirii, precum aceea de *Romancierii* (care cuprinde pe H. Papadat-Bengescu deopotrivă cu G. Brăescu) sau aceea egal de elastică a *Moderniştilor*, dar când se reduce totul la numitorul estetic, criteriul trebuie şi el răsturnat, spre a nu se da ocazie la absurdităţi de genul «tuberculoşilor» (în compendiu persistă, deşi fără titlu). Iar pentru a da

exemplul cel mai izbitor, e de nepătruns ce caută, în compendiu, un Cezar Bolliac sub firma de *Patrioți şi unioniști*? Căci nu poți apela cu fiecare pagină de aici la *Istoria* mare, ceea ce ar însemna completa inutilitate a acesteia purificate. Faptul de a privi «din avion» [...] nu scuteşte de o viziune clară, de o precizie a delimitărilor care să corespundă sensului pur estetic al micii *Istorii*, scuturată de paftalele grele ale celeilalte. [...] Proporțiile care se stabilesc în compendiul dlui G. Călinescu nu-şi află aşadar echilibrul cel mai just, materialul n-a fost cernut destul de sever, complicațiile împărțirii fiind mai ales nejustificate la o literatură aşa de restrânsă ca cea română. [...] Când sfârşeşti de citit compendiul dlui G. Călinescu eşti sătul ca după un ospăț la care te-ai înfruptat din toate bunătățile. Nu mai ai nicio îndoială: d. Călinescu este un mare critic. Observările ce le ai de făcut cad în fața strălucitului spectacol la care ai asistat. Chiar dacă nu-ți plac împărțirile întreprinse de d. Călinescu în veacul şi jumătate de literatură română, chiar dacă te indispune grava absență a şcolii ardelene şi latiniste, chiar dacă îi lipseşte arhitectura (punctele de sprijin constituite de un Maiorescu, un Lovinescu sunt ignorate) care să facă din literatura noastră un edificiu în plină şi rodnică construcție, recunoşti că frumusețea de Cale Lactee a acestui compendiu e nu mai puțin impresionantă. Moralist, romancier, critic şi chiar poet, d. G. Călinescu este una din marile personalități ale literaturii române.") şi Cornel Regman (despre *Clasicii noştri* de Vladimir Streinu, carte primită cu destule rezerve, privind îndeosebi studiile despre Creangă şi Eminescu). □ La rubrica „Note", acelaşi Cornel Regman îl evocă pe Pavel Dan (care a dat „cea mai autorizată versiune în proză" a sămănătorismului ardelean), iar I. Negoițescu scrie despre „Mişcarea de rezistență de la Sibiu", rememorând circumstanțele publicării Manifestului, de la injuriile dinspre extrema dreaptă (de tipul „Comuniştii de la Sibiu" sau „Comunismul estetic") până la susținerea arătată din partea unor personalități diverse, cărora li se dă acum o „lămurire": „față de spiritul nostru ofensiv din 1943, calmul şi ponderația de acum ar putea să pară curioase. Totuşi, nimic nu s-a schimbat. Linia Cercului Literar a rămas aceeaşi, de credință neclintită în miraculoasele forțe ale libertății spiritului." □ În „Revista revistelor", după „necrologul comun" destinat publicațiilor (neo)păşuniste în nr. din ianuarie, Ştefan Aug. Doinaş constată cu stupoare reapariția revistei „Luceafărul", care s-ar încărca de „o culpabilitate îndoită": pe de o parte, „«Luceafărul» prelungeşte o mentalitate retrogradă şi dăunătoare pentru organismul culturii noastre"; pe de altă parte, revista „îngreunează tânăra respirație literară a provinciei, congestionându-i spiritul"; în concluzie, dincolo de colaborările lui I. Agârbiceanu, V. Papilian şi D.D. Roşca, „paginile revistei «Luceafărul», coborând dintr-un trecut luptător, rămân nişte moaşte penibile".

● În „Revista Fundațiilor Regale", nr. 3, Mihail Sadoveanu traduce, împreună cu Mihail Wieder, pasajul biblic *Rut*. În acelaşi număr apar poezii de Magda Isanos (*De-am fi-mpărțit pe dreptate; Cel puțin legănați-vă, ramuri...; Spital; Insula scufundată*), continuarea nuvelelor lui Petru Dumitriu (*Preludiu la Electra*) şi Monica Lovinescu (*În contratimp*). □ Ion Biberi publică eseul ***Poezia ca mod de existență***, care se încheie astfel: „Poemul se înfăptuieşte în momentul în care se operează corespondența dintre suflet şi lume, când cuvântul ilumineză într-o strălucire această contopire, consfințind-o." □ Rubrica de „Comentarii critice" cuprinde cronica lui Tudor Vianu la *Formarea ideilor literare în Antichitate* de D. M. Pippidi (lucrare „de un deosebit interes", care îmbogățeşte „umanismul românesc") şi studiul lui Petru Comarnescu despre dramaturgia lui G. Magheru, care ilustrează „criticismul unui poet de-o superioară intelectualitate şi de-o fină sensibilitate, întreprins pe plan umanist". □ În secțiunea „Cronici", Dan Petraşincu remarcă creşterea „entuziasmului ştiințific" în literatura sovietică: „Umanitate, bogăție de suflet, entuziasm al concretului, lupta împotriva idealismului îmbâcsit – cu toate riscurile pe care le incumbă aceste valuri ale sincerității – iată ceea ce ne înfățişează, prin eroi şi prin situații, prin suflu şi prin tehnică, întreaga literatură sovietică de astăzi, în linia mare a entuziasmului ştiințific moştenit – peste ezitările livreşti ale unei anumite culturi apusene – direct de la realismul, cu accent romantic, al spiritului european." □ În articolul ***„Confluences" şi problemele romanului***, Virgil Ierunca rezumă şi comentează dosarul realizat de revista lyoneză cu doi ani în urmă: „Cel mai probabil pronostic asupra «viitorului romanului» ni se pare [...] acela al romancierului C. F. Landry. Cu o claritate ostentativă şi binefăcătoare, C. F. Landry pledează pentru un romancier care să fie, înainte de toate, «uman». Împotriva «anatolfrancianismului» ca modă şi criteriu, romancierul francez atrage atenția tuturor celor care vor veni să scrie că «oamenii trăiesc» şi-şi «murdăresc mâinile». Romancierul trebuie să acorde vieții o înțelegere de camaraderie aplicată. Apoi oamenii vorbesc. Romanul trebuie să rezolve această permanentă «nevoie de conversație». În general, ancheta, documentul, omenescul sunt notele romanului pe care îl proclamă C. F. Landry şi pe care le găseşte în măsuri aproape integrale la Antoine de Saint-Exupéry. Landy nu uită apoi faptul că romanul trebuie să fie moralist, dar nu moralizator («romanul francez va înceta să rămână o istorie de alcov şi de lingerie a femeilor»). Toate acestea comportă o linie de comuniune specială, un limbaj nou. Landry promovează o limbă familiară şi continuu omenească. «Parler aux vivants de façon vivante», iată formula care rezumă această dificilă şi delicată problemă." □ N. Steindardt semnează eseul ***Flaubert sau romancierul***: „Domeniul propriu al artistului Flaubert rămâne prostia omenească. [...] Iar dacă Flaubert a putut atinge culmea, culmea incontestabilă în genul romanului, e pentru că între firea lui şi tema

pe care şi-a plămădit capodopera exista o legătură. Când autorul se referă la fapte şi sentimente faţă de care *descrierea* e singurul mijloc de care dispune, opera lui e condamnată. Când relaţiile există, dar sunt de natură intelectuală şi psihologică doar, rezultatul e oarecare. Numai când intuiţia, prin legile misterioase ale simpatiei, îi permite să vorbească *oarecum de el însuşi* prin alţii, există condiţiile prealabile ale unei creaţii adevărate. Prostia, Flaubert a simţit-o, ispitelor ei i-a rezistat." □ Într-o „Notă" intitulată ***Un caz pilduitor asupra relaţiilor dintre comparatismul literar şi judecăţile estetice***, Petru Comarnescu afirmă: „În sine, comparaţia este o treaptă a metodei ştiinţifice, dar nu poate constitui, în ea însăşi, o metodă de judecată estetică, iar mania de a compara teme sau motive fără a le menţine, la tot pasul, semnificaţia estetică – constituie un abuz dăunător artei. Literatura comparată, pentru a fi relevantă, trebuie să compare mai întâi critic arta lucrărilor şi apoi conţinutul lor. Altfel, nu spune nimic semnificativ pentru artă, rămânând un inventar ţinut de formă." Camil Baltazar recenzează *Rogojina* lui Mircea Damian, descoperind „numeroase" pagini care, „în afară de calităţile epice şi materialul uman documentar", „dovedesc o seriozitate care aliindu-se cu nota, ades întreţesută, de umor, învederează adâncime". Adrian Marino scrie despre *Trei critici literari* de Tudor Vianu („În materie de stabilire a izvoarelor ideologice, filiaţii, încadrări în curente estetice, tipologii, analize şi portretizări clasiciste, d-l Tudor Vianu rămâne specialistul universitar necontestat al culturii române, care avea nevoie şi de o astfel de perspectivă erudită, menită să fundamenteze sau numai să spirjine incursiunea pur impresionistă, reacţiunea strict estetică, de o necesitate generală la fel de esenţială."), despre ***Sociabilitatea literaturii franceze*** în viziunea lui Basil Munteanu („Studiul literaturii nu are decât de câştigat dintr-o astfel de investigaţie fundată teoretic") şi despre *Literatura comparată* a lui Al. Ciorănescu („În ultima generaţie de eruditi români, d-l Al. Ciorănescu se numără printre cei mai tineri şi mai bine pregătiţi.").

APRILIE

1 aprilie

● În „Democraţia", nr. 22, în cadrul anchetei lui Ion Biberi ***Lumea de mâine*** răspunde I. D. Gherea: „Cred că nu putem spune mare lucru despre ceea ce va fi. Îmi amintesc în această privinţă cuvântul lui Paul Valéry: «Nous allons vers l'avenir à reculons.» mergem înspre viitor, dar nu ştim încotro. Nu avem ochi la spate. Paul Valéry are dreptate. Nu ne este dată decât o singură evoluţie. Analogiile cu trecutul sunt foarte vagi. Mă întreb şi eu: ce va fi? Şi răspund împreună cu Anatole France: socialismul....«Si l'on peut appeler socialisme, l'inconnu qui vient»! [...] Dar despre un singur lucru pot vorbi cu hotărâre: privitor la atitudinea mea personală. *Ţin la o democraţie libertară şi tolerantă...*"

● Sub titlul ***Îndemnul cărturarului***, „România liberă" publică un interviu acordat de Mihail Sadoveanu lui M. R. Paraschivescu. (**vezi Anexa**) Interviul este prefaţat de un articol al lui M. R. Paraschivescu, care îl numeşte pe Sadoveanu „cel mai mare dintre prozatorii români în viaţă şi unul dintre cei mai mari prozatori ai ţării noastre din toate timpurile". Totodată, Sadoveanu ar fi şi un „luptător" şi „un scriitor popular, în acest îndoit înţeles, că el răspunde nevoilor şi aspiraţiilor adânci ale poporului, exact în măsura în care cu prezenţa lui cetăţenească ştie să-şi înalţe întotdeauna statura acolo unde era pusă în joc cauza poporului". Prozatorul precizează astfel „datoria intelectualului": „el nu poate sta deoparte, mai cu seamă într-o societate în care e atâta de făcut şi unde rânduiala nouă e doar o schemă pe care trebuie s-o aducem la îndeplinire"; prin urmare, „e momentul ca intelectualitatea noastră să se unească pentru această datorie pe care trebuie să ne-o plătim pentru poporul nostru". Totodată, îşi precizează propriul rol: „Eu sunt dintre cei ce i-am îndemnat din primul moment pe camarazii mei, în orice împrejurare, când am venit în contact cu colegii mei de literatură, să fie alături de efortul de ridicare popular. Nu fac nici acum decât să-i îndemn la aceasta. [...] Din acest punct al d-tale de vedere eu i-am îndemnat întotdeauna pe scriitori, arătându-le că nu există pentru ei posibilitatea de a realiza o viaţă mai bună decât în cadrul unei reale democraţii populare." Cât despre „ridicarea" ţării, Sadoveanu o descrie în felul următor: „Prima etapă a acestei întreceri cred că va fi o agricultură intensivă realizată prin toate mijloacele, pentru ca ţăranul nostru să poată sta alături de oricare agricultor de pe pământ. A doua etapă ar urma să fie defalcarea unei părţi din ţărănime ce se va duce în industrii, fiindcă aşa se va rezolva automat chestiunea pământului, iar pe de altă parte România trebuie să devină o ţară industrială, iar nu numai una agrară." La acest efort trebuie să contribuie şi intelectualii, care, mai ales în ultima vreme, nu se mai ridică la rolul ei: „Pătura noastră de intelectuali suferă poate de o veche influenţă mediteraneană sau bizantină care a falsificat omul, făcând dintr-însul un juiseur şi un profitor".

● Editorialul (nesemnat) din „Scânteia" se referă la ***Noua lege a epuraţiei***, redactată de Lucreţiu Pătrăşcanu, adaptată mai bine realităţilor decât vechiul decret-lege (inclusiv în sensul că extinde domeniul temporal de acţiune): „Guvernul de largă concentrare democratică de sub conducerea d-lui Petru Groza ... şi-a făurit acum şi instrumentul legal pentru o epurare rapidă şi eficace."

● „Universul literar", nr. 11, apare într-o ediţie dedicată Franţei. Scriu „la temă" Ion Frunzetti (***Obrazul Franţei***), Camil Petrescu (***Jacques Lassaigne***), Florian Nicolau (***J. K. Huysmans***), Şerban Cioculescu (***Paul Valéry, gânditor aforistic***), N. Steinhardt (***În jurul lui Proust***), Camil Baltazar (***Poeziile lui Baudelaire în româneşte***), Basil Munteanu (***Patriotismul lui Giraudoux***), Alexandru Ciorănescu (***Antoni Deschamps şi***

Meşterul Manole) ş.a. Justificarea alegerii temei o oferă Alexandru Ciorănescu, directorul publicației: „Vechii evrei au avut un pământ al Făgăduinței; dar făgăduielile nu se țin totdeauna. Pentru cultura modernă şi pentru căutările noastre, e odihnitor să constatăm că Franța rămâne ceea ce a fost de o mie de ani, pământul Hranei, solul fertil din care se alimentează spiritul întreg şi solidar al umanității şi a cărei redresare am dorit-o ca singura garanție de libertate şi de progres, în anii tulburi de până acum.” □ La „Mențiuni critice”, Perpessicius comentează *Requiem* de H. Bonciu („poezia *Requiem*-ului e de superioară calitate, [...] poemul întreg e străbătut de un fior dureros, ca zborul orb şi înnebunit al unui liliac închis într-un cavou”) şi *Poezii* de D. Corbea (unde, deşi „intențiile autorului sunt nu numai lăudabile, dar chiar excelente”, „ce supără mai mult e forma, versul lipsit de mlădiere sau energie, după cum cere tema respectivă”). □ În „Carnet literar”, Camil Baltazar laudă articolul lui A. Rogoz despre G. Călinescu (v. „Democrația” din 25 martie), în timp ce Adrian Marino deplânge, în „Note”, lipsa biografiilor dedicate scriitorilor români.

● Mihail Sadoveanu scrie în „Veac nou” (nr. 18) despre ***Taras Sevcenko***, mărturisind „o deosebită mişcare sufletească regăsindu-mi eroul [Nicoară Potcoavă] în opera poetului ucrainian.” În continuarea articolului este reprodusă *Balada lui Nicoară Potcoavă* de Taras Sevcenko: „Fost-a fost în Ucrainã/ Bubuit de puşti şi larmă,/ Când domneau în zaporojă/ Căzăcimile viteze.”, etc.

2 aprilie

● În „Jurnalul de dimineață” Mihail Sadoveanu scrie despre ***Perspective în legătură cu reforma agrară***: „Vom vedea din an în an desvoltându-se şi prosperând o țărănime care n-a aşteptat decât condițiile favorabile ce se alcătuiesc acum în jurul ei. Democrația i le creează. Va beneficia şi de experiențele care au dus la rapide realizări tehnice în Uniunea Sovietică. S-a vorbit şi se vorbeşte despre individualismul exclusiv al țăranului român şi despre rutina lui conservatoare în agricultură. Se va vedea în curând că n-avem a ne teme de nimic şi că progresul tehnic al agriculturii țărăneşti de la noi se va produce în puțini ani, sub ochii noştri, fără dificultăți şi fără silă.”

● M. R. Paraschivescu avertizează în articolul ***Întrecerea literaturii*** din „România liberă” că „nicăieri mai mult decât în actul de creație nu se pune problema întrecerii, a depăşirii, a progresului”: „efortul nației în măsura în care este sforțarea însăşi a istoriei de a merge înainte, nu-l lasă nici pe scriitorul român să rămână în loc”. La rubrica „Obiectiv”, Ulysse semnalează cu vădită neplăcere apariția volumului *Le vampir passif* de Gherasim Luca: scriitorul „îşi editează în **România** cărțile în limba franceză, parcă spre a arăta anume că nu vrea să vorbească tuturor oamenilor; dar s-ar putea să fie şi o cauză mai profundă: recunoaşterea şi chiar proclamarea

sfidătoare a neaderenței autorului la realitățile sociale româneşti”. În acelaşi număr, pagina literară a ziarului anunță că „începând de azi, țara porneşte la marea întrecere a producției, la efortul colectiv de ridicare a poporului prin muncă” şi lansează un concurs literar (juriul fiind format din Mihail Sadoveanu, Tudor Vianu, Al. Philippide şi Al. Graur).

● „Scânteia” publică o recenzie a volumului *Pe urmele lui Tamerlan*, apărut la Editura Prietenii Cărții, scrisă de T. Cristureanu, fostul ataşat comercial la Moscova: ar fi vorba „despre o viață nouă, luminoasă, dreaptă şi curată, ce răsare din stepe şi deşerturi”. Recenzia are titlul ***Un reportaj românesc despre „Uniunea Sovietică”*** şi este semnată I. Cg.

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță instalarea în funcții a lui N. D. Cocea (ca director general al teatrelor) şi a lui Tudor Vianu (ca director al Teatrului Național din București.

● Al. Philippide scrie în „Victoria”, pe tema ***Poezie şi colectivitate***, că „Sforțarea pe care o fac mulți poeți români actuali de-a scrie poezie cu conținut social este vrednică de luat în seamă, chiar dacă rezultatele nu sunt întotdeauna la înălțimea bunelor intenții.”

4 aprilie

● Perpessicius vorbeşte la o şezătoare A.R.L.U.S. despre opera lui Ilya Ehrenburg (cf. „Scânteia”, 9 aprilie).

● În articolul ***Moralitatea romanului*** din „România liberă”, Virgil Ierunca scrie următoarele: „ce înțelegem noi prin această notă de moralitate? [...] Moralitatea romanului nu numai că nu se confundă cu *morala* romanului, dar o şi respinge, în vederea disocierilor definitive care s-au făcut între un act moral şi unul artistic. [...] Condiția de moralitate a romanului ia naştere în momentul în care realitatea, introdusă în artă, nu renunță la datele ei esențiale, nu se tăgăduieşte pe ea însăşi, nu moare. Ea trăieşte la un mod adaptat artei, fără să renunțe la datele care o justifică şi o mențin. Moralitatea romanului nu e în fond decât un manifest de înțelegere pe care romanul îl adresează vieții. În virtutea şi sub consemnul acestei moralități, se face posibilă circulația liberă şi salutară dintre valorile vieții şi ale artei. [...] Moralist şi nu moralizator, romanul modern asigură literaturii dreptul de a se preocupa de realitatea imediată, în tot ce această realitate conține mare sau mic, demn sau nedemn, frumos sau urât. Datorită acestei condiții de moralitate nu i se va mai putea imputa niciodată romanului că-i învață pe oameni să evadeze din realitate, pentru alte realități secunde, pentru alte paradisuri artificiale. [...] Romanul îşi verifică moralitatea în măsura în care oamenii nu vor mai căuta în el *altceva* care să-i interzică, să-i «transpună». Dimpotrivă, rolul lui este acela ca, fără să neglijeze posibilul, să arate oamenilor frumusețea de a te entuziasma cu familiaritate de viață.”

● În „Victoria”, Al. Philippide scrie despre ***Otrava misticismului***: „Spiritul în care s-a desvoltat cultura noastră respinge aburii mistici emanați din cazanele germanice şi mai mult decât acest spirit, se opune misticismului nordic firea adâncă a poporului. Românul, deobicei, nu este exaltat. Nu sufere de exagerarea sentimentelor şi paroxismul nu-i stă în fire. Furia mistică, exaltarea curioasă a extazului, iluminismul, oridecâteori au apărut, ca fenomene izolate, la noi, au înfățişat o infiltrație antiromânească. Fără atitudini de visare metafizică, excesiv în vorbe, cumpănit în fapte, înclinat spre practicarea simplă a religiei mai mult decât spre exaltarea ei, indiferent în chestiunile de mântuire sufletească şi tradiționalist în ce priveşte practica religioasă, duşman al oricărei tăieri de fir de păr în patru, pătimaş poate câteodată, dar niciodată fanatic şi sectar, Românul nu este o fire mistică.”

5 aprilie

● Virgil Ierunca evocă în „România liberă” ***O eroină a Comunei: Louise Michel***.

6 aprilie

● În articolul ***Ştefan Petică şi dreptatea țăranilor*** din „România liberă”, Virgil Ierunca scrie despre „un cunoscător şi un cântăreț definitiv al poporului”, care „făcea jalbe pentru dreptatea țăranilor, ostenind, cu un plăivas şi cu o coală de hârtie, să le aducă mulțumirea, dreptul de a se bucura de munca şi ostenelile lor”. Concluzia articolului sună astfel: „Ca poet, Petică e bun pentru capitole de istorie a poeziei. Poate şi pentru a stigmatiza indiferența celor ce nu l-au instalat suficient în istorie./ Îl reținem însă pe Ştefan Petică din începuturile lui, sănătos, viril, cu grija pentru alte petiții decât acelea poetice. Petițiile pentru justiția țăranilor!”

● Dan Petraşincu publică în „Victoria” câteva considerații despre ***Purificare şi reorganizare în cultură***: „Confuzionismul gândirist, misticismul şmecheresc nae-ionescian, semănătorismul retrograd, nu vor mai putea învia niciodată în cultra noastră. Falimentul lor s-a împlinit în timpul culminației legionare pe aceste meleaguri şi istoria ne învață că nimeni nu mai caută în lada cu gunoi a culturii formulele trecute la rebut. Să nu ni se spue că în cultură va funcționa, întotdeauna, acest dualism al autohtonismului şi al universalismului. Chiar aceste noțiuni îşi schimbă fața, la lumina evenimentelor ce se petrec sub ochii noştri. (Mi s-a spus că un ideolog din aceştia, «naționalist», supus la comisia de epurație, şi-ar fi scuzat activitatea trecută pe motiv că n-a făcut decât să-i continue pe Eminescu, Pârvan şi Iorga. Rămâne de văzut în ce fel ar fi reacționat cei doi de la început , în fața formelor de barbarie raționalăzată pe care le-a luat în vremea noastră reacțiunea. Cât despre Iorga, acesta s-a convins singur de «valabilitatea» teoriilor în speță!)”.

7 aprilie

● În „România liberă”, Virgil Ierunca îl omagiază pe Jean Giraudoux. □ În acelaşi număr al ziarului, Paul Georgescu compară librăriile româneşti din perioada 1940-1944 cu cele din prezent (în defavoarea primelor): „Volumele care se editează acum nu sunt poveşti pentru adormit tinerei naivi. Sunt cărți necesare instruirii, educației populare într-un spirit nou, sănătos.”

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță intenția A.R.L.U.S. de a înființa „o mare bibliotecă pentru cunoaşterea cărții ruse”.

8 aprilie

● ***Patriarhul antisemitismului A. C. Cuza a fost arestat la Sibiu***, anunță „Timpul”.

● În „România liberă”, Virgil Ierunca îl evocă pe Alexandru Herțen. □ Paul Georgescu recenzează favorabil broşura *Ion al Babei* de Lucrețiu Pătrăşcanu (despre atitudinea de clasă – antiboierească – a țăranilor în timpul primei Uniri): „D. Lucrețiu Pătrăşcanu pune o problemă socială importantă şi o tratează într-un mod foarte atractiv [subliniind persistența luptei de clasă – n.n.].”

● „Universul” (ediția de dimineață) rezumă pe larg conferința radiofonică *Literatura pentru copii în Uniunea Sovietică*, ținută pe 5 aprilie de Mia Constantinescu-Iaşi.

● Apare „Universul literar”, nr. 12. Constant Tonegaru publică în acest număr poemul *Salomeea.* □ În ***Revendicările scriitorilor***, Camil Baltazar discută condiția „celui mai oropsit muncitor intelectual, având, trebuie s-o rostim fără înconjur şi izmeneală, o situație de *parie*”, dar se declară încrezător în măsurile pe care Mihail Ralea, în calitate de ministru al Artelor, a promis că le va lua în această privință. □ În acelaşi număr, Şerban Cioculescu scrie despre ***G. Panu – gazetarul***, care a înțeles jurnalismul ca „o şcoală politică, pentru deşteptarea şi luminarea maselor”. □ La „Mențiuni critice”, Perpessicius publică prima parte a unei cronici consacrate romanului *...Şi a fost ziua a doua* de Ilya Ehrenburg. În titlul cronicii sunt anunțate şi volumele *Se preface lumea. Oameni şi munți* de M. Ilin şi *25 de ani de literatură sovietică* de Alexei Tolstoi, dar – deşi textul conține şi trimiteri la celelalte două titluri – recenzentul se va limita în cele din urmă la cartea lui Ehrenburg, considerată a face „trecerea de la romanul satiric, de caracter cosmopolit oarecum [...] la romanul de amplă viziune socială, de patent caracter sovietic”.

9 aprilie

● În „Jurnalul de dimineață” Mihail Sadoveanu tipăreşte articolul ***Către altă viață***: „Altădată lanurile de grâu aduceau venituri importante latifundiarilor. Acele lanuri trebuie să apară iarăşi mai îngrijit lucrate prin întovărăşirea agricultorilor în vederea unor culturi sistematizate şi călăuzite de specialişti.

Venitul era altădată al altora; acuma acest venit se va împărți între gospodarii participanți. [...] Acelaşi lucru se poate spune despre cultura paserilor, a vitelor de rasă, a albinelor şi viermilor de mătasă, precum şi despre industriile casnice din vremea iernii. Gospădăriile neorganizate nu-şi găseau tot folosul în vânzarea unor câtimi mici de produse. Pe când întovărăşirile de vânzări vor aduce folosul întreg în patrimoniul gospodarului de la țară. Ştiu că vechile cooperative n-au izbutit în trecut pretutindeni. În multe locuri ele au căzut în mâna unor chiaburi ori a unor oameni lacomi care le-au discreditat. Într-un sistem democratic al muncii şi întovărăşirii, conducerea cată să fie într-adevăr a obştei prin reprezentanții ei fireşti, cei mai vrednici de încredere față de toți gospodarii."

● În „România liberă", Paul Georgescu publică articolul ***Charles Baudelaire şi problemele timpului său***, în care explică astfel titlul *Les Fleurs du Mal*: „răul – răul epocii, nu al lui Baudelaire – era deziluzia, amărăciunea care cuprinsese multe dintre cele mai cinstite şi entuziaste vieți franceze, în urma triumfului sângeros, hidos şi asfixiant al reacțiunii".

10 aprilie

● B. Elvin scrie în „Victoria" despre ***M. Blecher, un scriitor ciudat***.

11 aprilie

● Valeriu Popovici publică în „Fapta" un eseu despre ***Asociația de idei în modernism***. Un alt eseu la temă va fi ***Modernismul şi ochiul*** (semnat de acelaşi autor în „Fapta" din 14 aprilie), unde spune că „Romanticul, clasicul şi omul de pe stradă au doi ochi. Modernistul are o sută, o mie, un milion. Cantitatea aceasta impresionantă de ochi îl ajută să vadă lucrurile din toate punctele de vedere şi să le intuiască analitic.")

● În „Universul" (ediția de dimineață), Zevedei Barbu susține de pe poziții marxiste necesitatea creării unei „Universități Libere Democratice", care, pornind de la convingerea că „învățământul trebuie să se canalizeze în întregime spre nevoile societății", să fie şi „o instituție politică". □ Acelaşi număr al gazetei anunță constituirea „Sindicatului Ziariştilor Profesionişti din Bucureşti" (secretar: Alfons Vogel).

12 aprilie

● Prin pana lui Ion Călugăru, „Scânteia" atacă ***Cercul scriitorilor din Cişmigiu*** – busturile de scriitori români dispuse circular în parcul bucureştean de către fostul primar, generalul Răşcanu. Sunt incriminate „stilul fanfaronadei fasciste" (care „în loc să-i lase risipiți pe scriitori, pe la diverse răspântii, prin diverse parcuri" îi adună „într-un mănunchi, într-o fascie"), precum şi realizarea artistică precară („cele mai multe din «minusculele» capodopere sunt executate de sculptori mediocri necunoscuți,

unele de Oscar Han, care la absența de talent însumează şi calitatea de fascist").

● În „Ultima oră", Isaia Răcăciuni scrie despre ***Lucian Boz: „Franța 1938-1944"***: cartea „aduce nu numai o mărturie a peripețiilor destul de aventuroase prin care au trecut scriitorul şi soția sa, dar e şi o prezentare concisă a vieții politice, sociale şi spirituale a Franței dintre anii 1938 şi 1944".

● „Universul" (ediția de dimineață) anunță constituirea „Grupării pentru Artă şi Cultură Socialistă", şedința de constituire fiind prezidată de Ion Pas, cu participarea lui Constantin Titel-Petrescu, şeful Partidului Social-Democrat.

13 aprilie

● Moare Franklin Roosevelt, preşedintele Statelor Unite.

● În „Fapta", Alexandru Lungu publică mici notații cu titlul ***Agenda poeziei***: „A gândi existența obiectivă a unei poezii suficiente, complete, e o absurditate. În ciuda kilometrilor parcurşi de căruța semănătoristă sau de bolidul dadaist, rămâne poezie tot un milimetru sau şi mai puțin, o infinitezimală linie pe care cuvintele nu o vor cuceri niciodată."; „Clasicismul este o *formă* (indiferent: a vieții sau a artei) pe când romantismul este mai mult o permanență a vieții însăşi. putea dobândi armonia celui dintâi cu eforturi de voință şi intelect; ne naştem însă, iremediabil, romantici."; „Există o tragedie surdă a spiritelor care nu se pot fixa. Sau a poeților care, indiferent de cauză, nu-şi atacă drumul virtual al spiritului. E ca un fel de curgere ilogică a apelor: în loc să meargă spre ocean, fluviul se desface în râuri, urcându-şi şuvițele pe 1000 de munți, pierzându-şi chipul." □ Tudor George (care semnează de regulă cronica plastică) publică poezia *Sora pascale*.

● „Universul" (ediția de dimineață) anunță alegerea organelor de conducere ale „Grupării pentru Artă şi Cultură Socialistă" (preşedinte: Constantin Titel-Petrescu; vicepreşedinte: George Silviu; secretar: Mircea Florentin).

15 aprilie

● În „Democrația", nr. 24, Al. Mironescu pledează pentru ***Opoziția: termen al dialecticii sociale***: „Lumea democrată trebuie să ofere un peisagiu plural, divers, bogat în opinii, pentru că numai din confruntarea diferitelor convingeri scapără lucrul acela mai adevărat care determină în cele din urmă acea unitate în varietate, singura care corespunde unei realități comune mai adânci." □ În cadrul anchetei ***Lumea de mâine***, Gheorghe Bumbeşti intervievează pe Mihail Romniceanu, fost ministru de Finanțe, care pledează pentru liberalism: „din toate experiențele făcută până astăzi în domeniul economiei şi în materie de economie dirijată, pare să reiasă că efortul individual, liber al fiecăruia este cel mai apt pentru a da cele mai bune

rezultate. [...] cred că un liberalism conştient va avea un mare rol în viaţa de mâine. Bine înţeles însă că vor trebui luate toate măsurile pentru ca în cadrul haotic în care ne vom găsi, această libertate să nu se transforme în exploatare a lipsurilor sau a oamenilor. Cerinţele eticii moderne şi spiritul nostru de dreptate ne obligă ca în cadrul aspru de mâine să asigurăm fiecăruia – oricare va fi el – nu o viaţă de confort sau de belşug superioară celei de azi sau de ieri, ci un maximum de posibilităţi de viaţă, compatibile cu situaţia grea în care ne vom găsi cu toţii.

● „Fapta" îi dedică o pagină lui Vladimir Maiacovski; printre traduceri, *Un fragment din poema: Cum vorbim despre Lenin*, în tălmăcirea lui Geo Dumitrescu - I. Grinevici.

● În „Universul literar", nr. 13, Al. Rosetti îl evocă pe autorul *Pajerelor*, afirmând că „la baza artei lui Matei Caragiale stă dorinţa de a se deosebi cu orice preţ de Caragiale-tatăl [...], aşezându-se la antipodul lui". □ Şerban Cioculescu scrie despre „temperamentul romantic" al lui D. Anghel: „Poetul e un visător şi nu trebuie să încerce a fi altceva. Acesta e îndreptarul pe care Anghel însuşi l-a urmat, neinteresându-se de viaţa publică sau de pasiunile politice." □ Camil Baltazar îl intervievează pe Mihail Sadoveanu. Prozatorul rememorează perioada antonesciană ca pe „un fel de somn negru", „o epocă de tristeţe mare" şi consideră că, în prezent, scriitorul trebuie să se încadreze în „imperativul pe care îl indică socialul": „trăim o epocă eroică şi în astfel de epoci artistul cată să uite, să se lepede de interesele personale, pentru a se supune şi el, aşa cum se supun toate socialului". □ Perpessicius publică partea secundă din cronica la ...*Şi a fost ziua a doua* de Ilya Ehrenburg, „unul din cele mai semnificative [romane] ale literaturii sovietice din ultimii cincisprezece ani şi unul din cele mai izbutite ale carierei sale de romancier; – document incomparabil al prefacerilor din Rusia Sovietică, al spiritului în care s-au săvârşit şi, totodată, poveste emoţionantă în care oamenii muncesc, iubesc sau mor, după legile elementare ale vieţii". □ Într-o notă, Ben. Corlaciu polemizează cu articolul lui Camil Baltazar din numărul precedent al revistei, afirmând că scriitorii români nu pot avea iniţiative cât timp S.S.R. nu face pentru ei „aproape nimic" (ce-i drept, activitatea „în stil amplu" a lui Mihail Ralea şi iniţiativa editurii „Forum" de a deschide porţile poeziei „tinere" îi dau autorului articolului „încrederea că a început să se schimbe ceva").

● Geo Bogza scrie despre moartea lui Roosevelt în „Victoria", ***Marele doliu al lumii***: „Preşedintele Roosevelt e unui din cei trei giganţi de granit. Dar numai umerii lor, bătrânii şi neîncovoiaţii lor umeri vor fi ştiut ce presiune cumplită le-a apăsat deasupra în aceşti ultimi ani, când tot, absolut tot, a stat în spinarea lor: cele cinci continente cu două miliarde de oameni, cu foamea lor de dreptate, de pâine şi de libertate, cele câteva secole de civilizaţie modernă, cu mii şi mii de muzee, şi mii şi mii de biblioteci, cu milioanele lor

de cărţi, toate, absolut toate, au stat pe umerii lor, aşa cum fiinţele ameninţate de naufragiu stau strâns agăţate pe grumazii puternici ai marinarilor; şi în marea furtună care a bântuit pământul, dacă n-ar fi fost aceşti bătrâni matrozi, aceşti splendizi şi calmi lupi de mare ai cumplitei încercări prin care am trecut, poate că toată corabia lumii ar fi fost târâtă în abis."

16 aprilie

● În „Jurnalul de dimineaţă" Mihail Sadoveanu are articolul ***Prima treaptă***, pledând pentru „o serie de anexe, în legătură fie cu crearea unei reţele de drumuri, fie cu ridicarea standardului de viaţă a sătenilor, cu higiena locuinţelor şi a alimentaţiei lor, fie cu combaterea bolilor sociale (sifilis, tuberculoză, pelagră şi alcoolism, fie cu educaţia politică a masselor, fie cu instrucţia lor."

● „România liberă" dedică pagina a doua unei duble omagieri Esenin – Maiakovski. Despre ultimul scrie Eugen Schileriu: „Evoluţia de la ermetism la poezia cea vie revelează un om care a înţeles unde e locul poetului, care sunt datoriile lui, precum şi că numai situându-se astfel şi îndeplinindu-le poate ajunge la o poezie autentică. El descoperise nu numai datoriile poetului, ci şi legile poeziei."

● „Universul" (ediţia de dimineaţă) rezumă declaraţiile lui Mihail Ralea, noul ministru al Artelor. Ralea anunţă două obiective principale ale mandatului său: „realizarea unui spirit artistic popular şi ridicarea condiţiei materiale şi morale a artistului". Dacă pentru realizarea celui de-al doilea obiectiv erau prevăzute o serie de măsuri organizatorice, cel dintâi presupunea următorul imperativ: „Concepţia de până acum a «artei pentru elite», «artei pentru artă», divertisment frivol fără sens uman, trebuie înlocuită cu o artă de masă, de semnificaţie socială, educatoare în înaltul sens al cuvântului, creatoare de nobile valori umane." În mod concret, un asemenea imperativ necesita „adresarea către un larg public popular", precum şi „iniţierea, dirijarea şi controlul «temelor» artistice ce se vor propune".

18 aprilie

● Ion Vinea (Junius) scrie în „Drapelul" despre ***Conservarea elitelor***: „O elită nu e isprava unui regim, nu e opera unei singure generaţii. Secole întregi au filtrat-o, prin straturile societăţii, şi prin continuitatea generaţiilor. [...] Când se cutremură edificiul social, elitele sunt adesea măturate şi nimicite. [...] Pe urma lor, rămâne însă adesea un gol care durează. Ochiul tânjeşte după femeia cu glezna subţire şi cu urechea fin arcuită, după omul cu profilul atic şi gândirea nobilă şi lucidă. Fireşte, clasele revoluţionare au elaborat şi ele, din vreme, acest tip, învigorat de o sevă nouă. Totuşi dispariţia în massă a aristocraţiei se resimte ca o lipsă. De aceea, în

revoluțiile moderne s-a pus problema conservării elitelor. O revoluție ține să nu despodobească omenirea şi să nu-i impună, din punct de vedere specific, o ezitare sau un hiatus. Revoluțiile moderne şi-au păstrat oamenii de ştiință şi de cultură, artiştii şi cărturarii. Ele tind azi să-şi păstreze şi «boierii», dezarmându-le însă egoismul, punându-i din nou în contact, într-un contact înlesnit, cu realitățile şi piedicile existenței. E o grijă delicată şi grea. E vorba să-i iei elitei ceva mai mult decât îi prisoseşte fiindcă acel prisos e tocmai arma care subjugă pe cei ce nu-l au. Şi să-i iei cu destulă pricepere pentru ca ceea ce i-ai lăsat să nu-şi refacă mijloacele de aservire, în răstimpul necesar consolidării revoluționare. Şi nici să nu-i iei totul, pentru a nu o trece din starea de privilegiu în aceea de paria."

19 aprilie

● Constantin Mihail semnează în „Fapta" un text memorialistic despre ***E. Lovinescu, prietenul tinereții***, povestind cum l-a cunoscut pe amfitrionul „Sburătorului".

● „Universul" (ediția de dimineață) consemnează comemorarea radiofonică a 15 ani de la moartea lui Maiakovski (despre poet au vorbit Mihai Beniuc şi Eugen Jebeleanu).

● În „România liberă", Virgil Ierunca scrie despre ***Cultul muncii***: „Cultul muncii – unul dintre cele mai evoluate – ca unul care a dispus la adunarea forțelor raționale, este singurul în stare să imprime omului modern şi răvăşirilor acestuia o ordine şi un ritm, o disciplină şi o cenzură care să-i facă posibilă regăsirea propriei sale conştiințe."

20 aprilie

● „Universul" (ediția de dimineață) anunță moartea lui Ion Pillat, „poetul prin excelență".

21 aprilie

● În „Victoria", Geo Dumitrescu elogiază ***Tineretul progresist***, strâns în Organizația tineretului progresist: „Nu este o simplă întâmplare că noțiunea de tineret progresist s-a făcut auzită abia astăzi când dictatura şi-a încheiat domnia sa de apăsări şi intoleranțe. Pentru tineretul vechilor sisteme politice, crecsut în spirit huliganic şi în obscurantismul reacționar, patriotard, al bătrânilor dascăli, care aveau impresia că nu-şi pot iubi mai bine țara decât ținând-o în colivie, punând-o la adăpost de suflul înnoitor al civilizației, de binecuvântarea culturii, pentru acest tineret rătăcit n-a existat niciodată noțiunea, plină de smenificații şi lumini, de progres. Tirania s-a temut întotdeauna de adevăr. Pentru aceasta tinerele generații de până astăzi au crescut în întuneric şi minciună." □ Dan Petraşincu face ***Procesul gândirismului***: „Gândirismul a devenit şi *trebuia* să devie «ideologia

oficială» a statului român între anii 1941-1944 pentru că el era expresia greşelilor intrene şi externe de neiertat, amalgam din toate ideologiile reacționare ale trecutului, plus un anumit lustru de filosofie «înaltă», din filiera germană. [...] Gândirismul a exploatat în cultura noastră toaate elementele statice şi toate defectele congenitale mergând împotriva liniei pe care odinioară un Maiorescu o trasase atât de hotărât. Pentru această acțiune era nevoie de un talent puțin semi-doct, vârât şi prin mistică şi prin politică şi prin «sfintele năzuinți ale nației» - profesor, om de acțiune, sfânt şi «vizionar», care vorbeşte în numele marelor sinteze. şi directorul *gândirii* a ştiut să strălucească... sumbru în această misiune acordată de...divinitate."

● „Universul" (ediția de dimineață) relatează înmormântarea lui Ion Pillat; dintre scriitorii prezenți, e amintit doar Victor Eftimiu.

22 aprilie

● La ancheta lui Ion Biberi ***Lumea de mâine***, răspunde în „Democrația", nr. 25, Alice Voinescu: „Cred în viitor, deşi m-au speriat violențele care s-au petrecut în lume. Este cu neputință, după cele ce s-au întâmplat ca lumea să nu se trezească, să nu devină mai bună. Totul depinde de buna voință şi încrederea pe care oamenii o vor avea unii în alții. Detest metodele violente. [...] Ştiu că în România viitorul va fi mai neted decât în alte părți, căci românul are un bun-simț înnăscut şi o adâncă omenie." **(vezi Anexa)**

● Al. Dimitriu Păuşeşti scrie în „Victoria" despre ***Poezia lui Ion Pillat***.

23 aprilie

● „Universul" (ediția de dimineață) relatează desfăşurarea şedinței de constituire a Asociației Româno-Bulgare. În calitate de preşedinte al proaspătului organism, Mihail Sadoveanu a declarat că este necesar „să ne apropiem sufleteşte de vecinii noştri bulgari [...] pentru ca împreună să realizăm în acest colț de lume idealurile noastre de democrație şi umanitate".

● În „România liberă", N. Moraru îl omagiază pe Lenin: „Lenin a fost un mare patriot. E curios să auzi acest lucru ştiind că el, genialul conducător al asupriților din toată lumea, a propovăduit unirea peste granițe, peste hotare, peste zidurile artificiale create între țări şi popoare." O notă de pe pagina a doua anunță că pagina în cauză (rezervată, de obicei, culturii) va fi înlocuită în anumite zile de un „chenar al paginii a doua", menit să prezinte şi el „actualitatea culturală de fiecare zi".

26 aprilie

● În articolul ***Pretenții şi pitoresc*** din „România liberă", Virgil Ierunca condamnă boema dâmbovițeană: „Ce e mai gravă, e [...] boema pentru boemă a tinerilor scriitori. Aceştia sunt de-a dreptul în conflict cu higiena, cu bunul-simț şi de cele mai multe ori şi cu talentul. Şi dacă bătrânii pot fi

scuzați, tinerețea aceasta stricată, putredă, infatuată nu prea se poate scuza.” □ La rubrica „Obiectiv”, Ulysse persiflează elogiile adresate de Al. Piru lui G. Călinescu în nr. 3-4 din „Viața românească”, punându-le pe seama unor manifestări de „regionalism”: „Ce l-a făcut pe d. recenzent să confunde destinul literaturii române cu istoria incomplectă şi ipocrită a d-lui G. Călinescu este numai un amor stupid de entuziasm pe regiune. Ştiți că G. Călinescu e ieşan. D. Al. Piru e ieşan. Şi d. G. Călinescu şi d. Piru sunt ieşeni. Şi mai e ceva: criticul îi spune emulului în istoria literaturii că «promite». Şi emulul recunoaşte, pentru că... ieşenii e politicoşi!”

● Al. Philippide salută, în „Victoria”, „noua lege pentru urmărirea şi sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război”: „Mulțumită dispozițiilor legii actuale, trebue să nădăjduim că mulți din aceşti indivizi care s-au mai plimbat încă liberi până acuma, sau au fost doar simandicos poftiți *să dea informații* când locul lor era pe banca acuzării, să nădăjduim deci că astfel de oameni vor fi chemați în curând să răspundă fie de averea enormă «agonisită» în cei patru ani de guvernare fascistă, fie de articolele, conferințele şi broşurile pe care le-au compus şi le-au răspândit în favoarea axei de ieri, ruginită şi frântă în bucăți astăzi, fie de spânzurătorile pentru nevinovați ridicate din cauza zelului criminal pe care l-au pus în executarea unor ordine barbare.”(***Zeloşii crimei***). □ O notă, ***„Democrație” şi „democrat”***, citează din revista sovietică „Războiul şi clasa muncitoare” următoarele precizări ale „publicistului Socolov”: „Deoarece, în prezent, presa străină se agită mult în jurul problemei democrației, socotim necesar să definim ce trebuie se înțeleagă prin termenii: democrație şi democrat. În epoca noastră, democrație înseamnă lupta împotriva fascismului. Democrat este acela care luptă cu hotărâre şi consecvență împotriva fascismului şi care, nu în vorbe ci în fapte, înțelege să ducă lupta până la capăt,a dică până la distrugerea ultimelro rămăşițe în influențe fasciste. De altfel către aceste definiții au mers şi hotărârile conferinței din Crimeia. Trebuie să protestăm împotriva felului de a se reinstala ori de a se restabili în orice fel toate formele politice care existau pretutindeni înainte de acest război, adică instaurarea unor libertăți pline de viciile dinaintea acestui război. Popoarele libere trebuie să-şi organizeze de acum înainte viața în aşa fel încât să nu mai rămână nici un loc pentru fascism şi să creeze condiții care să ecludă posibilitatea înființării unui nou fascism.” □ Perpessicius scrie despre ***Ovid Densuşianu şi rasismul***, găsind în ilustrul lingvist un luptător împotriva rasismului; de asemenea se apreciază: „Rasismul excesiv şi sanguinar al ultimilor ani datează, în forme atenuate, încă de multă vreme, la noi. În fond, antisemitismul, căutarea cu orice preț a originii scriitorilor, acel «numerus clausus în literatură», pe care-l semnalam noi înşine, cu douăzeci de ani în urmă, când, o dată cu întâiul volum din *Antologia poeților de azi***,** ne vedeam obligați să apărăm şi să justificăm alcătuirea antologiei, în care poeți români

şi poeți evrei cohabitau în armonie – toate acestea şi altele, nu erau decât prodromurile aceluiaş morb care a bântuit ani mulți şi negri, fără să putem spune că astăzi e înlăturat cu desăvârşire.”

● „Universul” (ediția de dimineață) reproduce omagiul pe care D. Gusti i l-a adus lui Ion Pillat în şedința din 20 aprilie a Academiei Române: „Ion Pillat a fost una dintre cele mai reprezentative figuri ale literaturii române contemporane, un mare poet al neamului, un neîntrecut interpret al armoniei şi frumuseții românești. [...] Pentru el poezia era o necesitate de viață, era sinceritate, sensibilitate, atmosferă de sentimentalitate duioasă. Minunatele sale versuri veneau din viața însăşi.”

28 aprilie

● „Universul” (ediția de dimineață) atrage atenția asupra crizei de hârtie, care afectează toate tipăriturile din țară.

● În „România liberă”, V.[irgil] I.[erunca] elogiază volumul de *Poezii* (Ed. Scânteia) al lui D. Corbea: „Izvorâtă din realități directe, apăsătoare, poezia d-lui D. Corbea se remarcă printr-o simplitate şi printr-un accent cu totul demonstrativ pentru vremurile noastre. Scrisă pentru popor, poezia aceasta reprezintă stări de suflet care aparțin în întregime poporului. D. Corbea nici nu dorește de altfel să se adreseze decât celor mulți; poezia d-sale e un manifest de eliberare al celor ce muncesc şi care luptă pentru o viață nouă, mai dreaptă şi mai bună. [...] Firește esteții pretențioşi vor avea multe rezerve asupra poemelor d-lui D. Corbea. Cert e că poetul n-a scris încă pentru ei, fapt care îl şi degajează de opinia lor.” La rubrica „Obiectiv” e recenzată „Revista Cercului Literar”, „inegală, pretențioasă, de cele mai multe ori diversionistă”. Singurii „semnatari care n-o compromit” ar fi E. Lovinescu şi Radu Stanca. În schimb, „semnătura cea mai imposibilă” ar fi aceea a lui I. Negrițescu [sic], care scrie „o cronică stupidă, euforică, interesată şi cu multe greşeli de gramatică”.

29 aprilie

● Petru Comarnescu este intervievatul lui Ion Biberi, în cadrul anchetei ***Lumea de mâine*** din numărul 26 al „Democrației”: „Lumea omului de mâine va fi lumea omului fericit să creeze într-o societate mai bună, eliberat de teamă şi adăpostit împotriva nevoilor. Un umanism socializant va reglementa raportul între muncă şi răgaz. Față de societate, omul îşi face datoria în orele de muncă. Față de sine, în orele de libertate, când poate medita, citi, vedea artă, călători şi schimba idei. Realizându-se lăuntric, omul lucrează tot pentru progresul societății. [...] Oraşele de mâine vor fi mai legate de peisaj şi de natură şi mai prietene oamenilor. Fabricile şi uzinele, mai ademenitoare. Traiul la țară mai urbanizat, prin tot felul de comunicații şi prin aceleaşi posibilități de educare spirituală. Se va realiza un echilibru

armonios între natură şi atelier, între orele de răgaz şi cele de muncă, între om şi societate, între muncă şi răsplata ei. [...] Nu va fi deloc o lume monotonă şi plictisitoare, cum îşi închipuiau burghezii. Dar umanitatea ei va avea o unitate de bunăvoinţă umană şi de aprigă constructivitate, pe care încă n-a cunoscut-o istoria."

● În „România liberă", Virgil Ierunca îl evocă pe Ion Minulescu la un an de la moarte: „Şi chiar dacă astăzi el nu mai reprezintă decât un ecou sau o experienţă, nu putem să uităm că prin poezia lui oamenii au învăţat că ceea ce este esenţial în poezie este însăşi legătura pe care poetul înţelege s-o facă cu cititorii lui."

[APRILIE]

● Nr. 4 din „Revista Fundaţiilor Regale" cuprinde poeme de Geo Bogza (*Marele Orion*) şi Ben Corlaciu (*Univers decadent; Pentru omul meu liber; O aşteptare în afara lumii*), George Magheru (*Balada Viteazului; Poarta; Luceafăr bolnav; Oţetarul*), nuvela *Sfârşitul turneului* de Lucia Demetrius, ultima parte a nuvelei *În contratimp* de Monica Lovinescu şi articolul ***Progresul omeniei în lumea americană*** de Mihail Sadoveanu („Un fermier din regiunea marilor lacuri a găzduit într-o bună zi un cârd de gâşte sălbatice, care poposiseră lângă gâştele domestice, în apropierea fermei sale. Le-a dat grăunţe. La trecerea următoare aceste păsări migratorii s-au oprit iar la omul care le miluise. La o altă trecere au venit cu tovarăşe mai numeroase. Aşa încât s-a vestit în tot continentul întâmplarea asta plăcută şi au prins a veni vizitatori ca să vadă trecerea şi popasul gâştelor sălbatice. Adaosul american: hoteluri, restaurante, pavilioane de unde se putea fotografia spectacolul – a fost de rigoare. Fapta bună a fermierului a devedit însă că duşmăniile dintre om şi sălbăticiuni pot conteni. Se mai dovedeşte că în acea lume nouă, pe care noi am socotit-o prea aprigă şi aspră şi robită numai câştigurilor şi materiei, se întâmplă ceva cu deosebire interesant."). □ Tot în cuprinsul principal al revistei Dimitrie Gusti dă tiparului ***Câteva amintiri despre Caragiale*** (care încearcă să explice, între altele, de ce s-a stabilit dramaturgul la Berlin: „S-a stabilit acolo, şi nu în Dresda ori München – oraşe mai artistice şi mai liniştite – pentru că Berlin era Capitală şi încă, pe vremea aceea, una din cele mai importante capitale din lume. [...] În sfârşit, a plecat din ţară, într-un exil voluntar, nu numai pentru că, cum credea, era nemulţumit că nu i s-a dat atenţia cuvenită, dar mai ales fiindcă voia să scrie o nouă piesă de teatru [...], o piesă ce avea să redea societatea românească din *Scrisoarea pierdută*, după o scurgere de 40 de ani. Pentru desăvârşirea acestei opere avea Caragiale nevoie de concentrarea şi liniştea, ce-i oferea unul din cele mai noi cartiere ale Berlinului, Wilmersdorf."). De asemenea, Al. Ciorănescu comentează piesa lui Lope de Vega *El Principe transilvano*, care „povesteşte [...] ridicarea lui Sigismund Báthory, principele

Transilvaniei, împotriva dominaţiei otomane, sforţările lui inutile pentru a atrage de partea proiectelor lui ambiţioase nobilimea neastâmpărată a Transilvaniei, precum şi primele lui biruinţe împotriva turcilor, în 1594 şi în 1595". □ La „Comentarii critice", Tudor Vianu analizează *Stilistica limbii române* de Iorgu Iordan, iar Petru Comarnescu publică studiul ***Căutări şi aspiraţii în poezia tânără***, unde sunt radiografiaţi cinci autori: „Poezia d-lui Dimitrie Stelaru cuprinde foarte mult în destul de puţine versuri şi cuvinte. Este chiar uimitor cum o închipuire nu prea bogată şi variată sufleteşte izbuteşte, totuşi, că configureze viziuni atât de largi şi răsunătoare şi să potenţeze închipuirea până la fantastic. [...] Ocolind lirismul pur şi gratuit sau versul-incantaţie, despoetizând atmosfera pentru reliefarea unui realism brutal, sincer şi apăsător, d. Caraion întreprinde un reportaj sufletesc al experienţelor generaţiei sale şi anunţă poezia-decret a unui nou eroism pentru căutarea unei lumi mai bune. [...] Ne întrebăm dacă poetul poate fi considerat un suprarealist, când procedează destul de lucid, chiar dacă întrebuinţează răsturnările şi corelaţiile fascinante ale visului. Poate că tehnica suprarealistă să fie numai o parte a elaborării poetice a d-lui [Virgil] Teodorescu, pentru care legile lumii n-au nicio însemnătate [...]. Scrise în anii lipsei de libertate, atât *Le Vampire Passif*, cât şi *Medium* dovedesc puterea de concentrare şi descifrare onirică, fantomatică, magică a valorilor existenţei, întreprinse de doi poeţi şi scriitori încă tineri [Gherasim Luca şi Gellu Naum], dar care în materie de analiză subtilă şi curaj psihologic şi-au depăşit tinereţea, cinstindu-şi cum se cuvine preocupările." □ În rubrica de „Cronici", Sorana Gurian îşi continuă serialul despre ***Literatura sovietică din anii războiului***, Virgil Ierunca recenzează *Poèmes d'ici* de Loys Masson, iar Adrian Marino comentează eseul lui Basil Munteanu *De la metodă la cunoaştere literară*: „Spirit eclectic, cu aplecări eseistice, d. Basil Munteanu rupe – cel puţin teoretic – cu o tradiţie tot mai apăsătoare şi mai sterilă. Investigaţia literară trebuie sprijinită în mod ferm pe o Estetică; altminteri totul devine simplă colecţie de fişe. De acest adevăr esenţial, d. Basil Munteanu pare a-şi fi dat seama cu prisosinţă." □ Într-o „Notă" intitulată ***Autonomia artei***, Camil Petrescu afirmă: „Am arătat, de câte ori am avut prilejul, puţina stimă pe care o am pentru calofilia de orice formă. Orice preocupări estetizante mi se par negaţia artei însăşi. «Artă pentru artă», deviza atât de superficială, este o varietate de pleonasm neserios. «Autonomia artei», formularea ei mai recentă, ascunde acelaşi vid de gândire efectivă, ori dacă vreţi aceeaşi eroare estetizantă. În definitiv formalul opus cu destulă preţiozitate – naivă – perifericuluiartei este, ca şi «arta cu tendinţă» pe care o combate, tot o periferie şi el, dar care se ignorează." Tot la „Note" se anunţă rezultatele concursului RFR. Juriul (Tudor Vianu, Perpessicius, Camil Petrescu, Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Ion Biberi şi Petru Comarnescu) a

hotărât premierea şi publicarea următoarelor manuscrise: *Izobare* de Mircea Popovici; *Versuri* de Geo Dumitrescu; *Plantaţii* de C. Tonegaru; *La farmecul nopţii*, piesă de Pavel Chihaia; *Cercul alb*, nuvelă de Letiţia Papu; *Nuvele* de Ruxandra Oteteleşanu; *Focurile*, piesă de Magda Isanos şi Eusebiu Camilar.

● „Viaţa românească" (nr. 3-4) publică versuri de Maria Banuş (*Teroare*), Miron Radu Paraschivescu (*Ars poetica*), Eusebiu Camilar şi Magda Isanos (*Focurile*), precum şi tradiţionalul reportaj al lui Geo Bogza (*Nu departe de mănăstirea Cozia*). □ În acelaşi număr al revistei, eseuri consistente semnează Al. Philippide (***Personalitate şi influenţă în literatură***, care se încheie cu următoarea concluzie: „Niciun scriitor nu scapă de influenţe. Originalitatea constă în asimilarea totală a împrumuturilor, în modificarea acestora prin adăugirea unui ferment personal.") şi Adrian Marino (care, în ***Spiritul modern şi ideile literare ale Antichităţii***, contestă „mitul originalităţii depline a ideilor, viziunilor estetice, aparent specifice epocii actuale", indicând originea antică a multor asemenea „idei" şi „viziuni"). □ La rubrica „Miscellanea", P. Nicanor & Co. răspunde acuzelor de „exhibiţionism social", „demagogie" şi „supralicitare democratică" ce au fost aduse revistei ca urmare a faptului că în numărul anterior a publicat două nuvele cu „subiect evreiesc" (*Un cal sigur* de Ştefan Enescu şi *După-amiezile căpitanului von Schwindt* de Lucian Ruga). Răspunsul redacţiei este că, în condiţiile în care antisemitismul autohton e departe de a fi dispărut, publicarea nuvelelor respective avea un „caracter de urgenţă", dat fiind că singura cale de „vindecare" a românilor de flagelul antisemit este de a ne convinge că evreii (ca tipuri umane) „sunt doar o simplă invenţie a propriei noastre slăbiciuni". □ La rubrica de „Recenzii", Al. Piru comentează *Compendiul* lui G. Călinescu (fără a face economie de elogii, recenzentul consideră că în momentul actual „domeniul istoriei literaturii române este secat" de către Călinescu), volumul de *Poezii* al lui D. Corbea (care, deşi se vrea un „poet-ţăran", „nu comunică direct ţărănimii" prin versurile sale care aduc mai degrabă a „proletar intelectual") şi culegerea *Figuri şi note istorico-literare* de Octav Botez (al cărei defect e că se mulţumeşte cu „nişte analize a [sic] unor opinii deja formulate"). De asemenea, Adrian Marino recenzează volumul III (*Nuvele, schiţe şi povestiri*) din ediţia îngrijită de Tudor Vianu a *Opere*-lor macedonskiene (ediţie care, deşi „perfectibilă", „reprezintă deocamdată cel mai serios punct de plecare în cercetarea metodică a operei macedonskiene").

● În „Revista Cercului Literar", nr. 4, Toma Ralet [Wolf von Aichelburg] scrie despre ***Criza sufletului modern în poezie***, pe care o ilustrează prin analiza unor poeme de Mallarmé, Montale şi T. S. Eliot; „criza sufletului modern" este disociată atât de „criza spiritului" (constând în „descompunerea societăţii şi a religiozităţii vechi"), cât şi de „criza tehnică a materialului artei", ilustrată de modernism şi de „subspeciile lui stilistice"

(dadaism, futurism, suprarealism): „Criza despre care vorbim noi este o criză metafizică. Arta are o latură materială, meşteşugul, şi o latură metafizică, destinul ei. Experimentatorul [modernistul, n.n.] ignorează destinul artei. În al doilea caz conştiinţa destinului e hiperlucidă: acest destin este pus la încercare." În mod concret, această „criză metafizică" presupune „pierderea de contact cu natura creatoare. Lumea pentru această poezie s-a emancipat din mâna creatorului." De unde şi frecvenţa unor categorii negative („inaccesibilul", „idealul amar", neantul, „amuţirea", „nemişcarea" etc.) ce amintesc de acelea pe care le va delimita, un deceniu mai târziu, Hugo Friedrich. □ În eseul ***Tendinţe în evoluţia literaturii***, Eugen Todoran confirmă, după un lung excurs prin istoria culturii europene, punctul de vedere exprimat de I. Negoiţescu în ***Viitorul literaturii române*** (v. Revista Cercului Literar, nr. 3), militând şi el pentru „urbanizarea" literaturii şi a culturii noastre prin „tendinţa de a da fondului romantic formele artei clasice, elementelor originare ale «spiritului» nostru, formele culturii majore". □ Ca literatură propriu-zisă, revista cuprinde poeme de Ştefan Aug. Doinaş (*Soarele şi scoica* şi *Febră*), Ovidiu Sabin [Cotruş] (*Parcul scufundat*) şi Radu Stanca (*Pisica*). □ Tot în „Sumarul" principal apare şi un eseu al lui Cornel Regman, ***Un galant al lumii dunărene***, a cărui teză e aceea că „Eminescu a izbutit să realizeze, fără să-şi dea seama anume, câteva veritabile evocări de epocă galantă, din elemente de basm voinicesc, de răzeşie şi boierie laolaltă". □ La „Cronica literară", I. Negoiţescu recenzează romanul *Lina* de Tudor Arghezi (care indică deopotrivă limitele ca romancier şi paginile de „mare poezie" ale autorului), *Podul Mogoşoaiei* de Gheorghe Crutzescu (la care recenzentul apreciază „un simţ viu al decorului, al recuzitei") şi volumul antologic *Poezii* de V. Voiculescu (unde cronicarul regretă că mistica poetului „nu poate transfigura îndeajuns", că „n-are decât consistenţa unui exerciţiu poetic oarecare"). □ La „Cronica ideilor" Ion D. Sârbu scrie despre *Filosofia culturii* de Tudor Vianu: „Ceea ce surprinde în modul de construcţie al acestui studiu este faptul că d. Vianu consideră fenomenul cultural în totalitatea sa. Ne aşteptam la o distincţie, care în ultimul timp s-a înrădăcinat în mentalitatea contemporană: distincţia dintre civilizaţie şi cultură. Cele şase valori care constituie scheletul culturii incumbă în ele atât fenomenele de civilizaţie, cât şi cele de cultură propriu-zisă. Poate aici se ascunde punctul nevralgic al studiului. [...] Orice altă tablă de valori propusă în locul celei a lui Spranger desfiinţează întreaga construcţie a d-lui Vianu. Pe de altă parte, trecerea armonică şi nesimţită de la actele de civilizaţie la actele de cultură pe claviatura celor şase valori dizolvă şi relativizează însăşi esenţa culturii. D. Vianu, deşi atunci când enumeră notele ce alcătuiesc termenul de cultură vorbeşte în primul rând de agentul creator, de voinţa culturală şi de credinţa în progres şi realizare a Creatorului, totuşi în cursul desfăşurării subiectului nu revine nicăieri asupra

acestei chestiuni. Se sărăceşte astfel simţitor specificul actului cultural şi se înclină mult balanţa în favoarea muncii civilizatorii. [...] Faptul acesta se resimte mai ales la sfârşitul lucrării. Caracterul spiritual, am risca să spunem metafizic – minunea care se adaugă oricărei munci ce realizează o operă artistică – a rămas în afara consideraţiilor d-lui Vianu. [...] Cartea d-lui Vianu rămâne, dincolo de aceste observaţii care privesc mai mult complexitatea problemei decât opera d-sale, un drum realizat; şi, fără îndoială, un drum realizat cu multă pricepere şi luciditate, astfel că bibliografia filosofică şi publicul românesc se pot considera îmbogăţite cu o lucrare de incontestabilă valoare culturală." □ Într-una din „Note", ***Moartea lui Ion Pillat***, Ovidiu Sabin [Cotruş] îl evocă pe recent dispărutul Ion Pillat: rezervele poetului faţă diversele modernisme „au fixat poeziei sale o linie aparte, care, în ciuda inegalităţilor, şi-a găsit traiectoria ei proprie, ce l-a individualizat în literatura română".

● Apare ultimul număr (nr. 3-4) din seria revistei „Transilvania" iniţiată de George Bariţiu în 1868. În deschiderea numărului, Basil Munteanu schiţează ***Portretul Franţei***: „omul francez este, prin excelenţă, un om sociabil. Şi este sociabil tocmai fiindcă dispune de o personalitate liberă şi autonomă. Numai astfel se poate constitui o societate demnă de acest nume, o societate care să nu fie o turmă, nici un concurs întâmplător de oameni prin nimic înrudiţi, ci un mediu intelectual şi moral, unde fiecare consimte să renunţe la preocupările şi interesele lui pur personale spre a se întâlni cu semenii săi pe terenul înalt al preocupărilor şi curiozităţilor comune, deci mai general-omeneşti, mai apropiate de natura permanentă a umanităţii. [...] Întemeiată pe date comune tuturor oamenilor, sociebilitatea franceză tinde la realizarea unui tip uman universal, valabil la toate latitudinile şi epocile. Ea tinde, ca atare, nu la diferenţierea indivizilor, ci la înfrăţirea lor. Descartes statuează pentru omul universal şi etern. Fedra, Hermiona, Roxana sunt mişcate de resorturi pasionale care aparţin omului în general. Întreg clasicismul francez este expresia acestei tendinţe de unitate umană fundamentală. Iar în măsura în care literatura franceză din toate epocile rămâne clasică, adică, în credinţa noastră, într-o mare măsură, stilul sociabil şi uman al acestei literaturi constituie o notă specifică dintre cele mai bogate în consecinţe de ordin moral, stilistic şi chiar estetic." □ Dr. G. Preda, vicepreşedintele Astrei, publică nişte ***Impresii din U.R.S.S.*** □ Sub titlul ***O mare ediţie Eminescu***, Aurel Vasiliu comentează primele trei volume ale ediţiei Perpessicius: „primul merit al acestei monumentale ediţii este că pune la îndemâna oricui, şi mai ales a cercetătorilor, întregul material de câteva pagini manuscris, care revelează, cu fiecare nou volum tipărit, neaşteptate surprize. [...] După ce fiecare poezie este tipărită în forma ei definitivă, în *Note* şi *Variante* găsim mai întâi o cercetare de istorie literară asupra poeziei, stabilindu-se împrejurările în care a fost scrisă, apoi stabilirea cronologică a diferitelor

variante manuscrise, din care reies stadiile succesive prin care a trecut opera până la formarea definitivă. De abia din aceste nuenumărate variante ne putem de seama despre felul cum crea Eminescu şi cât de încordată voinţă de perfecţionare punea el în decurs de mulţi ani, după ce prima formă ieşise spontană din fantezia lui." □ Acelaşi Aurel Vasiliu semnează un necrolog ***Ion Pillat***: „Moartea l-a răpit prematur dintre noi pe Ion Pillat, dar locul lui în literatura noastră este definitiv fixat pe linia optimismului tradiţionalist a lui Alecsandri, Duiliu Zamfirescu şi Coşbuc, fiind un demn continuator al lor, dar şi cu evidente tendinţe de a integra tradiţionalismul poeziei noastre în modernismul occidental."

MAI

1 mai

● În articolul ***Problema Eminescu*** din „Orizont", an I, nr. 12, Athanase Joja polemizează cu Ion Vitner, care vorbise de „apartenenţa sa ideologică la o lume care se vedea ameninţată de creşterea din ce în ce mai simţită a conştiinţei maselor populare". „Eminescu este fără îndoială cel mai valabil şi cel mai autentic poet al literaturii noastre. Poezia românească nu a găsit, până astăzi, accente superioare sau cel puţin de egală valoare celor eminesciene. [...] Eminescu a rămas pentru noi ceea ce Homer era pentru Greci: Poetul. Eminescu e comparabil marilor poeţi ai literaturii universale [...] Eminescu a luat poziţie împotriva tehnicii capitaliste, împotriva formelor de viaţă politică şi socială ale societăţii capitaliste. A căzut – în scrierile sale politice – chiar în absurditatea rasistă. Şi totuşi, a fost cel mai expresiv poet al nostru. [...] Marii poeţi au fost ai progresului, ai formelor noi de viaţă socială. Astfel, Homer e cântăreţul iniţiativei individule care se desprinde, îndrăzneaţă şi novatoare, din indiferenţierea societăţii primitive comunitare. Eschil celebrează, în *Orestia*, triumful noilor principii sociale, întruchipate de Apollo şi Athena. Euripide traduce tendinţele raţionaliste ale societăţii sale. Virgiliu şi Horaţiu sunt poeţi-cetăţeni, colaboratori literari ai lui August. [...] Sunt, totuşi, poeţi mari care nu se încadrează luptei progresiste. Extrem de rari în antichitate. [...] Cazul poeţilor care nu se încadrează în lupta progresistă a timpului, care nu sunt «ecoul sonor» al vremii, este mult mai frecvent în epoca muncii salariale. E chiar un fenomen specific acestei perioade. [...] Răzvrătitul şi chiar revoluţionarul întâlnesc simpatia lui Eminescu. În general, Eminescu vede relele societăţii timpului său, dar nu ajunge să distingă forţa care va transforma această lume. De aici descurajarea, pesimismul, refugiul în trecutul istoric sau cosmic, în filozofia indică sau în splendida izolare a Luceafărului, în nihilismul moral din unele poeme. Eminescu nu vede viaţa socială «în devenirea, în desfăşurarea ei»; nu vede nicăieri pe groparul regimului social care, în formele sale autohtone, îi

repugnă. Dar de aici până la «apartenența sa ideologică la o lume care se vedea amenințată de creşterea din ce în ce mai simțită a conştiinței maselor populare» (I. Vitner) – mai este o cale destul de lungă. Ne referim, desigur, la poet, nu la gazetar." „Procesul Eminescu ar trebui deschis şi rezolvat, fiindcă interesează într-un grad înalt cultura noastră", conchide Joja.

● „Scânteia" publică versuri dedicate zile de 1 Mai de A. Toma (*Dar din dar*), Mihnea Gheorghiu (*Ultimul peisaj al oraşului cenuşiu*), Emil Dorian (*Imn de Întâi*) şi Mihai Beniuc (*1 Mai 1945*). □ Barbu Lăzăreanu semnează un articol despre ***„Întâi Mai" în literatura vechii mişcări***.

● În „Scânteia tineretului", Virgil Ierunca scrie despre ***Trebuința spectacolului***: „asistăm la o voință unanimă de a construi spectacolul. [...] lumea nouă trăieşte cu condiția însăşi a suportului spectaculos. Efluviile de viață integră, răsturnată şi mare, energiile care îmbrățişează globul pentru a-i revizui conştiința, revoluțiile de orice fel (de viață, de bunuri, de ideologii sau de noi oameni), toate se revarsă, se întrepătrund şi se mistuie, sub semnul nevoii e spectacol, nevoie firească, definitivă. Nu riscăm nimic din adevărul spus cu glas tare că toate elanurile de reconstrucție a lumii, toate cuceririle patetice de sânge şi electricitate, toate modurile de a supune materia în veacul XX, se desăvârşesc într-un ritm şi cu o putere uimitoare de spectacol. Este, în această expoziție supremă de acțiune, de dinamism concludent, în toată această simfonie a prefacerilor, semnul nedesmințit al unei evidente forțe de spectacol. Vibrația unanimă a voinței moderne, toată această încleştare dintre om şi materie, dintre maşină şi elemente, toată această odisee viguroasă care confiscă viața, pentru a o sili să lupte şi să se cucerească, se desăvârşesc şi se realizează cu consimțământul tacit al unei reale împliniri spectaculoase." □ Este semnalat într-o notiță că ***Revista cercului literar*** „care apare la Sibiu şi-a trimis în librării numărul pe Februarie 1945. Cele 80 de pagini, încărcate de un material atât de elegant încât repugnă, cele 80 de pagini demonstrează ambiția tinerilor de la Sibiu de a visa frumuseți pure, când în jurul lor oraşele ard (da, mai ard oraşele!), când oamenii se sacrifică pe baricadele libertății, când lumea de la un meridian la altul îşi creşte un nou sens şi spiritual se adaptează unei umanități populare. De aceea paginile cu toate poeziile, proza şi comentariile din revista sibiană ne par astăzi ca nişte plante de seră, lipsite de viață şi în consecință de valorile care decurg de aici."

● Articole dedicate zilei de 1 Mai apar şi în „Victoria", sub semnăturile lui Al. Philippide (***Ziua înfrățirii creatoare***), Perpessicius (***1 Mai, când rozele...***), Geo Dumitrescu (***Literatura şi reabilitarea muncii***); Vladimir Colin semnează poezia *Întâiul mai*. □ Mihail Sadoveanu vorbeşte de ***Biruința soarelui nou***, pornind de la mitul lui Osiris („credință naivă") şi de la creştinism (care oferă doar „o plată într-o altă lume") ca să ajungă la prezent: „A venit un timp când profeții noi au arătat că dreptatea poate fi

dobândită chiar în această scurtă viață [...] Abia acum trebuie să înțeleagă simbolul renaşterii lui Osiris, a învierii răscumpărătorului Hristos, al Sfântului Gheorghe doborând balaurul. Se întâmplă că faptele mari ce se petrec în aceste zile cum n-au mai fost în istoria omenirii, că faptele ilustrează vechiul simbol. Fiara e doborâtă; soarele democrației învie, bucurând lumea după atâta întuneric şi după atâtea crude suferințe."

2 mai

● Redacția „României libere" se declară dezamăgită de slaba participare şi de calitatea redusă a textelor trimise pentru concursul literar de 1 Mai. În consecință, nu au fost premiate decât poezii (de George Nedelcu şi Zamfir Zăbavă) şi schița *Sunt proletar!* de Constantin Toma; la rubricile „Editorial" (eseuri) şi „Obiectiv" („note critice") nu s-au acordat premii. Pentru grupajul special de 1 Mai al „României libere" scriu Gala Galaction (care aşteaptă „o lume nouă"), Perpessicius (care celebrează „biruința soarelui" şi, totodată primul 1 Mai „fără de cătuşe") şi Geo Bogza (care sărbătoreşte la Paris).

3 mai

● Este inaugurată pe posturile de radio „Ora Cărții Ruse"; Al. Phlippide vorbeşte despre Maxim Gorki (cf. „Fapta", care anunțase evenimentul în numărul din 29 aprilie)

4 mai

● Silvian Iosifescu scrie în „Scânteia" despre ***Drumul intelectualilor***: „Într-o democrație reală, toate categoriile de intelectuali îşi au asigurate un nivel ridicat de trai şi largi posibilități de creație liberă. [...] Cultura populară nu obligă câtuşi de puțin pe artist la compromisuri şi renunțări de valoare, ci caută să înalțe nivelul general spre culmile artei şi gândirii. Ea cere doar intelectualului să rupă zăgazurile izolatoare şi să-şi ia locul înăuntrul poporului."

6 mai

● Ion Pas, preşedintele Sindicatului ziariştilor profesionişti, ține la Teatrul Muncitoresc o conferință de comemorare a ***Un sfert de secol de la moartea lui C. Dobrogeanu-Gherea*** (cf. „Ultima oră", 9 mai). Manifestarea e organizată de „Gruparea Socialistă de Artă şi Cultură"; în cadrul ei mai citesc Ştefan Tita şi Ştefan Baciu, etc.

● „Libertatea" consacră 3 pagini din număr comemorării a 25 de ani de la dispariția lui C. Dobrogeanu-Gherea. Ideologul socialist este omagiat de Iorgu Iordan („Nu este, cred, o simplă întâmplare că cei mai autentici revoluționari printre oamenii noştri politici care au exercitat o influență covârşitoare asupra vieții publice româneşti sunt de proveniență rusească" –

Personalitatea lui Gherea), Ion Pas („cel mai luminat fiu al poporului" – ***Gherea, fiul a poporului***), Şerban Voinea (***După un sfert de veac***), Dumitru Pop (***Pe înțelesul lucrătorilor***), S. Emil (***Gherea şi proletariatul român***), Ştefan Tita (poemul ***Gherea***), Constantin Titel-Petrescu (***C. Dobrogeau-Gherea***: „cel mai luminat cărturar, cel mai înțelept îndrumător pe care l-a avut mişcarea socialistă din țara noastră"; „unul dintre cei mai profunzi critici cu care se mândreşte literatura română şi, desigur, cel mai autentic cugetător şi teoretician al socialismului în «țările înapoiate», cum a fost țara noastră în epoca în care a trăit Gherea"), I. Felea (***Gherea muncitorul***) şi I. R. Şomuz (***Destinul unor revoluționari – Gherea şi câțiva prieteni din generația sa***).

● În „Democrația", nr. 27, în cadrul anchetei lui Ion Biberi ***Lumea de mâine*** răspunde Ion Sava: „Pe locul unde a fost teatrul național să se construiască un Bloc al Artelor. Locul e mai mult decât suficient. Astăzi se construieşte în înălțime, nu în lățime. Statul nostru este lipsit de sală pentru teatru, sală pentru operă, clădire pentru Radiofuziune, salon oficial, conservator, sală de studio etc. Toate acestea se pot face într-un singur bloc modern cu 10-12 etaje, organizându-se şi un etaj pentru locuințele actorilor şi tehnicienilor şi altele necesare, şi având la parter prăvălii, un mare restaurant în subsol etc. desupra, pe terase, se pot face teatre de vară sau cinematografe. Iată soluția. Banii? Statul niciodată nu va putea dispune de o asemenea sumă. Aşa că, inițiativa particulară trebuie să intre în joc. Terenul existent e situat în centrul Capitalei, pe patru străzi. Orice «grup financiar» va putea imediat să-şi dea seama de valoarea comercială a unui asemena bloc, şi acordându-i-se concesiunea magazinelor, a restaurantelor, a cinematografelor pe un număr de ani, grefându-se şi veniturile acestor instituții cu o cotă de amortizare, contribuind şi statul cu ce poate, imediat s-ar putea trece la realizare, cu concursul celor mai pricepuți arhitecți şi după cele mai moderne sisteme de construcție, aşa încât să avem o adevărată «inimă artistică» în centrul țării, de unde să pornească toate firele de împrăştiere a artelor."

● În ediția specială de paşti din „Jurnalul de dimineață", Mihail Sadoveanu adresează o ***Predică în Săptămâna Sfântă***: „Fraților mei care mai stăruiesc într-o grosolană rătăcire le-aşi vorbi astfel: - O, voi tineri, care n-ați surâs primăverii şi amorului cunoscând veşnicia într-o îmbrățişare, voi care credeați că inaugurați o eră nouă şi ați avut prezumția cunoaşterilor totale, care dețineați monopolul soluțiilor sociale şi patriotismului integral, care nu vă îndoiați nici o clipă că sunteți pe calea adevărului şi făceați din netoleranță o dogmă şi o virtute – încă nu v-ați desmeticit, încă nu vi s-au dus de pe ochi negurile? Din ce blestemată tendință ancestrală de imitație v-a venit asemenea morb? La ce ați căutat învățători ai luminii în cei orbi şi călăuze în cei ologi? Campionii unui asemenea regres uman au apreciat că tiparul şi ştiința experimentală i-a dus înainte şi că s-au mutat într-o regiune

a vieții alta decât aceea a străbunilor. Era o mutare aparentă. Noi ceilalți simțeam o îmblânzire a scurtei şi sărmanei noastre vieți prin medicină, confort şi transport rapid; dar desmeticirea ne-a fost crudă când rătăciții au proclamat forța ca principiu de drept au deslănțuit cel mai odios măcel al timpurilor."

● Mihail Sadoveanu publică în „România liberă" povestirea biblică *Golgota*. □ În deja tradiționala pagină 2 a ziarului, Ulysse ironizează aforismele lui Lucian Blaga din nr. 2 al „Revistei Cercului Literar", iar Paul Georgescu, în articolul ***Hai să criticăm***, pledează pentru „o critică literară obiectivă, serioasă şi populară": „O artă nouă cere o critică nouă." □ Sub un titlu ce împrumută o afirmație a lui Goering (***Când aud de cultură, scot revolverul şi trag***), Eugen Schileru prezintă o listă a artiştilor germani persecutați de regimul nazist.

11 mai

● În articolul ***Premergătorii*** din „România liberă", Virgil Ierunca îi aminteşte printre precursorii „literaturii progresiste" pe Alexandru Sahia şi Bogdan Amaru, pentru a încheia astfel: „Datoria celor care se cred puşi să facă treabă de cultură şi de reabilitare progresistă a culturii este să țină seama de cei care în condiții grele au militat şi au scris înaintea noastră şi mai bine decât noi."

12 mai

● „Victoria" publică ***Manifestul Asociației Studenților în Litere şi Filosofie***, semnat de Comitetul „Asociației Studenților în Litere şi Filosofie (preşedinte: C. Negulescu; vice-preşedinți: G. Bulgăr, T. Mihadaş; membri: I. Diaconescu-Tismana, Geo Dumitrescu, Ion Frunzetti, Irina Medrea, I. Scutaşu-Comăneanu): „Această asociație îşi propune să strângă pe toți studenții în Litere şi Filofie pentru realizarea revendicărilor lor specifice: A. Obținerea de căminuri şi cantine pentru uzul studenților; acordarea unui număr mare de burse. B. Crearea unor cercuri de discuții libere în jurul problemelor pedagogice şi culturale, care să întărească, prntr-o susținere documentată, sugestiile pe care autoritățile le aşteaptă de la asociația noastră pentru aplicarea lor practică. C. Clarificarea cursurilor şi a programei analitice atât de încurcată, precum şi adaptarea ei la realitățile sociale şi economice. D. Legături cu străinătatea, schimburi de studenți. E. Îmbunătățirea situației licențiaților în Litere şi Filosofie. F. Crearea unui oficiu de plasare al lor."

13 mai

● Se redeschide Universitatea din Iaşi.

● În „România liberă”, Virgil Ierunca îl evocă pe Gherea, „luptătorul şi dascălul la care viitorul va face deseori apeluri la memorie”: „aportul lui Gherea rămâne consistent tocmai prin aceea că – opunându-se lui Maiorescu – el a dovedit că domeniul politic şi cel literar nu se exclud, ci se completează, se susţin reciproc. [...] Gherea a polarizat energiile mari ale unui luptător care a înţeles rosturile poziţiei organizate militante. [...] Dincolo de regiunile fragile ale literaturii, Dobrogeanu-Gherea a indicat sensuri sociale, a preconizat tocmai ceea ce se aclamă azi ca valabil.”

14 mai

● „Jurnalul de dimineaţă” publică articolul ***Ziua biruinţii***, în care Mihail Sadoveanu vorbeşte despre fiul său cel mic, mort în război: „Copile, aveai numai optsprezece ani când s-a abătut asupra lumii urgia nazismului. Am cunoscut-o în formele ei minore, însă tot atât de primejdioase, şi în această ţară. Cu toate scăderile noastre ca popor, datorite ieşirii noastre cu întârziere la viaţa Europei, totuşi ne apărasem până la această epocă de oroarea crimei politice şi de prigonirea pentru idei. Ai văzut şi tu atunci, când deschideai ochii asupra lumii, că a trăi în aceşti ani e cu mult mai greu decât altădată, când te învăţam abecedarul umanităţii. [...] Zeci de milioane de vieţi s-au măcinat în acest apocaliptic sfârşit de ev. Milioane de bunuri artistice ale omenirii s-au prefăcut în pulbere. Însă ca pasărea Fenix, omenirea va renaşte iar din propria ei cenuşă. Dacă bunurile spirituale sunt singurele bucurii de preţ, atunci această catastrofă a materiei are un sens şi poate sluji drept învăţământ rătăcirii omului. Destinul tău a fost să nu lupţi silnic, să nu devii un criminal fără voie. Cariera ta s-a încheiat în scurt, îndată după 23 August 1944, în luptele de la Turda. Trupul tău nevinovat zace într-un mormânt la Alba Iulia. Ai visat această biruinţă a binelui, dreptăţii şi democraţiei, pentru care te-am crescut, pentru care te-am ocrotit cu iubire. Ai murit dorind-o şi pieirea ta s-a aşezat poate în ordinea lucrurilor bune. Eu am apucat ziua şi ceasul când răii au fost zdrobiţi şi călcaţi în picioare. După cum scrie Teologul, fiara va sta o mie de ani înlănţuită în fundul vâltorii. Ar trebui să mă bucur de izbândă după atâta suferinţă. Căci ochiul meu n-a cunoscut de şapte ani lumina mulţămirii: *Am ars ca un oleu al mâhnirii/ M’am încununat cu albe vegheri*. Şi totuşi nu mă pot bucura. În această zi a marii eliberări şi a marii reînvieri, privirea mea e înceţoşată de lacrimi. Căci a dat Dumnezeu suferinţă omului mai multă decât poate duce. Căci din cei cinci sute tovarăşi ai tăi cu care te-am văzut într-o iarnă la Câmpulung n-a mai rămas decât unul. Poate să se mai afle doi ori trei, însă încă nu-i cunoaştem. Au pierit aceşti cinci sute de copii ca florile unei veri, împreună cu tine. Dar au pierit mii şi sute de mii de ostenitori ai acestui pământ. Ni s-au istovit copiii. S-a prăpădit o generaţie. Din nebunia unor megalomani sangvinari.”

15 mai

● I. Ludo publică în „Răspântia” (an I, nr. 8) articolul ***Om şi scriitor***, atacând sumarul compendiului de *Istorie a literaturii române* publicat de G. Călinescu, pe motivul prezenţei unor „vechi cunoştinţe literare, ale căror nume – în mare cinste sub guvernările gogiste, legionare, antonesciene – au o sinistră rezonanţă în mintea şi sufletul tuturor celor care au avut de suferit de pe urma teroarei fasciste” (Brătescu-Voineşti, Liviu Rebreanu, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Nae Ionescu). „E oare acum momentul să fii obiectiv?” se întreabă I. Ludo, care mai incriminează „arta pentru artă”, respectiv „regimul special”, autonom, decuplat de la istoria imediată, pe care Călinescu li-l rezervă scriitorilor: „arta nu poate fi o scuză, nici un pretext şi nici o garanţie de libertate excepţională pentru nimeni. Artistul e un cetăţean ca oricare altul - şi ca oricare altul are dreptul la libertate. Tejgheaua negustorului, foalele potcovarului, cabinetul medicului, turnul de fildeş al scriitorului, sunt toate nişte altare la care artistul-negustor, artistul-potcovar, artistul-medic, artistul-scriitor ridică osanale artei lor, care le garantează libertatea – atâta vreme cât nu lezează libertatea altora, nu tulbură liniştea şi ordinea publică, nu folosesc arta lor pentru a pune în primejdie viaţa şi avutul semenilor. *Istoria* lui G. Călinescu, conchide I. Ludo, „n-are voie să figureze în vitrina librăriilor. Este o lucrare imorală, plină de îndrumări greşite pentru tineretul care trebuie să-şi facă o cultură literară în spiritul cinstit democratic.” (**vezi Anexa**)) □ Un răspuns polemic la articolul lui Ludo va da N. Comănescu în „Fapta”, 5 iulie (***Răspântiile d-lui I. Ludo***).

● În „Scânteia tineretului”, nr. 28, în spaţiul unui serial supraintitulat ***Aspecte din literatura contemporană*** care adună semnături eterogene, Ion Caraion referă despre ***Lipsa spiritului critic***: „rezultatul de până acum e altul decât cel care se dorea. De peste tot nu mai pridídesc strofele cu motoare, blokuri, asfalturi, uzine, foarte multă benzină, câteva pluguri, trei-patru lozinci şi, pe urmă, nenumărate târnăcoape, roţi, ateliere, tractoare, depouri, etc. Nicio sensibilitate deosebită, nici o legătură puternică între ele, nici o calitate poetică, nici o fracţiune de talent care să prefacă ferul, păcura sau bazaltul în poezie şi nu tot în fer, în păcură sau în bazalt.” □ În episodul următor al serialului, apărut pe 19 mai, nr. 29, N. Veronescu va scrie pamfletar despre ***Grupul de la Sibiu***: „Nu; lumea aşteaptă de la Sibiu cu totul altceva; aşteaptă poezia ţăranului ardelean (atâta timp pradă regimurilor feudale şi imperialismelor), poezia socială a iobagilor ardeleni, aşteaptă poezia moţilor părăsiţi de civilizaţia secolului, poezia autentică o oraşelor transilvane, a industriilor de tot felul pe care le aveţi, poezia oamenilor de pe Mureş sau din Apuseni. Literatura vrea să cunoască oamenii voştri – poeţi din Sibiu – viaţa lor, necazurile lor. [...] Renunţaţi la spaţii mioritice, la şovinisme, la literatura cu instrumente fine şi alambicuri perfecţionate. Nu trebuie să se sperie nimeni. Nimeni nu este obligat să scrie cu tractoare şi

locomotive. Fiecare scrie cu materialul pe care şi-l crede trebuitor, dar depinde cum scrie. Efortul de a scrie frumos nu este suficient în opera literară."

16 mai

● Mircea Damian semnează editorialul din „Fapta", cu titlul ***Scriitorii***, în care semnalează problema pensiilor scriitorilor cu totul insuficiente – „între 8 000-20 000 de lei lunar". Este recenzat, fără semnătură, romanul *Tinerețe ciudată*, de Dinu Pillat.

17 mai

● Într-un număr dublu din „Scânteia", datat Joi 17 Mai-Sâmbătă 19 Mai, Saşa Pană scrie un articol retrospectiv despre arderea cărților în Germania nazistă: ***Rugul cărților***. □ Este anunțată apariția a broşurii lui Mihail Sadoveanu, *Lumina vine de la Răsărit*, la Editura Cartea Rusă

● Lucrețiu Pătrăşcanu prezintă Consiliului de miniştri următoarea listă de criminali de război: Ionel Dumitrescu, Romulus Dianu, Romulus Seişanu, Ilie Rădulescu, Ilie Popescu Prundeni, Alexandru Hodoş, Radu Demetrescu-Gyr, Grigore Manoilescu, Gabriel Bălănescu, Pan Vizirescu, Aurel Cosma. P. Constantinescu-Iaşi. Ministrul Propagandei, prezintă Consiliului de Miniştri rezultatele de moment ale Comisiei de epurare a presei o listă de 44 de nume; sunt excluşi definitiv Stelian Popescu, Pamfil Şeicaru, Nichifor Crainic, Ilie Rădulescu, Toma Vlădescu, dr. Nicolae Roşu, N. Georgescu-Cocoş, Alexandru Gregorian, Alexandru Hodoş, Pan M. Vizirescu, Dem. Teodorescu, Romulus Dianu, Constantin Virgil Gheorghiu, Ernest Bernea etc. (cf. „Timpul", 18 mai; vezi şi „Scânteia", 21 mai, ***Ziariştii fascişti excluşi şi suspendați din presă***).

● În „România liberă", L. Sărățeanu semnalează, sub titlul ***Critici şi recenzenți***, decăderea criticii vremii: „În publicațiile periodice, ca şi în jurnalele care găsesc spațiul unei «registraturi» a noutății literare, critica decade de cele mai multe ori până la recenzie. [...] Timpul nostru nu ne mai oferă spectacolul fructuos al unei largi desfăşurări de opinii bazate pe principii. Amabilitatea a luat locul analizei pătrunzătoare, convenționalismul s-a substituit atitudinii. Judecata de valoare şi-a pierdut în coloanele publicisticei româneşti fructuoasa ei consistență."

18 mai

● „Victoria" publică discursul lui Mihail Sadoveanu la deschiderea Universității Iaşi: scriitorul deplânge „ruina morală" a Iaşiului atins în anii din urmă de huliganism, exprimându-şi totuşi speranța în „tineretul nou al acestei lumi primenite"

19 mai

● În „Scânteia tineretului", nr. 29, M. I. Cosma acuză în articolul ***Eugen Lovinescu*** că peste memoria criticului „cresc astăzi mărăcini şi impostori. Salonul literar s-a mutat pe altă stradă – se mutase încă de pe vremea maestrului – luând cu el doar firma unor descendențe nefericite. Acum salonul e populat de poeți care numindu-se Tonegaru imită pe Geo Dumitrescu sau numindu-se altfel «vând poezie pe brânză» (citiți Stelaru). [...] În acest cabaret literar, dacă nu se cântă pe nas poezia-tobă sau jazz a lui Tonegaru, atunci se citesc nuvele de Monica Lovinescu şi – până la urmă – e acelaşi lucru. O! dacă într-o seară umbra lui Lovinescu ar veni să-şi vadă epigonii, - suntem siguri că ar svârli cu galoşii după ei."

● În „România liberă", Virgil Ierunca deplânge absența cărților franceze din librării.

20 mai

● Apare în „Democrația", nr. 28, în cadrul anchetei lui Ion Biberi ***Lumea de mâine***, convorbirea cu K. H. Zambaccian: „Am convingerea că arta va avea va avea un rol hotărâtor în structura lumii de mâine: atât în construcția ambianței exterioare, care va alcătui decorul în care vor trăi oamenii acestei epoci, cât şi în configurarea vieții morale a omenirii."

● Virgil Gheorghiu publică în „Fapta" un patetic articol în care semnalează situația mizeră (materială şi mentală) a lui ***C. Fântâneru***, „scriitor român, vagabond, muritor de foame":

● „Universul literar", nr. 14-15, reapare după o întrerupere de peste o lună, cu un număr dedicat lui Ion Pillat. Dispărutul este comemorat de către I. Lugoşianu (***Gânduri pentru Ion Pillat***), Horia Furtună (***Poetul bucuriilor calme***), Al. Philippide (***Poetul bucuriilor calme***), Victor Eftimiu (***Despărțire de Ion Pillat***), Al. Ciorănescu (***Ion Pillat***), Constantin Stelian (***Omul, prietenul, poetul***), Tudor Vianu (***Cum l-am cunoscut pe Ion Pillat***) şi V.[asile] V.[oiculescu] (prin poemul omagial *Stelă funerară*). Evocarea lui Philippide cuprinde următoarele rânduri: „Era cu siguranță unul din oamenii cu cele mai întinse cunoştințe despre poezie, din antichitate până astăzi. O dragoste de poezie şi o curtoazie artistică puțin obişnuită formau pasiunea dominantă a acestui om cu gusturi fine, cu idealuri şi apucături nepotrivite epocii actuale, puțin prielnică unei arte de contemplație şi delectare. Versurile lui pline de armonie, de măsură, de echilibru şi de limpezime, fără multă adâncime dar de un gust susținut, vor găsi suflete care să le cerceteze ori de câte ori oamenii, sătui de zbucium, se vor întoarce către bucuriile calme." □ De asemenea, revista publică două poeme ale autorului comemorat: *Menire* şi *Viziune marină*. Tot un necrolog scrie şi Ben. Corlaciu: ***Un fragment la moartea lui Mircea Streinul***. □ În „Mențiuni critice", Perpessicius publică prima parte a cronicii consacrate *Compendiu-*

lui lui G. Călinescu. Deocamdată, însă, precizând că „împrejurări străine de voința noastră” l-au împiedicat să comenteze la timp „infoliul”, cronicarul revine asupra *Istoriei* „mari”, pentru a sublinia „caracterul cu totul excepțional al acestei lucrări, rod al unui mare travaliu științific şi al unui *ingenium* artistic deopotrivă de mare”. □ În „Carnet literar”, Camil Baltazar semnalează câteva apariții editoriale: *Căderea Parisului* şi *Povestiri din anii aceştia* de Ilya Ehrenburg, *Teatru la domiciliu, Aceste scumpe rânduleţe* şi *Mica publicitate* (ediția a II-a) de Tudor Muşatescu, *Flăcări* de Radu Tudoran şi *Țara românească* de N. Davidescu.

● În „Victoria”, Al. Philippide publică ***Pedeapsă şi reeducare***, în care, pornind de la şedințele Tribunalului Poporului şi de la calitatea social-intelectuală ridicată a acuzaților, observă că „aşa zisa pătură de sus a societății noastre conține mult putregai. Operația de curățire nu trebuie să întârzie dacă vrem să evităm extinderea corupției”. □ Gala Galaction oferă câteva însemnări despre ***Dobrogeanu-Gherea, traducătorul piesei*** **Furtuna**: „Un zvon de legendă şi de martirologie revoluționară însoțea numele şi activitatea revoluționară a acestui om... Eu unul văzusem în Gherea, într-o seară de discuții şi de perindare oratorică la tribuna roşie din sala Sotir. Între amicii săi – Morțun, Ion Npdejde, Mille, Tony Bacalbaşa... – Gherea proemina, cu duhul său conciliant şi cu înfățişarea sa de autentic apostol...”

21 mai

● Mihail Sadoveanu adresează un ***Salut congresiştilor A.R.L.U.S.***: „«*Să cunoaştem Uniunea Sovietică*», a fost lozinca celora care s-au adunat în «Arlus». Pornirea a fost atât de însuflețită şi de generală încât a luat proporțiile unui fenomen social. Era o reacțiune firească împotriva minciunii şi obscurantismului. Era bucuria de a te trezi dintr-un vis urât. Era conştiința că adevărul biruieşte, aducându-ne salvarea odată cu încrederea într-o viață înnoită.” („Jurnalul de dimineață”)

● În articolul ***Lipsa efortului***, publicat în „România liberă”, Virgil Ierunca trage un semnal de alarmă privitor la „criza literară”, asupra căreia va reveni în numărul următor: „Suntem în plină criză literară. Ceea ce înțeleg să facă oamenii care răspund de mersul artei şi al literaturii este o treabă oricum, numai altfel decât pozitivă. [...] Prețuim comoditatea şi facem din derivatele ei principii ajustate. Lipseşte din munca şi bunele noastre intenții efortul de a construi cu seriozitate, de a face din efortul nostru însuşi o valoare şi o directivă.” □ În acelaşi număr, Paul Georgescu comentează entuziast volumul *Povestiri din Leningrad* de N. Tihonov.

23 mai

● „Universul” (ediția de dimineață) relatează cu lux de amănunte deschiderea (pe 20 mai) a Primului Congres al A.R.L.U.S. (20-24 mai). La

deschiderea Congresului ia cuvântul (în calitate de preşedinte onorific al Tineretului Progresist din România) şi Mihail Sadoveanu.

26 mai

● În „România liberă”, P.[aul] G.[eorgescu] recenzează volumul *În umbra celulei* de Petru Groza: „interesului obiectiv pe care-l ridică *În umbra celulei* se adaugă greutatea personalității Primului Ministru, care într-un stil simplu, pe înțelesul tuturor, ridică şi lămureşte probleme dintre cele mai interesante”.

● Sub titlul ***Negustorul din Lisabona***, Geo Dumitrescu îl infierează, în „Victoria”, pe Pamfil Şeicaru: „Îl chema Pamfil şi avea uneori înfățişarea unui popă cu haine de şiac îmbumbiate cuviincios şi cu pălărie neagră cu boruri uriaşe. Semănă alteori cu un cârciumar, cu un negustor de porci. Rotund, congestionat, cu un aer spăşit, țigănesc, omul era mereu în fața unei tejghele. Altminteri, paşnic, cumsecade, disciplinat între gesturile egale ale generației lui de simbriaşi ai Berlinului, mâna lui cunoştea aceleaşi familiare deprinderi: ea purta condeiul cu grație şi energie, se aşeza docilă şi mângâietoare pe rotunzimile pântecului aerodinamic, sau se ridica la pălărie, în fața excelențelor cu crucea încârligată, în semn fidel de «să trăiți!»”.

27 mai

● În „Jurnalul de dimineață” N. Carandino comentează *Zile de lagăr* a lui Zaharia Stancu: „Cartea lui este o carte de scandal în nobilul sens al cuvântului. Nu mă gândesc scriind acestea la unele legitime supărări de natură personală, pe care le va stârni, ci mă refer îndeosebi la sufletul iacobin care o animă, la intransigența fanatică desprinsă dintre rândurile gazetarului persecutat şi pedepsit de toate dictaturile.”(***O carte fără menajamente***).

● În „Victoria”, Al. Dumitriu-Păuşeşti scrie despre ***Ilie Rădulescu-Lăptărie***.

● „Universul literar”, nr. 16-17, publică poemele *Ca apele Parângului* de Horia Furtună şi *Reverența spânzuratului* de Constant Tonegaru. □ Prin articolul lui Camil Baltazar ***Amintiri despre Ion Pillat***, continuă comemorarea poetului, începută în numărul precedent. □ Şerban Cioculescu revine asupra operei lui D. Anghel, susținând că acesta nu este un „descriptiv”, ci face „operă de colorist, în tonuri vii, exuberante, de meridional, uneori melancolic estompate”. □ Adrian Marino îşi continuă şi el „Efemeridele macedonskiene”, printr-o convorbire cu V. G. Paleolog.

28 mai

● În articolul ***Scriitorii şi Academia*** din „România liberă”, Virgil Ierunca aprobă protestul scriitorilor care au cerut excluderea din Academie a membrilor care „s-au compromis” în timpul regimului fascist.

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță deschiderea cursurilor Universității Libere Democratice. În numele corpului profesoral, Al. Rosetti

declară că scopul instituției este „răspândirea în massele largi ale poporului a tuturor cuceririlor științei”.

29 mai

● Mihail Sebastian este accidentat mortal de un camion.

● În „Victoria”, Al. Dumitriu-Păușești îl evocă în *aqua forte* pe Stelian Popescu, „Patronul mediocrității și al platitudinilor, zeul «eroilor» de provincie” (***Cocardele lui Stelian***).

30 mai

● Înmormântarea lui Mihail Sebastian la cimitirul „Filantropia” adună „o lume imensă – din care am remarcat pe dna și d-nul ministru Lucrețiu Pătrășcanu, d. ministru Mihail Ralea, d. C. Vișoianu, d. Al. Șafran, șeful cultului mozaic, precum și personalități ale teatrului și literaturii române. [...] au rostit cuvântări d-nii: Petru Comarnescu, din partea ministerului Artelor, R. Hilard, din partea ministerului de externe, N. D. Cocea, din partea Soc. Scriitorilor Români, Ioan Massof, din partea teatrului Național, N. Vlădoianu, din partea Soc. autorilor dramatici, N. Carandino, din partea criticilor teatrali, Perpessicius, din partea A.R.L.U.S.-ului, Niky Atanasiu, din partea sindicatului actorilor și I. Wallenstein, din partea colegilor de profesorat.” (cf. „Drapelul”, 1 iunie). „Jurnalul de dimineață” din 1 iunie îl trece pe F. Aderca în locul lui Petru Comarnescu drept reprezentant al ministerului Artelor, iar „Victoria” îl adaugă pe S. Stoilov, rectorul Universității Libere Democratice.. Slujba religioasă este oficiată de Alexandru Șafran (cf. „Timpul”, 1 iunie, care, ca și „Jurnalul de dimineață” sau „Victoria”, publică o listă detaliată a asistenței). „Asistența a fost adânc sguduită de disperarea tragică a mamei scriitorului. La catafalcul lui Mihail Sebastian, d. dr. Șafran. șef rabinul comunității evreiești a rostit un impresionant panegiric. Serviciul religios a fost oficiat de prim cantorul Ruwinsky dela Templul israelit, în acordurile profunde ale orgei. [...] di numeroasa și îndurerata asistență reținem următoarele nume: D. ministru Lucrețiu Pătrășcanu cu d-na, George Macovescu, secretar general al ministrului propagandei, Anton Bibescu, N. D. Cocea, prof. S. Stoilov, Perpessicius, Const. Vișoianu, fost ministru, Claudia Millian-Minulescu, Teodorescu-Braniște, prof. Rosetti, Aristide Blank, Camil Petrescu, Tanzi Cocea, Ticu Archip, Nic. Carandino, Ury Benador cu d-na, Andrei Șerbulescu, Ion Călugăru, Ion Biberi, Al. Philippide, Geo Bogza, Nic. Vlădoianu, Lucia Demetrius, Zoe Ricci, Cella Serghie (sic), dr. W. Filderman, A. L. Zissu, dr. Dorian, Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Andrei Tudor, S. Semilian, Yvonne Stahl, Scarlat Froda, dr. Brkowitz, Benary, Al. Mironescu, Boris Caragea, Zevedei Barbu, Mircea Manolescu, Camil

Baltazar, N. Soreanu, V. Munte, I. Sejeanu, I. Masoff, Horia Verzeanu.” (***Ultimul drum al scriitorului Mihail Sebastian***, „Victoria”, 1 iunie).

● „Scânteia” consemnează ***Vizita Savanților Sovietici la Academia Română*** și discursul de întâmpinare al Președintelui Academiei, D. Gusti. □ Eugen Jebeleanu închină o poezie *Celor căzuți pentru libertate*. □ Scriind anticipativ despre ***A doua adunare generală a SSR***, desfășurată în ziua în curs (30 mai), Ion Călugăru amintește epurarea din Societate a lui Ion Petrovici, „ministrul întunecimei publice”, și a „huliganului” I. Al. Brătescu-Voinești.

● În „Victoria”, Al. Philippide scrie despre Universitatea liberă democratică, deschisă sâmbătă 26 mai: „Universitate nu în sensul unei instituții de cultură superioară, pe baze de specializare, ci în sensul de cultură generală, universală, în toate domeniile cunoștințelor umane. Această universitate va avea menirea să ofere unui public fără pregătire specială noțiuni generale de știință, de istorie, de literatură, de economie politică, totul într-un spirit de progres și de lipsă de prejudecăți. O mie cinci sute de studenți sunt deja înscriși la această universitate. Dintre aceștia funcționarii publici și particulari sunt cei mai numeeroși, împreună cu elevii de liceu, câte patru sute pentru fiecare din aceste două categorii. Deasemeni, muncitorii calificați nnumără 150 de studenți. mai sunt liberprofesioniști, studenți, militari.”

31 mai

● „A dispărut o conștiință. Universul a devenit deodată mai sărac. Din atmosfera vieţiinoastre culturale s-a desprins o vibrație, o bogăție. ”, zice Ion Biberi în articolul ***Mihail Sebastian***, publicat în „Victoria”: „Cu două zile înainte de moartea lui neprevăzută, senin, împăcat cu sine, Mihail Sebastian îmi vorbea despre proiectele lui literare: un studiu de sinteză asupra lui Honoré de Balzac, pe care voia să-l scrie la Paris. Avea să urmeze apoi o perioadă în acre se va consacra lui Shakespeare.[...] Mihail Sebastian avea adiacențe și nevoe firească de adâncire a valorilor majore. Nu a poposit niciodată în accesoriu și neesențial. A știut să meargă totdeauna către esențe. Era, structural, un clasicizant, călăuzit înspre pozițiile ferme și înspre formele conturate. Tumultul, incertitudinea, drama se consumau la el în adâncuri, nu se vădeau în efervescențe și patetic exterior. Scrisul îi era calm, echilibrat, un scris matur, așezat, fără isbucniri, fără oscilații. Nu țintea perfecția formală, nu urmărea efecte de suprafețe. [...] Traiectoria devenirii spirituale a lui Mihail Sebastian se oprește la drum de mijloc, întreruptă brutal. – Timpul ne-ar fi desvăluit fețe necunoscute ale acestui talent multiform și ale acestei conștiințe situate în centru vieții spirituale europene. Mihai Sebastian avea antene, disponibilități. Nu era un sceptic. Poate că nu era un senin. Dar avea o atitudine espectativă, înțelegătoare și oarecum spectaculară în fața vieții. se fixa pe nuanțe, cărora știa să le descopere tâlcul

omenesc. De aci, atitudinea lui comprehensivă şi profund umană în faţa vieţii, curiozitatea pentru om, pentru universul moral. De aci, pasiunea lui pentru Montaigne şi Jules Renard. Şi poate că această atitudine l-a îndemnat la redactarea jurnalului intim, a cărui publicare va revela o faţă necunoscută a vieţii lui interioare. Era un sensibil, un emotiv. Era un om pentru care viaţa interioară există. Viaţa lui avea un accent de gravitate, de patetic conţinut. Omul nu se dădea cu uşurinţă. [...] Un martir stăpânit de discipline clasice."

● În „România liberă", Ulysse îl admonestează pe C. Tonegaru: „Constant Tonegaru nu e decât o pretenţie, un adjectiv decadent".

● Încă un articol de demascare a lui ***Şeicaru*** apare în „Ultima oră", sub semnătura lui Zaharia Stancu: „N-a fost guvern pe care să nu-l şantajeze Şeicaru. N-a fost om politic pe care Şeicaru să nu-l spurce, să nu-l punguie." Ceea ce, în context, sunt păcate veniale. Sfârşitul textului e într-o notă ameninţătoare: „Tribunalul Poporului îl va judeca în lipsă. Dar sentinţa, - oricât de grea ar fi – va fi adusă, mai curând sau mai târziu, la îndeplinire. În orice colţ al pământului va încerca să se ascundă Pamfil Şeicaru va fi, până la urmă, descoperit. Şi, odată descoperit, va fi extrădat şi adus în ţară. Îl vom vedea cu lanţuri de picioare.." Vor urma, în acelaşi ziar şi tot sub semnătura lui Stancu, articole despre ***Ilie*** [Rădulescu], 1 iunie, şi ***Ion Sân-Giorgiu***, 20 iulie.

[MAI]

● „Revista Fundaţiilor Regale", nr. 5, publică poeme semnate de Mihai Beniuc (*Un om aşteaptă Răsăritul*), Camil Baltazar (ciclul *Rusia 1917-1945*: *Vers din lacrimile unei surori*, *Seve, 9 iunie 1944*), Demostene Botez (*Solstiţiu de iarnă*), Geo Dumitrescu (*Scrisoare nouă, Libertatea de a trage cu puşca*), Ion Caraion (*Dragoste rurală*, *Clasicism*), Mihail Crama (*Pictură apuseană, Cer pierdut, Retrăire, Vis de copil*), povestirea *Constantinu Lesii* de Ioana Postelnicu şi un „profil critic" al lui Mihail Sebastian semnat de Ieronim Şerbu („o voinţă de înţelegere clară, o luptă de a supune înclinaţia spre zonele de mister ale existenţei, păstrându-se în câmpul solar şi steril al raţiunii"). Tot în cuprinsul revistei figurează studiul lui Basil Munteanu ***Jean Giraudoux, vizionarul purităţii***. □ La rubrica de „Comentarii critice", Tudor Vianu scrie despre ***N. Iorga scriitor***: „Ultimul cuvânt al testamentului său ştiinţific [...] spune: «Aş fi vrut să am mai mult talent poetic pentru a fi mai aproape de adevăr.» Acest talent N. Iorga l-a avut într-o proporţie neobişnuită şi în asociaţie cu celelalte însuşiri ale spiritului vizionar şi ale inimii arzătoare, care îl înrudea atât de strâns cu marii istorici şi poeţi romantici, un Michelet, un Carducci, un Mickiewicz, oameni ai aceleiaşi familii spirituale, romantice şi profetice, produse ale deşteptării geniilor naţionale în veacul al XIX-lea, care nu s-a istovit, pregătind marile drame ale timpului nostru, decât după ce a dat în Nicolae Iorga pe unul din

reprezentanţii lui cei mai de seamă." □ Secţiunea „Cronici" e inaugurată cu discursul rostit de D. Gusti, preşedintele Academiei Române, ***La moartea lui Ion Pillat***: „ceea ce face ca Ion Pillat să fie unul dintre cei mai nobili reprezentanţi ai spiritului românesc este faptul că poezia sa este legată de ţară şi de pământ, este poezia trecutului şi spiritualizarea ritmică a peisajului românesc. Poezia realistă a lui Ion Pillat o întâlnim mai ales în volumele *Florica*, *Pe Argeş în sus*, *Biserica de altădată*, *Limpezimi*, *Balcic* şi cu totul deosebit în *Satul meu*. *Satul meu* ia proporţia unei adevărate monografii în versuri a unui sat moldovenesc, Miorcani, din Dorohoi, unde poetul şi-a petrecut copilăria – o monografie unică de poezie socială şi picturală a unui sat, ce, în felul ei, stă alături, ca o completare a monografiilor sociologice săteşti, întreprinse de Institutul Social Român. [...] Acest mic volum de poezie monografică reprezintă un gen nou de literatură, unică nu numai în literatura românească, dar şi în cea mondială. [...] Prin poezia sa, Ion Pillat şi-a înscris numele, peste toate curentele şi modele literare, pentru totdeauna în analele însufleţite şi oneste ale literaturii româneşti." □ Tot aici, Sorana Gurian se opreşte asupra a trei poeţi sovietici (Leonid Pervomaiski, Andrei Leontiev, N. Rîlenkov), caracterizându-i astfel: „Trei feluri de-a reda războiul, toate trei veridice, toate trei la fel de înţelese de majoritatea cititorilor sovietici. Căci poezia nu e – în Rusia – cum e cazul la noi, apanajul unei clase sau unui anumit tineret, mai mult sau mai puţin progresist, mai mult sau mai puţin boem, roind în jurul revistelor şi redacţiilor şi încercând să-şi plaseze versurile, ci un bun naţional. Soldaţii din prima linie, muncitorii din uzine, tineretul comunist din şcoli şi facultăţi, toată lumea citeşte şi se interesează." (***Poezia sovietică***) □ G. C. Nicolescu publică eseul ***Mijloacele cronicei literare***, iar N. Steinhardt publică studiul ***Thomas Mann sau unde este locul artistului***. □ La rubrica de „Note", Camil Petrescu îi evocă sumar pe dispăruţii Ion Pillat („unul dintre aştrii poeziei româneşti") şi Mircea Streinul („un adevărat şef de şcoală, căci a impus atenţiei tuturor o pleiadă de poeţi bucovineni").

● „Revista Cercului Literar", nr. 5, publică poeme de Ştefan Aug. Doinaş (*A cerului pădure răsturnată* şi *Aniversare*) şi Ovidiu Sabin [Cotruş] (*Muzica lucrurilor*), fragmente de proză de I. Negoiţescu (*Primăvara elveţiană*) şi Deliu Petroiu (*Casa italianului*, „schiţă pentru un scenariu cinematografic"). □ În secţiunea „Cronici", I. Negoiţescu comentează *Flăcări* de Radu Tudoran (cu care autorul „intră în maturitate şi în zona operei care rămâne în istoria literaturii") şi *Casa Pustnicilor* de Damian Stănoiu (unde recenzentul remarcă „fraza limpede şi cumpătată" şi „umorul senin" al acestor povestiri, dintre care unele sunt „de o rară perfecţiune narativă"). □ De asemenea, Cornel Regman se exersează într-un portret sintetic al lui Perpessicius, a cărui critică „de cititor" ar fi „prin excelenţă o critică a pretextelor, fără verdicte, fără atrocităţi, complăcându-se retrasă între rafturile înţesate cu

maeştri ale bibliotecii, fericită, amuzată, vădit satisfăcută când, printr-un joc subtil al întâmplării, a izbutit să stabilească neştiute relaţii de familie sau numai amicale între somităţi ce până atunci se ignorau reciproc". □ Tot la rubrica „Cronici", Radu Stanca publică ***Resurecţia baladei***, text fundamental atât pentru profilul artistic al autorului, cât şi pentru estetica Cercului Literar. Autorul polemizează cu concepţia „poeziei pure", care ar fi produs în poezie „un neajuns tehnic" („Meşteşugul a surclasat invenţia."), o desubstanţializare („purul" fiind adesea asociat cu „neantul") şi, prin aceasta, o inevitabilă clişeizare, ajungându-se astfel la o „producţie «pură» standard". Eseistul contestă teoria poeziei pure din unghiul „esteticii axiologice", potrivit căreia „o operă de artă va fi cu atât mai aptă de a purta titlul de capodoperă cu cât semnificaţia ei axiologică va fi mai completă. Exclusivitatea estetică nu duce la capodoperă." Or, dacă în artă „intervenţia valorii etice sporeşte un conţinut estetic", „cu atât mai mult va propulsa o valoare artistică atunci când intervine în domeniul alteia". O astfel de „propulsie" ar putea oferi balada, a cărei „resurecţie" se vrea „o nouă emancipare a esenţialului împotriva neantului, a substanţei împotriva haosului". Definită drept „comunicarea unei stări afective prin mijlocirea unui eveniment", balada se sprijină pe „baladesc", adică pe „o stare perpetuă de conflict dramatic" sau, mai pe scurt, pe „o stare lirică dramatică". „Baladescul" cunoaşte trei feluri de exprimare: „lamentaţia baladescă" (unde anecdota rămâne „un simplu pretext pentru provocare unei stări lirice"), legenda sau „eposul" („în care evenimentul, de la simplu pretext al spovedaniei lirice, urcă în intensitate până la ocuparea regiunilor de conţinut ale poemului") şi „balada propriu-zisă" (unde „prezenţa poetului liric e mai puţin activă, locul de frunte luându-l anecdota şi personagiile ei"). În fine, resurecţia baladei e concepută ca o atitudine în faţa „poeziei viitorului", de vreme ce ea anunţă „ridicarea tuturor acelor elemente poetice care, pe nedrept, au fost exceptate de la bucuria prefacerii apei în vin". (**vezi Anexa**) □ La „Revista revistelor", Ştefan Aug. Doinaş se declară dezamăgit de o serie de note publicistice care „cădeau de acord a ne ataca lateral, pe motive cu totul deplasate din sfera preocupărilor exclusiv literare" şi care îl puneau astfel în „imposibilitatea de a lua atitudine în cadrul acestei reviste"; intervenţiei lui Doinaş i se adaugă un P.S. polemic (semnat R.C.L.) la adresa „Luceafărul"-ui, unde D.D. Roşca „întreprinde exegeza operelor din copilărie ale unora dintre membrii «Cercului Literar»", care – dat fiind că „atitudinea ideologică a revistei „Luceafărul" se confundă cu atitudinea de o viaţă întreagă a dlui prof. univ. D.D. Roşca" – ar trebui însoţită şi de o cercetare a colecţiei „Luceafărului": „deoarece anumite dedicaţii de pe cărţile din biblioteca dlui prof. univ. D.D. Roşca se dovedesc actualmente atât de oportune, ar fi de consultat revizuirea celorlalte cu dedicaţii azi inoportune".

IUNIE

1 iunie

● A. Dumbrăveanu evocă în „Fapta" pe ***Mihail Sebastian, camarad de redacţie***.

● În „Jurnalul de dimineaţă", Anton Bibescu evocă pe Mihail Sebastian: „prietenia noastră era bazată pe faptul că râdeam şi ne întristam de aceleaşi lucruri. Amiciţia noastră avea ca bază înţelegerea. Îi vorbeam de trecut şi el îmi răspundea de viitor. Se deschidea de sfârşitul acestui război care deschidea pentru el Europa" (***Un prieten***). □ Const. Vişoianu scrie şi el despre ***Mihail Sebastian***: „Acum, cu sufletul în lacrămi, eu nu pot însemna decât omenia, decât noblețea sa. [...] Şi dezinteresat cum rar se întâlnesc oameni în zilele noastre aprige. Când îi vorbeai de o chestiune materială, de un interes al lui, îl vedeai cum roşeşte, simţeai cum îl ofensezi. [...] Îi vedeai cum se desprinde de orişice discuţiune îl privea personal. Se ferea, cu o rară discreţiune, de laudă şi de răsplată. Îl întâlneam des în ultimii ani de prigoană şi nu mai ştiu dacă vreodată mi-a vorbit despre vreun necaz personal." □ O ştire anunţă ***Înapoierea aparatelor de radio. Dispoziţiile Ministerului de Interne***: „S-au dat dispoziţiuni autorităţilor administrative şi poliţieneşti pentru restituirea aparatelor ce au fost depuse de cetăţeni de la Aprilie 1941 şi până la data deciziunii menţionate mai sus."

● Petru Comarnescu scrie în „Timpul" despre ***Ironicul destin al lui Mihail Sebastian***: „Ajungând la libertatea socială pentru care militase şi luptase, avea să piardă cea mai elementară libertate: aceea de a trăi. Talent creator, moare înainte de patruzeci de ani, când unii abia atunci încep viaţa pentru opera definitivă. Făcând parte dintr-o generaţie măcinată de ideologii care au dus-o la pierzanie şi de atâtea lupte şi suferinţe ce au anulat-o în mare măsură, el ar fi fost printre puţinii s-o răscumpere, în mod covârşitor, prin creaţii temeinice. A şi răscumpărat-o, desigur, prin cărţile lui, care rămân, şi prin demnitatea comportării sale umane, prin amintirea luminoasă ce ne-o lasă acest om care a ocolit totdeauna entuziasmul şi care încă nu voia să fie judecat, ştiind că mai are atâtea de creat şi de rostit."

● Geo Dumitrescu semnează în „Victoria" textul ***La moartea lui Mihail Sebastian***: „Uluiţi de vestea aceasta absurdă, în neverosimilul ei, - ni se părea ieri laolaltă cu ceilalţi cinci sute de studenţi ai Universităţii libere, că asistăm, stângaci şi deplasaţi, la o scenă trecată. Străduindu-se din răsputeri să-şi reia sobrietatea firească, rectorul Universităţii, d. prof. Stoilov anunţa că Mihail Sebastian nu-şi poate inaugura cursul pentru care era programat, că nu şi-l va mai putea ţine... Împrejurarea, prin care câteva sute de prieteni şi admiratori aflau felul stupid în care Mihaul Sebastian îi părăsise – strângând inimile într-o aceeaşi înfiorare, îndemna în acelaş timp spre cea mai adevărată, cea mai potrivită dintre emoţii. Îl regretau acolo profesori,

demnitari ai culturii româneşti, foşti elevi şi auditori ai sclipitoarelor lui conferinţe: toţi însă se gândeau la prietenul pe care îl pierduseră, la omul-Sebastian care a dispărut. şi asta nu numai pentru că autocamionul criminal l-a izbit de caldarâm, cu nepăsarea săvârşirii unui fapt divers; nu numai pentru că Mihail Sebastian a murit ca *un om de pe stradă*. Am preţuit în Mihail Sebastian o experienţă de viaţă, nu patetică – nici autentică întotdeauna – dar foarte adesea emoţionantă încă înainte de termenul ei. A fost un om care s-a străduit să răzbată spre lumină, - şi drumul era chinuit prin desişurile personalităţii acestea cu tot dinadinsul complexe a omului modern – prin întortocherile şovăielilor atât de specifice aceluiaşi om modern, aşezat fără voia lui între vânturile unor răscruci istorice." □ Este reprodus ***Omagiul d-lui Perpessicius în numele A.R.L.U.S.-ului***: „Năpraznica pierdere pe care o suferă literatura românească prin trecerea la cele eterne a lui Mihail Sebastian, îndurerează deopotrivă şi secţia literară a artiştilor, al cărei distins membru prietenul nostru era, şi prin această, întreaga Asociaţie pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică în numele căreia îmi revine trista sarcină să vorbesc. Deplângem în sfârşitul absurd şi nedrept al lui Mihail Sebastian pe unul din cei mai străluciţi reprezentanţi ai scrisului românesc contemporan, aflat în pragul maturităţii, în plină şi luminoasă ascensiune şi care prin tot ceea ce a dat în roman, în teatru, în eseu, în critică şi în ziaristică şi-a marcat nu numai un loc de frunte, dar a şi pus temelia unei cariere literare de vaste orizonturi şi de adânci perforări. Scriitorul care între adolescenţă şi tinereţe debuta în nuvelă şi roman cu acute pagini de psichologie sentimentală, devenea în scurtă vreme nu numai unul din cei mai lucizi interpreţi ai prosutianismului de la noi, dar şi romancierul de temerară atitudine, pe care frământările sociale şi etnice nu-l speriau. În firava noastră litertaură antirasială şi progresistă, romanul *De două mii de ani* al lui Mihail Sebastian va fi cercetat întotdeauna drept documentul cel mai semnificativ al speciei reflectată în inteligenţa unuia din martorii cei mai credincioşi. familiarizarea balzaciană, din ultimii ani, şi asimilarea tuturor acelor izvoare epice, ar fi pus la îndemâna lui Mihail Sebastian nu numai substanţa unor studii critice, a căror elaborare o începuse, dar şi sugestiile pline de îndemn ale viitoarei şi fecundei sale opere de romancier. Suflet pur, hrănit la marile idealuri ale umanităţii, Mihail Sebasatian a consacrat apărării omului una din cele mai bogate activităţi ziaristice din ultimele decenii. Atitudinea lui inflexibilă din anii cei negri ai teroarei s-a văzut nu numai încununată de recunoaşterea unanimă, în lunile din urmă, dar şi solicitată, să participe, să-şi spună cuvântul. şi Mihail Sebastian n-a cruţat nici o osteneală, n-a refuzat nici un efort pentru că bogăţia inimei sale Mihail Sebastian înţelegea, zi, mai mult ca oricând, s-o pună în sluja societăţii. între orientările de dată recentă ale societăţii noastre, figurează şi Arlus-ul a cărui secţie literară, mândră să fi numărat pe Mihail

Sebastian printre membrii ei, nu se poate împăca cu gândul unei atât de nedrepte şi absurde dispariţii. în opere de apropriere (sic!) şi de strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică, pe care Arlusul o urmăreşte cu tenacitate, pregătirea, talentul, spiritul viu şi mai ales credinţa neclintită ce caracterizau pe prietenul nostru aşteptau să fie puse la contribuţie spre binele acestei convalescente societăţi româneşti..."

● În „România liberă", Virgil Ierunca îl invectivează pe „trădătorul" Knut Hamsun, pentru care „nu putem acumula destul dispreţ şi prea destulă repulsie".

● „Universul" (ediţia de dimineaţă) relatează pe larg desfăşurarea primei zile (30 mai) a procesului ziariştilor chemaţi în calitate de criminali de război în faţa Tribunalului Poporului (între alţii: Radu Demetrescu-Gyr – prezent, Pamfil Şeicaru – absent şi Ion Dobre [Nichifor Crainic] – absent). În următoarea săptămână, dezbaterile procesului vor fi publicate integral în ambele ediţii (de dimineaţă şi de seară) ale ziarului, dar şi în majoritatea celorlalte cotidiene.

2 iunie

● În „Scânteia", Mihnea Gheorghiu denunţă ***Legionarii români de la Paris***: „Lucian Bădescu, Cârciu, Mateescu-Frâncu, Nandriş, Horia Rădulescu, Cioran / lista e prea lungă pentru a-I aminti pe toţi aci, - feciorii lui Sima şi emisarii Antoneştilor, sunt giranţii României în Franţa, în timpul ultimilor patru ani. Colonia română de la Paris i-a respins în permanenţă iar intelectualitatea franceză i-a ocolit. Ei s-au simţit însă bine cu nemţii. Şi i-au servit cu devotement, precum porunceau banda şi „căpitanul". Misiunea lor în Franţa a fost să arate că România este definitive fascistă. Pentru aceasta, au încasat sute de mii de franci, atât din partea celor două ministere (Generalul Rosetti-Ică), cât şi din partea sucursalei lui Himmler la Paris. Unii din „camarazi" s-au retras, după debarcarea aliaţilor, odată cu Sturm-grupele SS, alţii au coborât spre Sud, în Spania, înspre „camarazii" falangişti. Alţii au rămas, să stârnească indignarea francezilor liberi şi ura coloniei române democrate. Ar fi oportun şi sănătos să fie chemaţi înapoi, în ţară toţi Kultur-nicii aceştia şi să fie judecaţi alături de cei ce i-au susţinut şi subvenţionat, şi alături de ceilalţi, pe care-i aşteptăm pe curând, în frunte cu şeful bandei, criminalul de război şi de derpt comun, Horia Sima. Şi fără îndoială că judecarea lor de către Tribunalul Poporului va scoate la iveală amănunte de seamă, în legătură cu rolul legionarilor în opera de distrugere a pretigiului moral al ţării, precum şi numeroase alte liste de criminali de război, care se cred la adăpost, continuând să unelteasscă şi să spere. Trădătorii trebuie să ştie că în ţara aceasta, vândută şi martirizată de ei, nu vor afla îndurare. Hitleriştii români din Franţa îşi vor primi pedeapsa meritată."

● În „Victoria”, Dan Petraşincu scrie despre ***Stefan Zweig şi psihologia nazismului***, sub pretextul că „Au apărut în româneşte recent încă două cărţi ale acestui mare scriitor modern – *Lupta în jurul unui rug* şi *Obsedatul*”, dintre care *Obsedatul* e „un mare curs psihologic împotriva nazismului”.

3 iunie

● Academia Română anunţă în şedinţă publică premiile; la secţiunea literară, Premiul Statului, Eliade Rădulescu, le revine lui Mihai Beniuc, A. T. Stamatiad şi Teodor A. Naum.

● Societatea Scriitorilor Români votează noile statute: este ales un consiliu de onoare format din G. Tutoveanu, Al. Rosetti, Ion Călugăru, F. Rudenco, G. Talaz, D. Niculescu Varone, Mihail Cruceanu, Pompiliu Constantinescu, Al. Philippide şi A. Toma.

● Într-un articol „pe marginea proiectului de Statut al Societăţii Scriitorilor Români”, apărut sub iniţialele P.P., „Scânteia” sugerează că proiectul de statut „nu trebuie să se mărginească numai la stricte preocupări de breaslă, el trebuie să cuprindă în el de la început şi cu hotărâre obligaţia de cultivare a scrisului românesc, în spiritul vremii şi punerea scriitorilor în serviciul masei largi populare, creând o literatură inspirată de popor, pentru popor”. □ Ion Călugăru scrie un articol despre ***Moartea scriitorului Mihail Sebastian***, în care aminteşte că scriitorul „a participat la lupta de eliberare pe linia trasată de mişcarea de unificare a patrioţilor, scriind la publicaţiile ilegale şi la «România liberă» la zilele dintâi, după 23 August”.

● Apare ultimul număr din „Universul literar” (nr. 18), în care văd lumina tiparului poemul *Stăm alături* de Dimitrie Stelaru şi poemul în proză *Întâlnire* de Petru Dumitriu (cu privire la acesta din urmă, Petru Comarnescu salută, tot în paginile numărului de faţă, trecerea scriitorului de la „neo-clasicismul” din *Niobe, Argonautica* şi *Preludiu la Electra* la „realismul anti-fascist” din *Greşeala*). □ Se încheie, cu o întârziere de o săptămână, cronica lui Perpessicius la *Compendiul* lui G. Călinescu, unde criticul semnalează un „viciu congenital” al cărţii: suita de „reacţiuni umorale” ce degajă „un discret iz de arhondologie”. □ G. C. Nicolescu semnează un articol panoramic despre „Viaţa românească”, prilejuit de „aproape patruzeci de ani de luptă şi devotament pentru ştiinţă”. □ Sub titlul ***Un mare învăţat***, Camil Baltazar îl evocă pe M. Gaster. □ În acest ultim număr revista publică unul din puţinele articolele „de direcţie” prezente în paginile sale, ***„Artă pentru artă”. Controverse pe o temă perimată,*** de Florian Nicolau, care se încheie astfel: „Arta propriu-zisă are [...] o intenţionalitate ce poate avea implicate morale, de cunoaştere sau sociale. Numai că nu este deloc nevoie, pentru ca asemenea implicaţii sociale să se exercite asupra societăţii, să se recurgă la un *stil tendenţios*. Operele de artă nu pot fi în acest caz decât nereuşite, iar implicaţiile lor sociale nefaste.” □ În articolul ***Generaţiile prezente***, Al. Piru

întreprinde o sistematizare a peisajului literar autohton prin prisma criteriului generaţionist (dispus sub forma teză-antiteză-sinteză), atrăgând atenţia că, deocamdată, „noua generaţie [...] nu vine faţă de generaţia imediat precedentă cu o antiteză”. □ În „Carnet literar”, Camil Baltazar prezintă ultimele apariţii editoriale (*Golem* de Gustav Meyrink, *Anii de ucenicie* de Mihail Sadoveanu, *Oamenii visează pâine* de Ieronim Şerbu, *Cântec de revoltă, de dragoste şi de moarte* de Geo Bogza, *Zile de lagăr* de Zaharia Stancu), precum şi premiile Societăţii Scriitorilor Români. Juriul (Victor Eftimiu – preşedinte, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca, H. Yvonne Stahl) a acordat următoarele premii: Premiul de poezie „Regele Mihai I” (100.000 lei) pentru *Anii de fum* de Zaharia Stancu, Premiul de proză „Nicolae Bălcescu” (100.000 lei) pentru studierea operei eminesciene de către Perpessicius, Premiul de poezie „Socec” (50.000 lei) pentru *Ora fantastică* de Dimitrie Stelaru, Premiul de proză al Societăţii Scriitorilor Români (50.000 lei) pentru romanul *Dincolo* de S. Gregor, Premiul instituit de Clementina Delasocola pentru cea mai bună nuvelă a anului (30.000 lei) pentru *Argonauţii* [sic!] de Petru Dumitriu.

● În „Victoria”, Ion Biberi scrie editorialul pe tema ***Tineretul şi pacea***: tinerii „Vor trebui să purceadă neîntârziat la o reeducare morală a tovarăşilor lor de generaţie. Le va reveni lor relul de a provoca în tineretul până rei rătăcit criza de conştiinţă şi îbdreptări, întoarceri din drum. Conştiinţele în adevăr progresiste nu pot rămâne în nici un caz pasive, închizându-se într-un univers de preocupări abstracte. Ele au obligaţii morale faţă de societate de a participa la această operă de reeducare morală.” □ Al. Dumitriu-Păuşeşti notează ceva despre ***„Sentimentalul” Brătescu-Voineşti***: „acest umanitarist aşa de trandafiriu în aparenţă, era în realitate un hultan de mare clasă. Sentimentalismul exagerat, lacrimile prea frequente şi înduioşarea promptă, ascund o realitate mult mai tristă. Brătescu-Voineşti, acest «sfânt», s-a întovărăşit cu asasinii Rădulescu-Lăptărie şi Prundeni şi folosind o celebritate nemeritată, a scris articole îndemnând la exterminarea evreilor. Apostolul s-a demascat şi trebuie pedepsit aşa cum merită.”

4 iunie

● În ultimul drept la cuvânt care i se oferă în cadrul procesului, Radu Gyr declară: „Am greşit. Am fost legat de mişcarea legionară.” (cf. „Universul”, ediţia de dimineaţă)

5 iunie

● Este pronunţată sentinţa în procesul ziariştilor: Pamfil Şeicaru, condamnare la detenţie grea pe viaţă – Nichifor Crainic, condamnare la 12 ani de detenţie riguroasă.

● Pornind de la procesul ziariştilor, „Scânteia” organizează o anchetă pe tema ***Intelectualii şi răspunderea îndrumătorilor de opinie publică***, punând întrebările: „1. Care credeți că a fost rolul ziariştilor fascişti la educarea celor care au săvârşit crimele bestiale şi jafurile fără scrupule din timpul războiului antonescian? 2. Cum vedeți legătura între ziarişti şi interesele poporului? 3. Ce credeți despre ideea de răspundere a intelectualilor față de opinia publică?”. Răspund C. Parhon („Rolul ziariştilor fascişti în formarea curentului sălbatec şi întunecat care a condus la alăturarea României în război alături de Germania a fost hotărâtor. Ei au orbit î întreagă massă de oameni şi au semănat sământa urii, a cruzimii, a criminalității şi a nebuniei. Dacă rolul lor afost hotărâtor rezultă că şi răspunderea lor trebuie să fie tot atât de mare. Guvernul şi massele democrate au sarcina să împiedice ca o astfel de presă să se mai nască vreodată.”), S. Stoilov („În formarea opiniei publice intelectualii au evident o mare răspundere şi cred că, în bună parte, la această emisiune se reduce rolul social al adevăratului intelectual. Răspunderea aceasta impune intelectualului datoria socială de a gândi şi de a se informa el însuşi cu mijloacele de care dispune, asupra problemelor mari sociale, politice, naționale care se pun azi poporului nostru.”), M. Sadoveanu („În împrejurările excepționale de mari prefaceri prin care trece lumea, datoria tuturor intelectualilor, deci şi a scriitorilor şi a gazetarilor, este să participe şi să îndrumeze comunitatea din care fac parte către idealurile pentru care a luptat, s-a jertfit şi a izbândit democrația. Cel care se dezinteresează şi nu-şi face datoria se elimină singur din viața națională. Şi ieri, în timpul agresiunii fasciste, rolul intelectualilor şi al gazetarilor a fost de îndrumare şi educație. Cei care au trădat idealurile umanității servind fascismul au făcut asta fie din lipsă de inteligență şi personalitate, fie în scopuri viclene de câştiguri personale. Răspunderea acestora din urmă în fața poporului este deosebit de gravă.”), Al. Rosetti („Ziariştii au dat criminalilor fascişti justificarea faptelor ce le săvârşeau; ei au sprijinit aceste fapte, prin formarea unei opinii publice favorabile. Ziariştii trebuie să aibă suficientă cultură pentru a cunoaşte în amănunte doctrina care convine cel mai bine aşezării sociale respective. Datoria ziariştilor este de a îndruma poporul pe calea cea bună. şi aceasta nu se poate face fără o solidă cultură, unită cu bunul simț. Răspunderea intelectualilor este mare, căci le revine sarcina de a forma opinia publică. Fiecare ziarist trebuie să ştie aceasta şi, în sensul cel mai larg, fiecare intelectual care, în sectorul său, deține o parte din opinia publică. Ideea de răspundere poate opri unele inițiative nelalocul lor; se dă o valoare deosebită rolului intelectualului, la statul modern.”) şi avocatul Mihai Magheru.

6 iunie

● În „Semnalul”, Milton G. Lehrer prefațează prin articolul ***Problema intelectualilor*** „o mare anchetă” care va continua în paginile ziarului în săptămânile următoare: „Azi, când după un război care a pus în primejdie

însuşi fundamentul culturii europene, intelectualii sunt chemați a contribui la cimentarea lumii de mâine alături de frații lor din celelalte domenii ale muncii creatoare, am socotit util să prezentăm părerile celor mai de seamă reprezentanți ai spiritualității româneşti asupra acestei vaste probleme de o importanță covârşitoare pentru zămislirea lumii de mâine.” Lehrer se referă pe larg la „turnul de fildeş”, care „nu reprezintă numai o superbă dezinteresare de restul muritorilor de rând, ci este o indirectă şi destul de vinovată complicitate la consumarea răului.” Ancheta din „Semnalul” va lansa următoarele întrebări: „1. Care este, după părerea Dvs., rolul pe care trebuie să-l îndeplinească intelectualul în societatea modernă, înțelegând prin intelectual omul care-şi închină viața realizării unui ideal pur spiritual, «preot al spiritului», cum îl numeşte Julien Benda?. 2. Socotiți că intelectualul trebuie să se închidă în turnul de fildeş al disciplinei sale spirituale, ignorând cu desăvârşire politicul şi ciocnirile de interese ale concetățenilor săi, urmând în aceasta exemplul lui Goethe care a preconizat «Să lăsăm politica pe seama diplomaților şi a militarilor», sau ei trebuie să-şi plece privirea asupra luptelor politice? 3. În acest din urmă caz, intelectualul care nu este străin de desfăşurarea vieții politice trebuie să-şi exercite rolul său de îndrumător sufletesc al masselor de pe înălțimea funcției sale spirituale (ştiințifice, literare sau artistice), sau trebuie el să coboare în piața publică pentru a lumina calea chiar din mijlocul învălmăşelii? Într-un cuvânt: trebuie el să fie «au dessus de la mélèe» sau «dans la mélèe»? 4. Într-o epocă în care cultura a realizat progrese uimitoare, ştiința, arta, filosofia şi literatura înregistrând capodopere de subtilitate şi de profunzime a gândirii, cum se explică isbucnirea a două războaie mondiale – purtate cu o violență neobişnuită – în mai puțin de jumătate secol? Socotiți că intelectualii secolului nostru şi-au făcut datoria sau ei au abdicat de la înalta lor misiune educativă? 5. Nu credeți că intelectualitatea germană a trădat înalta cauză a spiritualității europene, prima dată în 1914, când a susținut pangermanismul şi imperialismul german, şi a doua oară în epoca postbelică, când ea s-a aruncat în brațele nazismului cotropitor? 6. Care este rolul intelectualului în clipa de față şi care ar trebui să fie rolul său în viitor? Ce credeți despre cooperarea intelectualilor pe teren internațional?” □ Vor răspunde C. Parhon şi S. Stoilov, 7 iunie; Const. Titel Petrescu şi Emil Ottulescu, 8 iunie; Mihail Sadoveanu şi Nicolae Petrescu, 9 iunie; Iorgu Iordan, 12 iunie; Mircea Florian, 13 iunie; Eugen Herovanu, 14 iunie; Demostene Botez, 16 iunie; Şerban Cioculescu, 17 iunie; M. Ciucă, 23 iunie; dr. S. Oeriu, vicepreşedintele Comisiei române de armistițiu, şi A. Schwefelberg, avocat, preşedintele Asociației titraților evrei „Unirea”, 24 iunie; Jean Mouton, directorul Institutului francez de Înalte Studii din România, 28 iunie; Grigore T. Popa, decanul Facultății de Medicină din Bucureşti, 29 iunie. În numărul din 30 iunie, Milton G. Lehrer prezintă ***Concluzii la o anchetă***.

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță apariția unor noi volume la Editura „Cartea Rusă”: *Lumina vine de la Răsărit* de Mihail Sadoveanu, *Curcubeul* de Wanda Wasilievska (premiul „Stalin”), *Franța după capitulare* de Maurice Thorez (șeful Partidului Comunist Francez), *Răscoala din ghetoul Varşoviei* de B. Mark şi *Portretul* de Gogol. □ Acelaşi ziar anunță că, în urmă cu trei zile, Societatea Scriitorilor Români şi-a votat noile statute, alegând totodată şi juriul de onoare (Gh. Tutoveanu, Al. Rosetti, Ion Călugăru, Teodor Rudenco, Gh. Talaz, Niculescu-Varone, Petru Comarnescu, A. Toma, Pompiliu Constantinescu şi Al. Philippide) şi comisia de cenzori (Al. Cazaban, Emil Dorian, I. Biberi şi D. Corbea).

7 iunie

● Al. Philippide notează în „Victoria” pe tema ***Scribita, boală veche***: „[...] boală veche încă de pe vremea lui Horațiu, boală inofensivă în fond, a celor care cu orice preț vor să fie scriitori. Vanitatea literară e alt nume al acestei bolo. [...] Să nu ne plângem totuşi. Toți aceşti bolnavi de scribită sunt cititori fideli ai revistelor literare şi, într-o țară ca a noastră, cu un public cititor încă foarte mic față de numărul total al locuitorilor, ei formează partea cea mai mare a cititorilor de literatură originală.” □ „Cu prilejul unei aniversări”, Ion Biberi semnează artilolul ***Un scriitor democrat: Thomas Mann***, trecându-i în revistă biografia – cu precădere momentul exilului. □ Geo Dumitrescu stă ***De vorbă cu N. D. Cocea, directorul general al teatrelor***, despre Teatrul Poporului, recent înființat cu „concursul larg al guvernului, care, prin ministerul Artelor şi al Finanțelor şi deasemeni prin Confederația Generală a Muncii, ne-a pus la îndemână fonduri aproape îndestulătoare”: „teatrul poporului va lucra fără întrerupere. Un întreg şantier central va avea grijă să întrețină râvna şi roadele echipelor care vor cutreiera țara. O întreagă armată de actori ne stau la dispoziție. Oameni fără angajamente, debutanți, elemente noi, şi-au găsit un debuşeu neaşteptat şi sigur. Concursuri pentru autori şi traducători sunt menite să stimuleze şi producția dramaturgiei care stagnează de la o vreme. După cum ştiți, există deja deschis un concurs pentru piese cu subiect țărănesc, la care însă, regretabil, roadele sunt neînsemnate, exceptând o piesă a doamnei Maria Banuş - *Petrecere în familie* – care a şi fost reținută. În privința retribuirilor, teatrul nostru vrea să inaugureze un reguim progresist. Salariile actorilor şi cele ale lucrătorilor tehnici vor fi egale. Autorii – pentru piesele într-un act țărăneşti – vor primi la început o sută de mii lei, urmând să încaseze apoi drepturile legale de autor.”

8 iunie

● În „România liberă”, Virgil Ierunca scrie despre Albert Béguin, căruia „îi datorăm enorm pentru eforturile lui de a fi menținut sănătos spiritul Franței rezistente”.

● „Scânteia” salută cu satisfacție verdictul în procesul ziariştilor: ***Otrăvitorii de suflete şi-au primit osânda***. Este semnalată broşura *Topolovenii* a lui I. Ludo, „o revizuire făcută cu un ascuțit spirit polemic şi o logică strânsă, a atitudinii conducerii reacționare național-țărăniste față de problema rasistă”.

● N. Steinhardt scrie, în „Victoria”, despre ***„Cui îi bate ceasul”***, romanul lui Ernest Hemingway (*For Whom the Bell Tolls*): „E un amalgam, brut şi el, de elemente disparate. Puțin Proust (de la acre se reclamă orice psihologie de o sinceritate necruțătoare şi orice prezentare neunitară a caracterului omului), un antiromantism devenit azi comun (dragostea absolută, perfectă, sufletească şi trupească, realizată imediat – devenită, prin exces de simplificare, factice ca şi romantismul împotriva căruia se ridica), ideia că numai romanele lungi sunt serioase şi interesante, adică obsesia romanului-fluviu şi realismul (de la care a rămas doar îngrămădirea detaliilor şi valoarea acordată descrierilor în sine) constituie isvoarele literare ale cărții. politicește, autorul ne e prezentat în prefața traducerii românești (altminteri corectă şi frumoasă) ca un antifascist convins. O fi! Dar mi se pare că îşi manifestă convingerile neîndemânatec, poate da oricui nu citeşte prefața o senzație tocmai contrarie. Hemingway scrie un roman «obiectiv şi uman»: atunci de ce sunt povestite pe larg, cu mare lux de amănunte şi impresionante tablouri anumite fapte violente puse pe seama republicanilor şi de ce când e vorba de ale franchiştilor depănarea lor e amânată pe altă dată? Ni se arată «crimele» partizanilor guvernului legal; ne sunt înfățişați în culori sumbre şi crude aceşti oameni; pe ceillați îi zărim numai de departe, parcă neîntinați. aceasta e obiectivitatea?”

9 iunie

● În „Semnalul”, anchetei ***Problema intelectualilor*** inițiate de Milton Lehrer îi răspund Mihail Sadoveanu („Dintre intelectualii de la noi puțini s-au simțit arşi de neliniştile şi răspunderile pe care le avem față de țărănime, care alcătuieşte majoritatea covârşitoare a neamului românesc. Vorbesc de neliniște şi răspundere, nu în înțelesul pe care l-au dat unor asemenea cuvinte partidele politice, care au avut înscrisă în programul lor eterna problemă țărănească. Tot atât de puțini cărturari din generația mea s-au simțit solicitați de marile idealuri care frământă omenirea: democrație şi dreptate socială, izgonirea crimei războaielor dintre popoare, înfrățirea umană.”) şi Nicolae Petrescu.

● În „Ultima oră” Al. Cerna-Rădulescu scrie necrologul lui D. Tomescu, mort de tuberculoză (***Ultimul sămănătorist***).

● „Victoria” lansează ancheta ***Problemele Tineretului***, precizând că „cele mai bune răspunsuri vor fi premiate”: „Ancheta se adresează tuturor tinerilor din toate categoriile sociale. Răspundeți întrebărilor puse de Consiliul mondial al tineretului antifascist din Londra: 1-a. – Cum pot tinerii să ajute

ca Națiunile Unite să conlucreze în pace şi ca pacea să fie asigurată? 2-a. – ce putem face pentru ca tinerii, care au luptat împotriva libertății, să învețe cu vremea să participe la societatea democratică? Cum trebuie, deci, reeducat tineretul german? Sau tineretul legionar din România? 3-a. – Cum ne putem îngriji ca tinerii de pretutindeni, fără deosebire de naționalitate, să aibă posibilități egale de educație, muncă rodnică, asigurare socială şi nivel de viață sănătos? 4-a. – Cum poate fi înfăptuită Unitatea de acțiune a tineretului împotriva fascismului, în lupta pentru cultură şi progres? [La acestea, juriul a mai adăugat următoarea întrebare:] 5-a. – Care este însemnătatea pentru tineretul român şi pentru pregătirea Congresului mondial care se va ține în August, la Londra, - a Congresului tineretului antifascist balcanic din Belgrad, între 1-15 iulie?". Din juriu fac parte: „Mihail Sadoveanu, preşedintele de onoare al Tineretului Progresist; Prof. Mihail Ralea, ministru al Artelor; prof. S. Stoilov, rectorul Universității din Bucureşti; Gala Galaction; Perpessicius; G. Ivaşcu, redactoru-şef al ziarului Victoria; Călin Popovici, preşedintele Tineretului Progresist; Căpitan Gh. Nichita, din Divizia Tudor Vladimirescu; Iulian Petrescu, student." Premiul I e în valoare de 50 000 lei, al II-lea de 30 000 lei, al III-lea de 15 000, plus cinci mențiuni a câte 10 000 lei şi 20 de mențiuni în cărți, fiecare a câte 5 000 lei. □ Perpessicius are articolul ***Scriitori în suferință***: „pretextul de la care plecăm este tânguirea publică pe care scriitorii pensionari o adresară Ministerului de Finanțe pentru a-i semnala cum singuri ei au fost excluşi din sporurile, de bine de rău, acordate tuturor pensionarilor, civili şi militari, şi că prezentele lor pensii au încetat să mai fie de mizerie, fiind pur şi simplu jignitoare. [...] Că mai există astăzi, în epooca trufandalelor inaccesibile, că mai există pensionari (de elită, dragă Doamne) care primesc opt mii de lei pe lună, iată ceea ce frizează fantezia cea mai bogată şi este totuşi purul adevăr de vreme ce-l confirmă statele oficiale de plată. Dar că, astfel stând lucrurile, Statul nostru, acest părinte al tuturora, din care toți tragem, după faimoasa teorie a conului Leonida, ce şi pentru motivul ăsta n-are dreptul să fie cu unu mumă şi cu alții ciumă, poate îngădui un astfel de spectacol, iată că este, de bunăseamă, o gravă eroare. Întâi pentru că se autocalomniază lăsând să se creadă că numai scriitorii nu-i plac, în timp ce se prăpădeşte de dragul vedetelor de teatru şi cinema, de dragul sporturilor şi chiar al artelor plastice şi, după aceea, pentru că scriitorii aceştia pensionari n-au tăiat tot timpul câinilor frunze şi că, dimpotrivă, ei, pe de o parte şi înaintaşii lor pe de altă parte, au furnizat avecedarelor şi marilor momente naționale substanța delectărilor, facultative sau din oficiu. Mai simplu, mai practic şi mai categoric spus: scriitorimea întreagă alcătuieşte o familie solidă, ce-şi ajunge sieşi, cu bunurile ei morale şi materiale, fără să aibă nevoie să apeleze la caritatea publică şi nici să continue a face pe bufonii generoşilor editori. În ziua în care, după exemplul marelui nostru vecin Uniunea Sovietică, dăruita

Editură de Stat va fi luat ființă, exploatarea autorilor căzuți în domeniul public, încetând să mai fie un privilegiu al câtorva negustori de postumitate, va merge către singurul ei țel lăudabil: ajutorarea scriitorilor în viață, striviți de lipsuri şi de bătrânețe."

11 iunie

● În articolul ***Literatură şi '48*** din „România liberă", Virgil Ierunca extrage două „învățături" din experiența revoluționarilor paşoptişti: mai întâi, în ceea ce priveşte „etica de luptă a intelectualilor", că „cei care au susținut, au crescut şi format revoluția au fost şi oamenii de cultură, care au înțeles să se identifice cu aspirațiile imediate şi bune ale poporului"; apoi, că „toți căuzaşii revoluției [...] sunt şi continuă să rămână capitole împlinite ale literaturii", deoarece „literatura luptătoare rezistă tocmai pentru că ea angajează total conştiința celor care o fac".

12 iunie

● La ancheta ***Problema intelectualilor***, inițiată de Milton Lehrer în „Semnalul", răspunde Iorgu Iordan: intelectualul „trebuie să se pună în serviciul masselor aşa cum înțeleg acestea să fie servite: să se lumineze şi să le conducă în vederea realizării idealurilor, pentru care a fost creată specia umană. [...] După cum există o internațională a muncitorilor manuali, care-şi spune cuvântul în chestii de organizare şi atitudine muncitorească, cred că poate exista şi o internațională a intelectualilor, care să se pronunțe în toate problemele interesând soarta omenirii, pe deasupra năzuințelor fatal deosebite de la un popor la altul. Un fel de Liga Națiunilor".

● În „Victoria", Ion Biberi scrie despre ***Roger Martin Du Gard***. □ Al. Philippide anunță ***Oameni noi la Academie: Profesorul Iorgu Iordan***: „Împreună cu Mihail Sadoveanu, profesorul Iorgu Iordan aduce în Academia română spiritul vremurilor noi. Prin alegerea lui, Academia a făcut un gest de înnoire şi de progres."

14 iunie

● „Universul" (ediția de dimineață) anunță că recursurile înaintate de „ziariştii fascişti" (între care şi Radu Demetrescu-Gyr) au fost respinse de Tribunalul Poporului.

● Geo Dumitrescu salută noile programe de la ***Ora copiilor*** introduse de societatea de radio (cele vechi conțineau „acelaşi efort neputincios şi ridicol de a prelungi o educație retrogradă a naivității de a deruta revelațiile puternice şi realiste ale copilului atent mai mult la explorarea lucrurilor din jur decât la bietele prejudecăți ale basmelor cu cosânzene radiofonice") şi sfătuieşte: copilul „trebuie făcut părtaş din fragedă vârstă la viața societății, el trebuie educat în spiritul vremii, în cultul realităților şi al efectivului.

Candorile lui, disponibilitatea lui docilă trebuiesc exploatate cu abilitate în propriul lui profit şi, desigur, în acela al colectivităţii. şi în acest domeniu Uniunea Sovietică are un avans considerabil. Ne putem adresa cu grabă şi certitudine acestui sistem modern de educaţie care a furnizat umanităţii cele mai puternice, cele mai conştiente generaţii de apărători ai culturii şi civilizaţiei ei." („Victoria")

16 iunie

● ***Astupaţi cavernele!***, îndeamnă Geo Dumitrescu în „Victoria", notând că „autorităţile au dispus desfiinţarea adăposturilor aeriene. Acele simboluri ale spaimei şi ale întoarcerii la animalitate. Gropile, şanţurile, cavernele, în care ne goneau mâniile războiului, vor dispărea. Găurile de cârtiţă care au scormonit Cişmigiul, muşuroaiele îngrozitoare, în care omul îşi amintea ceva din preistorie, vor fi astupate. [...] sărbătoarea astupării lor n-ar trebui trecută cu vederea. Ea ar trebui organizată cu solemnitate."

17 iunie

● În „Semnalul", anchetei ***Problema intelectualilor*** iniţiate de Milton Lehrer îi răspunde Şerban Cioculescu: „închiderea intelectualului în turnul de fildeş nu poate fi în nici un fel justificată. Viaţa interioară însăşi, a temperamentelor contemplative şi reflexive, încetează de a fi un act solitar, de îndată ce ajunge la expresia cuvântului scris. Orice gând tinde către acţiune, prin însăşi puterea sa de a transforma cugetarea oamenilor şi de a le imprima o direcţie nouă. A cere intelectualului o ieşire obligatorie din modul alcătuirii sale sufleteşti care uneori nu s-ar putea împăca cu metodele acţiunii politice ar fi o constrângere ; n-aş putea consimţi la aceasta. [...] Dacă ar fi să mă limitez numai la cercul scriitorilor şi artiştilor noştri, în mijlocul cărora mă mişc, va trebui să spun că am fost dureros surprins de complicitatea unora dintre ei cu forţele barbariei militariste. Un mare om de ştiinţă şi scriitor (dinadins nu precizez sectoarele activităţii în care excelează) simţea nevoia să umble în pas de marş numai la gândul exaltant al victoriilor naziste; la căderea Franţei, în Iulie 1940 a scos un strigăt bestial de triumf, bucurându-se că-şi poate lepăda masca şi jubila în voie. [...] Astăzi, rostul intelectualului este de a se reabilita, ca să merite indulgenţa posterităţii. El trebuie să-şi dea contribuţia masivă la clădirea din ruine a unei lumi mai umane, însufleţită de marile idealuri ale echităţii sociale. INTELECTUALUL NU POATE FACE, într-un spirit egoist, act de apartenenţă la clasele privilegiate, pentru a prelungi nedefinit inegalitatea socială şi economică."

● Alexandru Lungu primeşte premiul de poezie „Ion Minulescu", în valoare de 50 000 de lei, oferit de Asociaţia „Prietenii lui Ion Minulescu"; din juriu

fac parte Claudia Milian-Minulescu, Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu, Perpessicius şi Adrian Maniu (cf. Fapta, 22 iunie).

● Petre Pandrea recenzează în „Democraţia", nr. 32, volumul *Zile de lagăr*, al lui Zaharia Stancu: „Moftangiii de ultimă oră şi de înghesuială au memorie scurtă. Nu le mai plac ochii albaştri şi glaciali ai lui Zaharia Stancu. Să le fie de bine! Se vor mai întâlni cel puţin douăzeci de ani în şir, de-acum înainte, cu aceşti ochi".

18 iunie

● „România liberă" anunţă numirea lui Al. Rosetti ca director al Fundaţiei Regale pentru Literatură şi Artă.

21 iunie

● Apare primul număr din „Dreptatea nouă", „organ de luptă naţional-ţărănistă", fondator: Anton Alexandrescu, director: Theo Simionescu. Pornind de la un articol al lui Virgil Ierunca din România liberă, Cagliostro se întreabă ***Ce face critica noastră?***: „De ce literatura noastră tânjeşte? Şi nu atât literatura de creaţie, ci în special critica. [...] lipseşte o critică la zi a operelor literare. Apar cărţi dar n-are cine să le recenzeze. Sunt procese literare dar n-are cine să le facă. [...] Massele noastre cititoare au nevoie de busola bunului gust...".

22 iunie

● În „Universul" (ediţia de dimineaţă), V. Chiril recenzează volumul de povestiri *Cartea pustnicilor* de Damian Stănoiu, care „ne farmecă şi ne câştigă de la prima pagină prin vioiciunea dialogului şi prin verva plină de humor gras şi sănătos".

23 iunie

● Noi apariţii la Editura „Cartea Rusă" sunt semnalate de „Universul" (ediţia de dimineaţă): *Forţa Rusiei* de N. N. Mihailov, *Varenca Olesova* de Maxim Gorki, *Problemele maşinismului în U.R.S.S. şi ţările capitaliste* de Georges Friedmann, *Povestiri din anii aceştia* de Ilya Ehrenburg şi *Continentul U.R.S.S.* de Mitiţă Constantinescu (ediţia a II-a).

24 iunie

● În „Democraţia", nr. 33, în cadrul anchetei lui Ion Biberi ***Lumea de mâine*** răspunde Anton Bibescu: „Am fost încă de la nouăsprezece ani, ceea ce se numeşte de stânga. Nu am putut suporta nedreptatea, sub orice formă s-ar prezenta în lume. Cred că ne aflăm acum în pragul în care omenirea este hotărâtă să curme această nedreptate esenţială, care a alcătuit până în prezent condiţia de viaţă a omului. Sunt sigur că eforturile conjugate ale

conducătorilor Națiunilor Unite vor duce la o îmbunătățire a soartei omului şi la o înlăturare a nedreptății în lume. Perspectivele pe care ştiința şi maşinismul le deschide progresului omenesc sunt nebănuite. [...] adevărata problemă a viitorului nu este de a crea omului momente de repaus, ci preocuparea de a se folosi în mod inteligent de aceste ore de răgaz."
● Articolul ***O inițiativă*** din „România liberă", exprimă satisfacția lui Virgil Ierunca determinată de decizia de a se traduce în limba rusă o antologie de poezie românească, precum şi versurile lui Mihai Eminescu. □ La rubrica „Obiectiv", Ulysse ironizează din nou „Revista Cercului Literar", „tot atât de uscată, de neactuală, de îmbătrânită", populată – cu excepția lui Radu Stanca – de semnături „provinciale şi oarecare".

25 iunie
● La rubrica ei de „Evocări", Martha Bibescu rememorează în „Jurnalul de dimineață" ***O vizită la Maxim Gorki***, la Yalta, pe când principesa avea 18 ani: „Nu l-am văzut pe Maxim Gorki decât o dată, dar l-am privit pentru totdeauna. Nu mi-a vorbit decât un ceas, dar îl aud şi astăzi."

28 iunie
● În „Semnalul", anchetei ***Problema intelectualilor*** inițiate de Milton Lehrer îi răspunde Jean Mouton, directorul Institutului francez de Înalte Studii din România: „nu ştiu cum să insist mai mult asupra acestei recomandări: *intelectualul trebuie să fie umil*. El trebuie să renunțe la un fals orgoliu. Niciun moment intelectualii nu trebuie să se considere ca făcând parte dintr-o clasă aparte, sau mai ales dintr-o clasă privilegiată. Darurile pe care le-au primit pot fi exercitate numai grație semenilor lor. Nu trebuie să uităm niciodată [...] că un simplu țăran sau un lucrător pot câteodată să depăşească, în domeniul inteligenței, pe marii savanți sau pe marii artişti ai acestei lumi."
● În ***De vorbă cu D. Mihai Beniuc, noul premiat al Academiei Române***, interviu de Geo Dumitrescu publicat în „Victoria", Beniuc (prezentat astfel: „Cu o prodigioasă inteligență, cu o uluitoare experiență şi lectură, cu un irezistibil farmec ardelenesc, d. Beniuc discută universal […] de asociații, cu o memorie inepuizabilă, cu un umor refractat, cu o filosofică reticență. D. Beniuc cunoaşte multe limbi, ştie multe lucruri despre viața peştilor şi a meduzelor, a văzut multe locuri exotice şi poate vorbi uşor despre viața maimuțelor sau despre cea a marinarilor bătrâni din forturi. O noapte întreagă ne-a povestit despre insula Hellgoland şi despre migrația păsărilor la lumina farului de pe stâncă") afirmă că „O primenire a literaturii noastre e posibilă numai parțial prin eliminarea acelor opere care au răspândit confuzionismul şi au susținut tendințele anti-democratice în țară. Mai eficace ar fi un control al scrisului în sensul promovării lucrărilor literare de ținută superioară, atât în ce priveşte calitatea limbii cât şi a atitudinilor şi ideilor

exprimate. [...] În acelaşi timp trebuie să se pună frână la răspândirea lucrărilor care mistificând direct sau prin limbaj confuz sănătosul sens progresist al istoriei au deviat spre false spiritualități mintea consumatorilor de valori intelectuale. [...] azi într-adevăr există o prăpastie între elita lectorilor şi popor. Datoria e a scriitorilor şi în special a celor tineri să întindă puntea peste abis şi să lege intelectualitatea de țărmurile rodnice ale sufletului popular. şezătorile literare, cititul în fața masselor, este una din căile de apropiere de popor şi de trezire a gustului pentru literatura frumoasă. [...] noi, porniți din popor pentru a decshide drum urmaşilor de jos, a trebuit, chiar în ce priveşte poezia, să lucrăm adesea cu dinamita şi cu târnăcopii, deosebire de înaintaşii noştri, giuvaergii şi rafinați ciselatori ai versului. Câteodată am fost mai aspri decât ei în expresie, dar gemetele surde, care prevesteau marea furtună, nu puteau să nu răzbească în scrisul nostru. Trăind într-un timp de mari tristeți şi de multă amărăciune, îndreptați totuşi cu fața spre către viitor, poezia noastră luase viziuni care cu lumină de rachete trebuiau să aprindă câmpul istoriei. Acum a sosit timpul marei reconstrucții, a marilor sinteze. Cei mai tineri ne-o vor lua înainte. Mai înainte chiar de a se fi ştiut precis cine au fost şi cine suntem. Generația noastră nu a dat critici. A dat numai câțiva luptători entuziaşti, câțiva spărgători de drumuri. Criticii generației anterioare au rămas ancorați în trecut. Poate noi înşine, acum după terminarea primei faze a luptei noastre, după crearea acdrelor pentru o literatură cu suflu larg, vom retrăi, căutându-le nimicnicia sau măreția, propriile fapte." □ Al. Philippide scrie despre ***Povestirile fantastice ale lui Gogol***. □ I. Ştefan are câteva considerații despre ***Specificul național şi Arta Universală***: „naționalul nu e acelaşi lucru cu naționalismul. [...] nu putem să nu subliniem faptul că literatura sovietică a înregistrat un reviriment al romanului istoric, că a cultivat specificul național, că a exploatat folklorul popoarelor din URSS, împărtățind astfel întregii lumi sufletul poporului sovietic. Şi nu putem să nu amintim că un Mihail Sadoveanu, deşi e un scriitor profund original, deşi în opera sa fondul național, specific poporului nostru, e inegalabil exprimat, n-a făcut din opera lui un instrument, o armă de luptă, de ură, ci un mijloc de cunoaştere, de transmitere a specificului nostru peste hotare."

29 iunie
● „Universul" (ediția de dimineață) relatează că, în cadrul Congresului „Frontului Plugarilor", Mihail Ralea a declarat că „acesta va sprijini din toate puterile acțiunea de curățire a conducerii statului de elementele fasciste, rămase din trecut".
● „România liberă" publică articolul lui Ilya Ehrenburg intitulat ***Verificare prin forța fierului***: „Am ştiut de la 22 iunie [1941] pentru ce luptăm: în asta a constat forța noastră. [...] Grandoarea poporului nostru s-a demonstrat mai

strălucitoare în anii încercărilor: nu prin roze se verifică tăria inimii, ci prin forța fierului." În același număr, Mihnea Gheorghiu scrie despre ***Răspunderea scriitorului tânăr***: „Oamenii trebuie să clădească și să lupte. Locul nostru este printre ei. Dar pentru aceasta trebuie să ne apărăm mai întâi de activitatea inofensivă a *ipocriziei nostalgice*, spre care se îndreaptă astăzi trădarea libertății. Ultimele invitații la călătoriile spre misticism și spre lumea delicată a ideilor fără țel, care au totuși țeluri bine definite la origine, ne bântuie, astăzi, revista literară."

30 iunie

● În „Semnalul" Milton G. Lehrer prezintă ***Concluzii la o anchetă***: „Din răspunsurile primite rezultă clar că intelectualitatea română, *în unanimitatea ei*, este conștientă de marea răspundere care apasă pe umerii ei și este decisă, în mod ferm, a-și închina întreaga ei activitate pentru triumful ideilor democratice, sigura chezășie a unei mai bune orânduiri sociale și a unei păci durabile între popoare."

● „Scânteia" anunță o emisiune de timbre cu supratxă cu chipurile lui Marx, Engels, și Lenin, „în scopul sprijinirii fondului cultural al Confederației generale a Muncii din România, destinat ridicării nivelului cultural al maselor muncitoare".

● În „Victoria", Al. Philippide scrie despre decăderea vechilor locuințe ale aristocrației: „sunt oameni care se înduioșează văzând aceasta. Cred că aceștI oameni își cheltuiesc zadarnic duioșia. Clădirile a căror decadență o plâng sunt de cele mai multe ori banale și urâte, incomode și insalubre, greoaie, construite fără nici un gust și n-au nicio valoare artistică. Prea puține prezintă un interes istoric. Tot atât de vană este și înduioșarea față de clasa căreia au aparținut odinioară aceste clădiri. Dacă este vreo aristocrație pe lume care să merite mai puțin să fie prețuită sau compătimită, apoi aceia este aristocrația românească, fără vechime, fără strălucire, fără originalitate (excepțiile nu dovedesc contrarul). Aristocrația aceasta, formată în ultima ei față mai mult din ciocoi, produs specific românesc, nu merită să fie plânsă." (***Transformări necesare***).

[IUNIE]

● Nr. 6 din „Revista Fundațiilor Regale" cuprinde un *Cântec de galeră* de Cicerone Theodorescu, grupajul *Fiul Omului* de Demostene Botez, versuri de Dimitrie Stelaru (*Trenul; L-am văzut; Pădure; Îngerul alb; Acum sunt eu*) și Ben Corlaciu (*Când nimeni nu era pe unde umblam; Poet*), poemul *Călătorii* de Sanda Movilă, nuvela *Grădina moartă* de Pavel Chihaia și povestirea *Euridice* de Petru Dumitriu. Tot în cuprinsul principal al revistei apar câteva ***Note asupra esteticii romanului*** de Ion Biberi, care tratează aici despre „subiect"/„fabulație" („Jucând rolul unui principiu de cristalizare și

ordonare interioară a vieții sufletești a autorului, subiectul nu va avea [...] o valoare în sine. El nu capătă valoare artistică decât în momentul în care îmbracă o expresie artistică; el poate avea o circulație întinsă înainte cât și după această realizare, putând fi utilizat de mai mulți autori, căci la fiecare dintre creatori subiectul va alcătui fermentul organizator al unei alte sinteze interioare."), iar Adrian Marino scrie despre ***Sir Philip Sidney și apărarea poeziei*** („Operă de diletant în cea mai fină accepție a cuvântului, *An Apologie for Poetrie* justifică din plin încercarea unei note valorificatoare, evadând cu oportunitate dintr-o sferă de lecturi contemporane destul de uscate. Prea începe a lipsi cultura clasică din publicistica europeană curentă și prea subiectele de actualitate par să domine!"). □ La rubrica de „Comentarii critice", Tudor Vianu analizează ***Originile metaforei***, combătând teoriile lui Vico: „Iată [...] că, în acord de altfel cu ancheta etnologică, metaforele nu sunt identificate în primele momente ale literaturii și iată că arhaismul lui Homer este stabilit nu din pricina caracterului metaforic al poemelor sale, ci tocmai din pricina lipsei mataforei din cuprinsul lor." Tot aici, Basil Munteanu publică studiul ***Muzica minulesciană***: „Minulescu realizează acest ultim paradox de a îngemăna un material pesimist cu cea mai optimistă dintre muzici, de a împleti disperarea cu bucurie, deprimarea fondului cu expresia triumfătoare a unei muzici iambice dintre cele mai viguroase și mai convingătoare..." □ La „Cronici", Virgil Ierunca recenzează volumul *Fleurs* de Ventura Gassol, iar Camil Baltazar scrie despre *Anii de fum* ai lui Zaharia Stancu: „ceea ce este consubstanțial acestei poezii și însușirea ei cea mai de preț este intuitiva, înnăscuta noblețe a țăranului (singura noblețe autentică) de a putea divina, simți și adera la durerea, pătimirea sau zbuciumul națiunii". □ La „Note", același Camil Baltazar comentează *Povestiri din anii aceștia* de Ilya Ehrenburg („scriitor specific al Uniunii Sovietice", dar și „scriitor european, atașat de Franța și de spiritualitatea de avangardă de acolo"), Ovidiu Drimba relatează despre ***Revizuirea barocului*** de către Eugenio d'Ors, iar Adrian Marino glosează despre *Amica mea Europa* (1939) de D. I. Suchianu, volum care, prin receptarea sa cvasi-nulă, dovedește „cât de puțin orientată și de perspicace este cronica literară de la noi".

● „Viața românească" (nr. 5-6) publică patru *Cântece de galeră* (*Îndemn*, *Balada, Zorii* și *Sfârșit*) de Cicerone Theodorescu, fragmentul de proză *Moartea lui Gheorghe Cucu* (din volumul *Oameni vechi*) de Mihail Sadoveanu, nuvela *Umbre* de Cella Serghi, traduceri din Petöfi (de Mihai Beniuc) și Poe (de P. P. Stănescu). □ În același număr al revistei, Mircea Florian publică eseul „Starea estetică", în care susține că nu există nicio diferență între frumosul din natură și acela din artă și că „experiența estetică fundamentală" rămâne „contemplarea" sau „gustarea". □ Tot în paginile acestui număr, Adrian Marino îl omagiază pe G. Călinescu în termeni

ditirambici: „unul dintre cei mai învățați oameni ai timpului şi în materie de literatură autoritatea cea mai competentă”, un intelectual care „îşi domină de departe epoca”: „d-l G. Călinescu ne apare drept un critic de valoare europeană. Ca român nu pot să nu simt bucurie, ca individ preocupat de propria-mi desăvârşire, întâmplarea îmi produce oarecare tristețe. Într-o cultură apuseană, pus în alte condiții de informație, de asimilare şi de public, d-l G. Călinescu ar fi putut să devină cu uşurință un Francesco de Sanctis, un Thibaudet, un Gundolf şi poate chiar mai mult. Ar fi avut pentru aceasta lărgimea de vederi, amploarea aspirațiilor şi puterea de asimilare, de muncă şi de creație. D-l G. Călinescu nu se poate însă realiza decât în cadrele culturii române, încă imperfecte, în mijlocul literaturii noastre, pe care o domină (fie că se admite sau nu acest lucru) cu atât de mare autoritate. De pe acum, d-l G. Călinescu este marele şi adevăratul critic al culturii române. O simplă întâmplare a destinului a voit ca să nu fie al oricărei literaturi occidentale.” □ La „Miscellanea”, revista publică un necrolog Mihail Sebastian, nesemnat. □ La „Recenzii”, D. I. Suchianu comentează *În umbra celulei* de Dr. Petru Groza (care, în opinia recenzentului, vădeşte „simț literar şi un mare interes pentru oameni”), Adrian Marino scrie despre *Anii de ucenicie* de Mihail Sadoveanu (totuşi, „față de abundența operei şi de profunditatea personalității întrevăzute”, aceste pagini „nu reprezintă decât nişte frunze dintr-un stejar bătrân şi stufos”) şi *T. Maiorescu şi posteritatea lui critică* de E. Lovinescu (cu numeroase obiecții, după care cronicarul concede că „volumul nu este integral lipsit de valoare” şi „cartea poate fi acceptată”). De altfel, ultima cronică cuprinde în filigran şi tentativa de a-l coborî pe autorul cărții pe o poziție inferioară lui G. Călinescu: „În ultimii ani de viață, sub certa influență a spiritului de emulație, în urma succeselor de istorie literară ale d-lui G. Călinescu, criticul imprimase şi el activității sale o orientare istoristă, aducându-şi aminte cu emoție de vechile monografii despre Asachi sau Negruzzi. Privind cu răceală, din punct de vedere al tehnicii istorice, nu se poate însă observa niciun fel de progres în această reîntoarcere la nişte vechi şi neperfecționate unelte.” Sau: „Deşi *Istoria literaturii române* i-a stat mereu în față (dovadă că observațiile despre lacunele culturii lui T. Maiorescu repetă de fapt pe acelea ale d-lui G. Călinescu), capitolele despre D. Zamfirescu sa Anghel Demetrescu sunt compuse într-un violent spirit de opoziție față de opinia criticului mai tânăr. Răbufnirea maximă se află însă în paginile respective, unde într-un amestec regretabil de program istoric, polemică şi digresiune, verdictele d-lui G. Călinescu sunt cenzurate până şi prin numărul voturilor contrarii.” De asemenea, Al. Piru recenzează drama *Năframa iubitei* de Ion Luca (sunt sancționate aici inexactitățile istorice, dar mai ales „sclifoselile stilistice”), poemul *Țara românească* de N. Davidescu („Preocuparea unică [aici, ca şi în celelalte cinci piese ale ciclului – n.n.] pare aceea de a divaga, adică de a

rătăci în trecut pe marginea întâmplărilor mai importante sau alese ca mai semnificative de poet.”), precum şi un grup calup de 3 cărți sovietice: *Cazacii* de Anatolie Kalinin („o mică epopee scrisă cu avânt, cu umanitate, cu un sentiment al tragicului şi cu umor”), *Aşa s-a călit oțelul* de N. Ostrovski („romanul noii condiții umane, istorie romanțată a regimului instaurat pe ruinele țarismului”) şi *Sala* [sic] *Nr. 6* de A. P. Cehov („Înțelesul tragic al nuvelei stă [...] în aceea că există o fatalitate a organizării sociale.”).

IULIE

1 iulie

● ***Poetul democrat, poetul progresist Mihai Beniuc a fost premiat de Academia Română pentru opera sa poetică***, anunță „Scânteia”.

● Apare primul număr din „Tinerețea”, „săptămânal de atitudine şi cultură progresistă”. Editorialul afirmă misiunea noii reviste: „Sădirea din nou în tineret, a credinței în valorile spiritului, a sentimentului de încredere şi de dragoste între oameni şi între popoare – va constitui, deopotrivă, grija de toată clipa a celor de la această revistă. [...] tineretul – muncitoresc, studios şi plugăresc – trebuie să se găsească unit şi în fiecare clipă alături de popor. Dincolo de toate despărțirile artificiale şi pe deasupra ideologiilor politice de partid, misiunea tineretului rămâne una singură: unică trebuie să fie de aceea, şi hotărârea şi voința sa. Iată de ce revista aceasta se adresează tuturor categoriilor de tineret, străduindu-se să îmbrățişeze, deopotrivă, toate preocupările şi să susțină toate interesele sale îndreptățite [...]”. □ Mihai Cosma scrie la cronica literară despre Geo Bogza, *Cântec de revoltă, de dragoste şi moarte*, şi despre Eugen Jebeleanu, *Ceea ce nu se uită*. □ La o revistă a presei este semnalată „Revista cercului literar”: „Este regretabil faptul că mai există unii oameni care îşi închipuie că arta îşi extinde binefacerile ei numai la un simplu «cerc» de intelectuali. Credem că ar fi timpul ca acești scriitori să părăsească «cercul vicios» în care s-au închis.” □ Eusebiu Camilar tipăreşte proza *Valea Hoților*, iar Geo Dumitrescu poezia *Ford*.

3 iulie

● În editorialul din „Fapta”, ***Absențe nemotivate***, Mircea Damian se referă la lipsa scriitorilor români dintr-o mişcare similară Rezistenței franceze şi întreabă:„ce-au făcut, ATUNCI, majoritatea scriitorilor noştri? Admit, iată, că n-au putut să activeze pe teren. Dar de scris, au putut să scrie? Toți cei cu care m-am întâlnit îmi spuneau că nu pot să publice nimic din pricina cenzurii, dar că abia aşteaptă «alte vremuri» ca să scoată ce au în sertare. Dar timpurile s-au schimbat de aproape un an de zile, şi din sertarele scriitorilor noştri n-a trecut nimic în vitrina librăriilor. În zece luni de zile, s-au tipărit

trei sau patru cărți originale scrise de autori profesioniști! Iar Societatea Scriitorilor Români numără peste 200 (două sute) de membri! Cred că această lipsă de activitate, această absență incalificabilă a scriitorului român din cea mai frământată epocă a veacului constituie o ruşine greu de spălat." Mircea Damian va reveni asupra subiectului în articolul ***Tinerețe pierdută*** („Fapta", 13 iulie): „Este din cale-afară de trist să vezi o întreagă pleiadă de tineri în care nu clocotește nimic, în care nu arde nimic. Nişte tineri fără energie şi fără ambiții, care nu activează în nici în fel, care au numai pretenții, care sunt «deştepți» şi «geniali», adică stupizi şi reci."

5 iulie

● În „Fapta", N. Comănescu răspunde polemic articolului „Om şi scriitor" al lui I. Ludo din „Răspântia" (15 mai, nr. 8): „arta pentru artă nici nu s-a născut cu partidele politice din România şi nici nu va muri cu ele. Păcat că d. Ludo (care în locul artei pentru artă vrea probabil tendință pentru tendință, ceea ce dintr-odată nu mai e nici dialectic nici inteligent) s-a grăbit [...]" (***Răspântiile d-lui I. Ludo***).

6 iulie

● În articolul ***Responsabilitatea ideilor*** din „Universul" (ediția de dimineață), Gabriel Țepelea consideră că printre responsabilii morali ai crimelor naziste se numără şi Nietzsche şi Spengler şi recomandă „să ne debarasăm de misticisme". □ În acelaşi număr, Editura „Cartea Rusă" anunță organizarea unui concurs literar cu tema *Cum vede tineretul progresist din România activitatea şi realizările tineretului sovietic în războiul anti-fascist.*

● Perpessicius semnează în „Victoria" editorialul ***Redescoperirea Rusiei***: „Kievul şi învățatul său păstor sufletesc Mitropolitul Petru Moghilă, surghiunul de bună voie ales al principelul Dimitrie Cantemir, legendele cu iz romantic şi ambasada până în țara Chitailor a spătarului Nicolae Milescu, Antioh Cantemir şi altoiul său moldav în poezia rusească, dimpreună cu toate schimburile şi împrumuturile politice, literare şi artistice ale ultimului veac de la Kiseleff încoace, sunt tot atâtea dovezi că drumul vine de foarte departe şi că, în ciuda labirinticelor aventuri ale istoriei contemporane, firul lui n-a fost rupt niciodată."

7 iulie

● Iorgu Iordan, revenit din URSS, ține la A.R.L.U.S. o conferință despre ***Activitatea filologică sovietică*** (cf. „Scânteia", 13 iulie)

8 iulie

● ***Mai multă memorie!***, îndeamnă Al. Philippide în „Victoria": „Trecem fără îndoială printr-o perioadă de dificultăți materiale. Sunt dificultăți care nu ne

ating numai pe noi, ba chiar pe noi ne ating mai puțin decât pe alții. nu demult s-a anunțat că în Anglia, țară învingătoare, rațiile alimentare s-au micşorat în mod simțitor. şi aceste rații erau doar micşorate destul, era rațiile de război pe care Englezii le suportă de şase ani! La noi, după publicarea cifrelor colosale care exprimă furturile şi distrugerile făcute de oamenii lui Antonescu în Transnistria, mai sunt încă oameni care mormăie nemulțumiți că anumite alimente se dau încă cu porția şi nu se dau în fiecare zi! Şi să se noteze că n-a fost vorba, ca în învingătoarea Anglie, de o reducere serioasă a rațiilor alimentare! [...] Ciudată lipsă de memorie! Toți aceşti nemulțumiți ar trebui să-şi aducă aminte de vremurile nu prea îndepărtate când țara era amenințată să devină teatru de război, când alarmele şi bombardamentele aeriene se țineau lanț, când infama alianță cu bandele lui Hitler umplea de amărăciune, de ruşine şi de revoltă sufletele tuturor Românilor care nu-şi pierduseră bunul simț şi demnitatea."

11 iulie

● Ion Călugăru semnează în „Scânteia" un omagiu lui E. Lovinescu, văzut ca un critic de autoritate şi ca spirit democrat: ***Despre lipsa unui critic***. Întrebarea pe care o lansează este de ce nici unul dintre criticii mai tineri (Tudor Vianu, Perpessicius, Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu) „nu este socotit *criticul*": „literatura română cunoaşte în ultimul deceniu numeroşi critici, unii de mare talent, dar nu are un critic".

● În „Victoria", Al. Philippide scrie despre ***Gorki povestitor şi memorialist***.

13 iulie

● „Scânteia" publică o listă a epurărilor din presă, operate printr-o decizie a Consiliului de Miniştri. Printre excluşii definitiv din „dreptul de a profesa funcția de ziarişti" se numără Nicolae Davidescu, Ion Sân-Giorgiu, Vladimir Ionescu, Victor Medrea, Nicolae Batzaria, George Racoveanu, Ion Cantacuzino. Dintre cei excluşi pe cinci ani fac parte Ion Anestin, Petru Manoliu, Radu Dragnea, Nicolae Crevedia. Pe doi ani este suspendat Ion Vinea, pe un an Radu Tudoran.

● „Victoria" are o pagină ***În memoria lui Mihail Sebastian***; scriu texte scurte sau mai consistente Andrei Tudor („La anul, când colegii săi se vor întâlni să serbeze, trist, 20 de ani de la terminarea liceului, la masa comună, în locul de frunte, pentru cel mai dăruit dintre toți, un scaun va fi vacant şi un pahar, disponibil."), Al. Rosetti („Talentul lui Mihail Sebastian era multiplu: romancier, critic literar, eseist, conferențiar şi, mai presus de toate, dramaturg. Polemist încercat, cartea lui *Cum am devenit huligan* a rămas în toate memoriile. Ultimele lui lucrări de dramaturgie întrec producțiile lui anterioare. Broşurile pe care le-a scris cu prilejul loviturii de stat de la 23 August 1944 vădesc aceeaşi vervă tinerească. I se pregătea, în felul acesta, o

carieră lungă şi glorioasă, cu răsunet în afară de graniţele ţării. Victimă a unui destin tragic, el moare înainte de a-şi fi dat toată măsura.”), Ion Călugăru (***Din jurnalul unui scriitor. Notă despre Mihail Sebastian***: „Sebastian era sau îi plăcea să se creadă omul de la Dunăre, în viaţa căruia totul e prevăzut în itinerariul şlepului care încarcă grânele la Brăila ca să le ducă în altă parte. Mă gândesc cu amară tristeţă, că accidentul a fost totuşi ceea ce a rămas caracteristic din scurta, din neîmplinita lui viaţă. Accidentul a jucat rolul de căpetenie în defsăşurarea acestei vieţi care tindea să fie ordonată, potolită. Poate că în sinea sa păstrase o urmă de superstiţie: încrederea în steaua lui.[...] ...Ani de zile nu ne-am văzut, nu ne-am întâlnit. După 23 August, în cele dintâi zile, când Capitala mai era bombardată de avioanele nemţeşti, ne-am întâlnit din nou, la mese de lucru învecinate: la România liberă. M. Sebastian trecuse prin experienţe prea multe ca să fi înţeles că trebue să caute a evita accidentalul din gândirea, din acţiunea lui. Simţise unde a dus gândirea care înălţa pitorescul, accidentalul, ca să acopere modestele, justele puncte de vedere: la gălăgia fascismului biruitor, la tragedia planetară care a costat milioane de vieţi. un accident stupid a curmat totuşi existenţa lui în clipa când aşteptam împlinirea ei într-o formă cirespunzătoare aspiraţiilor a milioane de oameni. Întâmplarea a jucat un rol covârşitor în viaţa lui Mihail Sebastian şi aceasta nu-i întâmplător.”) , Ieronim Şerbu (***Antifascistul***: „credea cu toată puterea fiinţei sale în derpturile examenului critic, al raţiunii şi al obiectivităţii. El a suferit un puternic şoc moral, izolat pe de-o parte de propriii săi coreligionari şi pe de altă parte eliminat din sânul colectivităţii româneşti. Mihail Sebastian însă voia să-şi păstreze până la urmă prerogativele inteligenţii, nefăcând nici o concesie afectivităţii ce ar fi putut altera limpiditatea judecăţii sale. Eroarea sa era dublă. Nu putea trăi în vid, şi încercarea de a-şi explica poziţia ideologică adversă era inutilă, mai ales că în practică ea ţintea la exterminarea sa fizică. De acest lucru avea să-şi dea seama foarte curând. Ceea ce câştigase în schimb era o ruptură definitivă, categorică cu un trecut de care-l ţinuse legat unele legături sentimentale. De aceea ni s-a părut o gravă impietate săvârşită la înmormântarea sa, când cineva evocând acest trecut a încercat să-i atribuie afinităţi cu un om şi o ideologie contestabile. A fost simplă întâmplare prezenţa sa alături de un om în care a crezut cu toată naivitatea tinereţii. Prefaţa la *De două mii de ani* l-a vindecat, dându-i conştiinţa marii primejdii ce ameninţă nu numai comunitatea sa, ci însăşi umanitatea. şi devenise un adversar ferm al dreptei, de astădată în mod deschis, public.”), Petru Comarnescu (***Destin ironic***: „Destinul lui Mihail Sebastian a fost cumplit de ironic. Raţionalist lucid, avea să trăiască deceniul iraţionalismului şi al urii între oameni. Ajungând la libertatea socială pentru care militase şi luptase, avea să piardă cea mai elementară libertate: aceea de a trăi. Talent creator moare înainte de patruzeci de ani, când pentru unii abia

atunci începe viaţa pentru opera definitivă. Făcând parte dintr-o generaţie măcinată de ideologii care au dus-o la pierzanie şi de atâtea lupte şi suferinţe ce au anulat-o în mare măsură, el ar fi fost printre puţinii s-o răscumpere, în mod covârşitor prin creaţii temeinice. A şi răscumpărat-o desigur prin cărţile lui care rămân şi prin demnitatea comportării sale umane, prin amintirea luminoasă ce ne-o lasă acest om care a ocolit totdeauna entusismul şi care încă nu voia să fie judecat, ştiind că mai are atâtea de creat şi de rostit.”), Mircea Şeptilici, Ury Benador (***Pentru Mihail Sebastian***: „O viaţă în profundă contradicţie cu ceea ce ar fi vrut poate să fie, s-a încheiat printr-o moarte care a contrazis-o la rândul ei strident. Prin naştere plebeu, Mihail Sebastian a cultivat – din intimă necesitate sufletească sau mai degrabă joc al împrejurărilor – cercurile cărora li se zice de «aristocraţie spirituală şi socială»; prin origine şi temperament obligat să fie luptător pentru dreptatea celor mulţi şi năpăstuiţi, Mihail Sebastian s-a refuzat – poate din deficienţa temperamentală – baricadei, mulţumindu-se să militeze din ceea ce se numeşte «turnul de fildeş».”), Geo Bogza („Omul acesta pentru care un cuvânt era destul să sufere aproape mortal, a fost sortit să dispară într-un fapt divers, de o brutală materialitate.”), Anton Bibescu („Mihail Sebastian mi-a fost prieten. Cu doisprezece ani în urmă, când prietenia noastră s-a înfiripat, el nu era nici tânărul promiţător, nici debutantul timid. Era Mihail Sebastian, - matur în toate actele şi gândurile sale, era scriitorul şi gazetarul de talent în plină şi rodnică dezvoltare. Asta nu înseamnă că Sebastian nu era plin de tinereţe, plin de elan şi luminos de generozitate. Dar era mai presus de toate prietenul - şi eu m-am bucurat de această prietenie până la ultima convorbire cu el, - două ore înainte de a fi atât de absurd ucis pe caldarâmul străzii.”), Jean Mouton („Cu câteva săptămâni înaintea morţii sale, Mihail Sebastian făcuse – în ciclul conferinţelor pe care Institutul Francez le consacră gândirii sociale la scriitorii francezi – un foarte frumos expozeu asupra *Gândirii sociale la Balzac*. Expozeu solid şi plin de nuanţe. Mihail Sebastian îşi propunea să plece în Franţa de îndată ce i-ar fi fost cu putinţă, pentru a-şi continua acolo studiile balzaciene. În dimineaţa zilei în care urma să-şi deschidă cursul la Universitatea Liberă, cu subiectul *Balzac şi timpul său*, Mihail Sebastian şi-a găsit o moarte atât de năprasnică. Moartea lui Mihail Sebastian este o mare pierdere pentru viaţa intelectuală a României, şi o pierdere tot atât de mare pentru viaţa intelectuală a Franţei.”), Michel Dard, S. Benari („L-am întâlnit pe Mihail Sebastian nu cu mult timp înainte de accident. Îl rugam să iasă din pasivitate şi să reînceapă a face «gazetărie». Dar din cele două întâlniri ale noastre, Mihail Sebastian rămăsese pe poziţie. Nu mai vroia să reînceapă «comerţul» cu actualitatea din care se retrăsese cu deziluzie. Vroia să-şi termine cartea la care lucru şi care trebuia să fie o oglindă a unui trecut apropiat care-l obseda prin nedreptăţile de care fusese plin. Mihail Sebastian se prezenta ca un om cu o rană mereu deschisă. Nu

putea – mai ales – să uite.”), Perpessicius („mi-ar plăcea să ştiu că unul din pioşii lui prieteni s-a hotărât să strângă într-un volum întreaga lui corespondență. Ca şi maestrul său, Marcel Proust, Mihail Sebastian a fost un epistolier predestinat. În scrisori, sensibilitatea scumpului nostru prieten are ceva din strălucirea de aur şi dolentă a albinei prinsă în fildeş.”).

15 iulie

● Ion Caraion publică în „Fapta” articolul ***14 iulie 1789 – O dată care despică destinul Franței în două***, pe o primă pagină dedicată în totalitate materialelor despre 14 iulie. □ La rubrica „Marginalii”, N. Comănescu face un portret vitriolat lui Adrian Marino, văzut în calitatea de aspirant la un post universitar.

● Maria şi Saşa Pană publică în „Orizont”, nr. 17, sceneta instructivă *Hai să pregătim o şezătoare!*

● În „Victoria” scriu despre căderea Bastiliei Ion Biberi (***14 iulie***), Geo Bogza (***14 iulie 1939-14 iulie 1945***), Valentin Silvestru (***Tineretul Revoluției Franceze***) şa.

16 iulie

● Este ratificat acordul de colaborare economică dintre România şi URSS, semnat la Moscova pe 8 mai.

● În „Dreptatea nouă”, O.(scar) L.(emnaru) îl intervievează pe Victor Eftimiu, preşedintele S.S.R., care anunță întocmirea unei legi prin care „se lămuresc odată pentru totdeauna raporturile dintre scriitori şi editor, dintre autorii dramatici şi directorii de teatru”; legea mai stipulează că „Traducerile de cărți sau piese nu mai pot fi făcute de azi înainte decât de persoane calificate, membri ai Societății Scriitorilor Români, a căror semnătură e o garanție că traducerea va fi cel puțin onorabilă.” (***De vorbă cu maestrul Victor Eftimiu, preşedintele S.S.R.-ului***).

● Virgil Ierunca se pronunță, în „România liberă”, pentru „reorganizarea” regimului traducerilor, dar se declară împotriva diminuării lor.

17 iulie

● „Scânteia” aniversează căderea Bastiliei prin articolele ***14 iulie*** al lui M. Florescu şi ***Revoluția franceză şi literatura*** de Silvian Iosifescu. Întreaga presă dedică ample materiale retrospective evenimentului.

19 iulie

● „Dreptatea nouă” dedică o pagină comemorării a „Doi ani de la moartea lui E. Lovinescu”; scriu Dan Petraşincu (***Lipsa lui E. Lovinescu***), Oscar Lemnaru (***Cenaclul lui E. Lovinescu***), Ieronim Şerbu (***Spiritul lovinescian***).

20 iulie

● „Universul” (ediția de dimineață) trage un nou semnal de alarmă cu privire la „criza hârtiei”.

21 iulie

● ***Se întorc prizonierii*** este titlul editorialului semnat de Ion Caraion în „Fapta”: „E, aceasta, dovada certă şi imediată, că puternicul nostru vecin nu pune la îndoială efortul făcut de guvernul Petru Groza pentru democratizarea țării şi e documentul viu al felului cum URSS-ul înțelege să-şi păstreze angajamentele luate. Nu rămâne decât să ne pătrundem de acest semn de bunăvoință largă şi să-l apreciem la cea mai justă dintre valorile lui!” □ Mircea Damian îşi aminteşte de ***E. Lovinescu***, regretând absența „îndrumătorului spiritual, întotdeauna binevoitor şi apropiat față de toți. Căci pe el nu-l interesa nici clasa socială, nici originea etnică, nici chiar caracterul – ci numai talentul şi pasiunea ce-o puneai în slujba lui.”

● În „Victoria”, Geo Bogza scrie despre ***O aniversare şi concluziile ei***: „în Spania, exact acum nouă ani, în ziua de 19 Iulie 1936, izbucneau evenimentele care repede aveau să devină pentru dictatorii Europei un copios prilej de a-şi experimenta cinismul şi munițiunile.”

22 iulie

● Ion Biberi adresează câteva ***Cuvinte către tineri*** („Tinerețea”, nr. 4): „Aş vrea să vă arăt că vă aflați la o răscruce de istorie, în care sunteți obligați să alegeți, să luați atitudine. Pasivitatea, indiferența sunt, în prezent, cu neputință: înseamnă laşitate, dezerțiune.” □ Revista reproduce poezia *Toboşarul timpurilor noi* a lui Mihai Beniuc.

23 iulie

● În urma unei vizite în U.R.S.S., Mihail Sadoveanu scrie despre ***Leningrad*** în „Jurnalul de dimineață”. □ Gala Galaction evocă cunoştința din tinerețe cu ***Radu Baltag*** (pseudonim al celui devenit ulterior cunoscut sub numele Adrien Le Corbeau).

24 iulie

● N. Steinhardt publică în „Victoria” ***Vedere din Ausschwitz***, pornind de la „jurnalul sonor făcut de operatorii sovietici la lagărul de la Auschwitz”: „Cuvintele, spuse sau scrise, nu sunt suficiente; oricât de sincere, oricât de tari sau de abile. Imaginile, dure şi nemiloase, nu mai permit nici o îndoială, nici o diversiune, nici o reticență. Ajunge un cadavru cu aspect de ilustrație pentru apocalips, sau chiar mult mai puțin: un tartan aruncat peste umeri care tremură, nişte mâini care se frâng, o pereche de ochelari zvârlită.Lămuresc pe deplin, vorbesc cu cea mai mare elocință, conving sufletele cele mai

indiferente. [...] *Ausschwitz* [...] e prin definiție sortit să poată reproduce numai finalul, rămășițele, adică partea cea mai puțin rea; ce a fost viața zilnică acolo, ce a fost lenta scurgere a minutelor în acel iad organizat ne putem doar închipui. Dar sper că oamenii cumsecade au destulă imaginație pentru a reface cu gândul aceste vieți și, măcar o clipă – într-o străfulgerare – a o retrăi."

25 iulie

● Henri Wald scrie în „Victoria" despre ***Pedagogoa desvățării***: „Înainte de a începe construcția, trebuie să se curețe terenul. Înainte de orice pedagogie, să se pună în funcțiune pedagogia desvățării. Până la un «da!», consimțit de toată lumea, va trebui să strigăm, la fiece pas, fiecărui neghiob care mai crede că antisemitismul este o soluție socială, sau războiul «un rău necesar», nu!, nu!, nu!..."

28 iulie

● „Scânteia" semnalează ***O carte despre războiul din răsărit***: *Războiul lui Ion Săracu*, de Cezar Petrescu, „o carte net antihitleristă" care „descrie războiul injust, războiul criminal pornit împotriva Uniunii Sovietice de către clica fascistă a lui Antonescu". „Totuși anumite pasagii ... lasă cititorului impresia că autorul ar avea nevoie să fie temeinic lămurit asupra problemelor tratate."

29 iulie

● În articolul ***Exil și literatură*** din „România liberă", Virgil Ierunca realizează o paralelă între exilatul romantic și cel modern. Dacă primul e „dramatic", ultimul e „liric": „Modernul nu expune, ci trăiește; el consumă realitatea, cu acea obiectivitate lirică, pe care o regăsim, ca dominantă – în toate actele lui esențiale".

[IULIE]

● „Revista Fundațiilor Regale" (nr. 7) publică poeme de Tudor Arghezi (*Doi frumoși, Epitafe, Transfigurare, Coșarul alb*), Mihai Codreanu (*Muzei mele literare, Chemarea florilor, Iarba Dracului, Spre culmi, Autograf, Melancolie, Invectivă*), Cicerone Theodorescu (*Somn fericit, Neue Ordnung, Refugiul din munte, Mesaj*), un fragment din *Cartea Oltului* de Geo Bogza, nuvela *Zi de petrecere* de Dan Petrașincu, poemul în proză *Arlechin* de Petru Dumitriu și povestirea *Valea Hoților* de Eusebiu Camilar. Tot în sumarul revistei, N. Steinhardt evocă ***Personalitatea lui A. Gide***. □ La „Comentarii critice", Tudor Vianu scrie despre ***Funcțiunile metaforei***: filosofică, psihologică, estetică (sensibilizatoare, compensatorie, amplificatoare, unificatoare): „Observațiile mai noi ale fiziologiei limitează [...] legea

specificității simțurilor și, o dată cu aceasta, valoarea ei pentru explicarea metaforei. Părerea noastră este că încercările psihologiei de a lămuri misterul metaforic au avut mai degrabă rolul negativ de a scoate în evidență faptul că metaforele n-ar fi posibile dacă între diferitele aspecte ale universului n-ar exista asemănări reale, afinități și înrudiri pe care este tocmai rolul metaforelor de a le pune în lumină, ca unul din cele mai fine instrumente de cunoaștere ale spiritului omenesc." □ În secțiunea de „Cronici", Al. Ciorănescu publică studiul ***Descoperirea Americii și romanul cavaleresc***: „poemele și romanele cavalerești [...] n-au rămas fără influență nici în lumea conquistadorilor. Priviți din punctul nostru de vedere, aceștia din urmă sunt o serie fericită de Don Quijote care au reușit. [...] au reușit pentru singurul motiv că descoperirea lui Columb le pusese la îndemână ceea ce nu avusese bietul cavaler constrâns să se lupte, în lipsa zmeilor, cu morile de vânt: o lume nouă, în care fantezia nu mai trebuia să fie stoarsă pentru a silnici efecte de surpriză, un orizont atât de larg deschis, un inedit atât de vast și atât de potrivit închipuirilor romanești." Tot aici, Lucia Demetrius scrie despre louis Bromfield, Silvian Iosifescu despre John Steinbeck, Ovidiu Drimba despre Miguel de Unamuno, iar Iorgu Iordan despre N. Cartojan. Camil Baltazar comentează antologia de *Poezii muncitorești,* realizată de M. Sascuteanu. □ În două „Note", Mihail Sebastian este comemorat de către Camil Petrescu („rațiune liniștită în diversitate, sentimentalism jugulat, echilibru analitic, o duioșie intelectuală cu fulgurații cu grijă atenuate") și Petru Comarnescu, care consideră că „scepticul și individualistul de odinioară devenise, în fața realității și a suferințelor încercate atât de cumplit de el și ai lui, un luptător pentru demnitatea umană, pentru libertatea creației artistice, pentru o lume mai echitabilă" (***Ironicul destin al lui Mihail Sebastian***).

AUGUST

4 august

● În „Veac nou", nr. 35, Mihai Beniuc scrie despre ***Omul nou***, care, „uitându-și de persoana proprie, reducând-o la strictul necesar existenței biologice, se transformă în energie și în valoare colectivă". □ Este reprodusă conferința ***Literatura în Uniunea Sovietică*** ținută de Mihail Sadoveanu la Congresul general al A.R.L.U.S.-ului.

● Într-o serie numită „Pe marginea literaturii polițiste" N. Steinhardt scrie în „Victoria" despre ***Sherlock Holmes***; va continua cu ***Edgar Wallace***, 14 august; ***Un polițist filosof***, 30 august; ***Trei mari detectivi***, 1 septembrie; ***Domnul Wens***, 9 septembrie.

6 august

● Mihail Sadoveanu semnează în „Jurnalul de dimineață" textul ***Veac de frământări. Note pe marginea unei cărți***, vorbind despre cartea lui Lucrețiu

Pătrăşcanu, *Un veac de frământări sociale, 1821-1907* (Editura „Cartea Rusă”, 1945), care „se dovedeşte bine făcută şi binefăcătoare. [...] întrebuinţând metode riguroase, descărcate de prejudecăţile obişnuite la noi, domnia-sa deschide o lumină de adevăr asupra trecutului nostru.”

● În „România liberă”, Aurel Baranga recenzează traducerea din *Cum s-a călit oţelul* de N. Ostrovski, lăudat ca scriitor, dar, mai ales, ca om: „Ceea ce mi se va părea [...] mereu turburător este viaţa lui, care învaţă individul modern un mare adevăr: că omul se poate într-adevăr depăşi. Numai că depăşirea condiţiei umane nu este posibilă decât dacă omul trăieşte prin forţele latente ale mulţimii, aşa cum trăiesc arborii prin sevele pădurii.”

7 august

● „Scânteia” îl omagiază pe Engels prin mai multe articole, printre care ***Friedrich Engels şi românii***, semnat de Mihail Roller: sunt descoperite două citate cu valoare profetică: „Românii, Maghiarii, Slavii de la amiază, îşi vor putea regula între dânşii treburile şi hotarele lor” şi „Aleasa naţie a Ruşilor Mari va putea să îndeplinească [...] adevărata-i menire civilizatoare [...] şi îşi va dezvălui însemnatele-i facultăţi intelectuale”.

8 august

● La rubrica „Obiectiv”, din „România liberă”, Ulyse recenzează ultimul număr al revistei „Orizont”, oprindu-se asupra a două poeme de C. Nisipeanu. Dacă primul (*Cum a fost cu putinţă?*) este apreciat pentru „un suflu puternic de revoltă împotriva a tot ceea ce a fost barbar şi nedrept în războiul acesta”, celălalt (*Arborii alunecând pe ochi*) este respins pentru că „ne perindă printr-o serie de imagini sugestive, frumoase chiar, dar lipsite de orice contingenţă cu ritmul pasului nostru de astăzi”.

● În „Libertatea”, Lovinescu este evocat de un autor ce se ascunde sub pseudonimul „Rch.”: „un european, un umanist de armonioasă conformaţie, un om demn şi un spirit occidental care iubea frumoase şi cinstita ordine a ideilor clare şi distincte”.

10 august

● Marele premiu naţional de poezie îi este acordat lui Tudor Arghezi, de către o comisie sub preşedinţia lui Mihail Ralea, formată din Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Mihai Codreanu, Tudor Vianu şi Perpessicius (cf. „Victoria”, 11 august).

● În „Libertatea” (***Literatură socială***), Margareta Klein propune ca S. S. R. să înfiinţeze premii speciale pentru „romane şi nuvele sociale”.

11 august

● „Scânteia” anunţă introducerea printr-un decret-lege a „Delictului de rasism”

12 august

● În „Dreptatea nouă”, Adrian Rogoz scrie despre ***Bomba atomică***: „Ceea ce este deocamdată de reţinut din explozia care a avut loc la Hiroshima (acest nume va rămâne în istoria biruinţelor omeneşti) este că într-adevăr acele propoziţiuni atomice, despre care vorbeşte Wittgenstein ca fiind impecabile după criteriile severe ale raţiunii, pot declanşa până la urma urmelor şi nişte bombe atomice.”

● Mihail Cosma realizează un ***Buletin poetic*** al momentului, marcat de eflorescenţă lirică, mediocră însă: „Din toate colţurile ţării, din toate cotloanele munţilor, de la toate stânile alpine, până şi pescarii din Delta Dunării – ne trimit zeci şi sute de plicuri doldora de versuri. Iată un semn de popularizare a culturii... Dar mai este ceva. Orchestraţia poetică a cunoscut o pedală nouă – se cântă, se cântă optimist toate binefacerile vieţii şi ale democraţiei. Se cântă cum nu s-a mai cântat niciodată într-o imensă simfonie. Şi totuşi în afară de o mână de poeţi care se menţin la lucruri preţioase putem spune cu amărăciune: nimic nou pe frontul poeziei! [...] În general când nu se rimează «pâine» cu «câine» se cântă «maşina», când nu se deschide poemul cu «palat» şi «nemâncat» sau «bogat» se încheie cu... trăiască!” („Tinereţea”, nr. 7)

13 august

● Mihai Beniuc publică în „Timpul” un laudatio lui ***Tudor Arghezi, premiantul naţiunii***: „Faptul că în aceste timpuri, sub semnul reconstrucţiei pe temeiurile unei largi înţelegeri umanitare, decanul scrisului românesc, Tudor Arghezi, după o activitate literară de aproape jumătate de veac, după o ignorare voită şi persecutoare din partea oficialităţilor apuse ajunge laureatul naţiunii pentru arta versului, dovedeşte că s-a produs, aici pe aceste meleaguri, o radicală schimbare.”

14 august

● N. Steinhardt scrie despre ***Edgar Wallace*** în „Victoria”: **„**Edgar Wallace ocupă astăzi în literatura poliţistă un loc nu numai venerabil, ci şi puţin demodat. Desigur că soluţiile lui sunt privite cu dispreţ de scriitori atât de corecţi şi de logici ca R. Austin Freeman; sau subiectele sale cu milă de romancieri atât de abili ca dna Dorothy Sayers; sau eroii săi sumari de psihologi atât de rafinaţi ca Van Dine. Cu toate acestea, masiv, simplu şi rudimentar, Wallace rămâne clasicul genului. Ca şi Balzac, e un curios amestec de calităţi şi defecte, deopotrivă de mari; ca şi acesta e absurd şi neîntrecut; perfect şi naiv. Ca şi al lui Balzac, geniul lui inegal se manifestă numai într-un anumit domeniu destul de limitat. Care sunt condiţiunile geniului lui Wallace? Din zecile de romane pe care le-a lăsat – doar câteva merită să fie citite. Pentru că numai acestea se petrec într-un mare oraş,

descriu o serie întreagă de crime şi pun accentul pe atmosfera de mister. Ori de câte ori Wallace nesocoteşte una din aceste condiţii, ratează cartea fără doar şi poate. Intriga simplă, crima unică, scenariul câmpenesc sau provincial nu i se potrivesc. E la largul lui, îşi dă măsura numai când ne plimbă, în seri cețoase, prin uriaşa Londră, când ne prezintă activitatea în serie a unei bande organizate, când într-un stil concis la culme şi scene cinematografic „decupate" ne face să simțim misterul şi să ne înfiorăm. Se prea poate ca romanele Agathei Christie să fie mai fermecătoare, ale lui H. C. Bailey mai rafinate, ale lui Freeman Wills Croffts mai ştiinţifice şi toată producția de astăzi fără îndoială superioară ca prezentare şi inteligență, dar volume ca *Cercul roşu*, *Valetul de treflă*, *Asociaţia secretă Broscoiul* sau *Denunţătorul* nu s-au mai scris. De ce? Pentru că Wallace a înțeles ca nimeni altul regula supremă a genului polițist. Şi această regulă supremă nu e nici rafinamentul, nici logica, nici inteligența, ci misterul. Degeaba țin autorii polițişti de astăzi să fie cât mai exacți şi mai ştiințifici; dacă nu reuşesc să redea atmosfera de mister, întreaga lor sforțare e nulă.").

18 august

● Radu Bogdan scrie în „Scânteia" despre ***Expoziția „Moscova"***, organizată de A.R.L.U.S. la Fundația „Dalles".

● În „Veac nou", Ion Frunzetti consideră că „Apărătorii de azi ai «suveranității spiritului» prin «autonomia culturii», la care se ajunge după părerea lor ignorând societatea vie, nevoile şi setea ei de progres, sunt ipocriți când nu sunt imbecili, şi imbecili când nu sunt ipocriți. [...] A tăia spiritului legăturile cu socialul, pentru a-i salvgarda superioritatea, este echivalent cu a izola o lampă electrică de generatorul ei, uzină, sau pilă galvanică, pentru a o putea păstra aprinsă." Şi încă: „Abținerea de la acțiunea politică, pe motive de izolaționism axiologic, a «omului de cultură» format în academia urlătoarei de la «Cafe de la paix» ori fosta «Capşă», e tot atât de vinovată ca şi lupta împotriva progresului social. A fi reacționar mai poate însemna şi a nu avea reflexele politice la punct: a reacționa negativ, a nu reacționa față de comoțiile electrice ale societății." (***Între „cultură" şi „progres"***). □ Mihai Beniuc scrie despre „imensiunea socială a poeziei lui Bacovia" (aceasta funcționând ca o „prismă" care descompune, „arătându-i putreziciunea", atmosfera burgheză de o „luminozitate de proveniență infernală"), Geo Dumitrescu elogiază pe ***Tudor Arghezi, primul premiant național al României democrate*** („necontenit în luptă, mereu negat, respins în numele specificului național – pe care l-a slujit mai bine ca nimeni altul, - refuzat în numele avantgardei – pe care o depăşise de mult în utilitate, ordine şi spirit creator – disprețuit de hermetism, de aşa zisul «scrupul social» al semănătorismului, de maniacii filologiei anti-progresiste, înjurat mai ales în numele moralei – care nu era decât ipocrizie, - expulzat din manualele de

şcoală – pentru care părea amenințător şi nedorit cu neprețuitele lui frumuseți lirice, - victimă de prestigiu a unei fale protecții de Mecena cu sceptru absolut, Arghezi a înfruntat şi a ispăşit pentru haosul şi reticențele unie epoci de similare (sic!) şi de compromitere a democrației în țara noastră. [...] Dacă vreme de atâția ani acest mare scriitor al țării, intrat de multă vreme între pasiunile masselor cititoare, n-a isbutit cuceri laurii naționali şi dacă aceşti lauri sunt acordați astăzi, în tânăra eră democrată a României, ca unul din cele mai strălucite acte culturale ale ei, atunci, iată, suntem rugați să băgăm de seamă că ceva a început să se schimbe adânc în țara aceasta. [...] Regimul democratic al țării a recunoscut în Tudor Arghezi pe meşteşugarul care şi-a închinat întreaga viață progresului culturii româneşti, a recunoscut în el valoare autentică în fața căreia se înclină cu fior de admirație întreaga obşte. Pentru munca lui stăruitoare şi rodnică, pentru performanțele lui strălucite în slujba artei şi a limbii naționale, poporul român proclamă astăzi în Tudor Arghezi pe primul poet național al al României democrate."), iar Saşa Pană evocă pe ***Alexandru Sahia, un antemergător***.

20 august

● Un interviu luat lui Tudor Arghezi de Adrian Rogoz apare în „Dreptatea nouă": „Dacă domnii Sadoveanu, Codreanu, Perpessicius şi ceilalți deja numiți au vroit să ție seama de singurul detaliu care m-a interesat o viață: că frumoasa noastră limbă românească atât de puternică în graiul şi poezia țăranului şi tocită de atâția cărturari care au anemiat-o – de o neostenită căutare a noilor ei licăriri, de faptul că mi-am îndreptat preocupările secrete în sensul unui relief şi al unei plasticizări în frază, socotită de modestia mea ca un vertebrat de sine stătător şi mobil, agresiv, elastic, dur, milos, neîmpăcat şi împăciuitor, atunci poate că Sinodul de la Ministerul Artelor, compus din Arhierei ai Episcopatului fără Chivără şi Odăjdii, au făcut o ispravă."; „Nu pot să spui nimic despre cum lucrez, dacă a-ți pierde vara şi viața după gărgăuni şi fluturi însemnează a lucra. Nu dau pilde nici judecăți, nici sentințe personale. Din tinerețe am apucat-o încoa, către un punct indefinit, situat probabil undeva, anapoda şi departe: parcă asta însemnează pentru un băiat cuminte de 16, de 25, de 35, de 45 şi de 65 de ani, a lua-o razna. E aproximativ cam tot ce aş avea de spus, dacă spusele oamenilor care nu spun nimic, tac şi rabdă au vreo trecere în epocile succesive pe care le trăim." (***O după amiază la Mărțişor cu Tudor Arghezi***).

22 august

● În „Libertatea", Ion Alexis afirmă că „lozinca scriitorilor şi a intelectualilor" ar trebui să fie ***Cărți pentru popor***.

23 august

● Al. Piru scrie în „Tinerețea”, nr. 9, despre ***Literatura progresistă***, trecându-i binevoitor în revistă pe Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Dumitru Corbea, Cicerone Theodorescu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Mihail Cosma, Magda Isanos (pentru poeți) şi pe Dan Petraşincu, Eusebiu Camilar (văzut cel mai favorabil), Ion Biberi (pentru proză):

● În „Victoria”, George Ivaşcu numără ***Un an*** de la 23 august 1944. Articole la temă sunt şi ***Liberi, victorioşi, stăpâni...*** de N. Moraru, ***Aniversarea liberării morale*** de Ion Biberi, ***Intelectualii şi 23 august 1944*** de Al. Philippide. □ Geo Bogza scrie emoționat despre ***Întâlnirea cu pandurii***: „După o înşiruire, care păruse fără sfârşit, de întâmplări triste, penibile şi dureroase, pandurii se aflau acum în fața mea, cu totul şi cu totul puternici şi splendizi.” □ Geo Dumitrescu se bucură de ***Un an de poezie liberă***, enumerând ca exemple de „condeieri ai rezistenței noastre” pe Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Ion Caraion, Sergiu Filerot, M. I. Cosma; sunt notabili foştii „decadenți” Constantin Nissipeanu şi George Faur, ca şi „ieşirile din tipar hermetic ale lui Cicerone Theodorescu”.

● „România liberă” (număr dedicat aniversării unui an de la întoarcerea armelor) publică un text prin care Eugen Schileriu realizează un bilanț al culturii române din acest interval. În opinia sa, ar exista cinci tendințe caracteristice perioadei: 1. „chemarea masselor la creație”; 2. libertatea efectivă a actului de creație; 3. „cărturarii se întorc printre oameni”; 4. „am deschis o fereastră spre răsărit”; 5. cooptarea tineretului în procesul creației.

24 august

● Mihail Sadoveanu scrie în „Jurnalul de dimineață” despre semnificația zilei de ***23 August 1944***, făcând o incursiune în istoria noastră, începând cu vechimea. Gr. C. Moisil pledează în „Scânteia” ***Pentru o şcoală democrată***, atingând printre altele problema analfabetismului („jumătate din populația țării noastre este analfabetă”). □ Nestor Ignat scrie despre ***Rolul intelectualilor în Actul de la 23 August***.

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță că Tudor Arghezi, proaspăt laureat al Premiului Național de Poezie, a fost sărbătorit la Capşa. În cinstea poetului au rostit discursuri Mihail Ralea, G. Murnu, Mihail Sadoveanu, N. D. Cocea, Perpessicius, Gala Galaction şi Mihai Beniuc.

26 august

● „Scânteia” anunță că „printr-un decret-lege, catedra vacantă de Istoria Statelor şi Culturii Slavilor de la Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti a fost transformată în Catedra de Limba şi Literatura rusă. Astfel, din toamna aceasta, studenții Universității din Bucureşti vor putea să se consacre, în mod temeinic, studiului limbii şi literaturii ruse.”

27 august

● ***Restaurantele de lux Mon Jardin şi Modern au fost rechiziționate***, anunță „Scânteia”.

● „Universul” (ediția de dimineață) reproduce conferința radiofonică ținută de Nicolae Moraru în preajma congresului Uniunii Artiştilor, Scriitorilor şi Ziariştilor. Conferențiarul anunță că în noile condiții socio-culturale „se pune capăt vechii teze a «artei pentru artă»” şi că „a trecut vremea «turnului de fildeş»”. Acum, „Arta încetează de a fi monopolul unei clici avute, iar artistul creează pentru popor, pentru cei mulți”. Aceasta e „arta progresistă, arta în slujba poporului”. (**vezi Anexa**)

● În avanpremiera aceluiaşi Congres, Traian Şelmaru scrie în „România liberă”: „Congresului acestuia noi înțelegem să-i dăm cea mai mare importanță, pentru că el are ca scop să dezbată şi să inițieze solidaritatea tuturor celor ce muncesc pe tărâmul culturii româneşti, acea solidaritate care să apropie pe artişti de poporul lor, şi să realizeze o asemenea unitate, pe care niciodată duşmanii poporului să nu mai izbutească s-o rupă.”

28 august

● O adunare extraordinară „convocată în vederea congresului pentru constituirea Uniunii Sindicatelor de artişti, scriitori şi ziarişti”, prezidată de Victor Eftimiu, îi desemnează să facă parte din Prezidiumul de onoare al congresului pe Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, N D. Cocea, Gala Galaction, Cezar Petrescu şi A. Toma. Delegații Societății Scriitorilor la Congres sunt Mihail Sadoveanu, Mihai Beniuc, Ion Călugăru, Eugen Jebeleanu, Gh. Ivaşcu, Zaharia Stancu, Ştefania Zottoviceanu, Horia Liman, F. Rudenco şi N. D. Cocea (cf. „Scânteia”, 30 august).

29 august

● În articolul ***Congresul de mâine*** publicat în „Ultima oră”, Zaharia Stancu afirmă că „Prin constituirea unei Uniuni a Sindicatelor, - artiştilor, scriitorilor, ziariştilor români i se deschid perspective luminoase. Strâns uniți cu poporul ei vor dovedi celor ce i-au ținut la porțile vieții până mai ieri că nu este neapărată nevoie să i se scoată ochii privighetorii pentru ca privighetoarea să cânte frumos...”.

30 august

● În Bucureşti încep lucrările „Primului congres al artiştilor, scriitorilor şi ziariştilor din România, pentru alcătuirea Uniunii Sindicale în cadrul Confederației Generale a Muncii”. Pe marginea congresului scriitorilor şi ziariştilor, Mihail Roller publică în „Scânteia” un articol având ca temă (tratată diacronic) ***Muncitorimea şi cuvântul scris***.

● Al. Philippide salută ***Sindicalizarea scriitorilor*** în „Victoria”.

31 august

● În „Provincia”, „gazetă independentă de informație” care apare la Turnu Severin, an II, nr. 15, este publicat un interviu ***Cu Principele Anton Bibescu despre oameni, literatură şi diplomație***, luat de Constantin Răutu: „Într-o scrisoare el [Marcel Proust] îmi spunea: «Dragă Antoine, tu, care ai putea fi unul din cei mai deştepți francezi, trebuie să fii de acord că nici eu nu aş fi cel mai prost dintre români.» El se referea la rolul pe care l-a jucat apărând, nu vă miraţi, cauza românilor din Ardeal. E pentru dvs. o surpiză acest lucru, nu-i aşa? Printr-o întâmplare, păstrez încă hârtia cu antet a «Comitetului pentru apărarea raselor oprimate din Ungaria» care-şi avea sediul în Villa Michon 5 din Paris. Fondasem acest Comitet care şi-a început imediat (lucrările) activitatea desfăşurând cu o vie pasiune cauza românilor oprimaţi. În presa franceză şi în cea engleză au apărut articole dintre cele mai calde semnate Balcanicus, Latinus, Romanus. La Paris, a câştigat pentru cauza noastră pe Hebrard, directorul lui „Temps”, Noleche, directorul lui „Debats” şi Calmette pe acea vreme director la „Figaro” care au publicat coloane întregi.”

● „Scânteia” organizează, cu ocazia a 10 ani de la moartea lui Henri Barbusse, o amplă anchetă: „Ce credeți despre viața şi opera lui Barbusse, închinată artei şi luptei de eliberare a popoarelor?”. Răspund Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, N. D. Cocea, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Ion Pas, Mihai Beniuc, A. Toma, Eugen Jebeleanu, Dumitru Corbea, Mihnea Gheorghiu. □ Sunt publicate cuvântările ținute la Congresul Uniunii artiştilor, scriitorilor şi ziariştilor de către M. Levin, delegatul Confederației Generale a Muncii, Gheorghe Apostol, preşedintele C. G. M., prim-ministrul Petru Groza, miniştrii Mihail Ralea, Constantinescu-Iaşi şi Ştefan Voitec. Ample dări de seamă continuă în zilele următoare.

● „Universul” (ediția de dimineață) relatează pe larg lucrările congresului de constituire a Uniunii Sindicatelor de Artişti, Scriitori şi Ziarişti din România (U.S.A.S.Z.). Au luat cuvântul, între alții dr. Petru Groza (primul-ministru), Mihail Ralea (ministrul Artelor), Gh. Apostol (preşedintele Confederației Generale a Muncii), P. Constantinescu-Iaşi (ministrul Propagandei), Ştefan Voitec (ministrul Educației), Marcel Breslaşu, Victor Eftimiu (preşedintele S.S.R.), Miron Constantinescu (secretarul general al Sindicatului Ziariştilor Profesionişti) şi Lotar Rădăceanu (ministrul Muncii).

[AUGUST]

● În nr. 8 din „Revista Fundațiilor Regale” apar noi *Inscripții* de Tudor Arghezi (*Inscripția inscripțiilor; Pisanie; Inscripții de biserici; Inscripție pe o pânză de barcă; Inscripție pe o tobă*), sonete de Mihai Codreanu (*Ura; Strigoiul*), poeme de G. Talaz (*Dezlegarea odoarelor; Retorică; Sens; Sub cer; Bulboana lacrimii*), Camil Baltazar (*Pluvios florar; Cântec şi descântec; Închinare încântare; Halucinanta noapte; Scrinul albastru; Isus pe ape; F. Aderca*), Dumitru Corbea (*Semnul războiului*) şi Ion Caraion (*Legato; Interior; Fragment de spital; 33; Puşcărie*), precum şi nuvela *Madeleine* de Cella Serghi. Tot în sumarul principal al revistei se întâlneşte eseul lui Ion Biberi ***Note asupra esteticii romanului***, concentrat asupra raportului dintre autor şi personaj: „*Deşi plăsmuit de creator, personajul dobândeşte o independență, o autonomie dincolo de viața autorului*. [...] Personajul recunoaşte desigur o paternitate spirituală, dar înfăptuirea lui nu e un proces conştient al autorului, un rezultat al unei îmbinări deliberate. Romancierul nu se află față de personaj în situația mecanicianului față de un aparat pe care îl montează şi-l înjgheabă piesă cu piesă, articulație cu articulație, ci mai degrabă în situația unui părinte care asistă la dezvoltarea spirituală a copilului său, acesta dezvoltându-se independent de voința şi existența părintelui.” □ La rubrica de „Comentarii critice”, Tudor Vianu se ocupă de ***Problema sincerității în literatura subiectivă*** („Înlănțuirea momentelor după legături cauzale şi finale este una din operațiile prin care autorii de literatură subiectivă se abat cu mai multă uşurință de la linia adevărului. Căci memorialistul şi autobiograful scriu despre împrejurări trecute şi oricât de puternică ar fi tendința lor de a povesti timpul «trăit» şi de a se aşeza în curentul lui, nu este cu totul evitabilă ispita de a nara trecutul din perspectiva prezentului, modificând astfel înlănțuirea reală a faptelor.”), iar Petru Comarnescu scrie despre ***Stilul epopeic al d-lui M. Sadoveanu*** („Suflu de epopee are povestirea [sic] *Frații Jderi* nu numai pentru că epicul se îmbină aici cu liricul, dar mai ales pentru că totul este închegat pe un plan de măreție fantastică. [...] *Cum se săvârşeşte această trecere spre legendar?* Mai întâi, prin *unitatea interioară a povestirii*, prin viziunea unitară, selecționată şi purificată a povestirii. Apoi, prin *potențarea acestei viziuni către fantastic şi monumental*. În fine, prin *tonalitatea de destăinuire şi conştiința farmecului* ce le are povestitorul față de lumea lui.). □ La „Cronici”, Margareta Sterian îl evocă pe Mihail Sebastian, Nicolae Moraru scrie despre Pearl Buck, Virgil Ierunca recenzează *Recours au poème* de Pierre-Henri Simon, Adrian Marino pledează ***Pentru cunoaşterea humanismului*** („În filosofia Renaşterii trebuie să căutăm adevăratul punct de plecare al speculațiilor noastre neo-humaniste, din iluştrii humanişti din quattrocento trebuie să ne tragem adevărata substanță. Fără o inițiere sistematică în antropologia acestei perioade, fără o cunoaştere sistematică a lui L. B. Alberti şi Pico della Mirandola, fără lecturi din B. Castiglione, Giovanni della Cosa şi Matteo Palmieri, fără familiarizarea cu Giordano Bruno şi Ficino, neo-humanismul înseamnă o vorbă goală.”), iar Camil Baltazar recapitulează ***Poezia şi proza lui Al. Robot***.

● Apare ultimul număr (triplu, nr. 6-8,) din „Revista Cercului Literar”, încetarea apariției revistei explicându-se prin faptul că Universitatea clujeană

va reveni în toamna anului în curs în localitatea de drept. Numărul include un scurt articol evocativ-concluziv (***Despărțirea de Sibiu***), semnat R.C.L., care își propune perpetuarea spiritului grupării: „La Cluj sau oriunde vom duce lupta pe care am inițiat-o între zidurile lui, vom continua să fim în bună măsură sibieni.” □ Revista mai cuprinde poeme de Ştefan Aug. Doinaş (*Mistrețul cu colți de argint*, *Acela-care-nu-se-teme-de-nimic*, *Nunta* şi *Regele, fiul copacului*) şi Ovidiu Sabin [Cotruş] (*Întâiul poem al singurătății*), precum şi piesa de teatru *Hora domniţelor* („tragedie baladescă în 5 acte) de Radu Stanca. □ Tot în „Sumarul” publicației apar şi eseurile ***Poezia lui Bacovia*** de I. Negoițescu (propoziția-cheie este enunțată încă din primul paragraf: „poezia bacoviană aparține expresiilor celor mai pure ale simbolismului”) şi ***Hyperion, demonic*** de Eugen Todoran (unde, pe urmele lui Pompiliu Constantinescu, *Luceafărul* este citit în cheie goetheană). □ Cronici literare semnează în acest număr I. Negoițescu (despre *Revoluția* lui Dinu Nicodin, considerată „o mare operă în proză a literaturii române, nu numai prin calitățile stilului, dar mai cu seamă prin bogăția şi anvergura desfăşurărilor epice, prin intensitatea dramatică a narațiunii, prin puterea excepțională de a capta interesul şi emoția cititorului”) şi Cornel Regman (despre *Plantații* de Constant Tonegaru, supus unei veritabile execuții care condamnă în final „ambiția industrioasă a poetului şi a celor de-o seamă cu dânsul, cărora zeci de poeme nu le ajung pentru îndestularea unui capriciu poetic minor, ale cărui virtualități s-ar fi consumat în modul cel mai firesc între limitele decente ale poemului-curiozitate vrednic de antologie”). □ Tot în secțiunea „Cronici” apare eseul ***Despre prețiozitate în poezie*** de Toma Ralet (Wolf von Aichelburg), care continuă linia anti-puristă a Cercului, condamnând „poezia nouă a prețiozității”, adică „poezia ermetică modernă”: „Prețiozitatea materialului [...] înăbuşă ca o substanță canceroasă inima poeziei, care este şi va rămâne vibrația emotivă centrală, organizatoare implacabilă a tuturor aspectelor materiale constitutive.” □ La secțiunea „Note”, Cornel Regman semnează un eseu cu un titlu sugestiv: ***Un regim pe sfârşite: tradiționalismul***. După Regman, sfârşitul tradiționalismului poetic ar avea două cauze: faptul că e construit după un „şablon”, autorul identificând „la sorgintea întregii poezii tradiționaliste o gestație mai mult lucidă, calculată, prea arareori bolind şi tânjind după forțele ascunse ale iraționalului”; ce-i drept, chiar şi aşa tradiționalismul reuşeşte uneori ca poezie „de cunoaştere”, numai că: „Vina, exagerarea [...] provine din prea marea, necumpătata aservire la un material poetic față de care [poeții] aveau obligația să se degajeze de la o vreme.” În aceeaşi rubrică, Radu Enescu scrie despre ***Actualitatea lui Schiller*** (eseu subintitulat „Pe marginea estetismului”). Expunând concepția lui Schiller despre sublim şi trimițând apoi la Kant şi Schopenhauer, autorul concluzionează: „Concepția lor înzestrează esteticul cu o menire mult mai înaltă, deservind scopuri ce

depăşesc cu mult cadrele strâmte ale unui estetism, ce consideră esteticul ca un lux, ca un divertisment agreabil. Contemplația estetică în ambele sale ipostaze de frumos şi sublim, dobândeşte grele semnificații ontologice, devenind o necesitate existențială, pusă în slujba unor idealuri supreme, mai presus de contingențele efemere ale unei lumi în care ni se refuză pe veci privirile însetate spre piscuri.” □ În „Revista revistelor”, Radu Stanca încearcă o acordare tardivă cu noul spirit ideologic al vremii; negând acel „pretins «estetism» ce ar sta la baza atitudinii pe care ne-am impus-o în aceste pagini”, el invocă reaua-credință a comentatorilor revistei, care a dus la „interpretarea falsă a unor idei, de altfel foarte precis exprimate, prin care «estetismul» este condamnat şi prin care necesitatea unui nou umanism este, în modul cel mai fervent, aclamată”.

● Numărul 5, august, an XIII, al revistei „Viața socială CFR” apare cu o casetă redacțională îmbogățită cu prezențele unui comitet de redacție (Ion Caraion, Mihail Cosma, Virgil Ierunca) şi a unui secretar de redacție (Ion Potopin). Îmbunătățirea sumarului față de numerele anterioare este vizibilă. □ Camil Petrescu scrie divagant despre dispariția NRF (***Climatul vidului şi al actului gratuit***): „Dacă socotim, aşa cum am mai scris undeva, că toate nenorocirile istorice se datoresc exclusiv literaturii proaste, apare evident că marea catastrofă europeană pe care o trăim îşi are rădăcinile reale în falimentul filozofiei occidentale milenare. În Franța, patria, prin definiție, libertăților spirituale, această falsificare începută lent prin foile obscurelor reviste de provincie, a fost continuată apoi cu eclatant prestigiu de *Nouvelle Revue Française*, izbutind să pună la dispoziția unei opinii publice în derută câteva formule lipsite de consecință: act gratuit, inutilitate... Mult timp climatul gratuității, al inutilității, al vidului cinic de ordinul doi au dominat climatul Franței literare creând acea destrămare, acea dezolantă dezaxare a Franței 1940.” □ Petru Comarnescu semnează ***La moartea lui Paul Valéry***, în timp ce Mihnea Gheorghiu îl evocă pe ***Contele de Lautreamont***, iar Octav Şuluțiu recenzează *Ceea ce nu se uită*, de Eugen Jebeleanu. □ Virgil Ierunca are două pagini de mici note grupate în chip de ***Caiet franțuzesc***. □ Ion Potopin scrie despre ***Forțele creatoare ale Uniunii Sovietice***: „România a trăit un sfert de veac de vis împlinit. Dar somnul nostru pe laurii victoriei ne-a smuls din priviri steaua idealului care luminase drumul atâtor generații. orbita politică la care am aderat, criminala dogmă fascistă care ne-a nutrit principiile conducerii, n-ar fi putut constitui premisele falimentului național dacă ne-ar fi fost îngăduite privirile către înțelegerea fenomenului rus. Acum, exemplul Uniunii Sovietice pe care îl avem în față ne va putea hotărî să pecetluim un alt pătrar de veac, în acre forțele dominante ale neamului, cuprinse în matca lor autentică, să se împlinească sub climatul unei democrații mântuitoare.” □ Tudor Teodorescu-Branişte dă schița ***Salcâmii***, Eusebiu Camilar „episodul” ***Toroiaga***, Petre Solomon traduce ***Venus***

Anadyomene a lui Rimbaud, Ion Caraion are poemul ***Mahalale***, Alex. Ciorănescu dă un fragment tradus din ***Legenda Cidulului***.

SEPTEMBRIE

1 septembrie
● „Universul" (ediția de dimineață) anunță închiderea lucrărilor congresului de constituire a U.S.A.S.Z. Din „Rezoluția" congresului sunt de reținut cel puțin două angajamente: că noul organism își asumă „sarcina reeducării profesionale a diferitelor categorii de artiști, în spiritul democrației și progresului" și că U.S.A.S.Z. va sprijini guvernul Groza în lupta împotriva „resturilor reacționare". Totodată, se alege un comitet din care fac parte scriitori precum Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Ion Pas și Mihai Novicov.

3 septembrie
● Mihail Sadoveanu scrie în „Jurnalul de dimineață" despre ***Uniunea Sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști***, amintind că „nu cu mult timp în urmă, frații mei români îmi ardeau în piețe publice cărțile", Sadoveanu se plânge că „nici astăzi nu sunt cruțat de altă serie de contimporani ai mei. Celui care a cântat veacul de legendă al lui Ștefan cel Mare și răzeșimea din trecut nu îi e permis să laude metroul și colhozurile din Uniunea Sovietică. Încep să devin iar supărător pentru cei care nădăjduiesc să acomodeze democrația, interesului și confortului lor."
● În „România liberă", Virgil Ierunca comentează volumul lui Vasili Grosman, *Pe câmpiile Belorusiei și Poloniei* (o carte „instructivă, necesară și bine scrisă"). În același număr, sub titlul ***Armata culturii și a artei***, Mihai Novicov aprobă și comentează rezoluția votată la Congresul desfășurat la sfârșitul lunii precedente: „Pentru atingerea obiectivelor ce și-a propus Uniunea Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști este nevoie de o armată numeroasă. Recrutarea ei este prima sarcină, prima condiție de reușită."

4 septembrie
● O delegație a Guvernului, compusă din Petru Groza, Gheorghe Tătărescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ștefan Voitec, Mihai Ghelmegeanu, Bucur Schiopul și Mircea Solacolu, pleacă la Moscova „pentru a lua contact cu reprezentanții guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, în vederea tratării diferitelor probleme pendinte între cele două guverne" (cf. „Scânteia", 8 septembrie). □ Tot „Scânteia" anunță: ***Celebrul scriitor sovietic Boris Gorbatov a sosit în Capitală***. □ I(on) C.(ălugăru) scrie despre broșura *Gazeta de perete*, de Mihail Roller, publicată la Editura P.C.R. □ Este anunțată „Înființarea unui Institut penru studiul limbii și literaturii ruse, pe

lângă Universitatea din București", urmând ca acțiunea să fie extinsă și la celelalte centre universitare.

5 septembrie
● „Universul" (ediția de dimineață) anunță că în urmă cu trei zile s-a desfășurat la Sala Studio a Teatrului Național un festival Barbusse, organizat de către Partidul Comunist (personalitatea scriitorului francez a fost evocată de N. D. Cocea).

6 septembrie
● În „România liberă", Eugen Schileru încearcă o definiție a realismului: „Realism înseamnă păstrare a contactului cu realul sub toate aspectele lui. Realism înseamnă explorare, interpretare și construire a realului, anticiparea formelor lui viitoare."

7 septembrie
● ***Comitetul S.S.R. a hotărât înființarea unui muzeu al scriitorilor***, care „va cuprinde: portrete pictate, sculptate, desenate sau fotografice ale scriitorului singur, cu familia sau în grupuri de scriitori sau artiști, apoi obiecte preferate sau uzuale legate de profesiunea de scriitor: masa de lucru, călimara și tocul, biblioteca, icoane, cărți, manuscrise, corespondențe, etc.", anunță „Scânteia".

10 septembrie
● „Universul" (ediția de dimineață) relatează pe larg vizita lui Boris Gorbatov în România, citând din cuvântările ținute la A.R.L.U.S. de Al. Philippide și Maria Voluntaru și reproducând integral discursul oaspetelui (care afirmă că scriitorul sovietic este un „om de stat" care „are posibilități absolute de a trăi bine, numai din scrisul lui").
● Virgil Ierunca prezintă favorabil cartea lui N. Derjavin, *Știința în U.R.S.S.*. („România liberă")

14 septembrie
● Zaharia Stancu scrie în „Ultima oră" despre ***D. Drăghicescu***, dispărut de curând.

15 septembrie
● „Scânteia" sărbătorește întoarcerea delegației guvernamentale de la Moscova. O casetă arată ***Cum ne ajută Uniunea Sovietică***: „ne-au împrumutat 300 000 tone de grâu și porumb; ne-au iertat de 300 miliarde lei din obligațiuni; restul a fost eșalonat pe 3 ani; căile ferate vor fi administrate exclusiv de Ministerul Comunicațiilor; ni s-au restituit 15 000 vagoane; ne-au dat 115 locomotive; ne-au redus considerabil livrările; prizonierii vor veni acasă; 18 vase de război și 23 de vase comerciale ne vor fi restituite." □ Încă

un titlu pe prima pagină, ***Celebrul scriitor sovietic Ilya Ehrenburg*** în capitală, deschide un scurt interviu.

16 septembrie

● Ilya Erenburg, prezentat de Mihail Sadoveanu, ține o conferință la Ateneul Român, organizată de A.R.L.U.S., care dă o recepție în onoarea scriitorului la Cercul Militar. Conferința invitatului, constituind o pledoarie în favoarea culturii sovietice, se încheie cu următoarele cuvinte: „Nu judecați posibilitățile poporului nostru prin cărțile care sunt scrise, ci prin cele care vor fi scrise, pentru că noi scriem azi cu toții o singură operă: marea carte a victoriei omului." (cf. „România liberă")

● „Scânteia" publică un interviu cu Ehrenburg, sub titlul ***Durerile şi bucuriile lumii trebuie să fie şi ale scriitorului***: „creatorul de artă [...] poate ajunge la desăvârşirea personalității lui, numai atunci când viața din jurul lui a reuşit să pătrundă în forul său interior în toată amploarea şi mişcarea ei. Efortul, în această direcție, nu poate fi al vieții. El trebuie să fie al creatorului de artă. Prezintă importanță şi modul în care scriitorul îşi transmite observațiile sale. Dacă este obiectiv peste măsură, în sensul de a reda clişeele vieții, atunci este rece. Dacă vorbeşte numai de el, păcătuieşte prin egocentrism. Singura soluție este ca durerile şi bucuriile lumii să fie şi ale scriitorului."

● Pe prima pagină, „Universul" (ediția de dimineață) continuă relatarea pe larg a vizitei lui Ilya Ehrenburg, a cărui prezență este salutată de Mihail Sadoveanu (preşedintele U.S.A.S.Z.), Victor Eftimiu (preşedintele S.S.R.) şi N. D. Cocea (directorul general al teatrelor). Într-un interviu acordat lui Milton G. Lehrer şi publicat pe aceeaşi pagină, Ilya Ehrenburg afirmă că sarcina actuală a scriitorului este „să reconstruiască omul".

● În „Tinerețea", nr. 11, Virgil Ierunca scrie despre ***Paul Valéry şi poezia tânără***: „Poziția lui Valery printre contemporanii lui a fost bizară, însă foarte explicabilă. N-a avut adepți. Cei care au vrut să continue opera lui Valery ar fi trebuit nu să purifice spiritul, ci să-l sterilizeze, căci geometria veacului XX este aceea a oamenilor în marş." □ Monica Dan are un scurt interviu cu T. Teodorescu-Branişte, directorul „Jurnalului de dimineață". □ Ion Frunzetti semnează o favorabilă cronică literară la *Războiul lui Ion Săracu*, de Cezar Petrescu, semnalând „larga pledoarie pentru toleranța universală, pentru fraternitate şi pace, o pace a dreptăților dintre popor şi popor şi dintre om şi om". □ Este publicată nuvela *Plecarea*[*], de Marin Preda. Geo Dumitrescu ține cronica dramatică.

[*] Textul nu va fi inclus de Marin Preda în volumul *Întâlnirea din pământuri* şi nu va fi folosit nici în elaborarea vreunuia dintre romanele sale. Personajul, un sublocotenent aflat pe front, în convalescență, aparține seriei de personaje neliniştite de pericolul morții şi, mai ales, revoltate împotriva firescului cu care oamenii se resemnează în fața acestui eveniment eveniment.

● Apare numărul 500 al ziarului „Înainte", publicație a Diviziei „Tudor Vladimirescu", care, aşa cum se afirmă într-un articol redacțional de pe prima pagină, a contribuit „la formarea şi perfecționarea pandurilor din punct de vedere moral, profesional, politic şi cultural". Printre titlurile textelor publicate în acest număr: ***„Înainte", sol al înfrățirii poporului român cu poporul sovietic***, ***Rolul educator şi cultural al ziarului „Înainte"*** etc. □ În acelaşi număr, sub semnătura T.F., apare un articol despre ***Ilya Ehrenburg***: „Războiul pentru Apărarea Patriei n-a găsit în poporul sovietic un condei mai colorat, mai viu, mai ascuțit – care să înfățişeze bestia hitleristă, cu duritatea pe care o cere adevărul, mai limpede, mai dinamic şi mai mobilizator la ură, decât condeiul lui Ehrenburg". Drept exemplificare, pe aceeaşi pagină este reprodus un reportaj cu titlul *Cuvântul sfânt*, din volumul *Ține minte*, apărut la editura „Cartea Rusă".

19 septembrie

● „România liberă" îşi dedică pagina a doua lui Ilya Ehrenburg. Semnează Eugen Schileriu şi Gh. Dăianu. De asemenea, pagina cuprinde şi două texte ale omagiatului: *Despre fericire* (capitol din *Cartea pentru adulți*) şi o scrisoare adresată în 1936 lui Miguel de Unamuno („În luptă nu mai există scriitori neutri. Cine nu e cu poporul e împotriva lui.")

20 septembrie

● Mihail Sadoveanu scrie în „Jurnalul de dimineață" despre ***Ilya Ehrenburg***, regretând că acesta nu şi-a extins vizita „să cunoască poporul de la țară, temelia națiunii noastre".

21 septembrie

● „Scânteia" aniversează un an de apariție legală. Mihail Sadoveanu scrie despre ***Îndemnul lui Ilya Ehrenburg***.

23 septembrie

● ***Sosesc cei 88 000***, anunță „Scânteia" întoarcerea primilor prizonieri din URSS: „Pe fețele lor se citeşte bucuria şi mulțumirea sufletească de a-şi vedea țara şi totodată încrederea ce o au în guvernul Dr. Petru Groza, datorită căruia ei se înapoiază la vetrele lor înainte de încheierea păcii". □ Sunt notate „Ultimele tipărituri ale Editurii Fundațiilor Regale": *Cântec de revoltă, de dragoste şi de moarte* de Geo Bogza, *Ceea ce nu se uită* de Eugen Jebeleanu, *Oamenii visează pâine* de Ieronim Şerbu, *Individualitate şi destin* de Ion Biberi.

24 septembrie

● „Universul" (ediția de dimineață) publică un memoriu de susținere a guvernului Groza şi a politicii de apropiere de U.R.S.S., semnat de

numeroase „personalități din viața noastră socială” (între care și Al. Rosetti, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Tudor Vianu, Ion Pas, G. Bacovia, G. Călinescu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Mihai Beniuc, Perpessicius, D. I. Suchianu, Al. Philippide, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, A. Toma, Lucia Demetrius, Marcel Breslașu, Cicerone Theodorescu, Eusebiu Camilar, Mihail Celarianu, Gh. Talaz).

● Cu titlul ***Victoria Omului***, „România liberă” publică o conferință ținută de Ilya Ehrenburg în 16 septembrie la Ateneul Român: „D-voastră, românii, vă aflați în răscrucea Europei și sunteți obișnuiți a privi înspre cultura latină a Franței. Nu mă îndoiesc că vă veți întoarce privirile și spre Rusia. Noi avem de exportat nu numai cereale, ci și valori spirituale.”

25 septembrie

● Apare primul număr din „Lumea”, „săptămânal literar artistic social”, sub direcțiunea lui G. Călinescu. Revista se deschide cu articolul-program ***Arta și lumea***, semnat de G. Călinescu, care subscrie la imperativul ca „artistul să se coboare în mijlocul vieții, să ia act de problemele momentului și să dea în fine veșmânt aspirațiilor celor mulți”. Cu toate acestea, el avertizează că „viața” nu trebuie confundată cu „evenimentul”. În realitate, „a exprima viața înseamnă a te abstrage de la evenimente, ridicându-te la un concept. «Viața» operei de artă reprezintă un absolut, valabil aspațial și atemporal.” Însă „viața” nu poate fi sesizată decât de pe „treptele evenimentelor”: „Un artist apatic și nevribratil la timpul său e un estet debil.” De unde și o definiție: „Artist se cheamă individul care scoate plastic din eveniment semnificația absolut umană.” Însă artistul e și „un lucrător foarte calificat, îndatorat să producă”. De aceea, Călinescu constată cu îngrijorare că, pe lângă sabotajul economic, există și „un sabotaj artistic” al anumitor publiciști, care sugerează „dificultăți de lucru, de altfel obiectiv inexistente”. Dincolo de aceasta, rămâne stabilit că operele de artă rămân niște „bunuri populare”: „Artă pentru popor înseamnă așadar artă clasică, îndreptată spre esențialul uman.” (**vezi Anexa**) □ În cadrul rubricii „Cascada prejudecăților”, Camil Petrescu scrie despre ***Gimnaziul unic***, măsură recent introdusă de ministrul Voitec („elitele sunt doar un moment formal, o expresie goală de vereme ce poate fi vorba de o elită a asasinilor sau sadicilor, de pildă; ... marii scriitori au fost totdeauna certați cu gramatica și la fel atâtea mari personalități care nu prea au strălucit în liceu; a exclude din liceu după asemenea ridicule criterii este a diminua potențialul social”). □ D. I. Suchianu semnează articolul ***Politica externă de ieri, de mâine și de azi***. □ Petru Comarnescu scrie despre ***Un poet al poporului: Carl Sandburg***, iar Virgil Ierunca despre Jean Garamond, *Images de l'homme immobile* („Cartea franceză”). □ A.(ndrei) T.(udor) publică interviul cu Tudor Arghezi ***Pe dealul Mărțișor, printre meri și caiși, printre găini și columbe, în grădină și tipografie***, în care, vorbind despre Premiul Național recent primit, poetul spune: „m-a făcut dintr-odată celebru. A început lumea să mă cunoască, să se intereseze de mine, să mă întrebe. De unde până acum nu prea călca nimeni pe aici, în afară de mahalagiii mei, cu care mă înțeleg foarte bine, astăzi nu-mi mai stă poarta. Vin fel de fel de oameni să mă vadă, să mă consulte, să-mi solicite prezența, să-mi ceară conferințe. E dificilă celebritatea... Și te împiedică de la treabă...” □ Cronica literară e ținută de Perpessicius, care referă despre ***Critica ceasului de față***. □ Sunt prezenți cu poezii Mihai Beniuc (*O, câte femei...*) și Ion Caraion (*Malaria*), iar traduceri Miron Radu Paraschivescu (din Louis Aragon, *Despre un poem în care nu-i prins zălog Merlin*) și Mihnea Gheorghiu (Arthur Rimbaud, *Corabia îmbătată*). □ O pagină este rezervată unor fragmente din *Jurnal*-ul lui Mihail Sebastian (acoperind pe sărite intervalul 28 iunie 1941-2 ianuarie 1943). □ O mică rubrică numită „Chenar sovietic”, preponderent de revistă a presei, va fi ținută de V. Kernbach

27 septembrie

● „Scânteia” publică *Un poem inedit* de Ilya Ehrenburg, în „interpretarea românească” a lui Tudor Arghezi.

● Virgil Ierunca salută, în „România liberă”, „înnoirea” „Revistei Fundațiilor Regale” și semnalează, pe un ton ditirambic, apariția săptămânalului „Lumea”, „revistă de mare ținută intelectuală”, condusă de G. Călinescu, „care reprezintă obiectivitatea însăși într-o cultură hrănită de exagerări”: „Avem în față acest splendid săptămânal de literatură, artă și comentariu social. Găsim pe prima lui pagină un gir, o prezență și un imbold: G. Călinescu. Credem că nu există scriitor, artist și gânditor obiectiv care să nu recunoască în personalitatea acestui mare cărturar și valoros artist condiția însăși a muncii cinstite și libere pentru artă și literatură.”

28 septembrie

● „Universul” (ediția de dimineață) anunță apariția piesei de teatru *Copiii Soarelui* de Maxim Gorki (Editura „Cartea Rusă”). □ În același număr este relatată participarea lui Ilya Ehrenburg și a lui Mihail Sadoveanu la Congresul Național al Scriitorilor Bulgari.

● Geo Dumitrescu se pronunță despre ***Artă și progres*** în „Victoria”: „pe acest «om de mâine» atâta vreme căutat în crize de incertitudine juvenilă, atâta vreme interzis și apăsat – pe acest om al viitorului putem mărturisi că l-au găsit, că îl iubim pentru sudoarea lui cu miros de benzină și de pământ, că ne e drag pentru măiestria cu care știe să ridice case de oțel și să mâne acest tractor în care stă toată poezia universului, că ne e drag pentru toate tuberculozele și pelagrele lui, că vrem din toată inima să mergem alături de el pentru a-i scrie – trubaduri ai noului veac – epopeea lui măreață și

rudimentară.” „Acum, în pragul acestei noi vârste a artei româneşti, în pragul acestui ev de realism şi bărbăţie, putem decupa în finalul acestui articol care e aproape un manifest – chemarea marelui cântăreţ sovietic Vladimir Maiacovshi: «Voi, ce vă plimbaţi,/ Scoateţi-vă mâinile din buzunare,/ Luaţi o piatră, un cuţit sau o bombă - / Iar dacă unul n-are mâini/ Să vie să izbească cu fruntea.»”

29 septembrie

● „România liberă” publică în traducere prima jumătate a articolului ***În România***, de Ilya Ehrenburg, apărut în „Pravda”, şi în rezumat cealaltă jumătate. Scriitorul rus laudă progresele guvernului Groza, taxează şovăielile şi are o atitudine net defavorabilă faţă de partidele „istorice”: „Ele nu au nimic istoric, dacă nu vrem să numim istorie măruntele şi mârşavele istorii care s-au întâmplat la Bucureşti între cele două războaie, istoriile bacşişurilor, corupţiei, înşelăciunilor şi trădărilor. [...] Numai un orb poate să susţină că înainte de fascism în România a existat democraţie.”

● ***„Capitalul” lui Marx va apărea în limba română***, anunţă „Scânteia”, comunicând comisia care se va ocupa de traducere: L. D. Pătrăşcanu, C. Ionescu-Gulian, Miron Constantinescu, Nicolae Popescu-Doreanu, I. Rachmut, Al. Buican, Al. Graur, B. Zaharescu, Petre Grosu, Zina Brincu, Ilie Zaharia, Ilea Vaserman, Mihail Roller, Gheorghe Vasilichi, Iosif Chişinevschi. □ Este publicat şi aici amplul text ***În România***, de Ilya Ehrenburg (partea a doua va apărea pe 2 octombrie).

● „Universul” (ediţia de dimineaţă) anunţă că Mihail Ralea a susţinut o conferinţă despre naţionalism în cadrul secţiei literare a A.R.L.U.S.

30 septembrie

● În al doilea număr din „Lumea” G. Călinescu publică articolul ***Ce este „impresionismul”?***: „e fals să se zică cum că impresia criticului e o simplă afirmaţie nemotivată. Raţionalizarea criticii începe chiar prin impresie, datorită educaţiei criticului şi orice verdict aşa zis impresionistic e o aplicare mentală a regulilor şi a valorilor stabilite.” □ La „Cronica mizantropului” G. Călinescu scrie despre ***Părul şi unghiile***. □ Camil Petrescu semnează articolul ***Cascada prejudecăţilor... în teatru***: „Criza incontestabilă prin care trece teatrul românesc e datorită în primul rând prejudecăţilor curente în critica dramatică.” □ B. Brănişteanu scrie despre ***Părinţii rasismului***, contele Gobineau şi Houston Stewart Chamberlain, „ginerele lui Richard Wagner”. □ Hortensia Papadat-Bengescu are o pagină de proză (*Preludiu. Fragment*). □ Tudor Vianu evocă, memorabil, ***Amintirea lui E. Lovinescu***; iată episodul cunoştinţei dintre cei doi în 1919, în locuinţa lui Lovinescu din Strada Câmpineanu: „Cele două etaje ale scării neîngrijite, care ducea prin faţa câtorva apartamente ocupate vremelnic de redacţii de ziare sau de birouri

comerciale, se opreau înaintea locuinţei lui Lovinescu, ca în faţa unei gospodării burgheze. L-am găsit pe Lovinescu în faţa biroului său de lemn lustruit, într-o cameră înconjurată de biblioteci scunde, de divane, de puţine şi mediocre opere artistice, printre care bustul în gips al lui Victor Eftimiu, păstrat în toate locuinţele de mai târziu ale criticului. Lovinescu era atunci un bărbat sub 40 de ani, înalt, de o corpolenţă cam exagerată, fără să dea totuşi impresia vigorii fizice. Mâna sa te făcea să simţi un sistem muscular destins şi vocea sa, mai degrabă subţire, te uimea, ieşind dintr-un piept de mare amploare. Părul alb de pe-atunci, dominând o figură brună şi palidă, cu trăsături regulate şi mari ochi expresivi de oriental, întreaga lui aparenţă făcea o impresie plăcută, deşi oarecum întristătoare. Omul părea un sedentar, un refulat, cu toate că rezerva demnă a ţinutei lui nu te îndreptăţea să-i scormoneşti intimitatea sufletească, nici să-i deschizi pe a ta.”

[SEPTEMBRIE]

● „Revista Fundaţiilor Regale” (an. XII, serie nouă, nr. 1) reapare într-o nouă formulă: Camil Petrescu rămâne redactorul-şef al publicaţiei, însă „comitetul de direcţie” al revistei nu mai este menţionat pe coperta a doua. Apar, în schimb, Al. Rosetti (ca director al publicaţiei) şi Corin Eugeniu Grosu (secretar general de redacţie). □ Cât priveşte rubricatura, revista îşi păstrează vechile secţiuni „Comentarii critice”, „Cronici”, „Revista revistelor” (redenumită acum „Presa mondială”), cărora li se adaugă alte patru rubrici, toate semnificative pentru orientarea politică (în special pro-sovietică) a revistei: „Puncte de vedere” (comentarii mai generale asupra tendinţelor socio-politice ale vremii, semnate de scriitorii de prim-plan), „Lumea de azi” (note şi comentarii asupra fenomenelor culturale externe, îndeosebi din U.R.S.S.), „Texte şi documente” (similară cu precedenta, dar având un caracter ceva mai aplicat) şi „Cronologie” (consemnarea evenimentelor politice, sociale şi culturale mai importante, din ţară şi din străinătate). □ Într-o scurtă ***Lămurire*** ce deschide rubrica de „Note”, Al. Rosetti afirmă că, prin noua serie, publicaţia „îşi reia atitudinea de sinceră şi largă democraţie pe care a avut-o în primii ani de apariţie”. □ Noua serie a revistei se deschide cu câteva ***Pagini de jurnal*** ale lui Mihail Sebastian, acoperind perioada 5 martie – 22 august 1936 (pe Sebastian îl evocă, la rubrica „Puncte de vedere”, şi Al. Rosetti, ca pe „un fenomen în sine, de inteligenţă, sensibilitate şi talent”, în timp ce, în secţiunea de „Cronici”, Cella Serghi rememorează circumstanţele scrierii volumului *Corespondenţa lui Marcel Proust*). □ Tudor Arghezi îşi continuă publicarea *Inscripţii*-lor, începută în numărul precedent (apar acum *Inscripţie pe uşa poetului*, *Inscripţie pe steag*, *Inscripţie pe Ararat*, *Inscripţie pe un craniu* şi *Inscripţie pe cotetul lui Hoţu*), iar lui Eugen Jebeleanu îi apar 4 poeme (*Quasi-frivola*, *Vestitoarea*, *Celor căzuţi pentru libertate* şi *Învingătorul*). □ Martha Bibescu îl evocă pe Paul Valéry,

„încredințată fiind că el trăiește încă și că va mai trăi”. □ În cadrul „Punctelor de vedere”, G. Călinescu își inaugurează rubrica „Gâlceava înțeleptului cu lumea” cu dialogul ***Despre Rai*** (o tratare serios-ironică a problemei nemuririi sufletului), iar Perpessicius își reia „Jurnalul de lector” cu câteva reflecții polemice privitoare la ***Dictatura lui Timoleon*** (Pisani, vânătorul de neologisme). □ Secțiunea de „Comentarii critice” cuprinde o cronică a lui Perpessicius la romanul *Flăcări* de Radu Tudoran (care, cu un calm „propriu romancierului predestinat”, „rămâne tot timpul între granițele ficțiunii sale, [...] ferindu-se să ia atitudine, și cu atât mai puțin să condamne, chiar când prilejurile ar invita”), un eseu al lui F. Aderca intitulat ***Originile creației artistice*** (care, deși sunt „de rang vital, cerându-și dreptul la expresie, la satisfacție, asemenea tuturor celorlalte instincte ale vieții”, nu trebuie totuși confundată cu „viața trăită” a artistului; dimpotrivă, trebuie distinse de fiecare dată „viața organică” și „viața operei de artă”), un comentariu al lui Șerban Cioculescu cu titlul ***Este Arghezi un poet obscur?*** (primul capitol al volumului *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, care va apărea în anul următor la Fundațiile Regale; întrebarea din titlu primește următorul răspuns: „Obscuritatea lui Arghezi [...] nu este decât efectul de perspectivă a cititorului neadaptat la climatul liric și la peisajul sufletesc al poetului”), prima parte a studiului ***Versul liber – origini*** de Vladimir Streinu (unde autorul explică divergențele dintre cercetătorii fenomenului prin confuzia de termeni, pentru a distinge în cele din urmă între versurile „neregulate”, „liberate” și „libere”), un comentariu al lui Pompiliu Constantinescu în marginea volumului *Discobolul* de Lucian Blaga (unde cronicarul remarcă roadele „maturizării” benefice a filosofului, mai exact „nevoie de a cristaliza în expresie o remarcă generală, o observație etică, o schiță de mit sau apolog”, totul cu o „siguranță dogmatică” pe care autorul nu o avea la debutul său cu un sfert de veac în urmă) și un studiu al lui Petru Comarnescu despre teoria estetică a lui W. T. Stace. □ La rubrica de „Cronici”, Zevedei Barbu elogiază gândirea politică a lui Lucrețiu Pătrășcanu (semnalând noutatea și „claritatea unei perspective pe care o dorim împământenită în cercetările noastre asupra istoriei”), Cicerone Theodorescu trasează o schiță a activității lui Petru Neagoe (ca „sfetnic și cântăreț al poporului”), iar Ion Caraion recenzează pe un ton encomiastic placheta lui Eugen Jebeleanu *Ceea ce nu se uită* (e remarcată distanțarea de hermetismul din *Inimi sub săbii*, adică „o evoluție care, făcând în primul rând cinste poetului, cinstește deopotrivă tânăra noastră literatură”). □ Secțiunea „Lumea de azi” e dominată de rubrica Soranei Gurian, care, într-o articol intitulat ***Concepția sovietică despre artă***, consideră că „omul sovietic”, vindecat de „neliniștea metafizică, fiorul mistic, întrebările fără răspuns”, „înaintează spre lumină”, lansând, totodată, un slogan care va face carieră în următorii ani („Poate s-au comis și greșeli. Niciodată însă din

pricina ideologiei – totdeauna din lipsă de latent. Iată ceea ce nu trebuie să se uite.”). □ Pe un ton favorabil fără excepție, „Presa mondială” focalizează îndeosebi comemorările din timpul vremii (Petöfi, Jaurès, regina Maria, Valéry, Lovinescu, Engels, Stanislavski, August Bebel ș.a.), precum și acordarea Premiului Național de Poezie lui Tudor Arghezi. Tot Arghezi e amintit și într-o „Notă” de Camil Petrescu, care subliniază „condițiile excepționale în care s-a obținut unanimitatea adeziunilor literare la premierea lui”. □ În aceeași secțiune, Perpessicius salută proiectul de înființare a unei Edituri de Stat, Ion Caraion laudă Revista Cercului Literar (unde, spre deosebire de publicațiile bucureștene, „tinerețea, spiritul și foamea de libertate a tinereții și a spiritului mai gâlgâie încă în paharul cu poeme, mai zguduie și mai transformă”), iar Corin Eugeniu Grosu remarcă „notabila activitate a suprarealiștilor” (atât grupul Luca-Trost, cât și *trio*-ul Păun-Teodorescu-Naum), așteptând însă ca aceștia să „adere” mai degrabă la libertate decât la psihanaliză.

● „Viața românească” (nr. 7-9) publică două poeme de Al. Philippide (*Sărmană omenire* și *Popas pe culmi*), o nuvelă de Ioana Postelnicu (*Orizonturi*), o altă nuvelă cu „subiect evreiesc” (*A doua nebunie* de V. Papilian), o evocare a lui Henri Barbusse ca „patriot francez și prieten al U.R.S.S.” de Miron Constantinescu și un eseu în care Silvian Iosifescu încearcă o paralelă între Flaubert și Sinclair Lewis (***Două faze în evoluția omului mijlociu***). □ Începând cu acest număr, revista inaugurează rubrica „Scrisori din...” [Rusia/ Englitera/ America], în care sunt comentate evenimentele socio-culturale mai importante din țările învingătoare în război. Astfel, la secțiunea „Scrisori din Rusia”, A. Zacordonet îl evocă pe recent dispărutul Alexei Tolstoi, „unul din cei mai mari” scriitori sovietici. □ La rubrica „Miscellanea”, P. Nicanor & Co. scrie tratează despre libertatea presei. Autorul notei consideră că la noi fenomenul ar fi posibil și dezirabil doar dacă am avea o „elită funcționărească” și un corp de magistrați incoruptibili. În condițiile date, însă, libertatea presei ar fi o „imposibilitate de fapt”. Iar, până la atingerea standardelor necesare, „oricât ar părea de paradoxal, regimul de cenzură al presei poate constitui o garanție mai sigură de democratizare decât un regim de libertate gazetărească *more antico*”. Dat fiind că acum situația e alta decât înainte de război, „un regim de libertate a presei copiat din vremi atât de neasemănătoare ar duce la cel mai odios regim de calomnie nepedepsită, la o rea credință gangsterească, la o zăpăcire generală a minților, la o minciună sistematică practicată de cei bogați, care vor guverna tiranic la adăpostul acestei ideologice mistificări”. □ „Recenzii”-le literare din acest număr sunt acoperite de către Al. Piru. Cu o singură excepție: comentariul lui Adrian Marino la *Floarea din prăpastie* (1942) de Al. Philippide (cu o concluzie elocventă: „Decât un insipid roman de analiză, o nuvelă curat senzațională este de preferat și d-l Al. Philippide a

intuit cu inteligență acest lucru."). În rest, Al. Piru scrie despre *Un veac de frământări sociale 1821-1907* de Lucrețiu Pătrășcanu („o carte deschizătoare de drumuri", scrisă într-un „spirit marxist ortodox şi leninist"), *Socialismul în România* de C. Titel-Petrescu (cu mai multe rezerve, exclusiv de ordin informativ), *Avizuha* de Eusebiu Camilar („un scriitor autentic ce se refuză oricărei formule simplificatoare, un talentat nuvelist, întâiul scriitor bucovinean"), antologia *Cronicarii români*, realizată de Al. Rosetti („ireproşabilă") şi volumul *Ceea ce nu se uită* de Eugen Jebeleanu (care a rămas „neclintit în arta lui").

OCTOMBRIE

1 octombrie

● În articolul ***Aspecte culturale ardelene*** din „Universul" (ediția de dimineață), Vasile Netea atrage atenția asupra faptului că Transilvania se află într-un „greu impas cultural" ca urmare a celor 4 ani de guvernare maghiară şi propune o serie de măsuri administrative pentru remedierea acestei situații. □ Acelaşi număr al publicației reproduce un articol din „Pravda" care semnalează interesul crescut al României față de cultura sovietică (din decembrie 1944, Editura „Cartea Rusă", aflată sub egida A.R.L.U.S., a publicat 48 de volume din autorii ruşi „clasici şi moderni").

● Zaharia Stancu publică în „România liberă" articolul ***Realități româneşti***, în care comentează impresiile lui Ilya Ehrenburg după vizita în România. Scriitorul sovietic ar fi sesizat dintr-o privire nu numai „toată putreziciunea Capitalei", ci a întregului nostru trecut, declarând: „Numai un orb poate să susțină că înainte de fascism în România a existat democrație." □ La rubrica „Orizont", Ulysse înregistrează satisfăcut placheta *Manifestație* de Ştefan Roll, care „a înțeles drumul adevărat al poeziei", trecând de la suprarealism la „poezia directă, de puternice accente sociale". Nu, însă, şi nr. 6-8 din Revista Cercului Literar, redactată de „aceiaşi tineri inegali", dintre care mai ales I. Negoițescu, „pastişând ideile lovinesciene până la refuz", „prezintă imaginea tânărului atârnat, fără personalitate şi convingeri proprii".

● Gheorghe Dinu (Ştefan Roll) scrie în „Timpul" despre B. Fundoianu – „Un intelectual român pierdut la Buchenwald", povestind că Fondane s-a înrolat în armata franceză, fiind făcut prizonier, ținut în lagărul din Fontainebleau până în 1944, când este eliberat, înainte de a fi internat din nou, la Buchenwald.

2 octombrie

● „Victoria" publică, sub semnătura lui Geo Dumitrescu, o cronică la Ion Caraion: ***„Panopticum"***, considerând volumul „un raport al activității «negativiştilor» în timpul războiului, dar şi un ordin de zi prin care suntem

decăzuți din această demnitate festivă şi facilă şi prin care suntem chemați să meritățm noul apelativ de «constructivişti», [...] să facem front în lupta care a început şi care are nevoie de noi."

4 octombrie

● Lucrețiu Pătrăşcanu ține la A.R.L.U.S. o conferință despre „Criza filozofiei contemporane şi materialismul dialectic" (cf. „Veac nou", nr. 45).

5 octombrie

● Mircea Damian lansează în „Fapta" o ***Invitație la polemică***: „în presa noastră nu polemizează nimeni, nu discută nimeni în contradictoriu, n-aruncă nimeni cu piatra peste gard, încât s-ar putea spune că toată lumea a căzut de acord asupra tuturor chestiunilor. Nu se duc nici măcar polemici literare sau de idei."

6 octombrie

● „Universul" (ediția de dimineață) publică un „protest al intelectualilor români" împotriva condamnării comuniştilor spanioli Zapirain şi Alvarez de către regimul Franco (semnează, între alții, Al. Rosetti, Al. Philippide, Mihail Sadoveanu, Cicerone Theodorescu, G. Macovescu, Radu Boureanu, G. Talaz, G. Ivaşcu, Ion Călugăru, Victor Eftimiu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Zaharia Stancu, Mihail Celarianu, Ioan Massoff).

7 octombrie

● Scriind editorialul despre ***Filosofia minciunii*** (în „Lumea", nr. 3), G. Călinescu face o incursiune comparatistă în diacronia problemei, încheind: „oare minciuna în critică nu-i permisă, ca o blândă amânare, ca un «riposo al vero?»". □ La „Cronica mizantropului", tema este ***Anatomia îngerilor***. □ La rubrica lui, Camil Petrescu , scriind despre „...zădărnicia scrisului", anunță intenția „ca împreună cu câțiva prieteni, să scoatem, aci la București, o revistă, să zicem încă de filosofie, bineînțeles publicată în două trei limbi streine cum se obişnuieşte, şi să supunem, în această publicație unei stricte analize, această filozofie occidentală, care reprezintă capul alterat al peştelui apusean." □ În ***Universalism literar***, Şerban Cioculescu combate „unul din locurile comune, expresii ale orgoliului nostru național", şi anume „universalitatea lui Eminescu": „Înlăuntrul unui curent european, cum este romantismul, nu se putea afirma decât acel poet capabil să-l îmbogățească printr-o categorie nouă de sensibilitate. Eminescu n-a adus nici o categorie nouă de sensibilitate romantismului european. [...] Lirica lui Eminescu e un exemplu [...] de covârşitoare însemnătate națională, dar de minimă semnificație universală". „Posteritatea, deshumându-i vastele poeme de tinerețe, a descoperit o neasemuită năzuință către ilimitat, care atestă

premisele genialității celei mai ambițioase. Aceste premise, trebuie să recunoaştem însă cu sinceritate, nu şi-au găsit realizarea, la vârsta maturității. Eminescu înfățișează prin activitatea sa, dintre anii 1876-1883, un foarte curios proces involutiv: şi-a impus o serie de renunțări, pe planul năzuințelor majore ale tinereții, în folosul migălirii artistice, datorită căreia a dat culturii noastre un instrument verbal admirabil şi valori muzicale nedepăşite, dar strict naționale. Prin creațiile maturității, artistul a biruit dificultățile stadiului evolutiv al instrumentației noastre lirice, dar şi-a înăbuşit marile avânturi ale adolescenței şi tinereții, care ar fi putut oferi liricei europene o mare simfonie haotică, de stil romantic baroc [...]". (**vezi Anexa**)

● În „Tinerețea", nr. 14, Al. Piru scrie despre ***Poezie şi ideologie***: „Înainte de acest război, s-a practicat la noi – poate mai mult decât oriunde – un purism excesiv. Cu unele excepții, modernismul – în aspectele lui extremiste (dadaism, suprarealism, expresionism, futurism) – n-a dat însă roadele aşteptate. De aci convingerea că o astfel de artă trebuia părăsită, trăgându-se, firește, din mulțimea experiențelor, toate consecințele bune. Noua poezie tinde să reia legăturile ei de totdeauna cu viața, înlăturând pe cât cu putință nesinceritatea, mistificația, şarlatania, morbiditatea, obscuritatea voită, hermetismul de vorbe, falsitatea. Desigur, în poezie, ca şi celelalte domenii, întâlnim şi atitudini opuse. Mai există în Bucureşti o grupare suprarealistă care porneşte din când în când câte o ofensivă. Dar suprarealismul nu mai are priză, e o mişcare moartă şi iuitorul de literatură nu-l mai ia în serios." □ Paul Cornea vorbeşte despre ***Drama unei generații. Gânduri pe marginea unui „Jurnal intim"***: jurnalul, care i-ar fi fost predat de autorul lui, un „student fruntaş la o Facultate din Bucureşti", înfățişează parcursul unei dumeriri, de la o perspectivă exaltată, fascistă, a la Eliade şi Cioran, până la pocăința survenită pe fondul bombardamentelor. Concluzia: „Am convingerea fermă că sbuciumul pe care-l tălmăceşte atât de impresionant «jurnalul» prietenului student îşi are o soluție. Nu cred că totul s-a terminat; cred dimpotrivă că totul de-abia începe. Nu cred că e prea târziu: cred că e încă timp pentru ca bunele credințe rătăcite să-şi reia locul lor în societate."

● În articolul ***Alte aspecte culturale transilvane*** din „Universul" (ediția de dimineață), Vasile Netea reia problemele semnalate în articolul precedent (v. „Universul" din 1 octombrie), considerând că un pas decisiv pentru depăşirea impasului amintit l-ar putea face Asociația Scriitorilor Români din Ardeal. □ Acelaşi număr al ziarului anunță că la Rupea s-au comemorat 70 de ani de la naşterea lui Şt. O. Iosif (au participat G. C. Nicolescu, Ion Breazu şi Gh. Preda – preşedintele ASTRA).

10 octombrie

● Mihail Ralea conferențiază la Sala Dalles despre „Poziția intelectualului față de problemele actuale", în deschiderea unui ciclu de conferințe organizat

de Uniunea Patrioților, Comitetul Județean Ilfov, pe tema „Intelectualii şi problemele actuale" (cf. „Scânteia", 10 octombrie).

11 octombrie

● „Scânteia" anunță apariția la Editura Partidului Comunist din România a volumelor *Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului* de Lenin şi *Despre concepția materialistă a istoriei* de Plehanov.

12 octombrie

● În „Victoria", Al. Philippide scrie despre ***Critica şi literatura actuală***: „Perspectiva în timp este necesară şi pentru judecarea justă a literaturii actuale, care apare după război. O veche lege, nedesmințită încă până acum, spune că literatura nu captează actualitatea niciodată imediat. Mai clar spus: orice fapt ca să devină material literar are nevoie să se învechească. [...] Există o bogată producție de reportaje, de documente, impresii, memorii, care va mai dura încă o bucată de vreme. Literatura războiului n-a apărut încă. Ceea ce a apărut şi apare este memorialistică, cronică sub formă de roman, reportaj, gazetărie. Literatura de creație n-a ajuns încă să prelucreze acest material deoarece îndepărtarea în timp, necesară pentru creația literară, nu este încă suficient de mare. Iată de ce critica literară actuală trebuie astăzi să fie foarte prudentă dacă nu vrea ca posteritatea s-o judece cu asprime."

13 octombrie

● „Universul" (ediția de dimineață) dă publicității rezultatele concursului de poezie organizat de Editura „Forum". Juriul (alcătuit din Al. Philippide, Ion Biberi şi Geo Dumitrescu) a hotărât publicarea a şase volume (*Omul profilat pe cer* de Ion Caraion, *Manifest liric* de Ben Corlaciu, *Pâinea pădurii* de M. I. Cosma, *Cerc vicios* de Ion Cutova, *Maree* de Ion Frunzetti şi *Cartea cu pâine, sânge şi cox* de Victor Torynopol), urmând ca pentru celelalte 4 premii concursul să rămână deschis. □ Acelaşi cotidian spicuieşte din conferința ținută de Mihail Ralea la Sala Dalles, cu titlul „Intelectualii şi problemele actuale" (în „România liberă", nr. 366, conferința apare cu titlul ***Poziția intelectualului față de problemele actuale***). Afirmând că, de vreme ce intelectualul caută prin definiție „adevărul", noțiunea de „intelectual de dreapta" este „un nonsens logic", ministrul Artelor consideră că adevărații intelectuali trebuie să îndeplinească două roluri: „unul negativ, de a defasciza societatea noastră, iar altul pozitiv, de a construi o lume nouă, o lume mai bună, mai dreaptă".

14 octombrie

● În articolul ***Hennequin şi Ibrăileanu***, publicat în „Lumea", nr. 4, G. Călinescu scrie despre influența lui Emile Hennequin (prin cartea *La critique*

scientifique", 1890) asupra tezei de doctorat a lui Ibrăileanu (*Opera literară a dlui Vlahuță*, 1912), care „confisca toate ideile substanțiale, le exprima cu termeni mai fericiți şi le îngloba într-un sistem mai clar şi de o dialectică mai subtilă". □ N. Steinhardt semnează articolul ***Clasicismul, şcoala vieții***: „nicio experiență nu poate fi mai totală şi mai adâncă decât învățătura trasă din clasici. Montesquieu spune că dacă vrei să fii înțelept e bine să înveți citate din autori clasici. Încep să cred că acesta nu e decât un sfat practic. Moraliştii veacului al XVII-lea îşi află verificarea şi utilitatea în toate împrejurările vieții, cele mai grave şi cele mai mărunte. Scriitorii aceştia perfecți trăiesc cu picioarele pe pământ şi privesc până în fundul sufletelor. Forma, dealtfel, pentru ei nu e un scop, ci un procedeu, la adăpostul căruia pot spune mai mult decât ar face-o direct. Fondul lor sincer şi important are mevoie de acoperământ. Prin formă ei pot transmite belşugul lor de sentimente şi idei cetitorului fără ca acesta să încerce vreo stinghereală. Clasicii au de spus lucruri esențiale, ei merg toți direct la ce e vital. De aceea au nevoie de formă. O repet, e de necrezut. Atâta curaj, atâta simț al realității, atâta modestie şi atâta siguranță, o perfecțiune atât de uluitoare, o înălțare spirituală în linie verticală însoțită de o verificare prin fapte atât de surprinzătoare şi de neîncetată, toate par imposibile. Şi totuşi e aşa. Tendința oricărui clasic e formularea maximei, a regulei generale, care poate folosi purtării altora. Aşa încât, în cele din urmă, artistul devine şi pedagog." □ Perpessicius recenzează *Războiul lui Ion Săracu* al lui Cezar Petrescu.□ O pagină îi este dedicată lui B. Fondane: scriu M. H. Maxy („Chipul în cuvinte şi tuş al lui B. Fondane"), Ion Călugăru (cu poezii şi cu fragmente „Din jurnalul unui scriitor"), Gala Galaction („Pare că-l văd!...").

● Paul Cornea scrie în „Tinerețea" (nr. 15) articolul ***Democrația, şcoala şi şcolarii***, explicând rătăcirea tineretului în trecutul recent: „Tinerii sunt uşor influențabili. Ei nu se pot împotrivi multă vreme unei propagande stăruitoare, care creează mituri şi pune în mişcare sentimentele. Pastă moale, încredințată puterii formative a dascălilor, elevii noştri au fost crescuți după tiparul «ordinei noi» a lui Hitler. Îmbibați de prejudecățile cele mai stupide, cultivați în spiritul naționalismului şovin, al sperietoarei «bolşevice», la care să adăugăm nefastele influențe extra-şcolare ale «gărzii», nu este surprinzător că au luat căi greşite." □ Al. Piru scrie despre ***Mihai Beniuc***, apreciind că „Niciun poet din cei de azi nu poate furniza mai multe exemple de avânt generos, de jertfă pentru fericirea celor asupriți, de sete de dreptate."

15 octombrie

● Temuta *Pagina a doua* din „România liberă" e dedicată majoritar evocării lui C. I. Nottara. De altfel, acesta e ultimul număr în care mai apare rubrica

respectivă. De aici încolo, chiar dacă pagina de ziar va mai cuprinde informații culturale, ele nu vor mai fi încadrate într-o rubricatură generică.

16 octombrie-2 noiembrie

● O caravană a Societății Scriitorilor Români, compusă din Gala Galaction, Al. Cazaban, Horia Furtună, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu, Dumitru Corbea, cărora li se alătură Arta Florescu şi pianista Hilda Jerea, face un turneu de „şezători literare şi artistice" în oraşele ardeleneşti Reşița, Lugoj, Timişoara, Arad, Oradea, Turda, Cluj, Sbiu, Făgăraş şi Braşov (cf. „Ultima oră", 2 noiembrie).

18 octombrie

● V. Em. Galan publică în „Victoria" un reportaj despre ***Ce citim noi. Câteva date relativ la bibliotecile bucureştene***. dintre concluzii (bazate pe cinci biblioteci, alese la întâmplare, fiecare cu câte 4-500 de abonați în medie): „limbile streine cele mai obişnuit citite, în ordine: franceză, germană şi engleză, rusă, italiană, ungară, spaniolă"; „din 100 de cărți împrumutate, 70-80% sunt scrise în limba română"; „se citeşte în primul rând proză. Versuri, 4%. Teatru, extrem de puțin"; „Se citesc mai ales romane engleze şi americane în traducere românească. Cel mai citit autor: Cronin. Cea mai citită autoare: Pearl Buck. Cea mai citită carte: *Pe aripile vântului.* Cel mai citit poet: Baudelaire sau Poe."; „Majoritatea cititorilor vin în bibliotecă fără nici o hotărâre, nu caută o carte anume, ci lasă alegerea în seama bibliotecarului. Cuvântul magic e – pentru ambele sexe şi pentru toate vârstele – DRAGOSTE, romane cu «cât mai multă dragoste»."; „în ultimii cinci ani, numărul abonaților a crescut cu cel puțin 200%"

21 octombrie

● „Tinerețea", nr. 16, publică schița *Doctorul*[*] de Marin Preda. □ Al. Piru evocă ***Figuri de progresişti din trecut*** – Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu.

● Apare, la Cluj, primul număr al cotidianului „Tribuna nouă", avându-l ca „prim redactor" pe D. Todoranu. Primul număr al publicației cuprinde doar ştiri şi articole politice, cu excepția editorialului ***La drum***, semnat de conducătorul ziarului: „Un ziar românesc în Clujul zbuciumatei Transilvanii ar putea însemna [...], dacă va voi să se ridice deasupra aparențelor şi preocupărilor de moment, un prilej de serioasă şi neşovăitoare afirmare a *democrației româneşti*. Privind realitățile statale şi naționale dintr-o

[*] Textul va fi cuprins, sub titlul *Înainte de moarte*, în volumul *Întâlnirea din pământuri*, apărut în 1948. În articolul *Unde şi când a debutat Marin Preda*, publicat în revista „Steaua", nr. 12 din 1980, Lucian Valea afirmă că, într-o primă variantă a ei, publicată în „Tinerețea" din 20 ianuarie 1942, această schiță ar fi constituit debutul scriitorului, dar data certă a acestui eveniment este greu de stabilit.

perspectivă largă şi cuprinzătoare, «Tribuna Nouă» se va strădui să informeze onest pe cititor, menţnându-se în marginile *adevărului* constatat – fără a sluji interesele unuia sau altuia din diversele partide politice. Coloanele acestui ziar vor fi deschise tuturor oamenilor de bună-credinţă, indiferent de apartenenţă ori simpatie politică, în măsura în care se situează în albia unei democraţii sincere şi adevărate. Nefiind o citadelă politică, ziarul nostru va fi mai degrabă o tribună de dezbatere – sub scutul adevărului ştiinţific – a problemelor sociale şi culturale din actualitate, păstrând o optică larg deschisă tuturor aspectelor *vieţii spirituale româneşti*."

24 octombrie

● Scriind în „Jurnalul de dimineaţă" despre ***Congresul tineretului progresist***, Mihail Sadoveanu face „mărturisirea că între dureri şi gânduri amare de îndoială s-au petrecut anii mei tineri. Întru mâhnire şi îndoială, căci tineretul de altă dată, în vremea partidelor istorice, era îndemnat către măcinişul de vorbe goale."

26 octombrie

● În „Tribuna nouă", Ioanichie Olteanu publică articolul ***Apărarea culturii***, unde reaminteşte ipocrizia hitlerismului: „E lucru ştiut de toată lumea [...] că războaiele au în primul rând cauze economice şi agresorii urmăresc scopuri materiale bine determinate. [...] Însă, orice mască ar lua agresiunea – şi «apărarea culturii» e din cele mai frecvente, căci conducătorii nedoriţi ai popoarelor au intuit precis promptitudinea cu care se reacţionează la acest vulgar mijloc de flatare – adevărul până la urmă iese la iveală. Hitler şi acoliţii lui se erijau în «apărători ai culturii», pentru a obţine sprijinul popoarelor şi pentru ca în dosul acestei nobile lozinci să-şi urmărească scopurile lor prea puţin culturale. Şi au pierdut, pentru că cu ajutorul miciunii se pot obţine victorii parţiale, dar VICTORIA niciodată."

27 octombrie

● „Scânteia" publică ***Statutul Partidului Comunist Român***. □ Ion Vitner scrie despre ***O instituţie de cultură a poporului (Editura Partidului Comunist Român)***. □ Numărul include un fragment din cartea în curs de apariţie a lui Valter Roman *URSS în război*, având ca temă ***Locul ştiinţei sovietice în ştiinţa mondială***.

● Gheorghe Dinu cere în „Veac nou", nr. 47, *Romanul* vremurilor noi: „Trebuie, trebuie să începem să ne gândim serios să scriem romanul epocii noastre – romanul nostru."

28 octombrie

● În „România liberă", Virgil Ierunca scrie despre *Cartea Oltului* de Geo Bogza (o dată cu care autorul „şi-a conturat personalitatea") şi despre

Manifestaţie de Ştefan Roll, care prin acest volum trece la poezia „manifestaţie": „Trecerea e onorabilă în adevărurile ei intime, chiar dacă schimbul de registre poetice s-a făcut în grabă. Contează azi bunăvoinţa şi Ştefan Roll are foarte multă."

● „Universul" (ediţia de dimineaţă) anunţă apariţia volumului *Popor nemuritor* de V. Grossman (o descriere a primelor luni din războiul purtat de U.R.S.S.) şi a unor „manuale noi de limba română", alcătuite de Iorgu Iordan şi H. Sascuteanu, unde, alături de „clasici", au fost incluşi şi „contemporanii progresişti M. Sadoveanu, V. Eftimiu, G. Topârceanu, Şahighian".

29 octombrie

● „Scânteia" publică poezia *Alfabetul*, de Tudor Arghezi.

31 octombrie

● În „România liberă", Virgil Ierunca semnează articolul ***Noi condiţii de muncă pentru scriitori***, atrăgând atenţia asupra faptului că în societatea românească scriitorul „a fost considerat ca o piesă accesorie, ca o sursă de uşor divertisment, ca un clown major care trebuie să gâdile simţurile rudimentare ale acestui circ aproximativ care era viaţa noastră publică". Or, în „societatea nouă", în care „oamenii se întâlnesc şi se recunosc sub semnul magnific al muncii", „scriitorul nu mai rămâne izolat, nici de datoriile, dar nici de drepturile lui".

[OCTOMBRIE]

● „Revista Fundaţiilor Regale" (nr. 2) se deschide, ca şi numărul precedent, cu *Pagini de jurnal* ale lui Mihail Sebastian, acoperind acum perioada 25 august – 28 noiembrie 1936. □ Secţiunea principală mai cuprinde *Versuri* de G. Călinescu şi o nouă serie de *Inscripţii* argheziene, precum şi un articol despre sfârşitul războiului al lui Ilya Ehrenburg (***Triumful luminii***: „Cine a salvat omenirea de fascism, de otrava lui virulentă, de moarte, de întuneric? Cred că Uniunea Sovietică. E adevărat că împotriva fascismului au luptat şi alte popoare. Milioane şi milioane de oameni. [...] Dar lovitura mortală a fost dată fascismului de o singură armată – de armata Roşie."). □ La rubrica „Puncte de vedere", Al. Rosetti rememorează şi el „victoria asupra puterilor Răului", care „va trebui, acum, organizată". O miză politică are şi articolul lui Perpessicius (***Pétainii Academiei Române***), care consideră măsura de excludere din Academia Franceză a fostului conducător al regimului de la Vichy „nu numai eroică, dar şi cuminte şi recomandabilă". Excepţie de la tenta ideologizantă a rubricii face doar articolul „Donabbondianismul" de G. Călinescu, dedicat lui Manzoni. □ La „Comentarii critice", Perpessicius se ocupă de ***Literatura închisorilor***, pe care o exemplifică prin scrierile recente ale lui Zaharia Stancu (*Zile de lagăr*), Mircea Damian (*Rogojina*) şi Petru

Groza (*În umbra celulei*). F. Aderca îşi publică prima parte a studiului ***Treptele emoţiei estetice***: „În această neîntreruptă desfăşurare şi îmbogăţire a desfătării artistice stă lămurirea fenomenului, în aparenţă misterios, că o primă contemplare a Operei de artă nu e niciodată asemenea cu cea următoare din acelaşi timp, cu cele următoare din a doua sau a treia contemplare, fără ca totuşi esenţa emoţiei estetice iniţiale să se fi alterat." Vladimir Streinu revine la ***Originile versului modern*** („S-a înregistrat [...] decăderea versului francez. [...] Versul însă n-a «decăzut», ci numai şi-a anexat o bogăţie nesfârşită de forme posibile, după cum proza, care de atâtea ori a zvâcnit mai viu şi mai uniritmic în acelaşi timp, nu s-a «înălţat», ci numai s-a încercat pe sine îmbogăţindu-se cu noi tipuri ale ei."), iar Şerban Cioculescu marchează ***Bicentenarul lui Neculce***: „Neculce, socotit de Iorga un «bătrân foarte bătrân», când îşi redactează cronica este la drept vorbind un moşneag foarte viguros. [...] Cronica nu reprezintă «interesele unui partid», ci pe acelea ale unei caste, pe care secolul luminilor avea s-o disloce de pe unele poziţii privilegiate şi mai reprezintă reacţiile subiective ale unei personalităţi pe cât de simplă în aparenţă pe atât de complexă şi ascunsă." □ N. Steinhardt îşi pune două întrebări (***Neoclasicism? Neotradiţionalism?***) şi îşi răspunde astfel: „O artă modernă vie trebuie să ia în consideraţie trecutul; să nu caute a se înapoia la dânsul, oricare ar fi studiul la care l-ar considera (clasicism, medievalism); să nu uite că timpul nu poate fi oprit, nici măcar retrospectiv; să-l continue, ajungând astfel fără voie la un *nou clasicism*, mai puternic, mai trainic, mai curat decât orice *neoclasicism*; sau la un nou *romantism*, măcar mai interesant, mai sincer, mai pitoresc decât orice *neotradiţionalism* romantic." □ La rubrica de „Note", Tudor Arghezi semnează necrologul ***Epoca Tănase***, cu referire la marele actor, iar F. Aderca îi evocă şi el pe dispăruţii Al. Robot („simţirile lui se exprimau proaspăt şi crud, fără sfieli gramaticale sau logice, cu o siguranţă de meşter ajuns la capătul artei") şi B. Fundoianu („Pentru versul românesc avea terezii şi unelte critice precise de mare spiţer – pe urmele cărora, ocolindu-le ca să ajungă tot la ele, au mers un sfert de veac, orbecăind, marea majoritate a criticilor de salar."). N. Steinhardt încearcă ***Apărarea literaturii poliţiste*** („poliţismul nu e decât un gen, adică o metodă. Ea poate fi folosită pentru scopuri noi. Într-o concepţie progresistă a culturii, romanul poliţist poate deveni o excelentă cale de promovare a unor idei pacifiste, antirasiale sau de liberare economică. Păstrând cadrul care constituie senzaţia şi distracţia, un autor poate prea bine arăta eroi în luptă cu trusturi acaparatoare, organizaţii fasciste internaţionale sau altele asemănătoare."), Virgil Ierunca recenzează ***O biografie recentă despre Balzac*** (André Billy, *Vie de Balzac*, 1944), iar Petru Comarnescu divaghează despre ***Romanele de război***, pornind de la *Zile şi nopţi* de K. Simonov: „Credem că în anii ce vor urma literatura mondială va dezvolta din ce în ce temele şi experienţele cumplitului război.

Lumea nu poate uita grozăviile şi măreţiile, ruşinile şi splendorile prilejuite de marea experienţă.")

● În „Viaţa socială CFR", nr. 6-7, Monica Dan scrie despre ***Scriitorii români şi Rezistenţa***: „nu ne vom opri decât la acele acte de rezistenţă spirituală, care înainte de data – istorică din mai multe puncte de vedere – de 23 August, au dovedit şi altfel decât pe plan politic orezenţa scriitorului român în acel deconcertant peisagiu (1940-1944). De la început constatăm cu tristeţe.lipsa oricărei rezistenţe organizate, prezentând serios un curent de opoziţie, chiar fără să recurgem la inerenta comparaţie cu acele formaţiuni de tip marquisard, grupate în jurul revistelor franceze de rezistenţă (...). Au existat într-adevăr chiar şi în acei ani, personalităţi ca Mihail Sadovenau şi E. Lovinescu, fără să vorbim de G. Călinescu. Dar cărţile lui Sadoveanu erau, conform obixeiurilor timpului, tăiate cu toporul şi jertfite holocaust pentru gloria însângerată a zeităţilor, reinstaurate la modul daco-trac, de o mistică suspectă. În ceeace priveşte pe E. Lovinescu, întâlnirile duminicale ale cenaclului său Sburătorul nu erau lipsite, pe atunci, de aureola romantică a adunărilor conspirative. În apartamentul său din Bd. Elisabeta mirosea a catacombe şi autodafe. Se vorbea, se complota, se menţinea în jurul unei personaliăţi de occidentale cuprinsuri, un climat de comprehensiune şi mai ales de inteligenţă, dela care nu era nimeni exclus aprioric – pe baze de incompatibilităţi etnice sau altele. În jurul lui E. Lovinescu, scriitori mari sau mici, consacraţi sau în devenire, puteau gândi în voie, indiferent de roiginea etnică sau clasă socială. Dar unii nu puteau şi alţii nu voiau să scrie. Singură prezenţa dinamică a lui G. Călinescu s-a semnalat tumultuos prin apariţia *Istoriei literaturii*, care a provocat acel bine cunoscut scandal, culminând cu îndepărtarea criticilor «estetizanţi» de la Fundaţiile Regale, şi cu instaurarea regnului lui Caracostea, unul dintre părinţii obscurantismului contimporan." În continuare se referă la Geo Dumitrescu, Ion Caraion şi Virgil Ierunca: „debutul răsunător al acestor trei tineri îm sumbra şi plata publicistică a anului 1941 are în sine valoarea şi semnificaţia riscului total. În nici una din ţările înrobite fascismului, atmosfera nu era mai dezolantă şi lupta mai grea. [...] Într-o epocă în care arta devenise un pretext transparent, o oficină dirijată pentru uzul acelor însărcinaţi oficiali cu premărirea unui regim de teroare – se întâmplă în anumite epoci astfel de confuzii între artă şi dogma de diferite calibre – poeţii Ion Caraion şi Geo Dumitrescu şi criticul Virgil Ierunca se ridică în apărători ai artei, ai unei arte înjosite în numele tuturor rătăcirilor şi pe care ei o voiau aşa cum numai arta poate şi trebuie să fie: dincolo de compromisuri şi interpretări. Polemişti viguroşi şi acerbi, scriitori de remarcabile însuşiri, recurgând la cele mai neînchipuite camuflagii lirice pentru a dejuca cenzura (citäm *Luna dela Trebizondia* a lui Geo Dumitrescu, apărută în revista «Kalende») hărţuiţi şi şi noapte de cenzură, ameninţaţi şi insultaţi de presa de dreapta, denunţaţi opiniei publice ca vânduţi, jidoviţi,

comuniști, anglofili sau bolșevici, după preferința personală a adeversarului, ei nu făceau în fond decât ceea ce ar fi trebuit să facă - şi n-au făcut atâția alți scriitori mai bătrâni şi mai calificați: scriau. Apărau arta, apărau libertatea gândirii, apărau conştiința şi toate acele eterne valori ale omeniri despre care Ilya Ehrenburg spunea de curând că ar constitui «biruința omului»". □ Sorana Gurian dă seama despre ***Actualitatea spiritului francez***. □ Camil Petrescu deconspiră ***Falsele valori burgheze***: „Este cert că, judecată axiologic, prăpastia, care a despărțit şi desparte încă limitatul univers al burghezului de lumea vastă şi plină de accidentele creației, a artistului, îşi are cauzele ei adânci chiar dincolo de câmpul restrâns al prejudecăților sociale. În cosmosul bine echiilibrat al burghezului, cu interese certe, funcționând impecabil şi regulat ca un ceasornic, artistul cu bagajul său de nelinişti şi dibuiri, cu certitudinile sale – atât de deosebite de cele ale burghezului – era mai mult decât un intrus. El reprezenta o primejdie permanentă. De aci izolarea în care sub transparentul pretext al «turnului de fildeş» a fost menținut artistul, menajându-i-se chiar şi iluzia că această izolare este voluntară şi în plus o condiție esențială pentru creație, ca şi suferința. Este un lucru de mult dovedit că artistul depăşeşte în intuiție realizările şi înfăptuirile concrete ale epocii sale. În această măsură, şi numai în această măsură, el este un revoluționar, deoarece are viziunea anticipativă asupra unei societăți ideale. Dar burghezia a căutat şi a isbutit să mențină pe artist departe de mulțime, de revendicările ei, departe de realitățile adânci ale vieții, înlocuind aceste realități cu himere, hrănindu-i aspirațiile şi generozitățile cu suferințe şi vanități consumate în marginea propriei sale neputințe. Fiindcă burghezul – vorbim de acel burghez «estet», care e iubitor de frumos, care stă seara la căldura focului în halat şi papuci, burghezul acela îşi simte sufletul vibrând de emoția artei. E altruismul comod şi domestic, vare a indus în eroare atâtea generații de artişti ademeniți de entuziasmele estetice ale respectivilor «protectori». În fond, burghezul iubeşte, mai mult decât arta, suferința artistului, fără de care el nici nu poate concepe arta, fiindcă – după el – frumosul se obține printr-o formulă chimică foarte simplă, o ecuație al cărei rezultat final nu poate fi decât poezia obținută prin filierea mizeriei obligatorii. - Şi fiindcă domnul iubeşte poezia sau muzica sau pictura mai presus de orice, afară bineînțeles de intangibilitatea propriilor interese, e gata să-şi dea tot concursul pentru a ajuta pe artist să dea naştere «capo-d'operelor». S-ar putea da multe exemple. Ne oprim numai la constatarea unei stări de fapt. Fiindcă pentru artist, cel mai mare pericol îl reprezintă tocmai acel fals «estetism» al burghezului care este singura piedică în calea emancipării sale, a comuniunii sale adânci cu aspirațiile massei pe care o reprezintă." □ Răspund la ancheta ***Arta are naționalitate?*** (introdusă de redacție prin cuvintele: „noi n-am pus în discuțiune specificul artei naționale. Acest specific este bine cunoscut şi apreciat, mulțiumită unei propagande ce

merită să fie mai departe, cât mai intens şi satisfăcător, susținută. Preocuparea noastră [...] ne ocazionează deschiderea interesantei discuțiuni asupra rosturilor şi manifestărilor culturale şi artistice şi a modului de alcătuire al acestui patrimoniu de înaltă valoare, considerând datele problemei din punct de vedere universal, ca mijloc de apropiere între oameni şi națiuni.") P. P. Negulescu („- *...domnule Profesor, considerați că patrimoniul valorilor culturale şi artistice ale unei națiuni ar putea fi diminuat prin subiectivisme şi oportunități păgubitoare?* - Găsesc absurde resentimentele, provenite din stările afective ale pornirilor intolerante sau oricăror încercări şi excese ale vrăjmăşiei. În momentul în care auditoriul unei producțiuni muzicale, de pildă, cunoaşte adevărate culmi ale înălțării sale sufleteşti, exponenții artei trebuesc considerați şi apreciați ca făuritorii «artei pentru artă». Acelaşi lucru se întâmplă atunci când lumea vizionează o expoziție de pictură sau sculptură şi, în genere, orice manifestație aristică. Iată de ce consider exagerate orice măsuri potrivnice luate față de reprezentanții vieții artistice din toată lumea, când aceştia aparțin, ca atare, artei, iar opera lor s-ar integra în adevăr în patrimoniul valorilor culturale şi artistice ale țării. - *Încă o întrebare, domnule profesor. Ce manifestări şi organizațiuni menite a consolida trainicele legături între exponenții universali ai artei, preconizați Dvs.?* [...] - «Organizațiuni»? «Instituțiuni»? da, numai dacă oamenii ar putea ajunge la înălțimea scopurilor superioare pentru care ar fi create astfel de instituțiuni."), Tudor Arghezi („Arta nu are naționalități de dimensiuni egale cu diferențele dintre dintre limbă şi popoare; dar caracteristicile ei, chiar individuale, sunt naționale. Muzica, plastica şi arhitectura, mai internaționale decât, de pildă, poezia, au personalitatea distinctă, şi ele, a naționalității. Specificul național e ceva concret. Emoția religioasă atinge cam aceleaşi unde cu emoția de artă. În Biserica – latină-catolică, universală una şi nedespărțită – sunt între Roma şi Avignon, zeci de nuanțe regionale. Există o artă niponă; o artă chineză etc., suprapunerea e dificilă."; „ – *Apropierea între oameni şi națiuni poate fi promovată prin artă?* – Apropierea prin artă se face mai mult între elite decât între popoare, între sensibilități, articol de lux. [...] – *Ce manifestări şi organisme menite a consolida trainicele legături între exponenții universali ai artei preconizați D-voastră?* - N-am încredere în administrarea utilitară, cu statute şi regulament, a raporturilor imponderabile dintre sensibilități. pentru a le împăca armonic e nevoie de o supra-artă şi nu de o cooperativă. «Exponenții» sunt de obicei nişte urşi de singurătate.") şi Victor Ion Popa („În toată istoria omenirii nu s-a găsit un mijloc mai bun şi mai temeinic de apropiat sufletele şi neamurile decât arta. Aş zice că e semuitoare monedelor de aur, care sunt la fel prețuite oriunde, indiferent de efigia bătută pe ele. De altminteri noi, românii, ne putem da seama în chip deosebit de clar de acest lucru, dacă ne gândim la marea, permanenta şi veşnic nedesmințita dragoste

ce-o purtăm Franței. Nu interesele politice, nu cele economice ne-au legat de ea, ci arta ei, pe care am învățat s-o cunoaștem mai presus decât toate celelalte, fiindcă ni s-a făcut mai familiară prin apropierea limbii franțuzești."). □ Virgil Ierunca dezbate tema ***Poezie şi progres***: „Poemul e o stare de revoluție şi revoluția are dreptul să să se anunțe printre oameni, tot așa cum țâșnește printre elemente, cum se introduce în bunurile de valoare ale omului, în acțiunea, în visul, în dragostea şi îndoielile lui. Se face că ne găsim azi într-un moment când intervenția poeziei pentru construcția mai valabilă a condiției omeneşti trebuie să devină, într-adevăr, revolută [sic!]. Există un moment de necesitate, peste care nici nu putea trece – dealtfel – vocația de terapie absolută a peoziei. Criza omului este evidentă. Poezia intervine – în sensul liber al intervențiilor ei – pentru ca să pună la loc, să construiască, să facă ceea ce celelalte discipline n-au putut şi nu s-au învrednicit. Starea de necesitate este manifestă. Poezia are datoria – altfel decât circumstanțială – să ajute umanitatea la *recrearea* ei continuă, cu alte cuvinte, la progresul ei. Cum ajută arta în general, şi poezia în particular, la această *re-creare* continuă, la acest progres al umanității? printr-un proces de reabilitare a *formei*, în sensul larg şi defsăcut al acestei noțiuni. Forma luată ca expresie de minim echilibru, pentru o umanitate răvăşită, inversă. Într-adevăr, observată cu atenție, epoca noastră este confuză şi sentimentală, stupidă şi divergentă, în măsura în care nu recunoaşte o *formă* minimă, o încercare de contract, de coeziune puțină. [...] Trăim într-o epocă de diversiune a formelor, fără să stabilim însă, sănătatea legăturii care merge dela singural la plural. Suntem, aformi. [...] Şi dacă într-adevăr, nu putem descifra singuri *forma* care va completa mâine, datele noastre de viață, aceasta nu corespunde decât propriului nostru faliment de imaginație. Jean Paul Sartre îl numea *minusul tragic*. Aici intervine însă contribuția artei, a poeziei, ca piesă accesorie a efortului uman. [...] ea oferă omului – ca într-o oglindă a contra-naturii – o posibilitate de formă, un indice rotund de a-şi contempla starea lui, care este sau care poate deveni. [...] trebuie trimisă poeților progresişti invitația de a-şi parazita conştiința. Cine nu s-a rezolvat pe sine şi încearcă rezolvarea altora ridică impostura la rangul de progres. Angajamentul poetic are riscurile lui singulare, pentru că şi poezia foloseşte o logică proprie. Progresul în poezie desfide rutina, şi nu consacră niciodată bunăvoința. Aici nu rămân niciodată cei ce insistă, ci cei ce sunt. Aici nu rămân cei ce confundă, ci acei care văd. «Forța absolută a poeziei ar purifica toți oamenii, toți oamenii», ne amintește Paul Eluard; numai că această forță trebuie să fie într-adevăr absolută, pentru că altfel promovăm tocmai ceea ce asvârlim, tot ceeace negăm. şi mi se pare, a propos de negație, că ar trebui să negăm mai puțin. Am lăsat la urmă riscul cel mai mare pe care îl comportă «angajamentul» în poezie. E vorba de libertate. De libertate pur şi simplu. Dar despre libertate, ca despre lucrurile pe care le iubim prea mult, nu

trebuie să vorbim decât foarte puțin. Cine are obiceiul să pună libertatea în ecuații, cine o suspectează sau o urăşte, cine o corijează sau o demite, dă dovadă bună că n-a înțeles corelația structurală dintre poezie şi progres. Pentru că va trebui să învățăm odată cu toții – poeți şi posedați de poezie -, adevărul acesta ultim, definitiv: poezia n-are nevoie de libertate, pentru că ea însăşi e libertatea." □ Sunt publicate poeme de Geo Bogza (***Oamenii negri ai petrolului***, fragment), Ion Frunzetti (***Cerul şi boii***), Mihnea Gheorghiu (***Cuvântul Oceanului***), Mihai Beniuc (***Linişte de amiază***), Ion Caraion (***Viziunea dela Nr. 7***). □ Petru Comarnescu traduce din Carl Sandburg (***Eu sunt poporul, mulțimea, gloata, massa***), iar Eugen Jebeleanu din Jules Supervielles (***Ploaia şi tiranii***). □ Victor Valeriu Martinescu semnează *bizareria* ***O vânătoare politică pe timpul Excelenții Bicefale***, iar Laurențiu Fulga fragmentul de proză ***Un fir de ghiocel***. □ N. Steinhardt scrie despre ***Guglielno Ferrero***, „cel mai de seamă istoric al Romei vechi în veacul nostru şi unul din cei mai convinşi antifascişti". □ „Reapariția suprarealismului în România poate constitui oricând o temă bogată de discuții în contradictoriu pentru că rezultatele şi ritmul evolutiv al acestei probleme fructifică prin însăşi inaderența ei la actualitate – foarte multe din tendințele poeziei actuale. Nu se poate contesta o anumită valoare artistică şi chiar o anumită certitudine poetică acestui curent care îşi ramifică rădăcinile până în inima oricăruia dintre poeții de astăzi. Există şi o atmosferă de palidă magie a cuvintelor, de simplă copie a unor automatisme perimate – lucrul acesta nu poate decât să coboare intențiile mai mult sau mai puțin fericite care susțin suprarealismul la noi.", scrie M. Cos. la rubrica numită ***Caet românesc***.

NOIEMBRIE

2 noiembrie

● În „Tribuna nouă", Ioanichie Olteanu pledează pentru ***Dreptul la critică***: „A nega dreptul la critică înseamnă a crede de la început în infailibilitatea şi eternitatea instituțiilor actuale. Progresul înseamnă continuă schimbare şi se înfăptuieşte prin salturi mai mult sau mai puțin vizibile. Concepțiile şi instituțiile care devin caduce de la un timp prin însăşi legea intrinsecă a lucrurilor trebuie să suporte critica, orideunde ar veni, ştiind că este un element indispensabil al evoluției."

3 noiembrie

● „Scânteia" semnalează apariția manualului de limba română pentru clasa I secundară al lui Iorgu Iordan şi H. Sascuteanu, notând prezența unor proze şi poeme semnate de Barbu Lăzăreanu, D. Corbea, Al. Şahighian, E. Luca, A. Toma, N. Ostrovski, M. Ilin şi N. Ogniev. □ În articolul ***Istoria puțin***

cunoscută a câtorva descoperiri moderne, Octav Mărgărit semnalează priorităţi ruso-sovietice în istoria descoperirilor ştiinţifice.
● Apare primul număr din „Unirea”, „săptămânal democratic evreiesc de luptă şi cultură”. Un medalion (semnat Z. Sch.) îi este dedicat lui Al. Robot; Ury Benador va ţine cronica dramatică.

4 noiembrie
● „Universul” (ediţia de dimineaţă) anunţă pentru ziua în curs un „proces literar” în jurul romanului *Şi a fost ziua a doua...* de Ilya Ehrenburg (participă Perpessicius, Eugen Schileru, Miron Radu Paraschivescu, Ovidiu Râureanu, Rusu Sireanu şi Marcel Aderca).
● În „România liberă”, Eugen Schileru comentează *Scriitorii libertăţii* de Ion Călugăru („breviar al artei adevărate”) şi *Promisiunea* de Pearl Buck („carte a eroismului, ca şi a înţelepciunii”).
● Într-un interviu din „Tribuna nouă”, Emil Petrovici, rectorul Universităţii din Cluj, dă asigurări că „Universitatea Ardealului se găseşte pe aceeaşi linie pe care se află şi guvernul şi massele populare: pe linia de reconstrucţie a ţării”.

5 noiembrie
● Zaharia Stancu publică în „România liberă” articolul ***Sălcii uscate...***, în care scrie despre misiunea scriitorului: „Scriitorilor nu le mai este îngăduit să se ţină în rezervă, să trăiască departe de inima poporului, să scrie cărţi uscate, care n-ar merge la inima poporului. [...] Scriitorul trebuie să fie, în primul rând, un luptător, - un luptător pentru cauza dreaptă a celor mulţi şi săraci.”
● În „Tribuna nouă”, Vartolomeu Diacul scrie despre ***Un nedreptăţit al regimului trecut: Tudor Arghezi***. □ În acelaşi număr apar poemele *La noi* şi *Psalm* de Dumitru C. Micu.

8 noiembrie
● ***Deschideţi uşile redacţiilor să intre poeţii***, cere George Păun în „Fapta”: „pentru ultima dată, domnilor directori de ziare, deschideţi uşile, pentru numele lui Dumnezeu, altfel mâine se vor deschide porţile multor sanatorii şi viaţa care intră acolo nu mai iese aceeaşi. Facem acest apel, în numele tuturor poeţilor adevăraţi, în numele tuturor celor ce petrec zile întregi nemâncaţi, în numele poeziei, al democraţiei.”
● În „Unirea”, nr. 2, Ieronim Şerbu are un reportaj despre „zilele lui ianuarie 1941”: ***„Cântă-ne ceva de dragoste!” Calea Văcăreşti sub teroare***. □ Emil Dorian scrie despre ***Problema limbii şi culturii idiş în România***: „dacă facem o proporţie între numărul scriitorilor idiş născuţi aici şi numărul de scriitori pe care populaţia evreiască i-a dăruit culturii româneşti, în mijlocul

căreia s-a dezvoltat, vedem că aceştia din urmă reprezintă cifra de 40-50 faţă de 34 din grupul celorlalţi.”

9 noiembrie
● „Universul” (ediţia de dimineaţă) marchează pe prima pagină împlinirea a 28 de ani de la „revoluţia socialistă sovietică” şi consemnează redeschiderea Institutului Francez, care a avut loc La Sala Dalles, sub patronajul ministrului delegat Jean-Paul Boncour. □ Tot în ziua precedentă avusese loc un pelerinaj la mormântul lui Eminescu, organizat de Direcţia Mişcării Culturale a Municipiului Bucureşti şi de S.S.R.; a vorbit G. Călinescu.

10 noiembrie
● În „Jurnalul de dimineaţă”, Mihail Sadoveanu dă ***Răspuns unor cetăţeni neliniştiţi***: „eu nu mai am îndoieli cu privire la democraţia Uniunii Sovietice şi teama, care avea un temei pe vremea împărăţiei ţarilor, acum nu mai are nici un rost de a stărui. Apoi tocmai cel mai mare eveniment al timpului, cea mai surprinzătoare dintre toate revoluţiile veacurilor e acest fapt pe care îl constatăm şi-l avem sub ochii noştri, că în Uniunea Sovietică rânduiala politică socialistă a îngăduit ridicarea la viaţă a atâtor naţionalităţi [...] Cât n-am cunoscut lumea nouă sovietică, m-am putut înşela asupra realizărilor de acolo. Dar după ce am văzut cu ochii şi am auzit cu urechile, mă mai pot oare îndoi?”
● Ion Caraion semnează în „Veac nou”, nr. 49, un „reportaj realist” despre ***Gara de Nord***. □ C. Ionescu-Gulian scrie despre ***Etica nouă***: „Omul nou sovietic a devenit un tip etic cu valabilitate universală prin faptul că problemele, eforturile şi realizările lui au trezit ecou şi îndemn în toate colţurile pământului în care oamenii se află în aceeaşi situaţie inumană în care se afla poporul rus acum vreo trei decenii. Omul sovietic a câştigat pentru prima oară conturul unui tip etic cu valabilitatea epocală. Care a fost înălţat la rang de model, fiindcă împlineşte dublul criteriu dialectic al idealului etic dintotdeauna: *realizează o sinteză a Necesităţii şi a Valorilor etice*.”

11 noiembrie
● În „România liberă” (***Duşmanii patriei***), Zaharia Stancu compară manifestaţiile antiguvernamentale din 8 noiembrie, organizate de partidele „istorice”, cu acelea de tip legionar şi consideră că ele au fost puse la punct de nişte „nemernici” şi de nişte „derbedei”.
● Editorialul ***Actualitatea*** din „Lumea”, nr. 8, semnat de G. Călinescu, combate prejudecata identificării „actualităţii” cu momentul istoric imediat. Considerând că actualitatea e „o simplă abstracţie”, el explică semnificaţia acestui concept în cadrul fenomenului cultural: „O carte spune ceva nou

numai prin raport la ceva vechi. A trăi «absolut-azi» înseamnă a nu trăi deloc, a muri chiar în momentul naşterii. Cultura e un universal, o continuă racordare cu trecutul şi o punere de premise pentru viitor, nu o clipă zbârcită. Cultura se desfăşoară istoric şi e un tot viu, depăşind infinit îndărăt şi înainte prezentul. Revista de actualitate culturală ia prezentul efemer ca un pretext, dar ochiul ei se cade să vadă mereu totul." □ Zaharia Stancu evocă pe ***N. Iorga, intim***, cunoscut îndeaproape în perioada în care Iorga fusese prim-ministru, iar Stancu funcţionar la Direcţia Presei (ţinând de Preşedinţia Consiliului de Miniştri): sunt amintite câteva anecdote şi întâmplări ale acelei perioade, în care Stancu ţinuse un jurnal („două caiete groase cu însemnări zilnice").

● În „Tinerețea", nr. 19, Silvian Iosifescu scrie despre ***Literatură şi revoluţie***, referindu-se la realismul socialist, care „nu e o intolerantă bisericuță literară ci o linie de evoluție, o direcție comună, care dă literaturii din URSS unitatea prezentată de întregul fenomen sovietic. [...] el se îndepărtează de îngustimea naturalistă – «naturalismul miop şi lipsit de măreție», cum îl numea Ehrenburg, într-un articol de acum câțiva ani – precum şi de vechiul realism. (…) Nu conformism orb şi repetare de manieră, de clişeu literar, ci expresie proprie, cu singura condiție să nu ajungă un simplu joc formal, desprins de viață şi dezumanizat. De aceea, concepția literară sovietică se opune tot atât de hotărât academismului rigid, uscat şi de fapt gol, cât şi curentelor decadente, suprarealismului [...]". □ Recenzând *Butelia de Leyda*, volumul lui Virgil Teodorescu, Al. Piru regretă că „d. Virgil Teodorescu, poet de adevărată emoție, de reală inspirație şi de humor fin, cade victima unei formule false. Suprarealismul a fost în vremea lui o experiență inteligentă şi necesară. Astăzi nu mai este decât un abuz de cuvinte şi un sofism perimat."

12 noiembrie

● În nr. 18 (11-12 noiembrie) al cotidianului „Tribuna nouă" debutează A. E. Baconsky, cu articolul ***Socialul şi geneza artei***: „Dacă în epoca de tendințe spre abstractizare de după războiul trecut arta pură avea un ecou minunat, fiind corespunzătoare spiritului vremii, astăzi frumusețea ei ne pare prea marmoreană, prea rece, prea demodată. Tendința de socializare care domină în această epocă postbelică reclamă o artă în ritmul ei. Nu putem cere oamenilor artei să-şi subordoneze total talentul socialului. Ei trebuie însă să se coboare din regiunile stelare spre freamătul valurilor mamei lor – societatea. Acum când noi ne clădim un nou sistem de viață socială, vrem ca în măsura în care se poate să participe cu noi la această muncă şi elita noastră – lumea artistică. Întotdeauna scriitorii s-au încadrat în frământările sociale ce au avut loc în epoca lor." □ În acelaşi număr Pavel Apostol scrie despre ***Umanismul lui Lucian Blaga***.

13 noiembrie

● În „Fapta", George Păun anunță un „Festival de poezie" organizat la Sala Dalles de „Grupul literar Bucureşti", avându-i ca invitați pe poeții din „Cercul literar Sibiu"; urmează să participe 24 de poeți, printre care Liviu Chiriacescu, Const. Mihail, Ion Th. Ilea, Alexandru Lungu, D. Ianculescu, Teohar Mihadaş, D. Missir etc., iar de dincolo de munți Ştefan Aug. Doinaş, Ion Oana, Ioanichie Olteanu, I. Negoițescu, Cornel Regman şi Radu Stanca (grafiat, acesta din urmă, „Stâncă").

14 noiembrie

● Zaharia Stancu revine asupra manifestațiilor antiguvernamentale (soldate cu 8 morți) ***Morți pentru democrație***, în care cere „judecată şi pedeapsă pentru asasini, – judecată şi pedeapsă pentru autorii morali ai asasinatelor". („România liberă")

● „Scânteia" publică ***Chemarea Frontului Democrat în legătură cu evenimentele din 8 noiembrie 1945***: „CETĂȚENI ŞI CETAȚENCE, PATRIOȚI ROMÂNI, Ziua de 8 noiembrie a fost pătată cu sânge. Maniu şi Brătianu, respinşi de masele populare, din cauza politicii lor trădătoare, au trecut la acte disperate de teroare. Folosind regimul de libertate cucerit la 6 martie de popor şi acordat de guvernul de largă concentrare democratică, ei au încercat, punându-se în fruntea bandelor fasciste din țară, să atace tânăra democrație românească, să tulbure liniştea publică, să împiedice efortul poporului pentru refacerea țării.Ascunzându-se sub masca unei manifestații monarhice, ei au folosit în ziua de 8 noiembrie, ziua regelui, metodele din 1940 şi din tot timpul guvernărilor reacționare şi de dictatură legionaro-antonesciană. Constituiți într-o bandă de asasini, instruiți de Maniu şi Brătianu şi conduşi pe teren de uneltele lor criminale, au tras în armată, au maltratat, au desfigurat şi asasinat cetățenii paşnici pentru vina de a fi muncitori democrați sau evrei. Cu obişnuitele metode hitleriste, au fost atacate cu armele instituții publice, sediile Confederației Generale a Muncii, Sindicatele, organizațiile patriotice, au fost arse gazete democratice, au spart şi jefuit magazine."

15 noiembrie

● F. Aderca evocă pe ***Profetul Heine***: „pentru că nu viziunea lui Heine, ci a spiritului prusac a dus destinele Germaniei, o vedem unde a ajuns: ca o fiară periculoasă pusă în cuşcă şi hrănită din mila popoarelor umanitare." („Unirea", nr. 3)

16 noiembrie

● În „România liberă" (***Cu fețele veştede***), Zaharia Stancu continuă campania împotriva țărănisto-liberalilor: „Partidele «istorice» au readus

foamea şi plânsul în casele ţărăneşti şi, prin adeziunea ei la războiul lui Antonescu, doliu la porţi, doliu în inimi, sânge şi foc şi scrum şi dezastru."

17 noiembrie

● Al. Piru scrie, în „Veac nou", nr. 50, despre ***Criza literară***, relativizând exploatarea ei dramatică în presă : „Criza e starea firească şi nu anormală a literaturii. [...] Criza momentului nu ne neliniştеşte. Privită pe spaţii limitate înadins, literatura nu poate oferi un spectacol interesant. Dar noi avem răbdare, încredere în viitor şi optimism. De aceea iubim şi prezentul." Dintre „promotorii literaturii noi", Piru pariază mai ales pe Mihai Beniuc, în poezie, şi Eusebiu Camilar, în proză. □ La pagina de „Note. Comentarii. Polemici" este atacat Radu Tudoran pentru „cele câteva pagini antisovietice din *Un Port la Răsărit*, unde corabia d-sale ancorase să descarce toate invectivele pentru ţara despre care vorbeşte".

● În „Tribuna nouă", Ioanichie Olteanu precizează ***Condiţiile colaborării*** cu maghiarii: „desolidarizarea deschisă, cinstită şi fără rezerve de trecutul odios al dictaturilor de orice fel şi de orice culoare".

18 noiembrie

● G. Călinescu semnează în „Lumea", nr. 9, articolul ***Publicul cere!***, în care, pornind de la extrema eterogenitate a aşteptărilor consumatorilor („Ce anume cere publicul nu cred că e nimeni lămurit."), criticul precizează natura relaţiilor dintre o publicaţie culturală şi cititorii săi: „Dacă o redacţie ar examina reclamaţiile cititorilor, pas cu pas, şi-ar pierde complet busola. O revistă, fără a nesocoti dreptele observaţii ale publicului, nu trebuie să publice ceea ce publicul cere, ci să obişnuiască publicul să ceară ceea ce se cuvine. Ea are un rost propagandistic şi educativ." Într-un alt articol, ***Soarta eroului***, sub semnătura „Aristarc", criticul revine la una din temele sale obsedante: incapacitatea „lacheilor" meschini de a observa şi recunoaşte calităţile „eroului". Principiul care rezultă de aici este că „pentru ca un om să priceapă pe altul trebuie să fie de aceeaşi esenţă".

● În „Tribuna nouă", Pavel Apostol radiografiază ***Mizeria intelectualilor***, în care vede o consecinţă a pactizării cu nazismul.

21 noiembrie

● „Universul" (ediţia de dimineaţă) consemnează deschiderea cursurilor Universităţii din Bucureşti, „fără vreo solemnitate deosebită", în ziua precedentă. □ În aceeaşi publicaţie sunt semnalate două comemorări: a lui G. M. Zamfirescu (la S.S.R., unde defunctul a fost evocat de către Al. Cazaban, Cicerone Theodorescu şi Ion Călugăru) şi a lui Paul Valéry (la Sala Dalles, unde conferenţiază G. M. Cantacuzino şi Michel Dard, directorul Institutului Francez)

22 noiembrie

● Ion Vinea publică în „Scânteia" articolul ***În jurul poeziei***, în care îl critică pe Constant Tonegaru (identificat indirect, prin aluzii), cu a lui „întreagă şi vastă geografie exotică, lângă care măruntul nostru pământ românesc cu plugarii şi muncitorii lui, cu caldarâmul oraşelor înroşit de sângele muncitorilor şi intelectualilor, căzuţi în lupta pentru apărarea democraţiei, nu-şi găsea nici cel mai mărunt loc, nici cel mai neînsemnat vers. […] Aceste manifestări poetice «inteligibile», alături de proza şi poezia suprarealistă, constituie o rămăşiţă a unui trecut care caută în mod permanent şi sistematic să despartă pe om de tumultul vieţii şi pe poet de poporul căruia îi aparţine. Sunt manifestările unei culturi agonice, aparţinând unei lumi care încearcă să se mai salveze prin asasinate. A unei lumi care a imaginat camerele de gazare şi cuptoarele din lagărele naziste, a unei lumi care se opune cu disperare pierderii unor uriaşe privilegii."

23 noiembrie

● În „România liberă" (***Ce nu vor spune milogii...***), Zaharia Stancu îi invectivează pe „milogii noştri politici" (reprezentanţii partidelor „istorice", pretinşi democraţi, în fapt „reacţionari"), acuzându-i de „raporturile lor de prietenie cu Germania nazistă şi Italia fascistă", de „colaborarea lor cu legionarii lui Codreanu şi Sima" şi de „amiciţia lor cu banda celor doi nefaşti Antoneşti".

24 noiembrie

● Societatea Scriitorilor Români îl comemorează pe B. Fundoianu, într-o reuniune ce îi adună pe Victor Eftimiu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Ion Călugăru, G. Talaz, Dan Petraşincu, Felix Aderca, Sanda Movilă, Saşa Pană, Cella Serghi etc. (cf. „Fapta", 28 noiembrie)

● Ioanichie Olteanu avertizează asupra clişeului ***„Rămăşiţele fascismului"***: „preţuim aşa cum se cuvine avantagiile acestor formulări lapidare, neuitând însă să atragem atenţia asupra conţinutului lor, care e aproape totdeauna mai vast decât lasă să se întrevadă". („Tribuna nouă")

25 noiembrie

● Pornind de la concursul de proiecte pentru reconstrucţia Teatrului Naţional, G. Călinescu îşi expune în „Lumea", nr. 10, câteva puncte de vedere arhitectonice cu privire la aspectul ideal al noului edificiu. În opinia criticului, acesta ar trebui să fie „un alt monument de clasicism solar", alături de Ateneu (***Teatrul Naţional***). □ În articolul ***Academia***, semnat „Aristarc", Călinescu prezintă „un fel de utopie" (cu substrat marcat satiric) cu privire la condiţia Academiei Române într-un viitor îndepărtat: în incinta instituţiei, pe lângă „mici busturi [...] egale şi monotone", reprezentându-i pe membrii

Academiei, sunt expuse statuile monumentale ce înfăţişează pe „marii scriitori şi oameni de ştiinţă care ar fi trebuit să fie şi n-au fost membri ai Academiei” (Caragiale, Eminescu, Arghezi, Lovinescu, Ibrăileanu ş.a.).

[NOIEMBRIE]

● „Revista Fundaţiilor Regale” (nr. 3) cuprinde versuri de Tudor Arghezi (*Serenadă, Apocalips, Inscripţie pe oglinda mare*) şi Ion Caraion (*Confluenţă, Partitură, Cântec din timpul ocupaţiei, Mesagiu pentru colivia poetului*), precum şi suita de schiţe *Caracterologice* de G. Călinescu. □ Anton Bibescu evocă figura lui ***Mihail Sebastian la Corcova*** („Ducea o viaţă plină de mistere. Nu se cunoaşte numărul pieselor pe care le-a adaptat în mod strălucit, fără ca numele lui să apară pe afiş. Avea o voinţă însoţită de o energie extraordinară: a vrut să înveţe englezeşte; după un an, vorbea curgător limba aceasta. Exista o contradicţie ciudată între fizicul său şi personalitatea sa morală. Avea aerul unui om blând şi slab. Era în acelaşi timp o *conştiinţă* şi o voinţă.), iar Ion Biberi îşi deschide micro-serialul ***Literatura fantastică***: „Esenţa fantasticului nu trebuie [...] căutată în fantezia imaginară, ci în tonalitatea emotivă, nu în ţesătura faptelor, ci în culoarea închisă a fondului pe care se profilează; nu în inventivitatea artistului, ci în registrul său emoţional. Opusul fantasticului nu e realismul, nici obiectivitatea, căci nimic nu e obiectiv, nici măcar fotografia; opusul fantasticului este adeziunea vegetativă la cotidian, instalarea în comoditate, quietudinea şi bunul simţ utilitar. Fantasticul converteşte totul în instabilitate, în dezechilibru şi spaimă. E ca o surpare iminentă, dar care îşi arată mereu prăbuşirea. E o veşnică aşteptare neliniştită, care aruncă peste lucruri şi oameni o apăsare. Fantasticul e o categorie a sensibilităţii.” □ În secţiunea „Puncte de vedere”, Al. Rosetti scrie despre utilitatea şi legitimitatea A.R.L.U.S., descris ca un rezultat al noilor condiţii politice: „Trebuia făcut ceva pentru lămurirea opiniei publice şi pentru orientarea spirituală a României, în noua conjunctură creată de evenimente. Rolul Arlus-ului a fost tocmai acesta, şi Asociaţia şi-a îndeplinit menirea în toate domeniile de activitate ce şi le-a propus.” □ Tendinţa de sovietizare a revistei e însă vizibilă şi prin articolele semnate de Petru Comarnescu (care comentează *Zile şi nopţi* de C. Simonov, „un adevărat roman de război”, care impresionează prin „înţelegerea [...] vieţii şi oamenilor”) şi de Sorana Gurian (care, survolând situaţia liricii sovietice de după război, remarcă apariţia „unui nou stil, unei poezii grave, sobre, telurice, unei poezii aproape intraductibile, ţesută din nuanţe, din bogăţii lexicale, din sugestii”). □ G. Călinescu publică ***Ceva despre Voltaire*** („Voltaire a fost socotit de mulţi un demon primejdios instituţiilor umane şi nu era decât un Mefistofel vesel, util propăşirii lor, foarte plin de prejudecăţi, repede convertibil şi preocupat cu deosebire de succes.”), F. Aderca divaghează mai departe despre ***Treptele***

emoţiei estetice („Înţelegerea Operei de artă va fi parţială în chip fatal până în ziua când Criticului îi va sta în putinţă să urmărească toată linia evolutivă a expresiilor datorate unui Artist, fiecare din Opere ajutând la intuirea celorlalte.”), Pompiliu Constantinescu scrie despre ***Sainte-Beuve şi impresionismul*** („Izvoarele impresionismului se găsesc [...] nu în teoreticienii lui orgolioşi, care-şi dogmatizează capriciile şi care fac din impresionism o metodă şi un criteriu suprem faţă de toate criteriile; ca toate problemele criticii moderne, pe care a creat-o din temelie, trebuie să căutăm aceste izvoare în Sainte-Beuve, inteligenţă prodigioasă şi suplă, dar care nu teoretizează niciodată cu exces şi intenţie de sistematizare.”), iar, sub titlul ***„Les Fossoyeurs” (Groparii)***, N. Steinhardt îi reaminteşte pe „cei ce au pregătit, prin slăbiciune, incapacitate, neprevedere sau trădare, ruina Franţei şi prăbuşirea republicii”. □ La „Cronici”, Al. Piru scrie despre Camil Baltazar, iar Virgil Ierunca semnează o recenzie la *Lord Duveen* de Ilarie Voronca: „dacă poeţii de până acum s-au împiedicat de lucruri numai în măsura în care ele au devenit modele sau accidente, Ilarie Voronca se apropie de lucruri cu intenţia de a le acorda o conştiinţă a lor proprie. În felul acesta poetul ajunge la o înţelegere globală a realităţii, pe care o depăşeşte şi o recreează, ca unui care are suficientă cunoştinţă despre valoarea oamenilor, a lucrurilor şi a elementelor.” □ La „Note”, Tudor Arghezi scrie despre ***Limba franceză*** (care, de fapt, „nu e o limbă”, ci „o mistică şi o estetică”) şi despre ***Noile edituri*** (în a căror proliferare vede un simptom de „degenerare”), F. Aderca se plânge de cenzură şi de scumpetea cărţilor, iar N. Steinhardt persiflează ***Pseudo-ştiinţa socială a literaţilor***: „Balzac trăieşte ca romancier: opera lui poate fi folosită ca un *document* minunat al societăţii din vremea lui, document care poate fi interpretat obiectiv. Dar dacă din această operă vie şi extraordinar de bogată se pot trage lecţii utile şi deduce observaţii din cele mai interesante, ea nu va putea fi niciodată considerată ca o *teorie*, gata formulată, având vreo valoare ştiinţifică oarecare.”

DECEMBRIE

1 decembrie

● Continuându-şi campania Zaharia Stancu atacă iarăşi partidele „istorice”, în articolul ***„Aştept ovăz din străinătate”*** din „România liberă”: „«Istoricii» nu vor să priceapă că le-a trecut vremea – vremea în care tâlhăreau, asupreau şi asasinau după bunul lor plac. Nu vor să înţeleagă că poporul nu le mai poate îngădui să vină la guvern.”

● În „Tribuna nouă”, Ioanichie Olteanu îndeamnă la ***Curajul de a privi istoria în faţă***: „în timp ce noi ne complacem în pasivitatea şi «indiferenţa noastră», pe toate meridianele pământului popoare şi indivizi luptă pentru

idealuri râvnite de veacuri întregi. [...] se pare că numai noi ne mulțumim să ne păstrăm pasivitatea proverbială, copleșiți de povara unei false tradiții.”

2 decembrie

● G. Călinescu scrie în „Lumea”, nr. 11, despre ***Eminescu şi iudaismul***: „Antisemit n-a fost niciodată şi ceea ce se socoteşte antisemitism e numai o anume poziție fiziocratică față de «clasa sterilă», după expresia lui Quesnay. Lucrurile vor trebui puse odată la punct.” □ Tot pe prima pagină, I. Flavius închină un panegiric lui ***V. Molotov***. □ Este anunțat un „mare concurs literar dotat cu premii în valoare de un milion de lei pentru două romane şi două volume de nuvele”, inițiat de editura Cultura Națională „în dorința de a promova literatura românească de bună calitate şi de a descoperi şi lansa talentele autohtone”; romanele vor primi câte 300 000 de lei, iar volumele de nuvele câte 200 000; din juriu fac parte P. P. Negulescu, Gala Galaction, Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu şi Ion Biberi. □ Oscar Lemnaru evocă anecdotic pe ***Nae Ionescu, văzut de aproape***. □ În dialogul ***Din „Gâlceava înțeleptului cu lumea”***, Aristarc proclamă că „însuşirea de căpetenie a filosofului” este „aceeaşi ca şi a poetului, naivitatea”.

3 decembrie

● „Țara noastră” îşi consacră numărul aniversării Marii Uniri. Zilei de 1 Decembrie îi sunt consacrate două poeme institulate *Ardealul* (de Emil Isac şi Dumitru C. Micu), articolul ***1 Decembrie şi literatura Ardealului*** de Ioanichie Olteanu („Nu negăm că sămănătorismul, în forma lui cea mai retrogradă, a găsit un serios punct de sprijin aici în Transilvania [...]. Cea mai bună dovadă însă că sămănătorismul nu e legat structural de sufletul Transilvaniei este tocmai faptul că majoritatea operelor de acest gen au dispărut sau sunt pe cale de dispariție.”) şi interviul acordat lui Pavel Apostol ***De vorbă cu d. Lucian Blaga despre 1 Decembrie 1918*** („În ziua aceea am cunoscut ce înseamnă entuziasmul național, sincer, spontan, irezistibil, organic, masiv... Era ceva ce te făcea să uiți totul, chiar şi stângăcia şi totala lipsă de rutină a oratorilor de la tribună.”).

5 decembrie

● „Universul” (ediția de dimineață) relatează pe scurt desfăşurarea primului simpozion al Sindicatului Ziariştilor Profesionişti, care a avut loc pe data de 2 decembrie. Au luat cuvântul Ion Pas (preşedintele Sindicatului), P. Constantinescu-Iaşi (ministrul Propagandei), Pavel Chirioacă, N. Moraru şi G. Spina. □ Tot Universul anunță comemorarea lui D. Anghel la S.S.R. (au vorbit Gala Galaction, Victor Efitmiu şi Şerban Cioculescu).

● „Libertatea” anunță inaugurarea „librăriei socialiste” din Capitală, care îşi propune să devină „un focar de răspândire a socialismului”.

7 decembrie

● Constant Tonegaru semnează în „Fapta” o cronică defavorabilă la volumul *Panopticum* de Ion Caraion: poemele lui Caraion, „remarcabile isbitor prin nevoința de a fi priceputã fără a presupune o atitudine spirituală alcătuiesc un gol profund, îngăduind strecurarea unei intelectualități exclusiv de ordin verbal şi concludentă pentru sursa ei de suprafață. [...] Tonul de intimitate cu tendința către prozaism este vădit propriu d. Geo Dumitrescu care la rândul său îl importează de la Jules Laforgue odată cu sistematice eclipse de gândire. Concluzia este că prin poezia lui Caraion vorbeşte o artă dintre cele mai mărunte.” (***Ion Caraion: „Panopticum”. Un debut nepromițător***).

8 decembrie

● Într-o notiță din „Unirea”, nr. 6, intitulată ***Mai sunt actuale cenaclurile?***, Oscar Lemnaru face referire la avatarurile cenaclului continuat după moartea lui Lovinescu: „Aflu că s-a redeschis cenaclul doamnei Postelnicu. Se petrece ceva ciudat. Cenaclul acesta întrerupt o bucată de vreme după moartea eminentului critic E. Lovinescu a revenit la viață, apoi şi-a oprit activitatea. S-a mutat din Bulevardul Elisabeta pe strada Negustori. A început şi încetat să funcționeze de câteva ori.”

● În articolul ***Înfăptuiri şi piedici*** din „România liberă”, Zaharia Stancu asociază fascismul cu interesele burgheziei înavuțite: „Se ştie acum, cu mai multă limpezime ca înainte, că marii industriaşi şi marii proprietari de moşii au finanțat nazismul şi l-au ajutat să crească, să se instaureze la putere şi să declanşeze războiul. Măştile au căzut şi în fiece zi ies la iveală fapte noi, păcate vechi – păcate care vor trebui ispăşite.”

9 decembrie

● În „Lumea”, nr. 12, I. Flavius prezintă pe larg ***Constituția staliniană***. La „Cronica mizantropului”, Aristarc scrie (tot sub forma dialogului dintre înțelept şi lume) despre Frumusețea răului; „Lumea: Eu sunt cum sunt şi altfel nu pot fi şi dacă tu te vaieți, asta nu mă miră fiindcă te-am făcut astfel ca jelindu-te să simți că trăieşti. Fiindcă să ştii de la mine: nu există decât o singură bucurie, aceea de a trăi, dar sentimentul vieții nu-l poți avea fără imaginea morții.”

12 decembrie

● Gruparea Socialistă de Artă şi Cultură comemorează ziua de 13 decembrie 1918 (cf. Libertatea). Participă, între alții, Ion Pas, Ştefan Baciu, G. Spina, Ştefan Tita.

14 decembrie

● Ion Pas se înscrie în campania declanşată împotriva partidelor istorice, considerate responsabile pentru reprimarea grevelor din 13 decembrie 1918

şi al căror comportament nu s-a schimbat deloc până în prezent. (***Acelaşi duşman*** din „Libertatea”)

15 decembrie

● În articolul ***Libertate pentru presa fascistă?*** din „România liberă”, Zaharia Stancu îl atacă pe Iuliu Maniu, acuzat de colaborare şi de simpatii pentru legionari. Concluzia este că „d. Iuliu Maniu nu trebuie şi nu poate să mai aibă vreodată puterea în statul românesc”.

17 decembrie

● Editorialul ***Mai multă lumină!...*** din „Libertatea”, semnat de I. R. Şomuz, anunţă începerea de către Ministerul Educaţiei Naţionale a campaniei „împotriva analfabetismului şi pentru culturalizarea celor cu insuficiente cunoştinţe de carte”.

● „Tribuna nouă” informează că, în urmă cu două zile, ASTRA şi Institutul de Istorie Naţională, reîntoarse la Cluj, şi-au reînceput activitatea, „reînnodând firul întrerupt în toamna anului 1940”.

20 decembrie

● „Libertatea” publică extrase din declaraţia ministrului Ştefan Voitec cu privire la campania ce urmărea „răspândirea până în straturile cele mai adânci a unei culturi integrale, temeinic şi necontenit susţinută, pentru creşterea nivelului cultural al poporului”.

23 decembrie

● G. Călinescu semnează în „Lumea”, nr. 13, articolul ***Cărţile***, comentând prejudecata potrivit căreia cartea ar fi „duşmanul vieţii”. Întrebându-se dacă există un „divorţ” între carte şi viaţă, criticul îşi răspunde: „Principial, nu numai că nu este, dar viaţa şi cartea sunt în esenţă unul şi acelaşi lucru. Nu poţi trăi fără a citi.” Dincolo de această necesitate fundamentală, „cartea e un mijloc de intensificare a vieţii şi un mijloc de obiectivare, de spargere a graniţelor experienţei individuale şi asimilare a experienţei colective în timp şi spaţiu”. □ ***În Lucian Blaga şi criza gândirii filosofice româneşti*** („fragment din volumul *Curente şi tendinţe în filosofia românească*, care va apare în curând”), Lucreţiu Pătrăşcanu scrie: „Nu-i românesc conţinutul filosofiei lui Blaga; caracteristicile acestei filosofii trec cu mult peste elementele componente ale specificului nostru naţional, cântat de toţi reprezentanţii, de ieri şi de astăzi, ai aşa zisului «tradiţionalism». În felul în care concepe întregul proces al cunoaşterii – legat de ideea de mister – însăşi conceperea misterului în sine, refuzul de a găsi deslegări raţionale necunoscutului, accentuarea, cu predilecţie, a iraţionalului, în sfârşit rolul pe care îl atribuie «Marelui Anonim» - toate acestea fac din Blaga un

reprezentant al primitivismului şi al obscurantismului – fără etichetă naţională – doar ridicate la rangul de necesitate izvoare ale inspiraţiei şi creaţiei filosofice.” Pătrăşcanu mai observă cum „în scrisul lui Blaga, în tendinţele sale mistice, în iraţionalismul pe care-l cultivă, în antiscientismul său [...], în agnosticismul său – concluzia ultimă a *Trilogiei Cunoaşterii* – se reflectează aceeaşi neputinţă de a privi realitatea în faţă, frica de a căuta soluţiile în esenţa acestei realităţi, de a se apropia – în căutarea adevărului – cu încrederea omului căruia viitorul nu-i apare nici sumbru nici dezolant. Filozofia reprezintă tot atât de adequat, ca şi existenţialismul, criza, în plină desfăşurare, a filosofiei şi a gândirii filosofice, din momentul de faţă.”

24 decembrie

● În „Timpul”, Dimitrie Gusti, preşedintele Academiei, face un elogiu lui Stalin, într-un text intitulat ***Ţelul final al umanităţii***, evocând şi un episodul unui festival din Kremlin în care „timp de patru ore şi jumătate am fost în societatea generalissimului, aflându-mă numai la câţiva metri de masa guvernului, la care Stalin avea locul la dreapta vicepreşedintelui guvernului, Molotov, care prezida festivitatea. Din imediata apropiere am putut urmări comportarea, gesturile şi atitudinea generalissimului faţă de variatele şi numeroasele scene, ce se perindau înaintea sa. Ce greu este să studieze structura psihică a unei mari personalităţi prin simpla şi tăcuta mimică. Se observa totuşi din ochii, ce ardeau şi jucau zâmbitori şi înţelegători, - din seriozitatea ce era impregnată în făptura sa, ca rezultat al unei munci imense, - din privirea încordată şi expresia feţei concentrate, cât de repede şi uşor generalissimul reacţiona şi nu pierdea, tot timpul, cel mai mic amănunt al produselor artistice ori ştiinţifice, ce se desfăşurau. O sensibilitate înregistratoare uimitoare stabilea contactul intim, printr-o simplă închinare cu paharul, cu savanţii, artiştii şi soldaţii ce s-au manifestat în acea seară de neuitat. Era un fel de magnetism psihic ce atrăgea spre dânsul Ştiinţa, Arta şi Armata ca şi inimile şi simpatia miilor de comeseni. Era mişcarea de prieten, de învăţător, de păzitor şi de părinte ce reieşea din aplauzele şi închinările generalissimului şi care impunea mai ales prin cea mai accentuată trăsătură, ce face farmecul fiinţei sale, simplicitatea.” □ Dan Petraşincu are o cronică la *Zilele nu se întorc niciodată*, romanul Soranei Gurian.

25 decembrie

● Sub titlul ***Un nou eroism***, Virgil Ierunca evocă în „România liberă” „literatura clandestină” a Franţei de sub ocupaţie nazistă şi afirmă că, odată cu Rezistenţa, „pentru prima oară scriitorii au descoperit forţa cuvintelor, calitatea acestora de a angaja pe creatorii lor, aşa cum îi angajează pe oameni, spre exemplu, celulele sau sângele lor.”

● În „Tribuna nouă”, Axente Gruia semnează articolul ***Criză literară***: „Deşi nu se poate vorbi de o secetă literară, totuşi literatura de valoare este aproape inexistentă. Se scrie, dar fără respectul pentru scris, fără fiorul sacerdotal al omului de talent. [...] Literatura noastră pare să se abată într-un smârc întunecos din care nici măcar nu se întrevăd deocamdată posibilități de ieşire.”

30 decembrie

● „Universul” (ediția de dimineață) semnalează apariția volumului *Ninge peste Ucraina* de Aurel Baranga.

31 decembrie

● Eugen Schileru realizează retrospectiva ***Anul literar***, care semnalează „naşterea unei noi sensibilități artistice, a unui fel nou de a înțelege şi resimți viața, lumea”. Acestea s-ar ilustra în literatura noastră mai ales prin operele lui Geo Bogza, Eusebiu Camilar şi Pavel Chihaia şi ar consta într-un „realism magic”, „o încercare de a lumina toate cotloanele realității în ceea ce ele au mai incantatoriu, de a extrage tăriile ei”. Pe lângă cei trei autori, Schileru mai remarcă la proză pe Letiția Papu, Sorana Gurian, Zaharia Stancu, Cezar Petrescu, Petru Groza şi Aurel Baranga, la poezie pe Eugen Jebeleanu, Magda Isanos (cu antologia de la Fundațiile Regale), Constant Tonegaru (care, oricât de „înjurat”, rămâne „un mare talent”), la „esseu şi filosofie” pe Şerban Cioculescu (*Dimitrie Anghel*), Ion Călugăru (*Scriitorii libertății*), Liviu Rusu (*Etica poeziei lirice*) şi Mihail Sadoveanu (*Lumina vine de la Răsărit*), iar în privința publicațiilor – apariția revistei „Lumea” şi reorganizarea „Revistei Fundațiilor Regale”. („România liberă”)

[DECEMBRIE]

● „Revista Fundațiilor Regale” (nr. 4) se deschide cu patru poeme de Tudor Arghezi (*La treabă, Romanță, De ziua cărturarului, Pisma* şi *Consolări*) şi continuă cu nuvela *Ce ştia Etta* de Cella Serghi. □ Tot în corpul principal al publicației apar şi însemnările lui F. Aderca despre Mihail Sebastian („Cei care nu l-au cunoscut şi cititorii de mâine se vor mira că plecarea tragică a lui Mihail Sebastian ne-a uluit, ne-a îngrozit, ne-a îndoliat în asemenea măsură, pe noi, contemporanii abatoarelor istoriei. [...] numai noi, cei care am trăit într-o strânsă comuniune cu el, ne dăm seama cât am pierdut prin pieirea bruscă a acestei primăveri, în care copacii îşi arătaseră numai florile.”) şi partea secundă a studiului pe care Ion Biberi îl consacră literaturii fantastice (fenomen care îi apare autorului „destul de coherent, rotunjit într-o viziune, care plecând de la sentimentul straniei nelinişti ajunge la conceptul unui fatalism al destinului, sub a cărui duritate omul trăieşte silnic, precar şi copleşit”). □ În „Puncte de vedere”, Al. Rosetti elogiază

Franța eternă, care a dovedit o neaşteptată capacitate de regenerare. □ Într-o serie de ***Mici puncte de vedere***, G. Călinescu face elogiul muncii, cu referire la propria-i concepție şi experiență de viață: „Eu însumi mă consider şi sunt un muncitor.” În aceeaşi secțiune, Perpessicius prezintă ***O zi din viața lui Pentapolin***, descriind evenimentele anodine sau sâcâitoare cu care *alter-ego*-ul său se confruntă de-a lungul unei zile obişnuite. □ La „Comentarii critice”, Şerban Cioculescu recenzează *Cartea Oltului* de Geo Bogza, privit ca „un poet al tumultului geologic”, Pompiliu Constantinescu se opreşte asupra scrierilor de călătorie ale lui Mihail Ralea (pentru care „a călători este [...] un instinct tot atât de puternic, fie că se plimbă printre teorii şi idei, fie că străbate țări şi peisagii”), iar Vladimir Streinu îşi reia serialul despre originile versului modern. Tot aici, N. Steinhardt scrie despre ***André Gide ca romancier***, iar Petru Comarnescu publică studiul ***John M. Synge şi spiritualizarea vieții primitive***. □ La „Cronici”, Sorana Gurian realizează o paralelă Gorki – Lovinescu: „Ne-ar place să ne închipuim pe aceşti doi scriitori, atât de diferiți în concepțiile şi natura lor, păşind alături de-a lungul căii lactee a spațiilor interstelare, legați prin însăşi pura lor dragoste pentru scris şi prin comuna lor... convingere că nu există nimic după moarte!...” (***În aşteptarea „Marelui Izolat”***). Virgil Ierunca recenzează eseul *Paul Eluard* de Louis Parrot, iar Geo Dumitrescu scrie despre ***Un cântăreț al poporului: Mihai Beniuc***, de curând premiat de către Academie: „Izbânda poeziei lui Beniuc este izbânda poeziei libere, aceea care singură slujeşte poporului. Căci, dacă se poate vorbi în clipa de față de un poet al poporului, de un exponent al marelui elan colectiv către libertate şi lumină, de un tovarăş neclintit, apoi acesta este Mihai Beniuc, cântărețul din Munții Apuseni cu atât mai vrednic de acest titlu cu cât nu i s-a mai dat până acum.” □ La „Note”, Tudor Arghezi îl evocă, cu recunoştință, pe ***Benjamin Fondane***: „În timpul de crâncenă adversitate împotriva iritantului meu condei, pornită din Academie şi universități şi patronată de toate marile competințe ale clipelor fugace, el, Fundoianu, a militat, fără să ne fi văzut la față, cu tenacitate şi exagerat, pentru acceptarea unui poet nou în liric unui anotimp propice leşinării şi reigmului anemic de floare de tei cu zaharină.” Perpessicius scrie despre atitudinea antifascistă a lui O. Densusianu. F. Aderca salută includerea ciclului gimnazial în învățământul obligatoriu ca pe un pas necesar spre încetarea „dictaturii mahalalei” în artă.

● „Viața românească” (nr. dublu, 11-12) se deschide cu amplul articol al lui Mihail Ralea ***Arta ca plăcere a artificialității***, în care eseistul combate teoria „autonomiei artei”. În opinia sa, apărătorii autonomismului au încercat să-şi justifice poziția în două feluri: prin invocarea unui „sentiment de *indiferență vitală*” sau prin postularea unui „sentiment *de stabilire a gradului de izbutire*” estetică, ambele efecte ale artificialității. Numai că „procesul de autonomizare a artei nu poate fi niciodată complet”: „Indiferența vitală, ca şi

stabilirea gradului de reuşită sunt preocupări care nu pot atinge niciodată starea curată, disociindu-se total de celelalte fenomene culturale. În opera de artă, ca într-un minereu impur, ele se găsesc amestecate cu o serie de reziduuri de care nu se pot disocia cu totul." Şi, mai departe: „Sufletul nostru este un tot. El reacţionează global, aşa cum ne explică psihologia structurală. Nu se poate împărţi în sectoare, în porţiuni disociabile. [...] Iată de ce atitudinea estetică antrenează cu ea porţiuni anestetice din sufletul nostru Curentul conştiinţei poartă cu el alături de reacţiunea estetică şi fragmente de atitudini morale, politice etc. Un artist e şi el un tată, un cetăţean, un credincios. Sferele acestea se vor încălca fatal. Ele nu pot fi diferenţiate în regiuni fără contact, fără interdependenţă între ele." Prin urmare, „autonomia estetică rămâne [...] doar o *tendinţă*. Arta se munceşte să se separe şi să funcţioneze pe cât posibil despărţit. Autonomia estetică nu poate atinge un grad absolut, dar reuşeşte să afirme un punct de vedere spiritual nou, care-i aparţine în propriu şi care înseamnă o altă formă de înăbuşire a pornirilor naturale printr-o suprastructură ce opune şi liberează pe om faţă de acestea." □ În partea propriu-zis literară, revista publică o proză de Sanda Cotovu (*Oraşul Plăcerilor*) şi două poeme cu iz arghezian semnate de A. Toma (*Copacul*) şi Maria Banuş (*Bucureştiul Copilăriei*). Cu toate acestea, Arghezi e redus la condiţia de „poet local" într-un comentariu lung (9 pagini) şi delirant al lui D. I. Suchianu la volumul lui Geo Bogza *Cântec de revoltă, de dragoste şi moarte*, unde autorul cărţii e aşezat, alături de Hugo şi Eminescu, în categoria poeţilor „mondiali". □ La rubrica „Scrisori din Rusia", Cicerone Theodorescu comentează activitatea literară a lui Valeri Briusov, ilustrând-o totodată prin traducerea a trei poeme ale scriitorului rus. □ La rubrica „Miscellanea", P. Nicanor & Co. îl atacă dur pe Lucian Blaga (şi, prin ricoşeu, pe Pompiliu Constantinescu, care, în nr. 1 din seria nouă a Revistei Fundaţiilor Regale, lăudase aforismele poetului), afirmând că, dacă „eminenta d-sale proză" (adică sistemul filosofic) nu a trecut până la data respectivă prin filtrul critic al „Vieţii româneşti", cauza rezidă în „infinita plictiseală a unei asemenea operaţii", care sesizează acum dintr-o dată trucul „filosofului": „A dărâma dintr-un condei un fapt unanim admis atât de ştiinţă, cât şi de experimentarea zilnică; a declara, iac-aşa, contrariul, iar ca unic argument, a te încuia într-un sileţiu pontificant este o metodă tipică în filosofia d-lui Blaga." □ Sub acelaşi pseudonim, revista arată ***Cauza profundă a trecutului război***: dacă ţările est-europene (între care şi România) „ar fi fost prietene cu Rusia, niciodată democraţiile occidentale n-ar fi îndrăznit să sprijine pe Hitler" în efortul său de remilitarizare a Germaniei. Într-o altă însemnare e lansat avertismentul că, deşi fascismul propriu-zis e pe cale de lichidare, „acei ce au păcălit odinioară aşteptările noastre democrate trăiesc încă şi ne chinuiesc mai departe". Secţiunea cuprinde şi un necrolog întârziat dedicat lui Paul Valéry (o dată cu care s-ar putea să fi

murit chiar „poezia [...] inimitabil franceză", „descoperită de Racine" şi „continuată de Baudelaire, Mallarmé şi Valéry") şi însoţit de câteva fragmente traduse din opera poetului. Nu în ultimul rând, P. Nicanor & Co. înregistrează două evenimente revuistice: apariţia seriei noi a „Revistei Fundaţiilor Regale" (la care, deşi recunoaşte că „numărul cel nou e indiscutabil mai bun decât cele precedente", recenzentul ironizează veleităţile „democratice" ale conducerii unei reviste ce apare sub egidă dinastică, precum şi aspectul ei de „bazar") şi apariţia săptămânalului „Lumea" (care „a strâns în jurul ei, fără *parti-pris* de ideologie socială, tot ce este valabil în scrisul românesc"). □ La rubrica „Recenzii", Al. Piru comentează cele două volume din *Individualitate şi destin* de Ion Biberi (recomandând „eliminarea paradei de erudiţie, simplificarea materialului prezent şi renunţarea la teza trăiristă"), *Ochiul cerului: inima* de P. G. Adrian (considerat verbios şi incontinent), *Minunata istorie a lui Nastratin Hogea* de Leonid Soloviev (apreciind „arta [...] sarcastică şi umanitară" a prozatorului, de un „pitoresc amănunţit"), *Limitele cunoaşterii ştiinţifice* de Alexandru Mironescu (apreciat pentru „criticismul său"), *Lumea cea mică* de Demostene Botez (carte de „incontestabilă valoare documentară") şi *Oamenii visează pâine* de Ieronim Şerbu (o culegere de şapte reportaje care „nu au cu literatura niciun raport"). □ La rândul lui, Adrian Marino recenzează *Plantaţii*-le lui Constant Tonegaru (a cărui „mică notă distinctivă" s-ar afla în „confesiunea tinerească şi declamatorie, blazată şi ironică, repede stropită cu apa tare a farsei funambuleşti", dar ale cărui pericole sunt facilitatea, afectarea, bombasticul şi manierismul) şi *Ora fantastică* a lui Dimitrie Stelaru (pe care, deşi îl apropie mai cu seamă de „romanticii germani de tipul Hölderlin-Novalis", Marino îl preferă în „latura exultantă şi atroce", de „boem rătăcit într-o epocă [...] trivială şi ostilă pentru poezie").

● „Viaţa socială CFR", nr. 8, îi are în sumar pe G. Călinescu (***Definiţia romantismului. Clasicism, romantism, baroc***), Virgil Ierunca (***Despre filosofia luminilor***), Marin Preda (nuvela *Iubire*[*]), George Lesnea (***Isus în oraş***, versuri), Coca Farago (**Ghioc,** versuri) *Mihnea* Gheorghiu (poemul ***Bluzele albastre în amfiteatre***), Ion Caraion (poemul ***Dialog plastic***), Ion Sofia Mnaolescu (poemul ***Toamna***). □ Emil Mircea îl evocă pe ***Nicolae Iorga***. □ La ancheta ***Arta are naţionalitate?*** răspund arhitectul Elena Patraşcanu, profesorul universitar Eugen Herovanu („idealul artei nu se integrează perfect în scopurile urmărite de grupul naţional, în aspiraţiile

[*] Cu modificări titulative şi textuale semnificative, nuvela va da titlul volumului *Întâlnirea din pământuri*, cu care Marin Preda debutează editorial în 1948. Principalele transformări constau în reducerea pasajelor descriptive şi schimbarea regimului de existenţă familială a personajului (orfan de tată şi învestit cu prerogativele paterne – în prima variantă, apăsat de autoritatea tatălui în cea de a doua).

acestuia, în tendinţele lui. Idealul artei e mult mai înalt şi mai comprehensiv. Scopul său e de a realiza frumosul, armonia, binele. Şi dacă în general Arta e influenţată de mediul în care înfloreşte, ea influenţează puternic, la rândul ei, acest mediu, impirmându-i gusturi, înclinări şi aspiraţii nouă, reînnoindu-i chiar idealurile."), Constantin C. Nottara („Crede că numai prin manifestări de artă se poate realiza, în mod ideal, apropierea între oameni şi naţiuni; dar cu condiţia ca arta în expresiunea ei de naţionalitate să se integreze în curentele de artă universală iar oamenii să fie îndeajuns pregătiţi tehniceşte şi sufleteşte, ca să poată s-o decsifreze şi s-o înţeleagă."), Em. Mircea („Arta nu are şi nici nu poate avea naţionalitate, deoarece privită în expresivitatea şi în adâncimea ei spirituală, apare ca o valoare universală în timp şi în spaţiu. [...] a slujit întotdeauna cu prisosinţă la promovarea solidarităţii sociale peste deosebirile de clasă, partid, doctrină sau ideologie, legând într-un mănunchi pe membrii societăţii, în admiraţiunea comună a operelor sau manifestaţiunilor artistice."). □ Ion Potopin scrie despre ***Chipul statornic al lui Panait Istrati***: „Receptacol al tuturor durerilor dintr-o lume fără sărbătoare, viaţa lui Panait Istrati a rodit într-o operă care trăieşte frenetic cum însuşi scriitorul şi-a trăit viaţa".

1945
ANEXA

Camil Petrescu, *Gândirismul este cea mai gravă criză a literaturii româneşti.* Răspunsul la ancheta ***Unde merge literatura?***, „Tribuna poporului", 12 ianuarie 1945

1) Dă-mi voie să nu răspund la întrebarea despre „criza literaturii".

Răspunsul la această „întrebare" nu poate veni decât din perspectiva câtorva decenii viitoare. Dealtfel criza literaturii poate fi corelativă cu o criză a criticii. Nu mi se pare că este cazul acum la noi. A fost o gravă criză literară între cele două războaie epocă dominată de hipertrofia gândirii. Gândirismul este cea mai gravă criză a literaturii româneşti, căci faţă de sămănătorism aducea în plus o pojghiţă de estetism care a zădărnicit chiar judecata elementelor negândiriste.

2) Oricât ar părea de mirare, socot că arta viitorului este arta cinematografică. În sensul că le va domina pe toate celelalte prin amploarea şi forţa ei. Este pe linia esenţială a artei căci se adresează în acelaşi timp şi omului de geniu şi mulţimii. Celelalte arte vor rămâne arte de laborator intelectual pentru calofili. Dar vorbesc de un viitor foarte îndepărtat, când e probabil că se va realiza o nouă tehnică (în stare să rivalizeze cu tehnica picturală). De altfel dacă această tehnică ar fi permis o bună conservare a operei cinematografice, am avea de pe acum câteva filme clasice, care să rivalizeze cu marile romane, sau cu operele de teatru. Până la realizarea acestei tehnici, romanul – cel de mari proporţii – va rămâne prototipul artei în actualitate, alături, într-o relativă măsură, de teatru.

Poezia va deveni tot mai „estetizantă" şi deci mai lipsită de sensul profund al poeziei autentice.

3) De zeci de ori am auzit această întrebare. Dar mi se pare ciudată. Opera de creaţie nu e de a juca un „rol". Ea poate fi cel mult reprezentativă şi în acest sens, fiind cu alte cuvinte substanţială, ea slujeşte, fără să-şi fi impus aceasta, şi fără să i-o impuie nimeni, toate cauzele mari ale istoriei. Gândiriştii au vrut să impună cu orice preţ un „rol" scriitorului. Din nefericire au isbutit şi iată unde am ajuns. Îndurăm acum consecinţele „tradiţionalismului", şi ale „specificului naţional", instalate autoritar în spiritul românesc, după ce au biruit un „estetism" ismenit şi găunos.

Dacă am fost timp de aproape două decenii atacat de aşa zişii scriitori de dreapta pentru că n-aş fi şi eu un scriitor ortodox cu abundenţă de icoane în fiece paragraf al cărţilor mele, şi mai ales că aş fi lipsit de „specific naţional" nu mai puţin am fost atacat de alţi confraţi, aceştia foarte înaintaţi (după părerea lor) pentru că n-am gustat cât ar fi dorit un soi de literatură crezută foarte modernă şi numită de aceea modernistă (acum e ciudat că retrospectiv, după două decenii numai, pare destul de trezită) şi mai ales nu pricepeau entuziaştii mei confraţi cum de nu gust poezia lui P. Valery sau romanele lui André Gide, specialităţi care lor le dădeau delicii artistice.

Dar eu n-am înţeles niciodată arta ca un „joc spiritual" fie şi „joc pur" şi încă din 1921, unul din primele mele articole de critică literară însemna şi o denunţare a artei ca artificiu cum era proclamată în paradoxe sclipitoare de Oscar Wilde.

Cu atât mai puţin mă interesa faimosul „act gratuit" al lui Gide.

La fel am arătat superficialitatea „poeziei pure" şi a „artei pure" în genere. Scrisul nu e glumă, nu poate fi ismeneală intelectuală, minunea asta a cuvântului scris nu se putea naşte pentru ca să aibă cu ce să se joace oamenii care se cred superiori tocmai fiindcă n-au simţul realităţii şi nici sentimentul imensei răspunderi pe care o implică gândul multiplicat în scris.

Opera de artă care îşi pune preţul în acte de cunoaştere trebuie să crească din substanţa socială, să aibă rădăcinile adânc înfipte în marea sbuciumare socială. Personal, de această intuiţie am fost dus atunci când am scris „Jocul Ielelor", „Danton", „Versurile de război", cele două romane, nuvela „O seară cu masă bună şi iubire". De altfel toată literatura mea are profunde implicaţii sociale, chiar atunci când acţiunea nu are acest caracter şi aci e partea cea mai neînţeleasă din această literatură. „Mitică Popescu" de exemplu, nu se poate reprezenta de zece ani încoace din pricină că unul dintre personajele calde, simpatice, care iau parte la desfăşurarea acţiunii, este un evreu. Sunt lucruri pe care o critică dramatică „mic-burgheză" nu le poate pricepe. Substanţialul o depăşeşte. Dar în afara de opera de creaţie un scriitor este şi un om al epocii sale, e solidar cu toţi semenii lui. În acest sens, fără să se amestece planurile, lăsând ca arta să fie creaţie substanţială, el trebuie să fie un militant al dreptăţii sociale, al solidarităţii naţionale. „Munca Intelectuală", „Neocraţia" şi zeci şi zeci de articole din Teze şi antiteze (amintesc doar o infimă parte) arată mai de aproape cum înţeleg acest rol social şi naţional. Totuşi pentru un scriitor se impune primatul creaţiei şi militantismul său e numai subsidiar. O formă mai puţin militantă este polemica ideologică în domeniul artei, extrem de necesară.

4) După cum cred că se ştie, orientarea mea „viitoare" este de fapt o orientare începută acum zece ani. Este o orientare strict ştiinţifică şi din pricina acestei adânciri în substanţă, orice preocupare literară mi se pare azi lipsită de interes, iritantă, silnică şi fac toate sforţările ca s-o evit. Joc chiar la

loterie cu nădejdea arzătoare că un loz norocos ar putea să mă scape de literatură.

***

Tudor Arghezi, *Lumea de mâine*, „Democraţia", 14 ianuarie 1945 (fragmente)

[…]

[I.B.]— Cum vedeţi lumea a cărei înfiripare se face sub ochii noştri? Va fi o lume a muncii?

[T.A.] — Lumea a fost totdeauna a muncii. Omenirea munceşte din epoca de piatră. Tot ce s-a făcut în lume, s-a făcut prin muncă.

— Poate că diferenţa între lumea veche şi cea nouă va fi în răsplata muncii...

— Munca esenţială, făcută din inimă, cu inspiraţie, nu e niciodată răsplătită. Cealaltă, muncă făcută cu scepticism, şi care e o muncă forţată, falsă, e o muncă proastă, şi în poezie şi în tinichigerie.

— Dar poate că repartiţia bunurilor...

— Nu ştiu care ar putea fi forma ideală. Lumea o caută dintotdeauna. Nu ştiu dacă o va găsi. Am întâlnit însă oameni săraci care erau mai fericiţi decât mulţi bogaţi. Aveau un moral care cumpănea totul. Chezăşia unei societăţi fericite este putinţa de perfecţionare indefinită a individului. Acesta trebuie să fie intelectualmente bine informat, să ducă o viaţă cumpătată şi sever organizată. Fără îndoială, exemplul băiatului de miliardar înzestrat băneşte pe toată viaţa, dar mai prost decât fiul fierarului sârguitor, este scandalos. Socotesc că totul va trebui să concure în societate pentru mulţumirea, ca să nu zic, fericirea, individului. Viaţa nu poate da mai mult, dacă o dă şi pe aceea.

— În această societate, războiul va fi înlăturat pentru multă vreme. Credeţi oare că pentru totdeauna?

— Este deosebire între ce aş dori si ceea ce va fi. Socotesc că antagonismele vor juca totdeauna „Liga Naţiunilor" e o experienţă…

— S-au făcut greşeli.

— Greşelile sunt din eternitate. Şi apoi îmi amintesc: războiul din 1914. A izbucnit în timp ce împăraţii şi conducătorii statelor europene erau la băi. Iar un domnişor, d'Aerenthal, care se plimba prin Viena cu un baston de craidon în mână, a dezlănţuit războiul.... Războiul actual l-a declanşat un dement, care începuse să stăpânească Europa, fără să tragă un glonte, numai târându-şi teaca pe caldarâm.

Lumea de mâine? Ce-o fi însemnând acest vocabul de iluzii, pe care îl aud în câteva limbi de zeci de ani de zile, când sincer, şi când ipocrit? Cine vorbeşte în toate epocile de lumea de mâine? Lumea de azi.

În literatură, cel puțin, lumea de ieri a fost calitativ întotdeauna mai bună decât cea de azi. Pomeneai de Pascal. Când a scris Pascal? Acum peste 300 de ani. La ce fel de lumânare de ceară a scris pana lui inegalată din confortabilul ev al becului electric? Să nu uitam manuscrisele, ca Biblia, care sunt opera celui mai întunecat trecut, al opaițului de seu şi ulei.

***

Victor Eftimiu, ***Menirea scriitorului***, „Democrația”, 14 ianuarie 1945

Direcțiunea societății de radiodifuziune a binevoit să acorde scriitorilor țării o oră pe săptămână. În fiecare Sâmbătă, între şase şi şapte seara, glasul poeților va fi auzit la microfon, peste şapte țări şi mări, precum se spune din bătrâni, prin cele şapte vămi ale văzduhului, mai repede ca vântul şi ca gândul, aşa cum se cuvine în acest veac al împlinirilor repezi şi pretutindenare.

Vor auzi pe scriitorii lor iubiți nu numai cei ce locuiesc pe plaiurile româneşti, dar şi cei de departe, scumpii noştri fraţi de pe meleaguri streine. Inima noastră bate mai tare şi mai caldă la gândul că undeva, în cine ştie ce arhipelaguri de feerie, pe mări cutreierate de nave, pe continente fabuloase, ne ascultă în această clipă oameni plini de dorul țării, oameni care ar vrea să fie cu noi, alături de noi, cei ce o ducem greu acum, dar ştim câtă dreptate are zicătoarea: „fie pâinea cât de rea, tot mai bună-n țara mea”.

Pe calea aceasta a undelor vrăjite vor afla cei ce nu ne pot citi acum în cărți şi în reviste, vor afla gândurile noastre, avânturile, entuziasmele, tristeţile, nădejdile noastre şi mai presus de ele, reveriile noastre, ieşirea din realitate, dezrobirea de cotidian, evaziunea în lumea poeziei, pe care o doresc, poate, şi ascultătorii noştri sătui de atâtea veşti amare şi de atâta crudă realitate.

Este această rătăcire în lumea ficțiunii, una din menirile scriitorului. Firește, nu întreaga lui menire, cum s-a crezut pân-acum, ci una din menirile lui. Prea multă vreme s-a spus că poetul trebuie să stea acasă, între cărțile lui şi să serie basme şi stihuri alinătoare, pentru copii şi pentru oamenii care vor să mai uite ale vieții necazuri. Prea mult i-au fost hărăzite nopțile cu lună, lacurile melancolice, floarea de iasomie şi suspinele fecioarelor îndrăgostite. L-au exilat pe scriitor, l-au confiscat în turnul lui de fildeş, l-au încuiat bine acolo, dându-i iluzia că această închisoare este un vârf de Olimp sau un tron

imperial, fericindu-l cu minciuni că este liber şi puternic ca vulturul, azurat şi neprihănit ca libelula.

Turnul de fildeş! Câtă sclavie şi câtă renunțare înseamnă această orgolioasă reşedință forțată! Au numit turn de fildeş, odăița rece şi sărăcăcioasă a visătorului, renunțările lui infinite, aşteptările lui înfrigurate, calvarul lui, porțile închise, anticamera unde e osândit să stea poetul şi să aştepte ore-ntregi pomana atotputernicului, a parvenitului dinăuntru.

Turnul din fildeş: excluderea scriitorului, a artistului, din freamătul, din clocotul vieții contemporane, din sbuciumul popoarelor.

Rămâi în turnul tău de fildeş, poete, şi cântă asemeni canarului din colivie, spre huzurul şi desfătarea noastră, a celor ce nici măcar grăunțele canarului nu ți le asvârlim printre zăbrele.

A noastră e lupta, cârma e a noastră, bogățiile ale noastre, mândria de a sta în fruntea cavalcadei e a noastră. Tu n-ai decât dreptul de-a privi pe ferestruica turnului tău întrecerile şi triumfurile noastre, pe care le vei cânta în versuri întraripate sau le vei osândi în tomuri grele, menite rafturilor moarte ale bibliotecilor.

Nu! Scriitorul nu mai poate fi pus în dosul uşii, acolo unde e instalat „turnul de fildeş” sau dacă e un dezarmat al vieții, un nevolnic căruia îi place singurătatea şi uitarea, să i se dea măcar grăunțele care îi fac glasul mai mieros şi beția izolării mai dulce.

El trebuie să-şi ia locul ce i se cuvine în inima societății, în conştiința altor neamuri, în fruntea neamului său, pe care-l simte, îl cunoaşte, îl adulmecă, îl stăpâneşte şi-l iubeşte mai mult decât orice alt slujitor al cetății.

Scriitorul a fost hărăzit profet încă din vremurile latine. Nu un prooroc al pustiului, mâncător de lăcuste şi îmbrăcat în lână de cămilă şi care bolboroseşte apocalipsuri în doi peri. E profet fără viziuni halucinante, e profet prin cunoaşterea adâncă a rosturilor omului şi ale omenirii, prin glasurile ce-i vin de departe şi trec în viitorul necunoscut altora.

Poetul are antene svârlite în infinit, în trecut, în ziua de mâine, în conclavul zeilor şi de acolo scoate esența cugetării, a cunoaşterii, a devinațiunii.

Tot ce s-a întâmplat mare şi cutremurător în lume a fost prevestit, dacă nu pregătit de poet. Cheme-se creştinism, cheme-se revoluție franceză, cheme-se revoluție rusească, nimic nu s-a întâmplat fără binecuvântarea sau blestemul poetului, fără adeziunea lui premergătoare.

Națiunile civilizate au pus întotdeauna pe scriitor în fruntea aleşilor ei [sic!].

Mai mult decât prin arhonții şi strategii ei, Elada trăieşte prin Homer şi Euripides. Italia este a lui Dante, imperiul britanic e mai puternic prin dramele lui Shakespeare decât prin flotele şi coloniile-i bogate, iar Puşkin şi

Lermontov, Dostoievsky şi Tolstoi au dărâmat în pulberea uitării pe ţarii toţi şi pe toţi arhiducii pravoslavnicei Rusii.

Copil răsfăţat al neamului său, dar şi părinte îngrijorat, îndrumător, mare preot, frunte inspirată, deget arătător, călăuză-n noaptea şi-n turburarea timpului, stea polară, glas al mulţimilor, strigăt de dreptate în mijlocul nedreptăţii, chemare a libertăţii în împărăţia sclaviei, zăgaz potolitor al răzvrătirilor nebuneşti, inamic al despotismului, dar şi al anarhiei, cum a hotărât zeiţa Palas-Atena în „Eumenidele" lui Eshylos, scriitorul trebuie să fie conştiinţa poporului său, luminătorul, premergătorul, conducătorul.

Acesta e destinul poetului. Să se convingă el însuşi, cel dintâi, de nobila-i menire. Să se-ntărească în credinţa aceasta şi o va impune celorlalţi. Să dea dovada că se ridică mai presus de ceilalţi muritori, prin lumina minţii lui, prin neclintirea caracterului, prin călirea voinţei lui.

Dezinteresarea lui să fie voită, nu impusă de nepăsarea celorlalţi. Să creadă în ceva. Crede şi vei învinge. Fii alături de cei ce suferă şi îi vei alina şi te vei alina. Speră în zilele mai bune ale viitorului. Nu te clătina. Aruncă, atunci când trebuie, harfa eoliană şi pune mâna pe bici. Ai îmblânzit fiarele, ca Orfeu, la sunetele unui flaut, înghiaţă-le cu ochii tăi de foc, atunci când fiara vrea să redevină fiară.

Drept, mândru, conştient de forţa şi destinul tău, ridică-te, poete, şi arată mulţimilor ziua de mâine! Tu eşti cel ales.

Fii vrednic de încrederea lor, înalţă-le, înalţă-te cu mulţimile!

A venit ceasul să-ţi croieşti propriul tău destin. Coboară-te din turnul de fildeş şi dărâmă-l pentru vecii vecilor!

***

DECRET-LEGE pentru urmărirea şi pedepsirea criminalilor şi profitorilor de război, „Monitorul Oficial", 21 ianuarie, nr. 27/ 2945

Art. 1. – Sunt criminali de război cei care, în orice calitate:

a) Au supus la un tratament inuman, contrariu dreptului internaţional, pe prizonierii şi ostatecii de război;

b) Au ordonat sau săvârşit acte de cruzime sau de suprimare asupra populaţiunii din teritoriile în care s-a purtat războiul;

c) Au ordonat sau iniţiat înfiinţări de ghetouri, lagăre de internare, deportări, din motive de adversitate politica sau rasială;

d) Au ordonat sau executat represiuni colective sau individuale, cum şi cei care au ordonat deplasări şi transporturi de persoane, în scopul vădit al exterminării celor transportaţi sau au ordonat sau organizat munci excesive cu scop vădit de exterminare;

e) În calitate de comandanţi, directori, supraveghetori, paznici de închisori, lagăre de prizonieri sau de internaţi politici, de deportaţi sau de deţinuţi politici, de lagăre sau de detaşamente de muncă obligatorie, însoţitori de transporturi de deportaţi, au supus cu cruzime sau continuu la tratamente neomenoase pe cei aflaţi în puterea lor;

f) În calitate de ofiţeri de poliţie judiciară sau anchetatori, cu orice titlu şi in sprijinirea politicii de război au prigonit şi supus la cazne unele persoane pentru faptul că acestea erau adversari ai războiului sau ai regimului de dictatură, precum şi cei care, în calitate de procurori sau judecători civili sau militari, prin acte săvârşite în îndeplinirea atribuţiunilor lor, au întreţinut teroarea sau violenţa;

g) Părăsind teritoriul naţional s-au pus în slujba Germaniei hitleriste şi au atacat ţara prin scris, prin grai sau prin orice alt mod;

h) Cei care, în orice alt mod, au călcat regulile dreptului internaţional, cu privire la conducerea războiului

Art. 2. — Sunt profitori de război:

a) Cei care, în orice calitate, participând la conducerea războiului, au realizat averi ilicite.

b) Cei care, în orice calitate, profitând prin abuz sau prin violenţă de legiuirile sau măsurile de fapt, cu caracter hitlerist, legionar sau rasist, au realizat averi ilicite.

Art. 3. – Pentru faptele prevăzute la art. 1, se va putea pronunţa una din următoarele pedepse:

a) Pedeapsa cu moartea;

b) Munca silnică pe viaţă;

c) Munca silnică pe timp de 5-20 ani;

d) Temniţă grea de la 3-15 ani;

e) Închisoare corecţională de la 5-10 ani.

Pentru faptele prevăzute la art. 2 se va putea pronunţa una dintre următoarele pedepse:

a) Munca silnică pe timp mărginit, de la 5-20 ani;

b) Temniţa grea de la 3-10 ani;

c) Închisoarea corecţională de la 5-10 ani.

Instanţa de judecată va putea pronunţa, faţă de cel condamnat, ca despăgubiri în favoarea statului, şi confiscarea totală sau parţială a averii acestuia.

Oricare din pedepsele criminale, atrage după sine şi, degradare civică.

Art. 4. – Se instituie un număr de acuzatori publici, desemnaţi de ministrul justiţiei, dintre magistraţi, jurişti, membri ai corpurilor constituite sau membri ai organizaţiilor profesionale. Ei vor fi numiţi prin decret-lege.

Unul din acuzatorii publici, desemnat de Consiliul de Miniştri, la propunerea ministrului de justiție, va avea însărcinarea de şef al acuzatorilor publici.

Acuzatorii publici cercetează şi instruiesc pe cei ce se încadrează în dispoziţiunile art. 1 şi 2 din acest decret-lege, precum şi pe complicii, instigatorii, favorizatorii şi tăinuitorii lor.

Ei vor putea fi ajutați de magistrați, jurişti şi grefieri, precum şi de specialişti în domeniul financiar, de experți şi funcționari desemnați de Ministerul de Justiție.

Organele de cercetare şi instrucție vor funcționa pe lângă Ministerul de Justiție având sediul în Bucureşti, ministrul de justiție, dacă va găsi necesar, va putea institui acuzatori publici şi în oraşele de reşedință ale Curților de Apel, pentru acte de cercetare şi inspecțiuni.

Art. 5. – Acuzatorul public va cerceta toate cazurile deferite de Consiliul de Miniştri.

Acuzatorul public, constatând că şi alte persoane ar fi vinovate de faptele prevăzute la art. 1 şi 2, va comunica aceasta Ministerului de Justiție, care va sesiza Consiliul de Miniştri spre a se decide dacă este sau nu cazul a se porni urmărire în contra acestor persoane.

Acuzatorul public este obligat a lua din oficiu orice măsuri asigurătoare asupra bunurilor bănuitului sau ale soției sau descendenților acestuia, dacă aceştia le-au dobândit prin acte încheiate după data de 21 iunie 1941, afară de cele dobândite prin succesiune.

Acuzatorul public va putea ridica în total sau în parte măsurile de asigurare. Terțele persoane lezate prin aceste măsuri vor putea face contestație la tribunalul locului.

Art. 6. – Acuzatorul public are dreptul de a face orice investigațiuni şi culege orice probe, uzând şi de toate drepturile şi puterile acordate de codul de procedură penală Ministerului public şi judecătorului de instrucție.

În privința dreptului de arestare sau de eliberare se va urma potrivit prevederilor art. 7 din prezentul decret-lege.

Art. 7. – Mandatele de arestare se vor emite de Consiliul de Miniştri.

Arestările ordonate nu sunt supuse confirmării şi nici vreunei căi de atac ordinară sau extraordinară.

Consiliul de Miniştri va putea ordona, printr-un jurnal al Consiliului, eliberarea celor arestați.

Art. 8. – În urma cercetărilor întreprinse, acuzatorul public va întocmi actul de acuzare şi va sesiza instanța de judecată cu judecarea pricinii.

Consiliul de Miniştri, la cererea ministrului de justiție, va fi în drept a sesiza instanța de judecată cu judecarea pricinii în cazul când va fi intervenit o ordonanță de neurmărire dată de acuzatorul public. Această sesizare se va face în termen de 30 zile de la data de când ordonanța de neurmărire va fi fost comunicată Ministerului de Justiție.

Actele Consiliului de Miniştri şi ale acuzatorului public sunt inatacabile.

Art. 9. – Prin trimiterea în judecată toate bunurile învinuitului, ale soției şi descendenților acestuia şi pe care aceştia le stăpânesc în condițiile art. 5, sunt lovite de indisponibilitate.

Indisponibilitatea operează prin publicarea în Monitorul Oficial a dispozivului actului de acuzare.

Moartea unei persoane care a săvârşit faptele de la art 1 şi 2, intervenită înainte sau în timpul punerii sale sub acuzare, nu împiedică luarea măsurilor prevăzute de art. 5 şi nici judecarea în vederea confiscării averii.

Art. 10 – Toate autoritățile publice sunt datoare să dea concurs acuzatorului public, sub sancțiunea dispozițiunilor art. 243 din codul penal, pentru funcționarii publici care au nesocotit această îndatorire.

Autoritățile militare sunt obligate a pune la dispoziția acuzatorului public pe militarii care fac parte din cadrele armatei,

Art. 11. - Judecarea faptelor prevăzute de prezenta lege se va face de o instanță denumită Curtea specială pentru criminalii de război.

Art 12. - Curtea specială pentru criminalii de război este compusă din:

a) Judecători desemnați de Ministerul de Justiție, prin tragere la sorți dintre magistrații Curții de Apel din Bucureşti;

b) Judecători aleşi dintre cetățenii români majori de ambe sexe, membri ai grupărilor politice: Partidul Național Liberal, Partidul Național Țărănesc, Frontul Național Democratic.

În vederea formării fiecărui complet de judecată, Partidele Național Liberal şi Național Țărănesc vor desemna fiecare câte 10 membri, iar Frontul Național Democratic va desemna câte 20 membri, care să formeze listele judecătorilor aleşi.

Dacă o grupare nu îşi va desemna membru săi, listele se vor forma numai cu persoanele indicate de celelalte grupări.

Judecătorii vor putea fi recuzați numai în cazurile prevăzute de art. 274, punctele 2 şi 3; art. 275. punctul 3 şi art 276, punctele 1, 2 şi 3 din codul de procedură civila.

Art. 13. – Ministerul de Justiție va putea constitui mai multe complete de judecată la Curtea specială pentru criminalii de război.

Completul de judecată va fi format din 7 membri, dintre care 3 vor fi dintre judecătorii desemnați de Ministerul de Justiție şi 4 vor fi dintre judecătorii desemnați de grupările politice şi anume: unul din cei desemnați de Partidul Național Liberal, unul din cei desemnați de Partidul Național Țărănesc şi doi din cei desemnați de Frontul Național Democratic.

Judecătorii aleşi care vor compune completul de judecată vor fi traşi la sorți de Ministerul de Justiție din lista de judecători ai fiecărei grupări în parte, în numărul prevăzut de alineatul precedent.

Cel mai mare în grad dintre judecătorii desemnați de Ministerul de Justiție va prezida completul de judecată.

În cazul când vreunul din judecătorii desemnați este împiedicat de a lua parte la judecată, el va fi înlocuit, prin procedura arătată mai sus, cu un altul, din categoria căreia aparține judecătorul lipsă. În acelaşi mod se va preceda şi în caz de împiedicare a unui judecător ales, care va fi înlocuit prin altul, tras la sorți din lista membrilor grupărilor din care face parte judecătorul absent.

Dacă una din grupări nu-şi va desemna lista membrilor săi în termen de 15 zile de la publicarea în *Monitorul Oficial* a deciziei de înființare a Curții speciale, Ministerul de Justiție va forma completul de judecata prin tragerea la sorți a judecătorului respectiv, dintr-un număr de câte 10 persoane, aparținând celorlalte două grupări rămase. Dacă două din grupări nu-şi vor desemna listele membrilor săi, judecătorii aleşi vor fi traşi la sorți din lista celei de a treia grupă.

Dacă nici una din cele trei grupări nu prezintă listele, atunci numărul 7 judecători se va completa cu membri ai Corpului judecătoresc, în condițiile art. 12, punctul a).

Se consideră că o grupare n-a prezentat listele şi în cazul când 3 din membrii grupării respective, ieşiți succesiv la sorți, nu se prezintă la şedință.

Art. 14. – Completele de judecată vor funcționa la Bucureşti. Ministrul de justiție va putea delega pe primul preşedinte al Curții de Apel din Bucureşti sau pe înlocuitorul său, cu tragere la sorți a judecătorilor aleşi, care vor intra în compunerea acestor complete.

Tragerea la sorți se va face din listele de judecători, desemanți de grupările politice, conform art. 12.

Coautorii, complicii, instigatorii, favorizatorii şi tăinuitorii vor fi judecați de instanța competentă a judeca pe autorul principal.

Art. 15. – Preşedintele deschide şedința, dispune să se facă apelul părților şi al martorilor, ia interogatoriul de identitate al acuzatului şi ordonă

a se da citire actului de acuzare. Apoi procedează la interogarea acuzatului, audierea martorilor, după care dă cuvântul acuzatorului public şi apărării, astfel ca apărarea să aibă cea din urmă cuvântul.

Preşedintele declară dezbaterile închise, după care Curtea specială pronunță hotărârea sa.

Hotărârea va fi pronunțată ca majoritate de voturi. Ea va fi motivată şi semnată de toți membrii completului, făcându-se mențiune de opiniile separate, care nu se vor motiva.

Art. 16. – Dispozițiunile din Codul de procedură penală cu privire la judecată şi executare în materie criminală, sunt aplicabile înaintea Curții speciale pentru criminalii de război, ori de câte ori nu sunt contrarii prevederile prezentului decret lege.

Înaintea Curții speciale pentru criminalii de război, nu se va putea exercita acțiunea părții civile, aceasta, putându-se exercita de cei interesați la instanțele ordinare.

Art. 17 – Împotriva hotărârii Curții speciale pentru criminalii de război, se poate declara recurs la înalta Curte de Casație, de către condamnat şi de acuzatorul public, în termen de 3 zile de la pronunțare.

Recursul se va depune la instanța care a pronunțat hotărârea; el va fi judecat de urgență şi cu precădere de înalta Curte de Casație şi justiție, secția a Il-a, în termen de maximum 30 zile de la primirea dosarului.

Casarea hotărârii se poate cere pentru următoarele motive:

a) Când pedeapsa hotărâtă de lege nu s-a aplicat la faptele constatate de instanța de judecată sau când s-a aplicat o pedeapsă în afară de cazurile prevăzute de lege;

b) Când instanța a omis sau a refuzat a se pronunța, fără o motivare asupra unui mijloc de apărare al acuzatului sau asupra unui fapt imputat acuzatului;

c) Când instanța a fost compusă cu nerespectarea dispozițiunilor din prezenta lege.

Motivele de recurs se vor depune la Înalta Curte de Casație si Juustiție cu 3 zile înaintea termenului fixat pentru judecarea recursului.

Nedepunerea motivelor în termen atrage de drept nulitatea recursului.

Nu se admite amânarea pentru lipsă de apărare.

Recursul se judecă din oficiu, chiar în lipsa recurentului.

Recursul declarat în termen este suspensiv de executare.

Ministrul de Justiție este autorizat, în virtutea prezentei legi să înființeze pe lângă secția a II-a a Înaltei Curți de Casație şi Justiție un complet special care va putea judeca şi în alte zile şi ore decât cele prevăzute de legea de organizare judecătorească.

Hotărârile definitive se vor executa de Parchetul Tribunalului Ilfov.

Art. 18 – Orice acte juridice, de orice natură, relative la bunurile celor condamnați pe baza prezentei legi intervenite după 23 August 1944, sunt nule, de drept, iar bunurile ieşite din patrimoniul celui condamnat sunt considerate ca făcând parte din patrimoniul acestuia şi vor fi supuse sancțiunii pronunțata de instanță.

Bunurile sau drepturile, aparținând soției şi descendenților condamnatului, dacă aceştia le stăpânesc în condițiile art. 5 sunt supuse aceleiaşi dispoziții.

Art. 19. – Acei ce vor ascunde sau vor da ajutor să fugă celor prevăzuți în prezenta lege vor fi pedepsiți de aceeaşi instanță, cu închisoare corecțională de la 3-5 ani.

Art. 20. – Urmărirea în baza acestei legi va trebui să se producă într-un termen de cel mult 6 luni de la publicarea legii.

Dat în Bucureşti la 20 ianuarie 1945.

MIHAI

Ministrul justiției,
Lucrețiu Pătrăşcanu

***

DECRET-LEGE pentru urmărirea şi sancționarea celor vinovați de dezastrul țării, „Monitorul Oficial", 27 ianuarie, nr. 17/ 1945

Art. 1. – Sunt vinovați de dezastrul țării:

a) Acei care au instaurat regimul de dictatură şi având răspunderea politică efectivă, au pus în primejdie securitatea statului, prin încheierea de tratate de alianță politică cu Germania hitleristă, prin permiterea intrării armatelor operative germane pe teritoriul țării sau prin pornirea războiului împotriva U.R.S.S. şi a Națiunilor Unite.

b) Acei care militând printr-o activitate susținută pentru o politică externă alături de Germania hitleristă, au consimțit la cedarea Transilvaniei de Nord;

c) Acei care prin amenințări, prin acte de teroare sau orice acțiune ilegală au urmărit să impună României o orientare politică alături de Germania hitleristă;

d) Acei care interesat s-au pus în slujba organelor de propagandă germană, activând în scopul de a alătura şi a aservi România Germaniei hitleriste.

Art. 2. - Pentru faptele prevăzute la art. 1 se va pronunța una din următoarele pedepse:

a) Munca silnică pe viață;

b) Munca silnica pe timp de 5-20 ani;

c) Temniță grea de la 3-20 ani;

d) Închisoarea corecțională de la 5-10 ani.

Odată cu pedeapsa pronunțata, instanța va putea pronunța față da cel condamnat, ca despăgubiri în favoarea Statului, şi confiscarea totala sau parțială a averii acestuia, cum şi degrațiunea civică sau pierderea drepturilor politice de la 3 la 10 ani.

Art. 3. – Cercetarea şi instruirea vinovaților prevăzuți de prezenta lege se va face de acuzatori publici, instituiți conform legii pentru urmărirea şi sancționarea criminalilor de război, fiind aplicabile toate dispozițiile articolelor 4, 5, 6, 7, 8, 9 şi 10 din acea lege.

Art. 4. – Judecarea faptelor prevăzute de prezenta lege se va face de o instanța denumită Tribunalul special pentru cei vinovați de dezastrul țării.

Art 5. – Tribunalul special pentru cei vinovați de dezastrul țării, este compus din:

a) Judecători traşi la sorți de Ministerul de Justiție, dintre membrii Curții de Casație;

b) Judecători aleşi dintre cetățeni români, majori, de ambe-sexe, membri ai grupărilor politice: Partidul Liberal, Partidul Național Țărănist, Frontul Național Democrat.

În vederea formării completului de judecată, partidele: liberal şi național țărănist vor desemna cate 10 membri, iar Frontul Național Democratic va desemna 20 membri, care să formeze listele judecătorilor aleşi. Dacă o grupare nu-şi va desemna membru săi, listele se vor forma numai cu persoanele indicate de celelalte grupări.

Art 6. – Ministerul de Justiție va putea alcătui unul sau mai multe complete speciale pentru cei vinovați de dezastrul țării, după necesitate.

Completul de judecată va fi. format din 11 membri, dintre care 3 vor fi dintre judecătorii numiți şi 8 vor fi dintre judecătorii desemnați de grupările politice şi anume: 2 din cei desemnați de Partidul Național Liberal, 2 din cei

desemnați de Partidul Național-Țărănist şi 4 din cei desemnați de Frontul Național Democratic.

Judecătorii aleşi care vor compune completul de judecată, vor fi traşi la sorți de Ministerul de Justiție din lista de judecători a fiecărei grupări în parte in numărul prevăzut de alineatul precedent. Cel mai mare în grad din judecătorii numiți de Ministerul de Justiție va prezida completul de judecată.

În cazul când vreunul din judecătorii numiți este împiedicat de a lua parte la judecată, el va fi înlocuit prin procedură arătată mai sus, cu un altul, din categoria căreia aparține judecătorul lipsă. În acelaşi mod se va proceda şi în caz de împiedicare a unui judecător ales, care va fi înlocuit prin altul tras la sorți din lista membrilor grupării din care face parte judecătorul absent.

Dacă una din grupări nu-şi va desemna lista membrilor săi în termen de 15 zile de la publicarea legii de fată, Ministerul de Justiție va forma completul de judecată prin tragere la sorți a judecătorului respectiv, dintr-un număr de câte 10 persoane, aparținând celorlalte două grupări rămase. Dacă două din grupări nu-şi vor desemna listele membrilor lor, judecătorii aleşi vor fi traşi la sorți din lista celei de-a treia grupări.

Dacă nici una din cale trei grupări nu prezintă listele, atunci numărul de 10 judecători se va completa cu membrii ai Corpului judecătoresc, în condițiile art. 6, pct. a.

Se consideră că o grupare nu a prezentat listele şi în cazul când trei din membrii grupării respective, ieşiți succesiv la sorți, nu se prezintă la şedință.

Art. 7. – Completul sau completele de judecată vor funcționa în Bucureşti.

Judecătorii vor putea fi recuzați numai în cazurile prevăzute de art. 12, alin. final din legea pentru urmărirea şi pedepsirea criminalilor şi profitorilor de război.

Art. 8. – Preşedintele deschide şedința, dispune să se facă apelul părților şi al martorilor, la interogatorul de identitate al acuzatului şi ordonă a se da citire actului de acuzare. Apoi procedează la interograrea acuzatului. Audierea martorilor, după care dă cuvântul acuzatorului public şi apărătorilor, astfel ca apărarea să aibă cea din urmă cuvântul. Preşedintele declară dezbaterile închise, după care tribunalul pronunță hotărârea sa.

Hotărârea va fi pronunțată cu majoritate de voturi şi semnată de toți membrii completului, fără a se face mențiune de opiniile separate.

Hotărârea este susceptibilă de recurs la înalta Curte de Casație şi Justiție, secția a II-a, în cazurile şi cu procedura din art. 17 al legii pentru urmărirea şi pedepsirea criminalilor de război.

Hotărârea definitivă va fi executată de Parchetul Tribunalului Ilfov.

Art. 9. – Dispozițiunile din codul de procedură penală cu privire la judecată şi executare în materie criminală sunt aplicabile înaintea Tribunalului special pentru cei vinovați de dezastrul țării, ori de câte ori nu sunt contrarii prevederile prezentului decret-lege.

Înaintea Tribunalului special pentru cei vinovați de dezastrul țării nu se va putea exercita acțiunea părții civile, aceasta putându-se exercita de cei interesați la instanțele ordinare.

Art. 10. – Orice acte juridice de orice natură, relative la bunurile celor condamnați pe baza prezentei legi, intervenite după 23 August 1944, sunt nule de drept, iar bunurile ieşite din patrimoniul celui condamnat sunt considerate ca făcând parte din patrimoniul acestuia şi vor fi supuse confiscării pronunțate de instanță. Bunurile sau drepturile aparținând soției şi descendenților condamnatului, dobândite după 1 ianuarie 1938, sunt supuse aceleiaşi dispoziții, afară de bunurile dobândite de aceştia prin succesiune.

Art. 11. – Acei ce vor ascunde sau vor da ajutor să fugă celor prevăzuți în prezenta lege, vor fi pedepsiți de aceeaşi instanță cu închisoare corecțională de la 3-5 ani.

Art. 12. – Urmărirea în baza acestei legi va trebui să se producă într-un termen de cel mult 6 luni de la publicarea legii.

Dat în Bucureşti la 20 ianuarie 1945.

MIHAI

Ministrul justiției,
Lucrețiu Pătrăşcanu

***

Felix Aderca, ***Lupta de noapte. În jurul unei „Istorii a literaturii române”***, „Democrația", 21 ianuarie, 1945

Prolog

August 1941. Hotarele țării sunt în flăcări. Văzduhul continentului celui mai muzical nu mai răsună de acorduri de pian. Se aude numai o tobă adâncă: tunul. Oamenii, înarmați cu mitraliere, se vânează între ei pe uscat din aer.

Sunt hăituit şi eu, ca o fiară sălbatică. Sunt ameninţat, pentru o vină transcendentală, cu împuşcarea sau gazarea şi preschimbarea făpturii mele ucise în conserve sau săpun.

Până la împlinirea acestei soarte mi-e împiedicată publicarea unui singur rând, în continuarea preocupărilor mele de vis şi de vânt.

Dar cine mă poate opri, între patru pereţi, cu ferestrele oblonite, să gândesc, să aştern mai departe pe hârtie nesfârşitele mele oşti de litere, în marşul lor mai lin ca un fâlfâit?

Apariţia „Istoriei literaturii române" de G. Călinescu, într-un volum uriaş de 947 de pagini, cu litere mărunte pe două coloane, mă înviorează. Un fulger de bucurie misterioasă mă străbate, care rămâne apoi difuz dar permanent.

Pun amândouă mâinile pe această Scriptură înveşmântată în culoarea de foc a unui răsărit de lună - şi nebunia zilelor se domoleşte în mine. Prind iar puteri proaspete, ca luptătorul din poveste.

Pozele, de la întâia aruncătură de ochi mă încântă. Mai toate necunoscute, grăind din epoca lor mai mult decât o descripţie de romancier îmbinată cu solo de vioară.

Iat-o pe actriţa Aristiţa Romanescu în hlamidă, c-o mână la tâmplă, resemnată de un piedestal cu vas roman. Iată-l pe Samson Bodnărescu, chip de Crist arab, o clipă emulul lui Eminescu. Iată-l pe Arghezi de 18 ani, flăcău oltean cu piciorul lung, lat, sub masa de brad într-o încăpere de curăţie feciorelnică, iată-l ca ierodiacon cu ţăcălie, pe care în „Mărturia unei generaţii" îl reprodusese atât de ascuţit penelul lui Marcel Iancu, iat-o în sfârşit pe d-na Hortensia Papadat-Bengescu în două voluptuoase fotografii, pline şi vaporoase ca două hortensii în două ore diferite ale zilei – mai vorbitoare din punct de vedere critic ca tot ce au scris credincioşii, fermecătorii ei admiratori...

Culeg, ciugulesc din tăpşanul cu flori al „Prefeţei", în cursive ca o mătase japoneză, fermecat, sfios şi îndrăzneţ.

ÎNTÂILE PRINCIPII

Este învederat că e la mijloc o mare neînţelegere. „Nu intră în cadrul literaturii decât scrierile exprimând complexe intelectuale şi emotive, având ca scop (ori cel puţin ca rezultat) sentimentul artistic".

Admirabil!

„Fiindcă cronicarii nu sunt obiectivi, s-a tras încheierea puritană că n-au valoare. Ca şi când arta ar fi altceva decât expresia originală a subiectului nostru.

Excelent!

„Vor mai fi unii care, dintr-o greşită susceptibilitate, se vor scandaliza că n-am dat Ardealului destulă importanţă pentru strălucita contribuţie adusă

redeşteptării conştiinţei naţionale. Insă noi ne ocupăm aici numai cu conştiinţa estetică".

Nu e sublim?

Prind în fugă, mai departe, două excelente cuvinte ale dlui Călinescu: „Creaţie critică". Înţeleg, tabloul literaturii române e o creaţie a simţului artistic şi al probităţii minţii criticului – tabloul va rămâne în eternitate dacă simţul valorilor va fi autentic, dacă probitatea va depăşi complimentul exagerat de adineauri. Şi avem drept garanţie declaraţia precisă a istoricului: „E cazul de a asigura pe toţi că am pus cea mai strictă nepărtinire".

Simţ al valorilor estetice – puritate absolută în preţuirea lor – desprinderea de tot ce le-ar putea altera esenţa (chiar când e vorba, cum văzurăm, de Ardealul redeşteptării naţionale) - obiectivitate - strictă nepărtinire: cine ar putea cere mai mult?

UN ROMANCIER, O ROMANCIERĂ

Deşi sunt la capătul unei zile istovitoare, deşi mă aşteaptă o zi şi mai grea, n-am răbdare şi deschid iarăşi la-ntâmplare această nouă Biblie prin care străbate Duhul pentru care am trăit, pentru care mai trăiesc. O! Ce noroc. Am căzut pe Liviu Rebreanu, întemeietorul romanului romanesc, şi încă pe „ION", roman pentru care, în 1922, [sic!] numai o săptămână – două după apariţie, dădusem semnalul într-un foileton – mi se pare că primul semnal - că o planetă de mărime nemaicunoscută se iscase pe cerul literaturii noastre. (Pe unde o mai fi hârtia pergament prin care noul romancier îmi mulţumea, încă neobişnuit cu asemenea caracterizări?) O! Şi retrăiesc acele clipe înviate de spiritul dlui Călinescu îmbogăţit şi asigurat de experienţele tuturor studiilor similare care l-au precedat!

Cu o uşoară emoţie citesc: „Ion este o pânză nouă ieşită din aceste dibuiri de detaliu (nuvelele). Ca roman ţărănesc el are un precursor în «Mara» lui Ioan Slavici, ca roman al ambiţiei măcar în aparenţă (dacă e în aparenţă, ce rost are pomenirea? F.A.) e în linia «Ciocoilor vechi şi noi». Mai substanţială este înrudirea cu „«Mara». Lumea rurală, prin reducţia vieţii sufleteşti, ar trebui să dea mai degrabă materie de nuvelă. Totuşi, până la automatizare, prin fixarea într-o singură formă de adaptare adesea maniacală, mai e o treaptă, aceea a reducţiei prin reacţiuni tipice, colective".

Până aici n-am înţeles nimic. Să vedem mai departe.

„Viaţa ruralului n-are nici complexitatea existenţei orăşeneşti, dar nici îngustimea traiului vegetativ. (Asta e adevărat! F.A.). Ţăranul vieţuieşte integral, însă colectiv. (Cum vine asta? F.A.). Gândirea lui e a întregii lumi din care face parte, reacţiunile îi sunt uniforme. (Am înţeles. Ţăranii n-au, ca să zicem aşa, personalitate! F.A.). Natl şi Persida sunt nu atât doi indivizi îndrăgostiţi cât două experienţe. Apropierea şi conflictul dintre ei reprezintă pe de o parte..." Etc.

Dar ce folos are tot acest ieftin psihologism expus doctoral? Eroii romanului ni-i explică mai bine autorul, şi încă dinamic, în curgere dramatică! Cu astfel de „lămuriri" la fiecare operă a fiecărui autor se poate scrie o „Istorie a literaturii române" într-un milion de pagini. Jalnica poligrafie socială şi psihologică a lui G. Ibrăileanu, care făcea uneori expertiză critică pe capul unor opere atât de sărace ca „Dan" de Vlahuţă sau „Pană Trăznea Sfântul" de Brătescu-Voineşti, să nu fi avut nici o urmare? Şi cum de cutează dl. Călinescu să puie alături „Mara" de „Ion"? Cum poate compara o sperietoare de paie cu un om viu? – numai pentru că poartă acelaşi fel de veşminte? Unde e aici simţul său artistic, instinctul de valoare şi măsură a valorii, fără de care critica e o simplă pălăvrăgeală?

Asupra acestei pagini cu „Ion" trebuie să revin. E o prăpastie fioroasă - sau nu mai înţeleg nimic.

Tot mai bănuitor, aproape fără să-mi dau seama, trec la autorul următor, d-na Hortensia Papadat-Bengescu.

În analiza propriu-zisă a operei urmăreşte în primul rând fixarea unor idei care ar justifica opinia dlui Călinescu despre femeie – şi nu găseşti niciun cuvânt despre acea chimie misterioasă care preschimbă toate atitudinile „masculine" sau „feminine" în forme literare, în poezie personală. Adevăratul parfum al personalităţii d-nei Hortensia Papadat-Bengescu criticul nici nu-l bănuieşte, necum să-l exprime.

„Aşa cum este - declară dl. Călinescu - Hortensia Papadat-Bengescu are totuşi structura marii scriitoare şi merită să ocupe un loc de frunte în stima criticii, nu pentru realizări, uneori impure, ci pentru unghiul de la care îşi porneşte observaţia, pentru nivelul estetic teoretic".

Afirmaţia e falsă, mască a neputinţei sau nevoinţei de a priza o culoare estetică şi creşterea sau alterările ei ulterioare, căci opera de artă trăieşte prin realizarea ei, oricât de modestă, nu prin intenţiile ei, oricât de sublime dar mute.

Furios acum şi mai treaz ca oricând - deşi trebuia să dorm de mult - mai fac o încercare şi deschid pe pag. 488.

UN MARE DRAMATURG

Ronetti Roman. Bun! Două coloane şi un sfert. De origine evreu. Minunat subiect pentru un critic asaltat din toate părţile de fanatisme confesionale şi rasiale, superbă piatră de încercare pentru independenţa aplicării judecăţilor de valoare. Ronetti Roman a scris o operă „Radu", o broşură politică, „Două măsuri", şi celebra dramă „Manase". Caut analiza poemei „Radu": un sfert de coloană. Perfect. Au rămas pentru „Manase" – una din cele mai bune, dacă nu cea mai mare creaţie dramatică a literaturii române – restul de două coloane. De unde? Drama e prezentată, judecată, preţuită, comparată numai într-o coloană şi un sfert - restul, adică tot pe atât, e închinat de dl. Călinescu broşurii politice. Nu cumva „Două măsuri"

cuprinde taina caldă în care s-a zămislit puternicul conflict din „Manase"? Cu siguranţă că dl. Călinescu a pus mâna pe secretul creaţiei neîntrecutei opere, altfel n-ar fi avut niciun rost ca într-o „Istorie a literaturii române" atât de vastă şi totuşi atât de comprimată criticul să se ocupe şi de contingenţe politice perimate.

Dar nu. „Două măsuri" nu explică psihologia autorului ca autor sau a vreunuia din eroii dramei „Manase", ci prezintă situaţia penibilă, neumană, a populaţiei evreeşti din România de la 1880. Domnul G. Călinescu nu se mulţumeşte a exprima punctul de vedere al autorului – dacă a crezut totuşi că interesează în istoria sa şi opiniile politice ale lui Ronetti Roman într-o problemă specială – ci polemizează cu el! Îl combate – fără a mai putea primi vreun răspuns! – ba îl şi ameninţă: „A susţine etc. etc. - adică ce susţine Ronetti Roman - e o enormitate şi o ... imprudenţă!!"

Citisem oare în „Prefaţă", sau mi s-a părut? Caut repede în „Prefaţă" şi găsesc între primele linii: „Nu intră în cadrul literaturii decât scrierile exprimând complexe intelectuale şi emotive, având ca scop (ori cel puţin ca rezultat) sentimentul artistic". Mai citesc o dată: „Sentimentul artistic". Ce caută în „Istoria literaturii române" „Două măsuri" când dl. G. Călinescu a depăşit în zbor mişcarea de redeşteptare naţională a Ardealului, justificându-se cu atâta noblеţe artistică, şi mai cu seamă ce rost are aici o discuţie asupra unei probleme înveninate în care, folosind moartea în beneficiul său, autorul „Istoriei literaturii române" şi-a rezervat ultimul cuvânt?

Pentru „Manase" n-a mai rămas decât spaţiul unei fugare recenzii, am spune a unei notaţii dacă n-am fi în cuprinsul unei uriaşe istorii. Nimic despre locul acestei drame unice în evoluţia genului la noi, nimic despre ecourile ei în lumea artistică a vremii, despre rolul ei în evoluţia judecăţii literare. Oricât aş mai căuta în cele aproape o mie de pagini ale hiperbolicei lucrări, aceste lipsuri nu le voi mai găsi împlinite. Mi se pare că va trebui să le împlinească un alt istoric al literaturii române, cu alte unelte pentru deosebirea şi valorificarea noţiunilor, precum şi cu obiectivitate de altă calitate.

Dacă în asemenea hal a putut fi mutilat Ronetti Roman, care n-avea pe sufletul său de artist în afară de literatură decât o broşurică, ce monstru voi fi devenit eu însumi care m-am vânzolit în atâtea alte preocupări, aproape paralele, o viaţă întreagă, cu acţiuni de esenţă literară ? O clipă şovăi propunându-mi o odihnă, destul de târzie. Dar simt că demonul literar nu-mi va îngădui să închid ochii.

Cu mâna înghеţată de rea presimţire, totuşi hotărât, caut în index cifra fatidică şi deschid Opul.

UN MONSTRU LITERAR

Durere! Niciunul din numeroasele, variatele şi inteligentele mele portrete. Ca un chin mai mult, alături portretul ironic al concurentului şi

amicului meu, romancierul Peltz. Arunc – cum se spune – o privire de ansamblu peste cele şase coloane şi jumătate, aşa cum iei câte puțintel înțelegere cu apa mării friguroasă, perfidă şi amară.

Bănuiam că într-o Istorie a literaturii, dacă socoți că trebuie să te ocupi de un ins eşti dator să îl prezinți în unitatea temperamentală totală a operelor sale de artă; altminteri îl mutilezi, îl prezinți parțial, îl falsifici. Pe aceeaşi părere pare a fi şi dl. Călinescu în „Prefață" când se opune diviziunii istoriei după principii exterioare, transformând un scriitor care lucrează în mai multe genuri într-un monstru cu mai multe capete. Istoricul nostru dimpotrivă are convingerea că scriitorul e o personalitate şi trebuie tratat „monografic". Iată însă că - scuzați vă rog - opera scriitorului F.A. e prezentată anapoda. Criticul nu adoptă măcar simpla metodă cronologică, necum alt principiu sistematizator mai complex.

Totul e o însăilare de vechi recenzii apărute prin ziare şi reviste, recenzii care încep cu „Femeia cu carne albă", continuă cu romanul „1916" care a apărut cu zece ani mai târziu, urmează cu „Aventurile dlui Ionel Lăcustă Termidor", scris înainte de „Femeia cu carne albă", urmează cu romanul utopic „Oraşele înecate" care a sărit dincolo de romanul „1916" pentru a reveni mult înapoi, la o operă mai veche decât „Femeia cu carne albă", anume „Moartea unei republici roşii", spre a sfârşi cu începutul începuturilor literare ale autorului, câteva stihuri.

E un haos, nu mai încape îndoială, din care orice critic, oricât de înzestrat, s-ar fi pierdut cu desăvârşire, incapabil de o sinteză verosimilă. Nu însă dl. G. Călinescu - pentru că haosul a fost calculat impus de o strategie pe care o vom descurca îndată.

Lipsesc din tratarea monografică a autorului de care istoricul nostru a crezut că e dator să se ocupe opera revelatoare pentru cunoaşterea şi caracterizarea bietului scriitor, „Domnişoara din strada Neptun" care l-a relevat ca prozator. „A fost o dată un împărat", romanul istoric din urmă, efortul lui artistic cel mai intens. Lipsesc apoi lucrările critice: „Mic tratat de estetică sau Lumea văzută estetic", „Mărturia unei generații" şi altele, în care istoricul nostru ar fi avut bucuria de a găsi o apărare dezinteresată şi plină de zel cu ani înainte a propriilor sale principii estetice. Lipseşte apoi comedia anti-romantică „Sburătorul", într-un stil şi de o viziune oarecum nouă la apariția ei în „Viața românească" (1923) şi se pare tot atât de nouă şi azi (1941).

N-a gustat aceste opere şi aceste genuri? Avea datoria să nu cruțe pe scriitor. Nu le-a cunoscut ? Ele figurează totuşi precis, cu indicația anilor de apariție, în bibliografia de la finele volumului.

Din experiența de până aci, se părea că dl. Călinescu înțelege şi explică opera analizată utilizând instrumente intelectuale, chiar acolo unde era nevoie de intuiție şi de gust. Fără a avea pretenția că sunt un autor cu

genul misterios, un „neînțeles", trebuie să observ de data aceasta că dl. Călinescu nici nu înțelege.

Astfel, „Grădinăriile", care i se par cele mai substanțiale pagini din „Femeia cu carne albă", ar avea o origine foarte apropiată de noi: „Pare învederat – spune domnia sa – că punctul de vedere tematic al acestor însemnări a fost «De la noi la Cladova» de Gala Galaction, adică contemplarea misterului femeii complicat prin amestecul rasial". Toți cititorii, fără a mai pomeni de criticii de profesie, au înțeles că în „Grădinarii" era vorba de o discretă similitudine între temperamentul unor femei sau înfățişarea lor cu unele din savuroasele noastre legume. Naționalitatea, rasa eroinelor, nu joacă aici, din punctul de vedere al concepției şi realizării estetice, absolut niciun rol: naționalitatea lor ar putea fi schimbată, inversată sau unificată. Iară ca esența literară a acestor pagini să sufere cea mai mică alterare; istoricul „conştiinței estetice" nu vede, apoi, că farmecul similitudinii stă tocmai într-o evocare tainică – el îi trânteşte pe hârtie categoric, ca o teoremă cu demonstrație, şi anulează astfel toată sugestia artistică pe care ar fi avut datoria s-o cruțe şi s-o mențină.

Tot astfel de opacă a fost mintea, altminteri ascuțită, a criticului la sensul fundamental al romanului „1916". Unanimitatea celor care s-au ocupat la timp de această operă au înțeles că autorul urmăreşte să înfățişeze conflictul tragic dintre iubirea de patrie a unui luptător care merge cu eroismul până la îngăduirea executării fiului său trădător - deşi ar fi putut să-l scape - şi dintre simțământul organic de tată, care izbucneşte, deşi în forme mascate, penibile, de-a lungul întregii sale vieți.

Dl. G. Călinescu crede – sau vrea să creadă – că romanul „1916" este „o apologie a trădării". Şi în loc să caute argumentul acestei afirmații în țesătura romanului, în psihologia eroilor şi în dinamica evenimentelor, căci acestea l-ar fi dezmințit îndată, le scoate din ideologia politică – a individului care a scris romanul. „Autorul – afirmă dl. Călinescu despre mine personal – e un pacifist, cu această notă tipică evidentă şi în articolele sale şi de altfel comună tuturor celor din categoria sa, că în loc să osândească agresiunea ironizează rezistența, glorificând într-un cuvânt defecțiunea de dezertare".

Îşi dă seama dl. Călinescu de gravitatea şi culpa acestor cuvinte? Ştie dl. Călinescu că autorul romanului „1916" este un fost luptător în războiul de întregire a României şi că pentru fapte de arme „pentru curajul şi devotamentul arătat în luptă" - cum scrie în documentul oficial - a primit o medalie militară care dezminte în fapt şi „defecțiunea" şi „dezertarea" de care e acuzat fără măcar o dovadă de cuvinte? Ştie oare că pentru acuzații ca cele de mai sus – pe care nu va fi în stare să le susțină cu niciun rând din întreaga noastră operă literară şi publicistică – ar putea fi adus înaintea judecătorului de instrucție?

Dar noi să rămânem totuşi în domeniul ficţiunii literare din care autorul noii „Istorii a literaturii române”, înşelându-ne, încearcă să ne abată. Cu asemenea „conştiinţă estetică izvorâtă dintr-o intenţie piezişe şi cu atât mai vinovată – oricine vede, chiar dacă acuzaţiile criticului s-ar putea susţine, că Dostoievschi ar fi putut fi spânzurat pentru toate crimele „Fraţilor Karamazov”, pentru toate nelegiuirile lui Stavroghin, iar pe Liviu Rebreanu, smulgându-l din sânul Academiei, l-ar putea arunca în ocnă pentru toate infamiile lui „Ion".

Tot atât de flagrantă, deci tot atât de vinovată, e polemica ciudatului nostru istoric literar cu eroii din „Moartea unei republici roşii” şi în genere tam-nesam cu toţi scriitorii evrei, născuţi fără voia lor nevărsători de sânge. Ce caută asemenea consideraţii şi invective de rang practic într-o lucrare de rang estetic, rămâne să ne explice dl. G. Călinescu în viitor, dacă va putea. Deocamdată, criticul se pune în adăpost, afirmând nitel şi contrariu, că anume: „Câtăva vreme aceste idei pot să trezească interesul curat speculativ, să aibă adică o valoare literară, întrucât e adevărat că pacea eternă, înfrăţirea între popoare, sunt aspiraţii permanente ale spiritului nostru, incluse de altfel şi în creştinism şi slujind ca nişte indicatoare ideale în viaţa practică”.

În asemenea caz, unii eroi ai jurnalului de război „Moartea unei republici roşii” întrupând „aspiraţii permanente ale spiritului nostru”, de ce sunt traşi la răspundere de aspiraţiile contrare ale criticului? Aici nu trăim stări de suflet pe plan vital – ci ne silim să creăm stări de suflet pe plan estetic. „Moartea unei republici roşii” nu e un manifest social, ci o operă literară - bună sau rea, acest lucru trebuie să preocupe mintea criticului literar. Eroii puteau avea, în locul unei mentalităţi de intelectuali pacifişti, aptitudini şi convingeri de asasini – ca atâţi din eroii lui Shakespeare. Ar polemiza dl. Călinescu pacifist cu eroii lui Shakespeare?

Dar chiar de-ar voi, autorul „Morţii unei republici roşii” n-ar avea de ce să se justifice sau să se modifice ideologic spre a fi pe placul dlui Călinescu, întrucât printr-o mentalitate sângeroasă sau numai şovină valoarea artistică a lucrării n-ar creşte nici măcar în măsura unui bob de mei – precum nu cresc azi în valoare poetică poemele patriotice atât de onorabile ca intenţie care apar zilnic alături de comunicatele Marilor Cartiere.

N-a avut oare admirabil dl. Călinescu însuşi în „Prefaţă” când, explicând de ce a renunţat la luptele Ardealului, a declarat conştient de adevărata-i menire, că d-sa se va ocupa numai cu „conştiinţa estetică”?

Ce caută, dar, aici în judecarea unor valori estetica conştiinţa sa de rang primar, vital, ideologia sa de clasă şi de rasă, care se dezbat de fapt în stradă? Ce-aţi spune de flăcăul care ar da fuga şi-ar aduce jandarmi la o nuntă, denunţând ca reală ficţiunea „răpirii” miresei? Că e un nebun sau e un şarlatan. De la această confuzie şi falsificare totala, principială, ce însemnătate mai au micile inexactităţi tendenţioase, amănunte viciate de o

atitudine vicioasă? Ele sunt acumulate pentru acuzarea nu a operei, ci a autorului ei, personal.

Astfel, pentru că au fost amintite unul sau două cazuri de cruzimi patologice, revelate de orice război în orice oştire, dl. G. Călinescu afirmă că oştirea română a fost înfăţişată ca o „turmă de bestii”. Aceste cazuri izolate nu l-au lăsat să vadă actele de vitejie cavalerească de care e plină întreaga lucrare.

Patima îl orbeşte pe critic într-atât, încât acuzând pe eroul principal ca negator al naţionalităţii, citează însuşi fără să bage de seamă afirmaţia contrarie: „La cuvintele interlocutorului – declară dl. Călinescu – că «o egalitate socială deplină în toate statele ar duce la suprimarea ideii de naţionalitate», dl. Aurel îndeamnă: «Curaj! Curaj! Nu te speria de cuvinte. Ideea de naţionalitate e veche de când lumea. Se va dezbrăca numai de o făţărnicie»”. Adică, exact ce vrea să impună, ca sociolog şi etnograf, estetul şi istoricul G. Călinescu.

Dar ce caută eroii unei asemenea cărţi de romantism pacifist într-un război împotriva idealului lor? Firesc ar fi ca ei să dezerteze sau cel puţin să propage nerezistenţa, defecţiunea - cum de altfel dl. G. Călinescu s-a şi grăbit să-i acuze a priori.

Chiar în pagina din care dl. Călinescu citează fraza despre naţionalitate, cu câteva rânduri mai jos, găsim următoarele: „Plutonierul se sbătu:

- E un criticism care distruge simţul nostru de datorie. Un militar nu trebuie să gândească prea departe: el trebuie să facă gesturi - înţeles latin. Caporalul (Dl. Aurel) îşi muie glasul:

- Nu, dragul meu, eu nu dezertez nici cu trupul nici cu inima. Fac parte dintr-un organism. Locul meu e bine statornicit. Am câţiva oameni sub mâna mea. Dacă aş dispare un loc ar rămâne gol şi sunt încă prea tânăr ca să nu-mi fie ruşine. Şi pe urmă, n-aş putea cere neamului meu românesc să ducă o viaţă mai morală decât duc cele mai mari şi glorioase naţiuni ale globului terestru”.

E limpede, nu?

Multă vreme am crezut că, din punct de vedere etic, eroul meu care se simţea făcând parte din „neamul nostru românesc”, trădându-şi mai curând conştiinţa decât compania, fusese un laş, căci dl. Aurel era, voia să fie, în primul rând o conştiinţă. Azi dimpotrivă crede [cred?] că prin jertfa conştiinţei sale – mai mult decât prin jertfa vieţii trupeşti - adusese patriei simţământului de participare la un organism naţional, cea mai mare jertfa de care era capabil: sufletul lui. Asemenea jertfe nu se cer niciodată, şi credem că nu se pot da niciodată. Caporalul Aurel, fără aceste reflexii, o dăduse. El atinsese astfel piscul de supremă moralitate la care se putea ridica o fiinţă umană.

Şi această atitudine nu se dezminte în „Moartea unei republici roşii” până la ultima filă.

Cum de n-a observat dl. G. Călinescu, atât de atent la toate celelalte valori în afara de cea estetică, surprinzătoarele rânduri citate mai sus? Foarte simplu: n-a vrut. Din opera amintită el n-a cules decât ceea ce putea realiza o imagine preconceptă – îndestul de falsă, adânc jignitoare. El voia cu dinadinsul să lase în mintea cititorilor săi această imagine preconceptă, inversând ordinea cronologică a operei, ocupându-se la sfârşit de pagini apărute cu două decenii mai înainte, şi la început de lucrări mult mai târzii, de acum cinci şase ani. Amintim că „Moartea unei republici roşii” e unicul document literar autentic privitor la războiul nostru în pustă. El ar fi meritat, poate, din acest punct de vedere măcar, din partea istoricului literaturii române o cercetare obiectivă a subiectului lui estetic.

Dl. G. Călinescu scrisese la apariţia romanului „1916” în foiletonul unei reviste literare: „Acesta e poate cel mai bun document de război văzut în realitatea lui zilnică, fără artificii”. Dar în „Istoria literaturii române”, unde foiletonul fusese mutat, cuvintele de mai sus au dispărut.

O! Desigur nu! Cu asemenea mijloace nu se poate alcătui o „Istorie a literaturii române” viabilă, o „creaţie critică”. Transportarea cu furgonul a foiletoanelor din pivniţele editurii „Adevărul” în palatul „Fundaţiilor regale” având grijă a le da pe drum o adjectivare huliganică mergând până la denunţ calomnios – ca să se uite pentru circumstanţa nazistă că ani de zile istoricul fusese stipendiatul literar al „hrubelor iudeo-masonice” – e o acţiune care desfiinţează orice activitate critică. Înţelegem evoluţia şi chiar schimbarea totală a unor convingeri. Dar dacă dl. Călinescu ţinea să-şi creeze o reputaţie nouă moralistă şi rasistă -putea alcătui o lucrare de etnografie, sociologie şi politică, nu de istorie a unei funcţiuni sufleteşti de rang estetic, folosindu-se de autori care credeau că oferă opere literare, un „joc secund" în definitiv în timp ce dl. Călinescu prinzându-i în cursă încerca să-i tragă efectiv pe banca acuzării pentru crime de atentat la bunele moravuri pe unii - la Siguranţa statului pe alţii.

Tortura pe care criticul şi-o impune ar părea că rămâne totuşi în domeniul fenomenului estetic ne face să credem că nici această nouă a sa psihologie acomodată timpului nu e autentică. Credem că dl. G. Călinescu – a cărui minte a mai trecut prin câteva avataruri nu posedă organic o temeinicie sufletească. Şi e trist că o inteligenţă atât de strălucitoare, cu un dor de muncă atât de impresionant, e subţiată de apele nestatornice ale unui psihism care, de la o vastă cutremurare până la marginile neantului, se arată a nu-şi mai putea găsi echilibrul - roca unui adevărat caracter.

CRITICII CONCURENŢI

Observ deasemenea că dl. Sebastian e prezentat ca romancier, activitate lăturalnică cel puţin până acum, şi total negat în bogata, interesanta

activitate critică în care şi-a cheltuit cele mai frumoase şi mai rodnice eforturi ale luciditătii sale artistice. Aceeaşi soartă o are excelenta inteligenţă susţinută de o pasiune pe care n-o înşeală a dlui Vladimir Streinu; istoricul îl prezintă ca poet, ipostază în care a trăit într-adevăr cândva. „Menţiunile critice” ale dlui Perpessicius sunt numai „un preţios indicator bibliografic”. Extraordinara restituire a poeziei lui Eminescu de acelaşi – operă de critică în primul rând, susţinută de un acut istoriograf şi de un mare poet – nici nu e pomenită. Se pare că dl. G. Călinescu nu suferă deloc existenţa celorlalţi critici, pe care-i drapează când poate şi-i prezintă de preferinţă ca poeţi şi romancieri.

Înţeleg în sfârşit de ce a ajuns acest ceaslov cu fotografii la asemenea proporţii neumane, monstruoase. Aici e înghesuită o arhivă obeză cu tot felul de materii, nu o estetică. Albastrele ferestre camuflate se luminează. Zorile s-au revărsat întregi, închid „Istoria literaturii române”, acest Babilon de graiuri încurcate de un suflet neîmpăcat.

Făgăduinţa primordială de a ne menţine în zona funcţiilor estetice, a conştiinţei artistice, n-a fost ţinută. Bucuria mea iniţială a fost dezamăgită. Modestia pe care dl. Călinescu o pune în credinţa mărturisită de a fi făcut „o jumătate de pas înainte” nu poate fi susţinută. Cele aproape o mie de pagini ne aruncă înapoi, la o critică noţională educativă, culturală şi chiar patriotică, de la începutul secolului trecut.

Astfel că, peste ce a realizat dl. E. Lovinescu principial în a sa „Istorie a literaturii române contemporane” din 1937, nu s-a trecut, poate că unele valorificări ar trebui niţel micşorate, altele niţel ridicate. Acolo domină totuşi cucerirea sigură a spiritului românesc din acest veac: deosebirea apelor de uscat, recunoaşterea independenţei valorilor de judecată, delimitarea cosmosului estetic şi stabilirea uneltelor proprii de investigaţie: intuiţie şi gustul formate de experienţă, fortificate de cultură, susţinute de onestitate şi caracter.

Ridic cu braţele încordate monumentul de erori al „Fundaţiei” să-l mut undeva. În rafturi nu încape. Nu e o carte, e un dulap. Şi-l las jos la picioare. Deschid ferestrele.

Soarele eliberat de miazmele şi nălucile nopţii se ridică puternic din lacul Cişmigiu.

EPILOG

Ianuar 1945. Cum de luai în serios toate cele de mai sus? Dl. G. Călinescu e departe de a fi – cum s-ar crede – un fanatic al convingerilor. Căci autorul atitudinilor reacţionare şi rasiste de până mai ieri scrie – în afară de orice pericol! – studii de indignare umanitară împotriva lui Mussolini şi Hitler, nu se sfieşte de a apărea în ziare „pacifiste”, „antipatriotice”, ca ziarul comunist „Romăna liberă”, ba se ocupă cu stăruinţă, analizând minuţios

noțiunea de „Caracter”. Şi se pune în sfârşit în fruntea unui ziar extrem radical ca „Tribuna populară”, în care atitudinile sale de ieri se-ncaieră în văzul lumii cu atitudinile sale de azi.

Mai e cu putință vreodată o înțelegere cu un astfel de temperament? Şi când este el însuşi?

***

Virgil Ierunca, ***Lenin şi problema culturii***, „Victoria”, 21 ianuarie 1945

La 21 ianuarie 1924, la orele 6 şi 50 de minute, murea într-o Rusie regăsită şi nouă Vladimir Ilici Ulianov, „Marele Lenin”, cum îl numea definitiv, acel unic Vladimir al poeziei, poetul Maiakovski.

Cu moartea lui Lenin primeau o lovitură încercată şi grea oamenii muncii din toată lumea. Acela care „a întruchipat întreaga revoluție rusă, care a purtat-o în creierul său, care a pregătit-o, a înfăptuit-o şi a salvat-o, el, „omul care a făcut cel mai mult pentru oameni” (Barbusse) sfârşeşte prea devreme pentru viitorul condiției umane.

Pentru că într-adevăr în numele deplin, al acestei condiții, viața lui Lenin a fost o viață de luptă unitară, demnă, rectilinie. Şi în numele aceleiaşi condiții, actele lui sunt şi rămân revoluționare. Lenin e conştiința însăşi a integralității, a sintezei sănătoase şi vii. Faptele, lupta şi gândirea lui îmbrățişează – ca într-o armonie urgentă şi clară – toate valorile care reprezintă şi recunosc viața, ecuații diverse.

Lenin nu este aşadar numai tovarăşul proletarilor din toată lumea care se unesc, luptă şi cred, nu este numai părintele revoluției şi revoluționarilor, ci şi prietenul celor care există şi se recunosc în cultură.

Pentru că Lenin a cunoscut şi a profesat după cum o ştim cu toții – voința de a construi. Pentru el viața se rezumă constructiv, valorile nu se definesc şi nu îndrăznesc să existe dacă nu servesc, dacă nu sunt pozitive. Şi ceea ce trebuie subliniat, e faptul că vocația aceasta de construcție, nu e unilaterală, nu se dezvoltă asimetric, într-o parte, în dauna unora dintre valori. Dimpotrivă, actele toate presupun un echilibru, o generozitate de creație în raporturi egale şi continui. Lenin vede, simte, se entuziasmează şi serveşte moduri totale. Răuvoitorii au de învățat din viața activă a lui Lenin, o lecție pe care n-o bănuiau: lecția unității lucrurilor.

De aceea greşesc acei care văd în Lenin, spre exemplu, numai un amant al electricității şi întârzie să zărească şi pe pasionatul de cultură, în ceea ce priveşte acest capitol al culturii – aparent nevralgic în dinamica revoluțiilor – Lenin dă învățăminte peste care nu poate trece nimeni cu grabă sau indiferență. Ca şi Marx, pentru Lenin „cultura nu e exterioară lumii”, dimpotrivă, ea trăieşte şi rolul ei e bine definit. Manifestare directă şi

semnificativă, a unei clase sociale, ea există şi durează în proporții directe cu puterea clasei pe care o reprezintă. Şi pentru că lupta lui Lenin este aceea de redresare a proletarului, el preconizează o cultură proletară, distinctă, sănătoasă, adevărată, în acest sens concepția leninistă a culturii depăşeşte pe aceea marxistă căreia îi reproşează impuritatea unor reziduri modeste.

Lenin nu numai că nu neglijează cultura, dar îi şi stabileşte locul pe care îl merită în actele de muncă ale oamenilor.

Rezultatul îndelungilor sale cercetări critice şi filosofice face ca în 1909 să apară extraordinara lucrare a lui Lenin „Materialismul şi empirocriticismul”, în care autorul demască noile subterfugii ale filosofiei idealiste burgheze şi face o serioasă expunere a teoriei cunoaşterii create de materialismul dialectic, ducând mai departe ideile dialecticii marxiste şi construind o nouă etapă în evoluția principiilor filosofice ale materialismului istoric.

Mai târziu, prin ajunul războiului trecut, paralel cu activitatea lui de revoluționar, Lenin îşi completează şi pe aceea de filosof. El continuă să desăvârşească datele cucerite de materialismul dialectic expunând în observații juste falsitatea poziției idealiste a lui Hegel în multe din lucrările sale. „Caietele filosofice” ale lui Lenin, în care au fost adunate toate aceste „note şi comentarii” sunt completate mai târziu de altele care alcătuiesc „Caietele asupra imperialismului” şi în care Lenin notează intens şi cu bune organizări de conştiință date din filosofie, economie politică, diplomație şi literatură.

De altfel literatura e un capitol distinct şi permanent în preocupările lui Lenin. Sunt cunoscute, desigur, legăturile lui cu Gorki, judecățile lui literare despre Tolstoi sau pasiunea cu care revoluționarul integru citea pe Nekrasov, pe Zola, Balzac şi chiar Turgheniev.

Lenin prețuia manifestările spiritului, pentru că el însuşi făcea acordul util între spirit şi acțiune. Există în Lenin, un text, pe care îl citează şi Romain Rolland într-un articol al său din „Europe” (1934) intitulat „Lenin, l’art et l’action”, text care dovedeşte nu numai o conştiință de sever apărător al culturii, dar şi o înțelegere cu totul şi cu totul prietenoasă, aproape liberalistă pentru valorile de artă. Lenin protejează visul! Cu o singură condiție: ca cei care visează să facă din actul lor, un act de credință, de seriozitate. „Trebuie să visăm – spune Lenin – dar cu condiția să credem serios în visul nostru, să examinăm atenți viața reală, să ne confruntăm observațiile cu visul, să ne realizăm scrupulos fantezia”.

Este în această dorință a lui Lenin „de a realiza fantezia” o întreagă adeverință de entuziasm la valorile de artă şi cultură.

Şi nu e lipsit de semnificații faptul că Europa primeşte azi dintr-o Rusie energică şi proaspătă două bunuri peste care nu poate trece: spiritul lui Lenin şi voința lui Stalin.

***

George Călinescu, *Lumea de mâine*, „Democrația”, nr. 18, 4 februarie 1945

[…]

Confession de minuit

Am început a publica târziu și am evitat totdeauna jurnalul interior, arătând interes pentru obiect. Lovinescu nu greșise când afirma că sunt ataraxic. Este însă de adăugat că sunt un ataraxic focos, că sufăr de o indiferență vibrantă. Asta induce în eroare. […] Mulți mă cred că am spirit malign, iar eu dimpotrivă sunt bolnav de bunătate. Am scos adesea musca din apă pe cale de a se îneca, am tras, inutil, de altfel, șoricelul din gura pisicii, pe cei prinși în cursă i-am făcut scăpați, am stat nemâncat fiindcă am interzis tăierea găinii. Nu-ți vorbesc la stil figurat.

Cu toate acestea, există „indiferența” de care-ți vorbeam mai sus, care aplicată în judecata critică, când e vorba de această ipostază a mea, irită și e luată drept pornire. Hrănit cu clasici inactuali, cu opere de umbre, nu fac distincție între autorul de manual și scriitorul în viață. Afectuos față de om, redevin, închis în casă, curios numai de operă, uitând cu desăvârșire autorul. Nu am spirit de „cronicar”. Asta îmi creează în afară o imagine cu desăvârșire falsă la care contribuie și temperamentul meu, aparent violent. Sunt un ataraxic petulant. […]

Atât de nepăsător sunt de alții și de mine, întrucât mă absoarbe actul de a înțelege ori de a construi, încât citesc cu pasiune operele al căror autor e necunoscut și aș publica eu însumi cărți nesemnate. Din nefericire, editorii refuză asemenea pact și am observat că lumea prețuiește numele, nu scrisul.

Prietenii mi-au remarcat „prostiile” apărute în vreo revistă, nesemnate și care erau de mine, deși sentimentul meu era că nu scrisesem prostii și mi-au lăudat fleacuri, semnate, foarte sincer. Apoi, „prostiile” au fost citite de toți, chiar și de adversari, cu mare îngăduință, când au apărut sub iscălitură. O operă nesemnată pătrunde greu, însă, în cele din urmă pătrunde. Mi-am exprimat de multe ori dorința de anonimat, visul de a pieri îndărătul faptei. Am o mare admirație pentru marii artiști de altădată care nu-și semnau operele, pentru poeții care n-au publicat în viață și n-au bănuit soarta lor viitoare. Trec cu smerenie pe lângă templele și catedralele al căror arhitect e necunoscut.

[…]

Columna și viața transcendentală

Întrucât privește cultura română, socotesc că tot mai mult trebuie să atingem faza monumentalului, a creației grandioase și impersonale. Gândim, clădim și scriem pitic. Ne e frică de „columna uriașă”, de gândirea absolută și de literatura caracterologică, de tip milenar. Ne obsedează cronicul, efemerul, lucrul cu „personalitate”, critica prin moment.

Te temi că aceasta înseamnă izolarea de viață? Toți tinerii discută aprins această problemă și amatorii progresiști care nu au adâncit lucruile (iar eu sunt un progresist) cred că o artă aplicată, la viață, înseamnă artă partizană. Am avea atunci atâtea literaturi câte formații politice sunt. În Rusia Sovietică nimeni nu mai gândește astfel. În 16 iulie am scris rânduri pe care le mențin și azi, cum mențin tot ce-am scris în general: „Turnul de fildeș, de care se sperie atâția, nu reprezintă un loc de refugiu, ci o atitudine necesară pentru observație… Cine nu se distanțează de evenimente spre a le citi semnificația uitată, cine nu se depărtează de oameni spre a scruta în ei umanitatea nu este un artist. Absența de la evenimente este condiția însăși a creației și a cere artistului să participe la existența noastră diurnă este a-i cere să se dezintereseze de adevărata viață esențială ce formează obiectul artei”.

Spuneam, cu alte cuvinte, că artistul se cufundă în viața transcendentală. Prevedeam o eroare ce avea să se facă, zicând: „De pe acum – văd la unii mișcări de a cere scriitorului accente umanitariste, pulsații idealiste în alte direcții. Niciun adevărat scriitor nu-și va schimba puntea lui de izolare. Literatura este prin definiție «omenească», dar «umanitară» nu-i căderea ei să fie”.

[…]

Cuvântul „izolare” trebuie înțeles bine. Artistul nu se izolează de „viață”, ci de „evenimente” și de fapt nici nu ocolește ca om aceste evenimente pe care poate și trebuie să le trăiască intens, însă procesul artistic constă tocmai în momentul abstragerii de la istoric, în reducerea la generic.

În acest înțeles, artistul trebuie să se bucure de o libertate completă. El, mai mult decât oricare altul, are trebuința de regim democratic. „Arta – am scris în prefața **Istoriei literaturii compendiate** – este o expresie a libertății prin definiție, căci ea nu acceptă limitele istoriei. Ea ne învață a privi lucrurile de sus, ca pe niște fenomenalități, în perspectiva uriașă a morții. Arta garantează cea mai nobilă dintre libertăți: libertatea de a fi, o oră pe zi, singuri și inactuali”.

Disocieri

Faptul că subliniez „omenescul” din literatură și repudiez „umanitarismul” ar putea fi interpretat greșit, de cine nu are exercițiu intelectual. „Omenescul” e un conținut, „umanitarismul” o atitudine, o „ideologie”. Toate excesele șovine se datorează ideologiilor. Creierul care s-a familiarizat cu o atitudine sare foarte des la cea contrară și unii de azi sunt din cei de ieri. Scapi de tunet și dai de fulger. Există o intoleranță umanitară, precum este una rasistă. De aceea am respins doctrina critică a lui Gherea, ca fiind germen de șovinisme și legionarisme. „Gherea — am scris odată în *Jurnalul literar* — este introducătorul la noi al părtinirii în artă. După Gherea era admisibil în literatură numai ceea ce convenea partidului socialist (de atunci)... Apoi s-a uitat punctul de plecare și s-au păstrat numai

principiile. Un tradiționalist creştin de azi judecă aşa: idealul nostru este puritatea națională a statului şi ortodoxia lui. Ergo: o literatură ce nu exprimă acest ideal ,,eu n-o pot publica" (vorbele sunt ale lui Gherea). Atâți evrei au fost dați în judecată pentru imoralitate. Pe ce temei? Pe principiile lui Gherea moştenite de semănătorism, poporanism etc., căci Gherea cerea artei să exprime ,,idei sănătoase". Dacă Maiorescu ne-a ridicat la nivelul Europei occidentale în privința mentalității critice, Gherea ne-a dat înapoi, constituind dezinteresul pentru artă în sine şi părtinire. El credea, naiv, că combate tocmai intoleranța altora, în fond le dădea în mâini arme periculoase pentru ai săi.

[I.B] - Pentru a reveni însă la problema pe care o socotesc esențială, a poziției artistului şi a putinței lui de transcendere a evenimentului, care este adevaratul destin al creatorului? Îl socotiți diriguit, sau îi reclamați libertatea de mişcare şi gând.

[G.C.]- Arta, zic eu, să stea strâns legată de viața absolută, artistul să se bucure de deplina libertate de a se sublima de evenimente. Arta nu se face cu normative, ci cu liberă consimțire. Eminescu a fost un jurnalist eminent, fiindcă credea în ce scria. Omul politic să câştige prin mijloace libere pe artist, convins; din constrângere nu reiese decât maculatură. Să nu uităm că Maiorescu, seninul în artă, a fost un om politic foarte legat de secolul lui.

Ascensiune

Lumea de mâine o văd întemeiată pe interesul acut de umanități, pe un cosmopolitism de tipul grec, aşa cum a existat printre oamenii Renaşterii şi ai perioadei Voltaire-Goethe, pe un dispreț total de particular.

Acum toată strădуința noastră tinde de a face dreptate mulțimii, de a îndeplini condițiile materiale juste, fără de care termenii înaintați ai progresului nu sunt posibili.

Unui țăran înfometat şi bolnav nu-i arde de catedrale. Însă în cele din urmă ținta e tot spiritul. Decât să mănânc şuncă într-o țară fără statui, prefer să mă hrănesc cu măsline pe Acropole.

***

Virgil Ierunca, ***Eforturile scriitorului de azi***, „Victoria", 14 februarie 1945

Când Lenin cerea literaturii să fie „cu adevărat liberă", înțelegea prin libertate voința scriitorului de a-şi recunoaşte rolul în societatea în care trăieşte şi pe care, într-o măsură, o şi reprezintă.

Pentru că, într-adevăr, întreaga cultură s-a dezvoltat sub semnul unei permanente izolări, într-un cerc prea puțin deschis spre realitățile sociale şi imediat necesare oamenilor. Scriitorii au învățat că arta lor e cu atât mai

viabilă cu cât nu trece mai departe de marginile ei însăşi, cu cât e mai pură, mai gratuită. Consecințele acestei false concepții se pot citi în toate capitolele de estetică: artă în sine – primatul spiritului – demnitatea scriitorului, etc.

Astăzi civilizația şi umanitatea însăşi se găsesc în stare de alarmă, de luptă. Demnitatea scriitorului suferă o mutație dintre cele mai categorice: este demn scriitorul care participă, care se integrează, care se alătură semenilor lui, care respiră şi luptă o dată cu ei, pentru o stare de bucurie comună şi mare.

Demnitatea scriitorului de azi rezultă dintr-o nouă energie. Este energia pe care au nesocotit-o secole întregi de cultură delicată, capitole întregi de istorie albastră: energia de a servi.

Scriitorul de azi se convinge şi învață că locul lui nu mai este în saloane, că opera lui depăşeşte un perimetru de numai patru pereți.

Scriitorul de azi este un muncitor. Şi roadele muncii sale se revarsă, circulă, pătrund.

Unii dintre scriitori – de altfel, destul de cinstiți – se plâng şi...uneori chiar acuză massele populare că nu sunt destul de pregătite să-i înțeleagă şi să-i apropie. Aceştia nu sunt decât procurorii propriei lor neputințe.

Scriitorul trebuie să renunțe la „inițiativa cuvintelor" şi să scrie pe înțelesul tuturor. Problema aceasta de expresie şi comunicare directă cu oamenii s-a rezolvat de altfel, aşa cum remarca şi Malraux într-un editorial din „Litterature internationale", prin formă ca „limbaj vorbit". Modalitatea de a scrie direct, simplu, modalitatea ca „limbaj vorbit", rezumă marea calitatea de stil a unei poetici de roluri mari.

Scriitorul de azi se apropie de popor, se întoarce cu fața la el şi pentru aceasta trebuie să se înțeleagă cu el. Eforturile scriitorului nou sunt pline de rezultate: ele însănătoşesc nu numai expresia gândirii, ci şi gândirea însăşi. Pentru că, în definitiv, geniile neînțelese nu sunt decât nişte anecdote personificate. Într-o artă cu adevărat mare – spune Romain Rolland – e de mâncare pentru toți flămânzii lumii.

Pentru ca, însă, între scriitor şi popor să existe această comuniune, acest flux permanent şi valabil, poporul însuşi trebuie să-i iasă înainte scriitorului.

Întâmplarea aceasta presupune însă din partea poporului o muncă îndelungată, care se cere împlinită cu râvnă multă şi jertfe tot mai multe. Numai popoarele libere, popoarele care şi-au interzis superstiții şi patimi, mizerii şi umilințe, pot să iasă înaintea culturii ca înaintea soarelui. Popoarele acestea trebuie să cunoască acțiunea.

Şi aci intervine frumusețea unui straşnic proces de evoluție: în acest marş imens şi popular către scriitori şi cultură, în această a doua foame,

scriitorul însuşi arată drumul poporului, se descoperă pentru a se dărui, se denunţă pentru ca să poată servi.

În această bunăvoinţă de a construi, în acest entuziasm şi în această fervoare de a folosi, stă calitatea de „inginer al sufletului" pe care scriitorul de azi şi-o asumă şi şi-o mărturiseşte.

***

Junius (Ion Vinea), ***Literatura dirijată***, „Drapelul", 17 februarie 1945

Adesea războiul extern e ca un arc subîntins de lupte interne. Acestea nu generează totdeauna conflicte sângeroase. De obicei străvechiul antagonism dintre patricieni şi plebei e stăvilit între margini anumite. Valurile frământate nu izbutesc nici să le acopere nici să le spargă, Dar ciocnirile sunt uneori destul de violente pentru ca toate ambiţiile şi toate slăbiciunile să iasă la iveală.

De la o vreme, mai înainte de a se domina fiziceşte, taberele încearcă sa-şi subjuge, una alteia, gândul. E o caracteristică a epocii noastre. Nevoia de putere nu mai respectă nimic. Altădată adversarii menţineau în afara luptelor anumite lucruri Opera de creaţie era „tabu". Literatura şi artele îşi continuau, în tumultul armelor, departe de diversele drapele, existenţa lor senină. Numai artiştii de duzină împleteau din sunete, din culori, din cuvinte, coroane de glorie mai marilor zilei.

E vechea ceartă. Ţine de cunoscuta şi răsuflata polemică în jurul „artei pentru artă şi artei cu tendinţe". Şi totdeauna a plouat, în această discuţie cu argumente pro şi contra. Există însă de când lumea un singur argument, o singură concluzie: talentul scriitorului. Numai acestuia îi aparţine puterea suverană. Numai el decide ce fel de literatură se scrie în orice timp şi în orice loc. Preocuparea unică a scriitorului poate să nu aibă nici o potrivire cu grijile momentului, cu frământările masselor. Realizarea de artă îşi urmează legile ei. Hofmann a scris Vioara din Cremona şi Mademoiselle Scudery într-un orăşel în care cantonaseră armatele lui Napoleon, în zilele când poporul german se răzvrătea împotriva cuceritorului. Nimic din sbuciumul naţiunei americane de la jumătatea veacului al 19-lea, nu străbate în poemele serafice şi în proza fantastică a lui Edgar Poe. Ei reprezintă totuşi „summum genus" al literaturii universale. Şi vor trebui veacuri multe şi liniştite, până ce mulţimile să-i înţeleagă...

Nu vrem să căutăm aci o regulă absolută. Există şi altfel de exemple. Ştim: Emile Zola, Victor Hugo, Maxim Gorki, Walt Whitman: e frumos şi uneori preferabil să fie pe înţelesul şi pe gustul tuturor. Iar din punct de vedere tehnic e şi o mare reuşită.

Dar în literatură şi în artă cuvântul „trebuie" înseamnă dictatură şi asuprire. Singura constrângere inevitabilă şi necesară e a mijloacelor de expresie. Dincolo de acestea, numai libertatea poate fi prielnică artistului şi cuvântului său.

***

Miron Radu Paraschivescu, ***Un impostor: dl. Tudor Arghezi***, „România Liberă", 21 februarie 1945

La început a fost numele. Pentru toată lumea, Tudor. În realitate, numai T. Nu ştim cine îi va fi spus ca Pandurului, dar poetul din Mărţişor s-a ferit, decent şi consecvent, să-şi spuie cum nu trebuie. Pretutindeni, de când îl ştim, de când îl citim, e iscălit doar cu iniţiala. N-a vrut să uzurpeze. I-a fost teamă. Ce avea el de-a face cu Tudor? Nimic.

Dl. Tudor Arghezi face parte din galeria poeţilor ce mor prea târziu; după ce s-au compromis atât de rău încât nici o minune nu-i mai poate ridica: nici chiar talentul.

Şi dacă e dureros destinul poeţilor stinşi din viaţă la vârsta iluziilor, este şi mai tristă soarta celor care nu pleacă la timp. Până ce nu devine penibilă. Ca a lui, de acum.

A fost şi – încet dar sigur – sfârşeşte de a mai fi lauda şi ruşinea unei generaţii, aceea a tinerilor cititori de poezie de după războiul trecut. Dar dl. Tudor Arghezi a fost mai degrabă eroarea acestei generaţii, dacă nu chiar a două. Omul nu e decât un impostor.

Căci dacă o bună parte din tineretul nostru cititor s-a deprins să vadă în dl. Tudor Arghezi un mare poet, eroarea acestui tineret e una de generozitate, crezându-1 şi un om mare. E drept că maestrul a făcut totul ca să pară, neizbutind niciodată să fie.

Şi dacă rămâne de datoria unei mai senine istorii literare să dovedească locul de piculină pe care lirica argheziană îl ocupă în poezia modernă românească, autorul „Cuvintelor potrivite", şi mai ales potrivite, nu pierde nici un prilej spre a dovedi că statura lui de bărbat şi cetăţean nu întrec cu nimic dimensiunile literei şi a gândacului în care e meşter.

În chipuri felurite şi neostenit, dl. Tudor Arghezi se dovedeşte de mai multe ori impostor. Mai întâi – şi mai grav -, folosindu-se de o confuzie: că a-nceput cu N.D. Cocea şi cu părintele Galaction prin a scrie la revistele socialiste ale vremii. Şi dacă cei doi din urmă scriitori au rămas credincioşi unui crez şi unui ideal, dl. Tudor Arghezi îi socotise cu prisosinţă şi mandatari ai săi în opinia publică, grăbit şi aproximativ informată. Acuma, de câtăva vreme, poetul se-nghesuie să iasă la lumină: o, nu fiindc-ar avea

altceva de spus, decât micile sale racile de parvenit al condeiului şi de trasator al ideii, dar fiindcă se bizuie pe uitarea bătrânilor şi pe ignoranţa tinerilor.

Ne bucurăm că suntem la o vârstă de mijloc, în care ne aducem aminte de toate şi-n care entuziasmele juvenile ne sunt coordonate de câteva date ale realităţilor concrete.

Evident, niciodată, nici o singură clipă-n viaţa sa, dl. Tudor Arghezi n-a fost şi nu este socialist. Meşterii zeţari l-au tras de urechi public şi nu de mult acum vreo doi ani, fiindcă - în calitatea d-sale de patron tipograf -, poetul Arghezi voia să facă un cartel cu scriitorul Georgescu-Delafras, pentru exploatarea lucrătorilor pe salarii de foamete. (Dar la preocupările sale de acum vreo doi-trei ani vom ajunge mai jos).

Între decoraţiile pe care-i place să le arboreze, dl. Tudor Arghezi se ocupă cu predilecţie de puşcăriile prin care a trecut. E nevoie să precizăm că puşcăriile cu care se laudă n-au fost osânde pentru vina de a fi avut vreo idee şi de a fi crezut în ea, ci mai degrabă tocmai pentru vina de a fi trădat orice idee, de a fi renunţat cu o tristă uşurinţă la steagul oricărui ideal şi al oricărei jertfe de sine, spre a trece - ca-n trecutul război sub acela remuneratoriu al Komandaturii germane; păcatele pentru care-a ispăşit, acestea sunt: de a fi căutat întotdeauna să se strecoare cu profituri sub pulpana puternicilor câte unei zile.

Iar dacă e vorba de idealul acestui cleric refuzat, de altceva decât de o rentabilitate oneroasă, apoi acest ideal se situează foarte pe jos, pe undeva pe unde se culege flateria slugarnică a unor ciraci meschini, atât de necesară şi de nerodnică unui orgoliu la fel. Căci nu cunoaşte, atitudine mai puţin ortodoxă decât îngâmfarea întru umilinţă, ca să nu mai vorbim de fariseismul acestui om care se fuduleşte tocmai cu ceea ce are mai de preţ în el, mai de preţ decât banii, cum ar spune un scriitor creştin, cu inteligenţa.

Rău credincios, după cum a fost şi rău cetăţean şi mincinos tovarăş, Tudor Arghezi îşi inaugurează astăzi colecţia nouă a „biletelor" sale cu injurii adresate memoriei a doi adversari ai Gărzii de Fier este mai puţin decât suspect, fiindcă începe să fie prea limpede.

Îşi face autorul vorbelor potrivite un titlu de onoare că nu l-a adulat pe Armand Călinescu? Săracă glorie, - şi meschină! Nu numai fiindcă dintre numeroasele temenele de presă pe care le-a practicat, una mai puţin trece nebăgată în seamă, dar fiindcă dintre numeroşii dregători cărora dl. Tudor Arghezi le-a ştiut închina osanale, Armand Călinescu a fost mai puţin colaboraţionist cu Garda de Fier, al cărei drum în ţara asta l-au deschis Malaxa, Octavian Goga şi Vaida-Voievod, în cinstea cărora scriitorul biletelor de papagal n-a ostenit să potrivească multe şi mărunte cuvinte, unul mai servil decât altul. Colecţia galbenă a publicaţiei sale stă mărturie şi putem cita oricând pagini dintr-însa, dacă sensibilitatea poetului l-a făcut să-şi

piardă pe lângă orice urmă de prestigiu, şi memoria. Deocamdată, vom recapitula pe scurt.

Avem dinainte un articolaş, unul din multe altele, publicat într-o tipăritură care-i plătea colaborarea ca să-şi întărească o autoritate absentă, şi unde dl. T. Arghezi scria şi iscălea că o dată cu apariţia lui Hitler, in politica europeană se simte şi „un vânt de bărbăţie nouă bătând peste continent".

Dar scriitorul din dealul Mărţişorului nu e numai uituc. El vrea să uite toată lumea, odată cu el.

Şi atunci recurge la formula hoţilor de buzunare care, după ce dau lovitura, strigă tot ei mai tare: „Puneţi mâna pe pungaş!", ca să aibă timp să se strecoare nebăgaţi în seamă. Numai aşa se explică imprecaţia de două ori indecentă şi riscantă cu care dl. Tudor Arghezi strigă în ultima sa foaie volantă: „Atenţie la presă!". Atenţie la presă, desigur!

Şi atunci să fim atenţi în primul rând cu bătrânii apaşi. Cu cei care strigau prin 1935 că Hitler „regenerează" Europa. Cu cei care au colaborat frumos şi lătăreţ la „Cuvântul" lui Nae Ionescu, ediţia ultimă, din 1938-1941. De ce, la urma urmelor, să fie epuraţi numai d-nii Dem. Theodorescu, Racoveanu, stâlpii reacţiunii pogromiste de la „Cuvântul", când alături de ei se iscălea regulat şi răspopitul ierodiacon?

De ce îi atacă dl. Tudor Arghezi pe Neculai Iorga şi Armand Călinescu - când şi Iorga şi Armând Călinescu, dacă merită un gând omenesc, îl merită exact pentru ceea ce dl. T. Arghezi găseşte demn de injuriat: moartea lor.

Vorbeşte făcătorul de vorbe de colecţia „Biletelor" lui?

Să-i amintim atunci că toate autodafe-urile legionare n-au prefăcut în scrum şi acele „Bilete de papagal" în care, alături de Malaxa, Goga şi Vaida, ucigaşii ceferiştilor de la „Griviţa", se află elogiaţi Moţa şi Marin, sub semnătura dlui T. Arghezi. Când a fost întrebat de ce a făcut-o, autorul fară idei dar cu jocuri de cuvinte, s-a scuzat subtil: „Îmi caut dreptatea la dreptaşi".

Articolele sale de azi nu trebuie să-nşele pe nimeni; ei izbesc din acelaşi loc, deşi -momentan -, loviturile sunt îndreptate spre morminte şi cadavre: din locul de adversar al celor ce au luptat împotriva Gărzii de Fier.

În recentele sale „bilete", autorul parastasului literar în memoria lui Moţa şi Marin îndrăzneşte să schiţeze şi o profesie de credinţă politică sub mărturia mieroasă: „Nu fac politică de partid!".

Se ştie bine a cui e această lozincă astăzi, când singurele partide suprimate sunt cele fasciste. Se cunoaşte metoda perfidă a fascismului în derută: de a se declara apolitic.

Astăzi, când naţia toată face politică, politica ei, a drepturilor şi a nevoilor ei, încadrată în partidele ei, democratice şi populare, astăzi, cântăreţul cu flaşneta disponibilă să-l elogieze pe Hitler, Vaida, Goga, Moţa şi Marin, a devenit mai indisponibil ca oricând: el nu face politică. El face

doar provocări, deocamdată. Se aranjează. Se instalează în jilț. Exersează puțin, andante, piano. Cine știe?... Deocamdată se păstrează. Și contează pe amnezia publică. Ceea ce vrem noi este să-i clintim această nădejde. Să nu creadă poetul tuturor abdicărilor și laşităților că se uită ceva. Există, oricum, și o primejdie a cuvintelor potrivite, dac-au fost potrivite strâmb.

Și mai e ceva.

Este parada pe care dl. Tudor Arghezi o face într-un fel cam comercial pe socoteala faimoasei sale scrisori din ziarul „Informația" și pe socoteala curajului său personal.

E nevoie să fim lămuriți cu toții, dacă domnul poet înțelege să-și bată efigie din acest curaj. Fiindcă dintr-un defect funciar, de a nu fi izbutit niciodată să-și ridice indignarea și micile, meschinele țâfne până la tăcerile de cremene și dogoare ale unei revolte mute și senin organizate, dl. Tudor Arghezi își face un titlu de glorie dintr-o „înjurătură" adresată echivoc și la un moment foarte oportun împotriva lui Killinger? Dar cum rămâne atunci cu scrisoarea în care-i cerea scuze aceluiași baron, arătându-i că nu de excelența sa era vorba în articolul incriminat din „Informația"? Există această scrisoare? Dacă nu, de ce n-o spune tare? Dacă da, - de ce se mai laudă cu articolul? E bine acuma, când Killinger nu-l mai poate lua de urechi, să vorbească deschis. Fie chiar și fără ocoluri de stil. Dar limpede, categoric, bărbățește. Bărbățește, da. Iată că am ajuns exact la ceea ce constituie racila și osânda marelui poet la lipsa lui de bărbăție. La lipsa de curaj și onestitate a acestui scriitor care, dacă fuge de răspunderea critică - aceea politică n-o are mai mult pe aceea de tată și bărbat. Fiindcă așa cum în ale poeziei se simte bine între orătănii și gândaci, iar în politică „își cată dreptate la dreptași", când e vorba de răspunderile față de sine și de veșnicii, învăluie-n borangicul de cocon mediocritatea unui Baruț oarecare, ignorând și depărtând de sufletul său care nu-l putea cuprinde, pe adevăratul răzvrătit și fiu rătăcitor care e marele artist al luminii și întunericului, revoluționarul Eli Lotar. Fiindcă Eli Lotar este întâiul fecior al dlui T. Arghezi, - și întâiul nu numai în ordine cronologică.

Și trebuiesc spuse odată toate aceste lucruri fiindcă prea mult se laudă cu gustul de otrăvuri dl. Tudor Arghezi, atunci când el n-a știut să îmbrace singura atitudine a neconformismului cu adevărat întreg, bărbătesc și pur.

Pentru toate acestea, e nevoie de un singur lucru: să tacă. Și dacă nu vrea, să i se amintească.

Să i se aducă aminte răspicat că n-are ce căuta într-o presă democrată un gazetar care-și „cată dreptate la dreptași,,.

După cum e nevoie să i se aducă aminte și de articolul publicat acum doi ani în ziarul „Timpul", unde poetul desfigura și injuria după toate preceptele goebbelsiene spiritul și înfăptuirile vecinilor noștri de la răsărit, pe care-i desemna disprețuitor sub eticheta, oribilă pentru el, a „stilului

bolșevic", pentru ca să dea d-sa o lecție de stil al lichelei, scriind o prefață celei mai abjecte din câte reportagii de război anti-sovietic au apărut în limba românească: „Ard malurile Nistrului", a elevului său mieros și tâlhar, Const. Virgil Gheorghiu, întreținutul unei tuberculoze trâmbițate la gazetă și al unui serviciu prestat foarte secret la Gestapo.

E, pare-se nevoie de asemenea recapitulări, pentru că poetul tuturor turpitudinilor pare să-și fi pierdut după 23 August nu numai talentul, dar și memoria.

P.S. între timp, aflăm că dl. T.A. s-a declarat cu dl. general-adjutant N. Rădescu.

Quod erat demonstrandum...

***

Nina Cassian, ***Cultura în Armata Roşie***, „Scânteia tineretului", 25 februarie 1945

Știm cu toții cum începe să se anunțe războiul. Întâi bate ura prin omenire, ca un vânt prevestitor. Se găsesc destui „arhangheli" ai răului care s-o samene, aţâţând pe unii împotriva celorlalți. Zugravii mincinoși fac împărțiri după culoarea părului și proclamă sus și tare că numai cel deschis, tuns mărunt și țeapăn pe creștetele dolofane, e făcut să stăpânească lumea. Apoi încep urzelile. Aceiași „propovăduitori" în numele unor idealuri găunoase, mobilizează mulțimile și le pun în mână arme ucigașe. Nu mai e nevoie decât de puțină educație (mijloace de tortură, omorârea copiilor), de ceva „spațiu vital" și războiul e gata.

Apoi vine pârjolul. Armata cotropitoare, - alcătuită din fiare înrăite, care s-au hrănit cu ură și vitamine luate sub formă de pilule, - încalcă teritorii, devastează orașe, secătuiește pământuri locuite de oameni pașnici, jefuiește și omoară...

La început, incendiul surprinde ca o plagă. Țăranul învățat să are și să culeagă, duce mâna la gura și încremenește. Muncitorul deschide ochii mari, sprijinit de mașina prietenă. Toată omenirea, cu răsuflarea tăiată, urmărește stolul de lăcuste flămânde, care acoperă zarea și înghite lumina.

Apoi, deodată, lămurit, poporul se deșteaptă din uimire și din groază. Ca un singur om, se înalță cât muntele, prăbușindu-se peste dușman.

Știm cum a pornit avalanșa poporului sovietic. Cumplită, năvalnică, biruitoare. Această ofensivă uriașă nu ar fi izbutit numai datorită disciplinei și forței armate, dacă n-ar fi existat pe dedesubt, sau pe deasupra, marele suflet sovietic, evidențiat în atributele sale cele mai caracteristice: solidaritatea și dragostea de libertate.

Acest suflet, crescut nemărginit, au avut datoria să-l întreţină şi să-l îmbogăţească marii artişti sovietici. Au făcut-o firesc, aşa cum înţelegeau şi până atunci să-şi dăruie arta poporului, exprimându-i idealurile, de la paşnica şi simbolica floare a soarelui de pe pământul Ucrainei până la grandioasa simfonie a muncii din toate colţurile Rusiei. Au scris nesilit – şi prin aceasta, opera lor a fost eficace. Soldatul a regăsit în ea potrivniciile pe care le-a avut şi le mai are de întâmpinat în lupta sa hotărâtă – şi a luptat de două ori mai dârz şi mai neistovit. Mamele care şi-au pierdut feciorii au citit despre ele şi despre altele ca ele şi s-au simţit alături unele de altele, în durere şi în ură.

Ca un nemaiauzit puls lăuntric, au bătut în toate inimile Rusiei vorbele scriitorilor şi în timpane – cântecele scrise pentru ei.

Ilya Ehrenburg! O singură semnătură, un singur condei, care are valoarea unei divizii de tancuri. Fiecare cuvânt dinamizează şi dinamitează. Purtat în minte şi mai adânc, el însoţeşte şi ajută. E lesne de închipuit cum îl citesc cetăţenii sovietici. Ochii privesc filmul lor propriu şi autentic, faptele le-au trăit ei. Litera nu mai are o valoare documentară, ci e însăşi hrana vieţii lor zbuciumate, dar neapărat întregi, în luptă şi conştiinţă.

Boris Gorbatov, Şolohov, Kojevnikov sunt trei mari soldaţi. Ţăranul sau muncitorul sau intelectualul este înfăţişat, ca într-un concurs de transformare: „înainte" şi „după". Pe vremea stăpânirii nemţeşti toţi poartă în sânge amprenta unei suferinţe de neuitat, toţi simt în carne înţepătura baionetei de pe spinarea militară care se plimbă în faţa comandamentului. Activitatea e subterană şi tenace. Cu prezenţa partizanilor în gând, răbdarea curge mai lesne şi gesturile nu-şi pierd hotărârea. Nimeni nu predă grânele sau laptele. Nimeni nu munceşte pentru inamic. Împotrivirea zumzuie, surdă şi obsedantă.

Dar câteva luni mai târziu, când îngrădirile dispar, când vine vestea roşie fluturătoare a victoriilor Armatei Roşii, omul sovietic îşi dă seama că s-a împlinit timpul să-şi valorifice energia. Ceea ce a ţinut atâta vreme încarcerat în el (pentru că dat la iveală înainte de vreme, n-ar fi fost de vreun folos), ţâşneşte acum ca gâlgâita bulboană a unui izvor de lavă.

Aceasta e realitatea pe care o descifrăm în „Neînfrânţii" lui B. Gorbatov şi în alte opere recente, cu oameni tot atât de neînfrânţi.

Dar artiştii sovietici au ştiut să lupte şi cu arme concrete. Nu au conservat mitul unei izolări în profesiune, cu păstrarea mâinilor albe şi netede şi cu liniştea de odaie a cugetului.

Tihonov a fost încercuit la Leningrad.

Marile personalităţi artistice, care au trecut şi pe la noi, de curând, înaintează odată cu frontul, numai pentru că au înţeles să fie alături de cei ce luptă pentru libertatea patriei şi să-i însoţească pas cu pas, pe drumul anevoios, dar sigur, al victoriei. David Oistrah şi-a purtat vioara şi talentul pe drumuri de clisă şi troiene. Maria Lepeşinskia a suferit greutăţile unei zone

de front – numai pentru că nevoile o cereau, numai pentru că au înţeles să fie alături de cei ce luptă pentru libertatea patriei şi să-i însoţească pas cu pas, pe drumul anevoios, dar sigur, al victoriei.

Şostacovici a compus pe vremea marelui asediu, în care foamea colinda pe străzile pustii, vestita „Simfonie a Leningradului" şi a compus împreună cu Prokofiev şi cu mulţi alţii, muzică pentru filme, fără să li se pară că-şi înjosesc în vreun fel talentul prin această subordonare la temă şi imagine.

Braţ la braţ cu poporul cei mult şi puternic, militanţi pe două planuri, efortul lor este răsplătit în recunoştinţa şi dragostea a milioane de oameni, pe care dubla lor luptă îi sprijină şi-i îndrumă.

Artiştii sovietici nu reprezintă pentru noi nişte normative seci, ci sunt modelele vii ale unei realităţi noi, pregnante, cu care luăm contact direct, prin pori şi artere.

Astăzi, când Gh. Apostol a fost împuşcat de hoardele care scandau: „Rădescu şi ordinea!", nu putem să mai recomandăm nimănui lecţii de bună purtare estetică.

Armata noastră trebuie să fie majoră şi corespunzătoare.

Să facem aşa cum fac artiştii din URSS!

Un război multiplu, ca arma Katiuşa, mitralieră cu mai multe ţevi, toate îndreptate împotriva fascismului, şi pe toate tărâmurile!

***

Aurel Baranga, ***Cele patru năpârliri ale lui Ion Barbu***, „România liberă", 2 martie 1945

Era prin anul 1919, când la una din şezătorile cenaclului Sburătorul, o figură nouă şi stranie a apărut printre intimii casei lui Eugen Lovinescu. Un nou poet. După prezentările de rigoare, poetul a fost invitat să citească. Maestrul a înregistrat în a sa „Istorie a literaturii române contemporane" efectul produs de poemele noului venit: „Versuri de formă parnasiană de factură largă, cu strofe puternice de granit, cu un vocabular dur, nou însă, cu ton grav de gong masiv, într-un cuvânt o muzică împietrită a cărei notă distinctivă a fost îndată înregistrată".

Se atribuie însă acestei prime luări de contact dintre poet şi cenaclul „Sburătorului", un fapt care deşi marginal şi anecdotic îşi are totuşi cuvenita lui semnificaţie: întrebat de maestru dacă înţelege să-şi publice poemele, poetul s-a grăbit să răspundă afirmativ:

— Şi cum ai de gând să le iscăleşti?

— Ion Popescu.

— A, nu, domnule Popescu, a răspuns Eugen Lovinescu, care mai avea prejudecata numelor de rezonanță, Popescu nu este un nume demn pentru un poet. Trebuie să-ți alegi neapărat un pseudonim.

— Păi, să vedeți maestre, a răspuns poetul. Popescu este chiar un pseudonim.

— Dar dumneata cum te numeşti pe numele d-tale adevărat?

— Dan Barbilian.

Deşi anecdotic, după cum am spus mai sus, faptul îşi menține semnificația.

Fiindcă chiar dacă este complet inventat încă într-o anumită măsură îl determină. În măsura în care făcătorul de legende a atribuit acest fapt cuiva, convins fiind că-i vine bine şi nu altuia pe care poate nu l-ar fi prins exact. Şi rămâne în această anecdotă spiritul de bravadă de care Ion Barbu a fost permanent animat, spiritul de frondă minoră cenaclistă şi cancanieră care l-a făcut să intre în patru piei diferite şi aparent deloc asemănătoare între ele.

*

Prima formă a fost aceea în care a debutat la cenaclul maestrului Lovinescu. Poeme de factură parnasiană, de o mare cizelare stilistică, lucrate cu mare migală şi pricepere. Operă de miniaturist care cunoaşte toate tainele meşteşugului, pentru care perfecțiunea muzicală şi formal exterioară trece pe primul plan. În ceea ce priveşte esența însă a poemelor sale din această epocă, poetul crede ca majoritatea poeților parnasieni de altfel, că trebuie să aparțină cât mai puțin cu putință lumii de realități înconjurătoare.

Şi astfel apar evocările lui Nietzsche, a lui Pytagora, descoperirea structurii numerice a Universului, pictura în sumbre culori a lui Lohengrin sau evocarea misterelor eleusine ale Greciei cultului Dionisiac. În această fervoare pentru Grecia orgiacă a cultului lui Dyonisos trebuie să recunoaştem filiațiunea din „Naşterea Tragediei" a lui Nietzsche. Poeme de penumbră, de nostalgie, de mister. De altminteri, elementul umbră revine aproape leit-motiv:

Te uită: zările se împreună
E un Ocean talazul tău cernit
Când umbră sub zenitul poleit
Te vei preface-n mistic clar de lună?

Şi astfel poeziile curg mai departe, armonioase şi în grave acorduri imateriale, spațiale, dezlipite de orice sinapse telurice, dar nu fără ca să amintească în sâmbure, viitoarea evoluție a poetului.

*

N-am înțeles niciodată de ce pe frontispiciul poemei „Isarlîc", Ion Barbu s-a simțit dator să amintească de meşterul Anton Pann şi să-i

cinstească astfel o memorie care de altminteri n-are nevoie de asemenea culte recunoaşteri. Anton Pann îşi are în literatură treapta cucerită şi pe care o merită. Iar între ciclul balcanic al poemelor lui Ion Barbu şi cuviincioasa silință a lui Anton Pann de a da înapoi lumii din înțelepciunea pe care el cu săracele lui puteri a cules-o, nu vedea decât tot o potrivire de aparențe.

Anton Pann a aparținut cu trup şi suflet epocii pe care a slujit-o, iar Ion Barbu, după prima lui năpârlire, s-a aplecat asupra trecutului nostru balcanic pentru desuetul şi anacronicul lui pitoresc.

„Isarlîc", cetate închipuită, este sintetizarea unei epoci, a celei de acum un veac, cetate de bețivi şi incantații fanarioto-balcanice, căreia poetul îi trimite omagiul său:

Raiul meu, rămâi aşa!
Fii un târg temut, hilar
Şi balcan – peninsular.

După Grecia culturilor orgiace, cântecele Isarlîcului. Poetul restrângea retina ocheanului său. Orizontul devenea mai puțin vast, în schimb obiectivele mai sigure.

*

Dar destinul faustic al poetului îi impunea curând o nouă schimbare la față.

Într-o încercare publicată în această pagină căutam să lămurim cititorii asupra câtorva noțiuni de poezie ce circulă îndeobşte alambicat. Poezie obscură, poezie dificilă şi poezie hermetică.

Şi spuneam că în timp ce poezia obscură este de cele mai multe ori obscură din pricina goliciunii ei funciare, poezia hermetică este o poezie căreia poetul în mod voluntar i-a purificat conținutul până la acel punct maxim şi ideal, când poetul deslipit de orice contingențe teoretice poate surprinde Ideea, realitate transcendentă şi absolută, singura posibilitate de a surprinde secretele lumii numenale.

Din ceas, dedus adâncul acestei calme creste,
Intrată prin oglindă în mântuit azur
Tăind pe înecarea cirezilor agreste
În grupurile apei, un joc secund mai pur.

Nadir latent! Poetul ridică însumarea
De harfe resfirate ce-n zbor invers le pierzi
Şi cântec istoveşte: ascuns cum numai marea
Meduzele când plimbă sub clopotele verzi.

Deşi ininteligibilă la prima vedere, odată prinsă cheia – şi aici este încă una din marile dezamăgiri ale poeziei lui Barbu – poetul trădează secretul auto-flagelării sale. Setea de absolut transcendent. De altminteri, Ion Barbu şi-a mărturisit singur punctul de vedere asupra actului poetic: „Act pur de narcisism".

Dar absolutul n-a fost căutat numai de poeți, sau numai de poeții prinşi de febra cunoaşterii.

Şi prin mistică se încearcă salvarea din naufragiul prozei sterile şi cotidiene. Şi trăirea era un salt în „absolut" în extazul şi euforia unei depăşiri. Şi „trăiriştii" se încurcau prin bălăriile stufoase ale „absolutului", deşi absolutul lor era foarte practic pozitiv şi imediat.

*

Şi aşa se explică pasul la dreapta al poetului Ion Barbu. Deşi aparent unghiul deschis de traiectoria lui Ion Barbu pare pentru cei neavertizați extrem de mare, la o mai atentă examinare constați că poetul trebuie să devină poet legionar:

Deci, slavă, închinare Fuehrer, ţie!
Legiunea aşterne verdele-i covor
Să treci în sbor pe altă Alixăndrie
Spre Darius şi Împăratul Por.
(Colecția „Buna Vestire")

Sperăm că a fost ultima năpârlire a poetului Ion Barbu. „Poet fără mesagiu respins de Idee" aşa cum îi reproşa lui T. Arghezi acum douăzeci de ani, Ion Barbu se găseşte astăzi alături de obiectul atacului său poetic, în absolut adică în neant.

***

A. B. [Aurel Baranga], ***Lucian Blaga şi tragicul metafizicii tracice***, în „România liberă", 15 martie 1945

Domnul Lucian Blaga reprezintă în câmpul pauper al literaturii românești de după primul mare război un caz aparte.

Cazul unui scriitor singular şi neînfeudat niciunei anterioare doctrine, venit să aducă adevăruri noi de la care să înceapă o inedită experiență metafizică şi poetică.

Cazul poetului Lucian Blaga se referă deci, din acest punct de vedere, aproape exclusiv la ambianță.

Mai există însă încă o caracteristică ce trebuie menționată.

Dispusă pe trei planuri diferite de realizare, opera d-lui Lucian Blaga se împlinește egal în poem, dramă şi metafizică, aducând în toate aceste trei sectoare aceeaşi tulburătoare fervoare de a deslega marile întrebări nelămurite. Din acest punct de vedere, d. Lucian Blaga ni se pare un scriitor unic. Fără evoluție. Sau, mai precis, fără chinuitoare inconsecvențe. O notă personală a d-lui Lucian Blaga mi se pare structura lui, nu arborescentă, ci dispusă în plan. Un plan vast peste care a plimbat după propria-i dorință reflectoarele. Poem, dramă, metafizică. Deşi aparent trei Lucian Blaga, este vorba numai de unul singur, acelaşi pretutindeni şi din nefericire mereu acelaşi.

*

Mai mult decât la oricare alt scriitor, cercetătorul care voieşte să surprindă taina poeziei d-lui Lucian Blaga şi atracția pe care el a exercitat-o în câmpul literaturii românești, trebuie să se aplece cu înțelegere asupra originii ardelene a poetului şi asupra momentului când poezia acestuia venea din Ardealul alipit, deci de acolo de unde până atunci cântecul poeților era axat mai ales (sau numai) pe sentimentul nostalgic al despărțirii de patrie. Venea de acolo de unde Octavian Goga trimisese de mult cântecele lui patriotice şi unde o reeditare a aceloraşi cântece ar fi sunat şi anacronic şi de prisos. Alipirea Transilvaniei de restul țării se făcuse şi cu acest act secase şi inspirația atâtor cântăreți ale căror lire n-aveau coarde decât pentru unire.

D. Lucian Blaga este din nefericire unul dintre aceşti poeți văduviți de inspirație şi respinşi de ispita altor incantații, ce şi-a axat disperarea golului lăuntric pe leit-motivele tuturor neliniştilor, turburătoarelor şi transcendentelor întrebări, pe eternul refren al spaimei profetice.

*

Deşi venea din Ardeal, din acest Ardeal medieval unde taina era la îndemână pentru cea mai tocită sensibilitate şi unde misterele se dezvăluiau la fiecare pas, d. Lucian Blaga a preferat să nu-şi plece urechea la suferințele iobagilor-frați, ci răsturnându-se narcisistic în apa turbure a propriilor sale întrebări, să caute întrebarea şi răspunsul în noaptea luciferică a marii disperări.

Deficiență personală, incapacitate funciară de a-şi găsi propriul sens şi propria-i misiune? Iată întrebări ce se vor lămurite. D. Lucian Blaga venea din Ardealul chinuit al nedreptății grofilor, din Ardealul feudal şi netolerant într-o Românie proaspătă prin unire, dar veche prin racila nedreptăților sociale.

Nimic din toate aceste aspre şi foarte eficiente ca material poetic realități nu l-au solicitat. Există un oarecare paralelism din punct de vedere al destinului scriitoricesc, între d. Lucian Blaga şi alt reprezentant al cântecului transilvan, Liviu Rebreanu. Şi acesta a trădat. Dar mai târziu. După *Ion*, după *Pădurea spânzuraților*. D. Lucian Blaga a trădat de la început. Nicio clipă

cântecul său n-a fost acolo unde marea lui aplicație poetică – și se poate foarte bine vorbi și de o aplicație poetică, mai ales la d. Lucian Blaga – s-ar fi cuvenit să fie.

*

Fără îndoială că fondul poeziei d-lui Lucian Blaga este filosofic. Cântecul de spaimă și de moarte al omului singur, neaderent, chinuit de toate fibrele, trezit la miez de noapte de stafiile tuturor îndoielilor:

Suntem fără scăpare
Singuri în amiaza nopții...

Foarte frumos spus, desigur. Dar de ce singuri? De unde vine această luciferică izolare, dacă nu din însăși [sic] fondul străin și singur al poetului? Din această sterilitate și resemnare nejustificată, care inhibă, paralizează:

Pentru noi cerul e zăvorât
Și zăvorâte sunt și cetățile...

Există desigur o deficiență organică personală care îl roade pe d. Lucian Blaga ca un permanent cancer și probabil că nu întâmplătoare a fost aprehensiunea autorului la începutul carierei sale scriitoricești pentru cercetările freudiste după cum nu hazardate sunt versurile:

Mistuiți de răni lăuntrice,
Noi trecem prin veac...

Dar tristețea d-lui Lucian Blaga ia aspect de mare blestem ancestral, de chin iremediabil:

Cu toată creatura
mi-am ridicat în vânturi rănile
și-am așteptat: oh, nici o minune nu se împlinește.

Nu, nicio minune nu se poate împlini fiindcă nicio minune nu vine din afară. Minunile vin din om, din puterea, lupta și virtutea lui. Și astfel lumea d-lui Lucian Blaga, pustiită, neagră și goală ia aspect de apocaliptică destrămare:

Bolnav e omul, bolnavă piatra
se stinge pomul se sfarmă vatra.

Iar destinul poetului? Și-l citise în zodia propriei sale sfâșieri încă din volumul de început, în *Lauda Somnului*:

La patruzeci de ani – în așteptare
vei umbla ca și acum
peste stele triste și ierburi.
La patruzeci de ani
sugrumându-ți cuvântul
te-i pierde în tine – în căutare.

Tema poeziei d-lui Lucian Blaga este tragedia cunoașterii metafizice și setea de taină absolută. Rezultatul ei? Îngenuncherea omului fără chemare, fără sens și fără misiune în fața aceleiași de nepătruns taine:

Cu câinele și cu săgețile ce mi-au rămas
mă îngrop
la rădăcinile tale mă-ngrop
Dumnezeule, pom blestemat...

Este *Cuvântul din urmă* din *Marea trecere*.

Iată mesagiul din urmă al poetului singur. Concludent, desigur.

În *Scrisorile către un tânăr poet*, Rainer Maria Rilke scrie: *„O operă de artă este valabilă când este fructul unei necesități.”* A fost opera d-lui Lucian Blaga fructul acestei necesități?

Și totuși la umbra d-lui Lucian Blaga au crescut o serie întreagă de poeți ai ultimei generații, tributari din punct de vedere poetic și din punct de vedere filosofic marelui însingurat – D. Lucian Blaga a făcut școală.

Explicația rezidă numai în simultaneitatea de vacuitate interioară care a legat sufletul poeților măcinați de aceeași tristețe metafizică și de aceeași disperare, de sufletul marelui rătăcit care a fost și rămâne d. Lucian Blaga.

Lipsa de orientare a poeților tributari metafizicii d-lui Lucian Blaga sau mai precis dezorientarea lor, atunci când sensuri și misiuni noi începeau să se deslușească în lume – numai această cruntă sterilitate sufletească i-a putut împinge către falsul profet al falsei disperări care este domnul Lucian Blaga.

***

George Enescu, Lumea de mâine, „Democrația”, nr. 21, 25 martie 1945 (fragmente)

Visul și fantezia mi le-am exprimat în muzică. Numai aci mă regăsesc și mă revelez ; numai aci trăiesc în libertate, nestingherit. Tot ceea ce fac pe

planul vieții zilnice nu are alt scop decât să-mi pregătească această evadare. Văzut din afară, sunt, prin urmare, foarte burghez, din nevoi de comoditate. […] Iată, în această privință, exemplul aventurierilor și al celor ce trăiesc în afară de lege. Viața lor e, desigur, pasionantă. Dar toată rezerva lor de energie, toată vitalitatea lor este captată de efortul de a se adapta la condițiile mereu neprevăzute ale existenței lor zbuciumate. Cu mine se petrece exact contrariul. Mă sustrag vicisitudinilor și evenimentelor vieții, pentru a putea lucra cât mai mult cu putință. Poate că te voi decepționa, surâde maestrul: e o poziție foarte burgheză pe care ți-o înfățișez aici. Morala este comoditate, iar plăcerea se confundă cu utilitarismul.

[…] Nu pot săvârși acțiuni care să fie contrare convingerilor mele, artistice sau de altă natură; nu accept să fac lucruri potrivnice unor anumite norme; nu îngădui să mi se facă dojeni pe plan moral și, firește, fac tot ce-mi stă în putință, prin faptele mele, ca să nu le prilejuiesc. Nu-mi place să arunc piatra, dar nu-mi place nici să mi se arunce. […]

Odinioară am iubit viața, am iubit oamenii și manifestările lor. Am căutat, în măsura putinței, să mă cufund în palpitul existenței din jur. Participam la ea. Dar de la trecutul război omenirea a luat o călăuzire care este departe de ceea ce cred că trebuie să fie cu adevărat adevărata fizionomie a lumii.

Mă ofensează în lumea de acum partea materială, brutală și chiar sportivă. În loc ca echilibrul corporal și sănătatea să fie un mijloc pentru a ajunge la seninătate, grija de corp a devenit preponderentă. Observ o nevoie de cheltuire brutală a forței și o neglijare a părții morale, a bunătății și a inteligenței din om. Acum oamenii sunt inferiori animalelor; acestea au cel puțin anumite calități de instinct, care lipsesc semenilor noștri.

De la trecutul război, am început, prin urmare, să mă depărtez sufletește de oameni. Pentru mine omenirea a degenerat, moralmente vorbind, în beneficiul afirmării fizice. Și astfel am ajuns la război. Lumea de acum trăiește fără ideal, firește, cu câteva excepții. Nu mai sunt de acord cu omul.

Chiar în artă, chiar în muzică, armonia care împacă și care poate îmblânzi, în credința celor vechi, și fiarele, a dispărut. Legenda lui Orfeu este uitată! Lumea de astăzi este agresivă. Nu se aud decât marșuri militare, zgomote de mașini, de oțel, uruituri de motoare. […] Unde este adevărata adâncime a artei, lirismul? Este ridiculizat sau considerat ca nedemn de a face parte dintre lucrurile care pot fi respectate. […]

Sălbăticirea lumii se poate măsura și din dispariția politeții. Câți domni se ridică de pe scaun în tramvai, pentru a ceda locul unei doamne? […]

Acum, în războiul acesta, s-au omorât femei și copii, oameni bătrâni și infirmi. Mai rău ca în timpul barbariei primitive.

Din această cauză nu trăiesc în lume, ci înlăuntrul visului meu… dincolo de toți oamenii și dacă vrei împotriva tuturor… […]

Sunt un om religios, dar ascund faptul. Repudiez ostentația. Credinciosul nu are nevoie de îndemnurile rațiunii. Ca și în actul creației, introducerea rațiunii anulează forța pe care o dă credința. Nu vreau și nu pot. Crezi pentru că vrei să crezi. Trebuie să fii sincer cu tine însuți. Scepticii sunt în realitate victimele unei iluzii. Rictusul permanent, denigrarea sistematică sunt poze care înșeală în primul rând pe cei care le practică. […]

Cum va fi lumea de mâine?

Nu sunt profet. Cred totuși că printr-o lege a naturii, pe care am putea-o numi lege a reacțiunii, din pustiitrea morală de astăzi se va naște o nouă credință în demnitatea omului. Eu nădăjduiesc. S-ar putea, desigur, ca alți nori să se abată asupra Europei sau a lumii. Nu putem ști nimic, dar avem putința, dacă nu datoria, de a crede. Eu, ca artist, sunt un a-politic. Sunt omul artei mele. Cred în creație, dar cred și în om. Și aceasta îmi dă putere să nădăjduiesc.

***

DECRET-LEGE pentru purificarea administrațiilor publice, „Monitorul Oficial” nr. 74/ 1945 din 31 martie, p. 2433-2437.

Art. 1. Funcționarii și cei care primesc sub orice formă un salariu sau o remunerație de la stat, județ, comună, regie publică, administrație comercială de orice fel, direcțiune specifică, institute științifice sau de cercetare, camere profesionale, corpuri constituite, serviciile Adunărilor Legiuitoare și, în general, de la orice servicii publice sau de la instituțiunile al căror buget este supus aprobării autorităților de stat, vor putea fi îndepărtați din serviciu sau vor putea fi reîncadrați în grade și funcțiuni, potrivit prevederilor acestei legi.

Art. 2. Vor putea fi îndepărtați din serviciu, fără nicio indemnitate, funcționarii și salariații prevăzuți la art. 1. care:

a. Au colaborat sub orice formă pentru realizarea intereselor și scopurilor hitleriste sau fasciste în România, precum și cei care din proprie inițiativă au participat la manifestațiuni de orice fel pentru determinarea unei opinii publice, favorabile scopurilor fasciste sau hitleriste;

b. Au activat sub orice formă în scopul instaurării sau menținerii regimurilor dictatoriale în România;

c. Au activat în mișcarea legionară sau în alte mișcări cu caracter fascist, hitlerist sau rasial precum și acei care au făcut parte din organizațiuni politice sau paramilitare, hitleriste sau fasciste, ori urmărind asemenea scopuri;

d. Prin modul în care şi-au îndeplinit funcţiunea sau prin orice mijloc de publicitate sau propagandă au luat atitudine antidemocratică;

e. Au comis crime, delicte, acte de teroare, ori alte acte de violenţă fizică sau morală, fie din proprie iniţiativă, fie pentru executarea misiunilor încredinţate.

Art. 3. Vor putea fi îndepărtaţi din serviciu, funcţionarii şi salariaţii, prevăzuţi la art. 1, care după 23 august 1944, au întreprins, sau care vor întreprinde, în viitor vreo acţiune sau vreun fapt din cele arătate la art. 2., precum şi acei care prin acţiunile lor politice, împiedică în orice mod buna funcţionare a serviciului public sau tulbură relaţiunile dintre România şi aliaţii săi.

Art. 4. Îndepărtarea din serviciu se va putea face pe timp limitat, de la o lună până la 5 ani, dacă se constată circumstanţe atenuante în favoarea celui culpabil de vreun fapt dintre acele prevăzute la art. 2 şi 3.

Îndepărtarea temporară din serviciu, se va face fără vreo indemnitate.

Art. 5. Vor putea fi îndepărtaţi din serviciu funcţionarii şi salariaţii prevăzuţi la art. 1, care au fost numiţi sau angajaţi sub orice formă de la 6 septembrie 1940 până la 23 august 1944. Cei îndepărtaţi din serviciu, potrivit acestui articol, au drept la o sumă reprezentând salariul cu alocaţiile şi indemnizaţiile prevăzute de codul funcţionarilor publici sau de contractul de muncă, precum şi sporul de scumpete, în următoarele condiţiuni:

a. Pe o lună, dacă au vechimea în serviciu de cel puţin 1 an;

b. Pe două luni, dacă au vechimea în serviciu de cel puţin 2 ani;

c. Pe trei luni, dacă au vechimea în serviciu de cel puţin 3 ani.

Art 6. Înaintările şi încadrările funcţionarilor prevăzuţi la art. 1, făcute de la 6 septembrie 1940 şi până la 23 august 1944, vor putea fi revizuite, dacă au fost făcute în mod ilegal sau abuziv.

Numirile directe în funcţiuni sau grade superioare, făcute în intervalul de la 6 septembrie 1940 şi până la 23 august 1944, în virtutea unei legi de excepţie, vor putea fi revizuite dacă au fost făcute în mod abuziv.

Funcţionarii intrând în prevederile acestui articol, vor fi reîncadraţi în raport cu situaţia avută la 6 septembrie 1940, sau în raport cu situaţiunea ce au la data intrării în vigoare a acestei legi, ţinând seama de vechimea în serviciu sau de stagiu în funcţiune.

Art. 7. Îndepărtarea din serviciu, definitivă sau temporară, a funcţionarilor, salariaţilor şi angajaţilor, cum şi încadrarea acestora, se va face de ministrul respectiv prin decret regal, sau decizie ministerială, după dispoziţiunile Codului funcţionarilor publici sau ale legilor speciale.

Art. 8. În cazul când funcţionarul sau angajatul ocupă mai multe servicii, îndepărtarea definitivă, de la un serviciu, atrage de drept îndepărtarea şi din celelalte servicii, chiar dacă mai înainte s-a dispus absolvirea.

Art. 9. Ministrul va putea institui, pentru a culege informaţiunile asupra activităţii funcţionarilor, una sau mai multe comisiuni, ori că putea da delegaţiune specială uneia sau mai multor funcţionari de la departamentul ce conduce, sau de la un alt departament.

Comisiunile instituite şi delegaţii speciali, vor putea culege informaţiuni pe orice cale, chiar fără ascultarea funcţionarului cercetat.

Ministrul va putea dispune încunoştiinţarea celui cercetat pentru a-şi face apărarea prin memorii.

Directorii şi şefii de personal din ministere şi din instituţiile, administraţiile şi corpurile prevăzute la art. 1, sunt obligaţi să semnaleze de îndată în scris ministrului, cazurile care intră în prevederile acestei legi. Cei care nu vor îndeplini această obligaţiune, vor fi pedepsiţi cu închisoarea corecţională până la un an.

Art. 10. Funcţionarii şi salariaţii îndepărtaţi din serviciu, pentru acţiunile sau faptele prevăzute la art. 2 şi 3, vor fi întrebuinţaţi la muncă obligatorie în folosul statului, în lagăre speciale, iar acei care se vor dovedi culpabili de schingiuiri, maltratări, arestări ilegale, sau alte fapte penale, vor fi deferiţi instanţelor de judecată competente.

Fiecare departament va întocmi tablouri cu toţi funcţionarii din Administraţia centrală şi exterioară, intrând în prevederile acestui articol care, după ce se vor aproba de ministerul respectiv, se vor înainta pentru executare Ministerului Afacerilor Interne.

Art. 11. Îndepărtările din serviciu, revizuirea numirilor, înaintărilor şi încadrărilor, prevăzute de art. 5 şi 6, se vor face până la 1 iunie 1945.

Până la această dată, se suspendă dispoziţiunile de legi, cu privire la inamovibilitatea şi stabilirea funcţionarilor publici, precum şi prevederile contrarii din legea contractelor de muncă

În ce priveşte corpul judecătoresc, în politica dispoziţiunilor art. 5 şi 6 din prezentul decret-lege, se vor aplica dispoziţiunile art. 6 din legea nr. 640 din 19 decembrie 1944.

Art. 12. Legea nr. 486 din 8 octombrie 1944, cu modificările ulterioare, se abrogă.

Comisiunile instituite, pe baza acelei legi, se disolvă, pe data intrării în vigoare a legii de faţă.

Îndepărtările din serviciu, revizuirile şi încadrările, precum şi lucrările întocmite de acele comisiuni, rămân valabile.

Dat în Bucureşti la 29 martie 1945

MIHAI I

Ministerul Justiției
L. Pătrăşcanu

***

ÎNDEMNUL CĂRTURARULUI

Scriitorii trebuie să meargă spre chemarea nouă şi întrecerea pe care le-o propune democrația!

– Mihail Sadoveanu vorbeşte *României libere* –

Convorbire consemnată de M[iron] R[adu] P[araschivescu], „România liberă", 1 aprilie 1945

Convorbirea noastră începe, cum era şi firesc, despre opera scriitorului. Îi amintesc în legătură cu aceasta un lucru pe care l-am citit cândva, despre puterea sa de a păstra închisă ani de zile o operă întreagă.

– *Subiectul* – îmi spune Mihail Sadoveanu – *ideea unei cărți o pot într-adevăr păstra în mine nu numai câțiva ani, dar chiar douăzeci şi patruzeci de ani. În acest răgaz, se adună încet elemente de viață şi exteriorizare printr-un proces latent, când picură din când în când câte ceva din viață, când mi se desluşeşte câte ceva ce în chip firesc îmi aminteşte vreunul din subiecte... „Frații Jderi" de pildă, l-am conceput prima oară în 1900...*

– Nu lucrați cu fişe?

– *Uneori îmi notez câteva lucruri, foarte puține, dar pe urmă încet încet lucrarea creşte singură până când ajunge la maturitate şi se cere scrisă. Am avut întotdeauna mai multe subiecte în minte, cu diferite caractere, aşa că îmi vine să cred că în subconştient sunt un soi de compartimente şi în fiecare se acumulează un material ce se eliberează apoi pe rând. Astfel, subiectul care a stat multă vreme apare dintr-odată la iveală cu o serie-întreagă de elemente proprii. Atunci e gata... Şi câteodată încerc, nu isbutesc şi îl mai las. Aşa s-a întâmplat cu „Venea o moară pe Siret": am scris primul capitol, dar al doilea nu a mai mers. Apoi am scris restul. Trebuie să aştepți un ton anumit când vezi că lucrul nu merge singur.*

– Îmi îngădui să amintesc de o experiență a mea proprie, fiindcă aş vrea să-mi luminez mai bine chiar procesul dv. de creație. Se întâmplă

uneori, când porți în cap o lucrare, să vină deodată ca un val toate dezlegările întrebărilor tale, să le întâlneşti pe neaşteptate pe stradă, în împrejurări cu totul diferite. E ca şi cum lucrurile toate vin spre noi ca să ne servească şi să ne răspundă...

Mihail Sadoveanu aprobă zâmbind:

– *Da, aşa se întâmplă, dar aceasta nu e decât o ascuțime a noastră proprie care găseşte o întrebuințare a tuturor elementelor exterioare pe care le întâmpinăm: Când cartea din noi se cere scrisă, agerimea noastră caută şi găseşte în tot ce vedem în jurul nostru, în viață, elementele de care are nevoie. Acest lucru e însă valabil numai pentru unele tipuri de scriitori care creează în febră. Sunt şi alții care lucrează la rece şi a căror metodă e diferită. Eu unul lucrez în febră, în asemenea epoci sunt aproape bolnav. Dealtfel, această stare a mea de febră a descris-o Profira Sadoveanu într-o carte de portrete dintre care cel mai cuprinzător, cum era şi firesc, este al meu...*

Participarea scriitorului la viața poporului ca act de emulație şi fecunditate creatoare

– Nu credeți, maestre, că angajat într-o acțiune colectivă, spiritul scriitorului scoate din străfundurile lui lucruri pe care nu le-ar putea scoate altfel? Vreau să spun că participând într-o luptă cu toată pe pasiunea, lucruri noi şi neaşteptate se ridică din străfundurile scriitorului, îmbogățindu-i opera cu un material care altfel nu s-ar fi descoperit?

– *Desigur că sunt epoci când momentul de luptă primează, când toți cărturarii, ca aceia francezi dinaintea marii revoluții, simt în ei pornirea tuturor către o viață nouă, către o eliberare a spiritului. În asemenea etape ale umanității, adevărații intelectuali şi-au făcut datoria şi şi-au pus totul în slujba epocii lor. Dar vin apoi epoci de linişte şi de aşezare, de potolire a pasiunilor. Şi eu cred că şi lumea noastră va intra cândva într-un asemenea stadiu când nivelul şi standardul mulțimilor să fie astfel întocmit încât să se aleagă din toate clasele sociale mult mai mulți reprezentanți de cultură, decât au putut să se ridice până acum. Deosebirea între timpul nostru şi cel viitor este că o asemenea categorie s-a ales până acum numai dintre păturile sociale ce se bucurau de bunurile vieții, iar ceea ce trebuie să aşteptăm de la organizarea viitoare a societății este putința oricărui suflet deosebit şi a oricărei inteligențe de a se realiza pe sine fără să fie handicapată de nimic...*

Desigur însă, că dumneata ai dreptate: omenirea nu stă niciodată pe loc, dar în unele epoci necesitățile de luptă sunt mai acute decât în altele. Scriitorii trebuie să fie prezenți întotdeauna cu întrebările lor.

– N-am vrut însă să limitez întrebarea mea numai la epocile de luptă dintre oameni: să luăm exemplu din alte țări, unde omul când n-a avut de luptat împotriva reacțiunii, a luptat pentru cucerirea naturii, invenții şi

descoperiri, şi în genere toate emulaţia care nu încetează o clipă şi din care se naşte progresul... Nu credeţi că intelectualul trebuie să fie întotdeauna în fruntea unei asemenea întreceri? Şi anume aici la noi în ţară unde după cum ştiţi, tot poporul a pornit azi la o întrecere a producţiei?

– Desigur aceasta e datoria intelectualului. El nu poate sta deoparte mai cu seamă într-o societate în care e atâta de făcut şi unde rânduiala nouă e doar o schemă pe care trebuie s-o aducem la îndeplinire.

Datoria intelectualilor

Eu cred – continuă maestrul Mihail Sadoveanu – *că datoria intelectualităţii noastre este ca, acum, când se deschide o perspectivă nouă, posibilităţi noi pentru poporul întreg şi pentru intelectualitatea noastră, când ea nu mai e închisă în zidurile în care a fost până acuma – adică ziduri prin care orice sforţare a fost paralizată, se află într-un moment când putem porni drept înainte şi când avem posibilitatea ca ţara noastră să se încadreze în mişcarea spre progres a întregii lumi. Au fost până acum unii intelectuali care au ostenit într-una, alţii care au aşteptat un moment mai prielnic, alţii cu un temperament mai aprig de luptător, care au luptat neostenit, dar astăzi lumea se preface din temelii.*

Acum e momentul ca intelectualitatea noastră să se unească pentru această datorie pe care trebuie să ne-o plătim pentru poporul nostru.

– Dar, maestre, nu numai ca o datorie impusă, ci şi ca un bun ce-l are de câştigat scriitorul chiar pentru profesiunea lui... Bătălia aceasta a producţiei, în agricultură ca şi în industrie, în măsura în care-l antrenează şi pe scriitor, nu credeţi că-i va deschide perspective noi pentru scrisul lui, pentru lărgirea orizontului şi adâncirea problemelor pe care şi le pune ca scriitor?

– Am credinţa că da. Şi am credinţa că întrecerea aceasta de ridicare a producţiei se va face cu mai mare uşurinţă decât cred unii ce sunt mai mult sau mai puţin sceptici. Desigur, ar trebui să fie prezent fiecare scriitor ce simte această datorie... Căci dacă nu simte... Eu sunt unul din cei ce i-am îndemnat din primul moment pe camarazii mei în orice împrejurare, când am venit în contact cu colegii mei de literatură, să fie alături de eforul de ridicare popular. Nu fac nici acum decât să-l îndemn la aceasta.

– Dar poate sunt unii scriitori, cu o operă de valoare, care au rezerve strict scriitoriceşti de a se încadra acestei strădanii...

– Eu nu merg din punctul de vedere egoist, ci din acela a unei datorii pe care mi-o cer mie însumi. Momentul acesta prin care trece poporul astăzi, este al luptei noastre pentru generaţiile viitoare, pentru nepoţii şi strănepoţii noştri...

Am fost un exponent al durerilor şi al revendicărilor poporului meu

Necesitatea interioară – continuă maestrul Sadoveanu, şi glasul său domol capătă acum o asprime şi un accent categoric – *am avut-o întotdeauna*

în mine. Orice rând pe care l-am scris am avut grijă să fie în sensul umanităţii, al blândeţii şi al înţelegerii între oameni şi în măsura în care am înaintat în vârstă, lucrul acesta s-a accentuat.

Am fost un exponent artistic al durerilor şi revendicărilor mute ale poporului meu...

Să atingem cât mai mult şi să întrecem etapele!

În momentul de faţă, văd deschise toate porţile spre viitor. Datoria noastră, a scriitorilor, e să atingem cât mai mult şi să depăşim etapa aceasta. Mă gândesc însă că lucrul acesta n-are să se facă cu uşurinţa cu care discutăm. Vor fi greutăţi, dar se face totul cu mult mai uşor şi mai repede decât îşi închipuie cei ce stau cu faţa la trecut, cei care exprimă felurite reticenţe şi nemulţumiri sau strâmbă din nas.

Din acest punct al d-tale de vedere eu i-am îndemnat întotdeauna pe scriitori, arătându-le că nu există pentru ei posibilitatea de a realiza o viaţă mai bună şi mai liberă decât în cadrul unei reale democraţii populare.

Eu personal sunt îndemnat la aceasta dintr-un vechi devotament al meu pentru poporul pe cere l-am servit şi din care socotesc drept realitate a vieţii noastre naţionale: – ţăranii. Ei îmbracă toată fiinţa neamului nostru: sunt 83 la sută din populaţie. Eu văd în ţărănimea română începutul acesta de viaţă bogată a poporului nostru, prin ridicarea ei. Şi această ridicare se face desigur cu ajutorul intelectualităţii şi al muncitorimii, pentru că muncitorimea reprezintă o locomotivă e istoriei.

Etapele ridicării şi ale salvării poporului

Când acest popor va intra în întregul lui in viaţa noastră şi va ridica potenţialul neamului, noi vom fi salvaţi ca popor.

Prima etapă a acestei întreceri cred că va fi o agricultură intensivă realizată prin toate mijloacele, pentru ca ţăranul nostru să poată sta alături de oricare agricultor de pe pământ. A doua etapă ar urma să fie defalcarea unei părţi din ţărănime ce se va duce în industrii, fiindcă aşa se va soluţiona aproape în chip automat chestiunea pământului, iar pe de altă parte România trebuie să devină şi o ţară industrială, iar nu numai una agrară.

Pentru cei ce au urechi de auzit...

Aşa încât la întrebarea dumitale dacă intelectualii şi scriitorii îndeosebi trebuie să meargă spre chemarea nouă şi întrecerea pe care le-o propune democraţia, desigur că răspunsul afirmativ e în interesul lor. Şi dacă sunt unii ce nu înţeleg acest lucru înseamnează că nu au urechi de auzit şi ochi de văzut... Dar mă gândesc la ceilalţi. În ce mă priveşte, activitatea mea ca intelectual nu se limitează la artă pură. Eu sunt un om care pot [sic!] scrie un manifest, un articol de gazetă, pot ţine o conferinţă şi orice o

nevoie... Sunt mulți scriitori însă care au numai talent şi mai puțină inteligență. Vorbesc de talentul nativ, nesprijinit pe cultură şi inteligență, fiindcă există şi asemenea scriitor.

– În acest sens şi lăutarii au talent...

– Desigur. Şi orice talent e respectabil. Noi avem mulți scriitori de talent, şi mult mai puțini care să-şi sprijine talentul pe inteligență şi cultură.

Lipsa de cultură

Generația mea a fost o generație de cărturari care au învățat foarte temeinic. Oamenii ieşiți acum cincizeci de ani din şcoli aveam cunoştințe complete, înțelegeam foarte bine limba franțuzească, eram mari cititori de literatură europeană, aşa că generația mea a fost o generație bine legată de ideile largi umanitare, de mişcările generoase.

În măsura în care a venit reacțiunea şi s-au îngustat orizonturile ajungând până la sălbăticia sângeroasă a legionarilor, în măsura aceasta reacțiunea a câştigat oameni de partea ei: au fost intelectualii cu spiritul limitat, strâns îngustat ca de ochelarii unui cal.

Sunt sigur că ultimele generații de intelectuali suferă din lipsa de cultură. La noi, am spus-o întotdeauna, educația e de făcut în primul rând păturii conducătoare şi nu țărănimii.

Țăranii sunt oameni care au educația lor veche, bunăcuviința lor, felul lor de a înțelege viața, etica lor, ei trăiesc în ritualul [sic!] *şi sunt educați – bineînțeles numai ceea ce priveşte sufletul şi bunele raporturi între oameni. Ceea ce le lipseşte lor e legătura cu viața modernă, cu elementele de civilizație nouă, cu tehnica modernă.*

Pe când pătura conducătoare de la noi e lipsită de această educație fundamentală. Ea nu a realizat nici buni, nici oneşti funcționari, nici oameni cu tragere de inimă pentru idealuri. Au fost mai degrabă nişte oameni vicleni decât inteligenți.

– Cred că aceasta se explică mai ales prin faptul că accesul a fost închis marilor pături populare...

– Într-o interpretare ştiințifică a istoriei, aceasta e explicația, însă – spre pildă – în Rusia s-a ales totuşi o pătură intelectuală cu totul alta decât la noi, o pătură intelectuală generoasă ce s-a ridicat încă din secolul trecut şi a stat cu eroism în fruntea ideilor salvatoare pentru popor. Pătura noastră de intelectuali suferă poate de o veche influență mediteraniană sau bizantină care a falsificat omul, făcând dintr-însul un juiseur şi un profitor, pe când „inteligența" rusească a avut oameni mai expansivi, mai adânci, mal dintr-o bucată.

Cu ridicarea poporului care se înfăptuieşte astăzi, asemenea oameni vor trece şi la noi în rândurile de frunte, primenind astfel păturile conducătoare de până acum şi ridicând într-adevăr țara.

*

E destul de târziu mă pot socoti mulțumit cu aceste mărturii ale scriitorului Sadoveanu, ce valorează cat o profesiune de credință. Şi într-adevăr, aceasta e convorbirea noastră de astăzi, fiindcă ea ne arată în ce măsură scriitorul este ținut *să ajungă pe căile lui proprii*, prin însăşi preocuparea şi meşteşugul său, prin efortul şi munca lui de producție intelectuală, acolo unde se plămădeşte viața de mâine a nației întregi: în mijlocul poporului muncitor de la sate şi oraşe, în miezul fierbinte al luptei, al nădejdilor şi strădaniei lui.

Iar biruința poporului rămâne deopotrivă şi aceea a cărturarului său.

***

Alice Voinescu, Lumea de mâine, „Democrația", nr. 25, 22 aprile 1945 (fragmente)

[…]

Logica şi cursul lui Maiorescu au reprezentat pentru mine adevărate evenimente intelectuale. Un mediu de aleasă calitate m-a prins în atmosfera lui. Îmi amintesc cu emoție de cursurile informate ale d-lui C. Rădulescu-Motru. Coco Dumitrescu ne-a dat totdeauna o imagine de lux intelectual, făcând sinteze largi, cuprinzătoare. […] Amintesc apoi pe Pompiliu Eliade, pe Mihail Dragomirescu, care la seminarul lui vădea atâta seriozitate, atâta temeinicie, atâta gust, sub aparențele lui dogmatice. Cred că acest profesor este în prezent subestimat. Dar, mai ales, nu pot să uit că am ascultat pe Neculai Iorga!

Domnea atunci la Universitatea noastră o atmosferă de înaltă intelectualitate. Seminarele, mai ales, alcătuiau o adevărată formare a judecății, cu punct de plecare în rigoarea textelor. De aici şi-au luat zborul curiozitățile noastre avide, înspre orizonturile largi ale gândirii. Platon, Kant, Descartes, Spinoza, Goethe Shakespeare, Moliere, clasicii greci. Pe Montaigne l-am cunoscut mai târziu, pe la 30 de ani. Pentru mine reprezintă o sinteză a metodei de gândire exactă cu o expresie artistică nedepăşită. Nimic dogmatic în această gândire. Şi apoi, humorul lui incisiv, fin… Pe Nietzsche l-am repudiat de la început. De asemenea, pe Schopenhauer. […]

Şi astfel, treptat, s-a conturat un întreg univers de gândire, al cărui punct de plecare trebuie căutat în Universitatea noastră bucureşteană şi în învățământul lui Titu Maiorescu. […]

Îți voi da în această privință un exemplu, din care vei înțelege modul cum Titu Maiorescu ştia să-şi îndeplinească rolul lui de învățător, dincolo de prelegerile lui obişnuite. Mă aflam la sfârşitul unui an de studii, într-o stare de adâncă oboseală. Mă simțeam golită sufletește şi incapabilă de a face

ultimul efort pentru a da examenul de partea a doua a licenței la Onciul. Am hotărât o amânare pentru la toamnă. Renunțare dureroasă, dar care îmi apărea necesară. În această stare am întâlnit întâmplător pe Maiorescu, care mă aprecia și care mi-a cerut informații asupra situației mele universitare. I-am arătat impasul în care mă aflam. Profesorul a rămas pe gânduri, apoi a început să-mi arate neajunsurile hotărârii mele. Trebuie să fiu liberă sufletește pe timpul verii. Nu trebuie să mă declar învinsă. Trebuie să lupt, să-mi dovedesc mie însămi hotărâre. Apoi a adăugat, cu tremur în glas, de teamă de a nu fi rău înțeles:

„Îți dai seama că renunțarea dumitale ar fi o lipsă de stil?".

Îndemnul m-a însuflețit. Am reînceput studiul cu hotărâre și m-am prezentat la examen. În dimineața examinării, la ora 8, Maiorescu îşi făcu intrarea în sala în care ne aflam noi, candidații, împreună cu Onciul, care se informă prevenitor asupra obiectului vizitei lui Maiorescu. Acesta îi răspunse, surâzând, că a venit să-i facă o simplă vizită de politețe. Am înțeles atunci discreția profesorului care evitase să pună pe Onciul în curent cu adevărata mea stare sufletească și care ținea să mă încurajeze prin prezență. Această încredere acordată de profesor și acest ajutor moral dat cu atâta delicatețe m-au impresionat adânc. La plecare, felicitându-mă de rezultat, a adăugat surâzând cu bunătate și amenințându-mă cu degetul:

„Domnișoară Steriade, Domnișoară Steriade, cred că altă dată vei fi mai hotărâtă şi că nu vei mai obliga pe un dascăl bătrân ca mine, care mai are şi alte treburi, să asiste la examenul dumitale la ora 8 dimineața…" […]

Cred într-o ordine inteligentă a lumii. Viziunea acesta e confirmată de Sir Jeans. Universul meu e construit pe temeliile gândirii unui Platon și Kant, cu infiltrații creștine.

Sunt credincioasă, dar nu mistică. Sunt convinsă că dacă nu trăiești adânc toate clipele vieții tale, faci o lacună în absolut. Eşti responsabil de fiecare moment pe care îl trăiești.

Cred într-o devenire continuă a lumii, pe care o văd ca o creștere, ca o dezvoltare din pământ la viață, de la inconștient, la conștient, din conștiință la suprarațional, dar nu la irațional, de care am oroare. E un nivel care nu e al omului. Iraționalul așa cum îl gândește Schopenhauer, e ca și crima, o urmă dintr-o lume care nu mai e a mea.

…Cred în viitor, deși m-au speriat violențele care s-au petrecut în lume. Este cu neputință, după cele ce s-au întâmplat, ca lumea să nu se trezească, să nu devină mai bună… Totul depinde de buna voință și de încrederea pe care oamenii o vor avea unii în alții. Detest metodele violente. Cultura și devenirea istorică sunt procese organice, care nu se pot desăvârşi decât prin creștere. Fac credit oamenilor tineri și le urez să reușească. Știu că în România viitorul va fi mai neted decât în alte părți, căci Românul are un bun simț înnăscut și o adâncă omenie.

Îmi dau seama că toate evenimentele vieții mele au contribuit într-un fel sau altul la formația mea. Aştept ca noile vremi să mă formeze mai departe.

I. Ludo, *Om şi scriitor*, „Răspântia", 15 mai 1945

De curând dl. G. Călinescu a făcut să apară o mică „Istoria a literaturii române", care, ne asigură autorul „nu este o simplă prescurtare a ediției noi (apărute în 1940, sub regimul legionar n.n.) şi nu scutește de lectura celei dintâi – dimpotrivă e un adaos în scopul de a rezuma impresiile generale".

Şi întâlnim în această nouă Istorie, vechi cunoştințe literare, ale căror nume - la mare cinste sub guvernările gogiste, legionare, antonesciene - au o sinistră rezonanță în mintea şi sufletul tuturor celor care au avut de suferit de pe urma teroarei fasciste. Astfel, bătrânul nerod şi venal Brătescu-Voinești; ardeleanul care şi-a vândut pielea celor care i-au amputat Ardealul natal, Liviu Rebreanu; celălalt instigator la pogromuri în numele crucii Nichifor Crainic; părtaşul direct la fară-de-legi, Radu Gyr; mentorul Gărzii de fier, dialecticianul fericirii verzui, Nae Ionescu şi încă mulți alții – în sfârşit toată elita ciomăgaşă a neamului, toți ideologii confuzionismului rasist, toți meşterii cretinologiei române, toți autorii morali ai tentativei de sinucidere a poporului român - ne sunt prezentați azi, în 1945, la fel cum ne-au fost prezentați ieri, în 1940, senin, ştiințific „din avion" - cum spune însuşi autorul.

Şi ne întrebăm: trebuia sau nu trebuia dl. Călinescu să treacă în mica dumisale istorie literară pe acești indivizi care au azi a fi supuşi doar unei singure critici: cea a Tribunalului Poporului?

Dacă apariția Istoriei nu s-ar fi putut evita, aşa cum nu poți evita viscolul, trăznetul, arşița – opera aceasta culturală fiind un rezultat al cine ştie cărui capriciu elementar al naturii, în fața căruia autorul nu putea decât să se încline, desigur că trebuia. O istorie literară este o operă ştiințifică, deci una de ordin strict obiectiv. Aşa că un critic într-adevăr conştiincios nu putea să elimine din paginile ei, personagiile citate mai sus. Mai ales că - închipuiți-vă coincidență! - e vorba tocmai de unii dintre cei mai de seamă servanți ai penei române. Fără ei, opera dlui G. Călinescu n-ar mai fi fost o privire nepărtinitoare asupra inventarului literar indigen, ci un simplu pamflet politic. Deci, trebuia să-i lase să figureze în această mică Istorie, aşa cum au figurat şi în lucrarea cea mare. Altfel, n-ar fi avut dreptul să pretindă că ar fi un critic literar obiectiv.

Dar aici se pune o nouă întrebare: este oare acuma momentul să fii – ceea ce crezi dumneata că se cheamă să fii – obiectiv? Se cuvine oare, astăzi, când abia a început numărătoarea cadavrelor presărate pe întreg întinsul

Europei de către cei în solda cărora se găseau scriitorii cu pricina – să fii obiectiv? Ai voie, tu, critic - oricât de senin ai fi şi la orice altitudine te-ai ridica în cerurile obiectivităţii tale literare, să înserezi într-o lucrare menită să contribuie la îndrumarea culturală a tineretului român, pe nişte criminali de rând care au contribuit cu scrisul lor, la exterminarea unei colectivităţi şi la dezastrul general al ţării?

Dilema e grea. Dar dl. Călinescu ar fi putut să iasă din ea foarte uşor - dacă-şi punea la timp întrebarea: în Franţa, să zicem, Franţa, sora latină şi mama culturală a ţării, în Franţa aceasta, dacă azi şi-ar propune un critic să facă o Istorie a literaturii franceze, ar pomeni el - şi în chip obiectiv - de un Celine, de un Beraud, de un Charles Maurras? Şi dacă s-ar găsi un critic atât de imprudent s-o scrie, s-ar găsi, oare, un editor atât de nebun încât să încerce s-o şi imprime? Şi dacă s-ar găsi editorul gata s-o publice - s-ar găsi un lucrător tipograf s-o culeagă?

Poate dl. Călinescu fi sigur că nu! Nici praful nu s-ar alege din manuscris. Şi foarte probabil - şi din editor şi din critic. Poporul francez are azi cu totul alte griji decât cea a obiectivităţii estetice. A văzut doar dl. Călinescu ce s-a întâmplat din primul ceas cu scriitorii colaboraţionişti. N-a scăpat unul nepedepsit. Câţiva au şi fost executaţi. Alţii sunt condamnaţi la închisoare grea, sau în curs de judecată. Şi toţi, până la unul, şterşi din viaţa publică a ţării.

Dar de ce să ne gândim la Franţa - şi nu ne-am întreba ce a făcut Germania nazistă cu scriitorii democraţi, în 1933? I-a privit din avion? Obiectiv? I-a publicat în istorii literare? A făcut abstracţie de convingerile acestor autori şi s-a oprit, obiectiv, numai asupra calităţii scrisului lor? Sau mai degrabă, i-a vânat ca pe nişte iepuri? Să-şi amintească bine dl. Călinescu ce s-a întâmplat în Germania cu scriitorii democraţi, comunişti, sau de origină evreească: unii s-au sinucis, alţii au trebuit să fugă peste graniţă, iar ceilalţi, sau au fost omorâţi pe loc, sau băgaţi în lagăre de exterminare. Iar opera lor - tipărită ori în manuscris – a fost arsă. Despre o istorie literară obiectivă nici n-a putut fi vorba.

Atunci ce-i rămânea dlui G. Călinescu să facă? Iată ce: de vreme ce domnia sa nu admite „în profesia critică unele excese” – trebuia să-şi interzică şi dumisale excesul de obiectivitate. Dar cum o obiectivitate aproximativă nu rimează cu o lucrare ştiinţifică – iar, pe de altă parte, astăzi nu este loc pentru explorări critice interastrale cu avionul, ci numai pentru operă de justiţie pământească, dl. G. Călinescu era dator să facă ceea ce bunul simţ i-ar fi dictat-o, din primul moment: să renunţe la publicarea lucrării. Istoria literaturii române putea să aştepte vremuri mai puţin frământate, când uitarea ar fi putut îndreptăţi oarecum obiectivitatea dumisale excesivă.

Dl. Călinescu, însă, n-a vrut să asculte de glasul bunului simţ – şi drept urmare, ce face? Trece în mica istorie literară pe toţi scriitorii care figurau în Istoria-mamă şi le păstrează calificările, nealterat Dar fiindcă presimte că atitudinea dumisale ar putea da loc la suspiciuni, le înlătură şi ne oferă în schimb certitudini: face în „Prefaţă” apologia obiectivităţii în critică şi în numele ei, nu numai că laudă sub raport literar pe agenţii lui Killinger, dar le mai ia şi apărarea din punctul de vedere al culpabilităţii lor cetăţeneşti – pentru ca, în cele din urmă să ajungă la încheierea că în definitiv, nici măcar de o asemenea vină nu poate fi vorba.

Ce spune dl. Călinescu? Citâm:

„Se pune în momentul când apare această carte, foarte acut problema raporturilor scriitorilor cu viaţa, întrebarea dacă se cuvine ca artistul să rămână în «turnul de fildeş» sau să coboare în vâltoarea vieţii. Ne întoarcem mereu la problema «arta pentru artă», ori «artă cu tendinţă»”.

După câte ştim însă, dl. Călinescu nu-şi mai pune de mult asemenea întrebări. Domnia-sa este un hotărât partizan al „artei pentru artă”. De aceea nu precupeţeşte atacurile la adresa lui Dobrogeanu-Gherea, despre care spunea în Istoria apărută sub regimul trecut că „în cutare cercuri mai ales evree (Gherea) trecea şi mai trece încă drept cel mai mare critic român. Adevărul, cine judecă fără sentimentalism, este că Gherea nu constituie decât o figură minoră pentru care compararea cu şeful Junimii (Titu Maiorescu) rămâne zdrobitoare”.

Acuzaţia de seamă ce o aduce dl. Călinescu lui Gherea, „criticul socialist” - care „vorbea unei anume lumi un limbaj plăcut” (limbaj care, în treacăt fie zis, nu-i prea plăcea deloc dlui Călinescu în 1940, dar pe care 1-a adoptat cu multă pasiune după 23 August 1944, în calitate de director al ziarului democrat „Tribuna Poporului”), o găsim formulată în frazele următoare:

„Gherea este incapabil, ca mulţi Evrei, să contemple idei. Singura lui preocupare este schimbarea ordinii sociale...” „Este izbitoare la el imposibilitatea de a concepe gratuitatea artei”.

Dar, dacă în 1940 dl. Călinescu este atât de categoric pentru gratuitatea artei – în 1945 pare ceva mai puţin sigur de sine. Căci iată ce spune în „Prefaţă”:

„Realmente, n-a fost niciodată vreun conflict între viaţă şi artă şi discordia e un efect al echivocării termenilor. Autorul ca om, trebuie să aibă idei şi atitudini şi să le trăiască intens”.

Cât se poate de bine ne învaţă autorul Istoriei că n-a fost niciodată vreun conflict între viaţă şi artă - şi că autorul trebuie să aibe idei şi atitudini. Dar greşit ne învaţă domnia-sa când afirmă că autorul trebuie să aibe idei şi atitudini numai ca om. Autorul trebuie să aibă neapărat idei şi atitudini - şi ca om şi ca scriitor. Ideile şi atitudinea omului - trebuie să fie ideile şi atitudinea

scriitorului. Citindu-l însă pe dl. Călinescu, tânărul care vrea să-şi facă o educaţie culturală ar mai putea crede că literatul trebuie si aibă idei şi atitudini numai ca om – dar ca scriitor poate să se lipsească de ele. Sau, ceea ce este şi mai rău, că scriitorul poate avea două feluri de atitudini şi idei: ca om şi ca scriitor.

„Lupta în stradă şi şederea în turnul de fildeş sunt momente succesive si obligatorii, nicidecum antinomice" - spune dl. Călinescu.

Bineînţeles! Antinomice pot fi numai pentru artistul care se crede obligat să aibă idei şi atitudini numai ca om, sau o atitudine numai ca om, sau o atitudine ca om şi alta ca scriitor - şi de aceea, „luptă" ca agent de siguranţă „în stradă" şi e martir democrat în turnul de fildeş, sau dimpotrivă, e băiat de treabă la cafenea şi se pupă în bot cu Iţic al lui, iar seara, tot el, jumulește bărbi şi perciuni în turnul de fildeş. Dar pentru scriitorul cu adevărat scriitor, „lupta în stradă şi şederea în turnul de fildeş" nu sunt deloc antinomice, ci foarte strâns legate între ele. Iar dacă lupta în stradă şi şederea în turnul de fildeş sunt momente succesive şi nu simultane, pricina e de ordin pur technic. Nu poţi îndeplini în acelaşi timp două lucruri dintr-odată. De aceea sunt succesive, aşa cum sunt succesive gesturile ce le faci ca să bagi în gură mâncarea. Succesive, dar aservite uneia şi aceleiaşi idei: să-ţi astâmpere foamea.

„Dante, Victor Hugo, Tolstoi, Eminescu – spune mai departe dl. Călinescu – au fost nişte partizani plini de pasiuni politice, şi cu toate astea, opera lor este abstractă şi eternă. Creatorul, stă ziua ca om în ţipetele cetăţii, în soare, iar noaptea se suie în turn, sub lună. Ziua priveşte lumea în contingenţa ei, noaptea în absolut. Momentul prim e necesar, închiderea în turn, aceea reprezintă faza artistică. Astfel, artistul este alternativ pătimaş şi rece, om şi luceafăr".

Iar ne învaţă greşit dl. Călinescu. Creatorul stă, desigur, ziua în ţipetele cetăţii – dar noaptea nu se suie în turnul de fildeş, ca să latre la lună lucruri care n-au nimic comun cu strada. Ziua, creatorul adună în stradă entuziasm, venin, iluzii, dragoste sau ură de oameni, iar noaptea, se urcă în turnul de fildeş ca să-şi descarce sacul de idei, imagini, sentimente, adunate în luptă – şi să le pună în ordine. Scriitorul nu este alternativ, în stradă, pătimaş – şi în turnul de fildeş, rece; ziua om şi noaptea luceafăr. Artistul e om mereu – şi ziua şi seara. Şi pătimaş şi în stradă şi în turnul de fildeş. Ba, în turnul de fildeş este mai pătimaş încă. Este o condiţie esenţială pentru ca ideile şi atitudinile sale de om-scriitor să devină comunicative. Numai fluidul magnetic al patimii artistice cu care-şi enunţă ideile, ţâşnite din pătimaşa ciocnire cu strada – poate atrage pe cititor spre creaţia sa. Alminterea nu scriitorul ar „rece", ci opera sa. Da! Are perfectă dreptate dl. Călinescu să pretindă ca scriitorul „să fie lăsat să trăiască dar în acelaşi timp să fie învăţat a se întoarce asupra lui însuşi, făcându-şi obiect de contemplare din propriul

lui subiect". Dar ce alta este „întoarcerea asupra lui însuşi" – dacă nu tocmai contemplarea acelui material de dureri, de necazuri, de nădejdi, de proteste, adunate ziua, în toiul luptei din stradă! Şi ce alta le încălzeşte, le dă o viaţă nouă, ca să facă din ele subiect de creaţie, dacă nu patima şi mai puternică acuma, când se găseşte în turnul de fildeş şi când în fantezia lui retrăieşte şi mai intens – şi le împinge necesarmente până la exagerare – reacţiile înregistrate ziua in ciocnirea cu strada? Întrebarea dacă „artistul se cuvine să rămână în turnul de fildeş sau să coboare în vâltoarea vieţii" – şi-a găsit răspunsul încă din ziua în care primul ins a început să zgârie pe piatră semne prin care voia să exprime ceva. Artistul este dator să stea neapărat în stradă – dacă vrea să aibă acces legitim în turnul de fildeş. Iar dacă admitem că artistul trebuie să aibă idei şi atitudini ca om, atunci suntem siliţi să admitem că el trebuie să aibă aceleaşi idei şi atitudini şi ca scriitor. Şi în acest caz, arta scriitorului va fi inevitabil artă cu tendinţă, fiindcă ea va fi rezultatul unei anumite viziuni a lumii, unui comerţ obiectiv cu fenomenele vieţii, unei „lupte îndârjite în stradă". Şi lupta nu-i „artă pentru artă". E artă pentru viaţă. Arta în lupta aceasta este numai abilitatea cu care ştii să dai sau să eviţi loviturile. Formula artei pentru artă – a artei gratuite, fără niciun obiect, a artei care face din scris un scop în sine, nu un mijloc, - îşi are o origine care nu prea este de domeniul esteticii pure. În ţara aceasta, în care analfabetismul ocupă locul de frunte în ierarhia celor mai crunte molime sociale, scriitorul nu a putut trăi niciodată din profesia lui. De aceea, el era mai totdeauna literatul atitrat al cutărui sau cutărui partid care-i dirija inspiraţia. Prea mult de lucru în calitatea lui de talent liberal, conservator, ţărănist, nu avea acest scriitor. Doar din când în când primea din partea partidului câte o comandă pentru o furnitură de artă cu tendinţă. Asta se întâmpla de obicei când partidul, fiind la putere, era întrebat de opoziţie dacă nu cumva crede că în afară de sfori, muşamale, suveici şi alte produse industriale de soiul acesta – mai sunt şi anumite probleme sociale care se cer rezolvate! Şi atunci partidul răspundea: Ba da! Cum nu! Problema evreiască. Şi cu cea mai mare solicitudine pentru durerile opoziţiei, organiza diversiunea, la care scriitorul era chemat să dea contribuţia geniului său. Iar după ce oua vreo două-trei nuvele sau articole antisemite, artistul partidului era din nou liber pe locul său. Şi atunci, ce să facă? Să lupte ziua în stradă – şi noaptea în turnul de fildeş să dea o expresie plastică cocoaşelor şi vânătăilor? Nu! Ar deveni subversiv. Ce nevoie are partidul ca omul-scriitor să desluşească lumii cam ce-i cu lupta aia din stradă – dacă dăm la o parte ciomegile şi urletele antisemite? Nu! Scriitorul să cânte luna şi stelele şi o iubită, dacă are de unde -, dar atât! Tot ce trece peste acest material literar depăşeşte graniţele esteticii. Şi aşa se face că partidele, direct sau indirect, au încurajat arta pentru artă. Datorită acestei concepţii estetice de partid, 99% dintre scriitorii români nu erau decât scriitori de sezon electoral, scriitori

care în loc să-şi bată capul cu scrisul, gravitau toată ziua la club în jurul „şefului", - aşa că, ajunşi la adânci bătrâneţi, nu aveau la activul lor decât vreo patru-cinci cărţi; iar 100% din literatura acestor 99% dintre scriitorii români e lipsită de orice soi de preocupări sociale, de orice probleme, de orice idee. Astfel, idealul dlui Călinescu este aci atins până în cele mai mici amănunte: acest soi de scriitor are o atitudine ziua şi cu totul alta - seara. Ziua e pătimaş şi seara, cu desăvârşire rece. Ziua luptă în stradă iar seara în turnul de fildeş, şade şi contemplă. Contemplă şi şade! Şi şade! De ce tot şade atâta scriitorul acesta? Ce anume contemplă şi ce aşteaptă mereu fără să obosească contemplând? Eternitatea! ne-o spune dl. Călinescu. Ce o mai fi etern în opera celor pe care îi apără dl. Călinescu, o ştie domnia-sa! Să fie eternă, fiindcă e abstractă? Şi să fi ieşit abstractă, fiindcă ziua scriitorul „priveşte lumea" – iar noaptea, „în absolut", adică în absolut nimic? Cine ştie! Oricum, Siguranţa Statului a fost totdeauna mulţumită de literatura aceasta abstractă, care priveşte în absolut, întrucât prin caracterul ei „rece", nu putea primejdui nici cât negru sub unghie beatitudinea oligarhiei care o stipendia. Aceasta este arta pentru artă, arta gratuită, în opoziţie cu concepţia lui Dobrogeanu-Gherea, care predica arta cu tendinţă, adică arta care obligă pe scriitor să aibă idei şi atitudini nu numai în stradă, ci, consecvent - şi în turnul de fildeş. „De aceea Gherea era incapabil, precum ne arată dl. Călinescu – să contemple idei". Probabil, din pricina acestei incapacităţi personale, Gherea pretindea şi scriitorilor nu să contemple idei, ci să lupte pentru idei. Şi să lupte nu numai în stradă – ci şi în turnul de fildeş. Că în fanatismul cu care-şi apăra ideile sale sociale, Gherea se mulţumea uneori cu tendinţa, în pofida valorii estetice a unei opere literare, e drept! În schimb, dl. Călinescu în fanatismul său estetic, se mulţumeşte întotdeauna cu ceea ce i se pare dumisale valoare estetică, în pofida tendinţei. Dar, în timp ce Gherea, predicând arta cu tendinţă urmărea schimbarea „ordinei sociale oligarhice" – dl. Călinescu apărând principiul artei pentru artă, minimalizează rostul scriitorului în educaţia morală şi cetăţenească a publicului şi prin aceasta nu face decât să ceară, sub camuflajul esteticii, menţinerea acelei ordini sociale. Această candidă formulă a artei pentru artă – aduce mult cu sentinţa lui Hitler care spunea că în pregătirea revoluţiilor scrisul n-a jucat niciodată vreun rol, ci doar arta retorică. Or, revoluţia, sau, mai exact, contrarevoluţia acestui Mesia cu clopoţei, care n-a venit să desrobească un popor şi să-i redea libertatea, ci să ia un popor liber şi să~l bage în lanţuri, n-a fost decât o vastă şi gălăgioasă campanie electorală, care s-a desfăşurat în voie sub protecţia poliţiei, bancherilor, latifundiarilor şi industriei grele. Dar dacă aceasta se cheamă revoluţie, atunci orice alegere profesională, comunală, parlamentară, se cheamă revoluţie.

Adevărul ne spune, însă, că revoluţiile se folosesc de tribună, abia după ce se dezlănţuie. Iar operaţia de dinamitare a unei stări sociale se face

în condiţii mai puţin spectaculoase. Şi în pregătirea stării de spirit pre-revoluţionare a mulţimii, rolul scriitorului este de o importanţă covârşitoare. Ştie dl. Călinescu prea bine care a fost contribuţia enciclopediştilor francezi la revoluţia burgheză din 1789 şi a scriitorilor ruşi la revoluţia proletară din 1917. Şi aceasta - cu toată vigilenţa cenzurii regilor Franţei şi a ţarilor ruşi.

Dl. Călinescu spune că Dante, Victor Hugo, Tolstoi, deşi „nişte particulari plini de pasiuni politice", au dat o operă „abstractă şi eternă". Da, este eternă opera lor. Dar nu este abstractă de loc. Fiecare cuvânt al lui Hugo este o piatră smulsă din caldarâmul străzii şi svârlită împotriva nedreptăţilor regimului, care conducea cel de al doilea imperiu. Fiecare pagină a lui Tolstoi este ecoul suferinţelor şi ororilor străzii şi un apel disperat la drepturi. Fiecare imagine a lui Dante nu-i decât o fabulă insuflată de lupta din stradă, între ce e drept şi nedrept. Nu, aceşti oameni nici n-au fost abstracţi, nici în absolut n-au privit, nici reci n-au fost în turnul lor de fildeş. Ei se simţeau în scrisul lor legaţi şi stimulaţi de gemetele, de nădejdile, de aspiraţiile străzii. Aveau conştiinţa răspunderii faţă de ceilalţi şi faţă de scrisul lor, care este etern, fiindcă a slujit un ideal etern. Şi idealul acesta etern se găseşte doar în instinctul etern al omenirii: justiţia. Numai scriitorii care au înţeles acest lucru, au putut da opere eterne – şi totuşi mereu actuale.

Prin urmare scriitorul nu este un creator de abstracţiuni. El trebuie să aibă aceleaşi idei şi aceeaşi atitudine în stradă ca şi în tumul de fildeş şi să se simtă răspunzător de ele faţă de lumea care-1 citeşte. De aceea, nu are voie să contemple idei, - ci trebuie să lupte din răsputeri pentru ele. Şi, în loc să lupte în stradă pentru idei şi să le contemple în turnul de fildeş - mai bine le contemplă în stradă şi luptă pentru ele în turnul de fildeş. Dar, indiferent care ar fi ordinea acestor „momente succesive şi obligatorii", omul-scriitor nu poate fi desolidarizat de scriitorul-om. Unul trebuie să fie făcut răspunzător pentru ideile şi atitudinile celuilalt.

*

După ce stabileşte condiţiile în care scriitorul trebuie să creeze opera sa – dl. Călinescu se ocupă de situaţia criticului faţă de scriitor.

Meseria de critic este extrem de ciudată. Iată un om care vine aşa, din senin şi se erijează în educatorul simţurilor tale estetice. Şi ce este mai comic încă – la cititor, acceptă cu ochii închişi ca el, criticul care nu ţi se poate potrivi nici ca inteligenţă, nici ca pregătire intelectuală, nici ca temperament, nici ca gust, să-ţi dea sau nu voie să-ţi placă cutare sau cutare bucată literară. Şi puterea de sugestie a cuvântului tipărit este atât de irezistibilă încât, deşi opera în cauză ţi-a plăcut foarte mult până acum cinci minute – de îndată ce ai citit sentinţa defavorabilă a criticului, care de multe ori îţi poate fi inferior sub raportul sensibilităţii estetice, tu, ruşinat, te grăbeşti să-ţi schimbi radical

părerea. Aşadar, criticul exercită asupra judecăţii tale estetice o influenţă atât de hotărâtoare, încât, deşi până la consultarea lui ai avut convingerea că ai mâncat dulceaţă de vişini – şi deşi dulceaţă de vişini a şi fost – el poate, cu o singură frază sau un singur cuvânt, să te facă să crezi că ai mâncat câlţi sau dopuri de plută. Rezultatul acestui soi de educaţie estetică pentru tine, om slab, influenţabil, lipsit de curajul propriei tale opinii, este jalnic: omul izbuteşte să te dezorienteze, să-ţi falsifice gusturile – şi ceea ce este cu deosebire grav, să-ţi încurajeze lenea de gândire.

Dar aici începe rolul primejdios de gingaş al criticului. Tocmai fiindcă autoritatea lui este atât de puternică asupra cetitorului mijlociu, care nu-i destul de emancipat ca să poată gusta, simţi, înţelege, prin mijloacele lui personale, criticul trebuie să-şi dea seama cât de mare este răspunderea ce şi-o asumă.

Or, dacă lucrurile se prezintă astfel, care trebuie să fie atitudinea criticului? După câte ne vorbeşte dl. Călinescu despre obiectivitate – ni-l închipuim pe critic ca pe un magistrat care împarte dreptatea: rece, nepărtinitor, incapabil, aplicând o lege închisă în chingi de fier, dar justă. Poate avea însă un critic literar atitudinea unui judecător? Dar poate măcar magistratul să se supună totdeauna unor reguli care să nu depăşească nici cu o iotă principiile inflexibile ale justiţiei? Nu! Sunt, evident, situaţii în care culpa este atât de clară – încât judecătorul n-are decât să întindă mâna şi să ia dreptatea din raft, ca să ţi-o aplice. Dacă ai călcat de pildă pe cineva cu maşina când erai beat, sau ai apărut gol în balcon, sau n-ai achitat la scadenţă o poliţă – judecătorul va şti de îndată ce pedeapsă ţi se cuvine. Dar acolo unde se iveşte o pricină în care intră şi considerente de ordin psihologic şi sentimental şi în care sunt în joc atâtea şi atâtea imponderabile pe care codul nu le poate prevede, ci le lasă în sarcina înţelegerii şi bunului simţ al judecătorului – cum va hotărî omul acesta care are şi el sentimentele lui, ideile lui, impresiile lui, reacţiile lui şi probabil şi boala lui de ficat? Obiectiv? Deloc! Obiectivitatea lui a dispărut din clipa în care a trebuit să vadă şi cu ochii săi proprii, nu cu ochii orbi ai legii. Nimeni nu mai crede şi nimeni nici nu-i mai cere obiectivitatea aceasta. Înşişi avocaţii inculpatului fac apel nu la spiritul de dreptate obiectiv – ci la mila judecătorului. La sentimentele lui omeneşti. De multe ori se invocă în favoarea împricinatului, prostia lui, lipsa lui de răspundere, ignoranţa lui, greşita lui îndrumare de care alţii ar fi vinovaţi. Şi de multe ori, magistratul se lasă înduplecat de aceste argumente care n-au nimic comun cu rigurosul statut al justiţiei. Puneţi doi magistraţi să judece separat o dramă pasională, sau un paricid – şi veţi obţine două sentinţe cu totul diferite. Obiectivitatea lor va fi negreşit maximă, dar nu totală – ci în limita în care o pot ajusta subiectivităţii lor cinstite.

Prin urmare, dacă un judecător, de cuvântul căruia atârnă destinul unei vieţi nu poate fi ceea ce se cheamă obiectiv – cum ar putea fi obiectiv un critic literar? Dar ce este un critic? Un automat de înregistrat şi cântărit

frumuseţi de gândire şi simţire – sau, mai degrabă, un biet om ca toţi oamenii, care trece frumosul şi urâtul prin filtrul gusturilor, predilecţiilor, sentimentelor şi uneori incomodităţilor şi beteşugurilor lui! N-are şi el simpatii şi repulsii pentru un anumit curent, un anumit gen, anumite idei cu care identifică în bine sau în rău pe scriitorii respectivi? Ne putem închipui, oare, un critic literar de convingeri fasciste, atât de impersonal în momentele sale estetice, cu sufletul şi judecata atât de detaşate de fantezie, sentimente, instincte – încât să laude pe un literat comunist? Sau pe un critic comunist, făcând elogiul calităţilor estetice ale unui fascist, fără ca prin aceasta să contravină la propriile sale idei şi la interesele cauzei pe care trebuie s-o servească atât în stradă, cât şi la masa de scris? Promovând literatura unui fascist pe care l-ar decreta valoros în „faza lui artistică" din turnul de fildeş – criticul comunist nu încurajează prin aceasta pe un duşman primejdios prin atitudinea lui civică din stradă, ordinii democratice? Din momentul în care ştim că un scriitor fascist, să spunem, trebuie neapărat să aibă idei şi atitudini pe care să le trăiască intens şi în stradă şi în turnul de fildeş – cum s-ar putea mulţumi un critic democrat să privească opera acestuia numai din punctul de vedere al desăvârşirii estetice? Ce-i va reţine atenţia? Talentul cu care autorul descrie cravata eroului, sau pielea eroinei! Dar tendinţa lucrării? Se va face că nici n-o bagă în seamă? Şi-n felul acesta îşi va fi împlinit misiunea de critic? Ne cam îndoim de acest lucru. Tocmai fiindcă este un îndrumător de opinie publică, un critic trebuie, mai mult chiar decât scriitorul, să slujească anumite idei şi anumite atitudini. Şi-n lumina acestor idei, am vrea să aflăm, în afară de părerile sale despre calitatea literară a unei lucrări şi ceea ce a vrut autorul să spună şi dacă şi de ce ideile lui pot înrâuri într-un fel anumit spiritul public, nu numai din punctul de vedere estetic, ci şi din cel moral, social, politic. Iar descifrarea, ea, poate fi obiectivă. Concluziile, însă, care angajează opinia sa, ele nu mai pot fi obiective.

Cu toate astea, dl. Călinescu ţine să ne asigure în chip deosebit de insistent că este obiectiv, când însăşi această insistenţă ne dovedeşte că nu prea se simte sigur de obiectivitatea dumisale. „Ca om politic - scrie domnia-sa - nu poţi fi critic, ca critic nu poţi fi om politic. Aceste două ipostaze se separă. Desigur acelaşi om poate fi şi una şi alta pe rând. Poate fi prieten de idei politice cu un autor şi un nemulţumit de literatura acestui autor; ori adversar politic al autorului şi admirator al artei lui literare. Planurile se separă. Simt repulsie să spun unui poet de alte convingeri politice «fost poet». Ca critic, mă îmbrac în haine somptuoase cum făcea Machiavel când intra în odaia lui de lucru şi socotindu-l pe scriitorul antipatic decedat sub raportul vieţii, mă delectez numai cu opera lui, ca şi când ar fi anonimă. De aceea, nu sunt admisibile în profesia critică unele excese. Un mare scriitor, chiar vinovat sub raport civic, rămâne mereu mare scriitor. Rebreanu este Rebreanu oricum şi oricând".

Fără să vrem, gândul ne duce iar la cele ce se petrec azi în Franţa şi ne întrebăm cam ce ar face publicul francez unui critic care şi-ar găsi acum, în ceasul răfuielii să ceară admiraţie estetică pentru un colaboraţionist notoriu! Ce spune dl. Călinescu? Şi mai ales de unde ia domnia-sa atâta seninătate de spirit, care să-i îngăduie azi, când toată lumea stă cu ochii spre Tribunalul Poporului, să privească opera unor criminali de război, sub specia eternităţii, ca şi cum drama la care scriitorii aceştia au contribuit în chip atât de sângeros, s-ar fi petrecut acum o mie de ani şi ca şi cum vremea ar fi şters urma infamiilor lor civice – şi n-ar fi rămas din opera lor, decât ceea ce este „etern”!

Totuşi dl. Călinescu ar fi putut afla, cel puţin în zilele cât a fost director al ziarului „Tribuna Poporului” de după 23 August 1944, că este mai înainte de toate un cetăţean şi după aceea un critic literar. Şi în felul acesta, ar fi înţeles că nu civismul său e în funcţie de calitatea şi capriciile sale de critic literar – ci critica sa literară e în funcţie de civismul său, care implică idei, atitudini, răspunderi. Iar dacă întâmplător a înţeles-o, putea să se întrebe, când se afla singur „sub lună" dacă are voie, el, cetăţeanul, numai de dragul esteticii pure să facă pe Machiavelul, fie chiar pe Machiavelul de garderobă şi să-i considere decedaţi pe scriitorii culpabili din punctul de vedere cetăţenesc - pe care să-i proclame mari, ORICUM şi ORICÂND!

Am vrea să ştim doar atât: dacă dl. Călinescu ar citi azi undeva următoarele: „Un mare orator, chiar vinovat sub raport civic, rămâne mereu mare orator. Hitler este Hitler oricum şi oricând” – ce ar spune? Ar avea ceva de reproşat autorului, sub raportul criticii obiective? Nimic! Totuşi, dl. Călinescu nu va fi străfulgerat de bănuiala că acest critic nu prea e de esenţă democratică şi că în fond, sub pretextul că admiră pe oratorul Hitler îşi exprimă admiraţia pentru Hitler luat pe dea-ntregul? Desigur! Atunci să dea voie dl. Călinescu cititorilor să-l judece şi pe domnia-sa la fel – pentru atitudinea dumisale atât de admirativă faţă de scriitorii criminali. Fiindcă este indiscutabil că sub inocenta mască a obiectivităţii estetice ascunde, fie o simpatie fără margini pentru ei, ca scriitori şi ca oameni – fie o indiferenţă totală pentru crimele lor. În orice caz, activitatea lor ticăloasă din timpul stăpânirii lui Killinger nu a izbutit să altereze întru nimic stima, dragostea, admiraţia ce le-o poartă omul, criticul şi confratele G. Călinescu. Însuşi faptul că pentru a justifica metoda dumisale critică de „separare” a „planurilor” ni-l citează ca exemplu – doar ca exemplu – pe Liviu Rebreanu, despre care spune că ar fi vinovat numai „sub raport civic” autorul „Istoriei literare” îşi ascunde intenţia de a bagateliza vina tuturor celorlalţi.

Şi-apoi, să vedem: acest Rebreanu a greşit numai în stradă, nu şi în turnul de fildeş? Dar girul de director pe frontispiciul uneia din cele mai odioase fiţuici poliţiste „Viaţa” – ce este? Dar traducerile din opera sa, editate de naziştii de la Berlin, ce sunt? Dar conferinţele ţinute de el în

Germania, cam ce înţeles au? N-au fost toate făcute sub semnătura lui Liviu Rebreanu? Propaganda nazistă pe ce a mizat? Pe muşchii pe care i-ar fi putut găsi la Rebreanu pentru „lupta în stradă”? Nu pe numele lui de mare scriitor? Nu pe „luceafărul” din turnul de fildeş? Nu pe Liviu Rebreanu din „faza artistică”? Că n-a incitat direct în pogromuri în clipele când privea „sub lună” în „absolut” – cu atât mai ruşinos pentru el. Asta înseamnă că a aplicat formula autorului „Istoriei literare” care ne învaţă că scriitorul poate avea două schimburi de idei şi atitudini: unul pentru stradă – altul pentru turnul de fildeş. Ceilalţi, un Nae Ionescu, un Radu Gyr, un Brătescu-Voineşti – au avut cel puţin una şi aceeaşi atitudine şi-n stradă şi-n turnul de fildeş. Rebreanu, însă, nu şi-a îngăduit nici măcar acest sinistru curaj. Cu o mână dădea nemţilor ajutor împotriva jidanilor – iar cu cealaltă scria pe „Iţic Strul dezertorul”.

Dar cititorul? Cu ce se alege el de pe urma teoriilor critice ale dlui Călinescu? Cu învăţătura următoare:

Că omul, dacă se întâmplă să aibă idei şi atitudini în stradă – de îndată ce se urcă în tumul de fildeş, poate să le zvârle sub pat. Nu-i nici o ruşine! Aşa cum nu-i nici o ruşine să spui una şi să faci alta! După aceea, poţi face ca cetăţean toate ticăloşiile din lume. Să n-ai nici o grijă! Dacă te prinde, se aranjează. Oricând se va găsi o portiţă prin care să te poţi strecura. Există mai cu seamă pentru asemenea cazuri un truc foarte ingenios: „separarea planurilor”. Şi în sfârşit, un om mare, rămâne mare, chiar când dovada ticăloşiilor sale în domeniul atitudinilor îţi stă vie sub ochi. Cu o condiţie, însă: crimele să fie comise pe socoteala evreilor. Numai aşa se angajează dl. Călinescu să fie obiectiv – adică să te admire. Altfel, lucrurile ar merge mai greu. De pildă, să-l luăm pe Rebreanu. Dacă, în loc să-şi fi ales pe evrei drept obiect de atenţie cetăţenească, el ar fi trecut la unguri şi ar fi colaborat cu ei, fie chiar numai „sub raport civic”, împotriva românilor – ar mai fi putut îndrăzni dl. Călinescu să scrie despre el că e mare şi rămâne mare oricum şi oricând? Nu! Până şi morţii din morminte s-ar fi ridicat împotriva dumisale. Dar aşa!... Aşa, dl. Călinescu poate pleda pentru absolvire totală - scriind următoarele:

„Arta este o expresie a libertăţii prin definiţie, căci ea nu acceptă limitele istoriei. Ea ne învaţă a privi lucrurile ca pe nişte fenomenalităţi în perspectiva uriaşă a morţii. Arta garantează cea mai nobilă dintre libertăţi: libertatea de a fi o oră pe zi singuri şi inactuali”.

Arta garantează libertatea de a fi singur şi inactual mai mult de o oră pe zi. Îţi garantează toată ziua. Şi ne este indiferent ce faci acolo singur. Dar mai puţin indiferent începe să ne fie când vii să ne pui sub ochi ce ai creat în acele ore inactuale. Ce ne facem dacă tocmai în orele acelea de libertate garantată de artă – tu îţi pui la cheltuială talentul ca să conteşti dreptul la libertate al altora! Ce anume crede dl. Călinescu că ar fi libertatea artistică:

un privilegiu pentru propagarea minciunii şi a dreptului la crimă şi jaf? Dar în cazul acesta - Ilie Rădulescu este nevinovat! Nu şi-a scris el, oare, articolele din „Porunca Vremii" tocmai în orele de libertate, garantată de artă? Care este diferența între Rebreanu şi Ilie Rădulescu sau Brătescu-Voineşti? Niciuna! Că unul scrie cu mai mult talent decât celălalt – are prea puțină importanță. Noi nu credem că arta ar garanta libertatea despre care ne vorbeşte dl. Călinescu numai omului de atâtea şi atâtea grade de talent – ci tuturor artiştilor, fără nici o deosebire.

Adevărul însă e că arta nu poate fi o scuză, nici un pretext şi nici o garanție de libertate excepțională pentru nimeni. Artistul e un cetățean ca oricare altul – şi ca oricare altul are dreptul la libertate. Tejgheaua negustorului, foalele potcovarului, cabinetul medicului, turnul de fildeş al scriitorului, sunt toate nişte altare la care artistul-negustor, artistul-potcovar, artistul-medic, artistul-scriitor ridică osanale artei lor, care le garantează libertatea - atâta vreme cât nu lezează libertatea altora, nu tulbură liniştea şi ordinea publică, nu folosesc arta lor pentru a pune în primejdie viața şi avutul semenilor lor, fie în orele „libere" - adică în orele când îşi exercită profesia, fie când se plimbă pe stradă. Reclamând, însă, un regim special pentru artiştii săi, dl. Călinescu se pune în situația unui avocat care pledând pentru un cizmar acuzat că a ucis pe un vecin în ora lui de lucru, ar spune juraților: „Nu-l puteți condamna pe clientul meu, cizmarul. În clipa în care a omorât, era singur şi inactual. Bătea nişte pingele. Era în faza lui artistică. în ora de libertate garantată de artă". Sau, dacă cizmarul ar fi ucis în stradă - avocatul ar spune: „Nu uitați! Cu ciocanul cu care a ucis, a confecționat nişte pantofi de toată frumusețea. Omul acesta e un mare cizmar şi va rămâne mare, oricum şi oricând!"

Avocatul va fi ridicol poate în formă. În fond, însă, ştie ce spune: forțând admirația juraților – el încearcă să-i impresioneze pentru a le smulge achitarea.

Şi din acest punct de vedere „Istoria literară" a dlui Călinescu n-are voie să figureze în vitrina librăriilor. Este o lucrare imorală, plină de îndrumări greşite pentru tineretul care trebuie să-şi facă o cultură literară în spiritul cinstit democratic.

Ştim că dl. Călinescu ar avea toate motivele să zâmbească amar. „Iată, îşi va putea spune domnia-sa, ce pățeşte cineva care vrea să fie cu tot dinadinsul obiectiv. Sub regimul din 1940 mi s-a scos din vitrine ediția mare a Istoriei, sub pretextul că n-aş avea o conştiință verde, legionarii – şi acuma se apucă ăsta, să ceară să mi se scoată din vitrine ediția mică a Istoriei, sub pretextul că n-aş avea o conştiință democratică!"

Exact! Dar asta i se poate întâmpla numai unuia care se află la mijlocul drumului.

***

Radu Stanca, *Resurecția baladei*, „Revista cercului literar", mai 1945

Descoperirea „conceptului" de poezie pură, cât mai ales formularea lui academică a însemnat, alături de un capital progres teoretic, un neajuns tehnic ce, o dată cu dispariția marilor creatori de poezie pură, s-a făcut mai mult resimțit. Conținând rețeta poeziei şi a lirismului, după ce a procedat la eliminări masive în sânul elementelor cu infiltrație – adeseori numai pretins – impură, teoria poeziei pure a pus la îndemână şi celor mai puțin chemați lingurița marii cuminecături. Invazia purismului în chiar poezia pură a secat astfel dintr-o dată toate izvoarele poeziei. Esențele pure, căutate până atunci cu mijloace variate, au devenit din esențe mijloace, astfel încât „purul" în poezie nu a mai reprezentat sâmburele ei imponderabil, ci coaja frustă, ce nu mai ascundea de fapt nimic. Meşteşugul a surclasat invenția. Poetul pur a devenit, de îndată ce a luat la cunoştință că e pur, „purist" – a transformat, prin urmare, o realitate în atitudine, într-o atitudine normativă. Descoperirile s-au schimbat la față şi, cu pretenția de a fi prescripțiuni care uşurează sarcina poetului, au uşurat în mod simțitor încărcătura poeziei. Căci normativizarea a dus automat la eliminarea tuturor acelor elemente ce păreau poetului pur impure şi care îi deranjau efortul. Sensurile ideatice, conținuturile, abstracte sau concrete etc. au fost aruncate la coş. Poezia a fost secătuită în mod extrem, întrucât ca orice operă de artă şi ea se hrăneşte, când a ajuns pe planul major, dintr-un furaj axiologic copios. Ea a ajuns, în sfârşit o logoree ce nu mai spunea nimic, căci, dacă teoria învăța pe poet că esența e în „pur", ea nu-i spunea totuşi aceluia în ce constă „purul". Sau îi spunea că „purul" constă tocmai din ceva de nespus. Ori poetul, angajat, a luat „purul" drept neant. S-a ajuns astfel la o producție „pură" standard. Complexitatea de semnificații pe care o implica poezia – semnificație mitică, magică, eroică, religioasă, morală – au căzut pradă marelui foc. Tot atâtea semnificații care aveau rostul de a propulsa, de a spori căldura şi vraja operei de artă, au pierit aşadar din orizontul vizual al poetului ce, rămas singur în fața culisei, n-a mai putut deosebi albul de negru, esențialul de neesențial, majorul de minor. Iar „suprarealismul", produsul specific al acestei imixtiuni a teoriei în esența poetică, a provocat, prin compromiterea poziției inițiale a ideii, necesitatea revizuirii ei într-un sens constructiv şi aproape de starea complexă a vieții reale.

Amendarea „teoriei" poeziei pure se va face, prin urmare, în sensul ideii capodoperei, aşa cum o sugerează estetica axiologică. Valorile artistice sau estetice, adică valorile prelucrării şi valorile sentimentului, nu sunt, conform teoriei axiologice, impermeabile, ci comunică între ele, se condiționează chiar, formează unele cadrul celorlalte etc. Mai mult decât atât, o operă de artă va fi cu atât mai aptă de a purta titlul de capodoperă cu cât semnificația ei axiologică va fi mai complexă. Exclusivitatea estetică nu

duce la capodoperă. Şi în orice caz, operă de mare rezonanţă artistică nu e aceea ce se restrânge la embrionul artistic. Dacă, aşadar, imixtiunea valorilor în domeniul stăpânit de valoarea frumosului nu e interzisă, cu atât mai puţin va putea fi interzisă comunicarea dintre valorile artistice propriu-zise. Intervenţia valorii etice sporeşte un conţinut estetic. Cu atât mai mult va propulsa o valoare artistică atunci când intervine domeniul alteia. Ceea ce nu înseamnă uzurpare. Dimpotrivă, fecundă soliditate axiologică în sensul viziunii, ample, a unei lumi întregi. Oricât de „pur" ar fi din punct de vedere liric poemul *Somnoroase păsărele*, el nu se poate, desigur, ridica la nivelul de pe care priveşte în cosmos, ca o lume întreagă de înţelesuri şi valori, *Luceafărul*, unde infiltraţia para-lirică e deosebit de intensă, mai mult chiar, unde infiltraţia axiologică este aproape nelimitată. Esenţa lirismului nu are decât de câştigat prin capacitarea şi reducerea altor valori artistice la sublinierea ei. Iar înnoirea poeziei poate dobândi în felul acesta o instrumentaţie artistică atât de vastă, încât uneltele poeziei ce ar tinde spre capodoperă ar putea figura cu uşurinţă în atelier.

*

Nu e cazul de a face o propunere, dar socotim că balada, de atâtea ori încercată, de atâtea ori dovedită, ar putea face cu cinste parte dintre uneltele acestui „sport poetic modern". Bineînţeles, balada concepută de astă dată ca un „mijloc" poetic şi considerată în sensul absolut contemporan al poeziei. În sensul în care resurecţia ei ar însemna nu un atac adus chiagului imponderabil al liricului, ci tocmai o nouă emancipare a esenţialului împotriva neantului, a substanţei împotriva haosului. Balada, ca orice altă soluţie poetică ce se va căuta şi propune viitorului poetic, fie ca inovaţie, fie ca reabilitare, va însemna elementul de ordine, de disciplină, obligatul artistic ce susţine complexul de sonorităţi lirice, pe aceeaşi tonalitate de bază, în acelaşi consemn iniţial. Părăsindu-şi modalitatea sa alirică, balada aşezată peste conţinutul pur, amplifică ecoul, îl lansează ca un propulsor, îi dă, prin puterile sale dramatice, entuziasm în zborul spre înălţimi. În definitiv, dramaticul nu e un element mai puţin artistic ca liricul. Şi, după cum modalitatea lirică a limbajului nu se restrânge cu exclusivitate la domeniul poeziei lirice ci se infiltrează şi în celelalte moduri poetice, tot astfel nu am vedea de ce epicului sau dramaticului i-ar fi interzisă comunicarea fecundă cu modul liric. „Baladescul" se constituie tocmai din această comunicare, din această prezenţă a dramaticului în interiorul poeziei lirice. Bineînţeles, această prezenţă dramatică nu însemnează nicidecum coruperea liricului. Dimpotrivă. În noul aliaj, transfigurarea o suportă nu elementul flotant, ci tot coagulul stabil, substanţial. Adaptarea nu se face în sensul dramaticului, ci tocmai în sensul liricului. Elementul care se transfigurează în sublima atingere este, aşadar, îndeosebi elementul dramatic. Transfigurarea lui se înfăptuieşte sub ochiul liric, ale cărui raze îi inundă

oglinzile. Ceea ce însă nu însemnează deloc că liricul, esenţialul, originarul, rămâne indiferent de pe urma contactului. Îmbogăţirea lui se produce tocmai în sensul acestui contact. Astfel, dacă în cazul liricului pur comunicarea afectivă este directă şi nu traversează nici un altfel de podiş (ceea ce îi dă şi caracterul mai mignon), în cazul baladei, poezia nu mai este o simplă comunicare a unei stări afective, comunicare directă, nemijlocită, ci comunicarea unei stări afective prin mijlocirea unui eveniment. Acest eveniment, pentru a fi baladesc, trebuie să se caracterizeze în primul rând printr-o stare perpetuă de conflict dramatic. Un conflict însă a cărui soluţie, întotdeauna necesară, nu se rezolvă numai în discursul liric, ci şi în deznodământul propriu-zis. Scopul poeziei lirice rămâne, prin urmare, şi în cazul baladei acelaşi: *comunicarea unei stări afective*. Numai că, pe când în cazul poeziei lirice pure comunicarea se face direct de la sentiment la exprimarea lui (elegia) în cazul baladei avem de a face cu un eveniment ce mijloceşte comunicarea sentimentului, de astă dată mai discret, dar şi mai plin de conţinut. Bineînţeles, acest eveniment este simbolic-sentimental şi el trebuie să presupună o cât mai profundă semnificaţie umană. Dar semnificaţie uman-poetică. Prin aceasta conţinutul afectului ce urmează a fi transmis se umple cu sensuri noi, cu aporturi noi de stare lirică. Baladescul reprezintă deci, în fond, o stare lirică dramatică. Prin mijlocirea dramaticului, liricul poate exprima astfel cele mai înalte efecte estetice, precum tragicul sau comicul, ce prin simpla comunicare elegiacă sunt mult mai vag transmisibile, iar prin mijlocirea liricului dramaticul prinde o scoarţă cu puternice iradieri interioare şi cu şi mai puternice canale de comunicare afectivă. Acest element dramatic, de natură anecdotică, conţinând o stare de conflict, cu semnificaţii poetice şi nu dramatice (ca în cazul poeziei pur dramatice) pe care l-am numit baladesc, comunică, prin urmare, până la urmă tot o stare lirică. El este, în această ordine de idei, numai un mod de instrumentaţie lirică, după cum liricul, în cazul tragediei sau comediei, este numai un mod de instrumentaţie dramatică. Balada este, aşadar, o poezie lirică în care starea afectivă câştigă un plus de semnificaţii prin utilizarea unui material artistic învecinat (dramatic).

„Baladescul" însă poate fi şi el exprimat în diferite feluri. Odată prezent, el poate opera mai activ sau mai puţin activ, de la caz la caz. Astfel, anecdota poate câteodată să rămână un simplu pretext pentru provocarea unei stări lirice. Ea nu mai comunică starea lirică, ce în acest caz se comunică singură, elegiac, ci pur şi simplu o născoceşte. Acesta e cazul *lamentaţiei baladeşti*, în care comunicarea afectivă nu se distinge aproape deloc de aceea a liricului pur. Unica deosebire e că pe când extazul liric elegiac e provocat de el însuşi, adică de forţele interiorului, intuiţia, revelaţia, meditaţia, afectul etc., extazul liric baladesc e provocat de o întâmplare dramatică, de un conflict. În lamentaţia baladescă dialectica

dramatică nu joacă de la un focar la altul al orbitei anecdotice, ci de la anecdotă la plângerea lirică. Modul acesta al baladei, mai latin (François Villon), e modul cel mai apropiat de carcasele celulei lirice pure. Prezența poetului liric e deosebit de activă în acest caz. El e cel ce comunică evenimentul, de aceea din punct de vedere al adhortației discursul se ține la persoana întâia.

Un alt mod de comunicare al baladescului este acela în care evenimentul, de la simplul pretext al spovedaniei lirice, urcă în intensitate până la ocuparea regiunilor de conținut ale poemului. Mai epic, modul acesta nu exclude încă prezența poetului liric, pentru că participarea lui o necesită tocmai nevoia de a descrie, de a nara anecdota. *Legenda* sau *eposul* sunt formele tipice ale acestei comunicări baladești. Starea lirică este filtrată aici prin arta de a povesti întâmplarea, iar prelucrarea baladescă se resimte tot timpul de prezența poetului care, el, realizează comunicarea. *Luceafărul* și în general aproape toate baladele eminesciene se cuprind în acest compartiment al prelucrării baladești.

În fine, un al treilea mod de a transfigura liric baladescul este balada propriu zisă, în care prezența poetului liric e mai puțin activă, locul de frunte luându-l anecdota și personagiile ei. În acest caz, amploarea utilizării procedeelor tipic dramatice e și ea mult mai mare ca în celelalte două. Dialogul, adhortația, replica sunt frecvente, iar personagiile intră în conflict de-a dreptul în fața noastră. Poetul nu mai face decât oficiul de a declanșa anecdota, restul urmând să ni se desfășoare sub ochi. Starea lirică este apoi realizată tocmai prin aceste mijlociri concrete, prin schimbul de replici, schimb în care întotdeauna cea de-a doua e o replică cu plus de acțiune. Poeții nordici sunt latifundiarii necontestați ai acestui mod baladesc. Iar concepția lui Goethe despre baladă, în care el vedea realizându-se forma supremă a poeziei lirice, este determinată tocmai de caracterele acestui mod special de prelucrare. Fără a merge atât de departe (în lumea fenomenologică ierarhizările sunt rare), vom recunoaște totuși că acest gen al poeziei lirice urcă până la hotarele ei, de unde apoi încep limitele epicului sau dramaticului. Tocmai din acest motiv hibriditatea genului poate constitui adesea capete de acuză.

*

Desigur, nu poate fi vorba în aceste sumare schițări de prețuiri într-un sens sau altul. Ceea ce este important de reținut este împrejurarea că oprobriul de care era acoperit până acum un principiu – anume, principiul după care colaborarea cagulelor artistice reprezintă un dat estetic impur – începe să fie amendat. Geniul este bineînțeles geniu. Dar interesul nostru atunci când e vorba să formulăm teoretic miresmele ce se presimt nu se mai poate îndrepta spre darul naturii, ci tocmai spre darul omului. Ori darul

omului este teoria. De aceea, formulând ideea de posibilă resurecție a baladei nu acuzăm un stil, ci numai un principiu care nu a reușit să devină stil.

Resurecția baladei nu însemnează întoarcere la forme desuete, ci acordarea formelor câștigate cu formele ce sunt în curs de a fi câștigate. Saltul poeziei din experiență în construcție e necesar. Că el se va face și în sensul amendării jocului teribil e evident. În acest sens, resurecția baladei însemnează o construcție în spirit de disciplină, de unitate în multiplicitate, de conștiință și răspundere artistică.

Resurecția baladei ca și termenii ce o însoțesc, mai mult decât un proiect, ascund în fapt o atitudine în fața poeziei. A poeziei viitorului. Căci, incontestabil, resurecția baladei nu însemnează numai emanciparea baladescului, dar și ridicarea tuturor acelor elemente poetice care, pe nedrept, au fost exceptate de la bucuria prefacerii apei în vin.

***

În preajma Congresului Uniunii artiștilor, scriitorilor și ziariștilor. Conferința ținută la radio de d. Nicolae Moraru și publicată cu acest titlu în „Universul”, 27 august 1945

În vederea congresului general al Uniunii artiștilor, scriitorilor și ziariștilor, d. Nicolae Moraru a ținut aseară la radio o interesantă conferință în care a spus între altele:

Artiștii, scriitorii și ziariștii care se vor întruni în ziua de 29 August, în Congres general nu formează o massă amorfă, neorganizată. Încă din primele zile, când a pornit organizarea în massă a tuturor salariaților, iau ființă sindicatul ziariștilor profesioniști din București, sindicatul actorilor dramatici și lirici, sindicatul artiștilor instrumentiști. Rând pe rând se succed acțiunile pentru îmbunătățirea condițiilor materiale de trai.

Dar și în realitățile politice ale țării oamenii Artei sunt prezenți. Se pune capăt vechii teze a „artei pentru artă”. Scriitorul, ziaristul, actorul, compozitorul a învățat mult din vremurile dictaturii și războiului nedrept. El știe că în primul rând, trebuie să fie cetățean conștient al țării și patriotismul nu-l lasă să se dezică de frământările poporului. Armata sângerează pe front, muncitorii dau lupte pentru sporirea producției în uzine, plugarii, pe ogoare.

Și la acest uriaș efort de interes național, omul artei nu poate să nu participe. Piedicile trebuiesc îndepărtate. Reacțiunea trebuie înfrântă.

Alături de popor, împreună cu el, în acțiunea spre mai bine — artiștii păşesc temeinic, simt solid pământul sub picioare. A trecut vremea „turnului de fildeș”. Cu poporul, cu massa, cu țara – să construiești, să făurești, să creezi! Iată datoria. Iată chemarea timpurilor, Și oamenii artei, alături de

toate categoriile poporului român, au răspuns cu cinste. Plină de conținut, Arta devine mai fermă, mai reprezentativă. Participarea artistului la efortul națiunii întregi, aduce motive noi, şi mai ales massa populară, subiect în mare parte ignorat până atunci.

Articolul, nuvela, tema muzicală, tabloul vorbesc de prezent, de luptă, de frământarea umană. Piesele de teatru sunt alese pentru cei mulți. Căci Arta, încetează de a fi monopolul unei clici avute, iar artistul creează pentru popor, pentru cei mulți; se inspiră din lupta lor, făureşte pentru ei.

E arta progresistă, arta în slujba poporului. Au sunat trâmbițele zilei de 9 Mai. Victoria forțelor aliate s-a înfăptuit prin nimicirea rezistenței hitleriste, a dus la capitularea fără condiții, a duşmanilor civilizației, poporului şi democrației.

Şi noi probleme au apărut în fața poporului român. Greutăți de înlăturat nenumărate, răni de tămăduit profunde, lipsuri de îndreptat destule — dar mai ales, cu tărie: necesitatea combaterii reacțiunii coalizate, care, după plan, pas cu pas, sabotează diabolic şi perseverent opera de refacere, eforturile guvernului de concentrare democrată doctor Petru Groza, străduințele poporului român.

Demascând planurile şi sabotajul reacțiunii, cei mulți de la oraşe şi sate continuă astăzi eforturile pentru îndreptarea economiei țării. Este cert că aci sunt cele mai mari greutăți. Dar nu numai aici, căci sabotând producția industrială şi agrară, căutând a crea o stare de neîncredere în țară, reacțiunea nu uită *omul*, nu uită că cel mai important este *moralul*. Iată de ce, de la simplul zvon până la acțiune directă de sabotaj, reacțiunea foloseşte orice cale, pentru a picura otrava şovină, retrogradă, fascistă, în sufletele cinstite ale celor mulți.

De aci urmează şi sarcina: refacerea țării trebuie înfăptuită şi pe tărâm moral, cultural, pe lângă cel economic şi politic.

Refacerea țării înseamnă ridicarea nivelului de trai al masselor, prin sporirea producției, prin combaterea speculei, prin înfăptuirea cooperativelor şi economatelor. Refacerea țării înseamnă, fără îndoială, continuarea consolidării regimului democratic şi luarea celor mai aspre măsuri împotriva reacțiunii perfide. Dar refacerea țării trebuie să îmbrace şi uriaşul aspect al culturalizării masselor, al ridicării nivelului lor moral, cultural, artistic.

Opera largă de culturalizare cade în sarcina noastră, a cărturarilor, a oamenilor artei.

Arta în slujba poporului înseamnă poezia şi romanul scris pentru popor, din suferințele lui, din bătăliile lui, din victoriile lui. Înseamnă răspândirea lor în milioane de exemplare, la îndemâna şi în limbajul celor mulți. Teatru pentru popor, jocul artistului la oraş şi la sat, opera şi teatrul pentru acei care nu puteau decât să le jinduiască altă dată. Concertul simfonic, muzica de tot felul pentru toți cetățenii țării. Gazetă bună, gazetă

îndrumător, educator — şi nu oficină de şantaj, asmuțire şi diversiune de altădată.

Toate acestea înseamnă însă sarcini uriaşe pentru noi, făuritorii concertelor, revistelor, conferințelor, tuturor manifestărilor gândirii şi simțirii artistice, care constituie tot atâtea bogății ale umanității, cu condiția ca ele să fie puse la dispoziția şi *în slujba oamenilor*.

Scopul înfăptuirii Uniunii sindicatelor de artişti, scriitori şi ziarişti este tocmai de a mobiliza, coordona şi centraliza eforturile noastre pe teren, în contribuția la marea operă de reconstrucție a țării. Vom pune întreaga noastră energie, talentul şi experiența noastră, în slujba poporului şi Patriei, care în adevăr, prin lupta celor mai buni fii ai săi, a devenit cu adevărat a noastră. Organizarea spectacolului, îndrumarea producției şi activității artistice, coordonarea eforturilor pe tărâmul culturii, combaterea otrăvii fasciste, care sub diferite forme se încearcă a fi picurată în sufletul omului naiv şi cetățeanului loial, este sarcina noastră a tuturora, şi o vom îndeplini sub conducerea Uniunii noastre, care va lua curând ființă.

Facem zid in jurul guvernului poporului, în jurul guvernului de largă concentrare democratică cu toți patrioții țării, perseverent, cu tenacitate trecem la opera constructivă,

***

Şerban Cioculescu, *Universalism literar*, „Lumea”, 7 octombrie 1945

Dacă s-ar face examenul de conştiință al scriitorului român, s-ar descoperi că năzuința supremă care-l agită nu este aceea a propriei desăvârşiri, ci evaziunea notorietății sale, dincolo de granițele naționale. A fi tradus într-o limbă străină este visul fiecărui romancier sau poet, blazat de tirajele şi de consacrările interne.

Nu mai vorbim de accesele de modestie ale dramaturgilor noştri, încredințați că numai scenele teatrelor mari din Occident le-ar pune în valoare piesele care n-au izbutit să se mențină pe afiş sau să facă serie, la noi în țară. În bovarismul literar al mai fiecăruia din confrații noştri, sentimentul precar de apartenență la un climat cultural neprielnic se compensează cu aşteptarea reconfortantă a momentului de răzbatere în atenția universală.

Fenomenul de inflație psihologică subiectivă e una din caracteristicile bâlciului literar, în care auto-evaluările mai nu se pot desluşi, neutralizându-se reciproc în clamoarea generală.

Mai considerabil este însă un alt fenomen, care poate fi surprins în conştiința publică. Colectivitățile naționale nutresc aceeaşi ambiție universalistă, la modul generos, al sporirii patrimoniului culturii planetare

prin exponenții lor cel mai bine aleşi. Am asistat recent la iritația unei intelectuale care şi-a rostit protestul, la audierea unei conferințe, că numele lui Eminescu nu fusese aşezat alături de acela al lui Homer şi Tolstoi.

Într-adevăr, unul din locurile comune, expresii ale orgoliului nostru național, este universalitatea lui Eminescu. Cuvântul circulă, nu cu înțelesul curiozității intelectuale, foarte cuprinzătoare, a marelui nostru poet, răsfirat în filosofie, sociologie, politică, istorie, ş.a.m.d., ci spre a postula axiomatic valoarea universală a mesajului liric eminescian. Eminescu nu poate fi privit numai ca o culme literară românească: autorul „Luceafărului" trebuie considerat ca unul din marii poeți ai omenirii, nevalorificat ca urmare a accidentului de ivire la meridianul nostru. Prin alte cuvinte, dacă Eminescu, în loc de a se naşte la Ipoteşti, în ziua, luna şi anul cutare, ar fi văzut lumina zilei pe o altă coordonată geografică, cu beneficiul altei limbi, de largă audiență, nu încape îndoială că opera lui s-ar fi bucurat de o rezonanță universală. Acesta este punctul de vedere al quasi-unanimității, în lumea noastră culturală; poate chiar al unanimității. L-am înregistrat ca un cronicar obiectiv, care nu se sfieşte a privi situația de fapt în față, înainte de a-şi lua îngăduința liberei examinări, pe proprii riscuri.

Aşadar, înainte de a discrimina, să examinăm conceptul universalității, în cadrul delimitat al lirismului. Ce este un poet universal?

Criticul Mihail Dragomirescu înțelegea să deducă din universalitatea temelor literare eminesciene valoarea universală a poetului. Problema destinului, a iubirii, a morții, a naturii, motive lirice de interes permanent şi general, ar conferi astfel autorului lor un caracter universal.

Criteriul este prea elastic pentru a ni-l însuşi. Nenumărați ar fi poeții care, corespunzând acestei cerințe clasiciste, s-ar situa de-a dreptul în universal, prin generalitatea tematicii sau problematicii lor.

Înainte de a propune o altă valorificare de acest fel, vom atrage luarea aminte asupra sintezelor lirice, în cadrul literaturii europene. O asemenea sinteză istorică este romantismul, iar Eminescu este ultimul venit dintre romanticii de formație germanică. De bună seamă, marele poet român, prin beneficiu cronologic, a transplantat la noi toată arborescența matură a liricii germane, cu un geniu lingvistic foarte personal şi cu un timbru muzical unic. Eminescu a dat cu elegia lui o variantă românească de mare preț a *lied*-ului. Din problematica schopenhaueriană, şi-a adaos un prestigiu deosebit de gânditor liric. Posteritatea, deshumându-i vastele poeme de tinerețe, a descoperit o neasemuită năzuință către ilimitat, care atestă premisele genialității celei mai ambițioase. Aceste premise, trebuie să recunoaştem însă cu sinceritate, nu şi-au găsit realizarea, la vârsta maturității. Eminescu înfățişează prin activitatea sa, dintre anii 1876-1883, un foarte curios proces involutiv: şi-a impus o serie de renunțări, pe planul năzuințelor majore ale tinereții, în folosul migălirii artistice, datorită căreia a dat culturii noastre un

instrument verbal admirabil şi valori muzicale nedepăşite, dar strict naționale. Prin creațiile maturității, artistul a biruit dificultățile stadiului evolutiv al instrumentației noastre lirice, dar şi-a înăbuşit marile avânturi ale adolescenței şi tinereții, care ar fi putut oferi liricii europene o mare simfonie haotică, de stil romantic baroc (o „legendă a veacurilor" şi alte mituri lirice delirante). Că a murit prea tânăr, fără a-şi fi realizat destinul, este foarte adevărat. Numai că acea frângere de linie, în procesul său de creație, împiedicându-i elanurile inițiale, i-a răpit putința de a-şi fulgera mesajul, de tipul precocității romantice, care a îngăduit unei serii de mari lirici europeni să se realizeze înaintea vârstei de treizeci de ani.

Şi mai este un considerent, la lumina căruia se lămureşte eşecul eminescian. Înlăuntrul unui curent european, cum este romantismul, nu se putea afirma decât acel poet capabil să-l îmbogățească printr-o categorie nouă de sensibilitate. Eminescu n-a adus nici o categorie nouă de sensibilitate romantismului european. Alții, anteriori cronologiceşte, deşi mai puțin înzestrați, cum era Vigny, prin atitudini temperamente răspicate, plutind împotriva curentului, şi-au tras dâra, lăsând semnul personalității lor. Ireligios, într-un veac de renaştere spiritualistă, autorul poemei „Le Mont des Oliviers" şi-a întipărit originalitatea viguroasă cu care, prin celelalte simboluri ale sale, şi-a afirmat solidarismul pesimist, încrederea în progresul spiritului uman şi în cuceririle ştiințifice, misoginismul şi antinaturismul. Ca să dăm un alt exemplu, de romantic minor, care de asemenea a îmbogățit cu o categorie nouă de sensibilitate peisajul simțirii romantice, îl vom numi pe Benjamin Constant, mare scriitor ocazional, de profesie leader liberal. Chintesențial, *Adolphe* revoluționează sensibilitatea romantică difuză şi haotică în experimentele ei psihologice, prin luciditatea analitică în fenomenul geloziei. Acest opuscul înseamnă poate în literatura franceză un jalon mai puțin important decât în cuprinsul romantismului european. Iată cum universalismul se poate uneori afirma în raport invers proporțional cu valorile culturale, de ordin național. Lirica lui Eminescu e un exemplu invers, de covârşitoare însemnătate națională, dar de minimă semnificație universală, întrucât nu adaugă climatului romantic european nici un peisaj sufletesc inedit.

Orice am face, oricâte traduceri s-ar încerca, cât de reuşite ar fi unele în viitor, nu vom izbuti niciodată să smulgem din mesajul eminescian, neprețuit ca fenomen național, vreo semnificație notabilă pentru completarea climatului romantic continental. Numai în împrejurarea contrarie, cu totul neprobabilă, Eminescu s-ar putea impune peste hotare ca un poet universal. A-i afirma însă universalitatea, fără a-l integra cu o notă nouă de simțire în cadrul romantismului, e o simplă proiectare bovarică, de natură veleitară.

***

Chemarea Frontului Democrat în legătură cu evenimentele din 8 noiembrie 1945, „Scânteia", 14 noiembrie 1945

CETĂȚENI ŞI CETAȚENCE,
PATRIOȚI ROMÂNI,

Ziua de 8 noiembrie a fost pătată cu sânge.

Maniu şi Brătianu, respinşi de masele populare, din cauza politicii lor trădătoare, au trecut la acte disperate de teroare. Folosind regimul de libertate cucerit la 6 martie de popor şi acordat de guvernul de largă concentrare democratică, ei au încercat, punându-se în fruntea bandelor fasciste din țară, să atace tânăra democrație românească, să tulbure liniştea publică, să împiedice efortul poporului pentru refacerea țării.

Ascunzându-se sub masca unei manifestații monarhice, ei au folosit în ziua de 8 noiembrie, ziua regelui, metodele din 1940 şi din tot timpul guvernărilor reacționare şi de dictatură legionaro-antonesciană.

Constituiți într-o bandă de asasini, instruiți de Maniu şi Brătianu şi conduşi pe teren de uneltele lor criminale, au tras în armată, au maltratat, au desfigurat şi asasinat cetățenii paşnici pentru vina de a fi muncitori democrați sau evrei.

Cu obişnuitele metode hitleriste, au fost atacate cu armele instituții publice, sediile Confederației Generale a Muncii, Sindicatele, organizațiile patriotice, au fost arse gazete democratice, au spart şi jefuit magazine.

CETĂȚENI ŞI CETAȚENCE,

Marea operă de refacere economică, de muncă pentru reconstruirea țarii, de consolidare a regimului democratic – întreprinsă de guvernul Petru Groza –, efortul întregului nostru popor de a ne întări libertatea şi independența națională a țării noastre pentru a putea intra demn în rândul Națiunilor Unite, nu este pe placul lui Maniu-Brătianu şi bandele lor.

Ei vor dezordine, pentru a împiedica reconstrucția țării.

Ei vor nelinişte, pentru ca să poată chema în ajutor forțe reacționare din afara țării, care să se amestece în treburile noastre interne.

Aceasta nu va mai admite niciodată poporul român!

CETĂȚENI ŞI CETAȚENCE!

Frontul Național Democrat, care luptă pentru ca România noastră să fie puternica, liberă, democrată şi independentă, vă cheamă să faceți zid şi mai puternic în jurul guvernului de largă concentrare democratică.

Să întărim partidele şi organizațiile democratice, şi colaborarea dintre ele.

Să smulgem din rădăcină toate resturile fasciste, care ne-au dus ieri spre catastrofa şi care vor să ne împiedice azi să ne clădim o viață liberă şi mai bună.

CETĂȚENI ŞI CETAȚENCE,

Pentru a exprima protestul hotărât al poporului contra crimelor făptuite în ziua de 8 noiembrie de bandele conduse de Maniu şi Brătianu, pentru pedepsirea exemplară a criminalilor manişti-brătinişti, din 8 noiembrie, pentru a vă exprima nestrămutata voință de a apăra libertățile şi independența națională a patriei noastre.

Frontul Național Democrat vă cheamă la înmormântarea victimelor din 8 noiembrie, luni 12 noiembrie a.c, în Piața Națiunii şi Piața Palatului.

Jos bandele teroriste şi criminale ale lui Maniu şi Brătianu!

Cerem pedepsirea autorilor morali şi materiali ai crimelor din 8 noiembrie!

Trăiască guvernul de largă concentrare democratică Petru Groza! Trăiască România democrată şi independentă!

CONSILIUL FRONTULUI NAȚIONAL DEMOCRAT

CUPRINS

Prefață V
Notă asupra ediției XIII

1944

August 3
Septembrie 5
Octombrie 61
Noiembrie 93
Decembrie 115
Anexa 140

1945

Ianuarie 217
Februarie 247
Martie 267
Aprilie 288
Mai 307
Iunie 323
Iulie 341
August 349
Septembrie 360
Octombrie 370
Noiembrie 383
Decembrie 391
Anexa 401